KOSZTER ATYA

Nos Rector

A SZENT ISTVÁN – TÁRSULAT KIADÁSA

NOS RECTOR...

A MAGYAR FŐISKOLAI HALLGATÓK KÖNYVE

SZERKESZTETTE:

KOSZTER ATYA

IRTÁK A «SZENTIMRÉS MUNKAKÖZÖSSÉG» TAGJAI:

DR. KOSZTERSZITZ JÓZSEF, DR. ÁDÁM GYÖRGY,
DR. ÜRGE ANTAL, DR. NAGY JÓZSEF

BUDAPEST

A SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

Nihil obstat. Dr. Michael Marczell, censor dioecesanus. Nr. 8655/1943. Imprimatur. Strigonii, die 30. Octobris 1943. Dr. Joannes Drahos, vicarius generalis.

Stephaneum nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-u. 28. Felelős: ifj. Kohl F.

ELŐSZÓ.

A magyar fiút nagyon sokan szerették. Sokan írtak számára jövőt néző, lelket irányító komoly könyveket, hogy különb legyen minden más nemzet fiánál s mindazt kibontsa magából, amit Isten keze elrejtett benne. (Nekem magamnak is két könyvem forog a fiúk kezén: a «Kamaszok», a serdülő fiút segítő baráti írása a katolikus papnak, és a «Kérdőjelek a fiúszívekben», amelyben a «Kamaszok» olvasóinak ezer kérdése közül felelek a legfontosabbakra.) De míg a serdülés korának tekintélyes az irodalma, az egyetemi ifjúságnak alig vannak könyvei. Sokkal önállóbb és zárkózottabb a kamasznál; a problémáival fogait összeszorítva maga viaskodik; az adolescentia korában, amikor lassan befejeződik benne a férfi építése, mintha szégyelne minden olyan momentumot, amely nála még nem befejezett, még nem egészen és maradéktalanul férfi. Ezért nehéz neki írni! Az ő nyiltan felvetett problémái már mind férfiproblémák; a sajátosan egyetemista kérdéseket ő maga fel nem teszi senkinek, csak a lelkiatyjának, szigorúan négyszemközt . . . Úgy kell összeszednie őket az írónak a maga emlékeiből, vagy ellesnie az eleven életből s az embersorsokból.

Négyen álltunk össze, hogy az egyetemi hallgató könyvét megírjuk. Ádám atya, Ürge atya és Nagy atya évek sora óta munkatársaim a Pesti Szent Imre Kollégiumban; ismerik, szeretik és mindenki másnál jobban becsülik azt az ifjúságot, amely Glattfelder érsek úr kollégiumait megtölti. Közben cserkészetben, lelkigyakorlatok és lelki vezetés vonalán épúgy, mint diák-társadalmi vonalon sűrűn érintkeznek az odakint élő ifjúsággal. Kevés ember van Magyarországon, aki olyan mélyen nézett volna bele az egyetemi ifjúság életébe, mint ezek az atyák. — Én magam húsz esztendő óta megszakítás nélkül állok a magyar főiskolai ifjúság lelki nevelésének szolgálatában. Ez a könyv is tulajdonképen jubiláris ajándéknak készül: éppen ma húsz esztendeje, hogy Marczell igazgató úr hívására, főpásztorom engedelmével bekopogtattam a Szent Imre Kollégium kapuján, mint új

prefektus . . . Úgy érzem, ez a húsz esztendő kötelez arra, hogy ezeréves hazánk történelmének egyik legválságosabb esztendejében ezt a könyvet odategyem a jövőt vívó magyar egyetemi ifjúság asztalára.

«Nos Rector» a címe.

Nézd csak az *egyetemi indexedet!* **«Nos Rector...»** «Mi, az egyetem rektora, tudatjuk mindenkivel, akiket illet . . .», hogy új egyetemi polgárt avatunk! Ez a legelső hivatalos nyomtatvány, amelyet mint egyetemi polgárnak ad át neked az alma mater. És: **«Nos Rector...»** «Mi, az egyetem rektora, tudatjuk mindenkivel, akiket illet . . .», hogy új doktort avattunk! — így kezdődik a *doktori oklevél*, amelyet egyetemi tanulmányaid koronájaként ad át majd az egyetem abban a pillanatban, amikor az alma matertől véglegesen búcsút veszel.

A két «Nos Rector» között elfutó idő: egyetemi éveid. Életed legerősebb, legszebb korszaka.

Ebben a korszakban akar barátod és útmutatód lenni ez a könyv.

Ha olvasás közben úgy érzed, hogy valami nem világos előtted, csapd a hónod alá és jöjj, kopogtass be a Szent Imre Kollégium valamelyik elöljárójánál egy kis férfibeszélgetésre. Ha viszont úgy érzed, hogy kaptál valamit a könyvtől, akkor hajtsd le a fejedet és mondj el két Miatyánkot. Egyet a könyv íróiért, egyet pedig Glattfelder Gyula érsek úrért, akinél jobban a magyar egyetemi ifjúságot nem szerette senki, és akinél nagyobb ajándékozója nincsen a főiskolás ifjúságnak széles e hazában.

Budapest, 1943 július 31-én.

Koszter atya.

I. Kezemben az érettségi.

Valamikor, a régimódi Magyarországon így történt: kihirdették az érettségi vizsgák eredményét; — délután az érett ifjak már ott feszítettek a korzón, kezükben sétabot, szájukban a most már nyiltan szívható cigaretta; — este az érettségi banketten bizonyos melankólikus meghatódottság a tanárok, s komázó bizalmaskodás az ifjak részéről; bor és emelkedő jókedv; — éjfél után testületileg vonultak oda, ahol pénzért árulják a bűnt; aki szabódott, azt kigúnyolták: «Nem vagy legény, Berci!», vagy leitatták s elcipelték magukkal. S hangos volt az utca, merre jártak. Persze, hiszen fontos volt, hogy megtudja a város: a keresztény magyar ifjúság egy újabb rohamgárdája állt be a férfiéletbe! . . .

Ma az eredményhirdetés után az érett ifjú első útja a templomba vezet, ahol a kisdiák ministrált, énekelt, s a kamasz gyónt és imádkozott. A küszöbön álló ember, amikor a fiú-szoba ajtaját becsukja s kinyitja a férfiműhelybe vezető kaput, első szavával Istennel kell beszéljen. Megköszön mindent. Előre nézve, átgondol mindent. Isten áldását és segítségét kéri az élete most kezdődő új szakaszára. — Azután hazamegy és leül édesapával, édesanyával szemben. «Tinektek köszönök mindent!» És aztán: «Tehát hogy is csináljuk ezután?» És meleg szívvel, ragyogó szemmel tervezik el a jövőt. A szép és erős jövőt . . .

Csacsi gyerek meglobogtatja az érettségi bizonyítványt és elkurjantja: «Huj! Huj! Most már mindent szabad!» És elkezd bolondságokat csinálni. — A férfi, az igazi, kihúzza magát: Most már nem köt iskolai szabályzat, direktor és osztályfőnök tilalma; de százszor erősebben köt ezeknél magam nagyot látó férfiakarata! És megkezdi a férfiak fegyelmezett életét, akik tudják, hogy mit akarnak, és azt nagyon komolyan akarják. Az ő szemük előtt nem a korzópojácák, kávéházmajmocskák, szalónfigurák táncolnak ideálként, hanem egy fokkal magasabb irányzék mutatja nekik a dolgozó mérnököt, a gyógyító orvost, a nevelő tanárt, a gyóntató papot, az ítéletet hirdető bírót, a földet zabolázó gazdát, a

gyermekeihez hajló édesapát. És az Úrnak 1943-ik esztendejében, meg azután, amikor új világ vajúdik és új Magyarország épül, ez a megálmodott férfiideál diktál nekik ösvényt és stílust.

Az érettségi: hegycsúcs. Egyike azon életcsúcsoknak, amelyekre megfeszített munkával kapaszkodik fel az ember; ott fent megáll és körülnéz.

Minden csúcsról kétfelé nyílik kilátás: arra, amerről jöttünk, és ellenkező irányba, ahová menni akarunk. A multba és a jövőbe. Ostoba ember, aki a csúcson gyerekes komédiával pózol, azután találomra tovább fut valamerre. Eltéved és elnyeli a rengeteg. De az is ostoba, aki nem ér rá megállni, hanem lehajtott fejjel törtet tovább, mert messze még a cél. Kifullad majd és jóval a cél előtt megáll. Az okos ember a csúcsra-érkezést felhasználja pihenésre is, tájékozódásra is, meg arra, hogy a most következő szakaszt jó alaposan átgondolja, mert új úton új feladatok felé indulni sohasem tréfadolog.

I. Nézz vissza a multba!

Mögötted az otthonod s a családod: édesanya, édesapa, testvérek. Most kiszakadsz belőle; de lélekkel átfogod és magaddal viszed vándorutadra. Nem sejtitek, fiúk, hogy micsoda erő a magunkban hordott régi otthon, és a család, amelyből kinőttünk! A serdülőkor bizonyos elidegenedést szított bennetek, de ennek most már vége van. Ami Antheus számára a Földanya, az nekünk a régi otthonunk.

Mögötted a kisfiú, a fiú, a kamasz, aki voltál. Minden küzdelmét, győzelmét, értékét magadban hordod; mindaz, ami ezután jön, belőle nőtt ki és őt folytatja: bontod és sokasítod a jót, irtod a rosszat. Becsüld meg és szeresd régi-önmagadat! Amit pedig szégyelsz a multban, azt tanulságképen hordozd csak magadban! A férfi alapja a kamasz, a kamaszé a kisfiú. Nincs megállás, sem skatulyázás: az embert egyfolytában bontani kell.

Mögötted a középiskola, húsznál több tantárggyal, amelyek mindegyike ág-bogakra bomlott; majdnem száz érdemjeggyel a bizonyítványban; olyan sorozat tankönyvvel, amelyek el sem férnek a nagy könyvespolc egy emeletén; egy sorozat férfiarcképpel, hiszen a tanár urak képe, akik valaha foglalkoztak veled, bevésődött az emlékeid sorába. Az egyetem a középiskolán épül; a férfi műveltsége a középiskolai tankönyveken; önértékelésének alapja azok az érdemjegyek

ott a félévi és évvégi bizonyítványokban. *Kapaszkodjál bele a középiskolás korszakodba és el ne engedj semmit, ami értékes volt!* Barátkozzál a tanár urakkal, tarts velük személyes kapcsolatot nagydiák módjára: férfi a férfival. *Őrizd meg mind a középiskolás tankönyveidet.* Az ember feje nem káptalan: sok mindent elfelejt idővel; ha aztán hirtelen egészen egyszerű adatok kellenek a földrajz vagy a természetrajz, vagy történelem köréből, órákig áskálsz lexikonokban és szakkönyvekben és mégsem találod; pedig tudod, hogy tanultad valamikor. Hej, ha meglennének a régi könyveim! Én annak idején eladtam őket; amit megtartottam is, elveszett a Zomborból való kiutasításkor; most aztán újra megvásárolgattam az egész sorozatot és nem bántam meg, hogy megvettem őket. Az egyetem szakképzést fog adni; önmagad művelése bizonyos főbb vonalakon halad majd, és egész csomó terület elhanyagolva begyepesedik. Milyen jók a régi könyvek, hogy segítsék a kihagyó memóriát!

(A középiskolás tankönyveidre bizonyos büszkeséggel nézhetsz. A magyar fiú sok más nemzet fiánál többet tanul és jobban tanulja azt, amit a tanterv előír. Cserkész-jamboreekon láttam sok nép fiait; mondhatom, a magyar fiúnak egyik előtt sem kell szégyenkeznie!)

Mögötted a serdülő fiú rengeteg küzdelme, lelki élménye, győzelmei és vereségei. Imakönyv, kápolna, gyóntatószék, lelkiatya, jellemnevelő katolikus könyvek. Ne felejtsd: ami nagy és szép volt 16 éves korodban, az nagy és szép marad akkor is, ha férfiszemmel nézed; csak az egyetemi évek délibábot látó, vagy ködön át néző átmeneti káprázata az, ha úgy gondolod, hogy megrendült benned a hit, vagy mérhetetlen messze sodródtál a lelkiatyától, a gyóntatószéktől. Örökké igazak maradnak Simon Péter szavai: «Uram, kihez mennénk? Az örök élet igéi nálad vannak». (Ján 6, 69.) Sokfelé hányódik az ember, sokszor úgy érzi, hogy nevetségesek és gyerekesek voltak a vallásos élményei, de mint az iránytűt az észak-déli vonalba, úgy állítja őt is mindegyre vissza Krisztus vonalába maga az élet; és olyan jó a régi lelkiatyához visszaérkezni! Az élet válságaiban rágondolj mindig: a kamasznak volt igaza, aki hitt, imádkozott, bűnbánattal újrakezdett, mert férfivá akart lenni!

II. Nézz előre a jövőbe!

Olvasd el a «Kamaszok»-ból az «Élet kapuját döngetők» című fejezetet. Ott ezt írtam rólad:

«. . . Az ifjúkor már komolyba veszi az embert. Élményeket tartogat számára, és minden élmény ölében ott vár egy-egy életreszóló Feladat.

A Várás és Keresés országát járó ifjú előtt öt óriási élmény:

a férfijellem betetőzése;
pályaválasztás;
hivatás vonalán önmaga felszerelése;
talajt fogni és munkába feszülni;
szerelmen át, esküvőn át családi otthont építeni.

Öt élmény ölében öt nagy feladat.

És mindegyik körül a tőrvetések, veszedelmek, harcok légiója.»

Az öt nagy feladatnak szemébe kell nézned. Nem úgy többé, mint a kisfiú tette, hogy megkérdezte anyukáját . . . Nem úgy, ahogy a kamasz csinálta, hogy édesapjával megbeszélte a kérdés minden részletét . . . Itt magad állsz, magad cselekszel, magad felelsz!

Légy tisztában vele, hogy *a főiskolás diákélet: bábállapot*. Átmenet, amelynek értelmet és létjogosultságot kizárólag az ad, ami utána következik. A diákot meg nem érted, ha nem nézed a Férfit, aki belőle lesz. A diákélet megoldhatatlan rejtély, ha minden kérdés megoldását nem a messze férfikorból veszed. *Távlatod legyen! Élettávlatod!* Lásd önmagadat, mint hivatását teljesítő férfit odakint a magyar életben; és lásd a diákéletedet, mint ehhez a célhoz vezető utat. Az «egyetemista» csak egy szakasza az életednek; olyan, mint a wieni gyorsvonat utasa számára pl. a Torbágy—Bicske szakasz. Még állomás sincsen közben: Bicskén áll meg egyetlen percre a vonat. A diákélet végén az oklevél jelent egyperces megállást; de máris int a forgalmista és sietni kell tovább . . .

III. Nézz magad körül!

Az érettségi befejezése az általános műveltséget nyujtó középiskolai tanulmányoknak. Befejez valamit, és képesít további tanulmányokra: megnyitja az egyetem kapuját.

Falusi parasztfiú a zsebébe gyűrheti, és hazamehet az eke mellé — művelt parasztnak. (Bár lenne sok ebből a fajtából!) Egy-egy képesítéshez nem kötött kisebb hivatal megnyílik előtted, ha nincs módod tovább tanulni. Katonaságnál a karpaszományra jogosít. Tehát kiemel az «egyszerű», tanulatlan népből; az «érettségizett ember» sajátos fogalom minálunk. Mégis maga az érettségi bizonyítvány általában olyan, mint a mondatban a kettőspont: utána kell egy további fontos mondatnak következnie. Ezt a mondatot úgy hívják: főiskolai tanulmányok.

Aki letette az érettségit, kár volna ott megállnia. Még ha anyagilag gyengén álló szülei nem is tudnák taníttatni őt tovább : a mai, ösztöndíjakkal, segélyekkel, menzákkal, sok fiút segítő kollégiumokkal, tanítványokkal teleszórt egyetemi világban a legszegényebb fiú is boldogulni tud; s ha tanul becsülettel, akkor az egyetem alig kerül pénzébe.

Az intelligens középosztály gyökerei az érettségin át nyulnak le a paraszti és a munkásosztályba, hogy onnan felszívják az ifjúság szellemileg értékes részét és így gazdagodjék a magyar intelligencia egészséges vérfelfrissítés révén. A földmíves, vagy a munkásember taníttatja a fiát: elvégeztetni vele a nyolc középiskolát, azután egyetemre küldi. A fiú ekkor már kiemelkedett az ő társadalmi osztályából, és felkapaszkodott az «úri» osztály szintjére: lesz belőle ügyvéd, orvos, mérnök, tanár, pap . . . Ha igazi ember, akkor lelkületében és érzelmileg megmarad a falu fia, vagy a munkásnegyed fia; szellemileg azonban az úri középosztályhoz tartozó. Ezek a mélyebb talajból sarjadt új-urak a legerősebb bástyái a magyar szociális társadalmi törekvéseknek, mert önmagukban két osztályt ölelnek egybe, és őbennük egymásba ölel a munkás és úriosztály, vagy a paraszt és az úr. Egészséges vért, és szociális szellemet kell vigyenek a középosztályba, amelyet felfrissít az ő belekapcsolódásuk. Csak aztán az a fontos, hogy ne az úriosztály hibáit lássák megkülönböztető és irígyelt vonásoknak, s ne abba öltözködjenek; és hogy lélekben el ne szakadjanak a gyökértől, ahonnan kinőttek. Ma divat a paraszti származással dicsekedni, hiszen a «népi» jelszónak erős az üteme; de a munkásfiú is büszke legyen egyszerű szüleire és becsülésével emelje a családot, s a családon keresztül az osztályt, amelyből származik. *Az igazi nemzeti egységnek nem azok a munkásai, akik egy magasabb műveltségű osztályból lehajolnak, leereszkednek az*

egyszerű emberekhez, hanem azok, akik onnan lentről a maguk erejéből emelkedtek egy fokkal magasabbra.

Letetted az érettségit!

Lezáródott a gyerekkor, s a kamaszkornak végére értünk. Új világ nyílik előtted, egy fokkal feljebb: a főiskolás ifjú világa. Súlyosabbak itt a munkák, nagyobb a felelősség, mélyebbek a problémák, sodróbb az élet. A Dunában fürdő először bokáig, térdig áll a sodrás nélküli, sekély parti víz-ben; aztán még egy-két lépés: a víz derékig, majd hónaljig ér, és itt már erős a folyam sodra! Az élet sekély vizein át-lábaltál, most minden lépéssel mélyebb a víz és sodróbb. Ez már az Élet nagy folyama! Előre, úszó!

Kezedben az érettségi bizonyítvánnyal, megzörgeted az Élet kapuját: Haj, élet, haj! Harcra hívlak!

És megindulsz előre a férfi útján. *(K)*

II. Milyen pályára lépjek?

Minden évben megtorpan néhány elsőéves, főleg a Műegyetemen. Nem bírja az iramot, lemarad. A zárthelyi dolgozatok nem sikerülnek. A rajzok nem készülnek el. Az anyag egyre jobban föléje tornyosodik; mire a kollokvium ideje eljön, már az Alpesek súlyával nehezedik reá. Ha gyenge ember, akkor még féléveken át nyüglődik, míg végre a tehetetlenség törvénye kisodorja az egyetemről; ha keményebb fajta, akkor már az első félév végén bevallja: Pályát tévesztettem, nem való vagyok én mérnöknek! — és bekopogtat a jogon, vagy a közgazdászoknál, és új vonalon új munkára indul. De közben elveszített félévet az életéből, és szegényebb lett egy illúzióval, gazdagabb egy vereség-élménnyel. Kellett ez neki?

A pályaválasztás kérdése nem lutri. Tavaly egy elsőéves szülei a szó legszorosabb értelmében úgy döntötték el ezt a kérdést, hogy papírszeletekre felírtak egy csomó hivatást, betették a fiú új «érettségi kalapjába» és ő kihúzott egyet, s arra ment. El is bukott. El is sodródott. Meg is érdemelte. Aki az élet nagy kérdéseivel ostoba játékot űz, mit kezdjen azzal az élet?

De a másik is elsodródott, aki papírról olvasta fel, úgy magyarázta az összefüggéseket, mert a komplikált sort egyébként nem tudta volna fejben tartani: «Tetszik tudni, a keresztapám sógornőjének a lányának a barátnője srég vizavi lakik a bérházban egy postással, akinek a fiának az unokatestvére egyszer majdnem megmentette az életét egy bácsinak, akinek a feleségének a komája a pénzügyminisztérium egyik altisztjének a második unokatestvérével együtt szolgál a rendőrségen. És ez megígérte, hogy engem besegít a minisztériumba, vagy a rendőrfogalmazói karba. Ezért leszek jogász.» Lett ám: cukrászinas. Egyévi dicsteljes, de munkamentes jogászkodás után apja beadta egy nagyobb cukrászüzembe, s minden reménye megvan reá, hogy a háború befejezése után, ha a sütőipar megint szabadon dolgozik, majd ő szállítja a süteményt a minisztériumba, a postára,

meg a rendőrségre. Mert a protekciót azért nem szabad agyonütni . . .

A pályaválasztás nem játék, hanem a legfontosabb életkérdések egyike. Fontos az egyén szempontjából, hogy olyan pályára lépjen, amelyre hivatást és képességet hordoz magában, hogy az életben majd ne egyszerű, kopott, kenyérkereső filiszter legyen, hanem a «right man on the right place»: ember, aki a neki megfelelő helyen áll, és kedvvel végzett munkájában minden képességét a legnagyobb mértékben kibontani és hasznosítani tudja. Ez nem lesz önmagával és mindenkivel elégedetlen robot-ember, mindig másra vágyó, helyét nem találó, aki egyre «szeretne sírni, maga sem tudja miért». Ez naponta új örömmel és új lendülettel fog a munkájához, amely érdekli, leköti, mert sokkal többet lát benne, mint a kenyérkereset eszközét. Ennek a tehetsége évtizedeken át gazdagon fog bontakozni és terebélyesedni, mint a fa, amely neki megfelelő talajban és éghajlat alatt fajtájának maximális teljesítményét nyujtja.

Fontos nemzeti szempontból, hiszen *a nemzetnek nem közömbös az, hogy a fontos munkahelyeken dilettánsok állnak-e rosszkedvű munkában, vagy lelkesen dolgozó, fanatikus szakemberek;* hogy nyikorgó fa-emberek húszszázalékos hatásfokkal termelnek-e, vagy szakértő, szívvel-lélekkel munkába feszülő elhivatottak hatvan-hetven százalékos teljesítményt hoznak-e. Én — keresztény, természetfölötti módon — hiszem a Maeterlinck-gondolatot: hogy minden ember hoz magával valami ajándékot a földre, az emberiség számára, senki nem érkezik üres kézzel. De hogy ezt a sajátos értéket közölni tudja, ahhoz megfelelő környezetre, nevelésre, képzettségre és munkakörre van szüksége. Ki tudja, hány találmány rejtve marad, mert aki rábukkant volna, egészen más ösvényét tapossa az életnek, és ott, azon az ösvényen csak szürke tucatember marad! Ki tudja, hány ember sokszorosan értékesebb lett volna a nemzete és rajta keresztül az emberiség számára, ha gondos mérlegeléssel annakidején olyan pályára indították volna a szülei, amelyre hivatást hordozott magában! Kevesen vannak az Edison-féle vaskemény emberek, akik két ököllel, foggal, tíz körömmel kiverekszik az élettől azt a helyet, amelyen képességeiket kibonthatják! És szegényebb az emberiség, mert sok tehetség hamis vágányra kerül és eltéved az életben!

Próbáljatok meg *történelmi távlatban gondolkodni.*

A mai világháború az óriások harca. Itt a német, az

angol, az orosz, az Egyesült Államok és Japán számít; a többi csak mellékszereplő, vagy statiszta. A nagy nemzetek harcában a kicsik még csak meg sem húzódhatnak a semlegesség védelmében, hanem akarva, nem akarva kénytelenek csatlakozni valamelyik küzdő félhez és jól belekapaszkodni, nehogy a harc közben ide-oda topogó óriások eltapossák őket. A háború után hasonló marad a helyzet. A nagy nemzetek megrajzolják a maguk térképeit és felosztják a földet «életterekre». *A kicsi népek* az óriások irányítása mellett a maguk életterének szolgálatában fognak állni; jó ideig nem lesz többé világtörténelmi szerepük, hanem csak alárendelt gazdasági tevékenységük; ők lesznek a személyzet, akik kiszolgálják a kastély urait.

Ilyen alárendelt helyzetben mik lesznek azok az értékek, amelyekkel a kis nemzetek érvényesülni tudnak és a többi, kevésbé értékesekkel szemben bizonyos előjogokat biztosítani maguknak? Természeti kincsek: olaj, szén, vas, földgáz, jó kikötők, kincses hegyek. És ember-értékek: zseniális mérnökök, kitűnő orvosok, feltalálók, tudósok, nagy írók.

Elnézem a kicsi Magyarországot . . . Istenem, de szegények leszünk ebben az új világtörténelemben! Hiszen megvan bár ezerféle kincses értékünk, de mind korlátolt mennyiségben: éppen csak minekünk elég. Lispe eltörpül Ploesti és Baku mellett; a szenünk nem versenyezhet a porosz szénnel, vasunk a svéd vassal; a búzánk nem időtálló érték: azt el kell adnunk azonnal a felülről diktált világpiaci áron . . . Jaj, de szegények leszünk az új Európában!

Elnézem a magyar népet . . . Istenem, de gazdagok vagyunk! Amit a magyarság eddig is a szellemi értékek vonalán a világnak adott, az messze kimagaslik sok nagy nemzet teljesítményei közül is! A magyar csodálatosan értékes fajta; Isten keze minden más nemzetnél gazdagabban áldotta. Ha most helyes pályaválasztással, alapos képzéssel, megfelelő munkahelyekre felelős odaállítással alkalmat adunk mindenkinek arra, hogy a benne rejlő értékeket mind felszínre hozza, akkor a mi tudósaink, mérnökeink, orvosaink, papjaink, íróink, gazdáink világviszonylatban is a legelső helyeket foglalhatják el. *Mi a világpiacra az embet dobjuk: a tehetséges, értékes magyar embert*, és ezzel megnyerjük az eljövendő békét: kicsi nemzet voltunk dacára élre állhatunk!

Gondolkodjatok történelmi távlatban! És érezzétek meg a minden egyesen nyugvó rettentő súlyú nemzeti felelősséget!

A pályaválasztásnak ugyanis két motívuma van: egy egyéni és egy közösségi motívum.

Egyéni szempontból a helyes pályaválasztás azt jelenti, hogy magasan a mindennapi kenyér gondja, a megélhetés gondja fölött a hivatás gondolata jár. Hivatásom van egy pályára: ez azt jelenti, hogy homályba merül előttem mind a többi; nem érdekel más, mint csak ez az egy: erről beszélnek álmaim, erre vág minden érdeklődésem, ezt kutatják az olvasmányaim, és a szabadidőmben űzött kedvtelésem is önkénytelenül ennek irányába fordít. Papi hivatás: csak ha valakit az Isten maga hív papjának, az menjen erre a nehéz, sok lemondást, áldozatot és emberfeletti erőfeszítéseket kívánó életpályára! De ugyanúgy orvosnak, tanárnak, bírónak, mérnöknek csak az menjen, akit Istennek benne zsongó hívása arra a pályára irányít. *Egyéni adottságok és képességek a fundamentuma ennek a helyes pályaválasztásnak;* mert senkinek sincs hivatása olyan munkakörre, amelyre nincsen képessége; viszont a benne motoszkáló készségek és adottságok belesugározzák öntudatába a hivatás gondolatát. S ha valaki elindult a helyes úton arrafelé, ahová a hivatása küldi, akkor előtte másodrendűvé lesznek a mellékmotívumok; tiszta szemmel csak a célt nézi, és érte vállal minden terhet. Akinek nevelői hivatás ébredt a lelkében, az előtt eltörpül az a tény, hogy a tanár és a tanító nálunk a legrosszabbul fizetett tisztviselők egyike. Akit papnak hívott az Úr, az nem áll meg töprengeni azon, hogy a mai kereszténységellenesre fordult világban vértanusors inthet feléje. A mérnök nem gondolkodik azon, hogy a háború utáni gazdasági hanyatlás talán szegénységbe, állástalanságba dönti a mérnökök egy részét. Az orvost sem aggasztja, hogy esetleg mint falusi körorvos, a kultúrától távol fogja leélni egész életét . . . Az ember előtt megvillan a hivatása, ezt meglátja szemmel, lélekkel, és megindul feléje, és attól kezdve rabja, fanatikusa ennek a hivatásnak. És már a tanulmányaiban jobban és mélyebben akar ismerni mindent, mint ahogyan az egyetem a hallgató tömegeknek előadja: itt már a tudományéhség, a plusz-munka igazolja az egyetemi hallgató elhivatottságát. És odakint a nagy életben sem fog soha megelégedni azzal, hogy a diplomája a kenyérkereset eszköze! Számára az ő tudományága mindig is újabb, izgalmas kutatások munkatere, a szabadidőit lefoglaló egyéni szenvedély kielégítésének kerete; miután egész nap benne dolgozott, este tovább babrál, töpreng, kutat körülötte, mert izgatják a meg nem oldott kérdé-

sek, és mert ő is egyike annak a sokezernyi névtelen viaskodónak, akik a tudomány egy-egy kérdőjelével birkóznak éveken át, míg egyiknek közülük sikerült a kérdőjelet egyenes ténnyé hajlítania. Különösen áll ez az orvosra és a mérnökre, akik a természettudományok terén valóságos kérdőjelerdőben járnak; és áll a papra és tanárra, akik egyes lelkek kulcsát keresik a lélektani síkon. Az emberi kultúra azért halad előre, mert mindig sok volt az olthatatlan szomjúságú kutató a kérdőjel-országban.

És itt már a közösségi motívum kapcsolódik. Mindenki a maga hivatása vonalán nemcsak kenyerét keresi, nemcsak egyéni kedvtelését űzi, hanem *öntudatosan szolgálja nemzetét s rajta keresztül az egész emberiséget.* Az orvos minden gyógyító sikere az örök ember küzdelmének egy-egy kicsi győzelmes része, amely harcot betegség, elmúlás ellen, eredeti bűn testi következményei ellen az elveszett Paradicsom kapujától kezdve folytat; — minden legkisebb újat-látása az embert, a minden-embert teszi ellentállóbbá. A mérnök minden találmánya egy lépéssel előbbre viszi a technikai kultúrát és beleépítődik az Ember évezredeket átfogó tudásába. És minden pályának minden új gondolata közös kincse minden földek és idők embereinek. Gazdagabb lett az emberiség azzal, hogy Pasteur, Volta, Marconi, Irinyi élt . . .

Most képzeljétek el a pályatévesztett dilettánsokat, ezeket az üresszívű csavargóit a kenyérharcos életnek! Nem rontása, meggyalázása-e mindegyik valami nagyszerű eszmének, amelyet Isten keze ojtott az emberbe? . . .

Amikor a hivatása vonalán életpályáját akarja kijelölni valaki, nem szabad megfeledkeznie arról, hogy egy pillantást vessen ennek *a pályának közösség-szerkezeti adottságaira* is. A történelem nagy változásaira, amelyek átlag félszázadonként zúdulnak végig a földön, a különböző életpályák különféleképen reagálnak. És az ifjúnak fel kell vetnie a kérdést: embere vagyok-e ennek a történelmi reakciónak is?

Vannak mély alapokat jelentő életpályák, amelyeken világnézetek vagy társadalmi rendek épülnek fel. Ilyen a papi, tanári, tanítói pálya. A keresztény, magyar világnézet az ő munkájuk nyomán épül, bontakozik százezrek lelkében. Elkötelezték magukat egy iránynak, azt szolgálják és dolgozzák; ha átcsapnának más irányba, árulók lennének régi-önmagukkal szemben. Egy-egy újabb forradalmi történelmi mozdulat (mert a nagy történelmi újdonságok mindig forradalmi alakban bukkannak fel első ízben; enélkül nem lenne

lendületük és erejük ahhoz, hogy a régit félreállítsák és hozzák helyébe azt, ami új) — szemben találja magát velük és elsöpri őket. Sorsuk: vértanuság, bujdosás. Meghalnak, vagy elsorvadnak; — vagy élnek névtelen bujdosóként és pislogó mécses a kezükben a régi igazság. Gondoljatok a bolsevizmus viharára, a kiirtott középosztályra, a munkássorsban közöttük élő névtelen papokra, akik állandó életveszélyben tanították tovább is mindazt, ami isteni, örök, tehát egy időre elnyomható, de végre is ki nem irtható. Minden forradalom először a papok talárját tépi meg. Ők a legerősebb ellenfél, mert ők képviselik azt a hatalmat, amelyen a pokol kapui erőt nem vehetnek soha.

Velük bizonyos mértékben párhuzamos a sorsa azoknak, akik a Rendet, az Erőt képviselték a társadalomban. A forradalom egyik legelső mozdulata, hogy kiirtja a rendőrséget és szétzülleszti a hadsereget. Külső és belső ellenséggel ők vívnak életre-halálra harcot; az új irány elsöpri őket épúgy, mint a fentebbi csoportot és állít a helyükbe másokat, akik lelkükön és testükön egyaránt az ő egyenruháját hordják. Új papok, új tanárok, új tisztikar, új rendőrség. A régit elsodorja a történelmi fordulat.

Számoljon ezzel a ténnyel az, aki alapvető, vagy rendet őrző pályára lépne!

Vannak azután aktív, gyakorlati pályák, amelyekre minden történelmi iránynak egyformán szüksége van. A mérnök, az orvos, a gyógyszerész, az állatorvos «megél a jég hátán is», mert őket semmiféle új irány nem nélkülözheti. Ez a ruganyosságuk teheti őket alkalmilag el nem múló örök értékek őreivé és megmentőivé. Lehetnek olyan idők, amikor elpusztult a pap, elhallgatott a tanár s a tanító és a kereszténység evangéliumi tanításait, a nemzeti öntudat el nem múló igéit a hallgatagon dolgozó mérnökök, orvosok hordozzák magukban és mentik újabb időfordulásig. Az édesanyákon kívül, akik az örök értékek hordozásában verhetetlenek és legyőzhetetlenek, ezeknek a ruganyos életpályán járó férfiaknak hivatása időnként az örök élet igéinek hordozása is. Ime, az Actio Catholica egy alapgondolata!

Vannak pályák, amelyek izmokat, inakat jelentenek minden ország életében. A hivatalnokokat, mindennemű tisztviselőket átvesz minden új irány, csak lakatot tesz a szájukra és külsőleg átfesti őket újszínűre. (Egyedül a bolsevizmus az, amely itt is tabula rasát teremt). Ők a csendesen tovább dolgozó, lelkükben keresztténynek és magyar-

nak megmaradó tömegek, akiknek lelkében pislognak a mécsek. Bujdosó papok és világi apostolok őbennük ápolják tovább Krisztust és a magyar géniuszt.

Az iparos, a kereskedő (a nemzet életének vérerei), a kisebb történelmi fordulókat könnyen bírják, hiszen őrájuk is szüksége van minden újabb iránynak. Csak ha a történelem országútja «hajtűkanyart» ír le, mint pl. a bolsevizmus esetében, akkor söpri el őket az új világrend minden mással együtt, ami a régihez tartozott. Ők a bujdosók rejtegetői, a zárt ajtók mögött réginek maradók. A trianoni húsz év alatt hallgatagon dolgoztak; a felszabadulás pillanatában az ő házaikon jelentek meg az első magyar zászlók (ki tudja, hol őrizték addig őket?), polcaikon a magyar ujságok és könyvek s a templomban ők zendítettek rá a himnuszra.

A művészek fölötte állnak a történelmi fordulatoknak, mert az ő értékük időfölötti és térfölötti. Az operaénekes, a színész, a festő, a költő, a muzsikus semmiféle új irányban nem nélkülözhető. Éppen ezért lehetnek idők, amikor kereszténységnek és magyarságnak egyedül ők a nyiltszavú és mégis érinthetetlen apostolai. Tompa Mihály verse a gólyához: szimbolum.

Az Úrnak 1943-ik esztendejében és a reá következő jövőben a pályaválasztásnak ezt az eddig talán elhanyagolt távlatát is végig kell néznie az ifjúságnak, amely a férfiélet kapuját döngeti. Mert a pályaválasztás ma világnézeti és nemzeti szempontból fokozatosan felelős kérdés!

Milyen pályára lépsz?

Ennek a kérdésnek nem az a mellékzöngéje: hová csalogat a konjuktúra? hol vannak jó összeköttetéseim? hol lehet aránylag kevés munkával mégis jól keresni? hol jutok leggyorsabban megélhetéshez? . . . Hitvány filiszterek világa, ahol a pályaválasztás mögött ilyen kérdőjelek bujkálnak.

Milyen pályára lépsz?

Hol tudod legértékesebben, maradéktalanul szolgálni nemzetedet, Egyházadat és rajtuk keresztül Istent, aki egyedül Úr?

(K)

A GÓLYA

I. Egyetemi polgár!

Magyarország kormányzója az 1936. évi «felsőoktatási kongresszust» megnyitó beszédében a következőket mondotta:

«*A kongresszus foglalkozni fog valamennyi tudományszak sajátos problémáival: a jogi oktatás reformjával, a közigazgatási tisztviselők képzésével, az orvos-, mérnök- és tanárképzés kérdéseivel. Megvitatja, miképen lehet a jellem- és öntudatképzés szempontjait, az állampolgári nevelés követelményeit és az etikus életfelfogást az egyetemi oktatás keretében érvényesíteni . . . A tárgyalások során az egyetem örök célját — a tudományos kutatást, a tudományok előbbrevitelét, fejlesztését, továbbadását és terjesztését — mindig szem előtt tartva, az egybegyűltek azt sem felejthetik, hogy az egyetem feladata nemcsak ismeretközlés, hanem a nemzet nagy céljainak felismerésére és áldozatos szolgálatára mindig kész és különösképen alkalmas, erős magyar nemzedékek nevelése . . .*»

A kultuszminiszter beszédéből idézem a következő mondatokat:

«*Az egyetem kétségkívül tudományos intézmény, módszere is tudományos, de célkitűzésében a hangsúly mégis az oktatáson van s az oktatás területén hármas feladatot kell megoldania. Feladata az alsóbbfokú iskolákban folyó erkölcs-, jellem-, öntudatképzés és világszemléletformálás, egyszóval az állampolgári nevelés betetőzése. Feladata az ifjúság középiskolában szerzett általános elméleti műveltségének a magasabb műveltséget igénylő életpályákon szükséges szakműveltséggel való kiegészítése, egyszóval a magasabb szakképzés. Feladata az arra hivatott ifjaknak tudósmunkára való előkészítése, vagyis a tudósképzés. Mivel pedig a két utóbbi feladat csak a tudomány legújabb módszereinek és eredményeinek ismerete és közlése*

mellett, vagyis a kor színvonalán álló tudós tanárok munkájával oldható meg, az oktatófeladatokhoz szükségképen járul a tudományos munkálkodásnak, a tudomány művelésének és fejlesztésének feladata.»

Ez a nagyfeladatú, férfiakat nevelő magasiskola nyitotta meg előtted kapuit. Kezedben az index. Első oldalán az egyetemi polgár nemesi levele:

Mi,

a budapesti kir. magyar Pázmány Péter tud.-egyetem Rektora,

Köszöntjük az olvasót!

Tudatjuk valamennyi kar doktorával és más mindenkivel egyenkint és összesen akiket illet, hogy X. Y. urat, ki Z. városban Z. vármegyében 19.. év ... hó ..-ik napján született, mint ..... tudománykari rendes hallgatót egyetemünk anyakönyvébe szabályszerűen beiktattuk; mit aláírásunkkal és kisebb pecsétünkkel ellátott jelen okmánnyal bizonyítunk . . .»

Egyetemi polgár! Pecsétes írását adta a Rektor; kezet fogott veled a Dékán. Tagja lettél egy zárt diákközösségnek, amelybe válogatott ifjak lépnek be és évek multán férfiak távoznak belőle. Varázserőd a Fiatalság romantikája, a jövőt vívó Nagy Igéret romantikája. Ahol megjelensz, fejeden magyaros föveggel, vagy színes bajtársi tányérsapkával, felcsillannak a szemek és meleg fénnyel pihennek meg rajtad. A nemzet szemefényén: a magyar egyetemi hallgatón! Akiből még minden lehet!...

Egyetemi polgár! Áldjon meg az Isten, hogy megértsed és valóra váltsad azt a sok gyönyörű álmot, amelyet köréd fűz a jövőjét álmodó nemzet! *(K)*

1. Egyetem a világváros közepén.

Igazuk volt az angoloknak, amikor egyetemeiket nem London közepén építették meg, hanem Oxfordba és Cambridgebe vitték ki az ifjúságot, ahol a világváros zajától és forró életáramától távol, zavartalan munkának adhatták át magukat. Hétszáz évvel ezelőtt megérezte az angol, hogy az

elmélyedő gyüjtő és nevelő munkának nem megfelelő körítése egy birodalmi főváros sodró élete! Elgondolkodom rajta, hogy a magyar tudományegyetemet az alapító Pázmány Péter bíboros-hercegprímás Nagyszombatban állította fel; Mária Terézia királynő 1777-ben helyezte át Budára a királyi várba; és II. József három évvel később telepítette át a Duna pesti oldalára.

És ma Budapesten székel: a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem, — a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, — a Magyar Királyi Középiskolai Tanárképző Intézet, — a Tanítóképző-intézeti tanárjelöltek Apponyi-kollégiuma, — a Gazdasági Szaktanárképző Intézet, — a Polgáriiskolai Tanárképző Főiskola, — a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, — a Magyar kir. Testnevelési Főiskola, — a Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskola, — az Országos m. kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola, — a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémia . . .

Diákváros, beleszórva a világvárosba!

A magyar birodalmi főváros életének sajátos, nem természetes színt ad a benne élő sokezernyi egyetemi és főiskolai hallgató. És *az egyetemi ifjúság életét meghamisítja és egészen sajátos problémákkal tüzdeli meg a körülöttük zajló nagyvárosi élet*, amelynek akarva, nem akarva részévé lesz az ifjúság.

Gyárkéményfüstös, autóbűzös, millió ember lélekzetétől, félmillió otthon életpárájától terhes levegő . . .

Zárt utcák, nagy bérkaszárnyák, amelyek éjjel-nappal csendesen remegnek a meg nem pihenő utcai forgalomtól . . .

Gyárak zaja, utcák zaja, lakások zaja, amelyet nem lehet kirekeszteni a szobádból azzal, hogy lehúzod a redőnyt és bezárod az ablakodat . . .

Az ország politikai, mozgalmi, kereskedelmi, ipari, forgalmi központjának nyugtalan, feszültségekkel telített élete: az ország idegcentrumának minden érintésre reagáló állandó remegése . . .

Parlament, minisztériumok, magas bíróságok, mindenféle rendű hivatali központok, és legmagasabb ipari, kereskedelmi, gazdasági központok úgy szívják és lökik vissza újra az ember-százezreket, mint a szív a vért a szervezetben. Hol találtok a fővárosban egyetlen nyugodt pontot? . . .

Ennek a felzaklatott idegzetű, nagyigényű embertömegnek társadalmi élete, amely felszívja és kihasználja az

ifjúságot s kiszívja belőle a nemesebb célra irányítható energiát . . .

Báltermek, színházak, kávéházak, mozik, varieték, bárok, éjjeli mulatók, amelyek mind az ifjúságból élnek, hiszen őneki nincs szíve takarékoskodni, és van szíve gátlás nélkül költeni . . .

Erotikummal és szexualitással telített légköre a nagyvárosnak . . . Kártyabarlangok, bűntanyák, utcasarkon ólálkodó bűn, amely akkor rontja el a tiszta magyar otthonokat, amikor azok még meg sem épültek, és leendő felelős építőik még nem gondolják meg, mit cselekszenek . . .

Kozmopolitává züllött, behemót nagyváros: nem igazán magyar, nem igazán keresztény; a világvárosi jelleg lekoptatta róla a nemzeti jelleget; magához szívja és súrolja, koptatja a magyar falu és vidék fiát, míg frázissá vékonyul rajta a magyar öntudat és heti félórára ünnepi köntössé a katolicizmus . . .

Mintha méhkasba dugnák az embert és azt mondanák: Aludjál nyugodtan! . . .

Mintha nagy polip karjai közé helyeznék és a fülébe súgnák: Ó, csak tanulj és ne törődj semmivel! . . .

Mintha egy bacchanália középpontjába állítanák és azt mondanák neki: Nem, nem számít, ne gondolj vele, te készülj csak nyugodtan a szigorlatodra! . . .

Egyetem a világváros közepén! . . .

Meg nem véd senki. Segítő kezét senki nem nyujtja. Kemény ököllel meg nem ragad apád, barátod, hogy kiemeljen lárma-özönből, szórakozás-özönből, kísértés-özönből, bűn-özönből és odakényszerítsen az íróasztalodhoz: ellenzőt tégy a szemed elé, viasszal tömd meg a füledet, felejtsd el mindazt, ami körülötted a megvadult élet táncát járja, és tanulj, tanulj, mert azért vagy itt és mert felelsz a jövő előtt ezekért az évekért! . . .

Budapesti ifjúság számára erős vár a családi otthon. Vidékről feljövők számára védő erődök a kollégiumok. (Áldja meg az Isten a Glattfelder Gyulákat!)

De mindenen túl egyetlen védőd, egyetlen igazi várad: önmagad győzedelmes akarata. Az ifjúság problémája minden egyes ifjú saját problémájává szűkül össze: «Haj, te világváros! Megküzdök veled! Legyőzlek! . . .»

Világváros közepén is győzedelmes a Férfi!

Esto vir!

2. Középiskolások és egyetemisták.

Délelőtt hazavitted az érettségi bizonyítványodat és dagadó kebellel odatetted édesapád elé. És délután, vígan pöfékelve, utánozhatatlan fölénnyel mesélted a bámulóid körében: «Tudjátok, valamikor régen, középiskolás korom=ban . . .»

Ezt a fölényedet megőrizted az egész nyár folyamán is. Senki nem jár olyan magas lovon, mint az érettségizett ifjú. Nem csodálom. Csúcsra ért, fölötte semmi, a középiskolás vonalon minden és mindenki kisebb, mint ő. Gondja nincs, vizsgák nem terhelik, egyetemi kérvényét beadta, a kollégium felvételi értesítése megérkezett; utolsó zavartalan, teher=mentes két hónapját életének tánclépésben járja végig. Nincs több olyan nagy úr a világon, mint a frissen érett fiú!

Megnyugtatlak: a fölényed nem sokáig tart. Csak addig, amíg oda nem állsz az egyetem kapuja elé és szorongó szívvel be nem kukkantasz az előcsarnokba. Abban a pillanatban mintha forgószél sodorna le a magas lóról, egyszerre nagyon kicsi leszel, mert beléd vág az alulról kezdésnek öntudata. Itt újra te vagy a legkisebb, a kezdő, a sárgacsőrű «gólya», akire tekintéllyel rámordul a portás, riadt köszöntését alig fogadja az öregebb diák, és nagy megtiszteltetés, ha egy altiszt szóbaáll vele. Pontosan úgy állsz az egyetem kapujában, mint nyolc évvel ezelőtt az a rövidnadrágos kisfiú állt, apja kezét szorongatva, a gimnázium előtt . . .

Ne szégyeld, pajtás! Nem megalázó az, hogy *az életben emeletről emeletre történt fölfelé az ember, és minden újabb eme=lettel szemben kezdő lesz újra, és minden újabb emeletre egy legalsó lépcsőfokról kell megindulnia.* Az élet befejezések és elkezdések hosszú sorozata; minden csúcs fölé újabb csúcsok tornyosulnak és ha az évek során meg is sokasodnak lassan azok, akik nálad alacsonyabb pontokon járnak még, de min=dig nagyon sokan lesznek a magasabb csúcsokon fölötted járók. Négy, öt, hét év mulva ugyanilyen kezdő szorongással állsz majd, hónod alatt az oklevéllel: öreg diák, de kezdő férfi az élet kapujában . . .

Ez a hirtelen ráébredés a magad érettségizett úr=öntudata után a gólya=sors alacsonyról kezdő voltára fölöt=tébb szükséges és üdvös. Ez az a hideg zuhany, amely villám=szerűen felrázza az éberségedet és kinyitja szemedet az előt=ted álló új világ veszélyt rejtő jellegzetességei számára.

Más az egyetem, mint amilyen a középiskola volt! Másképen kell beleállnod!

Itt professzor urak vannak, akiket magas katedrán látsz magad fölött; nincsenek «tanár urak», nincs «oszi» és «tiszi» akik annyit törődtek veled eddig.

Itt nem nevel téged senki. Tudományos képzést ad az egyetem, és bizonyos nagyvonalú világnézeti irányítást a tömegek számára; de *az egyén fejlődésével itt senki sem törődik.* Indexe rendben legyen, aláírásai ne hiányozzanak, ott legyen az ellenőrzött gyakorlatokon és elvégezze a menetrendszerű feladatokat, megjelenjék a kollokviumon és alapvizsgán és szigorlaton és megfeleljen a kérdésekre: ezek az egyetem követelményei. A hallgatók magánéletével, lelki fejlődésével ugyan ki törődnék? Ha egy hallgatót elsodor a bűn, vagy letipor az élet, az egyetem vállat von: «Vajjon őrzője vagyok-e én a hallgatóimnak? Elvégre nem gyerekek már!...»

A madridi egyetemen a Caudillo rendelkezésére egységes világnézeti képzést adnak ezután: minden más tanulmányt megelőz a hittudományi képzés, minden más vizsgát a teológiából kötelező alapvizsga. A továbbiakban pedig a szaktanulmányokkal párhuzamosan kötelező nemzetpolitikai kiképzés folyik. Jó katolikus és jó spanyol legyen, akinek az egyetem diplomát ad a kezébe! — Nálunk ilyenről a katolikus Pázmány-egyetemen sem szabad álmodozni; hát még a többi főiskolánkon! Vannak lelkes professzor urak, akik messzemenően törődnek a hallgatóikkal; de ezeknél a melegszívű ember többet tesz, mint amennyi a professzor kötelessége.

Itt a katedráról előadnak, de nem tanítanak. Nincs kikérdezés, nincs lecke, senki meg nem kérdezi tőled: Érted? Lépést tartasz? Nincs semmi nehézséged? — Ha úgy tetszik, hónapokon át ki sem nyitod a könyvet vagy a jegyzetet, és mégsem ír senki szekundát a noteszbe, vagy figyelmeztetést az ellenőrzőkönyvecskébe. Félévenként, sokszor évenként egyszer szembeállsz a professzorral és percek alatt beszámolsz róla, hogy mennyire dolgoztad fel a leadottakat. A kollokviumon a jeles, elégséges, vagy bukás sokszor csak a pillanatnyi diszpoziciótól függ.

Az egyetemnek megvannak a maga szabályai: erkölcsi követelményei a hallgatósággal szemben. Nagyon szépek papíron. De ki ellenőrzi a másfélmilliós világváros örvénylő életében a többezernyi hallgatóságot? Az angol egyetemi

városokban nyitott könyv minden diák élete; — Budapesten az emberfolyamban elmerülnek, nyomuk sem látszik. A hallgatók erkölcsét nem őrzi más, mint minden egyesnek a lelkiismerete. Ezért ha azt mondom: «az egyetemi ifjúság», akkor valami nagyon kiválóra és nagyszerűre gondolok, és szeretném is mindannyit valóban ilyennek látni; de mindig el kell készülve lennem arra, hogy a búzaföldön megterem a konkoly is, és a tiszta búzavetéssel együtt nő. Ki válogathatja szét az aratás előtt?

Általában a középiskola egész rendszere azon a tényen épült fel, hogy gyerekekkel és serdülőkkel dolgozik, és a családi otthonnal együtt felelősséggel nevel. *Az egyetemi rendszer elfogadott alapténye az, hogy ide érettségivel a kezükben felnőttek kerülnek, akik minden tekintetben megfelelhetnek önmagukért*, a további közösségi nevelőmunka tehát felesleges. Ez az alap hibás, mert 18 éves korában még nem befejezett egyéniség az ember, és a serdülőkori nevelésnek nagystílű férfinevelésben kell még évekig tovább folytatódnia; azonban egyelőre nincs mód arra, hogy ezen az alapbeállításon bármilyen változtatás történjék. Jellemző, hogy az 1936. évi felsőoktatási kongresszuson csak professzorok vettek részt és a tudományos képzés kérdései mellett a nevelés problémáját csak úgy mellékesen említették; az egyetemi ifjúsággal foglalkozó hivatásos nevelőket meg sem hívták a kongresszusra.

Mindebből számodra egy súlyos, felelős tény következik.

Mint egyetemi polgár elhagyod otthonodat, s édesapád keze lesiklik rólad; elszakadsz a régi nevelőidtől, mert ők ottmaradnak az elhagyott középiskolás világban; itt magadra hagynak, nem törődik veled senki. (Észre fogod venni majd, hogy a rengeteg erdő mélyén, vagy sivatagban, távol minden emberlakta helytől nincs olyan egyedül az ember, mint amilyen elhagyottan élhet egy milliós nagyváros kellős közepén!) — *Egészen a magad erejére, magad lelkiismeretére hagyva, egyéni felelősséggel irányítod ezután a magad lelki, jellembeli, szellemi és világnézeti fejlődését.*

Az érettségi büszkeség-mámora elszállt már a fejedből. Magad is látod, hogy egészen magadra hagyatva a harmonikus továbbfejlődést nem fogod tudni zökkenő nélkül megoldani. Gondolj arra, hogy az angol egyetemi hallgató, amint Oxfordba vagy Cambridgebe megérkezik, kiváltja szállását, beszerzi a legszükségesebb felszerelését, azután első dolga,

hogy *tutort* választ magának: egy professzort vagy kollégiumi vezetőt, aki az egyetemi évei során baráti, atyai vezetője és tanácsadója legyen. Ne szégyeld és ne gondold gyerekes gyámoltalanságnak, hogy te is, amint az egyetemi városban talajt fogtál és kissé elfészkelődtél, *azonnal körülnézz olyan tutor után, aki éveken át barátod és mestered legyen.* A katolikus fiú lelkiatyát választ azok közül a papok közül, akik az egyetemi ifjúsággal hivatásszerűen foglalkoznak. (Ilyenek: az egyetemi lelkészek, a kollégiumok elöljárói, a Regnum Marianum, és a tanító szerzetesrendek néhány tagja.) Ez a pap lesz a barátja, bizalmasa, támasza, és — ha kell — élő lelkiismerete.

Mert ne feledd: ha az egyetem hivatalosan nem is gondol reá, de a valóságban *az a kérdés, hogy jellemed, egyéniséged, világnézeted, lelkiéleted hogyan fejlődik tovább az egyetemi éveken át, van olyan fontos, sőt állítom: fontosabb kérdés, mint az, hogy a tudományos képzésben mennyire haladtál előre.* Mert az élet minden fázisában a legfőbb feladat: az Ember harmonikus bontakozása. *(K)*

3. Isten veled, kamaszka!

Szeretném, ha elővenné könyvespolcodról a «Kamaszokat» és felütnéd az «Időmester műhelyében» című fejezetet. Arról szól, hogy milyen korszakok váltják egymást az ember életében, amíg a három, egymás fölé tornyosodó csúcsteljesítmény felé törekvésében bontja, építi magában egyre tökéletesebbé az Embert.

Emlékszel a korszakokra?

Édesanya méhében az embrio, majd magzat-élet.
Az első földi életév: csecsemő-kor
Második évtől 6—7 éves korig: kisded-kor.
6—7 éves kortól kb. 12-ik életévig: gyermekkor
Végén az első csúcsteljesítmény: *az igazi fiú.*
13—14 év: a praepubertas kora.
14—18 éveken át: a serdülőkor viharzónája.
18-tól 23—25 éves korig: az adolescentia, az ifjúkor időszaka.
Végén áll a második csúcsteljesítmény: *a Férfi.*

Az ifjúkorról írtam ott néhány rövid mondatban a következőket: «A testi átépítés már befejeződött, a szellemi

és lelki férfiasodás teljes erővel folyik. Visszatért a nyugalom, az önbizalom, a biztonság. Jól megalapozott világnézet alapján rendezi az élet összes kérdéseit. Komoly hivatástudattal tanul, dolgozik, hogy diplomával a kezében majd helyet kérjen a felelős férfiak sorában és megvetve a lábát valahol, megépítse a maga családi otthonát, kicsi világát. Itt már komoly tényező a szerelem: férfiember keresi a párját, akit Isten számára rendelt».

Nézd, ha ezt végigolvasod, ne pattanj föl megint az érettségi után bérelt magas lóra és ne berzenkedj, hogy mégis gyalázat, az Atya még mindig gyereknek akar kezelni, mikor pedig neked bizonyítványod van arról, hogy kész férfi vagy, stb. Contra factum non valet berzenkedés. A factum pedig az, hogy *az egyetemista a férfivá fejlődés utolsó stádiumát járja; nem kész még, de ha igazán akarja, akkor hamarosan befejezett férfi lesz belőle.* Ez nem önérzetkérdés, hanem biológia és pszichológia. Nyugodj bele.

Tiszta szemmel nézz fel a probléma arcára.

A kamaszkor fokozatosan feloldotta benned a gyermeket, a kisfiút és a helyébe bontogatta, építgette a férfi vonásait. Évekig tartó, harmonikus fejlődése ez az embernek. Ezt a fejlődést folytatni kell! Az ifjúkor fokozatosan feloldja benned a kamaszt és sorra megszilárdítja a férfias jellem tartó oszlopait. A jellemnevelésnek ez a része a főiskolás feladata.

Tarts komoly consiliumot önmagad fölött. Vizsgáld meg az elmúlt éveket: hogyan jöttél át a serdülés korán, milyen volt a fejlődésed, miket oldottál meg szerencsésen, mit hanyagoltál el, mit rontottál el. Katolikus fiú *egyetemes gyónás* keretében végzi el ezt a nagy szemlét: akár a régi lelkiatyjával, aki idáig vezette, akár az újjal, akit most választott és aki a következő évek során vezetni fogja. Mélyrehajló, komoly beszélgetés ez arról, hogy mit kell törés nélkül folytatni, mit abbahagyni, mit kell javítani, mit másképen csinálni ezután. (Figyeld meg a magyar cserkészmozgalom «Kötelességet keresünk» próbájának előírásait!) Ehhez a szemléhez és ehhez a folytatáshoz egymagad nem vagy elegendő: okvetlenül tapasztalt lelkivezetővel karöltve végezd. Hiszen az előtted álló egyetemi élet szempontjait és kérdéseit nem ismered, tehát nem tudhatod, hogy mi mindenre kell feleletet adnod.

Jönnek a fiúk minden szeptemberben az ország minden

részéből. Kezükben az érettségi bizonyítvány. Hozzák félig-kész önmagukat úgy, ahogyan a serdülés évein át eddig kidolgozniok sikerült.

Jönnek nagyszerű emberpéldányok: erőteljes, szikrázó jellemű, egészséges testű és lelkű ifjak; meleg lesz az ember szíve, ha rájuk néz. Itt nincs javítani vagy újrakezdeni való; itt a feladat: mint eddig, ugyanolyan harmonikusan folytatni a férfi kidolgozását. Jönnek kócos, megviselt, vagy elhanyagolt, de alapjában jóvágású fiúk: sok bennük a jóság, erő is van és jóakarat, csak talán nem voltak jó kézben eddig, vagy kamaszos nemtörődömséggel elhanyagoltak fontos kérdéseket. Itt új munkára kell kapcsolni és fokozott erőfeszítéssel hamar, hamar helyrehozni a mult hibáit és pótolni hiányait. Még lehet, ha nagyon akarja, csak nem szabad elkésni és nem szabad megtorpanni. Ha kitartanak, ember lesz belőlük! — Jönnek elrontott fiúk, akiket elsodort a viharzóna: hit tévelygői, világnézeti kérdések tévelygői, tisztaság tévelygői, vagy rontott ízlésű és életstílusú fiatalok... Súlyos hibákat kell reparálni, talán bánattal és vezekléssel és kemény aszkézissel helyrekalapálni az elrontott embert. Lehet! Az erőfeszítések nem kilátástalanok! De óriási feladatok előtt állunk és nem szabad egy percet sem elvesztegetnünk tovább. — Jönnek sokan — ó, nagyon is sokan! — tudatlan gyerekek: mosolyognak, játszanak és ahogyan eddig áteveztek a serdülés korán anélkül, hogy különösebb problémát jelentett volna számukra egy-egy krízis vagy egy-egy bűn, úgy sétálnak bele az egyetemi életbe is: «majd csak lesz valahogy»! Tucatlelkek, filiszterjelöltek. Egészen új fogalmakat kell a lelkükbe dolgoznunk, egészen új munkát indítanunk; amit eddig soha komolyan nem csináltak, most hozzá kell látniok a komoly és felelős önneveléshez. Emberebb ember nem lesz belőlük; de rendes ember még faragható. — De jönnek a leromlottak, akikben kártya, vagy ital, vagy szexuális bűn már a serdülés éveiben legázolta az embert: otthon is loptak, adósságokat csináltak, éjtszakáztak, bűnnel játszottak. Ezekkel csak akkor lehet még kezdeni valamit, ha teljes összetöretés után, vérkönnyes bánat és erősfogadás után emberfölötti erőfeszítéssel igyekeznek megállítani magukban a romlást. Hogy sikerül-e, ki tudja? Legtöbbjük az egyetemen még nagy szerepet játszik, szédíti a naivakat és destruálja a gyengéket; azután kidobja valahová az élet és ott tengődik, míg egy csomó bűn, botrány és emberrontás után elmerül...

Tarts consiliumot a multad fölött önmagaddal és a lelkiatyáddal!

Világosan lásd meg az élet igazságát: hogy *a kamaszkort folytatni kell, a férfit építeni kell,* és hogy az egyetemista évei felelősek Isten és az élet előtt azért, hogy milyen lesz a Férfi, aki majd oklevéllel kezében beáll a nemzeti munkába.

Isten veled, kamaszka! Helyedbe az ifjú lépett, aki a te folytatásod. Kijavítja, amit elrontottál, tovább fejleszti, amit jól csináltál és gyönyörű valósággá építi azt az igazi férfit, akiről te olyan szeretettel álmodtál éveken át! Isten veled, kamaszka! Éljen az Ifjú és éljen a Férfi, aki jön! *(K)*

4. Noblesse oblige.

«*Magyar egyetemi polgár!*»

Nagy név. Méltónak kell lenned hozzá.

Nem lehetsz eltorzított ember, mert egy ideált torzítanál el magadban. Nem lehetsz a magad számlájára haszontalan ember, mert nem azt mondanák, hogy X. Y. haszontalan, hanem hogy az egyetemi hallgatók azok.

Aki egy zárt közösséghez tartozik, az a közösség becsületét hordozza és az egész közösségnek árt, ha erről egy pillanatra is megfeledkezik. Az egyetemi diáksapka: egyenruha. A te beszéded, viselkedésed, gondolkodásod méltó kell legyen az egyetemi polgár nemes tisztéhez. Noblesse oblige!

Úr vagy. Légy is ízig-vérig mindig az! Nemesveretű férfiember: gentleman.

Egyetemi polgár mivoltod hozzákapcsol az intelligens magyar középosztályhoz, a magyar úri osztályhoz. Lelkületed, stílusod, szokásod, megnyilatkozásaid az igazi magyar úr acélkemény jellemét és nobilitását sugározza.

A régi diákok között sok volt a megbízhatatlan fráter, apja pénzét könnyelműen eltékozló, adósságokat csináló, kártyán, lóversenyen hazárdjátékot játszó, vagy a zálogháztulajdonosok és uzsorások játékszere. Te nem lehetsz könnyelmű játékos. *Úrrá csak fegyelmezett férfi lehet.*

A régi diákok között sokan maradtak adósok a vizsgáikkal, sokan veszítettek féléveket, éveket az egyetemen, sokan nem jártak előadásokra . . . Te nem veszíthetsz féléveket, nem mulaszthatsz el vizsga-terminusokat, nem «bliccelhetsz» előadást. Nem csalódhatik benned az, aki bízott benned! *Az úr a kötelesség vonalán is úr!*

A régi diákok közt voltak prostitucióval, szerelemmel játszók, voltak szépfiúk és selyemfiúk . . . Te nem lehetsz szépfiú, nem selyemfiú, nem játszhatsz az utcán vásárolt bűnnel, nem játszhatsz a szerelemmel. Egyszer majd eljön életedben az igazi leány, aki Isten oltára előtt vall urának; s az igazi leány nem csalódhatik benned. *Az úr a kemény parancs vonalán kétszeresen úr!*

A régi diákok között voltak kémek, agitátorok, nemzet- és egyházellenes mozgalmak hívei; és voltak sokan üreslelkű fráterek, akik csak nevettek minden komoly dolgon . . . Te nem lehetsz tagja nemzetellenes vagy egyházellenes mozgalomnak, társaságnak, szövetkezésnek, vagy politikai pártnak. Nem lehetsz rontó ügyek agitátora. De nem lehetsz nagy dolgokon léha kacajjal nevető üreslelkű fráter sem. *Reális életszemlélet, őszinte igazságkeresés s a megismert egy igazság mellett a végsőkig kiállás: ezek tesznek úrrá!*

A régi diákok de sokszor hazudtak! . . . Te nem hazudhatsz soha, még tréfából sem. A te becsületedben mindig bízni kell. *Ein Wort, ein Mann!*

A régi diákok lumpoltak, dőzsöltek, részegen düllöngéltek az utcán . . . Te nem lehetsz részeg soha! Kivetkőztet emberségedből és megalázza benned a férfit. *Ura légy mindig önmagadnak!*

A régi diákok között sok volt a krakéler: másokat sértegető, de egy vele szemben sértőnek talált mozdulatáért párbajt vívó szalónhős . . . Te nem lehetsz sértő fél, mert felelősséggel vigyázol minden szavadra és mozdulatodra. Nyugodt, nemes viselkedésedből hiányzik a krakéler kihívó, sértő vonása. Te tudod, hogy a férfi becsülete nem játékszer: azt nem lehet könnyelmű szóval sérteni; ha megsértették, nem lehet a régi lovagi viadalokat szegényesen másoló párbaj-pótanyaggal helyreállítani. *Keresztény értelemben úr csak az, aki Krisztusnak, Egyháznak törvényét fenntartás nélkül vallja és éli.*

A régi diákok között sűrűn esett frivol beszéd, durva tréfa, kétértelmű , sikamlós adomázás . . . Te nem lehetsz mocskosszájú, durva beszédű, szemérmetlen célzásokon nagyokat nevető közönséges utcai alak, sem a «kemény parancsba» ütköző káromlások és átkozódások vulkánja. A száj a szív bőségéből szól. *Az igazi úr pedig a szíve mélyéig úr.*

Ne nézd a régi idők diáktípusát; ne hallgasd a felnőttek dicsekvő beszédeit az ő diákkori bűneikről. Szomorú lenne,

ha a te vágyad nem emelkednék túl a liberális évtizedek elrontott egyetemi hallgató típusán, s ha nem tudnál új lenni, különb lenni annál az elárvult, szerencsétlen, megkopott diáknál, aki egy emberöltővel előtted még hiába küzdött a nagyváros szívó, rontó hatása ellen! Eget-földet rázó küzdelemben egy új világ, egy új Magyarország vajúdik. Új világnak új diáktípusa te vagy! *Ha nem tudsz különb lenni, mint az előtted járó nemzedék, akkor a magyar nemzet benned máris csatát vesztett.* Nem azért, mert rossz vagy, hanem mert nem tudsz *jobb* lenni.

Te nyilvánosság előtt, vagy magánéletedben, társaságban, vagy a szobád rejtekében egyaránt nem lehetsz más, mint úr: katolikus magyar úr. *Te soha nem lehetsz — nem úr.* Férfi légy! Emberebb ember és magyarabb magyar!

Az egyetemi ifjúságból nőnek ki az új magyar társadalomnak, magyar falunak, magyar intelligenciának vezetői. Nem nagyon sokára felváltjátok majd a mai felnőtt nemzedéket és ti szabjátok majd a törvényt, ti tanítjátok a nemzetet a katedrákon, ti álltok az oltáron, ti hajoltok a betegek fölé, bírói székből osztjátok az igazságot és vezetitek a gépeket, építitek az új palotákat és családi otthonokat, irányítjátok az ipart, kereskedelmet, irányítjátok a társadalmat, ti adtok példát közéletben és családi életben és magánéletben az egyszerű magyar milliónak.

Mennyire fokozott értékű kell legyen ez az ifjúság, amely a jövő felelős férfinemzedékét adja! Elnézem a mai magyar egyetemi ifjúságot és meglátom bennük az eljövendő évtizedek magyar történelmét. Érzed-e mindezért a felelősséget? Érzed, hogy mennyire katolikusnak, magyarnak és úrnak kell lenned most és mindhalálig?

«*Egyetemi polgár 1943.*»

Új fogalom, új felelősség, olyan fémjelzéssel, amilyent nem mutathat a magyar mult. Ma egyetemi hallgatónak lenni Isten és a nemzet előtt súlyos felelősség.

Érted-e?

Vállalod-e?

Bár megértené és vállalná minden magyar egyetemi hallgató! Hogy tudnánk akkor bízni a jövőben!...

(K)

5. Az otthon ködbe merült.

Elkísértek mind az állomásra. Édesanyád a könnyeit törölgette; apád keményen reszelte a torkát és megszorította a kezedet; húgocskák a nyakadba csimpaszkodtak, öcsi még a vasúti fülkébe is felmászott, hogy segítsen elhelyezni a nagy táskát; nővérkéd fehér zsebkendője hosszan lengett utánad, amint kifelé gördült vonatod az állomásról. Úgy érezted, hogy nagyon fáj a szíved, és a benne tátongó ürességet majd csak a karácsonyi vakáció ígérte viszontlátás töltheti be újra . . .

Milyen jó, hogy nem hallottad Öcsi sürgető kérdését, amint ott álltak és meghatottan figyelték a gyors utolsó kocsijának körvonalait, míg lassan elmosódnak a távolban: — «Anyu, úgy-e, most beköltözködhetem a Józsi íróasztalába? . . .» Jó, hogy nem hallottad, mert szívfájdalommal arra gondoltál volna, hogy Öcsi hűtlen eb, és hogy lám, alig indultál el, a család máris osztozkodik az örökségeden . . .

Hát nem lett volna igazad. A horror vacui fizikai törvénye az életben is érvényesül: a család minden felszabadult helyet azonnal betölt épúgy, mint a víz vagy a levegő odaáramlik minden legkisebb megüresedő térbe. De valahányszor hazaérkezel, a helyed az asztalnál épúgy üresen vár, mint az ágyad, az íróasztalod, a szerszámkészleted, a kis könyvtárad. *A családban a te helyedet be nem töltheti senki más; ott mindig is hiányozni fogsz.*

Nagyobb a veszedelme annak, hogy az egyetemi új világban te magad távolodol el fokozatosan az otthonodtól.

Fiúk, vidámak, felelőtlenek. Fiú-világ, jókedvű, táncos, dolgos, leánytnéző. A napjaidat kitölti a munka; nincs időd hazagondolni naphosszat. Az üres órákban ott a pajtások, a sport, séta, mozi, kávéház; egész csomó új ismerős, családok, leánykák, zsúrok, kirándulások, táncos teák és ezer bohóság. Az otthon lassan ködbe merül. Elhalványodik édesapád komoly arca, édesanyád meleg szeme, testvérkék kacaja. Nem felejted őket, ma is úgy szereted, mint azelőtt, csak nem érsz rá hazagondolni.

Aztán lassanként gyarapodnak, sűrűsödnek apró ütközések. Anyád leveleiből mennyi aggodalom szól! Miért félt? Hát gyerek vagyok én? . . . Apád minden levele intésekkel telve. Mintha nem tudnám, hogy tanulni kell és mintha nem akarnék igazán tanulni! . . . De olyan kicsinyesek! Elfogyott a pénzem; kérem, emeljék a zsebpénzt, mert az eddigivel

nem lehet kijönni. Azt írják: «Addig nyujtózkodjál, míg a takaród ér». Mit tudják ők, hogy mibe kerül ma Pesten a hozzám méltó élet? . . . Apa egyre az ő egyetemi éveivel példálódzik: hogy tanítványai voltak, hideg szobában lakott, nem reggelizett . . . Jó, jó, az szép volt, jó volt, de az akkor volt; ma másképen élünk. És őneki nem volt jó állású tisztviselő édesapja, mint nekem van. Lám a F. meg a B. mennyivel több pénzt kapnak, pedig apjuk az enyémmel egyenrangú . . . Nincsen pénz szmokingra, mert Öcsinek télikabát kell. Igazán, Öcsi eljárhat még egy esztendeig a régi kabátjában; de én hogy megyek a tanácsosék báljára ruha nélkül? . . . Mások az otthon szempontjai és mások a tieid; az otthon maradt tovább is az, ami mindig volt; téged pedig elkapott a diákélet, mint az induló hajót a Duna árja és egyre távolabb sodor a kikötőpontontól . . .

Nem tehettél mást: zálogházban az őszikabát és egy felesleges ruha. De ezzel mögéd állt a *Félelem*. Eddig ujjongó öröm volt, ha Apa néha fellátogatott, vagy Anyus ígérte, hogy feljön rokonlátogatóba pár napra. Most rettegsz a találkozástól: Jaj, megtudják! . . . Anyu olyan szívesen elbeszélget; jaj, hátha a háziak kifecsegik azt az igazán jelentéktelen pár esetet, amikor éjfél után kissé illuminálta . . . Az otthoniak olyan nyárspolgárok: nem értik, hogy az ember egyszer fiatal . . . És a Félelem minden másnál jobban tól egyre távolabb az otthonodtól . . .

Nem látod apád gondok barázdálta homlokát. Nem hallod a testvérek mindennapi ezer apró kérését, anyu panaszát. Elfelejted, milyen szűkösen éltetek otthon s mennyi mindenről le kellett mondanod. Messze az otthon, ködbe merült; és téged egyre messzebbre visz a diákélet . . .

Nem vagy rossz. Idefent sem romlottál el; nem is fogsz elromlani soha. *De az egyetemista élet, a távolság, a félelem, apró hibák, számonkérések, haragok és büntetések sorozata meghamisította benned apád, anyád igazi, régi fiát, és ködfátyolt húzott az otthonod és te közéd.* Halványan pislog már csak az otthoni lámpa. Jaj, de messze vannak! . . .

Mondok néhány egyszerű tanácsot.

Lukács 2, 49. — A tizenkét éves Jézus a templomban. Aggódva kereső Máriának és Józsefnek mondja: «. . . *nem tudtátok-e, hogy az én Atyám dolgaiban kell lennem? . . .*» Ez a mondat, egészen más háttérrel és egészen más értelemmel, de ott kell búgjon a lelkedben szüntelen. Neked atyád dolgaiban kell lenned. Ha édesapád szegény ember, szegény

vagy te is, minden fillért mérlegelő, minden kiadásodat az ő erszényéhez hozzámérő. («Addig nyujtózzál, amíg édesapád takarója ér!») — Ha egyszerű emberek a szüleid, ne akarj gentry-fiúkkal, vagy gazdag földbirtokos papák fiaival lépést tartani. — Ha sok testvéred otthon, ne kelj versenyre az egyke-gyerekkel, mert nálatok, Istennek hála, többfelé van helye a pénznek, mint az ő üresen kongó otthonukban. — Amíg apád zsebéből költesz s az ő kenyerét eszed, addig fenntartás nélkül alkalmazkodol az ő kívánságaihoz. Majd ha a magad pénzét számolgatod, azt költheted arra, amire kedved tartja.

Íróasztalodon ott álljon apád, anyád, testvérkék fényképe. Ezt soha senki félre ne szorítsa onnan. Harmadéves korodban majd melléjük áll egy kisleány arcképe. Mellékük áll, hozzájuk csatlakozik. De őket félre nem tólhatja!

Minden héten írj haza. Hol levelet: derűset, okosat, gondolatokat ajándékozót, hogy élvezze, aki olvassa; — hol csak egyszerű levelezőlapot. Ha nagyon sok a dolgod, szeretettel válogatott képeslapot küldj pár meleg szóval. Szombat el ne múljék anélkül, hogy a te leveledet magával vigye!

Gondosan *tartsd számon a születés- és névnapokat.* Ilyenkor is, karácsonykor is ízléses apró ajándék érkezzék tőled, amelyet a zsebpénzedből gyüjtögettél s magad ízlése szerint, szívvel választottál.

Apáddal szemben mindig őszinte légy! Akkor is, ha mulasztottál; akkor is, ha hibáztál; akkor is, ha adósságok hurokjai keringenek fejed fölött; akkor is, ha súlyos bűnbe estél. Ne cibáld kettőtök közé édesanyádat lágykezű közvetítőnek. Ismeretlen fogalom legyen tinálatok a «dugpénz», és ismeretlen ez a mondat: «... apád meg ne tudja!...» Férfi légy. Ha beletörsz, akkor is!

Mindennap imádkozzál az otthoniakért!

Apró fogások, szürke hétköznapi dolgok. De nem fogják megengedni, hogy elkapjon az áradat. Míg gondos szeretettel vigyázol reájuk, nem kell félned attól, hogy az otthonod ködbe merül... *(K)*

6. A kollégium.

Glattfelder Gyula dr. érsek, csanádi püspök úr lassan megöregszik. Meg nem hajló termetét, ragyogó értelmét, meleg szívét elmorzsolják az évek. Egyszer majd csendül az Úr hívó szava és Gyula érsek elmegy a Pázmány Péter, a

Szily János, a Prohászka Ottokár útján az örökkévalóságba. Elmegy; de meg nem hal. A Pázmányok, Szilyk, Prohászkák, Glattfelderek nem halnak meg: ők beleépítették önmagukat a nemzet történelmébe és élnek, míg egyetlen katolikus magyar él.

Glattfelder Gyula dr. megépítette az első egyetemi kollégiumot.

Kérdezd meg édesapádat, hogy mit jelent ez. Hogy diákkorában micsoda testi-lelki nyomorúságban éltek sok ezeren a magyartalan, kereszténytelen, idegen világvárosban, amelynek Magyarország szívének kellett volna lennie.

1908 a Szent Imre Kollégium megnyitása történelmi dátum. Akkor kaptak először otthont a családjukból kiszakadt egyetemi ifjak, akik a magyar jövendőt hordozzák.

Azóta egész serege nőtt fel a különböző diákotthonoknak. Az állam, a felekezetek, egyesületek és magánosok megértették a Püspök gondolatát és a nyomába indultak; — vagy egyszerűen rávetették magukat az új, jövedelmező «üzletágra».

Amikor nyolcadikos korodban édesapád először vetette fel a kérdést: Hát melyik kollégiumba adjuk a fiút? — megrettentél. Börtönt láttál, mord elöljárókkal, kapuőrséggel, rácsos ablakokkal, összekötött kezű-lábú-lelkű fiú-áldozatokkal. Füledben csengett néhány egyetemista ismerősöd ócsárló beszéde papokról, rabságról, ehetetlen kosztról, fűtetlen szobákról, állandó lármáról, amelyben nem lehet tanulni. (Nb. Nem árt, ha az ilyen sötétbeszédű szabadsághős multjába kissé bepillantasz: 95%-ról kiderül, hogy kidobták valamelyik kollégiumból; innen a nagy harag és a fölényes szabadságszeretet.) — Édesapáddal nem mertél ellenkezni de elkámpicsorodva gondoltál a vigasztalan jövőre, amely egy ilyen «tápintézetben» vár reád, és megadtad magadat sorsodnak.

Azóta, hiszem, máskép gondolkodol.

Az angol egyetemista természetesnek találja, hogy egy college-ban vált lakást magának. A spanyol egyetem reformja alkalmával a Caudillo rendeletére szabályba vették, hogy idegenből, vidékről érkező csak akkor lehet egyetemi polgár, ha valamelyik kollégiumban lakik. Így van jól. Budapesten, a világvárosban szerteszórva elhelyezett egyetemekkel, sajnos, megvalósíthatatlan volna egy ilyen intézkedés. Pedig itt is, hej, de szükséges volna!

Az egyetemen sokszor hallasz lenéző nyilatkozatokat a

szentimrésekről, vagy más, komoly kézben levő kollégiumok lakóiról. Gyerekeknek nézik őket, akiknek kimaradási engedélyt kell kérniök, a tanulmányaikról be kell számolniok, a látogatásra bekopogtató prefektust fogadniok kell, és akik bizonyos egységes világnézeti irányítás mellett dolgozzák férfiegyéniségüket. Majd meglátod magad is, hogy ennek a ferde ítéletnek háromféle oka lehet: bosszú, mert az illetőt valahonnan kitették (ezek a leghangosabbak!), — vagy «savanyú a szőlő»: t. i. valamilyen hiány miatt (származás, gyenge bizonyítvány, anyagiak hiánya, késői jelentkezés) nem vették fel oda, ahol jelentkezett, — vagy teljes tájékozatlanság a kollégiumok ügyében és szidalmazása annak, amit nem ismer.

Szeretném, ha világos szemmel látnád: mi hát az igazság a kollégiumok körül?

Kétféle egyetemi diákinternátus van: amely csak lakást ad, és amely teljes ellátást és mindent nyujt, amit fiának megad az otthon.

Kétféle az egyetemi diákinternátusok lelke: vannak diákszállások, amelyek lakást, fűtést, világítást, esetleg ellátást nyujtanak, de ezentúl nem törődnek a lakóikkal: azok úgy élnek bent, mint egy szállodában vagy pensióban; — és vannak férfinevelőintézetek, amelyek felelősséggel vállalják és folytatják az otthon munkáját: egyéni foglalkozással és közösségi neveléssel, az egész életnek egységes elv szerint harmonikus rendezésével segítik az ifjút férfijelleme építésében, világnézete kidolgozásában és tanulmányainak pontos időben s a lehető legjobb minőségű elvégzésében; ugyanakkor céltudatos, mély vallási és nemzeti közösségi nevelést nyujtanak neki.

Ne költözzél diákszállodába! Tizennyolc éves korodban nem vagy még kész ember; fejlődő egyéniségedre elhatározó hatással vannak azok, akikkel együtt élsz, akik azonban többnyire idősebbek nálad, kiforrottabbak, messze túl a te mai problémáidon, s hogyha reád hatással vannak, nem törnek fejet azon, hogy ez a hatás kívánatos-e, pont most szükséges és jó-e neked, hanem egyszerűen magukkal sodornak, sokszor oda is, ahová te magad el nem mennél. Az ember 21 éves koráig, még tovább is, befejezetlen még, és ha nem is kezelik már gyereknek, nevelésre mégis rászorul. (No csak ne féljetek annyira attól a «nevelés» szótól! Majd rájöttök, amikor az ember már egészen tökéletesnek, felülmúlhatatlannak képzeli magát, akkor eljön csendesen egy kisleány,

akit eleinte úgy hívnak: kis menyasszony, később úgy nevez-nek: feleség, és puha kezével még jó néhány évtizeden át nevelgeti a teremtés koronáját. Persze van esze, hogy ezt meg nem mondja neki.)

Ha komolyan jót akarsz, *olyan kollégiumba menj, amely ki meri mondani magáról, hogy ő nevelőintézet.* Papi vagy világi elöljárók vállalják az édesapád munkájának folytatását: megbecsülnek, lelkedbe kapcsolódnak és katolikus világ-nézetben, magyarságban, kötelességteljesítésben, fegyel-mezett férfiasságodban épúgy, mint az élet ezer apró kér-désében irányítanak és segítenek. Az ilyen kollégium házi fegyelme nem szigorúbb, mint az otthonod fegyelme volt; sőt a kollégium általában többet enged, mint édesapád engedne, ha Pesten laknátok és hazulról járnál egyetemre. A kollégium neked épült; itt minden érted van és minden úgy elrendezve, hogy a főiskolás diák számára a legelőnyö-sebb legyen. A családi otthon állt, abba beleszülettél és mindenben hozzá idomultál; — a kollégiumot viszont a diák köré építették, őhozzá szabták, ezért testhez állóan kizárólag az övé. Amint beleálltál, melléd lép egy elöljáró, aki édesapáddal megbeszélte a te dolgaidat és Isten előtt, családi otthonod előtt és a magyar nemzet előtt vállal fele-lősséget azért, hogy segít belőled kibontani egy olyan talpraesett, nagyszerű embert, amilyen csak belőled ki-bontható.

Az igazi kollégium nem tápintézet, nem kaszárnya és nem szálló; de nem is fiúinternátus. Megkaptad a ház-szabályokat átolvastad és írásban adott *becsületszóval köte-lezted magadat* ezek betartására. Becsületszavad alapján úrnak kezelnek, mert hisznek neked és bíznak benned. Itt nincs szidás, letolás, büntetések ranglistája, sem nagyhangú fenyegetések. Ha minden jóakarattal sem tudod hibátlan megtartani, amit igértél, melléd áll az elöljáró és segíti a gyenge akaratodat. Ha nincsen benned komoly jóakarat a becsületszóval adott ígéret megtartására, akkor kezet szorí-tanak veled és utadra bocsátanak: keress más helyet, amely neked jobban megfelel. Itt férfiak beszélnek férfiakkal, urak kezelnek urakat, katolikus magyarok nevelnek katolikus magyarokat. Emeltfejű emberek világa az igazi kollégium.

Micsoda erő alkalmilag számodra egy kollégium-vár, ahová visszavonulhatsz rokonok és ismerősök elől, jópajtások elől, társadalmi élet hullámverése elől! Micsoda érték az, hogy bármikor rendelkezésedre áll gyóntató atya, tanácsot

adó jóbarát, veled egyformán gondolkodó, egykorú vagy idősebb fiúk kemény társasága! Mit ér a szentségi kápolna, ahol az Úr Jézus lakik, veled egy födél alatt! És micsoda érték, hogy vasárnapi szentmise, étkezésre terített asztal, pihenésre vetett ágy, tanuló- és rajzolóasztalod épúgy kezed ügyében, mint a legkülönbözőbb folyóiratok és könyvtár és rádió és billiárd- és kártyaasztalok, tanuló munkatársak és vígkedvű pajtások a szórakozás órájában! Pár ajtóval távolabb lakik a barátod, még néhány lépésnyire a lelkiatyád. Sok olyat nyujt a kollégium, amit a kívül lakó csak sok pénzzel, még több fáradsággal, utánjárással tud összeszedegetni. Sok olyant markol össze a diákjai számára, amit maga a családi otthon sem tudna így együtt nyujtani egynek sem közülük. Hiába no: diákok palotája, alma mater az ifjúság férfi-otthona!

Gyerekes álszégyenből, vagy kamaszos nagyzolásból el ne téveszd az utat. *Világnézeti alapon álló, teljes otthont nyujtó kollégiumba kérd felvételedet* és ha sikerült bejutnod, megbecsüld! Egész életedre elhatározó szerepe lesz annak, hogy hol és hogyan töltötted az egyetemi éveidet.

Ne portálét nézz csak, építkezési stílust, szobák légköbméterét vagy a mai ember álmát: az «összkomfortot». Nem jók a luxus-kollégiumok, mert olyan igényekre nevelnek, amelyeket majd a kezdő diplomás számára nem tud nyujtani az élet. De nem jók a kaszárnya-stílusú diáktanyák, a szegényes tömeglakások és a toldozott-foldozott nyomortanyák sem, mert túlságosan alacsonyra morzsolják le a kultúrember igényeit. Ne külsőséget nézz csak, hanem azt kutasd tájékoztatóban és házszabályban: hol talhálsz egészséges szellemet és azt a lelket, amely az otthonodat élteti és el nem múló igényed neked is.

Ha megtaláltad a neked való kollégiumot, belekapaszkodjál, diákéletedet s férfiéletedet belegyökereztesd és meg ne válj tőle mind az oklevélig! (*K*)

7. Házinéni.

«Bútorozott szoba kiadó.»

Micsoda hajsza volt az ősszel bútorozott szobák után! Hogy rávetette magát ez új iparágra a fővárosi közönség, amely csengő pénzért «szíves készséggel áll mindig az egyetemi ifjúság szolgálatára»! Micsoda árak! Micsoda szobák! És — last but no least — micsoda házinénik!

A váratlan új konjunktúra érintésére Budapest egy-

szerre elfeledte, hogy *az egyetemi hallgató bútorozott szobájának bizonyos alapfeltételei vannak:* eléggé tágas, — világos, — egyszerű polgári kényelemmel berendezve, — független bejárattal, amely nem zavarja a háziakat és viszont, — csendes, elzárva a háziak örömeitől és perpatvaraitól, — tiszta, féregmentes, — ízlésesen bútorozott, — napi fürdőszobahasználattal, vagy kényelmes mosdóval, amelyben naponta kétszer cserélik a vizet, — normális fűtéssel, 18 fokos hőmérséklettel, — kényelmesen elérhető, tiszta mellékhelyiséggel, — gondos takarítással. Természetes igény, hogy családtagoktól és alkalmazottaktól megkímélve, független életet élhessen a diák; — ne őneki kelljen udvarolnia a ház kisasszonyának, szórakoztatnia a vendégeket, alsóznia a papával, végighallgatnia a háziasszony panaszait és a háziúr bel-, kül- és egyéb politikai eszmefuttatásait; — házinéni és bácsi ne a mellette levő szobában intézzék el hangos családi magyarázkodásaikat s a bácsi ne ott verje el a fiait és oktassa rendre a leányait; — ne az ő csomagjait kóstolgassa a család és ne az ő levelei körül kíváncsiskodjék a serdülő leányka. A háziúr ne legyen Mefisztó és házinéni ne legyen Putifárné. Egyáltalában *a szobaúr egyetemi hallgató életébe ne tolakodjék be az otthont nyujtó család: udvarias idegenségben éljenek egymás mellett, szerződés szerint nyujtván egymásnak azt, ami jogos és szükséges.*

Bizony a nagy lakásínségben a világváros közönsége elfeledte, hogy a sötétkamra nem lakás, a teakonyha nem alakítható át bútorozott szobává és a lomtárnak használt cselédszobába lelkiismeretlenség drága pénzért műegyetemi hallgatót telepíteni, aki vakra erőlteti szemét a sötétben. Azt is elfeledte, hogy ha kétnaponként egyszer kinyitják az összekötő ajtót a lakás felé, ez nem nevezhető fűtésnek; meg hogy a düledező székre állított csorba mosdótál nem fürdőszoba. A polgári tisztességet feledte el ismételt esetekben a világváros közönsége; — ezért volt olyan nagy lakásnyomorúság a diákvilágban az Úrnak 1942—43-ik esztendejében.

Újra megismétlem a tanácsomat: ha jót akarsz, kollégiumba menj.

Ha mégis családnál kell bútorozott szobát váltanod, ne egyedül járj keresni, hanem sok hájjal megkent, tapasztalt barátoddal. A mutatott szobát próbáld elképzelni zimankós téli estén, ólmosesős őszi délután, nehéz tanulás óráiban éjtszaka idején; gondold el, hogy beteg vagy és segítség

nélkül fekszel egész nap egyedül; gondold el, hogy ideg-feszítő munkában görnyedsz az asztal mellett és minden figyelmedre szükséged van . . . *Minden* jogos igényt ki kell elégítenie a lakásnak. Ezért kérj címeket az egyetemi segítőegyesület irodájában: ott csak kipróbált lakást fognak ajánlani.

Gondoskodjál arról, hogy *a szobád otthonná legyen.* Hazai képek, íróasztalfelszerelés, néhány fénykép, egy váza, egy falvédő, amelyet édesanyád csomagolt be számodra . . . Nincs kietlenebb, mint a «bútorozott szoba», amely nem tud otthonoddá lenni arra az egy vagy több évre, míg benne lakol. Mindig fázni fog benne a lelked!

Érdemes térdig koptatnod a lábad, hogy jó lakást, jó házinénit, igazi úri családot találj. *Az igazi diákotthon: életigény és életélmény.* Belecizellálódik egyéniségedbe, része lesz életednek, jellemednek. Más emberré alakulsz, aszerint, hogy kedves úri családnál kaptál napsugaras, kedves szobát otthonul, vagy házsártos, pénzsóvár, gusztustalan háziaknál egérszagú lomkamrában fogdosod minden éjtszaka a hivatlan soklábú vendégeket . . .

My house my castle. Otthonom: fészkem, váram, egyéniségem melegágya, életemen át útitársam. Istenem, milyen sok függ attól, hogy minden diák igazi otthont találjon az egyetemi esztendői számára! . . . *(K)*

II. A diáksapka.

Hogyan áll a magyar lelkiség az uniformissal?

Nehéz dolog lenne a kérdést röviden megválaszolni. Vannak történelmi egyenruhák és nagy felelősségeket jelentő gallérok, nemcsak férfihiúságnak kielégítésére való cicomák. De bármelyiket tekintjük, talán helyesen látunk, ha azt modjuk: az uniformis nagyon európai dolog még ma is ázsiai lelkiségünknek. A legtörténelmibb és legindokoltabb uniformisban is feszeng a magyar a dolgok kezdetén és ez a feszengés talán több, mint az általános emberi lélektan következménye. Benne van az örök férfi feltűnést kerülő törvénye mellett a nagy közösség dolgai felé szemérmes egykedvűséggel közeledő ázsiai lelki vonás. Az a beállítottság, mely rövid igazságokat ismer és egyszerű elintézéseket szeret, mert szemlélődő fajta és ezért a lényeget látja. Azt, hogy a másik is ember. De hogy ilyen, vagy olyan címen annyira másféle ember lenne, hogy a gunyáját is meg kellene változtatnia, ez legalább is első hallásra nem olyan könnyen megy a fejünkbe. És szeretnők, ha ebben nem valami demokráciára való amerikai beállítottságot látnánk, legalább mi magyarok, hanem éppen ázsiai vonást: a törzsi szervezkedésnek azt a családonként való felépítését, mely nem ismer, mert nem tűr személyi megkülönböztetéseket a munkakörök elkülönülésének címén.

Természetes, hogy ez nem valami abszolút felfogás és ahogyan semmi köze nincs fajtánk pompaszeretetéhez, épúgy meglehet, hogy akár az ősmagyar történetből is tudhat valaki adatot a vezérség különböztető jelvényeiről. De nem is ez a döntő. Hiszen mai igencsak kiszélesedett és elkülönödő társadalmi berendezkedésünk egyrészt fejlődés eredménye, másrészt viszont az is biztos, hogy hamisítatlan európai fejlődés eredménye és míg közületeink átvették az európai külsőségeket egyenruhában, jelvényekben, sokszor azoknak formáiban is, addig a magyar lelkiség természetesen nem lett idegen a gyökereiben létező Ázsiával szemben. Kultúránkat a germán és latin szerencsés kereszteződésének szokás tartani, de lehet, hogy ez a

szokás is csak külső egységesítő megfigyelésre támaszkodik és fogalma sincs a magyar lelkiség mélyeinek rezzenéseiről. Mert bölcselőink nincsenek és ezen hiába akarnak egyes tudósok szépíteni: a filozófia nem kenyerünk, úgy ahogyan az ókori görögnek, vagy a mai németnek, de viszont majdnem általánosan vannak bölcseink, szűkszavú és súlyos mondatú öregjeink, reátapintó, bár hevülékeny fiatalságunk, mert az viszont úgy látszik, hogy mégiscsak kenyerünk, hogy a dolgok lényegébe lássunk és a cafrangok színéről, formájáról legfeljebb játékos perceinkben szerezzünk tudomást.

És talán éppen ez az oka annak, hogy amikor átvettük az európai szokásokat, nem éreztük furcsának a szokásoknak formáját sem. Nem a forma volt idegen, hanem maga a gondolat. És ha ma erre ráébredünk és magyar formákat keresünk, ezzel még nem tettük sajátunkká magát a gondolatot, mely — az uniformizálódásról van szó — bármint csűrjük és csavarjuk a dolgot, az örök magyar lelkiségnek mindig idegen marad. Még zsinóros sujtások formájában is. Még akkor is, ha valaki igen erősen bizonygatja az ellenkezőjét. Sőt talán akkor leginkább. Mert a hangos bizonyítás gyanússá teszi az egész gondolatot és ezeknek a dolgoknak a lelkiségből kell fakadniok, nem pedig az okot kereső észnek rideg következtetéseiből.

Az is természetes, hogy ezek a gondolatok nem az uniformis, az egyenruha eltörlésének céljából íródtak, hanem azért, hogy lelkünk tudattalan rezzenéseinek mély értelmét lássuk és ha egyenruhát viselünk, akkor se érezzük különbeknek magunkat a ruhának a címén. (N)

1. Bajtársi közösség.

Egyenruhát viselünk. A középiskolás Zrínyi-sapkától a tiszti csákóig terjed általában a magyar vezetőrétegnek uniformizálódása és a kettő között *az egyetemi diáksapka jelenti a legtöbb romantikát*, sajnos, nem mindig egészséges és nem mindig magyar romantikát.

Az egyenruhának mindig az a célja, hogy kiemeljen a többi ember közül. Akik akadémiai műveltségben szolgálják a közösség nagy céljait, azoknak ez a megkülönböztetése okvetlen *magában rejti a vezéri megkülönböztetés magját.*

De ez nem öntudatosul az egyetemi polgárban. Ha valaki, egyetemet nem végzett ember ezt látná minden diáksapkának a viselőjében: vezéregyéniséget, aki bizonyos esz-

tendők letelte után fejem fölé kerül és irányítani fog az akadémiai tudás fegyverzetének fölényével, az természetes dolog volna. Az egyetemi hallgató azonban mást lát a diáksapkában. Megkülönböztető jelét annak a színvonalas közösségnek, melyre az érettségi jogosította és melybe a dékáni kézfogás végre is besorozta.

Diákközösség az egyetemen; nagy szélesölelésű gondolat. Az egész nemzet ifjúságának válogatottjai jönnek ebbe a közösségbe. Hozzák családjuk hagyományait, ha címeresek, és a százados nemesség színvonaltartása feszül izmaikban; — ha polgárok, a városuk címerére büszke elődök csiszolt kultúráját agysejtjeikben; — ha feltörekvők, akkor tájszólásuk mélyén gyökerezett lelkiséget, az évezredes viselését a nemzeti terheknek, annak emlékét az alázatukban, visszahatását a dacban, mellyel a munkának nekiállanak; — tulajdonképen azonban testvériség ez a közösség. Családi multtal, közösségi kultúrával, vagy a nem méltányolt százados szolgálat keserű emlékével jön ide az érettségi után a fiatalember és itt reájön, hogy testvérré kell lennie. *A huszadik század magyar élete már az egyént nézi elsősorban és a férfi teljesítményeire kíváncsi sokkal inkább, mint címerére, vagy őseire.* És ha a jellem és szaktudás történelmi multnak díszével is dicsekedhetik, az csak annál előnyösebb számára.

Az egyetemi bajtársi közösség sok különbséget eltüntet és általában az egész színvonalát emeli. A tudományok szelleme itt a legfőbb tényező. Ennek a levegőjében aztán a a katedrák előtt kialakuló egységes gondolkodás szakkérdéseken túl is közelhozza egymáshoz azokat, kiknek édesapái még nagy különbségeket látnak egymásban. Az egyetemi bajtársi közösség a nemzet egészségének bizonyítéka és megújító önvédelme. Ha vannak benne apró lázak és a nyomán járó pörsenések: egyéni akarnokoskodás, gentriszellem, vármegyeházi beképzeltség, vagy jampeckedő szalonegyetemista, ezeket lerázza magáról az egészséges közösség, és nem jellemezhető velük az egyetem bajtársi közössége. Ami később nagy válaszfalat jelent majd, ha nem lesz különb a magyar élet a mostaninál, az a protekciószellem. És *a bajtársi közösség itt is egészségesebbnek bizonyul, mint a külső magyar élet.* Itt valóban az ember maga adja a saját értékét és a műveltség fokával megokolt egyenjogúság letorkol minden olyan kísérletet, amely az élet külső pimaszságainak ideültetését jelentené. Nem, itt nincsenek olyan hibák, melyeket rendszeresített a közösség. Itt az ifjúság fejlődő és okvetlenül

ütemesebb temperamentuma jelenthet problémákat, de ezek az évek folyamán egy kicsit mindig magukkal hozzák a saját megoldásukat is. A rendszer hibái itt átlagban künnmaradnak és hogy ideális magyar egyetemi bajtársi közösségből hogyan keverődhetik ki olyan magyar élet, mint a mostani, az keserű tragikuma az emberi önzésnek, mely hajlandó megtagadni egyéni multjának olyan eszményi részleteit is, amilyeneket pont a bajtársi közösségben töltött egyetemi évek jelentenek.

A különb magyar társadalomnak az egyetemi bajtársi közösségből kell kivirágoznia. Valahogy a szakoknak összetartása révén. Itt vannak *a társadalom hivatásrendi tagoltságának* gyökerei. És amilyen szépen érvényesül a közösség gondolata egy-egy egyetemi szakcsoporton belül, úgy kell érvényesíteni künn is az egyetemen szerzett eszmék és barátságok további kapcsolatait.

A bajtársi közösségben *tegeződünk.* Régen a tanár, meg a magas miniszteri feljebbvalója húsz évvel a végbizonyítvány után már nem ismerték el bajtársi életük régi barátságának ízét. A tanár félretaposta cipőjének sarkát és excellenciázta egyetemi kollégáját, mert az magasabbra jutott a társadalmi létrán és ki merte volna az államtitkárnak az egyetemi pajtásság emlékeinek jogán azt mondani, hogy: te? Kerülték is egymást, mert hogy a régi barátságot elismerje az államtitkár úr, ahhoz vagy politikusnak kellett lennie iskolatársának, vagy művésznek, de legalábbis bohém zsurnalisztának. De adófizető családapának? Ugyan kérem!

Ez volt a neobarokk. Ennek már vége. S a mai ifjú államtitkár korában előre fogja mondani a szürke tanárnak a pajtás emberi és keresztényi címét, mert sem könyöklési sportgyakorlatnak, sem biciklistaversenynek nem tartja a magyar életet, hanem közös nagy célok megosztott szolgálatának.

Évente többezer új fiatalember jön fel az egyetemekre. Hozza a fiatalság új ütemét az egyetemi város életébe. Elkezdi a felszivárgást a vezetők társadalmába. Szomorú dolog az, ha ez a folyamat tényleg «szivárgás» és lassú hasonulás a befutottak hibáihoz. Az egyetemen ember áll ember mellett, a bajtársiasság legmélyebb alapja az embertestvériség, a magyar testvériség, a krisztusi felebaráti szeretet gondolatának egységében és *pont az volna a feladatuk a bajtársi közösségeknek, hogy lassan helyet foglaló, de egymásról el nem felejtkező «ötödik hadserege» legyenek a jövő alakításának.*

Ez a legszebb távlat a bajtársi közösségek eszmei magaslatáról és ennek tudatában kellene lennie minden egyetemi hallgatónak Magyarországon. *(N)*

2. Diákegyesületek.

A bajtársi közösség szélesölelésű eszme, melynek színei vannak. Ezeket a színeket az egyetemi polgár a fején szokta viselni épp a főcímben megadott diáksapka formájában. És sok szín van a szivárvány fényszóródásában, de a bajtársi gondolat még ennél is több színben tudott kifejeződni a magyar egyetemeken. Nem baj ez. Most ugyan igen előre veti árnyékát a diákegységnek olyan gondolata, mely nem hajlandó elismerni az eddigi színek különbségeit, mi azonban mégis beszélünk a diákegyesületekről, mert meggyőződésünk az, hogy a bajtársi közösség eléggé hasznát látta annak, hogy a többszínű ifjúság saját fényében élhette társadalmi életét.

A diákélet egységének lényegét épp a tudományban látjuk és nagy nemzeti eszményeinkről vallott felfogásának egységében. A katedra előtt iksz vagy ipszilon professzor úrnál és a kollokviumkor, vagy a szigorlatok izgalmaiban, akárcsak az avatásnak ünnepélyes hangulatában jelenti a bajtársi közösség a magyar testvériséget. Természetes, hogy még március 15-én is és karácsony és húsvét krisztusi felfogásának azonosságában is. De amikor szabadidődet akarod akár szórakozással, akár szakmunkán kívül eső tudományos vagy társadalmi kérdésekkel eltölteni, az természetes, hogy elsősorban volt gimnáziumi osztálytársaidat keresed fel, esetleg városod Pesten tanuló ifjúságának valamilyen összefogó együttesét, de mindenesetre olyan szűkebb együttest, amely nemcsak a magyarság szükségképen egységes nagy kérdéseiben, hanem a vitatható különbségekben is azonos világnézettel rendelkezik, mint te. Ez nem a nagy bajtársi közösségnek elárulása, hanem annak éppen egészséges működése.

Mert a magyar diákegység nem jelent egyszerűséget, vagy egyféleséget, banem inkább egybehangzó összetételét a gazdag különbségeknek. Koszter atya egyik klasszikus megvilágítása szerint *nem simplicitas, hanem synthesis.* Ebbe a synthesis-be aztán beleilleszkedik minden olyan szervezet, amelyet világnézete igazol Magyarországon.

Az is fontos ugyanis, hogy *az egyetemi szervezeteket nem a politika, hanem a világnézeti cél igazolja.* A politika

iránya évtizedek alatt változni szokott, az egyetemi élet hagyományai évszázadokra szóló, tehát világnézeti szervezeteket tűrhetnek. Ezek azonban annál fontosabbak és ezeknek synthesis-éből képzeljük el a magyar diákegységet akár bajtársi, akár szakmabeli, vagy például hitbuzgalmi szervezetek összefogásával.

A legutóbbi fejlődésnek mindenesetre érdekes részletei vannak. Kollégiumot teremtenek, amelyben például csak erdélyiek, vagy kizárólag felvidékiek, esetleg csupán délvidékiek lakhatnak. Ezek között olyan is van, amelyikbe csak műegyetemistákat vesznek fel. Vagyis ezekben a legújabb diákotthonokban a szűkebb egységek kapnak keretet, mert bizonyára így hasznosabb az egyetemi évek eltöltése, mint valami generális nagy intézetben. Mint régebben a bölcsészek számára felállított Eötvös Kollégium, vagy a katolikusok részére elgondolt Szent Imre Kollégiumok, vagy mint a kimondottan protestáns tartalommal meghirdetett Darányi-diákház. És ugyanez a gondolat érvényesül magában az Americana testületi felépítésében, amely az egyes vidéki városok fiait jórészt külön testületekben gyüjti össze, mert a nagy katolikus egység is így működik egészségesebben, ha kisebb egységeire osztottan éli társadalmi életét.

Ezek a mondatok azonban nem akarnak a diákegyesületek védőbeszédévé fejlődni. Aki írta, az látja az egyesületek belső betegségeit és nem tudná eldönteni, hogy gyógyíthatók-e azok mind kivétel nélkül és nincs-e közöttük a halálos ítélet. De azt is nyílt szóval hirdeti, hogy alapszabályaiban és célkitűzéseiben minden nyiltan működő és színeket viselő diákegyesület ma Magyarországon feddhetetlen erkölcsi és nemes nemzeti célokat tűzött ki maga elé és működésének bírálata a kisebb egységek munkastatisztikájából adódik. Bármelyikbe lép az egyetemi polgár, magyar szempontból jó közösséget talál és munkát annyit, amennyit szabad ideje megengedhet. Természetes, hogy a lehetőségek keretein belül ki-ki a saját világnézetének, vagy szakjának legmegfelelőbbet fogja választani. De mivel még egy egyesületen belül is a szűkebb munkaegységek jelentik az életet, *nagyon hasznos dolog az első félévben sehová be nem lépni és csak a második félév elején dönteni*, mert jobb egy félévig tájékozódni és azután belépni az egyesületbe, mint egy félév után kiábrándulni belőle.

De egy félév mulva aztán be kell lépni valahová. Mert *a magyar egyetemi ifjúság világnézetileg tagozódik leghatáro-*

zottabban, annyi bizonyos. És akinek világnézete van, az tartozik vele, hogy kiállásával erősítse a saját frontját. Ma ezek a színvallások sokat jelentenek. A régi liberális világban léha tenger volt az egyetemek körül, amelyből kis szigeteket jelentettek olyan csoportulások, amelyek komoly közösségi kérdésekkel, vagy munkával is foglalkoztak. Ma azonban itt is egészséges fejlődés mutatkozik és talán útban vagyunk az eszmény felé: a munkás, komoly életfelfogású tenger felé, amelyből apró szigeteket fog jelenteni az a léhaság, mely valószínűen sohasem fog tudni végképen elsüllyedni az emberi közösségek életéből.

Katolikus fronton kétféle irányban tájékozódhatik az elsőéves egyetemi polgár.

Bajtársi egyesület az *Emericana*. Egyetlen kimondottan katolikus bajtársi egyesület széles társadalmi tagozatokkal és komoly tekintélyt jelentő háttérrel.

Az összes nem bajtársi és kimondottan katolikus jellegű egyetemi szervezeteket a *Katolikus Diákszövetség* fogja egybe. Ide tartozik az egyetemi Szent Imre Kör, az Egyetemi Mária Kongregáció, a Szent Imre Kollégiumok házi körei, leányok számára a Pro Christo Szövetség és a Szent Margit Kör. Katolikus jellegű a Prohászka Munkaközösség, amely Kassáról indult el a megszállás idején és hogy a KDSz alakulásakor nem tudott csatlakozni programmjával, az könnyen érthető.

S ha vége az első félévnek, választanod kell ezek között. Mert ha szakegyesületed leköt, akkor is *kötelességed, hogy a katolikus világnézetnek valamelyik hitbuzgalmi, vagy szociális egyetemi csoportosulásában ismerjenek*. Természetesen komolyan vett tagságod révén.

Mert ha beléptél, ez kettőt jelent:

1. Elsősorban átveszed a szellemet, gazdagodni fogsz és egy kicsit okvetlenül hasonulsz a dolgokhoz.

2. De aztán magad is adsz valamit magadból a közösségnek, nemcsak jelentkezésedben rejlő erőt, hanem egyéni színt, gondolatot, azt a jellegzetességet, amelyet korábbi ifjúságod tájáról magaddal hoztál és egyéniségeddel együtt okvetlen gazdagabbá teszi a szervezetnek szűkebb közösségét, amelyben mint tag dolgozol.

Tudományos képzésedet, szakemberré formálásodat tehát vállalja az egyetem; a katolikus magyar férfiéletre előkészítő egyetemi diákéletednek azonban magva és kerete a fellelőséggel választott diákegyesület. *(N)*

3. «Diák»-élet.

Az egyetemi hallgató diákélete néhány év alatt hihetetlen erőfeszítéseket, szédítő mélységeket és később ritkán tapasztalható emelkedéseket jelent. Mert például a munka lehet rendszeres és akkor az akarat és jellem legjobb iskolája. Lehet vizsgák előtt beállított erőteljes «sofort-programm», akkor pedig a teljesítőképesség nem is sejtett fokáig éli át a diák önmagát. Küzdelmeket, világosságokat és nagy belátásokat jelent a diákélet az egyik síkon, más társadalmi vonalon pedig szabadság a jelszava és a felszabadult fiatalember számára nem kisebb próbát jelent, mint az egyetem tanulmányi rendje.

Ki kell állania a próbát fiatalságának. Az, hogy fiatalember, a diákélet társadalmi vonalán egyáltalán nem jelenti a tájékozatlanságot, vagy a befejezetlenséget. Ellenkezőleg: a friss erőt, a mindig kész lendületet. Azt, amire tíz évvel idősebbek már képtelenek: végigfutni négyszer a futókörön és utána táncórára menni és a kisleány hazakísérése után öt-hat órai alvással is frissen megjelenni másnap a társaságban, úgyhogy ez meg se lássék rajtunk. De nem ez a fiatalságnak a próbája. Ezzel elismerés jár, de pont abban kell kiállani a férfipróbát, hogy fiatalságának erőivel érett gondolkodást tudjon egyesíteni, ami körülbelül annyit jelent, hogy tudatából sohase veszítse el komoly feladatainak és hivatásának gondolatát.

Még erősebb *próba vár szabadságára.* Mert fiatal erőinek birtokában tényleg szabad az egyetemi polgár, mint a madár. Nemcsak tanszabadsága van, melyet egyes karokon még az ősi középkor nagyszerű egyetemi szellemében élvezhet. Hanem a szülői sem úgy kezelik már, mint korábban tették és az egész társadalom is kitüntető figyelemmel kíséri dolgát, hiszen még nagy lehetőségek birtokában van, mert még nem futott be sehová és nem kötött ki sehol sem és aki még nem futott be és nem kötött ki sehol sem, annak számára mindig adva van a lehetőség, hogy nagy célokkal fusson be valahol. Ezért van az egyetemi polgárnak akárhány esetben nagyobb népszerűsége, mint a már kész diplomásoknak. No és hiába, az egyetemista az eszmények embere, zsebében még nem a verítékes pénz csörög, hanem az atyai zsebpénz. A diákzsebpénz pedig nem teremt gyűlöletet maga körül, míg viszont a keresett pénzről ezt nem lehet általában elmondani. A szabadság próbája pedig az önbizalom túl-

tengésének felismerésében adódik az egyetemi polgár számára.

Nagy tétel még a diákéletben a *függetlenség* is. Nem kötik szoros előírások és ez így van rendjén. Hiszen szaktudománya mellett foglalkoznia kell az általános műveltségének akadémikus színvonalon való megtartásával is. Ez pedig nagy adag függetlenséget is kíván, melyet a különböző tudománykarok különböző fokban adnak meg. Ha aztán szabadsága és függetlensége megszédíti a férfiút, akkor művészi *felelőtlenségre* érzi feljogosítva magát és a cégtáblák hajnali kicserélésétől kezdve a politikai heccek megrendezéséig sok olyan helyzetben kell feltalálnia magát, melyek nyolc évvel később, ha nem is becsületében, de életlehetőségeinek megtartásában jelenthetnének tán nehézségeket; — de mint diák, mindezt megússza legsúlyosabb esetben is egy vizsgálati fogság után való megértő rendőri kihallgatás izgalmaival. Mert fiatalságának nagyszerű kifejeződése: «nem kell mindent mélyen mellre szívni». És ez nemcsak a diákélet kiváltságosait mentesíti a nagyképű felelősségvállalástól, hanem hatása alá vonz mindenkit, aki diákügyekkel szembe kerül és újra éli diákéveit, amikor nagyvonalú megértéssel kezeli azokat a dolgokat, amelyeket az ő egyetemi éveinek idején is megértően kezeltek az akkori hatalmasságok. És a mostani nagylelkűség majdnem olyan jól esik, amikor adjuk, mint a régi, amelyet kaptunk.

Sokszor mélységesen szédítő esetek, mélyen a jellem fejlődésébe vágó dolgok is ugyanebben az elbírálásban részesülnek, ha diák a szenvedő alany. És ha a szenvedő alany valóban képes volt egészséges idegzettel arra, hogy ne szívja mélyen mellre a dolgokat, akkor nem történt hiba sem. Mert minden igazság fenntartása mellett is igaz az, hogy nem a tett és a hatása adja a dolgok gonoszságának a fokát, hanem a lélek, amelyet egészen beleadunk. Ha pedig «nem szív mélyen mellre a diák», az azt jelenti, hogy nem adja oda a lelkét egészen és ezért egyenesedhetik ki sok olyan görbe a diákélet folyamán, amely egyébként tragédiák elindítója lehetne.

A csökkent felelősségérzés stílusa termi a diákélet romantikájának veszedelmesen szép és irodalmilag megejtő eseteit. Nem lehet minden ráncolt homlokú nyugdíjas lelkülettel elbírálni ezek közül, mert tagadhatatlanul jól áll a diáknak, ha egészséges idegzettel rendelkezik, de ha fiatalságának, szabadságának és függetlenségének próbáit nem

képes megállani, akkor később is nehezen javítható nyomokat hágy jellemén. Ne keverjük az irodalmat a valósággal és ne higyjük, hogy minden egyetemistának végig is kell élnie mindazt a léhaságot és sületlenséget, amit neves regényíróink a diákregények hőseivel végigéletnek. Ha a diák bolondot csinál, vállat vonunk és elnéző mosollyal mondjuk: Istenem, hiszen iuventus ventus! Viszont ha nem csinál soha bolondot, akkor férfinak becsüljük és nemcsak szeretjük, hanem tiszteljük is őt. Mert hiába, a felnőtt már ilyen: a diákban is a férfit szereti meglátni. *(N)*

4. Egyéniség és közösség.

A diákélet romantikájának stílusa és hagyományai vannak. A bajtársi közösség teremtette a stílust és a közösség szűkebb keretein belül adódnak tovább a hagyományok. Vagyis reménytelen eset volna, ha valamelyik diák azt gondolná, hogy mennyire egyéni, amikor éjjeli zenét ad egyik táncpartnerének és a kertjéből leszedett virágokkal kedveskedik a másik ablakánál. Így csinálták ezt már öregapáink is és valószínű, hogy így fogják cselekedni unokáink is, mert a közösségben tovább élnek az egyéni cselekedetek és újra ismétlődnek, hiszen körülbelül azonos lélek termi őket. A bajtársi közösség tehát cselekedeteket sugall, a diáksapka bizonyos stílust is jelent annál, aki a fején hordja, csak *azt ne higgye, hogy stílusát önmaga teremtette és cselekedetei gyökerükig elmélyülve új feltalálások.* Bizony nem azok, hanem a közösségnek megnyilvánulási formái és a diáksapka boldog viselésének velejárói. Aztán egy kicsit egyéniek is; a hangsúly és az él egyéniek szoktak lenni és ez is jól van elrendezve, mert a lényeg mégsem mindig a szó, hanem a hangsúlya és a lényeg ugyanígy néha a közösségről az egyéniség felé mutat.

Régi vita tárgya az, hogy a közösség a fontos-e, vagy az egyén és meddő okoskodások, vagy gyűlölködő ellenkezések láttak már nyomdafestéket csak azért, mert bonyolult létkérdéseket két tőmondatban akartak kifejezni olyanok, kiknek nem kenyere a hozzáértés különben sem. Az ilyenek szeretik a tőmondatokat és tagadhatatlanul értenek a varázsához is. De nem értenek a kérdésekhez. És azt hiszik, hogy történelmi multtal rendelkező, vagy filozófiai bonyodalmat jelentő kérdések mindjárt leegyszerűsödnek, ha valaki, elsősorban természetesen ő sajátmaga, politikai programmot csinál a kérdésből. A politikának egyszerűen megfogalmaz-

hatónak kell lennie; nosza nehéz történelmi és bölcseleti kérdéseket három tőmondatban kifejez, mint valami választási beszédben és aki nem kerül bódulatába, azt fekete névsorba írja és kiirtását hatalmi céljai közé tűzi.

Igy vagyunk az egyéniség és közösség bonyodalmas kérdéseivel is. Világos dolog, hogy bizonyos szemszögből nézve első a közösség. De azt is kár volna tagadni, hogy *a közösségre csak előnyök származnak abból, ha merész és eredeti egyéniségek szűrik át magukon az eszmét és inspirálják a tömeget.* Ezek világos mondatok és fölöslegessé teszik az igen kínálkozó időszerű hivatkozásokat is. Azt azonban ki kell emelnünk, hogy nem az időszerű meglátások nyomán alakítottuk így mondanivalónkat, hanem a krisztusi evangélium hatásának nyomán. Az Evangélium az, mely közösségi lelket sugároz, hiszen Egyházat szervez, de közben egyéni üdvösséget tűz ki célul és azt hirdeti, hogy mit használ neked, ha az egész világot megnyered, de a saját lelkednek kárát vallod? Bornírt dolog volna itt egyéni önzés, vagy önzetlen feloldódás ellentéteiben kiélezni a kérdést. Ez az életnek, a történelemnek és a léleknek egymást kiegészítő és tökéletesítő törvényei szerint így van és rajta változtatni sohasem lesz képes az ember.

Egy biztos: egyéniségnek kell maradnod és legfeljebb annyiban szabad változnod, amennyiben mindegyre önzetlenebb személyiséggé fejlődöl az idővel. De ha végigtekintesz azokon a közösségeken, amelyeknek része leszel: diákközösség=férfiközösség, világnézeti katolikus=közösség, ugyanakkor politikai párt tagja is leszel egyidőben és a hivatalodban vagy munkád szakköreiben is be kell tagozódnod: őrült lehetetlenség lenne elképzelni, hogy férfiasságodból tagadj meg valamit, ha katolicizmusodról van szó, vagy katolicizmusodból hallgass el valamit, ha politizálnod kell és hivatalodban kelljen másképen vélekedned a dolgokról, mint ahogyan politikai meggyőződésed diktálja.

Itt látszik, hogy mit jelent: *egyéniségnek megmaradni. Biztos elveket, megalkuvást nem ismerő világnézetet jelent,* amellyel elindulsz a diákközösségek felé és ugyanazzal a határozott vonallal végigjárod az emberi életnek reád váró közösségeit. Mint valami nagy forgószínpad különböző színein futsz végig az életedben, de nem szabad színésszé válnod, aki művészettel alakul a jelenetek törvényei szerint; önmagadnak kell megmaradnod minden színen, minden történésben.

1. A helyzetnek megfelelő viselkedés első törvénye az, hogy *válogató* légy. Mert világos, hogy a jelenetek hatást is jelentenek. De magadnak kell kiválasztanod a színpadról azt, ami érték. Ezzel gazdagodik egyéniséged. Érték pedig csak az a szemedben, ami világnézeti magyar és katolikus meggyőződéseddel összhangba hozható és azt mintegy tovább fejleszti és kiteljesedéshez segíti.

2. Második viselkedési törvényed legyen, hogy *közösségi* emberré légy. Mert ha kiválasztottad azt, ami magadnak kiteljesedéséhez hozzásegít, akkor légy kiálló ezeknek értelmében és kapcsolódjál be ezekkel az értékekkel gazdagodva a közösség életébe.

3. Harmadik törvény a közösséggel szemben az első kettőből származik. Mert aki önmagához hű maradt és így lett gazdagabb a közösség kincseiből, továbbá aki belekapcsolódott a közösségbe, az értéket jelent minden közösség életében és *ajándékozó* tagja is a közösségnek, mert nemcsak ő gazdagodik, hanem bajtársai is gazdagodnak az ő értékeiből.

Aki a három törvényt teljesíti, voltaképp arról lehet teljes joggal elmondani, hogy közösségi ember. És ez a különbség közötte, meg a tömegember között. Ez utóbbi gondolattalanul sodródik azokkal, akikhez a költő szerint «csak a csorda kapcsa fűzi» (Szabó Lőrinc), a közösségi ember viszont egyéniségével, munkájával és értékeivel emeli az embercsoportot valóban közösséggé.

A negyedik törvényt nem kell magyaráznom, de említenem okvetlenül kell: ne azonosítsd a közösséget a mindenkori vezetőségével (mert a diákegyesületnek egy-egy évben, rosszul lefolytatott választás után lehet méltatlan vezetősége is!) és ne indulj semmiféle vezető szava után vakon: először nézd meg, ki adta ki a jelszót, azután mérd meg a jelszót magát, és aztán indulj utána. Szomorú jelenség az egyetlen füttyszóra tüntetésre vagy verekedésre induló diáktömeg, amelyből kettő sem tudja, hogy tulajdonképen miért verekszünk, vagy mi értelme a tüntetésünknek. Ha a közösségben közösségi és nem tömegemberek vannak, s ha a közösség minden egyes tagja ott is megmarad egyéniségnek csorbítatlanul, akkor méltó a diákközösség az egyetemi ifjúsághoz!

(N)

5. Jóbarát, pajtás, cimbora.

A bajtársi közösség soha vissza nem térő eszményi környezetet jelent. Ennyire egygondolkodású, színvonalasan egyműveltségű és önzetlenül pénztelen ismeretségek soha többé az életben nem veszik körül az embert, mint egyetemi éveiben. Ki is alakulnak az egyetemi évek folyamán olyan *időálló nagyszerű barátságok*, amelyek a férfi életének végéig tartó nagyszerű erőforrást jelentenek. A jóbarát nagy kincs. Talán a szakkérdések megvitatása hoz össze két embert eleinte és a kollokviumok izgalma jelenti az egyéniségek első összedobbanását. Aztán megmarad a tanulmányi síkon, de nagyszerű eredményeket hoz ki két emberből, akik soha sincsenek egymásnak terhére, mert nem fecsegő nagyképűség, hanem vérmérsékletük egymásrautalt részei teremtik meg a harmóniát közöttük. Azután az egyéni kérdések megoldásában lesz egymásnak segítségére mind a kettő és olyan összetartást, meg segítséget tud jelenteni a jábarátságuk, amelyiket a külön-külön induló családi fészek megteremtése sem tud később nélkülözhetővé tenni. Világos, hogy *azonos világszemlélet, a dolgok apró részleteinek is azonos alapokon való látása az alapja az ilyen jóbarátságnak* és a különbségek kiegészítő szerepe jelentőséggel rendelkezik vérmérsékleti szempontoknál, de sohasem világnézeti, vagy vallási, vagy nemzetpolitikai állásfoglalásoknál. Ha ezek különböznek, soha jóbarátság ki nem alakulhat két ember között. Legfeljebb valami olyas, melyet a középiskolások nyelvén pajtásságnak nevezünk és valahol a puszta bajtársiasság és a lélek szerint való jóbarátság között foglal helyet. Ilyenek az évfolyamtársak között alakulnak, közös kirándulások, összejövetelek, társasutazások egymás mellé dobott tagjai között, akik egymásban elég érdekességet találnak ahhoz, hogy kapcsolatuk emlékére szívesen gondoljanak később is és ha a tanrend közös terembe hozza őket, szívesen üljenek egymás mellé, mert mindig találnak egymásban valami figyelemreméltót és egyéni értéket, amely nem hagyja hidegen egyiküket sem.

Vannak azonban egyéb lehetőségek is. Észre kell venned az első találkozásnál azt, aki ráakaszkodik az újonnan jöttre, kölcsönöket pumpol ki belőle, esetleg erotikus szenvelgésben látja a férfibarátság ápolását. Másfajta az, aki ismeretségeivel, öltözködésével, vagy bármiféle fölénnyel képes imponálni és kedvéért léhává lesz az új egyetemi polgár,

pedig otthonról sem teste, sem lelke nem kívánja a léhásko-dást. Ismét mások szédítően nagyképűen tudnak nyilatkozni nőkről, eseményekről, vagy politikusokról és a gyanútlan kezdőt úgy behúzzák a csőbe, hogy a csőre sem látszik ki belőle. Szexuális leromlások, a kártyaasztal izgalmai, a lóver-seny kétes nyerési eshetőségei a be nem fizetett tandíj meg-duplázására (voltaképen elúsztatására) ilyen «kollégákon» keresztül kezdik ki józan, becsületes édesapák gyengejellemű fiait, s annak a középosztálynak jövőjét, amelynek történel-mivé épp rajtad keresztül kell kifejlődnie.

Ilyen részleteket is jelenthet az egyetem nagyszerű baj-társi közössége a kezdő egyetemista részére. Ez is uniformi-zálódás, persze az összes lehető uniformizálódások közül a legrosszabb fajta. De a diáksapka sok mindenféle gondolato-kat kiagyaló koponyákon foglal előkelő helyet és az is előfor-dulhat, hogy nem a gondolat színvallását, hanem eltitkolását jelenti. Amikor azonban a gólya fejére teszik az egyetemi bajtársi közösség ilyen vagy olyan színű-szabású uniformis jelképét, vállalnia kell a közösségbe való beilleszkedés és egyéni értéktudat állandóságának évekre szóló küzdelmét. De ennek vállalása a tanulmányok mellett a legnagyszerűbb programm, mely az egyetemi évek idejét a magyar akadé-mikus fiatalság életében kitöltheti. *(N)*

III. Hívnak a könyvek!

Mérhetetlen áldás az emberiségre, hogy könyvek vannak. A könyv az író gondolatainak maradandó formában megörökítése. Nem változik, ha egyszer készen van; ha ma felütöd, ha holnap — ugyanaz a gondolat szilárdan áll előtted. Lehet, hogy ma nem mond annyit, mint holnap, mikor már ismerősként szolgálja neked az író mondanivalóját.

A könyvet elteheted más, esetleg boldogabb időre. Akkor is beszélni fog és elmondja neked az író gondolatait, ugyanúgy, mint mikor először vetted a kezedbe.

Becsüld meg a könyvet. Gondolj arra, hogyan készül. Nem pillanatok hozzák létre; sokszor hosszú évek, vagy lehet, hogy egy élet munkája van benne. A tudós könyvét meg igazán áhítattal kell a kezedbe venned. Benne a tudomány alapvető eszméit s az azokra épülő haladást szemlélheted. Ott van a tudományos könyvben a viaskodás az igazságért, tételek igazolása és ellenvetések cáfolata. Ezek mind először az író szellemében és lelkében vívták meg harcukat, s csak azután, hogy tisztázódott meglátása, foghatott hozzá a könyv megírásához. S az sem egyszerű és síma dolog. Minden gondolatnak vágnia kell az előzővel és a következővel. Sokszor nehéz negyedórákon át vívódik az író, míg megtalálja a megfelelő szót s kifejezést, amelyben alkalmasan rögzítheti mondanivalóját. Nehéz feladat ez. Ha pedig még arra is gondolunk, hogy az író közérthető akar lenni, vagy a tudományokban most induló ifjúságot tartja szem előtt és nem olyan bölcs embert, mint önmaga, akkor még nagyobb tisztelettel kell adóznunk fáradozásaiért.

Becsüld meg a könyvet, mint magát a könyv íróját, az embert. Tárgy ugyan a könyv, lomtárba vethető, felégethető, díszként könyvtárba sorolható, mégis nem egyszerű tárgy: lélek van benne, annak minden ereje és gazdagsága.

Becsüld meg a könyvet! Hiszen a barátod. Vár, ha nem veszed kezedbe. Nem türelmetlen, nem kárpál, nem zsémbeskedik, ha megfeledkeztél róla. Vár jobb belátásra és tökéletesebb megértésre. S ha hozzányúlsz, ugyanúgy fogja feltárni kincseit, mintha a legnagyobb szeretettel kezelted s gondoztad volna.

Becsüld meg a könyvet, mert az írót nem találhatod meg mindig. A könyvedhez mindig fordulhatsz, az íróhoz csak akkor, ha fogad és ráér veled foglalkozni. A könyvben az író kiszolgáltatta önmagát kényedre=kedvedre. Madách=csal Ciceró=val ülsz a szobádban, ha ott vannak az ő könyveik. Igaz, hogy tőlük mást is kérdezhetnél, mint ami a könyveikben benne van, mégis amit ők mondani akartak koruknak s késői koroknak, valamint neked is, benne van könyveikben. S milyen csodálatos dolog, hogy társaloghatsz egy ugyanazon Molièrrel, Petőfivel, Teleki Pál gróffal.

Tiszteld és szeresd a könyvet legalább annyi szeretettel, mint más dolgaidat.

Megnyílik előtted a tudomány és bölcsesség csarnoka, megnyílik az egyetem kapuja. Jönnek a tanáraid. Tudós férfiak szokatlanul nagy ismeretekkel; várnak, hogy feltárják előtted a tudományok mélységeit. Szolgálják a tudományt és szolgálják a te tudatlanságodat. Megfelelő segédszemélyzet is áll rendelkezésükre: tanársegédek és előadók. A legnagyobb segítségük azonban az, ha könyvet tudnak adni az ifjúság kezébe. Ezért is becsülnöd kell a könyvet, mert hiszen az segédeszköz a munkádban. Tolle, lege!

Necsak a kezedbe vedd, hanem a szívedbe és lelkedbe. Örömmel hajolj föléje esténkint vagy napközben. Szíves készséggel vedd hónod alá. Először ismerkedj meg vele. Kérd meg a könyvet, hogy mutatkozzék be neked. Mondja meg nevét, íróját, hol készült, mikor. Azután nézd meg a tartalomjegyzékét. Nézd meg a benne levő irodalmi tájékoztatót. Olvasd el az előszót. Végül ismerkedjél meg a tartalmával. A könyv sokat mond az első olvasásnál, de sokkal többet, ha újra olvasod vagy tanulod. Sokszor kell kinyitnod, hogy egészen és maradék nélkül «megnyíljon» számodra. Ha pedig megnyílt a könyv, lelkedben tovább fog élni az író, akinek legnagyobb sikere az, ha a holt betűket, melyeket leírt, mások életre keltették.

Hívnak a könyvek! Hallgass rájuk. Várnak a könyvek! Siess feléjük! A legjobb, legdiszkrétebb barátaid!
(Ü)

1. Hogyan tanít az egyetem?

Nem volt még egyetlen gólya sem az egyetemen, aki ne azzal jött volna haza az első hetekben, hogy az egyetemet pontosan neki találták ki. Nem nehéz rájönni, hogy miért. Az egyetemen az ifjúság hallgat. Nem kell óráról=órára

készülni a feleltetés miatt. Számonkérés évközben nincsen. S az ifjúság kifejezetten: hallgató. A boldogságot a gólyánál csak fokozza az a nagyszerű körülmény, hogy még a látogatást sem ellenőrzik olyan módon, mint a középiskolában. Először érzi magát úrnak az ifjú, mivelhogy ilyen «nagykorúan» kezelik őt az egyetemen. Nincsen osztálykönyv és a notesznak is vége! Az egyetemi polgár kihúzza magát és felkiált: Éljen a szabadság!

A gólyának első dolga az egyetemre való *felvétel*. Ennek lebonyolítása nem egyszerű, amint nem egyszerű semmi hivatalos eljárás, amely az egyetemen történik. Nehéz az adminisztráció! Ha már kiválasztottad a szakmádat, akkor a megfelelő kar dékáni hivatalában augusztus 1. és 25. között beadod felvételi kérvényedet és okmányaidat: születési anyakönyvi kivonatot, eredeti érettségi bizonyítványt és a középiskolai Tanulmányi Értesítőt, hatósági erkölcsi bizonyítványt (a középiskola igazgatója állítja ki), községi elöljárósági bizonyítványt a szüleidről (foglalkozás, vagyoni helyzet, lakás stb.). — A hadiárva és a frontharcos fia igazoló írásait mellékeli; a soproni műegyetemi fakultásokra pályázó pedig orvosi bizonyítványt is csatol. Ennek pontosan kell történnie, mert különben végeláthatatlan bonyodalmak következnek. Felvételedről az egyetem szeptember első hetében dönt, s akkor a kari hirdetőtáblán böngészd a névsorokat, míg vagy a felvettek vagy az elutasítottak között rá nem találsz magadra.

Ha felvettek, a dékáni hivatalban átveszed irataidat, és most következik a dolog legkellemesebb része: a *beiratkozás*. Ó, a beiratkozás nagyon egyszerű! A következő állomása vannak: 1. nyomtatványok (index, származási ív, tanrend) átvétele; — 2. indexbe fénykép ragasztása; — 3. index és származási ívek kitöltése; — 4. dékánnál jelentkezés, fogadalomtétel, beiktatás, index és származási lapok dékáni aláírása; — 7. professzorok sorrajárása, hogy mindegyiknek aláírását megszerezd az index rovata számára; — 8. quaesturán az index egyeztetése.

Egyszerű. Nem? Mindenesetre kérj meg egy tapasztalt idősebb kollégát, hogy vezessen és irányítson.

A kollégium elöljárósága sem a felvételt, sem a beiratkozást nem intézi el: ezt mind magadnak kell végezned. Természetesen tanáccsal szolgálunk s adunk egy-két felsőéves hallgatót, aki mindenkinél jobban tudja a formaságok intézését.

Figyelmedbe ajánljuk, hogy ne keserítsen el a sok szaladgálás és álldogálás a kétféle művelet alatt. Talán az oldaladat is megpréselik hallgatótársaid rettenetes tolongások közben. Ne feledd, ezeket nem az egyetem rendezi; bájoslelkű társaid százai, vagy ezreinek egyéni akciója. Újabban betűrendi beosztást is alkalmaz az egyetem, hogy a felesleges várakozást, tolongást és mérgelődést megszüntesse. Hogy ez mennyire sikerült, azt majd látni fogod. Unalmasnak fog feltűnni az egyetemi élet megindulása! Ezt mind számon vedd már jóelőre!

Végre a hivatalos Veni Sancte után megkezdődik az egyetemi *előadás*. Ez a gerince az egyetemi munkának. *Előadásra járni: kötelesség.* Itt arra kell gondolnod, hogy egy tudományág elsajátításának legelső és leghatásosabb eszköze az előadás meghallgatása — az élőszónak varázslatos hatása miatt. Csodálatosan férkőzik az ember lelkébe az élőszó. Van benne valami szuggesztív hatás még egyszerű előadónál is. Tudóst meghallgatni meg egyenesen elbűvölő valami. Ez akkor is áll, ha a professzor nem kimondottan jó előadó. (Az ifjúság szerint vannak ilyen professzorok is.) Az előadáson csak testileg résztvenni: nem nagyon gyümölcsöző a «hallgatóra» nézve. Érdeklődő figyelem, és a professzorral való szellemi együttdolgozás kell. Egy-két előadásra bekukkantani: az sem lehet sikeres. Az előadásokat folytatólagosan kell hallgatni. Vannak szakok, ahol az ifjúságot ellenőrzik; ezt úgy nevezik, hogy a professzor «katalógust tart». A jelenlét szorgalmi jegyre jogosít s lehetővé teszi a kollokválást. (Igy van ez például a jogászoknál.) A jelenlét, nem ebben a formában, de szerepet játszik a közgaszdászoknál. A kollokválás pedig hatással van a tandíjkedvezményre. Tehát még anyagi jelentősége is van annak, hogy valaki pontosan résztvesz az egyetemi előadásokon.

A kollokviumok nem egyforma erejűek. Vannak úgynevezett kötelező kollokviumok, melyek nélkül szigorlat vagy alapvizsga nem lehetséges. Ezek tehát lényeges részei a tanulmányoknak. Vannak aztán olyan tárgyak is, melyekből lehet kollokválni, de a kollokviumok nem kötelezők («szorgalmi» kollokviumok).

Az egyetemi munkának jelentős része a műegyetemen a rajz és a zárthelyi írásbeli dolgozat. Ezek hiányában a tanár megtagadhatja az aláírást, ami esetleg évvesztéssel is járhat. Rajz és zárthelyi természetesen csak együtthaladó munkával

végezhető el. Ezzel igazolja a növendék, hogy együtt halad a professzorral.

Tanít-e egyáltalán az egyetem? Olyan értelemben, ahogyan az a középiskolában történik, nem. Az egyetem előad. Lehet az előadás közben kérdést intézni a professzorhoz, vagy lehetséges az, hogy az előadásba a professzor bevonja az ifjúságot kérdéseivel, vagy gyakorlatot jelentő példák kidolgozásával, mégis olyan értelemben, ahogyan az a középiskolában történik, «tanítás» nincsen. Már csak azért sem, mert mindenki külön ad számot sáfárkodásáról: kollokviumokon, alapvizsgán vagy szigorlaton.

A hallgatást az teszi értékessé, ha *a hallgató otthon feldolgozza az előadás anyagát.* Ehhez nagy erőfeszítés és önmegtagadás szükséges. Mi ez a feldolgozás? Nem más, mint az anyag megtanulása és begyakorlása. Ez a legjobb előkészület a következő előadás anyagának befogadására. Ezért semmi értelme nincs az ú. n. «pofafürdőnek». Pofafürdő az első padokban történik. «Hogy lásson a professzor Úr . . .», gondolja a jámbor hallgató, ez elég lesz a vizsgákhoz. Nem lesz elég. Legfeljebb a professzor azt fogja mondani vizsgádon: Érdekes, ez az ember itt volt az előadásokon és még sem tud semmit. Kár volt a pofafürdőért.

Végezetül azon célból, hogy jól megértsd, hogyan tanít az egyetem, felvetem azt a problémát, amely sokat vitatott tárgya az egyetemi polgárnak: Nem autodidakta-e az egyetemi hallgató? Bizony van ebben némi igazság. T. i. az, hogy a legfelségesebb előadások sem érnek semmit, ha valaki nem fejti ki erejét, nem kapcsolódik be öntevékenységgel a munkába. Autodidakta: mert maga erőfeszítése árán okosodik. De mégsem autodidakta, mert szakszerű, magasabbrendű vezetés mellett fejleszti szaktudását. Ha az előadás mindent jelentene, akkor az egyetem benzintöltő állomáshoz lenne hasonló, ahol literszámra lehetne a tudományt «elsajátítani» tandíj fejében.

Hogyan tanít az egyetem? *Az előadásokban megragyogtatja a professzor az ismeret anyagát, amelyet közölni kíván. Az élőszó eleven tüzével önti formába az igazságokat, megtanít sajátos terminológiával gondolkozni, lökést ad a munkához, melyet azután magadnak kell elvégezned.* Az előadásról jegyzet készíthető, mely sokszor egyedüli forrása lesz tanulmányodnak a számotadásnál. Időt, fáradságot ne sajnálj a jegyzetedtől! Minden este olvasd át a nap közben készített jegyzeteidet, igazítsd ki, húzd alá a fontos részeket, emeld

ki a szavakat, egészítsd ki a szöveget ott, ahol hiányos. Ketten=hárman üljetek össze esténként és összehasonlítva tökéletesítsétek a jegyzeteket. *(Ü)*

2. «... híven teljesíti kötelességét».

Ismered az erkölcstanból az elveket, amelyek kötelezik az embert. Mindenki köteles valami pályát választani s erre a pályára becsülettel felkészülni. Sajnos, erről a kötelesség= ről sok ember, különösen fiatalember megfeledkezik. Nem magáról a pályaválasztásról s az arra való előkészületről, hanem arról, hogy ez mind *erkölcsi kötelessége*. Ha köteles= sége, akkor sokszor kellene magát lelkiismeretvizsgálatánál ebben az irányban is pontosan ellenőriznie s ha hibákat talál, akkor vádolnia és javítania. A katolikus ifjú és férfi szent= gyónásaiban a kötelesség teljesítése elsőrendűen fontos kérdés kellene hogy legyen! Persze, olyan természetes dolog az, hogy valaki egyetemre jár, hogy a többség nem jut el annak a felismeréséig, hogy itt erkölcsi kötelességei vannak, melyeket figyelemmel kell kísérnie. Igy azután egy lagy= mataglelkűség áll elő a kötelességgel szemben még az egyéb irányban rendezett lelkiismeretűeknél is. A hivatás Istentől van. Neki tartozunk azért a szikráért, mely bennünk fel= gyulladt az Ő teremtő érintésére. Ha Isten hívott, akkor hivatásodból eredő szent kötelesség ennek a hívásnak sze= mélyiséged egész erejével: értelmeddel, akaratoddal és érzelemvilágoddal megfelelni.

A becsületes egyetemi polgár ilyen alapon dolgozik: híven teljesíti kötelességét. Mi ez a kötelesség?

Először is *pontosan eljárni az előadásokra*. Már az előző füzetben is találhatsz erre indítást. Meg kell ismerned egy tudományágat. Ennek a tudománynak külön *nyelvezete* van. Ezt másként nem lehet elsajátítani, minthogy hallgatod ennek a nyelvnek különös — talán a köznapi használattól egészen elütő értelmét. A tudománynak *szelleme* van. Más a jogé és más a mérnöké, orvosé, bölcsészé. A tudomány kifejtése saját *metódus* szerint történik, amint a *kutatás módja* is elüt a többi tudományétól és elüt az *előadásmódja* is. Neked erről a tudományról kell számot adnod, de nem fogsz vele boldogulni, ha nem ismered a nyelvét. Hiába fogod érteni csupán tárgyi ismereteit, ha nem tudsz vele gondolkozni s nem tudod fogalmait az életre alkalmazni.

Másodszor *fel kell dolgozni a lehallgatott anyagot.*

Szerves ismeretek összefüggő halmaza a tudomány, nem lehet benne «ablakot» hagyni. Nem kell ezt magyaráznom a matematikai ismeretekkel bíró előtt. Ha elszakadtál az előadásoktól, gyorsan pótolni kell a mulasztottakat. Ezt csak szünet alkalmával teheted, vagy vasárnap. Ne piszmogj a nehézségekkel, hogy magad találd ki a nyitját, bár ez dícséretre méltó. Inkább fordulj idősebb kollégádhoz, aki pillanatok alatt eloszlatja a kételyt és nehézséget. Minden este áldozz egy-két órát az aznap hallottak feldolgozásának. Ez a te sajátos egyetemista munkád, amelyre időt és fáradságot nem szabad sajnálnod!

Harmadik kötelességed, hogy *minden vizsgádat: kollokviumot, alapvizsgát, szigorlatot pontosan idejében tedd le.* A vizsgák abszolválása mutatja azt, hogy dolgoztál és nem pocsékoltad el idődet és erőidet. Minden vizsga egy lépcsővel közelebb visz az oklevélhez s minden elmulasztott, időben hátrább tett vizsga meghosszabbítja vándorlásodat az egyetemen. Vizsgázni időben csak akkor tudsz, ha az egyetemi munka kezdetétől fogva szakadatlanul dolgozol. *A kezdeten fordul meg minden!* Jól láttam több esetben is, hogy azok a gólyák, akik első idejüket Budapest megismerésére használták fel, az év végére utóvizsgák terhe alatt görnyedtek, az utóvizsgák megzavarták a következő esztendő első felét és azután magát a szigorlatot. Viszont olyanokkal is találkoztam bőven, akik erőteljes szigorral rászorították magukat a tanulásra, vizsgáikat rendben letették; — az is igaz, hogy színházba kevesebbet jártak.

Időben tehát csak az vizsgázik, aki a kezdeten jól indul. *Jól startolni*, ez a jelszó. Talán hihetetlennek tetszik, hogy ezt hangsúlyozom. Ámde a kezdésnek csodálatos lendülete van. Ha előre szórakozol, megrontod szád ízét a munkához. Ez pedig épp a kezdetén nagyon nehéz. Nincs ellenőrzés, viszont ott vannak jámbor társaid, akik könnyen túlteszik magukat «a kezdet nehézségein» és sodornak téged is magukkal.

Már itt adom a jó tanácsot: csak *rokonszakos hallgatókkal barátkozzál!* Ha jogász vagy, a jogászokkal ismerkedjél, ha mérnök vagy, a mérnökökkel. Tragédia lesz belőle, ha mérnök a jogászokkal tart. A jogász másként élhet, mint a mérnök. A jogász többet engedhet meg magának, mint a közgazdász. Ez a tanácsom talán apróságnak tűnik, de hidd el, aranyat ér. Neked időben, édesapádnak pedig pénzben.

Az erkölcsi vonatkozást emeltem ki a fejezet elején.

Most ide térek megint vissza, de más oldalról. Híven kell teljesítened kötelességedet, mert erre kötelez a hála is jó szüleid iránt. Rút mulasztások súlyosan terhelhetik meg lelkiismeretedet, hiszen súlyos anyagi károkkal jár minden időveszteség, melyet hanyagságod okoz. Légy hívséges a kötelesség teljesítésében, hogy jó befektetés legyen a rád költött vagyon s jó szüleid lássák már a kezdetnél, hogy méltó vagy az ő áldozatukra.

Dolgozzál azért, mert a munkád: kötelességteljesítés. Lehet, hogy eddig is kedvvel és örömmel tetted meg a magadét a tanulmányok terén; mégis tudatosítsd magadban a gondolatot, hogy nem a munka örömeért, vagy diplomáért végzed tanulmányaidat, hanem mint erkölcsi lény dolgozol, mert munkád kötelességteljesítés. *Minden rendű, rangú és korú embernek kötelességei vannak. A tiéd most az,* hogy tanulsz, elmélyülsz a tudományokban. Ha becsülettel megteszed, akkor egyrészt haladsz az úton, mely tanulmányaid befejezéséhez vezet, másrészt emberi értékeid, erkölcsiséged mindig teljesebbé lesz, mert életednek ebben a szakában híven teljesítetted kötelességedet. *(Ü)*

3. Hétköznapok.

Az ember élettörténete a hétköznapok sorozata. A vasárnap Isten napja, a hétköznap az emberé. A gyenge kis emberre a vasárnapnak van hatása, a hétköznapokat lenézi s észre sem veszi, mert az egyik nap olyan mint a másik: a munka súlyával terhes. Figyelmét elkerüli, hogy ezek a napok az ő napjai, ezeknek a napoknak eredménye teszi ki egész emberségét, ezeknek a napoknak hősi harca alakítja ki az örök Élet koronáját. Örök üdvösséged a hétközi napokon folytatott munkád eredménye. Soha ne felejtsd el a hétköznap jelentőségét!

Ahogyan megbecsülöd a hétköznapot, olyan lesz életed; ahogyan vesztegeted a köznapokat, úgy veszíted el életedet. Az idő rettenetesen fukar hatalma mindig csak egy pillanatra áll rendelkezésedre. Fukar az idő velünk szemben, nekünk is annak kell lennünk vele szemben. Csak így tudjuk igazán felhasználni. A mult már nem a miénk s a jövő még nem a miénk. Szerencsénk azonban a jövővel szemben az, hogy az valamiképen még megköthető a magunk számára. A jövőt az akarat és elhatározás szerezheti meg nekünk azáltal, hogy feltesszük magunkban, hogy ezt az időt erre

vagy arra a munkára fogjuk felhasználni. Az akarat kinyúl a jövőbe és a jövő pillanatait s perceit leköti saját céljára. Ám ennek a jövőre irányuló akaratnak még egy erőfeszítést kell tennie akkor, mikor elérkezik az aktuális pillanat: valóban régi elhatározása szerint kell azt feldolgoznia!

Amikor az egyetemi hallgató felérkezik a fővárosba, hogy itt tanulmányokba kezdjen, általában telve van buzgósággal. Csak egészen ritka példányok azok, akik már eleve leszerelten s nem felajzottan kezdik el pályafutásukat. Úgy is mondhatnók, hogy *mindenki titán módjára kezdi.* Ekkor még ott ég az édesapa s édesanya csókja a homlokon és ennek a csóknak stigmája bevilágítja az ifjú titán értelmét; ekkor még ott zenél fülében az Istenhozzád egy kicsit szomorkás zsongása; a vesztett szeretet és kényelem még mindig figyelmezteti az otthon meleg fészkére; nem találta meg még magát új környezetében; nem látja a lehetőségeket épp a kezdet nehézségei közepette, melyek majd elterelik a szentül fogadott ígéretektől. — És ekkor talán pár hét vagy pár hónap után . . . megjelennek a hétköznapok.

Nem ujság már az egyetem, nem érdekes többé az előadás és nincs vonzóereje a munkának. Az igaz, hogy lassan mind keményebb kitartást is követel a lépéstartás. Meg valljuk be, megszerezte az ifjú első «saját tapasztalatait» s most már nincsen szüksége arra, hogy mások utasításai szerint cselekedjék. Az első kalandos órák nagyképű tanulságai valami bohémes hangulattal töltik el lelkét. Csökken az iram, távolodnak az otthon emlékei, új világba merül az ifjú. Egymásra találnak a kollégák és kolléginák, ez pedig szerfölött érdekes. Minden együtt van az egyetemen: tudomány, munka és a késő őszben . . . a tavasz is.

A hólyag-teóriára figyelmeztetlek. Nem az én találmányom. Egy kiváló pedagógus: Marczell atya megfigyelése. E teória szerint a hólyagok tüneményes gyorsasággal fedezik fel egymást az egyetemen s a kollégiumban. Valamint a hólyagok, ha a vízfenékről elszabadulnak — tüstént megjelennek a «felszínen», úgy az egyetemista «hólyagok» is pillanatok alatt egymásra ismernek és találkoznak felszínes nagy barátságban. Figyeld meg csak a magad környezetében, nem így van-e?

Csak egyszer kerülj ki a kerékvágásból, az elkezdett munka rendes menetéből, tapasztalni fogod, milyen óriási erőfeszítés szükséges ahhoz, hogy ismét visszakerülj elvesztett pozíciódba. *Csak egy-két órát kell mulasztanod s máris*

elszakadtál az anyagtól. Egy-két fontos magyarázatról kell hiányoznod s észre fogod venni, milyen lehetetlenül nehéz utólérni a professzorokat. Ha ilyenkor kedvedet is elveszted, szánalmas dolgok következnek. Vegetálás . . . Unalom vesz erőt rajtad. Megindult ezzel a nehezékkel a zuhanás lefelé. Jön a mentegetődzés. Szirénhangok töltik be fájó lelkedet — balzsamosan és vigasztalólag: Ne félj, ráérsz még, nincs veszve semmi, még akkor sem kell megijedned, ha a következő hónapot is végig vegetálod . . .

Ezzel alszik ki azután a tűz teljesen. A lélektani folyamatnak azonban még nincsen vége. Amint az lenni szokott az ilyen lecsúszott fiatalembernél, nem veszti el öntudatát, t. i. a rosszabbikat, még mindig nagyfiúnak akar látszani: ezért hányaveti lesz. Az ilyen emberen azután nem lehet segíteni. Nem tud elfogadni tanácsot, mert nem akar. A hétköznapok aranyat érő ideje elveszett számára. A hétköznapok elvégezték romboló munkájukat a gyenge jellemen.

Tisztelettel köszöntsd a hétköznapokat. Fogadd örömmel gondját s baját, munkáját és fáradságát. Légy hálás a jólvégzett hétköznapért s akkor nem kell félned a másik értelmű hétköznap veszélyeitől. *(Ü)*

4. Vizsgahónap.

Sajátos egyetemi találmány. A középiskolában nem volt ilyen. Előadások nincsenek; ellenben jó előre kitűzött napokon vizsgára vár a professzor.

A tanulmányi időd egy kitüntetett része. Közel van a számadás. A rendes tanulmányi menetednek most gyorsulnia kell. E hónapban a rendszeresen áttanult anyagot összefogod, hogy alkalmas legyen arra, hogy belőle számot adj tanáraidnak. Az alapvizsgák és szigorlatok rendesen az év végén vannak, kollokviumok azonban már a félév végén jelentkeznek. Az előzők nagyobbstílűek, mint a kollokviumok, mégis a kollokvium jelentőséggel bír a később következő alapvizsgára vagy szigorlatra.

Általában mindenkit meglep a vizsgahónap. Aki tanul, azt azért, mert a folytonos munkában nem veszi észre az idő rohamos múlását, — aki nem tanul, azt azért, mert nem is gondolta, hogy még ez is jönni fog, s most egyszerre eléje bukkan és birkózni hívja.

A vizsgahónapodnak legyen következő formája.

Tanulási szempontból ajánlatos a *folytonos ismétlés.*

Az előző napi anyagot futtában átnézed s csak azután veszed kezelésbe a még kijelöltet. Az ismétlés ne töltse ki az egész idődet, ez csak rövid rekapituláció legyen. Igy lesz lassan áttekintésed az egész anyag felett. Minden tudásnak szervezettnek kell lenni, mert csak így uralkodol felette. Nem elégséges csak tudni az anyagot, azt használni is kell tudni. Sokan itt nagy hibákat s mulasztásokat követnek el. Tanulnak, mint a gép, de nem ismételnek, az anyag tehát nem rendeződik bennük, hanem összezavarodik és darabokra hull.

Megértés és tudás között nagy különbség van! *Ne érteni, hanem tudni akard a vizsgaanyagot!* Aki tud valamit, az tud is vele diszponálni. Ez pedig azt jelenti, hogy bármilyen oldalról is kérdezik, mindig tud felelni, mert tudása egészen szervezett valami. Ezt a beszervezést az előző ismeretekbe nem lehet másként elérni, mint bizonyos elmélyedéssel. Lassan gondolkozva s minden lehető oldalról megtekintve kell a tanulmányodba belemélyedni. Bizony ez nem könnyű dolog.

A vizsgára jelentkezni kell. A jelentkezés nyomán kiírják a nevedet dátummal és órával, amikor meg kell jelenned a vizsgálatra. Itt is ügyesnek kell lenned. Nagy a valószínűség, hogy torlódásba fogsz kerülni. Ezért időben jelentkezz. Nem babona az, hogy *az első dátumok a legjobbak*. Nyilvánvaló, hogy ilyenkor még a professzor türelme is a lehető legjobb állapotban van. Az utolsó napokra már nem sok marad. Emberek vagyunk.

Az utolsó napokban feltétlenül kíméld magadat. Kíméld idődet és erődet. Nem sokat ér az, ha agyonhajszolt állapotban, az utolsó pillanatig tanulva, kerülsz bírád elé. Ilyen ember nem képes arra, hogy megfelelően összpontosítsa figyelmét. Előző napokban már pihenni is kell, hogy legyen erőd arra, hogy kommandóra gondolkozz. Ne menj kifacsarva és erőtlenül vizsgázni. Ezért az utolsó napokban csak ismételj és lapozgasd az anyagot. Az utolsó délután sétálni menj. Este korán feküdj le, hogy másnap kipihenten ébredj.

Azután indulj az Úr nevében. *Imádkozzál* a szellemi fölényért, amely nélkül nincs szép vizsga. Térj be a kápolnába egy fohászra a Bölcseség Székéhez. Az Úr segítsége a legjobb támasz a nehéz pillanatokban.

Hogyan kell vizsgázni? Bizony ez fontos kérdés. Nem egy jótudású fiatalember bukik el azon, hogy nem tud vizs-

gázni, nem képes magát a hirtelen felvetett kérdésre rávetni. Viszont ismert dolog, hogy vannak szerény tudású egyének, akik pompás szívóssággal tudnak rugalmasan alkalmazkodni a kérdésekhez és — jól felelnek. A vizsgázásnak sok összetevője közül talán a leglényegesebb a *szellemi rugalmasság*. A rugalmasság alapja szolíd ismeretekből, pihentségből s nyugodt lelkiismeretből áll. Bizonyos «szent közömbösség», «egykedvűség» igényeltetik. Több-kevesebb lámpaláza mindenkinek van, ez a szereplés velejárója. De nem is baj, ha bizonyos feszültség fog el. Ez is szükséges a vizsgához. — Ezek mellett a vizsga: birkózás a tanárral. Tehát feltétlenül szükséges a *professzor ismerete*. Hogy vizsgáztat? Mire fekteti a fősúlyt? Mik a fogós kérdései? . . .

Csillapító- és izgatószerek? Ezekről is hallanod kell. A megszorult egyetemi polgár mindenre kapható. Idősebb kajánok barátilag ajánlanak csodaszereket, amelyektől bátor lesz az ember, mint az oroszlán, és még az is eszébe jut, amit soha meg nem tanult. Tudok lelkiismeretlen orvosról, aki a falujabeli egyetemistákat csillapító tablettákkal látta el, hogy majd a vizsga előtt beszedve, elmúljék a lámpalázuk. Szegény gimplik! Beszedték — és elbuktak. Mert az idegcsillapító: idegzsongító; amikor minden képességre legmesszebbmenően szüksége lenne, akkor csendes butaság állapotába szenderíti a fiút. A lámpaláz nem veszedelmes; emiatt még senki el nem bukott. És aki becsülettel tanult s nyugodt a lelkiismerete, nem szorul az semmiféle csillapítószerre. Soha, soha ne próbálkozzál ilyennel! A legjobb gyógyszer a szorgalom s az időben való komoly készület. Ez minden izgatószernél jobban hat.

Van egy latin kifejezés a vizsgára: periculum. Veszedelem. Sajátságosan fejezi ki e szó a vizsgát s annak labilitását. A veszedelmet a bátor ember állja ki. Ez kell a vizsgázónak is: bátorság és nyugodt lelkiismeret. *(Ü)*

5. Az index és a való élet.

Meg kell ismerkedned ezzel a kettősséggel, mely egyrészről vigasztalást jelenthet számodra, másrészt fenyegetést és elítélést. Ez a kettősség abból adódik, hogy az emberi tudás nem ellenőrizhető százszázalékos pontossággal. Más lehet az index tanusága és más a való élet ítélete feletted. Elítélhet az index, de felment a való élet vagy felmagasztalhat az index, de elmarasztal a való élet ítélete. Vigasztal a lelki-

ismereted, ha megtetted a kötelességedet s hiánytalan szorgalommal álltál a vizsga elébe, ámde a vizsga nem sikerült. Megfenyeget a lelkiismereted, ha hazardőr vagy, közönséges szerencsejátékos, akinek sikerült a vizsgája a befektetendő munka nélkül is. Az ilyen kegyenc szerencséje nem szokott hosszú életű lenni. Egyszer minden kiderül. A szerencse fia a legszerencsétlenebb ember. Azt hiszi, hogy most már minden rendben van, mert egy vizsgája sikerült. Megszokja a szerencsét s megfeledkezik a munkáról.

Sajnos, az egyetem sem, de semmiféle emberi intézmény nem elég arra, hogy pontos mérleget adjon kinek-kinek tudásáról s még kevésbbé munkájáról.

Az index okmányszerű bizonyságát adja az eredménynek, amelyet vizsgálatodon elértél. Pedig az lenne a célja, hogy *munkásságod egésze* osztályozva legyen kalkulusok alakjában. Emberileg tekintve ezt a kalkulust, ami az indexedbe kerül, az semmiképen nem mondható munkád, szorgalmad, kitartásod s évközi erőfeszítéseid egyenértékének. Hiszen erről a professzor úr mit sem tud, mert te évközben hallgató vagy csupán, s ő a vizsgán csak a pillanatnyilag felmutatott eredményedet látja.

Objektív akkor lenne ez a számjegy, ha minden körülményt figyelembe tudna venni a vizsgáztató s módjában lenne a vizsgán adódó minden zavaró körülményt leszámítani s javadra írni. Ettől azonban igen messze van minden vizsgálat mérlegelése. Először is igen sok kérdést kellene feltennie a vizsgáztatónak, márpedig de facto csak három-négy kérdés feladásáról van szó, s így csak csekély töredékét érintheti annak az anyagnak, amelyből vizsgáznod kell. Nem lehet az sem kétséges, hogy nem tudunk mindent egyformán jól megtanulni, bármilyen szorgalmasak is vagyunk egyébként. Ez esetben pedig már előállhat egy kedvező vagy kedvezőtlen eset számunkra: «szerencsénk» vagy «pechünk» lehet, és az index hamis tanuságot tesz: mellettünk, vagy ellenünk . . .

Másodszor mind a vizsgáztatónak, mind pedig a vizsgázónak teljes nyugodtsággal kellene bírnia a vizsgálat idején. Szinte azt is merném mondani, hogy vizsgahangulatban kellene mindkettőnek lennie: olyan készenlétben, amely mindkét félből a lehető legnagyobb teljesítményt hozza ki. Már most kérdezem, hol van az a diák, akinek vizsgahangulata van. Periculumról van szó, ezt pedig senki sem szereti, csak nehezebben vagy könnyebben elviseli. Már a professzornál inkább beszélhetünk vizsgahangulatról; bár amint lehet-

séges professzori nyájas hangulat s türelem, úgy bizonyosan van hangulattalanság s vizsgaiszony is.

Meg kell említenem azt az igazságtalanságot, amellyel egyes hallgatók illetni szokták a professzorokat. Egy nem sikerült kollokvium, alapvizsga vagy szigorlat nyomán szörnyű háborgás dúl az ifjúi szívekben. Csak úgy öntik-döntik magukból az érveket a professzorral szemben. «A professzornak nincs szíve», «kőszívű» stb. — csak az egészen szalónképes kifejezések. Hogy ő mennyit tanult (?), s hogyan tudott (?) és íme «elhúzták».

Kedves Barátom, ne feledd, hogy a professzor is ember. Neki is vannak idegei. Van fogalmad, hogy a szörnyű butaságok milyen tömkelegét kell egy vizsgaszériában reggeltől estig meghallgatnia? Te otthon fellázadsz kisöcséd szamárságain. A professzor tűrje a legvadabb tévedéseket, melyekkel a hallgatók az ő szeretett s egy életen át művelt tudományát sértegetik? Lehet-e valakit érzékenyebben sérteni, mint nagy hangon és sokszor egészen ildomtalanul és szemtelenül a tudatlanság gőgjével beszélni az előtt, aki néhány napja rekedtre magyarázta magát auditoriuma előtt? — Azt viszont nem tudom feltételezni, hogy egy professzor azért haragudna meg egy hallgatójára, mert kitűnően megtanulta az anyagot.

Aztán a professzornak is lehet családja, ennek gondja-baja bizony őt is megterhelheti. Ő is ember lévén, alatta áll minden hatásnak, ami csak embert érhet. Minden professzor jókedvre derül, ha a vizsgáján tudnak s elkeseredik, ha buktatnia kell.

Harmadszor nem lehet objektív az osztályozás még általánosabb körülmények miatt sem. Vannak «peches emberek». Ezeknek módfelett könnyű egy narancshéjon elcsúszniok. Ha két-három tételt gyengébben tudnak, bizonyosan ezt fogják felelni. Talán épp akkor fogja a professzor türelmét elveszteni, mikor rájuk kerül a sor. Ilyen s hasonló végzetes dolgok érik őket. Ez ellen nincsen fellebbezés. Vannak azután «ideges emberek». (A kapkodók is így szokták magukat nevezni.) Valami okból hiányzik náluk a nyugalom. Izgulékonyságukkal tönkretehetik a legszebbnek ígérkező sikereket. Vannak «jó svádájú» és vannak «kevésbeszédű» felelők. Az egyik akkor sem tud mondani semmit, ha tele van a feje, — a másik akkor is beszél, ha semmi különösebb tudása sincs.

Index és a való élet tehát két különböző dolog. Nem fedi egyik a másikat igen sok esetben. Mégis mielőtt ezt a fejeze-

tet elhagyjuk, még egy megjegyzést kell tennünk. Van egy harmadik eset is és ez épp az, amikor pontosan fedi a való életet az index. Bár itt a másik esetekre fektettük a fősúlyt, — *az életben mégis nagyobb az igazságos bírálatok száma, mint azoké, amelyek nem fedik a valóságot.*

Az indexben nincs abszolút igazság, mert az ellenőrzés tökéletlen. Ha úgy érzed, hogy a benne levő ítélet igazságtalan és ezt a való élet tanusítja, ne törj le! Itt a bukás más jelent, mint a középiskolában. Sokkal egyszerűbb a bukás helyrehozása is. Csak legyen benned elég akarat . . . *(Ü)*

6. Tudomány és hit.

Középiskolás korodban az államhatalom, a tanárok, a tankönyvírók komoly figyelemmel voltak a hitedre, s a vallásos nevelésedre. Maga a középiskolai nevelés lényegesen tartalmazza a hitet s vallást. Más azonban a helyzet az egyetemen. Itt a hit a magánéletedhez tartozik. Az egyetem a tudományokat műveli. Újabban történt már ez irányban bizonyos változás. Megszervezték az egyetemi lelkészségeket. Képzett s művelt papok állanak az ifjúság rendelkezésére, hogy valamiképen pótolják az egyetemen a vallásoktatást. Ezt az idő sürgette az illetékesektől, jeléül annak, hogy törődni kell az ifjúság lelki nevelésével is. A jelenlegi egyetemi lelkész urak lelkesedéssel beszélnek az ifjúság lelki igényeiről s azok kielégíthetéséről.

Ha egy kissé belepillantottál a tudományok szépséges rendszerébe, meg fog telni a lelked csodálattal az emberi elme nagyszerű teljesítményeivel szemben. Csodálatod minden nappal nagyobb lesz. S minél mélyebben haladsz a tudományodban és minél értelmesebben járod útjait és magaslatait, — annál elbűvölőbb lesz a kilátás, amelyet nyersz. A rajongásig megszeretett tudomány képes lesz bizonyos ideig fogva tartani lelkedet. Ezen nincs semmi csodálkozni való, hiszen a tudománnyal ébredsz reggel s fekszel le este. Ha másról nem gondoskodol, a tudomány lesz egyedüli tápláléka szellemednek. S nagyon fogod értékelni azokat, akik a tudományt neked szervírozzák: meg fognak nőni szemedben s igen nagy lesz tekintélyük.

Szeretném, ha ez elragadtatásban a túlzásoktól mentes lennél s mentes maradnál. *A tudomány a földet nézi, ezt veszi szemügyre, ezt vizsgálja, rendezi* s a lehetőséghez képest uralkodását kiterjeszti föléje. *A hit túlmutat a földön*

s arra veti tekintetedet, Aki túl van a földön : Istenre. A tudomány mindig kicsi marad a végtelen nagy Istenhez mérve! A tudománynak és hitnek tehát különböző a tárgya, ezért megkülönböztethetjük mind a kettő körét és a két kör — ismeretkör illetékességét. Mindkettőt pontosan szét lehet és bizonyos esetekben szét is kell választani.

A tudós nem autentikus a hit kérdéseiben. Ha mégis valamit nyilatkozna ez irányban, annak nem kell nagyobb jelentőséget tulajdonítani, mint általában az okos és egyébként bölcs ember ítéletének. Magánember nyilatkozata ez s nem a tudósé. Az orvosprofesszor európai hírű a maga tudományában; — de nem ért pl. a gépek mechanikájához, nem ért az agrokémiához és rengeteg sok máshoz; — és mert nem tanult teológiát, nem ért a teológiához sem. A technikus professzor kimagasló lángelme a maga szakjában; — de nem tanult teológiát, tehát nem ért a teológiához. Vallásról, Istenről, természetfölötti világ titkairól tett kijelentéseiben a nagytudományú professzor éppen olyan laikus, mint minden más, e téren tanulatlan ember. A katedráról elhangzó esetleges istentagadás értéke nem nagyobb, mintha ugyanaz a város piacán hangzott volna el. Egyébként megnyugtató lehet számodra az, hogy *a komoly tudomány soha nem juthat ellentétbe a hittel.*

Természetesen a tudósnak el kell sokszor mennie a határra is, amelyen érintkezik tudomány és hit. A becsületes tudós erre külön felkészül. Pontos értesülések alapján nyilatkozik, ha erre szükség van. Tanulmányozza a hit vonatkozó tételeit, nem dolgozik közvélemény alapján, s nem ad általánosnak mondott tételekre semmit, de a hit szilárd forrásaiból merít. Ha igazán tudós, akkor veszi is magának ezt a fáradságot.

A hivő tudós és a hivő diák ugyanegy forrásból merit.

Egyet kell hangsúlyoznom. *A tudomány nem világnézet. A világnézet több mint a tudomány.* A világnézet többszempontú nézete a világnak, mint amivel a tudomány szolgálhat. Lehetséges, hogy a tudomány segíteni fog a világnézeted kialakításában, sőt bekövetkezhetik, hogy a tudományos rajongásból egyenesen egy tudományos világnézet szerveződik meg számodra. Ez azonban nem több, mint amit a tudomány adhat. Más a hit világa. Ennek nagyobb szerepe van a világnézet kialakításában, mert sokkal általánosabb tekintettel veszi figyelembe az egész világot, a mindenséget, melybe beletartozik az Isten,

a föld, az ember. A hit sem ad teljes világnézetet, mert nem foglalkozik mindenoldalúlag a világba tartozó dolgokkal. Mégis a világnézet leglényegesebb pontjait érinti. Egyébként a világnézet mindenkinek egészen sajátos szemlélete a világmindenségről s így teljesen szabad és független mindenkinek a felfogásától. A világnézet legerősebb jellemzője épp az, hogy egyéni.

Tanulj az egyetemen, töltekezzél tudománnyal. De világnézetedet a templom alakítsa ; s a hit kérdésében egy kis fiatal káplán komolyabb tekintély legyen előtted, mint az evangéliumnak esetleg ellenemondó nagytudományú professzor. *(Ü)*

7. Vállaljak-e állást vagy tanítványt?

Az egyetemisták szerényebb sorsú részének folytonosan felvetődő kérdése. Olyan esetben, mikor a gyermek ismeri szüleinek szűkös anyagi helyzetét és azon segíteni szeretne, hogy ezzel könnyítsen szülei terhein és egyben biztosítsa a saját haladását a tanulmányok terén, úgy felelünk, hogy vállalhat állást vagy, ami részére sokkal kedvezőbb, elfogadhat tanítványt. Az állás s a tanítvány közül az utóbbi jelent kisebb megerőltetést. Megértéssel vagyunk az ilyen fiú iránt és tisztelettel jóakarata iránt. Engedélyünk mellé azonban tüstént egy figyelmeztetést is csatolunk : az állásban levő egyetemi hallgató, vagy a tanítvánnyal foglalatoskodó ne felejtse el, hogy két munkát kell végeznie, két helyen kell helytállania; hogy egyik munkája se szenvedjen lényeges kárt, egész erejével kell mindkettőt végeznie. A tanulmányaira fordítsa azt az időt is, amelyet egyébként pihenésre szánna. A szüneteket s a vasárnapokat hozza áldozatul, hogy szaktudása hézagtalan legyen.

Elvi síkon azt kell felelnünk a felvetett kérdésre, hogy semmiképen nem engedhető meg, hogy az egyetemista állást vagy tanítványt vállaljon. Ténylegesen talán csak jogászoknál merül fel a kérdés az első egyetemi évben, más szakon inkább harmad-, ill. negyedévben.

Az elvi megoldásunkat a következő érvek támasztják alá:

1. Elengedhetetlennek tartjuk főleg kezdetben az egyetem pontos látogatását. Az előző fejezetekből bőven kiderül, hogy lehetetlen a tudomány elemeinek elsajátítása az előadások hallgatása nélkül. Ha a hallgató állásban van,

akkor nem járhat egyetemre, amiből nagy kár származik bármiféle szakos hallgatóra, egyes szakokon pedig lehetetlen az órákon meg nem jelenni a katalógus miatt.

2. Minden percre szükség van, egyrészt hogy tanulhass, másrészt, hogy kipihenhesd magad a tanulás után.

3. Feltéve, hogy összeegyeztethető az állás vagy tanítvány az egyetemi előadások meghallgatásával — az elengedhetetlen koncentráció kétségnélkül kárt szenved. Az állásban levő tisztviselő egyetemi hallgatót nem engedik «amerikázni», sőt igen komoly ellenőrzéssel minden percét lekötik és kihasználják. Szellemileg kifacsart ember pedig nem alkalmas komoly figyelmet kívánó munkára. Nem lehet egyszerre két úrnak szolgálni. Két félember pedig itt nem tesz ki egy egészet!

4. Most egy erkölcsi meggondolás következik. Ezt különösen a szülőknek ajánljuk figyelmébe. Az egyetemi hallgató, ha keres, akkor keresetéből magának is juttat. A tiszteletdíj elköltése újabb zavart támaszt. A legritkább esetben fordítja egész pénzét az ifjú életszükségleteinek fedezésére. Szórakozni kezd, mert van pénze. Világos, hogy ez hová fog vezetni.

5. Felesleges tehernek fog lassan tetszeni — az egyetem. Hiszen látja az ifjú, hogy megélhet pompásan keresetéből. A diploma, melyért Pestre jött, veszélyben van. Le is mondanak sokan, ha az egyetemen egy-két kiábrándító kellemetlenség éri őket.

6. A tapasztalat azt mutatja, hogy minél jobban keres valaki, annál kevésbbé tud belefeküdni tanulmányaiba. A fizetésemelés mindig egy vizsgával kevesebbet jelent.

Az egész kérdést úgy is kezelhettük volna, mint a dilettantizmus problémáját. Hogy olyan sok a szakmai dilettáns, műkedvelő, annak oka igen gyakran itt van. A tanulmányait nem végezte egyetemi hallgató korában zavartalanul. Állásban volt vagy tanított, amikor neki tanulnia és elmélyednie hellett volna. Egy rókáról nem lehet két bőrt lehúzni. Végzetes tévedés az, hogy nem árthat meg a tanulmánynak az állás. Ezt nem igazolja az, hogy sokan vannak olyanok, akik pontosan abszolváltak az egyetemen, pedig folytonosan állásban voltak. Hamis önérzettel lehet az ilyen «sikerekre» büszke a kétfelé dolgozó. Kemény szó ez, érzem. Mégis leírtam. Mert ugyanekkor megjelennek előttem azok, akiknek az életben nem lehet semmi hasznát venni, mert diplomások ugyan, de semmit

sem tudnak. Nem értik a legegyszerűbb praktikus kérdések megoldását. Gondolok továbbá azokra, akik a károk tömegét okozzák egyeseknek és a köznek, mert képzettségükbe valami hiba csúszott be.

A dilettantizmusnak csak egy módon lehet gátat vetni: ha az egyetemi hallgatónak nem adunk semmi más munkát, csak a tanulmányait, s az egyetemi vizsgálatokon különös figyelemmel mérlegeljük tudását. A diák tanuljon, hogy mielőbb végezzen, hiszen az idő is pénz. A szülők, akár emberfeletti erőfeszítéssel is hozzák meg az utolsó, nagy áldozatokat, hogy a fiúk zavartalan egyetemi munkáját biztosítsák. A diplomás fiú őrajtuk is sokkal jobban tud segíteni, mint a korán keresni kezdő ősdiák, aki háromszoros idő mulva jut csak el az oklevélig. *(Ú)*

IV. El nem múló ideálok.

Az Isten van valamiként:
Minden Gondolatnak alján.
Mindig neki harangozunk
S ó jaj, én ott ülök a balján.

(Ady: Isten balján.)

Mindig neki harangozunk. Nemcsak misére hívó harangozásunkban, vagy halottat kísérő csendítéseinkben, hanem a gépágyú dörgésében meg a dáridók zenéjében is, mert mindent a gondolat teremt itt a földön azokból, amit az ember teremt márpedig igaz az, hogy az Isten van valamiként: minden Gondolatnak alján.

A magyar élet ezer nagy Gondolatának alján is Isten van és Isten van valamiként a fiatalember életének és az egyetemista súlyos kérdéseinek, kevély vagy alázatos gondolatainak az alján is. És ha el nem múló eszményeink vannak édesanyánk emlékében, apánk verejtékében, nemzetünk célkitűzéseiben, nagyjaiban és jövőjében: akkor ezek is csak azért létezhetnek, mert Isten van valamiként minden Gondolatnak alján és ő az örökkévaló; és az eszmények azért lehetnek soha el nem múlók, mert van Isten, aki soha el nem múlik és az eszmék az Isten gondolatait részletezik az ember élete számára.

Vannak soha el nem múló eszmények, örök igazságok és végtelenbe támasztott igények és nem volna érdemes élni a földön, ha nem volnának. Ha puszta tülekedés, önző nyers erő volna csak az élet értelme, és a betegségek ellen való harc, meg a szerzés krisztustalan aszkézise és nem volna több az elérhető harmónia az éjjeli álom kábulatánál, akkor valóban legjobb dolog lenne soha meg nem születnie az embernek és ha már egyszer megszületett, egy útja lenne a boldogsághoz: hogy azonnal elpusztuljon. A többi boldogtalan pária, mert nem tudna értelmet adni a születés és halál közötti lét értelmének: küzdés az, a kín és öröm mámoraival teletűzdelve, de

mindennek buta végét veti a halál, amely majdnem mindig korábban köszönt be, mint várná az ember.

Ilyen a merőben anyagi életfelfogás. Természetesen a gyakorlatban nem jut el ide, mert ha a gondolkodás kínját ismeri, akkor belekapaszkodik a követelménybe, melyet lelkének mélységei támasztanak : Istenbe. Elismeri, hogy a lét és halál értelmének csak az Isten felé forduló vallásos lélek tud megfogalmazást adni és a totális ember harmóniájához tér meg, melyet gyermekkorából ismer. Azóta szételemezték őt magát a könyvek és professzorok, különválasztották benne az észt az akarattól és ezt is az érzésvilág nemes hullámzásaitól és az ész gyengeségeket látott abban, amit az érzés követelményének látott, mert így hipnotizálták professzorai : lényegében pedig az ész=akarat=érzelem totális emberi egységének örök követelményei ezek és csak a józan, becsületes és alázatos vallásosság alapján lelhető fel emberi életben lehető harmóniájuk. (N.)

1. Isten az egyetemista életében.

Hogyan áll az egyetemi tanulmányokat végző fiatalember Isten előtt?

Az Isten van valamiként minden Gondolatnak alján és az egyetemi előadásoknak alján is ott az Isten. Kísért, mint ős=ok, életprincipium, vagy a kevély Adynak nagy cethala. Az életjelenségekkel foglalkozó tanár, ha materialista, nevetségesnek bélyegzi népi istenfogalmainkat, ugyanakkor lelkesedik érettük a néprajz tanszékének professzora. Jézust történelmi eltévelyedésnek látja az egyetemista az egyik tanszéken, a másik pedig a filozófia legmélyebb intuicióit fedezi fel evangéliumában. Eközben pedig a családjából, gyermekkorából hozott jóatya=Isten trónusa inog néha egyet a lélekben, mely nem elég erős ahhoz, hogy a tanár szakmájában illetékes nyilatkozataitól megkülönböztesse egyéni kínjainak felelőtlen megnyilvánulásait. Mert a tanár is ember, nemcsak tudós és az Isten=kérdés őt is izgatja és ebben a kérdésben mindenki állást foglal. Akár mint apostol, akár mint szószátyár vigéc. Mert nagy eleven seb az Isten az ember életében és a seb fáj és van aki káromkodik, ha fájdalmai vannak és van aki imádkozik kínjai között.

Isten léte és a vallás körül lévő kérdésekkel a teológia foglalkozik. Ősrégi tudomány ez bölcseleti megalapozottsággal, kritikának alávetett forrásokkal és azzal a fölénnyel,

amely valóban az emberi szellem legnagyobbjait számíthatta mindig művelői közé.

Ezt a mély tudományt hét évig kell tanulnia annak, aki doktori fokot akar elérni belőle. Ennek megfelelő képesítés pedig minden tudományágban megkívántatik ahhoz, hogy tudományos felelősséggel véleményt mondhasson az ember az illető tudomány kérdéseiben.

Profán tudományágaink kiváló professzorai általában nem rendelkeznek doktorátussal a teológiából. Az volna a becsület szabálya az ő számukra, hogy miután *nem értenek* a *teológiához*, *ne nyilatkozzanak róla*, legfeljebb idézzék.

Papok is kerülhetnek abba a helyzetbe, hogy orvosi, vagy technikai kérdésekről kell tájékozódniok. Ezekhez természetszerűen nem érthetnek, hacsak nem tanulták, mielőtt teológiával foglalkoztak. De ha nem értenek hozzá, akkor idézik az orvos, vagy a mérnök könyvét és a maguk részéről illetéktelennek érzik magukat arra, hogy szakszerű vitába vonják az idézett részeket.

Ha tehát a professzor nyilatkozik, véleménye csak egy ember magánvéleménye és nem súlyosabb, mint a tanyákat járó egyszerű kolduló baráté, vagy akár a falusi paraszt-asszonyé.

Az egyetemista életében pedig az kell, hogy minél tökéletesebben legyen Isten az a középpont, amelyből a dolgok szétsugároznak napjaiba. A korai gyermekkor Jézuskás istenfogalmát már régen felváltotta a serdülő ifjú korának központtá tett és minden tantárggyal jól megférő Isten-gondolata. Most pedig jönnek nem a leszűrt tantárgyak, hanem az élő, fejlődő tudományágak az életnek és fejlődésnek eleven kérdéseivel. És most nő az egyetemista feje fölé a nagy gondolat: hogy meglássa egy-egy tudományszak eleven kérdéseiben azokat, amelyek az ész és a szakkérdések lényegét jelentik és azokat, amelyek mint világnézeti salak csapódtak ki a tudománnyal foglalkozó szaktudósok nem mindig harmonikus egyéniségéből. Oda, a szaktudomány emeletes megállapításai közé. És ha az egyetemista totális emberségével őrzi a helyes istenfogalmat, ifjúi integritásának és leendő családi életének alapját, akkor világosan fogja látni még a szakkérdések tisztázásának nehézségei között is éppen azokat a pontokat, melyek a régi, helyes istenfogalom tiszteletbentartása mellett biztosabban tisztázhatók, mint materialista vagy pusztán deista életfelfogással.

Az Isten jogából nem szabad engednie az egyetemistának. És nem is kell sokáig hallgatnia a különféle vélekedéseket, hogy reájöjjön: érdemes volt megvédeni magamban az Isten jogait, mert a tagadás rendszere korántsem képes az élet és a halál annyi kérdésére megnyugtató feleletet adni, mint akár az elemi katekizmus ismeretének birtokában lévő egyszerű hivő. *(N)*

2. A lélek igényei.

Jó volt megvédeni magunkban az Isten jogát! Közben kialakultak a lélek egyre magasabb igényei és a hittanóra nélkül maradt egyetemi tanrend nem okvetlen táplálta bennünk a hitbuzgalom dolgait. Pedig ezek bennünk élnek nemcsak nyolcosztályos színvonalas hittanulás hatásaképen, hanem korai gyermekkorunk legszentebb emlékeiből, édesanyánknak virrasztó imádságaiból és keresztségünk legelső kegyelmi érintéséből is. Velünk született, belénk öntött és később szerzett gyökerekkel kapaszkodik a lélek a vallás, hit és Isten dolgainak talajába és igényei vannak.

Értelmi síkon, hogy a középiskolás hitrendszer menynyiben felel meg a készülő tudományágaktól érintett, hittel kapcsolatos kérdésekre. Akarati síkon nem annyira igény, hanem inkább a kétség alakjában lép fel a kérdés, hogy tényleg lehetséges-e a krisztusi erkölcs követelményeinek megfelelni a huszadik század érett férfiúságával a világváros raffinált kísértéseinek közepén. — Ösztönös esztétikai síkon pedig és a lélek kegyelmi szokásainak síkján éhezni kezdjük diákmiséinknek hangulatát, középiskolában megszokottnak gondolt, de itt derül csak ki, hogy mennyire megindokolt közös gyónásainknak tisztult napjait és szentáldozásainkban felemelt férfiasságunk ünnepi öntudatát.

Elsősorban ez utóbbiakban kell megszakítás nélkül továbbmennie az egyetemistának azon az úton, melyet nyolc év alatt kitaposott középiskolás korában. Mert *az Isten nem probléma akar számunkra lenni, hanem élet és erő és a vallás nem okoskodás, hanem programm egyéniségünk formájának alakításához.* Az élet és alakítás pedig itt folyik: az imádságban, a szentgyónásokban és szentmisehallgatásokban, mely utóbbiak akkor nekünkvalók, hogyha egyetemistákhoz szabott szentbeszédek vannak bennük és eligazítást adnak értelmi igényeinknek kérdéseiben.

Vannak a fővárosban és talán minden egyetemi város-

ban is ilyen szentmisealkalmak: vannak nemcsak egyetemi templomok (akár kijelölés, akár látogatottságuk folytán), ahol arra felkészült fiatal papok várják szószékükhöz és gyóntatószékükbe az egyetemi hallgatót és általában maguk is nemrég végzett egyetemi hallgatók lévén (akárhány közülük egy-egy profán szaktudomány több-kevesebb szemesztere után lépett a hittudomány művelőinek sorába), ha emberi megértésről van szó, sokkal inkább képesek az egyetemi fiatalság kérdéseinek tisztalátására, mint azt az egyetemisták egyáltalán gondolnák. A szentimrés férfigárda harcainak eredményeképen egyetemi lelkészek állnak legtöbb főiskolánkon az ifjúság lelki vezetésére, akik nemcsak oltáron és gyóntatószékben szolgálják ki az igénnyel jövőket, hanem fellépnek az előadóasztalhoz, hogy világnézeti és dogmatikus továbbképzést adjanak, tanácsadó óráikon pedig mindenkit meghallgatnak és minden kérdésre feleletet adnak. A Szent Imre Kollégiumok elöljárói különleges képzést kapnak az egyetemi ifjúság lelki igényeinek kielégítésére; ezt a feladatot cikkekkel, könyvekkel, lelkigyakorlatokkal, előadásokkal épúgy szolgálják, mint a Nikodémus-látogatókkal folytatott hosszú esti beszélgetésekben.

A katolikus egyetemi hallgató ne szégyelje a lelki igényeit, sőt magasabbrendű embersége jeleinek lássa őket! Felelőssége ott van, hogy minden igénynek kielégítéséről lelkiismerete szavára gondoskodjék. A kielégített igények újabb, mélyebb igényeket keltenek és így észrevétlen biztosítódik a katolikus férfi fejlődésének folytonossága. Ha aztán az egyetemista megtalálta a Könyvet is, mint építő, kincseket adó jóbarátját és lelkivezető tanácsa szerint rendszeresen olvas és elmélkedik, akkor ez a fejlődés a mai katolikus férfivilágnál sokkal különbet ígér a jövő magyar intelligencia számára. *(N)*

3. A lelkiatya.

A katolikus paphoz kell az utat megtalálnia az egyetemi hallgatónak. Mert a pap az Isten szolgája és titkainak sáfára és a lelkek pallérozója: a katolicizmusnak mint egyéniségformáló eszmerendszernek a mestere. Legszebb elnevezése pedig a lelkiatya név.

Az is valami, hogy ha súlyos operáció előtt áll a hozzátartozója, a műtét reggelén keresi az Istennel való kapcsolatot a nőrokon és gyónik, hogy tisztult lélekkel kérje az ope-

ráció sikerét a jó Istentől. Az is valami, hogy húsvét táján kujonhírben álló úriemberek is keresnek egy ismeretlen pátert, hogy mélységesen becsületes lélekkel elvégezzék húsvéti szentgyónásukat. Az eszmény azonban már régóta magasabban ragyog, hogyha a korszerű katolikus értelmiség lelkiségét kell beirányoznunk. *Az embernek lelkiatyja van.* Ez az eszmény, melynek nem is nehéz a megvalósítása. Kell lennie minden ember számára egy tisztelendő úrnak, akihez a mély barátság bizalma vitte el először, azután pedig minden nehézség, kín és öröm lendülete odaviszi, mert a lélek lelken csiszolódik és a lelkiatya szeme a lelkiismeretünk kiegészítője, hivatala pedig az Istennel való kapcsolatunk állandósulását jelenti.

A papnak is van lelkiatyja, a megyéspüspöknek is van gyóntatója és a római pápa Őszentsége sincs enélkül. Nem a papság befolyásáról van itt tehát szó, hanem az emberi lélektan mélységes igazságáról, melyet Jézus is igazolt akkor, amikor közvetítőket állított minden lélek és az egy igaz Isten közé. Ilyen közvetítő a lelkiatya, aki állandó bizalmasunk, mint a háziorvos a testi dolgokban. Mielőtt kiválasztanók, természetes, hogy esetleg évekig keressük, de ezeket az éveket nem húzzuk tovább az egyetemi élet utolsó esztendejénél. Akkorra meg kell találnunk a lelkiatyánkat.

Addig pedig úri barátságát ajánlja és különleges figyelemmel van minden egyetemi hallgatóval szemben *az egyetemi lelkész.* (Ahol nincs kinevezve, ott is vannak, kiket az egyetemi ifjúsággal való személyes vagy bajtársi kapcsolatuk erre kijelölt.) Ezeknek magánbeszélgetéseit és gyóntatószékét keresi az egyetemista beérkezésének első vasárnapjától kezdve. Magánbeszélgetéseiben az egyetemi lelkész fogadónapján, vagy egyéb alkalommal előveheti az összes értelmi jellegű kérdéseit, a szaktanárok elhullatott megjegyzéseinek nyomán felburjánzó problémákat, gyóntatószékében viszont az egyetemista lelkét ismerő lelkiatyát talál, aki baráti kézzel nyúl az akarat nehézségeinek kérdéseihez és az erőt jelentő természetfelettiséget kapcsolja újra életünkbe.

Isten erő akar lenni életünkben. A vallás és hit a világosság biztonsága akar lenni kérdéseinkben. A katolicizmusnak pedig élménynek kell lennie napjainkban. Élmény lesz pedig a katolicizmus a naponkénti imádság, az egyházi liturgia és a lelkiatya által. *(N)*

4. Büszkén vagyok katolikus.

Érdekes, hogy a középiskolában azzal indokolták az ifjúság katolikus büszkeségét, hogy nagy dolog a történelem folytatójának lenni. Nagy dolog pápás Szent Istvánt, szűz Szent Imrét, lovag Szent Lászlót, rózsafüzéres Hunyadi Jánost, mélyen krisztusi Zrínyi Miklóst és a lelkigyakorlatok emberét, a legnagyobb magyart tudni multunkban. Az egyetemistát már nem tudja meghatni a mult. Szobrot szívesen állít neki, de programmját esetleg nem vállalja már. Természetes, hogy sokkal nehezebb a katolicizmusnak, mint jelen történelemformáló erőnek bemutatása, mert hiszen a történelem közelről nézve politika és diplomácia és meg kell arról győződve lennünk, hogy éppen a diplomácia és politika titkolódzó természete miatt a nagy Pázmány Péter kitűnő magyarsága sem volt olyan világos minden kortársa előtt, mint ma bármelyik akadémiai műveltséggel rendelkező magyar ember előtt. Mert titkos okmányok takarták céljait, hogy sikerük legyen. És a titkos okmányoknak évszázadok kellenek, míg elévül a zárjuk. Ma is feltehető sokszor a kérdés, hogy hol vannak katolikus főembereink súlyukkal és történelmi multjukkal ebben, vagy abban a kérdésben. És felelet nem jő ezekre a kérdésekre, miután ezek a katolikus főemberek történelmi hibájuknál fogva általában nem tartják fontosnak, hogy bármi kis ujságírócska elrikkantására kiadják igazoló tetteiket, másrészt tényleg történhetnek dolgok, amelyekben a katolikus nagyok szerepe csak évszázadok multán lehet köztudomású. Az egészséges katolikus lelkiség azonban megérzi ezt és talál megnyugtató jeleket is, melyekből nyugton következtethet, hogy vezetőink most is teszik kötelességeiket és a kritika csak azoknak a szájában nem tud elnémulni, akik mindig jobban örülnek, hogyha katolikus címen még jó sem történik, mert erre a címre nem hajlandók elismeréssel adózni, annál szívesebben azonban kifogásokkal és könnyű gyanakvásra alapított «mit lehessen tudni» konkolyhintéssel a hitelt rontani a gyengehitű lelkekben.

A katolicizmus büszkesége ilyenformán a szociális enciklikák és elég hibásan közzé nem tett szociális alkotások (telepítési célra kisembereknek adott földek, cselédkérdés rendezése sok egyházi nagybirtokon, családi bérrendszer másutt, szegény tehetséges gyerekek iskoláztatása), népfőiskolák és papságunk népi eredetébe vetett bizalmunk

adataiban gyökerezik. Ezek ugyanolyan adatok, amelyek biztos nemzeti jövőt is jelentenek 1943-ban Magyarországon, de amikor hivatkozunk reájuk, elfog bennünket a mások utánzásának furcsa szégyenérzete. Mert lehet, hogy érdekünk igazolná ezeknek állandóan napirenden való tartását, de ez valamiféleképen sehogysem a mi saját stílusunk. Mi katolikusok egyszerűen vagyunk. Bűneinkkel, melyeket csak gyónásainkban ismerünk el és erényeinkkel, melyekből nem szívesen csinálunk hírlapi cikkeket. Aztán néha boszszankodunk azért, hogy ilyenek vagyunk és rajtunk szárad a hígabb magyarság vádja, de ezen is hamar túljutunk, mert a mély, vagy ha úgy tetszik, sűrű magyarság lényegét valóban nem abban látjuk, hogy a másiknak sűrűségét, vagy mélységét fokoljuk, hanem inkább abban, hogy vagyunk és hallgatunk. Ez a hallgatás sokszor buta erény, vagy előkelő bűntudat, de úgy érezzük, hogy egy kicsit keleti vonás és a lényeget látó ázsiai lélek a forrása.

Aztán erősen óvakodunk attól is, hogy katolicizmusunknak lényegét néhány pontban programmszerűen egyszerűen megadjuk. Mert az majdnem lehetetlen. Tiltakozunk az ellen, hogy negatívumba tévedjen öntudatunk, vagy merő tiltakozásba. Akinek katolicizmusa puszta árjaságot jelent (ez is hamis elnevezés, mert hazánkban a nyelvi és faji tudományok alapján csak a magukat németeknek valló és német vérségű emberek az árják, meg az ősi árjanyelvhez legközelebb bizonyítható cigányok. A magyar nem árja, hanem turáni faj), de ha valaki katolikus keresztleveleiben «árjasági» bizonyítékokat lát, szóval annyit, hogy nem sémi fajú, azt kinézzük sorainkból és ha valakinek számára csak annyit jelent a római hit, hogy nem egyik, sem másik, sem harmadik reformált felekezet követője, azzal sem tudunk sokat kezdeni.

És ha valaki melldöngető katolikus hírében áll, az nálunk egyenesen gyanús és írhat vezércikkeket javunkra, mi észrevételezzük, ha vasárnapi miséjét vadászati idők alatt elmulasztja és nullára zuhan bennünk az értékelése. És rendelkezhetik Aquinói Szent Tamás bölcseletének tudományával, ha házasságát nem a mi törvényeink szerint köti, elejtjük őt, mint olyant, aki átesett a rostán. Mert katolikusnak lenni a vasárnapi szentmiséktől kezdve a húsvéti gyónáson, házasságon keresztül az egyéniség-formálásnak kemény rendszeréig sok mindent jelent és ha csak ezt soroljuk el, akkor csak az erkölcsi vonalon maradtunk és még mindig hátra

maradt Istenbe nyúló elméleti, eszmei megalapozottságunk: a dogmatika, mely Szűz Máriától és Eucharisztiától a pápaságig rengeteg erőt, szépséget és problémát, meg tisztalátást is jelent egyszerre. És mindezeknek fenntartás nélkül való vállalását is jelenti a katolicizmus. És nagyon, nagyon kevés van, amire nézve elnéző tud lenni, mert a történelemben elért legmagasabb emberi mértéknek tudja magát és aki nem üti meg ezt a mértéket hitben, erkölcsben és engedelmességben, azt elejti, mert nem tud vele mit kezdeni. Hogy aztán a bugaci írástudatlan bojtárgyerek megállhat mértéke alatt, míg esetleg egyetemi tanárok kihullanak onnan, az megint olyan sajátsága, mely miatt támadás érheti, mert veszélyes dolog hatalmasságokat elejteni, de ez mit sem változtat ezen a drága szent egységen, mely kétezer esztendeje tart igényt az egész emberre minden fenntartás nélkül. Ez a totális gondolat érintette a magyart is Szent Istvántól és Szent Imrétől kezdve és ezeréves történetünk azt mutatja, hogy nagyon jól ki tud fejeződni a magyar vérmérséklet törvényei mellett is.

Büszkén vagyok katolikus a katolicizmus mindent átfogó, igazi értelmezésében. Vállalom a magasabbrendűséget, mert vállalom a terheket, feladatokat és felelősségeket is, és az egész embert Isten szolgálatára hajtom.

Büszkén vagyok katolikus akkor is, ha kinevetnek érte, vagy támadnak; vagy ha nagyon nehéz életkérdésekben (házasság, állásvállalás, becsület védelme) súlyos döntések függenek tőle. De akkor is emeltfejű katolikus maradok, ha katakombákba vagy barlangokba szorulunk és odakint vértanuság vár reánk; akkor is, ha az idők változása folytán nem lesz többé uralkodó társadalmi irány és kormányprogramm a keresztény-magyar hitvallás; akkor is, ha keresztet fog jelenteni, másodrendű polgárrá alacsonyít és megfoszt sok földi jótól, amelyet a kevésbbé öntudatosak és lelkiismeretük szavát elfojtók bőven élveznek. Járom Krisztussal a virágvasárnapi diadalutat; de ha kell, elmegyek utána a Golgotára is. *(N)*

5. Az Egyház egy kicsi sejtje.

A katolicizmusnak és a katolikusoknak szervezettségét az Egyház jelenti. Az Egyház gondolatok szervezését épúgy jelenti, mint emberekét. És mivel az Isten van valamiként minden gondolatnak alján, az Egyház minden gondolatot

osztályoz és embereinek számára fémjelzéssel is ellát. Átszervezte az ószövetséget és különbséget tett halott és halált hozó törvényei között; átszervezte a római birodalom jogrendszerét és értékeit a kánonjogban tette magáévá, átszervez minden embert minden gondolatával; természetes, hogy átszervezi a népek lelkét is, mert minden bölcsnél mélyebben tudja, hogy az ember lelke beteg és rokkant és ő épp orvosságnak tudja magát az emberlélek eredendő rokkantságára. Megváltónak tartja magát, mert annak a munkáját akarja folytatni, Aki orvos volt és megváltó. Azért mindenütt szembehelyezkedik azokkal, akik tagadják a megváltás szükségét és roppant érzékeny minden gondolattal szemben, melynek ilyen hátterét azonnal felismeri.

Mint emberek szervezete, azt az egységet jelenti, amely Istennek az emberrel való kapcsolatát tökéletes módon tudta rendezni. Természetesen nem saját bölcseségével, hanem az Isten kinyilatkoztatásának alapján. Mert Krisztusban Istenséget lát, az Isten Második Személyét, a Fiút — történelmi, bölcseleti és charismatikus okok győzték meg őt erről — és Krisztus egyetlen mondatával bölcseleti rendszereket képes elintézni és kiszórni öt világrész katolikusainak életéből.

Hogyan áll a magyar egyetemi hallgató ezzel a fölényes, abszolút és egyszerre csábító és visszariasztó Közösséggel szemben? Nem másként, mint Péter Jézussal szemben, akit kiküldött hajójából, de ha az távozott volna, utána futott volna Péter is. Az Egyház valahogyan a Második-Krisztus a földön és sorsa is a Krisztusé és stílusa is az: vágyakozást ébreszt és visszariaszt egyszerre, mint maga az Isten. És nemcsak a magyar egyetemi hallgató, hanem mindenki, pápák, szentek és egyházdoktorok kétezer éven keresztül, és az idő elmúlásáig mindörökké: a saját emberi kicsiségét érezte azzal a roppant gondolatszervezettel és világszervezettel szemben, melynek tagjává lett keresztségének napján. De az alázat nem tesz kicsivé. Éreznie kell a mai embernek is, hogy *nemcsak tag, hanem építő sejt is* és ez öntudatot ébresztheti benne. Hogy nemzetközivé tenne, az olyan vád, amelyet megszokhat fülünk jónéhány más váddal együtt, de ki nem ábrándíthat, mert *nemzetekfeletti az és nem nemzetközi*. Nemzetekfeletti, mint az igazság és a napsugár és ostoba az, aki kivonja magát áldásaiból, csak azért, mert a máslelkű emberre is reásüt. Hogy aztán a magyar rónán mást érlel ki a földből, mint a nápolyi Vesuvio oldalán, az megint természe-

tes. De mindenütt életet jelent, bőséget és igazságot. A bugaci elemi iskolában is és a Pázmány Egyetem teológiai karán is. *(N)*

6. Töltekezés.

Négy plusz nyolc éven át tanultunk katolikus hittant. És tizenkét év multán, az egyetem kapujában, egyáltalán nem mondhatjuk, hogy a vallási szellemi képzésünket befejeztük.

Az elemi iskola is ád elegendő világnézeti tartalmat azoknak, akik ott fejezik be a könyvekből vett kultúrájuk gondját. Ha azonban akadémikus rangban áll valaki a magyar élet irányításába, annak számára természetesen még a középiskolás hittan sem elegendő. Mert nemcsak az orvosnak hivatásában vannak kényes, nagy kérdések, amelyeknek közvetlen kapcsolatuk van a krisztusi erkölcstannal, hanem minden művelt társaságban vetődnek fel olyan kérdések, amelyeknek helyes világnézeti megvilágítására az sem volna képes, aki történetesen betéve tudja a nyolc gimnázium hittananyagát.

Bizony tovább kell képezni magunkat és *olvasni kell dogmatikát, tudományos színvonalú erkölcstant* és utána kell nézni annak, hol hallgathatunk meg olyan szónokot, aki köztudomásúan színvonalas közönség számára is meg tudja fogni az igazságokat. Prédikációt hallgatni, vallásos témájú előadásokat látogatni azzal a céllal, hogy akadémikus méretekben táguló világképünkből ki ne essék a középiskolás méretekben megmaradt hitbeli tudásunk: komoly, céltudatos férfijellemépítés jele. És talán nem is olyan ritka, mint gondolnók, mert az egyetemi ifjúság sok olyan dolgot tesz szinte programmszerűen, melyekkel nem szokott dicsekedni, de amelyet inkább tart élete tartalmának, mint sok egyéb időtöltését.

Körülnéz a könyvpiacon is időnkint és tudomásul veszi a világnézeti fronton megjelenő új gondolatokat, szóval nem restelli, hogy fejlődni, tanulni akar, hiszen ha a szaktudományában büszke legfrissebb értesültségére, ugyanígy fontosnak tartja azt is, hogy a hit és világnézet dolgaiban sem marad el nyolcadikos gimnazista korának középiskolás színvonalán.

Nem is maradhat. Mert a serdülés ideje meghozta a kételyeket az életébe és bonyolultnak kezdette már látni azt, ami eddig gyermekdeden egyszerű volt előtte. Nagy zavar

ez az ember értelmi életében. Oda kell azonban jutnia, hogy újra egyszerűnek lássa a dolgokat, mert hiszen a legmélyebb igazságok mélysége éppen egyszerű evidenciájukban áll. Azonban amíg eljut például egy Prohászka Ottokár férfiúi hitének élményéhez, amelyben már nincs kínzó kérdés (jaj, de érdekesen cseveg erről Chesterton: Igazságot! című könyvének fejezeteiben!), addig át kell harcolnia a fiatalember életének küzdelmeit nemcsak az erkölcsi, hanem a dogmatikus igazságokért is és ez az egyetemi éveknek eddig nem eléggé méltányolt olyan kötelessége, amellyel nemcsak Krisztusnak, Egyházának, hanem teljessé fejlődő önmagunknak is tartozunk.

Elindulunk tehát az Isten felé. Elindulunk keresztül az Egyházon és Krisztuson. Ezeken át jutunk a bennünk lévő Istenhez tévedés kizárásával. És ez az elsődleges állásfoglalásunk vele szemben: odaállunk sugárzásának özöne alá és várjuk bőségét, gazdagságát és világosságát. Tulajdonképen így ismerjük meg legjobban az Egyházat. Úgy, hogy beleállunk és éljük gondolatait. S ezekre az egyetemi évek elején különben is sürgős szükség van, mert felkavarják bennünk a dolgok értelmét. Jó dolog tehát leegyszerűsíteni magunkban azokat a kérdéseket, melyek elméletben úgysem hagynak állandó nyugalmat az embernek: élet és halál, test és lélek, magyarság és kereszténység állandó gondot ad az elméleti embernek bennünk. De épp ezért kell a napi gyakorlatban élni a dolgot. Tudni, hogy az élet emberi közjó és a halál az élet megoldatlan kérdéseinek feleletét rejti. Tehát nincs itt maradandó létünk és átmeneti jellegű a tartózkodásunk. A test pedig nagyszerű gondolat: Isten gondolata, műszer a lélek számára és nem az egészség, vagy a betegség határozza meg, hanem az élet, mely körülveszi. Egészen egységben van a lélekkel és nehéz volna egyenkint eldönteni, hogy az idegrendszer reagálásai, vagy a kívánkozó lélek gyengeségei működnek-e benne túlnyomóan. Valószínűen az ember működik, akinek a teste gyarló edény, lelke pedig születési hibákkal kapkod az atmoszférában már a legelső napon is. A magyarság és a kereszténység pedig mondvacsinált probléma azoknak a számára, akik minden nap magyarok is valósággal és keresztények is valósággal. Mert ezeknél nem jelent kettőt az egy, amint a test és lélek sem jelent kettőt akkor, ha jót tesznek, vagy bűnt cselekszenek.

Ezért kell elsősorban gyakorlatilag beleállani a katolicizmusba és gyónni, imádkozni, közösségi kapcsolatokban részt-

venni a legelső kötelesség soha el nem múló eszményeinkkel szemben.

Ha pedig ezeknek a kötelességeknek megfeleltünk, akkor kialakul *a krisztusi harmónia* a lélekben. Akkor belénk vésődik a dolgokról való olyan gondolkodás, mely nem teremt diszharmóniát test és lélek, élet és halál, magyarság és kereszténység között. Aminthogy Isten gondolatai szerint nincs is bennük. Az élet törvényei vannak ezekben a dolgokban és a helyesen követett élettörvények az istenülésnek törvényeivé lesznek a halál utáni élet számára. Mert hogy az Isten maga az Élet, azt voltaképen a halálban látja meg az ember és el nem múló ideáljaink szolgálata nemcsak az emberélet korszakaiban tartja rendben idegrendszerünket, hanem az örökéletbe is elkíséri roskadozó emberségünket.

Újra, meg újra szól tehát a nyomatékos figyelmeztető szó: *Élnünk* kell az Egyház katolicizmusát és Krisztus világnézetének maradéktalan hatásait teljességgel vállalnunk, sőt keresnünk kell emberségünk, magyarságunk és örök életünk szempontjából egyaránt. *(N)*

V. Magyar úr.

Értsünk szót egymással. Magyar úr — arisztokratikus nemzetség, lelki nemesség s ember számára a legszebb nemesi oklevél. Az értékelést nem a vasalt nadrág, keménygallér, monokli és sétabot alapján adjuk. Ahogy nem hat meg a gyűrűs ujj és arany óralánc, a hintó, vagy autó, vagy sokszáz hold föld és kastély, és nem hat meg a sok előnév és cím, vagy még oly cifra állás. Mindez csak külső dísz és sallang. Értéket az ember benső tartalma ad. A magyar becsület és munka lehet egyedüli alapja a hierarchiának. A magyar úr — s ezt jól meg kell jegyezzed — a magyar becsület és munka, a lelki nemeség arisztokráciája.

Ez a magyar úr hordozta ezeréves magyar történelmünket, neki köszönhetjük, hogy élünk és vagyunk. Árpáddal jött ősei örökébe, Szent Istvánnal épített templomokat, hozta a kultúrát, Szent Lászlóval erősítette a zsenge termést, ott harcolt a Mohi-pusztán, ott volt Hunyadi seregében, ott vérzett Mohácsnál, életét adta a névtelen végvári vitézben és épített Széchenyivel. Egy nagy német filozófus, amikor Európa nemzeteit sorra vette, úgy találta, hogy a magyar őrzi mindmáig azt a hódító szellemet, amely Európát megteremtette. A legarisztokratább nemzet, amely ma még Európában található: szabad, nagylelkű, önfeláldozó. Valóban arcán, egyéniségén, jellemén egy évezred dolgozott. Egy évezred küzdelme, hősiessége, helytállása formálta, keményítette vonásait eszménnyé.

Benne állsz egy dicsőséges folyamatban. Egy a feladatod: méltónak kell lenned a multhoz s építened a jövőt. A munkád könnyű, mert járt ösvényen kell haladjál, történelem áll mögötted; mégis nagyon nehéz, mert eszményt kell megvalósítanod, eszményt kell élned. A mult hagyományaiban gyökerező arisztokratikus, nemes lélekké kell lenned.

De nehéz azért is, mert magyar életet, a magyar életét kell éljed. Mi mások vagyunk, mint Európa többi népei. Más a fajtánk, más a történelmünk — örök helytállás, örök őrtállás, készenlét és harc a puszta létért —, más a történelmi hivatásunk. Ezzel mint megmásíthatatlan adottsággal számolnunk

kell. Ezért más a mi mindennapi küzdelmünk. Mások a hétköznapjaink és mások ünnepnapjaink, más a gyermeknek, a felnőttnek, az egyszerű és tanult embernek élete, mások a lehetőségek, más a boldogulás útja és más a felelősségünk a nemzettel szemben. A magyar élet minden más európai életnél nehezebb és keményebb. Öntudatosan élni ezt a magyar életet, öntudatosan vállalni a magyar sorsot, a legnehezebb feladat. Vállalni a mai magyar életet, minden nehézségével, küzdelmével, megpróbáltatásaival és a magyar jövőért való felelősséggel, öntudatosan vállalni a helytállást, a harcot a puszta létért, a jobb jövőért, egész embert kívánó feladat, méltó az ezeréves magyar úrhoz. A nemzet nagy nevelője, Teleki azt mondja: «Csak az tartozik a nemzethez, aki a nemzeti feladatokat vállalja. Vállalni a felelősséget: nem a feljebbvalóval, hanem a nemzettel szemben. Mindenki felelős Magyarországért, nemcsak azért, mert kevesen vagyunk, — a nagy nemzetek is így tartják. Mert minden nemzet kicsiny, ha nem érzi át minden egyes tagja ezt a felelősséget és minden nemzet nagy, ha ezt a felelősséget átérzi». A feladat nagysága téged is fölemel s naggyá tesz. (Á)

1. Miért nem vitték a diákokat katonának?

... Ismét harcol a magyar ... Mint annyiszor a történelme folyamán, körülhordozták a véres kardot az országban ... És ő bátran elfogadta ... Bátorságért sohasem kellett a szomszédba mennie. Országszerte tüzek gyúltak: ezer év izzó parazsa lobbant lángra, a végvári vitézek szíve, lelkesedése dobbant meg az ifjúságban is, mikor egyének és csoportok, az érettségiző ifjak katonai szolgálatra jelentkeztek.

Az ifjúság hű volt önmagához, amikor a fiatal kor idealizmusával, lángolásával, lelkesedésével mindent odahelyezett a haza oltárára. De hű volt fajtájához, magyarságához: veszélyben a haza! Vitam et sanguinem! Gondolkodás, megfontolás nélkül vállal minden áldozatot. Meghalni tud a magyar a hazáért. Ezen a téren sohasem volt hiba s ebben mindig élen járt a többi népekkel szemben. De a hazáért nemcsak meghalni, de élni is kell tudni.

Ezért — akármennyire örült a társadalom az ifjúság hazafias felbuzdulása miatt, — nem hívták be katonának a diákokat.

Az ember távlatokkal dolgozik. Minél magasabban áll valaki, annál nagyobb a horizont, annál messzebb tekint. Az ország felelős vezetői nemcsak a jelen kisebb vagy

nagyobb jelentőségű eseményeit látják, hanem a messzi jövőbe is néznek. Mikor nem vették igénybe nagylelkű felajánlástokat, nem volt ez lekicsinylése erőiteknek, teljesítőképességteknek, hanem felértékelése volt a munkátoknak, tanulástoknak. *A haza és a jövő szempontjából legalább egyenrangúnak minősítették tanulástokat a katonai vagy frontszolgálatotokkal, sőt nagyobbra értékelték annál.*

Az élet az folyamatos, nem enged töréseket, ugrásokat, kihagyásokat. A békében is szükség van orvosra, tanárra, mérnökre, diplomás szakemberre. A nemzet egésze szempontjából a helyes távlat tehát az: akire szükség van, azt úgyis kiemelik s állítják katonasorba; a többi pedig értse meg munkája fontosságát és jelentőségét, lássa be itthoni munkája értékét.

Ezért — érettségivel a kezedben — nem nézheted tanulásodat gyerekszemmel, aki nem lát benne mást, mint unalmas leckét, feladatok sorozatát, nehéz számtanpéldák, idegen szavak, képletek, kötelező olvasmányok nyügét. A te tanulásod — felkészülés a jövőre. S munkád a közösség szempontjából akkor értékes, ha ezzel a távlattal végzed, s a haza számára akkor hasznos, ha tanulásoddal valóban felkészülsz a jövőre. Hidd el, egyedül ez a munka, ez a jövőbe néző tanulás méltó hozzád, egyéniségedhez, évezredek hagyományaiban gyökerező jövő magyar feladatokhoz.

Ne szavaljon nekem frázisokat a hazafiságról, mélymagyar problémákról hangzatos dallamokat az, aki önmagában nem intézte még el a problémát s a legtompább lelkiismerettel lógja el minden idejét, bukdácsol vizsgákon, kollokviumokon esztendőkig. Az ilyennek nemcsak lelkiismeretességében, de magyarságában is kételkedem. Ha csak a háború totalitására hivatkozom, amikor mindenki katonai szolgálatot teljesít, nemcsak a fronton, hanem a munka vonalán is, nincs egészen igazam. Háborús időn kívül is áll rám a nagy parancs, hogy egyéni erőimet a magyar jövőt építő munkába állítsam, és tanulásomat így értékeljem.

Könnyebb felületes, könnyelmű életet élni, mint a munka komolyabb végét megfogni. Sőt könnyebb hadiérettségivel katonai szolgálatra jelentkezni, mint a szürke, hétköznapi munka, a kötelességteljesítés, a rendszeresen beosztott tanulás egyszerű hősének lenni. Ez utóbbi a sokkalsokkal nehezebb. Ezért nem akarja sok megérteni ezt, mert akkor a saját életére, munkájára le kellene vonnia a következtetéseket. Ahhoz pedig nincs lelki ereje.

A katonafront és a munkafront kiegészítik egymást, egymásra vannak utalva; nem lehet meg egyik a másik nélkül. Eredményt csak akkor érnek el, ha mindegyik a maga vonalán a legjobbat hozza. Minden becsülésünk a magyar hősöké, helytálltak száz halállal szemben, kitartottak életük árán is. Megvetjük, lenézzük a gyáva megfutamodókat. A munka frontján amerikázókat, szabotálókat árulóknak, hűtleneknek bélyegezzük. Egy vonalba helyezzük velük az érett ésszel iskolát kerülőket, akik üres lélekkel ellógják idejüket, elbliccelik tanulmányaikat. Mert a nemzet jövője szempontjából azok. Az egészet tekintve *a legkisebb munka is szolgálat. Nemzetszolgálat.*

A te katonáskodásod a munkád a könyv mellett, az egyetemi tanulásod. Ahogy a katonai szolgálat igénybe veszi az egész embert, minden idejét és minden erejét, ahogy a katonai szolgálatot akkor is el kell látni, ha nincs is hangulata, kedve hozzá az embernek, ugyanezeket a konzekvenciákat kell levonni a kötelesség frontjára, a munkádra és tanulásodra nézve is. Odaadással, egész lélekkel kell tanulnod, ha nincs is kedved, vagy hangulatod hozzá. A férfias erő kell, hogy átsegítsen a hangulat, vagy a kedély hullámzásain. Férfiakaratodnak, kitartásodnak kemény erőpróbája ez. Valóban nehezebb, mintha katonának mentél volna. *(Á)*

2. Tanulásod: nemzetszolgálat.

Egyet kell megértened: más nép vagyunk, mint akármelyik Európában közel, vagy távol egyaránt. Más a vérünk, más a fajtánk, a gondolkodásunk, mások a képességeink és adottságaink. De más a történelmi hivatásunk is, melyet a gondviselő Isten ránk bízott. Maroknyi nép vagyunk, rokontalan, magános szirt a zúgó, viharzó tengeren. Naggyá a hivatásunk tesz, amelyet vállaltunk, és a feladatunk, amelyet évszázadok óta betöltünk.

Mindig más volt az életünk, mint a szomszéd népeké, vagy a nagy európai nemzeteké: míg mi nemcsak a saját, de Európa életéért küzdöttünk és véreztünk, addig ők békésen fejlődtek. Vad hordák fölégették otthonainkat, lerombolták templomainkat, rabláncra fűzték legjobbjainkat. Európa gazdagodott, palotákat, városokat épített, gyönyörű templomokat emelt, hajókat tervezett, bejárta a világtengereket, felfedezte a világrészeket, ápolta a tudományt, felvirágoztatta a művészeteket. Áldozatunkat és helytállásunkat mindennél

jobban bizonyítja, hogy Angliának, Franciaországnak és Magyarországnak a középkor folyamán egyenlő számú lakossága volt. És most? . . . Magyarnak lenni kemény, kegyetlen, de fönséges és szép hivatás.

Történelmi hivatásunk nemcsak népünket, a magyarságot tette naggyá, hanem a feladat nagysága az egyént, az embert is emelte. Mi sohasem lehetünk szűklátókörű, csak a magunk érdekeivel törődő, magunk pecsenyéjét sütögető nyárspolgárok. A nagy népek fiai építhetik a maguk kis világát a saját ízlésük, elgondolásuk, egyéni érdekük és hasznuk szerint, még mindig akad elég ember, aki törődik az ország sorsával, a közügyekkel. Magyar sorsunk, mely kis létszámunkból és történelmi hivatásunkból adódik, keményebb és mostohább, de éppen azért nagyszerűbb és szebb. Mert *kicsiny nemzet csak akkor állhat fenn, ha kemény emberekből áll és csak akkor teljesíti hivatását, ha minden ember úgy érzi, rajta áll, vagy bukik népének sorsa és jövője.* «Csak a gyenge szereti önmagát, az erős egész nemzeteket hordoz szívében!»

Nekünk nincs fölösleges emberünk, mindenkire szükségünk van, mindnyájunknak még a legkisebb és jelentéktelenebb munkája is fontos a köz, az egész nemzet szempontjából. Rég lejárt világ, amikor hivatalos szervek segítették elő véreinknek idegenbe való kivándorlását. Most már ráeszméltünk arra, hogy minden idegenben élőre szükségünk van s hoznók vissza szívesen a veszendő magyarságot.

Minden néptől különböző a mi népünk: a magyar. Ezért más az életünk, hivatásunk is. Mi nem 25, vagy 35 éves korunkban kezdjük nemzetünket szolgálni. A mi nemzetszolgálatunk nem a miniszteri bársonyszékben, vagy az egyetemi katedrán kezdődik. Nem is a minisztériumokban, vagy körjegyzői irodákban, a katonaságnál, közhivatalban, vagy a parlamentben. *A nemzetet mindenkinek, minden korban szolgálnia kell. De ez a nemzetszolgálat minden életkorban más és más.* Nem nélkülözhetjük a 10 évesek és 20 évesek, vagy a 70 esztendősök szolgálatát. Nem nélkülözhetjük a villamoskalauz, a vonatvezető, az egyszerű gyárimunkás szolgálatát, mert ha akármelyik kiesik, hiányzik, akkor nemcsak az egyén, de az egész közösség, kis nemzetünk is szegényebb. Ezért mondja a nemzet nagy tanítómestere, Teleki Pál, hogy mindenkinek a maga helyén vannak kötelességei és bármilyen kicsinyek legyenek azok, fontos, hogy jól végezzük. Mert az életnek ezer apró cselekedetei formálják a világ folyását. Nemzetünk minden tagjának legkisebb cselekedete is for-

málja, alakítja a magyarság életét és jövendő boldogulását. Nagyon is megértem őt, mikor számtalanszor hangoztatja, hogy az ország felépítéséhez három dolog kell: munka, munka és munka.

Aki nem így fogja fel hivatását, aki akármi mást csinál, mint ami hivatása, jelentéktelennek tartott állapotbeli kötelességeit pedig elhanyagolja, az meghamisítja feladatát a nemzettel szemben. Így nézzük az elemista, a középiskolás tanulását és munkáját, de így értékeljük a te egyetemista tanulásodat is. Ezért nem hat meg az a diákvezér, legyen akármilyen demagóg, ha még oly mellveregető, hazafias szólamokat hangoztat is, amelyekkel ő egyedül reformálhatja csak meg az egész közéletet: ha tanulmányait elhanyagolja, ötször-hatszor rugaszkodik neki a vizsgáinak, míg végül kegyelemből mégis átengedik, akkor hitvány ember s nem értékes tagja a nemzetének.

Minden világmegváltó tervnél többet használ nemzetének, a magyar jövőnek, aki lelkiismeretesen végzi kötelességét és komoly munkával készül fel hivatására. Minőségi munkát kell hoznia, amit mi szentimrések szentimrés pluszának nevezünk. Amikor magad minden erőt beleadsz és a legjobbat hozod, akkor szolgálod leginkább a nagy közösséget, melynek tagja vagy, akkor használsz leginkább a magyar jövőnek. Ha érett ésszel gondolkodol ezeken, igazat adsz nekem. Ez a munkád, a minőségi tanulásod az igaz nemzetszolgálat. *(Á)*

3. Életed: egy darabka magyar történelem.

A cím bizarrnak, kissé nagyképűnek, vagy túlságosan költőinek hangzik. E könyv célja és tartalma azonban nem engedi ezt meg, sőt sokkal jobban tisztellek, semhogy ilyen túlzásba esnék.

Emlékszel a nagy tetemrehívásra? Néhány évvel ezelőtt a franciák ősz Marsallja kongatta a lélekharangot a porbaomlott Gloire fölött. Cikkeztek, beszéltek, tárgyaltak arról, hogy az összeomlásért ki a felelős. Sorrendet állítottak fel: felelősségre kell vonni 1. az államférfiakat, 2. a politikusokat, 3. a törvényhozókat, 4. az ujságírókat. Magamban folytatom a listát: felelősek minden keresztény etikának és transzcendens világnézetnek ősellenségei, a szabadkőműves páholyok, a megyei, városi, községi elöljárók és vezetők, felelősek az édesanyák, mert Isten tör-

vényeit lábbal tiporták; az orvosok, a tanárok, a munkások; felelősek az évtizedek, sőt évszázadok, a francia forradalmon keresztül a «Napkirályig». Felelős minden francia egyenként és összesen.

Mohácsért csak egy-két ember felelős? 1919-ért csak Károlyit, vagy Szamuellit vonhatjuk-e felelősségre?

Az ország sorsa nem a belpolitikán, vagy a diplomácia munkáján, vagy a külpolitikán épül; nemcsak a jól kiképzett, felszerelt hadseregtől függ. *A nemzet élete zsintézis: ezer és ezer kérges kéznek az összedolgozása, egybefonódása, millió szívnek az együttdobbanása, számtalan gondolkodó fejnek az egyetakarása és együttműködése adja a nemzet harmonikus életét.* A nemzet élete — s ez a történelem — attól függ, milyen a kéznek, a szívnek, a fejnek az összedolgozása, a helytállása. Magyarország sorsa tehát attól függ, hogyan szolgálja hivatását a vezető politikus, diplomata, katona, hogyan állja meg helyét a névtelen dolgozó: a munkás a gyárban, a tanár a katedrán, a mérnök a laboratóriumban, milyen az orvos, a pap, a faluvezető és földműves, és a diák a könyve mellett.

A történések és események alanya az egyén, az ember. Gigantikus küzdelemnek vagyunk a tanui: amit a tegnap épített, azt a ma lerombolja, hogy új világot építsen a holnap számára. Történelem alakul a szemünk láttára. De ennek a történelemnek nem a passzív szemlélői, páholyból nézői vagyunk, hanem a magunk kis világában, a mi nemzetünk életében mi vagyunk ennek a történelemnek a hordozói. Ahogy Teleki mondja: Ma tulajdonképen mindenki történelmet csinál, minden munkájával, magatartásával, intézkedéseivel. Olyan lesz ez a történelem, ahogyan mi formáljuk, ahogy mi helytállunk a magunk frontján; olyan lesz a nemzet élete, ahogyan mi átérezzük történelmi felelősségünket. Mert ahogy hordozói vagyunk történelmünknek, éppen úgy felelősek is vagyunk érte. «A történelem távlatában az évtizedek másodpercekké és az évszázadok évekké válnak. Egy nemzet, amely fenn akar maradni, nem szabad, hogy hetekben, hanem századokban kell, hogy gondolkozzék. Tehát történelmet kell élnünk, nem hetekre, hónapokra, vagy esztendőkre előrenézni, hanem a következő ezer esztendőre.» (Teleki.) Milyen más világ lesz, ha mindnyájunkban tudatos ez a felelősség a máért és a holnapért! Képzeld el ezt a magyar életet, ahol mindenkiben, kicsinyben és nagyban, vezetőben és vezetett-

ben, neves és szürke hétköznapi névtelen dolgozóban egyaránt elevenen él a magyar jövőért való felelősség tudata! Hisz társadalmunknak úgyis egyik főhibája és az egyén azzal vét leginkább a nemzeti közösség ellen, hogy kiveszett lelkéből a felelősség tudata. Nem féltem a magyar jövőt, ha ott él a lelkekben a hit és a meggyőződés, hogy a nemzet életének, a jelen történéseknek felelős hordozói és éppen ezért a jövő építői vagyunk.

A jövő építéséhez az alap, a fundamentum a mult. *Nincs jövője annak a nemzetnek, amelyikben elevenen nem él a multja és meghal az a nemzet, amelyiknek csak multja van.* Öntudatunk igazi, szolíd alapja a magyar mult minél tökéletesebb ismerete. A mult az a gyökér, amelybe kapaszkodunk, amelyből kinő a jövő. *A történések hosszú láncában egy láncszem vagyunk, mely összeköt multat és jövőt.* Hogy ez a láncszem minél jobban betölthesse hivatását, annál erőteljesebben kell a multban gyökereznie, annál tudatosabban kell, hogy éljen bennünk a mult. A mult alapos ismerete nélkül a mi magyar öntudatunk felszínes, tartalom nélküli lesz, könnyen ingó, homokra épült. Valami olyasmi, amit a helytelen nevelés ad, a tradícióra, a konvencióra, az érzelmekre épült szentimentális magyarkodás, trianoni sírvavigadás és nem a belátáson, az értelmen nyugovó. Ez utóbbi a maradandóbb, erősebb és egyedül méltó hozzánk.

Mennyivel tartalmasabb lesz a pedagógiánk, ha ahelyett, hogy az ifjúságnak folyton hangoztatnánk: légy jó hazafi, légy büszke magyarságodra, — feltárjuk előtte ennek a nagyszerű népnek hősi helytállását, csodálatos küzdelmeit, emberfeletti harcait, történelmi hivatásának becsületes, maradéknélküli teljesítését. Akkor önkénytelenül kihúzza magát, büszke lesz arra, hogy ennek a népnek tagja lehet. S nem akar akármilyen tagja lenni; a mult kötelez s ő méltó akar lenni multjához: elevenné lesz benne a mult. Nemcsak azt látja, hogy egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók, hanem különbek vagyunk valamennyinél, mert kevés olyan nép akad, aki egyedülálló történelmi hivatását és feladatát ilyen nagyszerűen megoldaná.

Csakhogy nagyon messze vagyunk még ettől a pedagógiától. Igaz, tanítunk történelmet a középiskolákban, érettségizünk is belőle. De ezzel vége mindennek. Minden másban több, magasabb, alaposabb ismeretekre teszünk szert, míg a történelmi tudásunk és képzettségünk megmarad a középiskolai nívón. Szükséges pedig érett ésszel

is elmélyedni a magyarság, a magyar történelem alapvető kérdéseiben. Mennyi tudatlanság, hozzá nem értés, felületesség, dilettantizmus és főként nemtörődömség tapasztalható ezen a téren, az a magyar jövő és a történelmi öntudat szempontjából egyenesen aggasztó! *Szükséges lenne, hogy az egyetemen, minden fakultás számára kötelező félévet iktassanak be, ahol a magyar mult, a magyar történelem alapvető problémáit tanítják.*

És te? . . . Mit tudsz a magyarság eredetéről, őstörténelméből, a honfoglalásról, mit tudsz a szentistváni gondolatról? (S itt hosszú-hosszú listát sorolhatnék fel.) Mennyi erőfeszítést végeznek szomszédaink, kínos verejtékkel még hamis adatokat is gyártanak, felkutatnak, hogy a történelmi igazságot a mi rovásunkra az ő javukra fordítsák. Bennünk a mi igazságunk nyilvánvaló, de nem tudományosan megalapozott. Pedig fundamentum nélkül építeni mindig kockázat. Csak a multnak alapos ismerete vértez fel a jövő öntudatos formálására, mert ha elevenen él bennünk a mult, akkor bízhatunk a jövőnkben. *(Á)*

4. Az intelligencia felelőssége a nemzet életében.

Nem a történelmi felelősségre gondolok. Mi a felelőssége, akkor tudom meg, ha megnézem, hogy mi az intelligencia szerepe, feladata, hivatása ebben az országban? Két szóban megmondhatom: *a vezetés és példaadás felelőssége.*

Valljuk be mindjárt, hogy hosszú évtizedekig hiányoltuk mind a kettőt. Nem akar ez szemrehányás, felelősségre vonás lenni. Meggyőződésem, hogy egyik osztályt sem szabad lebecsülni, vagy kiemelni a másik rovására, mert mindegyik integrális része, lényeges alkotó eleme a magyar társadalomnak, a nemzet egészének, s egyik nélkül sem állhatunk fenn maradandóan.

Amikor a vezető réteg túlságosan elfoglalt volt önmagával, építette a maga világát, mentette a maga számára a menthetőt, volt, aki átvette helyette a vezetést: a keletről bevándorolt idegen nép, a *zsidóság*. Olyan tömeggel jöttek, mint a sáskajárás és úgy ráfeküdtek a magyar életre, mint a lidércnyomás. Megértem minden magyar ösztönös idegenkedését, az egyetemi ifjúság berzenkedését velük szemben. Vajjon egyedül csak ők okolhatók, hogy minden az ölükbe hullott, vagy kikönyököltek, kiharcoltak, vagy kipénzeltek

mindent?! Azonban nagy taktikai hibát követtek el, s ez a mi szerencsénk: túlságosan mohóak voltak, nagyon sokat akartak. Ez kiváltotta az egészséges nemzeti reakciót.

Ráfeküdtek az egész magyar életre. Kezükbe kerítették a gazdasági életet minden vonalon: a magyar ipar, a kereskedelem, a bankok nagy része hozzájuk vándorolt. A földnek is tekintélyes hányada is az ő tulajdonuk lett. S mikor a magyar baka kiábrándultan, vesztett harcok után hazatért a borzalmas pokolból, a vérzivataros háborúból, csalódottan és keserűen kellett látnia, hogy abból a földből, amiért ő oly bőségesen ontotta drága magyar vérét, neki jut a legkevesebb, idegenek foglalják el. Hasonlóan kezükbe kerítették a szellemi életet és annak irányítását. Az ujságok, a film, a színházak, a könyvek, ezek a modern nemzet- és népnevelő, eszmét hintő eszközök, hintették a konkolyt és nevelték a magyar népet, mérgezték, elsekélyesítették a lelkeket. Mert a tömegneveléshez nagyon értettek, de a maguk stílusában és a maguk szájaíze szerint. Mit törődtek ők keresztény morállal, dicsőséges magyar multtal, ezeréves tradícióval, magyar lélekkel és szellemmel?!

Látod az intelligencia felelősségét és hivatását? Látod az egyetemista feladatát? Nem arra gondolok, hogy tüntetéseket, zsidóveréseket rendezz, szónoklatokat tarts, kirakatokat bezúzzál. Nem használsz vele, csak a nemzet vagyonát pusztítod. Ez helytelen antiszemitizmus lenne.

A vezetést kell minden vonalon átvenni! A nemzeti vagyonnak teljes egészében ismét magyar kézbe kell kerülnie. S itt nagyon is meg kell értenünk, hogy az ipar és kereskedelem nem méltatlan foglalkozás a magyar számára. Számtalan gyakorlati példa mutatja, hogy éppen úgy megállja helyét ezen a téren, mint bárki más. Ismét magyar kézbe kell venni a szellemi irányítást: a sajtót, a filmet, a színházat, a könyvnyomtatást. *Nemcsak személycserét, de szellemcserét kell végrehajtanunk. A magyar népet magyar embernek, a magyar intelligenciának kell vezetnie a keresztény erkölcs és az ezeréves magyar hagyomány alapján.*

A vezetésnek azonban titka van: *a példaadás.* Aki vezetni akar, az vessen először önmagára. Amit hirdetni akar és másokkal elfogadtatni, az elsősorban őbenne legyen meggyőződéssé és életté. Minden eredményes és hathatós pedagógiának ez az alaptörvénye. A magyar ember nagyon bölcs, mindent megfontol, mérlegre tesz. Nem engedi magát jelszavakkal, szóvirágokkal, üres frázisokkal ezeréves nyu-

galmából kizökkenteni. Hogy mondja Széchenyi? «A tett az első, a szó a második!» Minden magyar vezetőnek, legyen az miniszter, alispán, jegyző, községi bíró, orvos, pap, mérnök vagy tisztviselő, meg kell értenie, hogy elsősorban a saját becsületes magyar életével kell példát mutatnia és másokat vezetnie. Teleki szerint: a vezetés elsősorban példa! Mert ha valaki rácáfol arra, amit hirdet, sokkal jobb, ha egyáltalán semmit sem hirdet.

Itt látom a magyar intelligencia második nagy felelősségét. A falu utánozza a várost, az egyszerű ember az intelligenset. Ez, azt mondhatnám, ösztönös benne. Lassan leveti a maga világát és követi a várost, az intelligenciát az élet minden vonalán. Átveszi és utánozza életstílusát, gondolkodását, világnézetét, ízlését, divatját, szórakozásait, erkölcseit, szellemét, minden megnyilvánulását. Rendjén van ez, míg az intelligencia hivatása magaslatán áll és éli a maga becsületes, magyar életét. De milyen szörnyű katasztrófa és pusztítás, ha a vezető réteg elfelejti hivatását, elszakad gyökerétől és éli a város selejtes életét, külsőségekben, szellemben, erkölcsben egyaránt! A falu a példa után megy, követi az intelligenciát; ősi népviseletével leveti régi erkölcseit, elhagyja a magyar lélek megnyilatkozásait, a népszokásokat, a páratlanul szép énekeit, népdalait, átveszi a slágereket, ezeket az egyáltalán nem magyar lélekből előkerülő szerzeményeket és lelkében nagy törés és bizonytalanság áll be. Multjához már csak a föld, a magyar rög köti. Ahogy most látom, *a példaadás felelőssége sokkal nagyobb és fontosabb, mint a vezetés felelőssége, mert aki jó példát ad, az a leghelyesebben vezet.*

Ez a felelősség olyan, hogy nem lehet senkire sem áthárítani. Mindenkinek a maga kis világában, ahol él és dolgozik, kell példát adnia, mert mindenki a maga életéért és példaadásáért felelős. Ezt nem lehet törvényhozási, vagy hatalmi úton végrehajtani; ez a magyar társadalomnak, az intelligenciának, a magyar vezető rétegnek egyik első és legfontosabb feladata. *(Á)*

5. Magyar gyökerek.

Nyilvánvaló a népeknek, kultúráknak egymásra való hatása. Ez természeti adottság, az emberi élet velejárója. Kölcsönösen hatnak egymásra, az erősebb egyéniség a gyengébbre, a magasabb kultúra az alacsonyabbra és viszont.

Ha az erősebb egyéniség hatása olyan, hogy ráfekszik a gyengébbre és az nem tudja megszűrni, megemészteni, akkor elveszti saját egyéniségét, beleolvad a másikba. A szabály itt az, hogy *minden hatást, amely egy népet ér, a saját lelkén kell keresztülszűrnie, sajátos népi egyéniségéhez alkalmaznia s akkor már mint a sajátját fölhasználnia.* Amit így a saját lelkéhez, egyéniségéhez hangolhat, azt nyugodtan, népi egyéniségének veszélyeztetése nélkül átveheti; amit viszont nem tud megemészteni, azt mint számára értéktelent és veszélyeset, gondolkodás nélkül el kell vetnie.

Igaz ez általánosságban, de százszorosan igaz minálunk, mert évezredes történelmünk igazolja. Keletről jöttünk, barbár nép voltunk. Fölvettük a nyugati kereszténységet és vele az európai kultúrát, de magyarok maradtunk. Polgárjogot nyertünk Európában, európaiakká lettünk, de csorbítatlanul megőriztük magyarságunkat. Ezért megmaradtunk és csak ezért maradtunk meg.

A magyar faj életerejét, népi egyéniségünk frisseségét, fiatalságát mutatja, hogy itt élünk idegen népek tengerében, mint egyedül álló, magános sziget, ahol kelet és nyugat, észak és dél népei és kultúrája találkozik s nemcsak töretlenül megőriztük magyar lelkiségünket, sajátos népi egyéniségünket, hanem a hozzánk jött, bevándorolt idegenek közül is sokat beolvasztottunk magunkba, magyarokká tettük. Ezt fontos tudnunk akkor, mikor számbavesszük a magyarságot s eldöntjük, ki a magyar és ki nem az.

Minden oldalról jövő túlzókkal szemben jó leszögeznünk, hogy *van magyar faj, van magyar etnikum.* Anélkül, hogy tudományos fejtegetésekbe, vagy további részletezésekbe bocsátkoznánk, elfogadjuk ezt, mint tényt; a többi a tudósok feladata. Az az etnikum, amely leginkább magán viseli faji adottságainkat, egyúttal hordozója és forrása sajátos magyar lelkiségünknek, magyar egyéniségünknek. A faji adottság azonban nem egyedüli és kizárólagos ismertetőjel. *A magyarság messze túl a biológiai és faji adottságokon, elsősorban lelkiség és éppen ezért magyarnak tekintendő az is, ha fajilag nem is tartozik bele a magyar etnikumba, aki a magyar lelkiséget maradandóan magáévá tette.* Teleki úgy fejezi ezt ki röviden és találóan: magyar mindaz, akiben a magyar érzés egyeduralkodóvá válik. Ezeréves, szentistváni bölcseség ez s a mult tapasztalata igazolja.

Szól ez a túlzóknak, akik szélsőséges buzgóságukban eldisputálnák a magyar lélek asszimiláló életerejét, frisse-

ségét, üdeségét. De szól a kishitűeknek is, akiknek lelkében bizonytalanság, kisebbrendűség lesz úrrá, amikor magyarságról van szó, mert fajilag nem tartoznak a magyar etnikumba, viszont lelkükben régen magyarok már.

Ha lelkében a magyar érzés egyeduralkodóvá lett, nem történt ez egyik napról a másikra, nem ment végbe egy operett három felvonása alatt, hanem évtizedek, vagy évszázadok, egy vagy több emberöltő kellett hozzá. A közös mult, történelmi élmények, közös sors és megpróbáltatások, a környezet, mindennapi események, a nevelés és a magyar lélek ereje az, amely áthangolta gondolkodásukat, magyarrá formálta lelküket. Természetesen az ő számukra is fontos parancs és feladat, hogy tanulmányozzák a magyar nép lelkiségét kifejező ősi hagyománykincsünket s rajtuk keresztül magukévá tegyék nemzeti egyéniségünket.

Az utóbbi évtizedek nacionalizmusa sok ember lelkét megmozgatta, sok mindenki meggyőződését megingatta, színvallásra késztette. Tisztulási folyamat ez, amelynek csak örülhetünk. Várjuk és becsüljük az őszinteséget ebben a fontos kérdésben is. Világosan látjuk, kik tartoznak őszintén hozzánk. A nemzeti öntudat szempontjából fontos ezt jól tudnunk. Mert aki nincs velünk, ellenünk van; aki nem gyüjt velünk, szétszór. *(Á)*

6. Ősi alapokon épül az új magyar élet.

Az önismeret körül még sok a hiba nálunk. Nemcsak a magyar mult nem tudatos bennünk, de nem ismerjük önmagunkat, fajtánkat, nem ismerjük a magyar lelket. Nem ismerjük azokat a testi, szellemi, lelki adottságokat, amelyek embermivoltunkhoz hozzáadattak és a magyarságunkat jelentik. Ezek csak nekünk adattak, ahogy a többi népek is a mienktől eltérő egyéniségüket jellemző adottságokat kaptak. Egyszerű logika, hogy *ha egy nép a maga népiségében fenn akar maradni, egyéniségét kell megőriznie.* Ha magyarok akarunk maradni, akkor egyéniségünket, a magyar lelkünknek mindazon évszázados megnyilatkozásait és adottságait, amelyek magyarságunkat jelentik, egyszóval a magyar néphagyományt, őriznünk, ápolnunk kell, életté kell tennünk. Bátran merem állítani, hogy ez egyik sorsproblémánk.

Katasztrofálisan sok mulasztás történt ezen a téren az évszázadok folyamán egészen a legutóbbi időkig. Szomorú képet látunk, ha körülnézünk magyar városainkban, kul-

turális centrumainkban, intelligenciánknál. Húzza a cigány keservesen, járja a magyar nóta és tánc; ezt bömböli a rádió, ezt hallani a színházban, ezt pergeti a film és ezt fütyüli az inasgyerek is az utcán. Pedig ha tudnák, hogy ezeknek a nótáknak eredetüket, dallamukat, szövegüket tekintve mily kevés a közük a magyar lélekhez, a magyar egyéniséghez! De nem tudják legtöbben, hisz ez a mentségük. De éppen ez mutatja az ízlés és a lelkek elferdülését, hogy ezt tartják magyarnak. Népköltészet, népmeséink, népi játékaink, népballadák rég elfelejtett dolgok; csak itt-ott veszi elő egy-egy fanatikus. Népi táncaink pedig színpadi látványosság lettek a Gyöngyösbokréta jóvoltából. Ha pedig népművészeti tárgyat keresünk, ősrégi hímzést, szőttest, ruhát, vagy más tárgyat, akkor a belvárosba kell mennünk, ahol az exotikumok között találjuk meg. Falun is már csak az öregje hű a hagyományokhoz. A fiatalság, hogy a rádió, ujság, képeslapok, közlekedés folytán a falu közelebb került a városhoz, a város, az intelligencia befolyása alá került. Mikor fog az intelligencia rádöbbenni hivatására és felelősségére ezen a vonalon is? Mert kétségtelen, ha példát mutat a magyar néphagyomány kincseinek megbecsülésében, biztosan követni fogja a falu abban is.

Az járta régen, hogy nyelvében él a nemzet. Ez így csak féligazság. Nemcsak nyelvében, de *néphagyományaiban él a nemzet.*

Erre kell rádöbbennie a pedagógiánknak is. Mert öntudatos magyart csak a néphagyomány alapján nevelhetünk. Ezzel lesz tartalmas az öntudata és éppen ezért megalapozott. Új, rég elfelejtett világ tárul fel előtte: az évszázadok változó küzdelmeiben, harcaiban, jó és balsorsban állandóan ugyanaz, az örök magyar lélek.

Megismerjük a magyar embert, ha belenézünk a lelkébe. A lelkét a néphagyományaiban látjuk. Népdalaink páratlanul állnak a világon. Egyik-másik köztük olyan régi, hogy évezredek ízét és zamatát érezzük rajta. A tizenkettedik órában sikerült megmenteni őket a pusztulástól és összegyüjteni. De mennyi munka és türelem kell még, míg közkinccsé lesznek! Népi táncainkban, amelyeknek gyüjtése és feldolgozása most indult meg, annyi erő van, amennyi csak a virtuskodó magyar lélekbe belefér. Népművészeti tárgyaink, a faragások, a hímzések, a festések mutatják, milyen gazdag, színes a mi népünk lelke, a Teremtő Isten milyen gazdagon megáldotta tehetségekkel és képességekkel!

És hogy most a pedagógia vonalára térjek, mert ez a lényeges, ha a kicsiny gyermek a sok Andersen- és Grimm-mese helyett magyar népmeséket hall, a használati tárgyakon, amelyek körülveszik, magyar díszítőelemek vannak, ha iskoláinkban, a legalsótól a legfelsőig magyar népdalokat tanulnak, ha leventefoglalkozásainkon, a katonaságnál és minden más hivatalos és nemhivatalos pedagógiában tanítják a magyar néphagyományt, a népdalt, a népi játékokat és táncokat, a magyar mozgást, akkor beszélhetünk a megújhodott, az újjászületett magyarságról.

Hogy a nemzet ezekért az értékekért lenyúl most a népi réteghez, ez nem jelenti egy osztálynak a favorizálását a másik rovására és nem jelent visszaesést, vagy visszatérést a magasabb kultúrából az alacsonyabb kultúrába. Ez egyszerűen történelmi adottság. Mikor vezetőosztályunk idegen kultúra behatása alatt elfeledkezett a sajátjáról, akkor hosszú időn keresztül a népi réteg volt a letéteményese és őrizte meg töretlenül a magyarság számára a magyar értékeket. Ezek az értékek az egész magyarság közkincsei voltak s éppen arra kell törekednünk, hogy ismét közkincseivé legyenek. Ezért *nem helyes a «népi» elnevezés, mert históriailag csak átmeneti állapotot jelöl* s úgy tüntetik fel, mintha csak egy rétegnek, egy osztálynak kizárólagos kincsei lennének. Lényegileg és eredetileg minden magyaré és arra kell törekednünk, hogy a «népi» elnevezésre rácáfoljunk s valóban magyar kincsekké legyenek.

De ez most már a középosztály, a magyar intelligencia feladata. Vagyis a szerep fölcserélődött: *ahogy a népi réteg évszázadokon át letéteményese volt a néphagyománynak s így megmentette a pusztulástól, így most az intelligenciára hárul a feladat, hogy ezt a «népi» kultúrát a saját példáján keresztül visszaadja az egész magyarságnak*, élővé tegye, a magyar élet alapjává. Hogy mi ebben a te feladatod és hivatásod, azt magyar szíved mondja meg. *(A)*

7. Vár a magyar ugar.

Nem tudom, ki vagy?! Melyik egyetemnek milyen fakultására jársz?! Orvosnak, tanárnak, közgazdásznak, mérnöknek készülsz, vagy a közigazgatáshoz mész, városba, vagy faluba indulsz-e, nem tudom?! A magyar ugar melyik sarkába viszed el magyar szívedet, két dolgos kezedet, felkészültségedet, diplomádat, Isten-adta képességeidet, tehet-

ségedet? Nem tudom, milyen szándékkal indulsz: csak önmagad boldogulását keresed, csak önmagad jólétét akarod biztosítani? Ez is fontos és ez az első! De csak ez? Akkor fordulj inkább vissza, el se indulj. Sokan elindultak már, köztük mily kevés volt a magyar! A maguk célját elérték, a maguk módján boldogultak is, — de a kárát mindig magyar népünk látta. Ezért tartunk még csak ott, ahol vagyunk. Akkor jöjj, ha jószándékkal indulsz, ha hivatást érzel, ha *küldetésed van a magyar élet valamelyik őrhelyére*, legyen kicsiny hivatali szobád, vagy katedra, vagy jelentős állásod. Vár a magyar nép és vár a magyar ugar.

Két kérdést engedj meg! *Ismered-e a magyar népet*, melyet egykor vezetned kell, ügyfeled lesz s mely tőled várja bajainak orvoslását, gondjainak enyhülését, problémáinak megoldását, anyagi s kulturális felemelkedését s általában a boldogabb magyar jövendőt?! *Ismered-e ezt a földet*, amelyet hazánkul adott az Isten, amelynek a te felkészültséged és szerető gondoskodásod nyomán fel kell virágoznia s amelyről a költő énekli: «Áldjon vagy verjen sors keze, itt élned s halnod kell!»?

Nem érzed a nagy hiányokat eddigi felkészültségedben, képzettségedben? Tudom, nem vagy hibás, nem tehetsz róla. Hivatalos pedagógiánk nagy hiányokat mutat még fel ezen a téren. Hiszem, hogy nem sokáig már. A középiskola sok minden ismeretet ad, de a magyar nép és a magyar föld alapvető kérdéseivel nem foglalkozik intézményesen. Amint látni fogod, az egyetem is csak a bölcsészeten foglalkozik ezekkel a problémákkal; de ez fakultatív s csak az hallgatja, aki kimondottan néprajzi szakra megy. Az intézményes segítség az lenne, ha a középiskolákban kötelező tantárgyként vezetnék be a magyar néprajz alapvető kérdéseit s az egyetemen is minden fakultás minden hallgatója részére kötelező lenne 1 vagy 2 félév hallgatása a magyar nép és a magyar föld alapvető kérdéseiből és problémáiból. A magyar jövő szempontjából elengedhetetlenül szükségesnek tartom.

Munkád akkor lesz eredményes, a magyar jövő s egyúttal a magad részére akkor lesz gyümölcsöző, ha megismered ezt a népet, olyannak, ahogy az Isten megteremtette, testi-lelki adottságokkal és képességekkel megáldotta, ha megismered ezt a földet, nem száraz topográfiai adatok összehalmozásával, hanem élményeken keresztül mindazt a szépséget és gazdagságot, amelyből olyan bőségesen jutott nekünk. Tehát nem az operetteken, magyarkodó filmjeinken

keresztül. Nem is a hivatali szobából, ahol nem más, mint ügyfél, vagy az íróasztal mögül, vagy hivatali kiszállás alkalmából, amikor csak hivatalos ügyszám, vagy kérvény, vagy legjobb esetben adóalany.

Megismerni benne a magyar testvért, faji adottságaival, megismerni munkáját, verejtékezését, gondjait, bajait, problémáit, belenézni a lelkébe, elmenni házába, lakásába s felfedezni benne az embert. Nincs mit szégyelnünk miatta, csak büszkék lehetünk reá. Büszkék leszünk, hogy mi is hozzátartozunk, mi is onnét jöttünk. Ő hordozta az ezeréves magyar történelmet. Olyan megkapó és találó néhány mondatot olvastam jellemzéséről, hogy idézőjelben idefűzöm: «Mindig szilárdan, rendíthetetlenül állt a történelem folyamán az ősi ugaron. Soha nem változtatta a színét. Mindig egy volt: a föld naptól barnított fia és magyar! Mikor a magyar nyelvet még szégyen volt felső körökben használni, ő dajkálta a drága magyar szót, ő vette karjára az árva magyar gunyát és ő mentette meg a világ legszebb népviseletét. Az üldözött magyar nóta az ő ajkain bujkált, régi szép erkölcseink és szokásaink az ő lelkében égtek, lobogtak mindig a legtisztább fénnyel. Ezer éven keresztül ő hordta a haza oltárára a legtöbb adót pénzben, vérben, verejtékben. Ő adta a világ leghíresebb katonáját, a magyar huszárt és a világháború rettegett magyar bakáját. Ha csapás érte a nemzetet, ő szenvedett a legtöbbet, ha öröme volt a nemzetnek, neki jutott a legkevesebb. Ő terített dúsan a nemzet asztalára s neki gyakran alig jutott száraz kenyér. Nehéz időkben rendíthetetlen nyugalma, szilárd magyarsága a nemzet legbiztosabb őre volt».

Milyen kevéssé ismerjük! Mennyi hiányt kell pótolnod! *Egyetemi éveid alatt, a szakképzettséged alapos elsajátítása mellett, egyik legfontosabb feladatod lesz megismerni népedet, fajtádat.* Ismerem az összes fakultások elfoglaltságát, tanulmányi lekötöttségét. Nincs olyan szak és tanulmányi elfoglaltság, mely ne engedne csekélyke időt erre is.

A megismerés megbecsülést fog eredményezni s megszünteti a turáni átkot, a széthúzást, gyűlölséget, a testvérharcot magyar és magyar között. A megismerés megteremti az egymás kölcsönös megbecsülésén nyugvó igaz magyar összefogást, testvériséget. Mert eredményes magyar munkát, boldogabb magyar jövendőt csak akkor várhatunk, ha erősen, szétválaszthatatlanul áll magyar a magyar mellett mint imádkozó embernek két keze. *(Á)*

8. Próféták, vezérek.

Fajtánk szolgálata mindig nehezebb lesz egyéni alapon. Olyan értelemben gondoljuk ezt, hogy az egyéni kötelességteljesítés egyre nehezebben kapja meg azt az elismerést, amelyet pedig megérdemel. Hanem próféták emelkednek a magyarság szolgálatának gondolata fölé, vezérek szöknek a munkás dandárok élére, és aki kivonja magát hatásuk alól, arra ma könnyen rájár a rossz magyarság, vagy az árulás gyanúja.

Nem baj ez, hacsak a mindenütt szervezkedő ellenfelek és ellenségek céljainak meghiúsításáért történik. Nekünk is szervezkednünk kell, de ez elképzelhetetlen tantételek elfogadása nélkül és értékes vezetők követése nélkül. De ha magyar valaki, az éppen magyarságának jelleméből következően joggal kívánhatja azt, hogy a próféták és vezérek nyerjék meg az ő egyéniségét is és ne kívánják, hogy nyáj módjára csak azért, mert a többség így tesz, szó nélkül és vakon rohanjon olyanok nyomában, akiknek szavaiban később a prófétai ihlet helyén egyéni hiúságot vagy érvényesülni akaró önzést fog felfedezni.

Egészen természetes magyarok között, hogy *az ember előbb megnézi azt, aki meg akarja nyerni a barátságát.* Ez pedig ugyancsak fontos az egyetemi hallgató életében, mert *egész későbbi világnézete és egyénisége is jórészt aszerint alakul, hogy ki tudott neki imponálni.*

Körül kell tehát néznie azoknak sorában, akik próféták módján viselkednek és akiket vezéreknek tisztel a sajtó, amely mindig olyan, mint az emberi szó: megbízható, vagy megfizethető. Keresni kell a gondolkodás *logikáját* bennük. Mert ha a szónoki hevület esztelen általánosításokra, vagy egymásnak ellentmondó kijelentésekre ragadja a prófétát, az hatással lehet szektariánusok félművelt csoportjaira, de mindig szégyene a kultúrának, ha akadémikus műveltségű magyar urak is lelkesedni tudnak érte. Keresni kell bennük *a lelkiismeretet*, de a legmagasabb fokon. Mert ha valamelyikük átlapoz egy tudományos szakkönyvet, amelynek írója csak az előszó folyamán ötven szakembert idéz munkájának gondolatai mellett, és az illető prófétai látásba helyezkedik, hogy a szakkönyvről elmondhassa a maga fellebbezhetetlen, mert prófétai vélekedését és amellett még úgy állítja be mondanivalóját, mint valami tudományos kritikát (egyetlen könyv elolvasására hivatkozva), az el-

szédíthet egy hat gimnáziumot végzett «nagyságos asszonyt», de akadémiai színvonalon lévő férfiban a lelkiismeretlenségnek vagy a naivságnak döbbenetét kell, hogy kiváltsa.

És végül keresni kell bennük a *krisztusi erkölcsöt*. Mert ha a szent megszállottságot az állandó szexualis feszültség helyettesíti a «prófétában», akkor jaj annak a magyar életnek, amely ilyen próféták után megy. Észre kell vennie az egyetemistának azokat, akik a saját rendezetlen szexuális kérdéseiknek gőzében látják a multat és a jelent és minden kérdését. S azt is észre kell vennie a prófétában az akadémikusnak, hogy a lélek embere-e, vagy az anyagelvűségé? Mert manapság magyarságot ír fel címnek a vezér, vagy a próféta és tulajdonképen saját anyagelvű világnézetének kínzó kérdéseit szeretné az életbe filozofálni a magyarság időszerű kérdéseinek kereteiben. Ezeket az időszerű kérdéseket lehet, hogy olyan fényben látja, amely nagyszerű kinyilatkoztatás az egyetemista számára, de az elindulás a megoldásuk felé csak akkor elfogadható, ha számol az ember földi részével, de nem feledkezik el a krisztusi örök életről sem és a lélek törvényeit meg az evangéliumot nem alacsonyítja társadalmi előítéletek színvonalára. Aki így tesz, arról tudjuk, hogy nem a magyarságnak, hanem a materializmusnak a prófétája és vele szemben a magunk Isten felé néző magyarságát hangsúlyozzuk és tudjuk, hogy nem a magyarság ellen, hanem az anyagelvűséggel szemben foglaltunk el kemény védekező, vagy támadó állást. És ha valaki, a magyarság prófétái és vezérei közül nem titkolja, hogy «kiemelkedett» a Krisztus evangéliumából, arról eleve tudhatjuk, hogy nem fog életet jelenteni nálunk, mert a magyarság széles rétegei hisznek Krisztusban, evangéliumában és a halál után való ítéletben és anyagi küzdelmeik között életet jelent számukra minden vasárnap, gyászt jelent minden nagypéntek és feltámadást minden nagyszombat este. S aki ezektől a dolgoktól távol van, az tulajdonképen nemcsak az evangéliumból «emelkedett ki», hanem végzetesen a való és igaz magyarságból is. Eszméiben is, de valóságszemléletében is. *(N)*

9. Irók és írócskák.

Az írók szoktak idővel prófétákká és vezérekké nőni, és ez helyes, mert erre van hivatásuk. De az olvasó, ha művelt ember, különösképen rendelkezik azzal a jogával,

hogy felülbírálja író prófétáit, vagy prófétáló és vezérkedő íróit. Azt fogja tapasztalni, hogy általában jó csevegők és ez ejti meg azokat az átlagembereket, akik aztán kritika nélkül esküsznek rájuk. Bár meggyőződésünk szerint ilyen nincs sok. De a stílus és a szellemesség mindig jó csalogató és a logikát is szívesen feláldozza érette az ember, ha játékos kedvében van. Ha azonban a lelkiismeretet kell feláldozni nekik, az felháborító és ha a krisztusi elveket teszik kérdésessé, akkor odaérkeztünk, hogy sem szellemességnek, sem kultúrának kedvéért nem szabad felszínesen kezelnünk a kérdést, mert itt nem lehet jelentéktelennek tekintenünk egyetlen félmondatot sem és igenis mélyen mellre kell szívnunk a dolgot és komolyan kell álláspontjainkat megfogalmaznunk és érvényesítenünk.

Vannak közöttünk nagy írók, akikről az irodalomtörténet fog megemlékezni, míg magyar lesz a földön. Vannak divatos írók, akikről a társadalom igen jó véleménnyel van és ők maguk is értenek hozzá, hogy idényenként beszéljenek róluk szalónokban és cikkezzenek dolgaikról az ujságokban. Ez a színésznői stílus nem válik dicsőségükre, de ők a társadalmi élet díszei és mert az irodalomtörténet mostoha lesz velük szemben, most kárpótolják magukat. Vannak közepes jóindulatúak, akiket az irodalompolitika európai nagyságokká nyilvánít és ezzel elveszi előlük a józan önismeret fejlesztő lehetőségeit. És vannak egészen szürke írócskák, akik azonban országos névre cseperednek, mert beletartoznak egyik, vagy másik irodalmi, vagy világnézeti érdekeltség köreibe és az «eszme» kullancsaiként kezdették, de vigéceivé fejlődtek vidéki körutakon és prófétákká öblösödnek, mire negyvenedik évük felé komolyodnak.

Aztán ha írnak, nem a tárgyi igazság a fontos számukra, hanem az egyéni színezés. Ha valamely fáradságos népszerűsítéssel valaki látóvá tenné a magyarság legszélesebb rétegeit és kimutatná, hogy miképen forgatják ki neki címezett prófétái magát a magyarságot a hitéből, Krisztusából, akkor alighanem megismétlődhetnék korszerű formákban Baál és Astaróth prófétáinak kármelhegyi megszégyenülése.

Harmóniátlan írásaik főbaja nem a harmónia hiánya, hiszen az emberi képzeletet a káosz is lelkesíteni tudja; hanem harmóniátlan egyéniségük; amely nem próféta vonás; továbbá kilátástalan világszemléletük és az evangéliummal szembenálló útmutatásaik. A katolikus egye-

temista pedig az evangélium fölényével nézi őket és ítéletében nem ingatja meg sem a divat, sem a betű. *(N)*

10. Az európai magyar.

Sok a kishitű, kislelkű ember közöttünk. Évszázadok óta kint járt idegenben, utazik Európában. Megcsodálja a természeti szépségeket, megbámulja a monumentális építményeket, a történelmi emlékeket és elszédül a kultúra és technika óriás vonalú haladásától. Mikor hazajön, szívében a kisebbrendűség érzése, minden itthonit a Nyugathoz mér, lekicsinyel, s próbálja Nyugatot utánozni. Pedig nincs igaza és végzetesen téved.

Nincs igaza. Nem lehet párhuzamot vonni az európai nagy nemzetek és mi közöttünk. Nagy nép mindig nagyobbat alkothat, mint a maroknyi magyarság. És sohasem szabad elfelejtenünk: hogy nyugaton ilyen a helyzet, az bizonyos részben nekünk is köszönhető. Mert míg ők építettek, fejlődtek, két kézzel dolgoztak, addig mi egyik kezünkben kardot fogtunk és védtük életünket és Európát, és csak a másik kezünkkel dolgozhattunk, de amit estére építettünk, reggelre a háború fölégette és elpusztította.

De nincs igaza a mi magyarunknak azért sem, ha már összehasonlít a nyugattal, mert — s ezt nyugodtan merem állítani — nem ismeri a magyar értékeinket, nem ismeri a mi alkotásainkat. Mert ha ismeri, és objektív, nem elfogult szemlélő, látja, hogy kis nemzet létünkre van sok olyan teljesítményünk, amely európai viszonylatban nemcsak megállja helyét, de a nagy nemzetek is büszkék lehetnének reá. Itt is úgy vagyunk, mint a magyarságunk minden vonalán, hogy nincs szégyelnivalónk, sőt a megismerés csak növeli öntudatunkat.

Abban azután végzetesen téved a mi derék magyarunk, amikor európaivá akar lenni a magyarsága rovására. A kérdés lényegéről beszéltünk már mással kapcsolatban. Itt csak a következőket még hozzá.

A mi értékünk, hogy mindig megálltuk helyünket Európában s mindvégig magyarok maradtunk, megőriztük magyarságunkat. Mert Európa számára a mi magyarságunk: érték. *Nyugat nem arra kíváncsi, hogy mit vettünk mi át tőlük, hanem arra kíváncsi, mit adunk önmagunkból, saját erőnkből.* Ezért mondja Teleki: *Az idegeneknek magun-*

kat mutassuk, ne az ő rossz kópiájukat. Az idegen is ezt keresi nálunk. Mi a magyarságunkkal adunk legtöbbet Európának és magyarságunkkal építjük a kultúráját a többi nemzettel együtt. Ezért mondja Széchenyi is, hogy a fejlődés alapjait csak magunkban keressük, mert a nemzeti nagyság alapja magában a nemzetben van. Megint csak Telekit kell idézni: Minden munka akkor a legtökéletesebb, ha az, aki végzi, abba a saját lelkét egészen beleadja. A mi lelkünk magyar, tehát ha ezt a magyar lelket visszük be a munkánkba, akkor lesz az a legjobb és a legtökéletesebb. Viszont ha mi nem tartjuk meg a magunk mivoltát, a magunk lelkiségét, a nemzetnek a maga mivoltáról vallott felfogását, amely itt ezen a helyén a világnak, ebben az időbeli és térbeli tájban az egyedüli lehető, földrajzilag és népileg adott, abban az esetben megszűnik a nemzet. Európának egyik nemzete, alkotóeleme. Akkor emberek leszünk csak, porszemek, széjjelhullunk és soha többé felismerhetők nem leszünk.

A kultúra nemzetek fölötti. Vannak nemzeti gyökerei, de közkinccsé lesz s minden nemzet beleadja a maga sajátosságát, egyéniségét. Ezért minden népnek nemcsak megvan a helye a kultúrában, technikában, tudományban, hanem megvan a sajátos feladata is, amivel ő szolgálja az egészet. Ezért megvan a szolgálati útja annak, ha valaki ad a kultúra, a tudomány, a technika és haladás részére. Ez a szolgálati út pedig, hogy *amit az ember ad az emberiségnek, azt mindig a saját nemzetén keresztül adja.* Igy szolgálja tulajdonképen a fajtáját. Ezért szomorú a számunkra, hogy annyi értékünk, valóban nagy szolgálatunk az emberiség számára, nem rajtunk keresztül ment s így soknál magunk sem tudjuk, hogy magyar lélekből pattant szikra az emberiség javára. Mindig magyarul kell adnunk, a saját fajtánkon, nemzetünkön keresztül.

A kishitűnek, kislelkűnek elsősorban magyarrá kell lennie lelkében. Meg kell ismernie a mi értékeinket s azután meg kell tanulnia megbecsülni azokat. S ha az összehasonlításban egyik-másik alkotásunk, dolgunk alul is marad, akkor is becsülnie, szeretnie kell, semmi másért, csak azért, mert magyar. *(Á)*

11. Mi közöm a politikához?

Mint a tavaszi időjárás, olyan az ifjúság kedélyvilága; sokszor meggyőződése és elvei is napról-napra, óráról-órára változnak. Amiért az egyik percben lelkesedett, azt a következő percben rég elfelejtette, amit tegnap még szidott, annak ma már fanatikus, lelkes szóvivője. Forr, változik, alakul. Így van ez rendjén, ez az élet. Roppant érzékeny a lelke a magyar élet minden megnyilvánulásával szemben, minden szellemi áramlattal szemben. Mindent észrevesz, mindenre reagál.

Ősrégi tulajdonsága a magyarnak a politizálás, az ország ügyeibe való beleszólás. Mikor egy amerikai nagykövet megkérdezte Telekit, mióta van országgyűlésünk, nem minden büszkeség nélkül válaszolta, hogy később voltak székeink, ahová leülhettünk az országgyűlésen, mint országgyűlésünk. A megrőkönyödött kérdésre, hogy csináltuk ezt, Teleki azt válaszolta, hogy nyeregben.

A magyar ifjúság valóban következetes képviselője ebben a fajának. Egy nagy hibája van azonban ennek a politizálásnak. Nemcsak az, hogy egyáltalában politizál, foglalkozik a politikával, országmegváltó tervekkel, mikor nem ez a feladata s a politikához is vannak, akik jobban értenek nála; — hanem főként az a nagy hiba, hogy *az ifjúságnak nincs még kialakult világnézete, ezért nincs kiforrott véleménye a dolgokról*, eszmékről, igazságokról, különböző politikai irányokról. Nem tud még helyesen mérlegelni. Sajnos, nagyon jól tudják ezt azok a politikai hangoskodók, akik politikai céljaik eléréséhez kihasználják az ifjúságnak ezt a gyengéjét. Érdekes, hogy mindig találnak «palikat», hol többet, hol kevesebbet, akik bedőlnek nekik.

Kettőt kell megjegyezzél. *Ne fogadj el mindent vakon, kritika nélkül.* Az érett férfi szemével és eszével ítélj és mérlegelj. *Ítéleted alapja magyar és keresztény világnézeted legyen.* A magyarság és kereszténység az a zsinórmérték, amelynél megmérsz mindent: magyar és keresztény szempontból megüti-e a mértéket? Ha akár a magyarság, akár a kereszténység vonalán hiba van, akkor káros, nemcsak a te egyéni szempontodból, hanem merénylet a magyar mult, családod, a magyar társadalom és éppen ezért a magyar jövő ellen is. Éppen ezért, az ilyennel nemhogy nem tarthatsz vele, hanem ártalmatlanná kell tenned. És látod, ez legyen a te politizálásod: *nyitott szemmel járni, a férfi érett eszével ítélni* és minden

megmozdulást és politikai kalandort, amely, vagy aki világnézeted, meggyőződésed, a magyar és keresztény szellem ellen vét, észrevenni és ártalmatlanná tenni, mint közellenséget kiebrudalni körötökből. Legyen az aljas suttogó, rémhírterjesztő, lélekmérgező, vagy pedig önmaga politikai főzőcskéjét megcsináló népvezér.

Mert sokan, sőt a legtöbben elsősorban az egyetemistánál próbálkoznak, éppen a fent vázolt tájékozatlansága, hiszékenysége, kritikanélküli lelkesedése miatt. *Nem számít úgysem komolyan rád egyik sem, csak a lelkesedésedet akarja kihasználni*, a voksodat akarja, hogy hangoskodjál mellette és a szekerét toljad. Látnod kell, hogy nem becsül, akármilyen hordószónoklatot tart is és magasztal téged, és akármilyen népboldogító és népmegváltó eszméket hoz is, csak kihasznál. Ne dőlj be neki, láss, ítélj és cselekedjél.

Van idő, amikor szükség van az egyetemista politizálására is. Vettem már részt ilyenen és vezettünk már egyetemistákat ilyen megmozdulásokra. De itt is kötelező a vonalvezetés a magyar és keresztény világnézet és a magyar jelen és jövő szellemében és érdekében.

Általában egyetemista ne politizáljon. Nem a mestersége és főként neki más a feladata. Az ily irányú tevékenység pedig mindig a tanulás, a munka rovására történik. Fajtánk tulajdonsága, hogy minden dologhoz ért, sőt mindig jobban ért — más dolgához. Pedig a magyar élet és jövő szempontjából nagyon igaza van Telekinek, mikor azt mondja, hogy ha valaki a második hegedű játszására a legkitűnőbb és a legalkalmasabb ember, az az első hegedűt soha életében a kezébe ne vegye, mert nem arra való. *(Á)*

VI. Emberebb ember.

A XX. század újarcú magyar ifjúságának a cserkész-mozgalom adta meg jelszavát: emberebb ember és magyarabb magyar!

A Magyar Cserkészvezetők Könyve néhány mondatát idézem:

«... egészen mélyre kell nyúlni, egész az egyéniség gyökerébe oltani bele az új élet elvét: a keresztény lelkiség élő vizéből kell táplálkoznia az újjászülető magyar egyéniségnek, hogy az élő egyénekben életre kelhessen a haza. Félúton itt nem lehet megállni, félmunka rosszabb a semminél. Vagy kap a haza egész embereket, egész jellemeket, vagy meghal a haza. Egész emberek pedig csak az Evangélium kenyerén nőnek ...»

«Mi semmit sem csinálhatunk félig, nekünk egész embereknek kell lennünk, mert egész Magyarországot akarunk, — és Magyarország mi vagyunk. A magyar cserkészideált talán így lehetne összefoglalni: Minden magyar Isten embere legyen, mert az Isten embere egész embere a földnek is. És minden magyar honvéd legyen: a magyar értékek, a magyar célok katonája».

«Mi tudjuk, ... hogy másra építeni, mint az Istenre, annyi, mint homokra építeni, és mi nem tudjuk elviselni azt a gondolatot, hogy Magyarország jövője homokra épüljön. Istent és a vallást kihagyni a számításból annyi, mint figyelmen kívül hagyni a legsúlyosabb tényeket ...»

«Nekünk önérzetes, nemesen büszke ifjúság kell, amelynek önérzete, önbizalma mély forrásokból táplálkozik: az emberméltóság és az istenfiúság átérzett öntudatából. Nekünk erős gerincű ifjúság kell, amelynek vannak ideáljai, elvei, meggyőződései, hite, krédója, tízparancsolata, és amely tudja, hogy miért él, tudja, hogy van célja és értelme az életnek és amely tud is élni és halni az ő eszményeiért ... Amely friss örömmel fekszik neki a munkának, mert szereti és élvezi azt, szabad lélekkel vállalja a fegyelmet és a törvényt, mert élete természetes formájának érzi;; egészséges, diadalmas önérzettel akar tiszta lenni testben-lélekben és a tisztaság boldog kincséért harcra és

áldozatra is kész; amely tud élni Istenből és kegyelemből, gyakorlati keresztény életet és nagyszerű ambícióval, de mindennapi faragó-munkával dolgozik a maga keresztény férfiúi egyénisége kialakításán . . .»

Emberebb ember! Ennél szebb életjelszót nem írhatnál egyetemi éveid homlokára! (K)

1. A diákszoba.

A Pesti Szent Imre Kollégium házszabályaiból idézek két mondatot:

«A kollégium sablon-szobákat nyujt, egységes bútorzattal. Ezt az uniformizált világot egyénivé mindenki maga teszi. Keze nyoma, lelke bélyege rajta.»

«Szobáját mindenki széppé, otthonossá igyekszik tenni. Izléses képek, íróasztalszerelvény, néhány hazulról hozott emléktárgy. Minden a maga helyén . . . Amint szobáját átvette a szentimrés, személyes anyagi felelősséget vállalt a falak épségéért, bútorokért, villanyért, mosdóért, az egész berendezésért. Nem «idegen tulajdon», amelyhez nincs közünk s nyugodtan rontjuk, gyűrjük, törjük, hanem «az enyém» s úri felelősséget vállaltam érte. Szobarendje épúgy, mint az év végén elhagyott szoba állapota elárulja gazdája lelkületét.»

A csiga az egyetlen, amely házát mindig magával hordja, és amely a házához hozzánőtt s eggyé lett vele. Az ember, még ha maga épít házat saját tervei szerint, akkor is idegen keretbe lép: kő-skatulyába, amely «ház», «lakás», de még nem «otthon». Az intézeti szobák uniformizált keretek; a bútorozott szobák odakint olyan idegenek és sablonosak! Az intézeti szobában benne van mindaz, amire a diáknak szüksége van — de semmi felesleges. A bútorozott szobában benne van mindaz, ami a háziak számára felesleges volt. Az új lakásba, most kapott szobába költöző ember nagy feladata: *otthonává avatni* azt, ami eddig bárki lakása lehetett volna. A madár kibéleli fészkét; az ember a maga ízlése szerint, maga tárgyaival szereli fel azt. *Ha belépek egy szobába és körülnézek benne, megmondom, milyen ember a lakója.* Ehhez nem kell Sherlock Holmesnek lennem, hiszen az ember elárulja önmagát azzal, ahogyan a szobáját berendezte.

Kényelmi tárgyak és mindennapi élet kellékei (toilette-cikkek, íróasztal-felszerelés, óra, hamutartó, esernyő stb.) . . . Munka eszközei (könyvek, rajztábla, füzetek, jegyzetek, ceruza, vonalzó, körző, toltőtoll stb.) . . . Otthonról hozott

emlékek, amelyek régi életének egy-egy darabkáját idézik és személyeket, élményeket, egy-egy szép percet rögzítenek (falvédő édesanya kezétől hímezve; fényképek; otthoni ágyelő szőnyege; érettségi tabló; cserkészfokos; apró emléktárgyak stb.) . . . Élete sajátos érdeklődésének kellékei (cserkészfelszerelés; vadásztrofeák és eszközök; fényképező szerelvények; lombfűrészdoboz stb.) . . . Díszítő eszközök (képek, rajzok, fényképek, faliszőnyeg, fogas, szobor, apróságok) . . . Mind olyanok, amelyek az egy-embert kísérik; ha eltávozik, magával viszi őket új otthonába, és aki utána jön ide, hasonlókat hoz magával, de másokat: az ő életéből vetteket. «Omnia mea mecum porto» — a szentpáli idézet más csengést kap, de itt is érvényes: magammal hordozom mindenemet.

Tucatembernek nincsen otthona, csak lakása van: bútorozott szobája. Mert az a tehetség, hogy önmagát rásugározza környezetére és az otthonát igazi harmonikus életkeretté, önmaga egy darabjává tegye, csak az igazi egyéniségben van meg. *Mint a csiga a házával, úgy összenő, eggyé válik a maga otthonával az igazi férfi.*

Egyetemi évek sablonos diákszobáit egyéniséged erejével otthonoddá avassad! Ez is tanulmány, ez is előképzés, gyakorlat: hogy később a nagy életben, ha majd családi otthont építesz, igényed legyen a meleg, igazi otthon, amely harmonikusan keretezi az életedet. *(K)*

2. Ordo est anima rerum.

Rend a lelke mindennek.

Rend, tisztaság és ízlés az igazi úri otthon mesterei.

Egy divattörténelemben olvastam a Napkirály koráról. Az emberek nem mosakodtak; fürdeni akkor égbekiáltó erkölcstelenségnek bélyegeztetett volna. Hogy a mosdatlan, izzadt test kellemetlen szagát leplezzék, raffinált illatszereket használtak. Brrr! — Volt egy diákom. Ha belépett a szobámba, pillanatok alatt a szoba legtávolabbi sarka is megtelt erős illatszerének szagával. Válogatott eleganciával, piperkőc módjára öltözködött; szájában állandóan lehelletjavító cukorka . . . Egyszer két kézre fogtam a bátorságomat és megkérdeztem: szokott-e mosakodni, fogat mosni, fürdeni. Halálosan megsértődött és azóta felém sem néz. Inkább velem szakított, hogysem megmosakodjék. Minden kendőzésnél és parfőmnél és szájízesítő cukorkánál többet ér:

naponta alapos mosdás, fürdés, fogmosás, meleg napokon rendszeres zuhanyozás. *Az egészséges, tiszta emberi testnek nincsen kellemetlen szaga, amelyet illatáradattal kellene elnyomni.*

Ugyanígy áll a helyzet a szobával is.

Nem kell süppedő perzsaszőnyeg, mahagoni-bútor, hangulatlámpa, takarók, csipkék, párnák és egyéb szeretettel gyüjtögetett kacat. Rend kell, tisztaság és ízlés: akkor úri képe lesz mindig a szobádnak.

Mindennek megvan a maga helye: ahol stílszerű, ahová odaillik.

Minden a helyén legyen! Ha elvetted s nem használod, visszateszed a helyére.

Hulladék gyüjtésére a papírkosár való. Ha papírszeletet látsz a földön, hajolj le érte, dobd a kosárba. Ha port látsz valahol, ne az inas felmenő rokonságát emlegesd, hanem fogj egy rongyot és töröld le. A könyveid szép sorban álljanak. Ruhát, cipőt piszkosan el ne rakj, de ne is hevertesd napokon át. «Jaj, nem értem rá!» . . . Mindig kell hogy legyen néhány perced a szép, harmonikus környezeted számára, hiszen életed harmóniájával szorosan összefügg. Hazajöttél: keféld ki ruhádat, kalapodat s rakd el a helyére. Poros cipődet hozd rendbe. Ha már nem akarsz elmenni, válts ruhát és cipőt, s amint a kényelmes otthonit felvetted, azonnal rakd el a levetettet. Leszakadt gombot azonnal varrj fel; ruhán, cipőn szakadást, amint észrevetted, azonnal javítsd ki! Ruhán, szobán, berendezésen bármi hiba esett: meglátni és a kijavításáról intézkedni egy perc munkája legyen.

A rend nem stabil valami, hanem dynamikus. Nem úgy, hogy egyszer rendet csinálsz és attól kezdve mindig is rend van körülötted. A rendet állandóan őrizni kell, illetőleg állandóan csinálni kell. Meg nem szűnő tevékenység a diákszoba rendbentartása. Simogató szeretettel, apró gondoskodások ezrével őrzöd a nagyon könnyen felboruló harmóniát.

Lehetsz szegény fiú: egyszerű szobában lakó, kevés ruhájú, kevés pénzű. És lehet, hogy ízléssel, gondos szeretettel rendbentartott szobád és ruhatárad sokkal úribb benyomást kelt, mint a dúsgazdag kollégád luxuslakása, ahol por, gondatlanság, rendetlenség tönkretesz mindent, ami szépet a Pénz teremtett. Kétszer mondtam, újra mondom: nem pénz, luxus, csillogás az úri férfiszoba mestere, hanem rend, ízlés, tisztaság. *(K)*

3. A szoba árulkodik.

Elárulja az embert, aki benne tanyázik.

Belépsz az ajtón, beszívod a szoba levegőjét, körülnézel és egy pillantással átfogod a négy fal keretezte világot. Beszélj, szoba, a gazdádról!

Illatszerfelhő, mintha drogériába léptél volna. Pfüh, piperkőc! — Állott bagószag és sörszag keveréke. Brrr! Véndiák! — Izzadt test, gondozatlan láb, mosatlan fehérnemű áporodott, nehéz szaga. Jaj, mocskos ember! — Tárt ablakon beáradó friss levegő, amelybe kevés cigarettaillat keveredik inkább sejthetően, mint határozottan felismerhetően, hozzá a mosdó felől nagyon-nagyon diszkrét kölnivíz illata: ez az egészséges fiú szobájának szaga.

Mocskos ágyneműa vetetlen ágyon; asztalon és ágy mellett a földön cigarettavégek és hamu; sebtében ledobott és ottfelejtett ruhadarabok mindenfelé; cipőhúzó az asztalon, egy papucs a mosdóban, fogkefe a földön (leesett), a félig nyitott szekrényajtón át vadul összedobált fehérneműdarabok . . . Mit gondolsz a szoba lakójának fegyelmezett egyéniségéről?

A falon bádog cipőkrém-reklámtábla (a tizenkettedik korsó sör után voltak már, mikor hazafelé jövet leemelték egy boltajtóról); mellette képeslapokból kivágott színésznőképek; az íróasztal fölött a falon gondosan összeállított tabló: ujságlapra enyvezett képek tömegéről az idei sportnagyságok néznek le reád. Mit gondolsz a szoba lakójának ízléséről?

Pornográf rajzok, mezítelen táncosnő-képek, kétesízlésű fényképfelvételek mindenfelé. Mit gondolsz a szobaúr erkölcsi felfogásáról?

Félig nyitott szellőztető ablakon hangok szűrődnek kifelé. Csámcsogás. (A szobaúr csomagot kapott hazulról s baráti körével most hág nyakára a küldeménynek.) És beszélgetés. Micsoda durva hang! Micsoda alpári tréfa, amelyen nagyot kacag éppen a társaság! Mi a véleményed nemes úri mivoltuk felől?

Négy meztelen fal, üres íróasztal, egyszerű ágy, semmi dísz, szívet szorító puritanizmus. A szoba elárulja, hogy a lakója nem iparkodott otthonává varázsolni; használja úgy, ahogyan találta, amikor beköltözött. Fegyencszállás, nem magyar úr lakása.

Az ágy meggyűrve, lenyomva; a takaró fölé tett párna mellett könyv. Ahá, ez fekve szokott «tanulni»!

Tankönyv sehol. Ellenben detektívregények, sárga füzetek, kalandos ponyvairodalom nagy mennyiségben honol asztalon, ágyon, szekrény tetején. A szoba árulkodik: gazdája műveltségéről és szellemi igényeiről rút dolgokat mond.

Reggel az ágy vetve, de használatlan; törülköző száraz, mosdó száraz. Nini, a szoba ura nem volt itthon az éjjel! (Ilyen árulkodásra nem egy fiú volt már kénytelen elhagyni a kollégiumot! Ó, a szoba nem tud titkot tartani!)

Félig üres szekrény, üres íróasztal. Hm. Az íróasztal zárt fiókjában bizonyára egész csomó zálogcédula pihen. Ejnye, gazda, ejnye!

A szoba árulkodik. *Szemnek, fülnek, orrnak elárulja gazdája életének titkait, egyéniségének erős vagy gyenge vonásait.* Kifelé, az emberek között egyideig bárki játszhat felvett szerepet; amint azonban valakit a szobájába vezetett, lehull az álarc és a közvetlen környezet, amely testének, lelkének belevésődött vonásait viseli, hangosan kikiáltja igazi énjét.

Nem azt mondom: vigyázz a szobádra, nehogy elárulj on! Azt mondom: *vigyázz önmagadra, nehogy az árulkodó szobának alkalma legyen kellemetlen apróságok leleplezésére!*

Még valamire vigyázz! A *nyitott ablak* betekintést nyujt a szoba belsejébe, és könnyen elárul apróságokat a diák életéből. Most nem arra gondolok, milyen kínos az, ha a gondatlanul nyitva hagyott ablakon át az átellenben lakók fél vagy egész mezítelen mosakodni vagy öltözni látnak téged, vagy esetleg szemtanui lehetnek gondosan titkolt bűnnek, amelyről azt hiszed, nem tudja senki, vagy orvosi előírás parancsolta kezelésnek, amelyről szeretnéd, ha nem tudná meg senki. Sokkal egyszerűbb, s mégis kellemetlen árulkodásokra gondolok: ha a nyitott ablak pl. az orrát piszkáló fiatalembert mutat, vagy vizsgahónap alatt ágyán heverő és ponyvaregényt olvasó szigorlót, vagy gólyát, aki a tükre előtt próbálgatja az esti zsúron szükséges bájmosolyt és hódoló fintorokat. Ha magad akarsz lenni Pesten, akkor ne csak az ajtódat, hanem az ablakodat is zárd be. Mert az ablak nagy árulkodó! *(K)*

4. Fényképek az íróasztalon.

A «Kemény parancs»-ban van Marczell atyának egy nagyszerű fejezete: Fényképek az íróasztal fölött. Arról ír, hogy amint a régi római ház a Penatesek szobrait őrizte,

amint az őskeresztény otthonban tűz égett az Élet kenyere előtt, *így kell a katolikus ifjúnak a szobájában s a szívében a három nagy Eszme képét, szimbolumát őriznie: a keresztet, az édesanya képét és a jegyese arcképét.* Három szentkép, három nagy kincs. Ott vannak-e a szobádban?

Százra megy a régi diákjaim száma, akiknek esküvő oltárára én álltam fel a katolikus Egyház képviseletében, hogy meghallgassam esküvésüket s a házasság útján elindítsam őket. A keresztet, amelyre esküdtek, mindig én vittem magammal s a szertartás után odaadtam nekik ajándékba: legyen az otthonotok falán és emlékeztessen az élet legszentebb órájára! Száz otthon falán száz kereszt . . .

Íróasztalod fölött, vagy ágyad fölött ott lógjon *Krisztus feszülete.* Hitvallás is kifelé, vallomás és figyelmeztetés a látogatóid számára, szimbolum előtted, buzdító a munkában, erősítő a kísértésben, számonkérője minden jószándéknak és ígéretnek. Ha valaki gúnyos megjegyzést tesz reá, küldd ki a szobádból és zárd ki a szívedből, mert az illető nem lehet barátod. Föléje magasodjék az egész szobának s föléje az egész életednek. Keresztény élet: minden percét meg kell keresztelned! Nem élhetsz másképen, mint keresztény módon, nem gondolkodhatol, nem beszélhetsz másképen, mint keresztény módon. Ember, akire a kereszt árnyéka ráterül, s akinek élete a kereszt tövében virágzik ki.

Édesanyád képe ott álljon az íróasztalon, vagy ott függjön az asztalod fölött. Szimboluma a legnagyobb földi szeretetnek. Jó neked, ha állandóan reád sugárzik ez a szeretet; és jöhetnek sötét óráid, amikor elsodor a gond, vagy letör a teher, ha a szeretetben való szent hit fent nem tart. Minden este ülj le eléje és nézz bele a szemébe. Ha úgy érzed, hogy nem mersz szembenézni vele, akkor egyenesen kényszerítsd oda magadat és hosszan nézd: addig, amíg vagy kicsordul szemedből a könny, vagy szívedből a bánat és új elhatározás tüzében újra vissza nem nemesedel édesanyád jó fiává. Ha elkap a nagystílű élet, édesanyádra való gondolás féket dob a nyakadba. Ha könnyelműség megkísért, anyád előtt megszégyenülsz és megkeményedel; — és soha nem fogsz megszégyenülni az emberek előtt. Míg kisfiú voltál, édesanyád hozzátartozott az életed mindennapi kellékeihez. Kamaszkorodban sokszor terhes volt, untad és menekültél tőle. Most, egyetemista korodban egyre jobban megszépül és megnemesedik előtted a képe: mindig jobban fogod becsülni, igazabban szeretni és a növekvő férfiasságod arányában egyre

inkább tisztelni a férfi hódoló tiszteletével. Ez a kép a férfivá fejlődésedet látja és munkálja!

Évek mulva odakerül majd harmadik szentképnek a *kisleány, aki egyszer a feleséged lesz*. Nem a kis táncosnő, akit megbámultál; nem az a kettő vagy három, vagy hány, akibe futólag szerelmesnek érezted magadat; nem a kísértő, nem a bálokban táncos párod. Az az egy leány, aki a számodra a minden lesz! Ennek a képnek üres helye is éveken át nevel téged: tisztaságra, küzdelemre, gondos válogatásra, ellenállásra. Elsőéves, másodéves korodban nem hiszem, hogy leánykép kerülhessen az édesanyád mellé. Ezzel nem szabad könnyelműen játszani, ezt nem lehet erőltetni. Harmadéves, negyedéves leszel már, mire a megérett férfi határozott mozdulatával odaszereled a kisleány képét harmadik szentképnek a falra. Míg üres a fal, addig a benned érő férfi jelszava: Keresem! Ha már odaakasztottad anyád képe mellé, csendes hálával mondod: Megtaláltam! És majd egyszer túl oklevélen, álláskeresésen, otthonépítésen, a nagy Isten oltára előtt fogod azt mondhatni: Enyém!

A szentképek a diákszobában több, mint dísz és több, mint szentimentális gyüjtemény. A Krisztuskép a végtelenség, a gondviselés, a természetfölötti magasság; — édesanyád képe a folytatás és őrködés; — az egyetlen leány képe a bontakozás, készülés, a jövő. Lehet a szobádnak ezerféle dísze; ha a két szentkép, majd később a három hiányzik belőle, akkor csak lomkamra.

Világítanak-e a szentképeid? *(K)*

5. My house my castle.

A kollégiumba érkező diáknak az illetékes prefektusa átadja szobáját és aláiratja vele az átadást tanusító elismervényt. Ettől kezdve ez a szoba kizárólag az övé: zárt kicsi világa, amelybe csak az léphet be, akinek ő megengedi s ahová az elöljáró is csak akkor lép, ha kopogtatására odabentről egy hang biztosítja, hogy «szabad!» bemennie.

A különszoba nemcsak kényelem, hanem kell, hogy igény is legyen benned. Különszobád alapja a magánéletednek. *A magánélet* pedig természetes emberi igény, amely a kamaszkortól kezdve ott bujkál a lélekben. A szerzetes lemond róla és alárendeli magát a közösségnek; — de mégis megvan a maga cellája, amelyet be nem zár ugyan, de négy fala között mégis egyedül lehet. Lemond róla a házasság

pillanatában férj is, feleség is; mégis mindig tekintettel lesznek egymásra és szeretetdiktálta előzékenység biztosítja mindkét félnek bizonyos mértékű magánéletét továbbra is.

Zárt egyéniség az ember. Zárt egyéniség kerete: zárt szoba. Magad vagy, becsukod az ajtót és ezzel kizártad az egész világot: jót és rosszat, barátokat és közömbösöket és ellenségeket, embert és politikát és külső munkát és mindent, aminek a közösséghez köze van. *Jogod van a magánéletedhez* és jogod van ahhoz, hogy a kis szobádban egyedül lehess!

Vannak diákok, akiknek szobája állandó gyűlésterem. A nap minden szakában beszélgetés hallatszik ki onnan; mindig kettőnél többen vannak és mindig lármát csinálnak. Szegény kölyök: a barátaitól nem élhet magánéletet! — Másik fiú szobája átjáróház. «Öregem, nincs egy cigarettád?» — «Öregem, nincs egy pengőd kölcsön?» — «Nálam most takarítanak, gondoltam hát, átjövök addig hozzád!» — A nap minden percében benyitnak a legkülönbözőbb ürüggyel, és ő olyan jó, vagy olyan puha, vagy annyira egyéniségnélküli szürke tucatember, hogy nincs bátorsága ahhoz a mozdulathoz, amely a kulcs megforgatásával csendet és nyugalmat biztosítana neki.

Vannak, akik kölcsönösen rendelkezésére bocsátják egymásnak a szobájukat akkor is, ha nincsenek otthon. Minek az? Mert jóbarátod? Mit keres a jóbarát a te szobádban, míg te távol vagy onnan? A barátság személyi kapcsolat: ember a másik embert keresi; — de mi köze a barátságnak a másik ember asztalához, szekrényéhez, ágyához, könyvéhez? *Ne légy mindenki prédája! Ne légy senki prédája! My house my castle!* Oda csak akkor lehet belépni, ha a várúr otthon van és a belépésre engedély adott!

Ugyanúgy álljon a dolog a lelkeddel is. Szeretet szülők, testvérek iránt, barátság, szerelem mind megtalálják helyüket a szívedben; de egyik sem kapja meg az egész szívedet! *Zárt kamrák vannak benne, ahol te, a magánember, a mindenki mástól független, külön egyéniség, a féltettebb kincseidet és problémáidat tartogatod.* Van kamra, amelyet édesanyádnak sem nyitsz ki soha. Lesz kamra, ahová a feleséged sem nézhet majd be. Legtöbbet a lelkiatyád lát a szíved titkaiból; de vannak dolgok, amelyek őrá sem tartoznak. Meglátod, mindig tisztelettel fog megállni egy-egy zárt ajtó előtt.

A szoba ajtajának őre nem a kulcs, hanem maga a gazda. Mérhetetlenül fontos lesz a jövőben, hogy kit engedsz be-

lépni a szobádba és kit engedsz belépni az életedbe! «Madarat tolláról, embert barátjáról ismerni meg.» De nemcsak a barátjáról, hanem mindazokról, akikkel sűrűn érintkezik; hiszen mindnyájan hatással vannak reá: vagy javítják, vagy elrontják, aszerint, hogy mit hoznak lelkükben: jóságot, vagy rontást? Egyéniséged, világnézeted, erkölcsiséged, magasabbrendű ízlésed szerint válogatod társaidat, akikkel gyakrabban együtt vagy, s fokozott óvatossággal kevés-számú barátaidat, akik számára ajtót, szívet társz. Ha beengedted a romlott lelkű fiút és hatása alatt elromlottál, nem magad vagy-e felelős? Ha barátkozol a kísértővel, csoda-e, ha végre is bűnre vihet? Hogyan akarsz nemes cserkész- és kongreganista életet élni, ha magadra engeded szabadulni a lezüllött, megmángorolt öreg diákok egy csoportját? Ha barátkozol azzal, akit megrokkantott a prostitució, hogyan fogsz te magad tisztának megmaradni? Aki szobájába és lelkébe beengedi a bűnt, nem csoda, ha bűnben elsodródik.

Fratres, sobrii estote et vigilate! Éberek legyetek és virrasszatok, úgy őrizzétek szobátok és fiatal életetek küszöbét!

Isten a szívet a mellkasba rejtette, hogy érzelmeidet meg ne lássa senki; az agyat a koponyába építette, hogy a gondolatodat senki el ne olvassa. Zártnak teremtett az Isten; őrködjél bizonyos mértékű zártságod fölött. Nem szeretem a fecsegő fiút, aki minden titkát kikiáltja; sem a bizalmaskodót, aki mindenkinek a fülébe súgja azt, amihez annak semmi köze. *A férfi tudjon hallgatni; tudjon bizalmas társaságban is fel nem törtnek, zártnak megmaradni.* Aki magát világ vásárára dobja, ne csodálja, hogy szétszedik és kifosztják; aki titkait mindenkire ráakasztja, ne keseredjék el, ha mindig újra csalódik s a végén kongó, üres lélekkel elhagyottan áll majd.

Magánember, magánélet. Szét ne ziláld, el ne szórd!

(K)

6. Be yourself!

Nehéz lenne ezt az angol figyelmeztetést szószerint lefordítani. Légy önmagad! Merj önmagad lenni! Merj mindig hű lenni önmagadhoz!

A serdülés korában olyan nagyszerűen megindul a legtöbb fiú egyéniségformálása! Igaz, kissé tüskésen és gorombán megy, hiszen a sok egymás mellett fejlődő egyéniség természetszerűleg ütközik és surlódik egyre, és ha

egyik sem enged, hanem bizonyos keménységgel fejlődik tovább a maga módján, akkor az ütközések állandósulnak; de éppen ezek a folyton megújuló döfések és ütések nevelik még szikrázóbbá és keményítik hatalmasan a fiú jellemét. Aztán jön az egyetem, és megakad minden.

Az egyetemen a gólya egyik fő törekvése: illedelmesen, udvariasan beleállni a nagydiákok világába. Hálás érte, ha az idősebb diák hozzá lehajol; ha lelke mélyén talán meg is hökken annak durva kifejezésein, vagy kétértelmű beszédein és sokszor nagyon is egyértelmű sikamlós tréfáin, ott nem hagyja, ki nem dobja, mert nem akar udvariatlan lenni vele szemben. Beleáll a kollégák közösségébe. Lehet, hogy megborzad a közöttük uralkodó tónustól; talán megremeg a lelke, amikor kereszténységgel, tisztasággal, nemes ideálokkal homlokegyenest ellentétes nézeteket hall; de nincs bátorsága hozzá, hogy ellentmondjon, vagy hogy elforduljon és elmaradjon tőlük. Jaj, mert a kollegialitás! Ó, mert a diák-szolidaritás!... Mit szólnának?... Mi lenne?...

Szeretném, ha való képében látnád a dolgokat.

Felszálltok az egyetem-vonatra és együtt utaztok négy évig, vagy hatig, vagy sokkal kevesebb időig. Aztán jön az élet, felmarkol benneteket és szétdobál az ország különféle részeire; úgy elkerültök egymástól, mint a magvető kezéből kirepülő búzaszemek. Akinek kedvéért valamikor gólyakorodban otthagytad a kongregációt, meg sem ismer a legközelebbi találkozónál, olyan messzire kerültök és olyan hosszan nem látjátok egymást! Akinek gúnyos megjegyzéseitől félve, zsebrevágtad a cserkészjelvényedet, az pár év mulva meghalt s még a temetésére sem mentél el. Aki a prostuticio titkaira kioktatott és egyszer, italos fejjel, elcipelt magával a bűn házába s a tisztaságodtól megrabolt, mert maflán udvarias voltál és csakhogy meg ne bántsd a «kollégát», nem mertél jó durván «apage Satanas»-t kiáltani reá; régen külföldre került és legfeljebb röhögve beszéli asztaltársaságának a gimplit, akit őneki kellett a bűnre megtanítania... Értsd meg, hogy *a felelősség jövő előtt, asszony és gyermekek előtt, önmagad lelkiismerete előtt és ítélő Isten előtt egyedül a tied!* Hol lesznek a kollégák? Hol a csábítók, a bűntársak?...

Be yourself! *Merj a magad módján férfi lenni!*

Azt akarom, hogy merj goromba lenni, ha másképen nem lehet megszabadulnod attól, akinek rossz hatását érzed,

Merj kemény lenni azzal szemben, aki károdra közeledik feléd. Pokolba a ti nyálas udvariasságtokkal, ha egyszer arról van szó, hogy egyéniséged egy-egy kincsét csak gorombasággal lehet megőrizni! Hányszor jösz majd olyannal össze, akitől nem tudsz másképen szabadulni, csak ha magadra haragítod, míg sértetten elvonul és többé rád sem néz! Hányszor kell társaságban szembenállnod méltóságos úrral, vagy közéleti nagysággal, mert a gondolkodása nem keresztény, az ízlése nem úri, vagy a távlata nem magyar! *Merj ellentmondani!* Merj felhördülni! Merj igazságot hirdetni lelkiismereted szava szerint akkor is, ha ellenségeddé teszed őt! Merj udvariatlanul elmaradni egy társaságtól amely nincsen jó hatással rád. Merd akkor is visszautasítani a mosolygós démon találkára-hívását, ha utána medvének vagy parasztnak mond! *Inkább tiszta és egészséges paraszt, mint bűnben rontott talmi úr!* Merj magyar lenni kozmopoliták közt, katolikus hivő lenni materialisták társasága közepén, nemes lenni durván bűnözők közt, tiszta lenni akkor is, ha körülötted mindenki tisztátalan.

Szeretném, ha megmozdulna bennetek a minden ifjúban benne szikrázó őserő. A tisztaság őssereje és az igazságé. Ha *mernétek egyéniségek lenni*, és szembenézni röhejjel, mellet feszíteni gúnynak és szitoknak, szembe fordulni tömeggel, ha a megismert igazságok védelméről van szó. Ha *mernétek gorombán, keményen, férfiasan a magatok útján járni*, nem törődve senkivel és semmivel! Ha egyetlen igazi iránytót ismernétek magatok fölött: a lelkiismeretetek szavát! Szeretném, ha megreccsenne kissé a padló, ahogyan megálltok, ha elsápadna az arca annak, akire reáhörkentetek. Szeretném, ha igazabban önmagatok mernétek lenni: kemény, hajlíthatatlan, befonhatatlan, elronthatatlan férfiak!

Be yourself! *Merj lenni férfi-önmagad!* *(K)*

7. Emeltfejű ember.

Emelt fejjel belépni az életbe, és végigjárni ösvényein egészen a halálkapuig! Kettő kell hozzá: hogy *feddhetetlen egyéniség legyen*, akinek nincs félni- és titkolnivalója; és hogy valami *magasabbrendű eszmét vagy gondolatot képviseljen*, ami fölényt ad neki tucatemberek tömegei fölött.

Az emeltfejűség nem gőg, hanem büszkeség és önérzet. A gőg bűn; de nem bűn az önérzet, hanem az igazi emberség szükséges velejárója.

A kereszténység alázatot tanít. Félre ne értsd! Félre ne magyarázd! Az újpogányság prófétái szándékosan félremagyarázták és gyengeséget, gerinctelenséget vetettek szemére. Pedig *a keresztény alázat Isten előtt alázkodik földig, akit egyedül ismer Úrnak és nagynak; de soha ember előtt térdet, fejet nem hajt.* Soha evangélium-hirdetőtől nem hallottad és nem fogod hallani, hogy ember előtt, gazdag, vagy hatalmas, vagy erőszakos, vagy goromba előtt alázkodjál meg, nehogy meggyötörjön. Az evangélium ember-ideálja emeltfejű ember: félelem nélkül szembenéz, szemébe mondja az igazságot Heródesnek, Pilátusnak, római császárnak, és meg nem rezdül a szempillája. *Aki Isten előtt mélyen alázkodik, az tud igazán emeltfejű lenni!*

Soha ne alázkodjál sem professzor előtt, sem kegyelmes, méltóságos és nagyságos urak előtt, mert ők nem állnak annyira fölötted, hogy ezt joggal megkívánhatnák. Ma kicsiny vagy még hozzájuk hasonlítva, de ez a te kicsiséged erővel tele, mert lehetőségekkel tele: belőled még lehet professzor, méltóságos vagy kegyelmes úr, lehetsz az, ami ő ma, és lehetsz még több is nála. Nincs szánandóbb figura, mint az ok nélkül görnyedező, mindenki előtt hajlongó, gerinctelen egyetemista. *Az igazi magyar diák: emeltfejű ember!*

Mer emelt fejjel megállni, mert nincsen a füle mögött semmi titkolnivaló. Tiszta a becsülete, töretlen a tisztasága, világnézete és erkölcsisége hamisítatlan, kötelességtudása csorbítatlan. Nem csalt meg senkit, nem rontott el senkit, nem tett olyat, amiért szégyenkeznie kellene. Férfi a javából! Ha Isten színe előtt bűnbe keveredett, letérdelt a gyóntatószékbe és alázatosan megbánta bűnét s megvezekelt érte; — ha embert bántott volna, bocsánatát kérte; — ha mit elmulasztott, fokozott erőfeszítéssel pótolta utólag. Nem adósa senkinek, nem retteg leleplezéstől. Tisztán, egészséges, gyönyörű fiatal erejében áll és homlokot emel és mellet tár az életnek: meghódítalak!

Ez az emeltfejű ifjúság nagyszerű küldőnek választott hírnöke: *ő képviseli a tisztább, különb, magyarabb jövőt.*

Mindennel szemben, ami beteg vagy satnya, vagy rontott a mai életben, ő új korszakot ígér, ahol mindez egészséges és rontatlan leszen. Minden mai hazugsággal és kétkulacsossággal, egyezkedéssel, paktumokkal, megalkuvással szemben ő a kemény, egyenes útú, igazságos jövőt hozza! Ahol ma bűn mocsara áll: házasságtörések, egyke, prostitució és ezerfejű bűnök mocsara, ott ő megáll szilárd

talajon és hirdeti, hogy minden mocsárt le kell csapolni! A közélet, politika, hivatalok, méltóságok mulasztásai és elgörbített torz világa helyére ő hozza az újat, az egyenest, ahol az igazság az úr és a polgári tisztesség! Új nemzedék, új jövő, új világ! Egészség, erő, ruganyos fiatalság, nemesség, kereszténység, magyarság!...

Emelt fejjel jöjjetek, hiszen egy, a mainál sokkal szebb világot ígértek és képviseltek. Legyen is bátorságtok régi világban újnak lenni, görbült és elkorhadó társadalomban 18 éves fejjel különbnek lenni, mint az 50 és 60 évesek, háborúban zilált és elposványosodott emberi közösségben elkiáltani az eljövendő egészséges és szebb világot, és már ma úgy állni szemben minden problémával, ahogyan ennek az eljövendő új világnak heroldjához méltó. Mindenki más nevetségessé válnék, Don Quijote szélmalomharcát vívná; — de *tinektek jól áll ez a szent forradalmiság*, mert nektek elhiszik, hogy amit hirdettek, akarjátok is, és amit akartok, meg is fogjátok csinálni. Bennetek, a ti fiatalságtokban, idealizmustokban, és abban a 30—40 eljövendő esztendőben, amely a tietek, van valami szuggesztív erő, valami félelmetes ígéret, valami új vihar szele.

Akarjatok és merjetek emeltfejű ifjak lenni!

És majd mint emeltfejű férfiak megújítjátok bennünk és körülöttünk a világot! *(K)*

8. Óz-karikatúrák.

Emlékeztek a nagy amerikai mesefilmre: «Óz a csodák csodája?» A kis Dorothy keresi Ózt, a csodálatos nagy varázslót; útján csatlakoznak hozzá a humoros torzalakok: Szalmaember, akinek nincsen esze, a Bádogember, akinek szíve helyén nagy lyuk tátong, és a gyáva Oroszlán, aki bátorságot kérne a varázslótól. A varázsló a Szalmaembernek doktori diplomát ad, mert nem az a fontos, hogy esze legyen az embernek, hanem hogy a diploma láttán ezt elhigyjék róla a többiek. A Bádogember ketyegő órát kap, mert nem az a fontos, hogy szíve legyen valakinek, hanem hogy valami kis gépezet ketyegjen odabent s a szív illúzióját keltse. A gyáva Oroszlán rendjelet kap, amely mindenkit meggyőz majd az ő kimagasló bátorságáról...

Irónikus, keserű humorba mártott mese.

Ha itt megállnék és egy sort sem írnék tovább, úgy-e, ráismernél néhány Óz-karikatúrára a barátaid és ismerőseid között?

Szalmaemberek. Nem fogta meg őket a hivatás mámora és a nagy küldetés megszállottsága; nem húzza őket a tudás, hogy belemerüljenek problémák tanulmányozásába; nem ambíciójuk, hogy valami nagyot adjanak az életnek. A diák, aki előadások helyett a korzóra megy sétálni, és katalógusok alkalmával a barátjával kiáltatja be a «Jelen!»-t . . . A másik, aki beül hivatalba és sok évvel megtoldva, idővel majd csak elvégzi az egyetemet is . . . A kártyás, a szórakozó, a szerelmes, a sportsman és mindazok, akik egészen mással foglalkoznak, mint amiért édesapjuk az egyetemre küldte őket. Szegényesek, üresek diáknak; ha majd a diplomát egyszer mégis utánuk hajítják, éppen ilyen szegényen, üresen állnak majd bele a magyar közéletbe. Szegényebb lesz velük az élet, mert elfoglalják a helyét másnak, aki százszor többet ér náluk. És bizonyos, hogy jó állásba fognak kerülni, mert a szalmaembernek rendszerint igen jó protektorai vannak. Esze nincsen; de hát kell-e ész annak, akinek diploma a kezében és jó pártfogó a háta mögött? . . .

Bádogemberek, akiknek nincsen szívük. Berozsdásodott, csikorgó, nehezen mozduló, szomorú fráterek. A kártyás, a lumpoló, a minden pénzét leányokra költő, az éjtszakai élet lovagja, aki berozsdásodott lelkiismerettel két kézzel szórja azt a pénzt, amelyet véres verejtékkel, szemrontó túlórázással nagynehezen keres meg az édesapja. Az adósságokat csináló, a másokat pumpoló, a ruháit zálogházba hordó, a váltót könnyelműen forgató léha, nyomorult fráterek, akikben úgy elfonnyadt a fiatal élet ereje, mint a nagy hőségtől pusztult barackban. Keserű az apjuk, könnyet ont az anyjuk, az a kisleány, aki reájuk vár, hiába imádkozik értük . . . Ők ráérnek . . . «Hej, egyszer fiatal az ember, igaz-e? Majd egyszer megkomolyodunk, megférfiasodunk, meg is házasodunk és nyakunkra vesszük az élet igáját! . . .» Szegény bádogemberek! Az ifjúság gyönyörű évein át, amikor valami nagyot csinálhattak volna magukból, szívtelen, csikorogva, csak maguknak éltek; ha aztán végleg belepte őket a rontás rozsdája, hiába is próbálják majd olajozni, megmozgatni. Hiába ad ketyegő órát szív helyett mellükbe a varázsló: még tucatembernek is hitványak lesznek, akiket napról-napra fel kell húzni, hogy újabb huszonnégy óráig legalább ketyegjenek.

Gyáva Oroszlánok . . . Nagyhangú szájhősök, dicsekvők, nagyzolók, krakélerek, párbajhősök, a szájtátó hallgatóság előtt egyre maguk nagyságát és dicső voltát fitogtatók.

Ők azok, akik letorkolnak minden okosan szólót a diákgyűléseken; ők vezetik a diáktömegeket és irányítják a diákpolitikát; ők rendeztetnek — másokkal — tüntetést, mozgalmat, sztrájkot, zsidóverést, színházi botrányt; de ők leghátul állnak s ha baj szele érzik, iszkolnak azonnal. Ha valaki bátran szembenéz velük, egyszerre megtörik a nagy bátorságuk; aki orron vágja őket az igazsággal, az elől szégyenletes loholással eliszkolnak és jó messziről támadják csak újra, de akkor annál mérgesebben. Közben ők az állatok királya: professzorokkal és miniszterekkel paroláznak, az ifjúság nevében tárgyalnak és nyilatkoznak, ígérnek és fenyegetődznek. Ha aztán dicstelen, de hosszú diákpályájuk végére értek, hatalmas rendjellel a mellükön igyekeznek megmaradni tömegek bálványának, és élni hosszú évtizedeken át abból, hogy valamikor ők voltak az ifjúság szószólói . . .

De sok Óz-karikatúra szaladgál még mindig az egyetemi ifjúság soraiban! Ha egyszer sikerülne visszaűzni őket oda, ahová valók: a torz mesék hamis világába, egészségesebb lenne az élet a főiskolákon és tisztább a levegő . . .

Be ne ugorj nekik! Gondolj az Óz-filmre, és kalapodhoz sem nyúlva, menj tovább a te becsületes munkád útján. Ott nem fenyeget a veszély, hogy velük találkozol. *(K)*

9. A boroskupa rabszolgái.

A becsületesen végzett munkának nincs története. Hosszú éveken át a tanulásnak adott sokszáz óráról, nehéz vizsgákról mit is mesélhetnénk? Talán ezért van az, hogy ha férfitársaságban a diákélet emlékeit turkálják fel, mindig leányról, bálról, víg kompániáról esik szó: «Hej, pajtás, az volt csak a szép élet!» — Az viszont már a gólya naivsága, hogy végre is elhiszi: az egyetemen egyéb dolguk sincsen a diákoknak, mint kocsmába járni, nagyokat inni, nagyokat mulatni, meg táncolni, udvarolni . . . Hiszen ha diákéletről hall, csak ezekről hall; ha diákvilágról olvas, csak ezekről olvas. Ez hát a diákélet gerince . . .

Ejnye, gólya! helyes távlatot teremts magadnak a diákéletről! Hiszen a víg poharazás egészen elenyésző motívum csak benne! még a szórakozások sorában is alárendelt szerepet játszik. Nem mondom: vannak ma is iszákos diákfiúk; de kevesen vannak, és igazán nem játszanak vezetőszerepet. Hála Istennek.

Nem hívlak antialkoholistának. Nem állítok tilalom-

táblát a víg diákpoharazás elé, hogy elrémítselek tőle. De ritkán, és akkor is hideg fejjel végigcsinálni! Mert a borban ezer kis ördög lakik; ha rád szabadulnak, bizony földhöz-vernek!

A háborús pszichózis magával hozta a részeg emberek számának hatalmas megnövekedését. Hétfőn hajnalban menj végig a pesti utcákon: mindenfelé tántorgó emberek, és az ő hátrahagyott ízléstelen nyomaik... Aránylag sok a pénz, okosan elkölteni nehéz, mert semmit sem kapni érte; a bort jegy nélkül bármely mennyiségben kapni; rózsaszínű ködben el is feledteti az emberrel sok gondját, félelmét... Bizony még az egyetemi kollégiumokban is meg kellett hirdetni a józanság törvényét, mert a diákokat is elkapta a háborús alkoholmámor!

Jegyezd meg: *úriember mindig mértéket tart*, soha be nem rúg. Tudd, hogy mennyit bírsz el, és a határon megállj. Amikor a szalónspicc távolabbi jelei mutatkoznak, tedd le a poharadat és semmiféle kapacitálásra ne igyál többet. Ne akkor állj meg, amikor már minden tagját a kompániának két példányban látod; hanem amikor fejedben valami könnyűséget érzel és jókedved kezd kerekedni... Mert a «szalónspicctől» a «részeg, mint egy malac» fokozatig nem nagy ám a távolság! Különösen annál, aki nem szokta a bort!

Névnapját ünnepeli a barátod. Letettél egy nehéz vizsgát és ujjong benned az öröm. Betöltötted huszadik születésnapodat. Örülsz és azt akarod, hogy a barátaid is veled örüljenek. Nagyon helyes! De úri módon, úri mértéktartással, a felelős férfiember soha fel nem oldódó fegyelmezettségével! *Miért kell részeggé aljasodnotok azon a címen, hogy örültök?*...

Megbuktál a vizsgán. Csalódtál egy kisleányban. Örömre vártál, de nem jött és most tele vagy keserűséggel. Búsulsz, és azt szeretnéd, hogy a barátaid is veled búsuljanak. Tehát jöjjön a kocsma!... Hohó, ezt már nem! Ha bánatod van, bevonulsz a szobádba és magadra zárod az ajtódat és szembe nézel a szomorúsággal. Vagy magad mögött zárod be az ajtót és elmész a hegyek közé, jó hatalmasat bolyongani, hogy a testi fáradtság ellensúlyozza a szíved lankadtságát. Vagy keményen munkába fogsz és abba fojtod a szomorúságodat. Ha pedig valaha tanultál lélektant, akkor megtalálod az egyetlen eszközét a búsulás leküzdésének: sikert keresel, örömet, hogy ezzel feloldjad a reád nehezedő

ernyedt bánatot. De bánatból inni: nem, pajtás, ez nem méltó hozzád. A «leiszom magamat a sárga földig!» rikkantás még nótában is ocsmány, hát még valóságban! Hideg fejjel, józan ésszel szembenézni minden bajjal! *Bánatpohár nincs benne az úri férfivilág fegyvertárában.*

Likőrökre, pálinkákra nagyon vigyázz! Sokkal veszedelmesebbek a bornál! És ha a jó pajtások ugratnak, meg mersz-e inni tíz kupicával ebből az erősből, inkább tűrd el, hogy kórusban zengjék: «Nem vagy legény, Berci!» — minthogy aztán részeg dülöngésedet és szánalmas gyámoltalanságodat röhögjék meg.

Sokszoros veszedelme az alkoholnak, hogy *elveszi az ember akaraterejét, feloldja gátlásait* és nekihajtja ostobaságnak is, bűnnek is. Hány fiú veszítette el a tisztaságát borközi állapotban! Míg józan volt, törhetetlennek bizonyult! Hányszor vittek rá gazságra, bűnre igen derék fiút, miután előtte leitatták! A sötétség órája, amikor az agyra borul reá a mámor éjtszakája, rengeteg olyan bűnnek oka lehet, amelyet később jóvátenni nem lehet soha.

Víg játékból súlyos bukás lehet. Kis könnyelműségből ember romlása!

Ne játsszál a boroskupával! Tisztafejű, fegyelmezett úr légy akkor is, ha körülötted mindenki mást földhözvágott a bor. Be yourself! *(K)*

VII. A Sátán árnyéka.

«A Sátánnak nagy az árnyéka:
fél földgolyónyi néha-néha,
oly tarka, mint a páva farka,
oly babonázó, mint a bűn,
hosszú, mint a történelem
és édes, mint a szerelem . . .»

Mécs László.

Legsötétebb árnyék a tiszta napsugárral szemben van.

A Sátán árnyéka legsötétebb ott, ahol az Isten legfönségesebb gondolatai állnak.

Isten VI-ik parancsa mögött az emberteremtés gondolata.

Házasság szentségében, Isten előtti felbonthatatlan kötelék felelőssége alatt, a férj és feleség egymással való házaséletének ajándéka: a gyermek. Az emberteremtés eszköze az édesanya és édesapa; az emberteremtést védi a házasság szentsége; az emberteremtés kedvéért nyitja fel Isten ott a szexuális ösztön zsilipjeit. De a gyermeket védi akkor is, amikor tilalomtáblát állít a házasság szentségén kívül minden nemi élmény elé.

Tiszta ifjúság!

Tiszta szerelem!

Tiszta házasélet!

A Sátán árnyéka a VI. parancs fölött a legfeketébb.

Kísértés-tengeren, küzdelmek tengerén gázol át az ifjúság, amíg az esküvő oltárhoz megérkezik.

Hányan gázolnak bűn-tengeren át! Hányan érkeznek megrontva, kifosztva az otthon kapujába! Rettenetes magyar probléma a világháborús lelkületben jelentkező felfokozott erotikum és szexualitás! Rettenes diákprobléma a Sátán hosszan rájuk terülő árnyéka, amely talán az egyetemi ifjúság fölött a legsötétebb. Mert az egyetemi ifjúság a nemzet legdrágább ígérete. És a Sátán árnyéka a legsötétebb ott, ahol Isten legfönségesebb gondolatai, a nemzet legdrágább kincsei állnak! (K)

1. Beszélgetnek a diákok.

«Legkedvesebb diákemlékeim közé tartoznak azok a késő esti barátság-félórák, amikor hol nálam, hol más-más pajtásomnál összejöttünk régi osztálytársak, vagy akik a kurzusból éveken át szorosan összetartottunk és cigarettázgatva beszélgettünk: mindenről... semmiről...» — mondta a 25 éves találkozón egy kitűnő vidéki sebészorvos.

Tudom. Mint igazgató, nem is üldöztem, nem is tiltottam ezeket az esti barátság-órákat; csak azt kértem mindig: csendesen legyetek, hogy meg ne zavarjátok a szomszédok munkáját.

De mondjátok meg őszintén: minden beszélgetéstek igazán lelket emelő és szívet melegítő katolikus férfibeszélgetés volt? Nem ott szedett-e fel közönséges stílust és sok közönséges vonást az a tisztalelkű idealista fiú, akinek eldurvulását fájó szívvel nézték, akik szeretik őt?

A téma!..

Igazán szükséges az, hogy a magyar ifjúság beszédje, tréfája állandóan a nők körül forogjon, vagy erotikus és szexuális élmények és szerelmi hódítások körül? Anyjáról, húgáról, menyasszonyáról hallgat a fiú; azok nem valók a kompánia ajkára; a «nő», akiről ott szó esik, bűn leánya, vagy társaságbeli úrilány, akit a gavallérok ilyenkor mezítelenre vetkőztetnek. Nem volna-e nemesebb, ha magyar problémákról, célokról, jövőről, aztán irodalomról, közéletről, tervekről, aztán a diákélet ezer kérdéséről esnék szó a lelketnyitó beszélgetés óráin? Trópusi, vagy keleti forróvérű népek gondolata fordul csak ilyen mágnestű-csökönyösséggel mindig érzékies témákra; börtönök, fegyházak kényszer-önmegtartóztatásban élő lakói fordulnak ilyen olthatatlan sóvárgással állandóan a női test felé. De a magyar egyetemi ifjúság! Pár év mulva férjek és édesapák!... Valóban azt hiszitek, hogy nem lehet más tréfát mondani, mint derékon alulit? A jóízűen adomázó szellemes régi magyart, vagy a falunak állandó derűvel sziporkázó nagyszerű parasztját valahol elveszítettétek és a kávéházi asztalon előlegért író firkászok szerkesztette silány élclapok szellemi tartalmát viszitek be a diáktréfákba... Nem érzitek, hogy mennyire alacsony a színvonal ott, ahol nem értékelnek igazi szellemességet, ellenben minden drazmát vagy disznóságot vagy hülyeséget harsogó hahota kísér?...

Mit vétenek beszélgető diákok a VI. parancs és a jó=ízlés ellen!

A stílus!..

El mernéd ismételni édesanyád előtt azt a kitűnő be=mondást, amellyel tegnap a barátaidat úgy megnevettetted? Úgy=e, nem? Édesanyád elpirulna: a sértett szemérem pirja és a fia fölötti szégyen pirja szállna homlokára. Te, milyen sokszor pirulnának édesanyák, ha titeket beszélgetni hal=lanának!

Igazán azt hiszed, az férfias, ha az ember a beszédét káromlásokkal és válogatott trágár szitkokkal szórja tele? Ha a diák türelmetlen, vaskos szemérmetlenséggel ad ennek kifejezést; ha haragszik, hajmeresztően durva szexuális káromkodás árad a szájából; ha örül, kétértelmű kifejezé=sekkel labdázik. A genitáliák életet nemző szervek; a coitus a házasság szentségében emberteremtő szolgálata a szülők=nek; — te, lehet ezekről olyan durván, olyan megdöbben=tően közönségesen beszélni úton=útfélen, ahogyan ti teszi=tek? Az élet tele van jósággal; az ország tele van édes=anyákkal és húgocskákkal és ideális lelkű leányokkal, akik az evangéliumi szűzek példájára tisztaságmécsest gyujtva várják az Isten küldötte vőlegényt. Nem érzitek, hogy a ti beszélgetéseitek meggyalázzák a legszebb és legszentebb dolgokat?

«Ne adjátok a szent dolgot ebeknek, se ne vessétek gyöngyeiteket a sertések elé!» (Máté 7, 6.) — *Ne legyetek közönségesek és ízléstelenek!*

Ha tekintélyed van a diáktársaságban, mordulj rájuk és ne tűrj ronda beszédet. Ha nem játszol vezetőszerepet, akkor két gyilkos fegyvered van: a *hallgatás* és a *nem=nevetés!* Kivégzi a trágár viccelőt, ha van egy a társaságban, aki unott arccal, csendes undorral hallgat s ha megjegyzést tesznek rá, csak annyit mond: Ilyen ízléstelen silányságon nem tudok nevetni!

Mondjátok igazán: nem lehetne az egyetemi ifjúság *arbiter elegantiae* a beszélgetéseiben és tréfáiban is? *(K)*

2. Kamaszbűnöd ide is elcipelted?

Az onaniáról elég sokat írtam a «Kamaszok»=ban. Olvastad?

A magyar fiúk jelentős százaléka még mindig beleszédül a serdülés éveiben a kamaszbűnbe és vergődik benne évekig.

Bár a katolikusoknál egyre mélyülő lelkiélet és intenzív lelki vezetés következtében állandóan csökken a magános ember bűnével játszók száma, még mindig megrendítően nagy. Csendes irígységgel olvasok Walter Cimbal könyvében az északi népekről, ahol a házasságig érintetlen-tisztán élő ifjak száma tekintélyes; vagy arról, hogy az első világháború utáni német ifjúság körében e tekintetben feltűnő javulás volt észlelhető. A magyar fiúknak forróbb a vére; de önmaguk fegyelmezésében nem tudnák felülmúlni az északi népeket, ahol a lelkiélet medre sokkal sekélyebb? . . .

Nemes Nagy Zoltán dr. írja: «. . . 15 éves fiúnál már meg lehetne említeni azt is, hogy az onanizálás rendszerint az ivarmirigyek és a szexuális centrumok korai kimerüléséhez, ennek következtében a nemi élet működési zavaraihoz, impotenciához, nemi gyengeséghez vezethet a felnőtt korban, ami megzavarja a férfikor munkabírását, alkotóerejét s egész boldogságát». (Katasztrófák a szerelmi életben II. 202.) — «Sexuális neurosisok» c. hatalmas művében pedig: «. . . a chronikus onanisták, akik éveken, sőt évtizedeken keresztül űzik az onanismust, az esetek többségében nem azzal a panasszal jutnak el az orvosi rendelőbe, hogy az onanizálásról szeretnének leszokni, hanem az éveken át szenvedélyesen és féktelenül űzött onanizálás pathologikus következményeit panaszolják. Ilyenek a legkülönfélébb neurotikus jelenségek, neurasthenia sexualis stb.». (408. old.)

Serdülőkor végén, úgy érettségiző kor körül, amikor a nemiség fejlődésének autoerotikus iránya megszűnik s átváltódik az ifjúnak a leányvilág iránt való komoly érdeklődésévé, az onania üteme csökken. Ilyenkor, ha komoly erőfeszítéseket tesz, mindenki aránylag könnyen szabadulhat a magános ember bűnétől. — Komoly férfiérdeklődés egy kislány iránt, vagy az ideális, komoly szerelem megjelenése legtöbbször kettévágja az évek során át folytatott onaniát is. De ez már a harmadik évtized elején! S addig mennyi bűn és mennyi rontás!

Ha kamasznak nevez valaki, megsértődöl. Ifjú vagy már s férfinak mondod magadat. Szexuális fegyelmezetlenségben miért maradsz hát még mindig kamasz?

Menj el a lelkiatyádhoz és beszéld meg vele a dolgot. Álszégyen nélkül, eredményt követelő jóakarattal. Magad férfiakarata + lelki vezetőd kemény segítsége + Isten kegyelme akkor is megszabadít, ha megátalkodott, vagy tehetetlenül gyenge onanista voltál. *Egy éven belül mindenki*

megszabadul! — Ha a lelkiatya úgy látja, hogy pathologikus jellegű onanizmusról van szó, tehát az orvos tudására is szükséged van, ő maga fog orvoshoz irányítani. Amint viszont az orvos nem egyszer küldi hozzám páciensét, ha annak meg lelki vezetésre és tanácsra van szüksége. A testnek és léleknek két nagy gyógyítója: az orvos és a lelkivezető összefog a te érdekedben. Bízzál bennük!

Az onania gyógyítása emeltfejű terápia: az embert nemesebbé teszi. *Bűnt bűnnel gyógyítani nem lehet.* Volt, aki azt ajánlotta egyetemi hallgatónak, hogy ha az onaniától szabadulni akar, «menjen lányokhoz». Kárhozatos, lélekrontó tanács! Onaniát prostitucióval gyógyítani nem lehet és nem szabad. Egyetlen ellenszere: *castitas!*

A Pázmány Péter Tudományegyetem aulájában 1943 márciusában rendezett 3 napos szexuáletikai előadássorozaton az érdeklődők kétharmadrésze kiszorult a teremből; ez az óriási tömeg dübörgő tapssal ünnepelte az előadó és hozzászóló orvosokat, akik a házasság tisztaságának védelmét, a magyar társadalom berendezésének szexuális megnemesítését, s az ifjúság nemi önmegtartóztatását követelték. Az egyetemi ifjúság állásfoglalása imponáló volt! Bár mindazok, akik ott tapsoltak, vagy távolról helyeseltek, a maguk életében máris végrehajtanák a tisztaság reformját és a maguk tiszta férfiúságát rásugároznák környezetükre! Megmentenétek vele az országot. *(K)*

3. Bűn leselkedik az utcasarkon.

Vidékről jött. Telve idealizmussal és — az idők szellemének megfelelően — szociális segíteni-készséggel. A Nagykörút sarkán megszólította egy prostituált. Csacsi gyerek csak szegény nyomorgót látott benne, akin ő segíthet s hogy néhány kellemes percet szerezzen neki, a leány kívánságára moziba vitte. Megegyeztek, hogy másnap újra találkoznak s akkor vacsorát is fizet majd a szegény éhezőnek. Szerencsére délelőtt elmondta jól sikerült szociális tevékenységét idősebb barátjának, aki aztán napokig harcolt, míg a piócaként tapadó leánytól megszabadíthatta. Ilyen buta kölyök is van a világon!

Vidékiek voltak azok a negyedéves diákok is, akik, régi osztálytársak, egyik közismert söröző̈ben baráti poharazásra gyűltek össze. Huszonhárman voltak. A hangulat emelkedett. Éjfél tájban a vezérszónok, aki az összejövetelt meg-

szervezte, azt az ajánlatot tette: Most pedig menjünk a leányokhoz! Három fiú elleneszegült s a félig ittas társaságot lebeszélni igyekezett. Lenéző röhögéssel otthagyták őket és húsz negyedéves: drága, nagyszerű magyar fiúk, pár év mulva férjek és édesapák: együtt vonultak a szexuális bűn tanyájára. Az Úrnak 1942-ik esztendejében, amikor köröttük égett a világ és a magyar nép számára is lét vagy nemlét kérdése forgott kockán. Nem szomorú?

Egyetemek és egyetemi kollégiumok környékén sűrűn rajzanak az éjjeli lepkék: bűntársra, áldozatra lesnek. És mindig akad áldozat. Nem megdöbbentő?

A hadsereg nyomában tarka uszály: kurtizánok serege. A hadseregben katonák: édesapák, vőlegények, férjek, fiatal fiúk. Nem sírnivaló?

Egy édesapa panaszkodott: Nem merem az ablakhoz engedni a lányomat. Szemben velünk prostituáltak bűntanyája. Sorbanállnak előtte a harctérről hazatért katonák; kiszorították az egyetemi hallgatókat. — 1943! Isten őrzi csak a magyar nemzetet! Nem égbekiáltó?

Drága magyar fiúk, még most sem értitek, hogy érintetlen, tisztán kell megőriznetek magatokat az egyetlen leány számára mind a házasságig? Nem látjátok, hogy a nemi önmegtartóztatás parancsa nem jámbor szólam, hanem élet, örök élet, nemzeti történelem vérbetűkkel felírt rettenetes erejű alapkövetelése? Még most sem hiszitek, hogy a férfiasság próbája nem az, ha valaki prostituálttal nemi érintkezést kezdeni «mer»? Még most sem tanultátok meg, hogy nemzetrontó bűn a házasságon kívüli nemi érintkezés és nemzetrontó betegség a kankó meg a szifilisz?

Olvassátok Adynál a nemibeteg ember borzalmas vallomását:

«Akit én csókolok, elsápad,
Nem merem megcsókolni
Az anyámat.»

Vagy érezzétek ki a régi diáknóta szövegéből az elrontott ifjúság átkát:

«. . . Feleségünk majd lesz nékünk,
Aki számonkéri majd, hogy:
Selmec, Selmec, Selmec, Selmec,
Te vagy az oka mindennek . . .»

Hány fiú nem meri megcsókolni édesanyját, ha karácsonyi szünidőre hazamegy? Hány feleség átkozza az ura diákéveit: Hej, Budapest, te vagy az oka mindennek!...

Budapesten és a vidéki városokban és a magyar falun egyformán ott illegeti magát az utcasarkon a pénzen vett, legrondább szexuális bűn. Nem az-e a természetes, ha régi kongreganista, cserkész, sportember, kevés magyar férfiak közül egy magyar férfi, undorral fordulsz el tőle és keményebben fékre fogod magadban a nemi ingert követelő fiatal test lázongását?

Ne mondd: Csak egyszer, próbaképen! A szexuális bűn éhes bűn! Utána ráz az undor; de múlik az idő és elmúlik az undor és valami visszahív. A visszahívás erősebb, mint az első hívás volt; ha meg nem álltál először, hogyan fogsz másodszor megállni? Principiis obsta! Oszlop légy, amely áll, amint Isten keze állította! Ha kidőlt s újra feltámogatják, soha többé nem lesz olyan szilárd, mint kezdetben volt.

Jársz az utcán: hidegszemű ember; bűn csábításán keresztülnézel. Jársz az egyetemi éveken át: acélakaratú kemény, tiszta férfi; minden vágyad marokra fogod. Ki győz le téged, ha te nem akarod? *(K)*

4. «Nem vagy legény, Berci!»

Az ostoba gyereket gúnnyal, ugratással minden képtelen dologba bele lehet hajtani. Kisfiúnak azt mondják: «Úgy-e, nem mered?» — és gondolkodás nélkül csinálja, hogy bátornak tartsák. A kamasznak csak azt mondd: «Úgy-e, nem bírod?» — és csakhogy erejét bizonyítsa, mindenre képes. Az ifjúság körében elég, ha azt veted oda lenézéssel: «Gyerek!» — és bűnre, rosszra, mindenre kapható, hogy megmutassa: ő már nem gyerek.

Van-e a férfinak nagyobb kincse, mint hamvasnak megőrzött, töretlen tisztasága? Aki így érkezik fel az egyetemre, fejjel kimagaslik a társai közül s úgy kellene hogy járjon a sok megviselt, megmángorolt, elrontott ember közt, mint a civis Romanus járt a rabszolgák között! És hány ostoba kölyök egyetemi hallgató korában dobja el ezt a kamaszévek nehéz küzdelmeiben megvédelmezett tisztaságot csak azért, mert egy elrontott testű-lelkű vén ordas kolléga a cimborái gúnyos röhejére közt a szemébe vágta: «Nem vagy legény, Berci!»

A bűnnek pszichológiájához tartozik, hogy nem tűri a bűntelenséget. A lezüllött ember nem nyugszik, míg magához nem húzta a züllésbe a nála különb társát. Ha a fekete a fehérrel találkozik, soha nem ő fog visszafehéredni, hanem ő mocskolja feketévé azt, aki eddig nemesen fehér volt.

Mese a pocsolyában tapiskoló utcagyerekekről... Megállt mellettük a szép ruhába gondosan felöltöztetett úri kisfiú. Nyelvöltögetés, gúny fogadta: Hej, gyáva, nem mersz közénk jönni, úgy-e? S amikor bátorságát bizonyítandó belemászott a sárba maga is, akkor megrugdosták, gyalázták, szemébe röhögtek: Most már olyan ronda vagy te is, mint mi! Nem vagy különb nálunk!... Hej, ha sok tisztalelkű fiú gondolna a mesére, amikor a cimborák kísértésében áll!

Való tény, hogy a prostitució karmaiba a legritkább esetben a maga bűnös vágya, vagy az utcaleány kísértő ingerlése viszi a fiút. A háttérben legtöbbször a cimborák felizgatta kíváncsiság lapul, vagy pedig a virtus: Mutasd meg, hogy férfi vagy! Előtte ezren tönkrementek buta hiúságból; s az ostoba ezeregyediknek újra lépremegy.

«Nem vagy legény, Berci!»

Az olyan értelemben, ahogyan ti gondoljátok, nem is akarok legény lenni! Nem, nem vagyok legény. Férfi vagyok! *(K)*

5. Beteg ember is kísért.

Siet a Duna az Alföldön végig. Hömpölyögteti tiszta víztömegét. Isszuk, fürdünk benne: milyen üdítő! — A Dunának vannak mellékágai: holtágak, amelyek sehová sem vezetnek; egyetlen jelentőségük, hogy eltértek a normális iránytól s másfelé folynak. A holtágban sár, bűzös iszap, rothadás, békanyál, millió légy és szúnyog. Milyen undorító!

A szexuális ösztön medrét megrajzolta Isten keze. Férfit a nőhöz, nőt a férfihoz vonzza, hogy szentségi egyesülésükből új emberek szülessenek. Istennek micsoda fönséges gondolata! — A szexuális ösztönnek mellékágai vannak: holtágak, amelyek sehová sem vezetnek. Egy mellékágat úgy hívnak: *homoszexualitás*. Amikor férfi a férfival, nő a másik nővel szemben érez erotikus vonzalmat s keres nemi kielégülést. (Nevében a «homo-» nem a latin homo, hominis: ember szóból származik, hanem a görög «homo»:

«azonos, egyenlő» tőből. Homoszexuális tehát: azonos neművel szembeni szexualitás.) — A nemi ösztön meghamisítása; a természettörvény felforgatása; Isten parancsának halálos megszegése. Férfikezek férfiarcot simogatnak; bajuszos ajkak szakállas arcot forró csókokkal borítanak; férfitestek vonaglanak szerelmes ölelésben; életmagvakat hordozó ondó ömlik, de nem lesz élet belőle: bűn lesz, rothadás, betegség. Milyen undorító!

Budapesten több ezer a rendőrileg nyilvántartott homoszexuális férfiak száma; ugyanannyi a titkos bűnözőké, akikről nem tud a rendőrség. A világvárosi erkölcsi alvilágnak egyik legsötétebb foltja. Találkozóhelyeik vannak és titkos orgiáik; mások számára érthetetlen ismertető jeleik; felhajtóik és áldozataik. Mennyi fiú sodródik el Pesten ebbe a holtágba! És elvész a sárban, iszapban.

Ritkán hallunk róluk; inkább a sorok között olvasunk. Amikor arról írnak az ujságok, hogy jómódú idősebb agglegényt a lakásán éjjel meggyilkoltak suhanc látogatói, akikkel előzőleg pizsamában együtt vacsorázott, borozgatott . . . Aki az élet mélységeit érti, arra gondol: szegény, nyomorult kölykök: áldozatai voltak perverz nemi bűnben, most a gyilkosságban őt magát áldozták fel a Sátánnak! . . .

Minden szeptemberben, amikor «új anyag» kerül fel Pestre, az egyetemek és egyetemi kollégium vidékét ellepik az éhesszemű homoszexuálisok. Egy-egy leányosképű, tisztaszemű fiú mennyi zaklatásnak, csábításnak van kitéve! Megszólítják, érdeklődnek; lakást kínálnak vagy protekciót felvételhez, álláshoz; kitűnően fizetett mellékfoglalkozást ígérgetnek; máskor sportpályára hívják, mert látják duzzadó, fiatal erejét és megtapogatják, hogy lássák, «milyen izmai vannak különösen kifejlődve» . . . Moziba hívják, vagy színházba, vagy a lakásukra és itatni próbálják . . . Azt mondják, távoli rokonok, akik eddig a szülőkkel haragban voltak, de az ifjú rokonon keresztül majd kibékülhetnek és sok mindenben segítségére lehetnek a családnak . . . Tanácsadók, mecénások, pártfogók és segítők . . . A fülemüle májusi dalának tizenhatféle változatát figyeltük meg egy éjtszaka a Kakukhegyen a cserkészeimmel; — *a homoszexuális csábítónak ötször annyiféle dallama van.* A szentimrések már tudják, mit jelent az «úri koldusok», «úri pártfogók», a «búsképű gyászolók», meg az «ismeretlen rokonok» hívása. Ilyenkor másnap két jól megtermett öregdiák kíséri

el a megbeszélt találka helyére a gólyát és ott csendesen karonfognak s a kapualjba kísérnek egy jólöltözött idősebb urat, aki néhány perc mulva kissé zilált halmazállapotban távozik onnan, feltűnő módon gyorsabban, mint ahogyan jött, de esze ágába sem jut rendőr után kiabálni; loholtában vissza=visszanéz, nem jönnek=e utána . . .

Találkozni fogsz velük. Lépre ne menj, be ne dőlj! Szólj a barátaidnak. Ők majd elintézik a csábítót csendesen és tapintatosan. Ó, nagyon tapintatosan. Úgy odatapintanak, hogy derék «rokonod» egyszeriben kigyógyul az utánad való atyafiságos vágyakozásból!

A homoszexuális perverzitás rabjainak bűne tulajdon=képen érzékies érintés, nézés, csók, és raffinált izgatás köl=csönös onanizálásig. Perverz nemi éhséget kelt és eltávo=lodik a normális irányától az Isten teremtette szexuális ösztönnek. *Következménye:* kielégítetlenség, a normális irányban érzéktelenség, a házasságban impotencia, beteges vágy a holtágak után és — boldogtalan házasság, boldog=talan élet.

Azt tanítja az orvos, hogy az emberi szervezet tele van betegség=bacillusokkal: milliószámra tenyésznek bennünk és csak a szervezeten átrohanó egészséges vér irtja pillanatról=pillanatra és biztosítja folytonos küzdelemben az egészséget. Így az egészség tulajdonképen: uralkodás száz betegség fölött. A nemi ösztön vonalán is az egészségesben is ott bujkálhat a betegség=csira: a normális ösztönű emberben is benne rezeghet bizonyos homoszexuális, vagy szadista hajlam. Ha kísértés meg az alkalom táplálékhoz juttatja, akkor megnő és felfalja végül is az embert. Viszont *egészséges élet, komoly akaratnevelés és fegyelmezett lelkiélet korlátokba töri s így tartja mindhalálig.*

Vannak, akik a homoszexualitást egyszerűen betegség=nek mondják és a vérszegénység, meg a tuberculosis meg az asztma mintájára orvosi kezelés mellett teljes polgárjogot követelnek számára. Tévedés, vagy hazugság! A perverz hajlam lehet adottság, lehet öröklött; de komoly akarattal, lelkiélettel százszázalékig megfékezhető és korlátokban tart=ható úgy, hogy nem árt, bűnre nem visz és nem is tud róla senki más, mint a lelkiatya, meg, ha segítségére szükség van, az orvos. *Ahogyan úrrá tud lenni az ember hosszú éveken át, egészen a házasságig, vagy egészen a halálig a normális szexuális ösztönön, épúgy úrrá lehet mindenféle nemi perver=zitáson is.* «Kénytelen vele szegény!» — «Nem tehetett

róla!» — ezek hazugságok. Semmiféle perverzitás nem mentes a felelősség alól.

A magyar büntetőtörvénykönyv bűnnek kezeli és börtönbüntetéssel sujtja. Az Isten bűnnek kezeli és örök kárhozattal bünteti.

Ha valakit megvádolnak vele, nem tud ellenbizonyítékkal védekezni. Ha valakit megvádolsz vele, nem tudsz bizonyítani, hacsak tettenéréssel nem. Tisztasággal és meg nem rontott, egészséges férfiassággal védekezzél a kísértővel szemben. Erőd az erkölcsi, nem a jogi önvédelem; nem a törvény szankciója, hanem magad megközelíthetetlen tisztasága tartja távol tőled a holtágra futott ember szennyes vágyát.

Ne legyen neked soha semmi közöd az élet holtágaihoz!

(K)

6. Putifárné.

«József azonban széptermetű és csinos külsejű volt, s egy idő mulva szemet vete Józsefre az asszonya és mondá neki: Hálj velem. De ő semmiképen sem álla rá e gonosz cselekedetre, hanem mondá néki: . . . Hogy tehetnék ilyen gonoszságot s hogyan vétkezhetném az Istenem ellen! . . . Ekkor az asszony megragadá ruhájának szélét s mondá: Hálj velem! Ő azonban otthagyá palástját az asszony kezében és elfuta és kiméne.» (Mózes I. 39, 6—12.)

Sokan vannak a modern Putifárnék. Méltóságos asszonyok és nagyságos asszonyok és egyszerű asszonyok; feleségek, édesanyák, vagy gyermektelen házasok, vagy özvegyek. Az előbbieknél félni kell a férjtől; az özvegy szeretőjének csak a jó Istentől kell félnie.

Hazulról jött, az édesanyja mellől. Élet bűn-mélységeiről dehogyis sejtett valamit! De eljött a cimbora — (a Sátánnak sokféle arca van!) —, aki megirígyelte az ő tisztaságát és jóakaratú tanácsadással fordult hozzá bizalmas beszélgetések késő esti óráiban: Ne kezdj ki leánnyal: ha a dolognak következményei lesznek, végül is a nyakadba varrják! — Ne kezdj perditával: útálatos másokkal osztozni, meg aztán könnyen nemi betegséget meg más bajokat kaphatsz. — Tudok egy nagyon kedves úriasszonyt. Özvegy . . . Ott nincs veszély . . .

A másikon is rajta még az édesanyja simogatása. Idegen volt egészen a pesti társaságban, nem volt aki be-

vezesse. Kormánytalan sodródott erre=arra. Egyszerre egy kedves, szép fiatal úriasszony érdeklődni kezdett iránta. Szegény gimpli, mit tudta ő, hogy a «fiatalságot» kozmetikai szerek húsz évvel későbbre is varázsolhatják! mit tudta, hogy az «úriasszony» szerepet színpad nélkül is el lehet játszani! Jól esett az érdeklődés, szívesen fogadta a meghívást; jól is érezte magát, büszke is volt rá kissé, el is dicsekedett a barátainak. Színház, mozi, vacsorák, séták, hosszú üldögélések és beszélgetések otthon . . . Az asszonyban volt valami édesanyás is, valami testvéri is, valami szerelmes is; ki tudná azt szétanalizálni! S amikor egy este Putifárné «megragadá ruhájának szélét s mondá: Hálj velem!» — nem volt ereje hozzá, hogy azt mondja: Bestia! — vagy «elfusson és kimenjen» hidegen és érinthetetlenül. Bizony, *a zsidó József sok keresztény magyar fiúnál különb férfijellemnek bizonyult a kísértés órájában!* Szégyen, de sajnos, igazság!

Csacsi gyerekek! Szegény áldozatok! Mikor fogjátok végre megtanulni, hogy a kísértés nem a bűn éjtszakáján kezdődik, amikor a bortól lankadt áldozat ruháját megragadja a Putifárné, hanem az első tüzes pillantásnál, az első simogatásnál, az első fuvolázó, csalogató meghívásnál. És mikor tanuljátok meg végre, hogy ha tövisbokor kapaszkodik az ember ruhájába, kirántja magát és tovább megy, — ha bűnt kereső asszony kapaszkodik a ruhájába, kirántja magát és tovább megy, — s hogy *inkább mondjanak medvének, parasztnak, udvariatlannak, mint a víg özvegy szeretőjének.* Ez megalázóbb!

Minden kísértés fölött változatlanul, mint a csillagos ég a földi ember feje fölött, áll az Isten törvénye: *Nincs nemi élményed a házasságig s azután: nincs nemi élményed a házasságon kívül!* Mert minden erotikus vagy szexuális kielégülés megtörése Isten törvényének s ezért bűn, súlyos bűn!

Amikor hivogató dalát zengi Putifárné, a te lelkedben ott zengjen a nóta: Hideg szobor vagy, meg sem értenéd!

Lelked mélyén pedig csendesen pereg az ima: Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo! *(K)*

7. «Nők» — és a katolikus női ideál.

A diákszoba ablakából nyerítő, durva röhej hallatszik ki. Ó, én tudom, mit jelent. A keresztény magyar egyetemi ifjúság nőkről beszélget.

Vigyázzunk a kifejezésekre. Nem édesanyáról, nem a húgocskáról, vagy a nővérükről, nem a menyasszonyukról, vagy arról a kisleányról, akinek a fiú a szívét odaadta. Nőkről.

T. i. *az édesanya, a testvér, a menyasszony, az ideál nem «nő». Ezeknek saját nevük van és emelvényen állnak a fiúk szívében.* Ha szól róluk, tisztelettel szól; ha bárki csak gondolatban megbántaná őket, becsületével áll ki a védelmükre. Mert ezekkel szemben a fiú: a modern idők lovagja.

«Nők»: a nem-ezek. A többiek.

No nem úgy, hogy csak azok, akik nem édesanyák, vagy aki senkinek sem testvére, vagy menyasszonya, vagy ideálja. — Mondjuk, egy magánosan álló tisztviselőnő, vagy tanítónő: ó nem, ezek tiszteletreméltó úri hölgyek, senki őket gondolattal is meg nem bántaná. — Vagy talán a kalauznő, pincérnő, kenyeresleány, ujságárusleány, vagy az áruház kiszolgáló leányai, vagy a faluról felkerült kis cselédkék? . . . Nem, nem, ezek dolgozó nők, minden megbecsülést megérdemelnek; gazember, aki egy rossz szót szólna róluk. — Hát talán a színésznők, táncosnők, kóristaleányok? . . . Ezek között sokszor akadnak «nők», de általában nem, nem szabad semmi rosszat mondani, hiszen olyan sok derék leány van közöttük: Istent szerető, édesanyját eltartó, megközelíthetetlen!

Hát akkor kik a «nők»?

Jaj, ne tessék már annyit faggatni! Olyan nehéz lenne meghatározni a fogalmat. Nem is gondolkodtunk még rajta. Izé . . . Hát nők, no. Nőcskék, nőcik, görlicék . . . hogy ne mondjam: . . . izé . . . Hm.

Értem. Becsületedre válik, hogy torkodon akadt a durva kifejezés. Azt akartad mondani: nőstények. Vagyis azok a leányok és asszonyok, akikkel szemben felszabadul a férfiban minden erotikus vágy és szexuális izgalom; akikkel szemben a hím áll és bennük semmi mást nem keres, mint a másik-nemiséget. Akiknek nincs nevük, családjuk, lelkük, értékük, jövőjük; akik egyszerűen a jelen perc kísértői: két lábon járó, mosolygó erotikum, testet, nemi élvezetet kínáló nem-ember. Igy van?

Egyszóval a prostitució sötét világából felmerülő szegény elbukottak: a perdíták a «nők»? És mindenki más, aki olyan erkölcsi színvonalat árul el csak, mint ők, akinek viselkedése, szavai, ízlése, lelke nem különb az övéknél. A «nő» tehát a félvilágba, lápvilágba, bűnvilágba züllött asszonyi állat. Nem egy arc, egy név, egy kötelezettség, egy felelősség, hanem: egy bűn a magáról feledkezett óra izgalmában.

Eszerint csak a romlott ízlésű és fegyelmezetlen férfi komiszsága az, ha általában minduntalan a «nőkről» beszélgettek és ezt a szomorú fogalmat általánosítjátok és mint a sarat, rákenitek ismerős vagy ismeretlen leányokra, akik azt semmiképen nem érdemelték meg. A ponyvaregények, ponyvamagazinok, zugvicclapok és rondaszájú férfitársaság hatása rajtatok, keresztény úri fiúkon az a közönséges vonás, amely a dolgozó nőben is csak a testiséget keresi és sötét gyanúsításokkal mocskolja azokat, akik nem védekezhetnek e hitványság ellen.

Katolikus magyar úri fiúk . . .

A lápvilágról nem beszélgethettek, mert azt úri erkölcsötök elzárja előttetek, s mert mindaz, ami oda tartozik, nem téma számotokra. Éppen így kiesik a ti életetekből, mert mélyre süllyedt a ti színvonalatok alá mindaz, akinek erkölcse, stílusa, élete egy vonalon áll a perditáéval. Eszerint ti «nőkről» nem is beszélgethettek. Nem süllyedhettek olyan mélyre, hogy nagy röhögve a «nőkről» beszélgessetek. Ezt hagyjátok azoknak a fiúknak, akik férfiban nem érnek többet, mint a bűn leánya nőben. A ti minden beszélgetéstek magas ívben halad ezek fölött a mélységek fölött. *Tudtok hallgatni, ha nincs okosabb témátok, de embert, asszonyt meggyalázó hímek-traccsában ti részt nem vehettek.*

A ti lelketekben a nőnek ideális képe él. *A keresztény világ ezt az ideált Krisztus anyjának alakjáról mintázta:* a szűz képét is, a feleség képét is és az édesanyáét. És a keresztény világ ebből a magaslatból nem enged. A perditát, a félvilági nőt, a házasságtörő asszonyt az eredeti bűn és a személyes emberi bűnök teremtették meg; ezeket a kereszténység nem építi bele a maga világrendjébe. Ő ideálra néz és levett kalappal, vigyázzban áll meg az ideál előtt.

Leány. Szűz. Ideál. Menyasszony. Ezek keresztény fogalmak.

Feleség. Édesanya. Ezek a keresztény világnézet szerint a női ideál csúcsai.

Magyar nagyasszony. Magyar kisasszony. Magyar

menyasszony. Ezek az ezeréves magyar nemzet fogalmai a magyar nőről.

Kislány. Szerelmes ideálom. Választottam. Menyasszonyom. Én asszonyom, hitvesem, feleségem. Gyermekeim édesanyja. Ezek a te gondolataid az egyetlen nőről, aki az életedben a minden lesz. Forró, áhítatos szeretettel becsülöd.

És miatta megbecsülsz minden más nőt: tisztát és elbukottat, úrinőt és durva némbert, nagyasszonyt és parasztasszonyt, s még akit besározott az élet, arra is a férfi tiszteletével nézel: a férfi tiszteletével, aki nagyon magasra állította női ideálját, és akinek ideálja fölött a boldogságos Szűzanya képe áll.

Diákszobákban a nőkről ti csak így beszélgethettek!

(K)

8. Belép életedbe a Leány.

Keseredett édesapa meséli panaszát:

— Nem ismerek rá a fiamra. Egy év óta megállt. Nem teszi le a kollokviumait, nem egyezteti az indexét, lekésik a beiratkozásról, nem jelentkezik szigorlatra. Kurzustársai vígan mennek tovább; ő áll egykedvűen és nem izgatja, nem érdekli semmi. Azaz hogy valami mégis érdekli. Sűrűn megcsendül a telefonom: hol szőke hang beszél, hol barna hang, aztán fekete hang; mind azt kérdezi, hogy a K. szigorló urat nem kaphatná-e egy szóra. Jani ilyenkor veszi a kabátját és eltűnik; megjön éjfélkor, vagy nem jön meg éjfélkor sem, aszerint, hogy az az «egy szó» milyen sokáig cseng ... Tudod, Atya, én is voltam jogász Pesten, még az első világháború előtt. Én is báloztam, udvaroltam, egy forró diákszerelemből sírva kiábrándultam és gyógyítónak kerestem újat, amelynek vége házasság lett. Én megértem, hogy az egyetemi hallgatónak kell társaságba járnia, kell leányokkal foglalkoznia, hiszen közöttük kell megtalálnia azt, akit elvesz majd feleségül. Megértem azt is, hogy elkapja a szerelem, amelyről aztán kiderül, hogy csak mese volt, és «itt a vége, fuss el véle». De ezt a poligám szerelmeskedést, ezeket az egyszerre több leánnyal való találkákat és bizalmas telefonbeszélgetéseket és levelezést és idillikus kirándulásokat mi nem ismertük. És mi nem voltunk ilyen közönségesek a leányokkal szemben, mint a fiam, meg a barátai. Ez a szőkét is, a barnát is, a feketét is meg a többit is úgy kezeli, mintha félvilági nők volnának,

kizárólag arra rendelve, hogy őneki, a teremtés urának erotikus vágyait kielégítsék. Az én időmben a Galilei-kör volt a hangadó az egyetemeken, és az ifjúság lelkületéről meg erkölcsi felfogásáról jobb nem beszélni; de mondhatom neked: mi, katolikus fiúk, tiszteltük a leányt. Nemcsak azt, akit el akartunk venni feleségül, hanem a többit is, akit majd a bajtársaink egyike fog elvenni feleségül. Mi valahogyan nemesebbek voltunk, jobban urak voltunk, mint a fiaink ma . . .

Kemény beszéd ez! Megértitek-e?

Hogy a leányok érdekelnek benneteket és hogy mint a mágnes a vasat, úgy húz benneteket az ő társaságuk, ez természetes. Nem ti akarjátok: az emberi természet szava ez bennetek. Természetes, hogy az egyetemi hallgató sokat forog leánytársaságban, jár családokhoz, táncra, zsúrra, bálba, és minden alkalmat megragad, hogy a kisleányokkal érintkezhessék: hiszen általában az egyetemi évek alatt találja meg az intelligens fiú azt a leányt, akit majd oltárhoz vezet. Természetes, hogy ez a tendencia végigvonul a főiskolás éveken. «Keresem a boldogságot, keresem a párom . . .»

De ki nevelte belétek azt a szörnyűséget, hogy a leány játékszer, akivel egy darabig elszórakozik az ember, azután megúnja, elejti és vagy összetörik, vagy felveszi más és játszik vele tovább . . .? Honnan merítitek azt a sötét felelőtlenséget, hogy úrilányokról úgy beszéltek, mintha nem-úri leányok volnának, és természetesnek találjátok, ha egész csomó barátotoknak az úrilányok «comme il faut» társaságán kívül legyenek nem-úri-lány ismerősei is, felelőtlen szórakozás céljaira? Miért gondoljátok azt, hogy szívdöglesztő szerelmi hódításokról való nagyhangú elbeszélések nyomán új Don Juannak vagy tiszteletreméltó Kékszakáll hercegnek fognak nézni a barátaitok, és hogy pontosan erre a megvilágításra van szüksége 1943-ban a katolikus magyar egyetemi hallgatónak?

Vagy igazán elhiszitek azt az országrontó hazugságot, hogy míg a házasság szentségéhez elérkezik, egészen természetes, hogy testi szerelemmel, szexuális bűnnel játsszék a magyar fiú? Bolsevizmus és újpogányság dogmatikáját és társadalmi rendjét ellenségesnek érzitek, de szexuáletikai elveit lelkesen a magatokévá teszitek? Gondoljátok, hogy új keresztény Magyarország felépülhet pogány erkölcsiség alapján?

Egy méltóságos asszony leányának kezét fiatal doktor kérte meg. Az édesanya egyenes kérdésére emelt fejjel azt felelte, hogy nővel soha még nem volt «dolga»: nemileg olyan tiszta ma is, amilyennek Isten teremtette. Ezt a derék cserkész-kongreganistát a magyar méltóságos asszony elutasította azzal, hogy ilyen bolondhoz nem adja a leányát: «. . . majd, hogy az én leányomon tanuljon? Először tanulja ki a nemi élet minden csínját-bínját, azután jöjjön vissza!» — A fiatal doktor nem tért vissza.

Te visszamentél volna? Te tudtad volna ennek a némbernek azt mondani: Anyám!?

Igen, igen, tudom, hogy a házasságot illetőleg szigorú és komolyan katolikus elveitek vannak. «Mert az már komoly dolog!» De hát a házasság előtti évek előkészítő felelőssége nem komoly? Először átvonszolódni minden komiszságon, lábbal gázolni mindent, ami szent és szép, aztán végül is megcsömörleni, «megkomolyodni» és akkor ezt a megrongyolt, kifosztott, kiélt férfit odaadni Isten oltára előtt egy hitvesnek, aki idealizmust, tisztaságot, meg nem csorbított csodálatos asszonyiságot ad neked cserébe? . . .

Belép az életedbe a Leány. Nem játékszernek jön, nem is játszópajtásnak, méginkább nem bűntársnak vagy áldozatnak. Jön és a kezében hozza egy ifjú élete boldogságát. Talán a tiedet, talán egy barátodét, talán egy idegenét. *Ezzel a leánnyal szemben a katolikus magyar úr áll: az új idők igazi lovagja.* A kettőjük találkozása nem izgalmasan érdekes, nem regényesen bonyolódó és pszichoanalitikusok turkálta mélységeket feltáró, nem bohémül könnyelmű vagy tragikusan sötét. A kettőnek találkozása nemes, úri, tiszta, mint amilyen nemes, úri és tiszta maga a katolikus magyar leány és a katolikus magyar egyetemi hallgató. Előttük az élet felelőssége és az örök boldogság felelőssége.

És még egy komoly felelősség. Ki mutasson példát az egyszerűbb embernek, ha nem az intelligens úriember? Ki adjon példát az egyszerű ifjúságnak, ha nem az egyetemi ifjúság? Iparoslegények, munkáslegények, parasztlegények, inasok, segédek tőletek tanuljanak stílust! Tiszta ifjúság, tiszta szerelem nagy gondolatait, a leány igazi megbecsülését, a házasság előtti évek súlyos felelősségét ti sugározzátok bele a lelkükbe a ti példátokkal! Noblesse oblige! Élethivatásod: vezetőjévé lenni a nálad egyszerűbbeknek. Ifjúkori hivatásod: példaképe lenni, irányítója és nemes sugalmazója az egész magyar ifjúságnak!

Belép az életedbe a leány. Szentélybe lép! Tisztelet fogadja!

A keresztény Férfi tisztelete a Nő iránt. *(K)*

9. Szerelmes diákszív.

«Atya kérem, olyan szerelmes vagyok!»

Ez az a mondat, amelyen soha életemben nem nevettem. Nemcsak olyankor, ha diplomás férfi mondta, vagy harmadéves egyetemi hallgató; akkor sem, ha sárgacsőrű gólya, vékonydongájú hetedikes jelentette ki; sőt még ha ragyogószemű kis másodikos állított be hozzám vele, akkor sem mosolyodtam el. Mert ő komolyan gondolta, nekem is komolyan kellett tehát vennem.

A szerelem az életnek hatalmas szent ténye, és bizonyos életkor elérése után szükséges és kívánatos velejárója. Ha igaz — már pedig igaz —, hogy Isten az emberi élete medrét a házasság szentségén át a családi otthonba vezette, s ha igaz — már pedig igaz —, hogy a házasság akkor lesz boldog, ha férj és feleség egymásnak minél tökéletesebb kiegészítői, akkor a szerelem hozza minden fiú és minden leány életében a legfontosabb sorskérdésnek megoldását. «Szerelmes vagyok»! — ebben a mondatban mindig távoli esküvői harangok bongását hallom.

A szerelemhez jogotok van.

A szerelemre szükségtek van.

A szerelem az élet egyik legnagyobb ajándéka számotokra.

De hogy igazán az legyen, kettő szükséges hozzá.

1. A gyümölcsnek meg kell érnie a szüretre. A gabonának meg kell érnie az aratásra. *Az embernek meg kell érnie a szerelemre, házasságra.* A legkitűnőbb őszibarack is fanyar és élvezhetetlen, ha túl korán, zöld korában leszeded a fáról. A legkitűnőbb fajú búza kalásza is üres és értéktelen, ha gabonaérés előtt nekiállítod a kaszát. A szerelemből játék lesz, vagy bűn és szerencsétlenség, ha éretlen gyerekember keveredik belé.

A kisfiú szerelme játék és mese. A kamaszfiú szerelme fantázia játéka, vagy idegek játéka. A gólya szerelme legalábbis elsietett és komolyan meg nem érett érzelem. A harmadévesnek már elhiszem, hogy élettávlatú, komoly és igazi szerelem bontakozik a szívében.

Az első szükséges tehát annak őszinte, reális meglátása,

hogy *a gólyának nem kell mindenáron szerelmesnek lennie; nem ez a férfiasság próbája.* Ne is valld magadat szerelmesnek, ne is játsszál a szerelemmel, míg a lelked mélyén hosszan, komolyan meg nem érett a férfi érzelme.

A szerelem nem gyerekjáték, hanem a férfinak egész életét eldöntő nagy érzelme.

2. Olvasd a regényt, élvezd a szép színdarabot és a komoly színvonalú mozielőadást; szeresd a poéták műveit és szeresd a dalt, a zenét. De ami bennük szerelem-romantika, azt a maga helyére: az emberi fantázia irreális mesevilágába sorold be és ne akard a magad életébe valóságnak belevinni.

Féld a bűnt minden formájában és a kísértő ellen lelked minden vitalitásával kemény küzdelemben állj. Erotikus és szexuális bűn a te életedben helyet ne találjon. S meg ne tedd azt, hogy szerelemnek könyveled el magadban azt is, ami bűn, mert meghamisítása Isten gondolatának a szerelemről. *A prostitucionak, házasságtörésnek, a szexuális bűnök száz fajának semmi köze a szerelemhez;* hazugság, ha így nevezik őket. A szerelem: Isten mágnese, amely az egymást kiegészítő egy fiút és egy leányt esküvő oltárhoz, házassághoz elvezeti. De ez nem ismer semmiféle nemi élményt mind a házasságig.

A szerelemre jogod van.

A szerelemre szükséged van.

A szerelem az élet egyik legnagyobb ajándéka számodra.

De helyes távlatod legyen róla, helyes keresztényi fogalmad, és szerelmes szívedre reánehezedjék az Isten előtti messze felelősség.

Akkor én nem fogok mosolyogni a szerelmeden, te pedig, és aki felé a szíved vágya fordul, nem fogtok sírni egy elrontott isteni nagy gondolat romjain. *(K)*

VIII. Úgy szép az élet, ha zajlik.

Az ifjú célja az, hogy mindenoldalú fejlődéssel teljes emberré legyen. Művelés alá kell vennie értelmét, akaratát és érzelemvilágát. Mindegyiket gondoznia kell, mert különben a befejezetlenséget fogja hordozni magában. Az elégtelenség érzete sokszor fogja keserűséggel eltölteni. Kellemetlenségek sorozata fogja izgalomban tartani kedélyét. S ekkor fog rájönni arra, hogy bizonyos irányban nem képezte magát, nem vette figyelembe azt a nagy igazságot, hogy az élet szintézis, mely nagy vonások és apróbb, finom vonalak szövedéke.

Szerepe van ebben az értelemnek s akaratnak, de nem utolsó sorban az érzelemvilágnak. Az egyetemi tanulmányok elégségesen pallérozzák az értelmet. Eközben megcsiszolódik az értelem, az akarat is folytonos munkában, képzésben van. Leginkább az értelemvilág az, amely kimarad a kezelésből. Erre nem marad idő. Nem is méltatják sokan figyelemre. Pedig mennyi minden fordul meg egy nemesen és gazdagon kialakított érzelemvilágon!

Az értelmi világ és az akarat köre az egyén felé irányozódik. Befelé fordul, s befelé él. Az érzelmi világ kifelé tekint, a társadalomra irányozódik, a világ személyeire s tárgyaira mutat. Ma erről különösen aktuális beszélni. Ma a szociális gondolat vezet a nemzetek életében is. Ma különösen fontos a helyes érzéknek kifejlesztése a közösség felé. Természetesen ennek úgy kell történnie, hogy az egyéniség azért megmaradjon. Nem szüntethető meg semmiképen a társadalom e kettős arculata: egyéniség s közösség.

A következő fejezetek azt a célt szolgálják, hogy tájékoztatást adjanak az egyetemi hallgatónak a társadalomban való elhelyezkedésére. Nemcsak könyv van a világon, hanem társadalom is. Ha valaki egyoldalúan csak a tanulmányokra veti s nem érleli önmagában a teljes embert, deformált alakká torzítja el önmagát. Szeretném azt az állatorvostan-hallgatót megidézni most szemetek elé, aki pompásan dolgozott

az egyetemen, minden vizsgáját, szigorlatát időben s hiánytalanul tette le jó és kitüntetéses eredménnyel, aki azonban a harmadik évben olyan neveletlenségeket követett el tanáraival szemben, hogy még tanulmányaiban is kárát látta. Nem tudott úri módon mozogni, beszélni. Ha mondott valamit «őszintén», az gorombaságnak számítódott. Csupa szöglet, csupa él volt az egész ember. Mint egy kocka — gránitból. Nem lehetett hozzá közeledni, hogy ne történjék sértés.

Könyv-ember volt, könyvmoly, zörgőlelkű száraz tudós. Semmi sem érdekelte, csak a tanulmányai. Tipikusan deformálódott társadalomellenes egyeddé. Az ilyen ember csonka és béna lény benyomását kelti. Az ilyen ember nagy tudása mellett roppant szegény, sőt nyomorult a szó teljes értelmében. Mi lesz ezzel, ha majd kezelésbe veszi őt az élet? Micsoda botrányok «hőse» kerekedik ki belőle? Mindig azt a benyomást fogja kelteni, hogy nem egyetemről és nem a fővárosból érkezett, hanem valami vadonból, hol emberekkel nem érintkezett. S mindez miért? Mert kukac-ember volt. Befúrta magát a szobájában a könyvei közé és ott tengődött faragatlan fickóként. Tegyük hozzá még, hogy az illető önmagának a legnagyobb terhe. Persze az élet azért majd megneveli, de addig annyi siralmas tanulság keserű poharát kell kiürítenie, hogy ember legyen, hogy bírja majd idegekkel.

Te, Kedves Barátom, nem követheted ezt a példát. Nem szabad egyoldalú embernek lenned, mert ilyenekre a társadalomnak sincsen semmi szüksége.

Emberré kell lenned, aki kellemes, akinek közelében lenni üdülésnek számít; emberré, aki finom és megértő, aki tudja azt, hogy körülötte emberek, érzésekkel telített lények élnek; emberré, aki szociális gondolkodású, akinek szíve van megérteni a társadalom nehézségeit és az egyes ember baját; emberré, akiben harmóniában borul össze minden emberi képesség. Ezért bele kell állnod az életbe is, mert úgy szép az élet, ha zajlik. Úgy szép az élet, ha élik, ha bontakoztatják s kivirágoztatják. *(Ü)*

1. Az élet távlata a diákévek fölött.

Pirosló hajnal most az életed. A nap, a teljes élet most van felkelőben. A hajnalnak színe és félhomálya már sejtetni engedi a jövőt. Már jelek vannak, amelyek intenek feléd. Hívnak. Ködösen rajzolódik ki a látóhatár. Talán félelem az, mely először meglep: az élet kapujában. Mindjobban látod, hogy nagy lettél és egyike vagy azoknak, akik

az életet hordozzák, viszik előre az ismeretlen jövő felé.

Előre nézz! Ha fáradságos is most még, szedd össze erőidet az előrelátásra. Legyen benned fantázia, hogy ki tudd húzni a képzelet szárnyán életed vonalát a jövődbe! Nem gyermekes képzelgésre csábítlak, hanem hasznos előrelátásra. Bele a jövőbe, melynek ura vagy. A készülőnek látnia kell az utat és a célt, ha oda akar érni. Nem lehet szerencsétlenebb ember, mint akinek nincsenek céljai. A céltudatlan embernek nincsen semmi várakozása s meghal benne a legemberibb vonás: a remény. *Nem remélni és nem várni a jövőtől semmit, ez az élő halála.*

Reménnyel nézz előre, rajzold adottságaidhoz mérten a jövőt. Akarj lenni az, amire húz a szíved. Ez az akarat és jövőbehúzódó kontúrok lesznek életednek eleven ereje. Lendít, amikor elfáradtál, ébren tart az álom ellen, hevít, ha kihűltél, lángralobbant, ha kialvóban van tüzed. Rajzold meg bátran életedet és ennek távlata boruljon diákéleted fölé.

Távlatok s kontúrok nélkül a festő sem dolgozik. Kipontozza előre a témát és azután fog hozzá kidolgozásához. Lehet-e teljesebb műalkotás magánál az életnél? Képzelj el előre magad számára sorsot, pontozz ki egy menetet, érlelj ki egy eszményt, hogy ennek nyomán haladhass. Így fogsz eleget tenni annak a felhívásnak, hogy *diákéleted felett már ott van Életed sugalmazó távlata.*

Segítsen ebben a munkádban a következő szerény gondolatsor.

Életednek magad vagy kovácsa. Magad alakítod, mivel lassan kikerültél a nevelők kezeiből. Akkor ők szántak neked sorsot. Most magad vagy önmagad mestere. *Az életnek szüksége van rád.* Nem vagy felesleges itt a földgolyón. Igenis van helyed, van küldetésed. Valamiért születtél, valamit meg kell oldanod, valami célt kell szolgálnod. *Van helyed a történelemben.* Tényező vagy, aki nem hanyagolható el. S épp ilyen emberre lesz szüksége a jövőnek, mint amilyen te vagy. Ebből a két gondolatból: hogy magad vagy ura önmagadnak s hogy küldetésed van az élethez, következik, hogy akarva-nemakarva *fontosnak kell tartanod önmagadat.* Minden komoly életindulás első felfedezése: Fontos vagyok! Súlyos és fontos minden ember. Te is. Hogy ezt megértsd még mélyebben, gondold el, hogy hány ember élete fog megfordulni a tiéden. Életed nem önmagáért! A nagy életlánc egy szeme vagy, mely egy előzőhöz kapcsolódik s melyhez egy későbbi zárkózik fel. De ha még ezt a jelentős moz-

zanatot nem is tekintjük, akkor is hány embernek leszel vezetője, sorsának irányítója diplomával kezedben!

Fontosságodnak, súlyodnak foglalata: egyéniséged. Ez a legdrágább minden emberben. Minden ember egyetlen a maga nemében, a maga mivoltában. Mint ahogyan nincsen két egyforma levél a fán, úgy nincs két egyforma ember sem. Ez az egyetlenség az egyéniség benned. Ezt az egyéniséget kell fejlesztened minél gazdagabbá. Akkor leszel az élet igazi szolgálója, ha egyéniséged a szellemiség kincseivel terhesen fejlődött ki. A lelkileg harmonikus, erejében gazdag, képzeletében ragyogó egyéniség az ideál. Nem kopírroznod kell az embert. Ezt is lehet. Vannak, akik örökké másolnak. Semmi eredetiség nincs bennük.

Tucatemberré lenni, közönséges emberré válni azok fognak, akikben nem támad fel az egyéniségük fontosságának érzete. A szürke ember, a nyárspolgár nem bír kitörni egyéniségével a többi nyárspolgár közül. Éli a maga szimpla mivoltát. Az egyéniségben tűz van. Érti az élet versenyszerűségét. Megmérlegeli az élet ígéreteit s számításában reális. Tudja azt, hogy az élethez kedv kell: vitalitás. A tucatember kuli, aki szomorúan járja egy rákényszerített járomban tengődő életét. Az egyéniség mindig boldog a maga egyediségében, mert tudja, hogy ezt várja tőle az élet, mint új színt, új erőt, új harmóniát a nagy élet vonalán.

Egyéniséggé kell lenned, hogy mások tüzet foghassanak lelkedről. Erre képtelen a tucatember. Az egyéniség mindig varázs. Ezt a varázst becsülik meg majd benned. Minél erősebb gerjesztője vagy e varázsnak, annál nagyobb vagy, mint ember. Erre világít rá Goethe zsenialitása: «Die grösste Macht der Erdenkindern sei nur die Persönlichkeit».

Merész légy hát a jövő életed elképzelésében, mert így leszel erőteljes és bátor egyéniség.

Már most kell kezdened önmagad kialakítását, mert közvetlenül egyetemi diákéleted fölé feszül a nagy élet. *(Ü)*

2. Tagja lettem a nagyok társadalmának.

Régen sokat álmodtál róla. Vágytad, hogy befogadjanak a nagyok társadalmába, hogy számításba vegyenek. S íme, most már az egyetemi polgárt a nagyok társadalmának egy tagjaként megbecsülik. Úr vagy, úrnak szólítanak és úrnak tartanak. Mindenben úgy bánnak veled, mint az az úrnak kijár.

A nagyok, akiknek társadalmába beléptél, a felnőtteket jelentik. Az érett embereket nevezik felnőtteknek. Érett ember az, aki valami befejezettséghez jutott. Nagynak, felnőttnek lenni jogot és kötelességet jelent.

Joga a felnőttnek az, hogy úgy viselkedjenek vele szemben, mint az a nagyokkal szokás. Vegyék számba személyét, személyes tulajdonait, felfogását, nézeteit, sőt — szokásait, igényeit, ízlését, gondolkodását; mérlegeljék egyéniségét, fontosságát, függetlenségét és felelősségét. Erre vágytál régóta. Ime, most már ezt teszik veled. Mintegy provokálják, hogy mindezzel rendelkezzél.

Kötelességed mindannak megfelelni, amilyen joggal felruház a nagyok társadalma. *Személyiségnek kell lenned*, akinek sajátos gondolkodása van, aki független s aki felelős tetteiért — mindent egybefoglalólag: aki *Úr*.

A társadalom, mely magába vett, elvárja tőled, hogy *modorod* legyen. A modor alatt magatartást értünk; jó modor, rendes magatartás a belépőjegy a nagyok társadalmába. A jómodorú ember mindjárt felismeri helyét a nagyok között. Ösztönszerűleg megérzi, hogy e társadalomnak szerkezete van, lépcsői vannak, fokozatai: hierarchiája. A jómodorú ember megtalálja tüstént az ő helyét s ott megáll. — A jó modortól különbözik a *modorosság*. Ez a jó modor mímelése. Nem valóságos magatartás, csak úgy tétetik, mintha az lenne. Nincs mögötte igazi jóság, megjátssza a magatartást. Származhatik tudatlanságból s ez szánalmas; vagy készakarattal s ez gonosz. — Végül szóljunk még a *modortalanságról* is. Arról az emberfajtáról, aki nem bír rendes magatartást tanusítani senkivel szemben. Ennek talán meglett volna a «gyermekszobája», mégis modortalan. Hiányzik a finomság nála, mely nélkül nem lehet senki jó magaviseletű. (Ezt a szót inkább gyermekekre szokták alkalmazni: a gyerek jómagaviseletű, a felnőtt jómodorú.)

A jó modor mellett igénye a nagyok társadalmának, hogy *legyen felelősségtudatod*. Az úr mindig felelős valaki, minden szava és tette fölött ott van a felelősségvállalás. A gyermek felelőtlen. Igy is kezelik s ezért felelőtlenségeit sokszor haraggal, sokszor derűvel s mosollyal megbocsátják. A férfi felelősségét várják tőled a felnőttek.

Mennyi megtisztelő mozzanat van abban, ha valakit bevesznek a nagyok társadalmába. Érezd magad nagyon megtisztelve, ám arra is figyelmezz, hogy *ez a megtisztelés*

és megbecsülés nem mostani=magadnak szól, hanem annak inkább, aki majd leszel.

Már most megnyílik előtted a nagyok társadalmának egy=két kisebb kerete: a család, a klub, a bálterem.

A család szentély. Tisztelettel lépj be oda. Észre kell venned a család stílusát, szokásait, etikettjét. A család az, ahol újra otthon érezheted magad. Melege s meghittsége sokra kötelez. A család barátsága megtisztelő bizalmat jelent; légy erre méltó. A leányos családnál arra is gondolj, hogy Isten mindenkinek a szívébe egy iránytűt is teremtett. Az élettársát kereső ember csendes megilletődöttségével léped át minden családi otthonnak küszöbét: hátha itt rezdül meg a kis iránytű? De ne gondold, hogy minden leánynak udvarolnod kell s hogy a családokkal való érintkezés lényege: végigenni bizonyos számú vacsorákat és ezek fejében bizonyos számú alkalmakkor megtáncoltatni a család leányát. Az elsőéves gyüjtögeti a társadalmi élet szálait, de még nem köt ki seholsem. Ne légy egy leánynak bolygója, egy családnak pórázon vezetett «kültagja». Sok leányt kell megismerned, míg az igazit megtalálod. De a család nemcsak a leányból áll; szemed legyen a többi tagjai számára is. Az édesapát megbecsülöd s rajta keresztül a felnőtt élet egy darabkáját kutatod. Az édesanyában a te anyád vonásait keresed és ha erőltetned kell magadban, akkor is nagyon tiszteld őt. A fiúk jóbarátaid, a leányoknak úri lovagja vagy. A személyzet egy társadalmi osztállyal alattad áll; a szobaleánnyal az előszobában cicázó gavallér figuráját hagyd meg a rossz ízlésű vicclapoknak, a magad életébe ne másold!

A klub, az *egyesület*, *kör*, *kaszinó* a férfiak gyülekező helyei. Válogasd meg, hova lépsz be s kiknek engeded meg, hogy társaságukkal hatással legyenek reád. Férfiak közt férfi légy: emeltfejű, egyenrangú, de fiatalságodhoz illően szerény. Figyeld a férfiakat. Sok olyannal találkozol, akitől érdemes tanulnod; de tanulhatsz a torzképtől is: azt, hogy milyennek nem szabad lenned soha. A mai magyar férfitársadalom messze van attól, hogy ideálisnak lenne nevezhető: erkölcse, gerince, politikája, tónusa, gondosan takart magánélete nem mindig épületes. Ne utánozd őket! Tartsd meg töretlen a magad férfiideálját, amelyet kamaszéveken át alapoztál meg magadban s most gondosan tovább dolgozgatsz; ehhez mérd a tapasztalataidat és csak azt fogadd el magadénak, ami az ideáloddal harmóniába állítható. Ami megdöbbentő, bántó, vagy diszharmonikus, abból tanulsz,

de azután eldobod. Merj önmagad lenni, merj változatlanul önmagad megmaradni!

Te más vagy, mint a malacadomákat közrebocsátó méltóságos; más, mint a «kérlekalásan»-talpnyaló; más, mint a hétrét görbedő nagyratörő, aki a megtisztelt felettesről a háta mögött becsületsértő eseteket mesélget. Merj más lenni! És ha megundorodtál vagy megcsömörlöttél, merj elmaradni a férfitársaságból akkor is, ha bizonyos jövő-álmokról le kell mondanod ezzel kapcsolatban.

Bálokba hívnak s ott komoly szerepet szánnak neked. Kell a bál, ahol fiúk és leányok fesztelen találkoznak a családi otthon keretein kívül s anélkül, hogy egy-egy leányos szülőnek kibírhatatlan anyagi terheket jelentene a társaság megszervezése. Úr légy ott is! Ne egy leánynak bolygója, ne egy mama zsarnoksága alatt nyögő rabszolga, aki előzetes vacsorasorozatok fejében a leánya szekeréhez kötne házi-táncosnak. A bál első részét a társadalmi etikettörvény iratlan parancsa kötelességekkel szórja tele: minden ismerősöddel végig kell táncolnod s új ismeretségeket szerezned. A vacsora utáni időszak elvileg szabad mulatást engedne; itt azonban a magad úri törvénye köt! Józan fej, végig önmagadhoz méltó viselkedés, kemény úri fegyelem a fantázia és az érzékek fölött!

Megnyílt előtted a nagyok társadalma. Beleállsz, beletanulsz. De ne felejtsd: bizonyos mértékig forradalmár vagy benne: az új nemzedék mindig forradalmár azzal szemben, ami régi. Különb világot álmodol a mainál; légy következetes és önmagadban hordozd is, testesítsd is meg ezt a világot. El ne tanuld s ne másold a rosszat; merd képviselni a jobbat, amelyet a szívedben hordozol. Egymagad nem fogod megváltoztatni a világot; de sokan vagytok idealista nagyotakarók; és ha egyedül lennél valahol, akkor is a te idealizmusod érintésétől új idők szelét érezzék meg azok, akikkel érintkezel. Tagja lettél a nagyok társadalmának; de merj benne új lenni, nagyot-álmodó és új jövő dalait éneklő. *(Ü)*

3. Szórakozóhelyek.

A szórakozóhelyek új és sokszor frissítő ízt adnak az otthon mellé. Egyetemista korodban tanulod meg, hogyan bánj a szórakozóhelyekkel. Ezzel a szemmel kell tehát megismerned őket. Az otthon megszokottá válik s az embernek szüksége van valami szórakozásra, mely feloldja feszült-

ségeit és szellemileg, idegileg megpihenteti. A szórakozóhelyeket egyenesen elítélni vagy azokat egyszersmindenkorra kárhoztatni nem lehet, de nem is szükséges. A józan ember mindig megtalálja azt a mértéket, mely helyes és illő az ő életéhez és otthonához. A szórakozásnak lényege, hogy ne kössön le túlságosan. Ne ebből álljon életed. Jól teljesített kötelesség órái után megjutalmazod magadat nemes szórakozással. Életednek ez csak a sója. Ha otthonod lesz majd, akkor is el fogsz járni szórakozóhelyre, természetes hát, hogy most is élhetsz vele frissítés céljából. Nem illenék az otthonod méltóságához a szakadatlan szórakozás; most se verje az eget szórakozásvágyad.

A szórakozóhelyek által nyujtott üdülés sohasem mély tartalmú. Van egészen közönséges jellege is némelyiknek. Éppen ezért csak átmeneti jellegű időtöltés lehet. Nem lehetsz mindennapos törzsvendég. Otthonodat nem pótolkatja az ott talált mulatság. Sőt, vigyáznod kell arra, hogy meg ne mérgezze az otthonodat s a lelkedet.

Általános elveknél nem maradunk, hanem részletesen nézzük végig a mai ember, a kultúrember szórakozóhelyeit.

A kávéház. Valamikor bizonyosan a kávén volt a hangsúly, ma már egészen máson. Kis lakásokban élők számára, akik vendéget nem fogadhatnak otthonukban, egy otthont pótló hely. Zenés kávéházba muzsikáért mennek a zenekedvelők. Vannak, akiket az ujságok visznek a kávéházba: külföldi lapok s folyóiratok kerülnek kezükbe. Vannak kétes hírű kávéházak, ahol a bűn is megfordul magassarkú cipőben. Az egyetemista nem kávéházlakó, hagyja ezt az otthontalanok füstös napközi otthonának. A cserkészet elsodorta a kávéházban gyötrődő, penészedő egyetemista típusát. Ne is térjen vissza soha többé!

Bárok, lokálok revűvel vagy a nélkül. Megfordulnak bennük még talán tisztességes emberek is. Méregdrága árak az első jellemzőik. Általában táncolóhelyiségek. A revűk mutatványos táncosszámai csekély művészettel és sok testiséggel legtöbbször súrolják a tisztességtelenség határát. Ugyanez áll az énekesszámokra is. Az egész bár s a lokál többnyire spanyolfal a bűn elé, közönséges vagy sokatmondó leplezéssel.

A kártyabarlangokról talán csak annyit, hogy barlangnak nevezik, mert zártkörű s csak ismerősökkel közelíthető meg. Rendszerint luxussal berendezve s valami kulturális cégérrel udvarképessé téve szolgálnak pazarlók átkos szen-

vedélyeinek. Mi keresnivalója lenne itt egy egyetemi hallgatónak? Sok pénzért, becsületért, életért felelősek a kártyabarlangok! Még kíváncsiságból se fordulj meg bennük!

A *lebuj* lecsúszott egzisztenciák dermesztő s nyomorúságos fészke. Inkább a külvárosokban található. A sarkaiból kifordult erkölcsi élet keres magának benne zugot, hol meghúzhatja magát, miután mindenét eltékozolta. A lebuj emberei az alvilágból valók. Ösztönösség tartja fenn őket. Még a kíváncsiság sem vihet le e fertőbe. «Gemeinschaft macht gemein» — itt igazán áll. Ez utolsó helyet a szórakozóhelyek között említettem, bár nem tartozik szorosan hozzájuk, legfeljebb annyiban, hogy «kiskocsmának» szokták kinevezni.

Mind e felsorolt szórakozóhelyek nem a te számodra valók. Ezt nem is kell külön megemlítenem. Szót mégis ejteni kellett róluk, hogy ha esetleg ilyen helyre invitálnának, legyen kezed ügyében egy kis tájékoztató. *(Ú)*

4. Mit csináljak az estéimmel?

Ha komoly mukában töltötted a napot, akkor erre a kérdésre nemigen fog sor kerülni. Tudni fogod magadtól is, hogy mit kell tenned: pihenned. Ahhoz, hogy napodat jól kezdhesd, jókor kell kelned. Minden napirend az estével kezdődik. Az esti pihenés és éjtszakai alvás csak akkor fog egészségedre válni, ha *éjfél előtt vagy az ágyban*. S pedig *legalább kétórás pihenésre kell gondolnod éjfél előtt*. Ez életani tapasztalat!

Ha korán feküdtél, korán is tudsz kelni. Az egyetemi előadások reggel 8 órakor kezdődnek s 1-ig tartanak. Sokszor még délután is van tennivaló az egyetemen. Magát a hallgatott anyagot is fel kell dolgoznod. Ha mindez megvan, akkor kérdezheted, hogy: mit csináljak estéimmel?

Ennek eldöntésénél vedd figyelembe a következőket.

Úgy alakítsd napirendedet, hogy abban *minimum 7 órás alvás* elférjen. Ennek mindenképen meg kell lennie, hogy egészséges legyen életed, s hogy bírd a munkát.

Az egyetemen csak úgy, mint otthonodban, zárt helyen vagy. Ezt ellensúlyozni kell *szabad levegőn való mozgással*. Első jutalmad a komoly munka után az legyen, hogy tartalmas sétát végzel. Erre legalkamasabb az este. Milyen szép csillagnéző sétát lehet tenni a Dunaparton vagy a Gellért-

hegyen! Baráti beszélgetésnek is ilyenkor van ideje. Ez az igazi üdülés. Ha nemis mindennapi programmodban, de legalább hetenként kétszer-háromszor szerepeljen a séta.

Ha az egészségigények ki vannak elégítve, akkor gondoskodhatsz más szórakozásról is.

Egyet nagyon szeretnék figyelmedbe ajánlani a szórakozások megválasztásánál s szeretném, ha ezt nagyon komolyan vennéd: *A szórakozásod legyen mindig szellemi!* Evés vagy ivás nem lehet a te műveltségeddel rendelkező embernek szórakozása. Ezek az életfenntartás eszközlői, intelligens embernek soha nem lehetnek szórakozásai. A szellemi fáradtságot és csömört könnyű, s a foglalkozásodtól elütő szellemi szórakozással lehet ellensúlyozni. Ezzel szerezheted vissza a szellemi üdeséget és rugalmasságot. Már maga az, hogy figyelmedet leköti egy *jó könyv* olvasása, meghozhatja a szellemi felüdülést is.

A mai ember nagyon megbecsüli a könyvet. Szereti az irodalmat. Áldoz érte, amint csak teheti. Talán soha nem olvastak emberek annyi könyvet, mint manapság. Erről beszélnek a kiadók jelentései, a könyvnapok óriási sikere. Neked is kell olvasnod. És pedig csendes estéiden épp szórakoztató könyvet, amely nemcsak arra szolgál, hogy az idődet kitöltse, hanem gazdagítja lelkedet.

A szaktudományokkal való foglalkozás mellett elengedhetetlen számodra ez irányú művelődés. Nem maradhatsz el az intelligens emberek nívójától.

Hogyan olvass? Még a szórakozást célzó könyveken se rohanj át. Tudd élvezni azt a könyvet, amelyet kiválasztottál üdülésedre. Működjön szellemed, miközben olvasol. Kapcsolj és kritizálj, gondolkozzál és eszmélkedj az olvasottak felett. Izleld meg az író stílusát. Tanuld ki könyvéből a jellegzetességeket. Élvezd a képeket, amelyeket használ. Már ebből is következik, hogy ne akármilyen könyvet végy szórakoztatásul kezedbe. *Értékes legyen irodalmi szempontból és kifogástalan erkölcsi tekintetben.* Legyen pedig főként szépirodalom. A tudományos foglalkozásod mellé ez illik legjobban, mint szórakoztató. Ne légy rabja a könyvednek. Tudd letenni, ha egy részt már elolvastál. Ne csábítson a könyvben feltárt érdekesség arra, hogy le ne tedd addig, míg végére nem jutottál. Ez már munka lenne, mely épúgy kifáraszt, mint a tanulás és így kárba veszne a pihenésed.

A szórakozásban tanusított fegyelem tartozzon hozzá

egyéniségedhez. Ezzel is fejlik benned az úr, aki nem szolgája a szórakozásnak, hanem élvezője.

Röviden vessünk egy pillantást arra a kérdésre, hogy mit olvass? Egyszerű a válasz. Kollégiumunk könyvtára csupa márkás könyvből áll. A könyvtár beszerzése előtt az irodalomban és erkölcstanban kiválóan jártas férfiak véleményét kértük ki. Az ő utasításaikat betartottuk. Igy tehát bármilyen szépirodalmi művet veszel ki olvasásra könyvtárunkból, nyugodt lélekkel forgathatod, tanulni és gazdagodni fogsz belőle. Ha máshonnét szerzed be könyveidet, úgy mindig érdeklődd meg előbb arra való tekintélytől, hogy hasznodra lesz-e. A jó könyv áldás, a rossz könyv méreg még akkor is, ha esetleg tetszéssel olvasod. Egy könyv adagolta méreg van olyan veszélyes, mint amit a vegyész kever. Ponyvairodalom olvasására nem érsz rá: sajnálod rá a pénzt is, az időt is. — Koszter atya «Kérdőjelek a fiú-szívekben» című könyvében pompás jegyzékét találod azoknak a könyveknek, amelyeket a mai művelt embernek olvasnia kell. Böngészd át. *(Ü)*

5. A mozi és a színház.

A legkedveltebb esti szórakozóhelyek. A színház gyökerei a klasszikus őskorba nyúlnak vissza; a mozi fiatal szórakozóhely. Óriási tömegeket vonz, és szuggesztív hatása sokszorosan nagyobb a színházénál, mert sokszorosan nagyobb tömegek lelkébe sugárzik. A legnagyobb népnevelő, vagy a legnagyobb néprontó. Aszerint, hogy kinek a kezébe kerül s hogy az mit hoz ki belőle.

A mozi a színházzal soha nem kelhet versenyre az igazi művészi alakítás életszerű közvetlen hatásában, hiszen a színpadon az élő színművész alakítását élvezi a hallgató; — viszont a mozi távlata óriási: a színfalakat ledöntve, természet, technika, fantázia, s az emberi élet mérhetetlen területeit fogja át és vetíti a figyelő szemek elé. A színház művészibb s az is marad mindig; a mozi korláttalanabb és milliókra gyakorolt hatásában utólérhetetlen.

Sok kifogás érte a mozit évek hosszú során át; s a magyar filmgyártást ötletszegénysége és nagyon kevés kivétellel mindig ugyanazokon a megúnt húrokon való játszása miatt komoly támadások érték. Nem alaptalanul és nem igazságtalanul. Viszont egyet le kell szögeznem. A nyáron végigjártam a szórakozó Budapest néhány ös-

vényét, és megállapítottam, hogy cirkusznál és nyári színháznál tisztább és nemesebb a sokszor kárpált mozi. A cirkusz rengeteg mezítelenséget hozott és undorodásig telítve volt ízléstelen, egészen alpári viccekkel. A nyári színház pedig a házasságtörést, a nőnek érzékies felkínálását és az erkölcsi gátlást nem ismerő testiség valóságnak hazudott uralmát olyan megdöbbentően közönséges módon őrölte órákon keresztül, hogy magamban bocsánatot kértem a mozitól és megállapítottam: ilyen ízléstelenségre soha nem volna képes.

Nem lehet válogatás nélkül színházba és moziba menned.

Annak ellenére, hogy kultusz- és propagandaminisztériumainknak van beleszólása az egyes darabok előadásába, azokat cenzúrának vetve alá, ez a rostálás olyan nagyvonalú szempontok szerint történhet, mely megengedi egy színdarab közönség elé kerülését és a darab mégis ártalmas lehet. Áll ez különösen erkölcsi vonatkozásokra. Itt voltak például az 1943-as esztendő francia filmjei. Általános emberi ítélet szerint kifogástalanok voltak, mégis nem egy volt közöttük, mely az erkölcs megingatását igen könnyen előidézhette. Tehát előzetes tájékozódás nem árt, sőt szükséges.

Itt azt szeretném lelkedre kötni s hiszem azt, hogy hálás leszel érte: *Ne fogadj el semmit készpénzként, amit a mozi vagy színház eléd tár.* Más szóval: Ne menj soha gondtalanul egyik szórakozóhelyre sem. Legyen ráfigyelésed, hogy itt táplálni akarnak téged. Különféle ízlésű rendezők és írók akarva-nemakarva saját felfogásukra tanítanak téged. Úgy láttatják veled a világot, ahogyan nekik tetszik. Előhoznak témákat és azokat megoldani akarják, pedig nekik erre semmi illetőségük sincsen. Belenyúlnak a legszentebb emberi és sokszor vallási problémákba, azokból a saját gusztusuk szerint csavarják ki a megoldást. Bizony sokszor még nagy művészekkel teszik hihetővé azt, ami elől a jó erkölcs és tisztesség kereken elzárkózik.

Amikor azt hangsúlyoztam, hogy ne fogadj el semmit készpénznek, amit ezek a szórakozóhelyek eléd tárnak, az a belátás vezérelt, hogy a mozinak és színháznak belátathatatlan szuggesztív ereje van. Több hatásában, mint a könyv sugalmazása. Jó kritikusnak kell lenned, ha nem akarod magad vezettetni általuk. A jószemű kritikus megtalálja az előadás gyengéit, meglátja labilis erkölcsi oldalát,

felfigyel az elvek csúsztatására, észre fogja venni az előadás szépségeit is, meg fogja látni az egyes színész művészi teljesítményét s élvezni fogja a darabban megnyilvánuló nagy feszültséget csak úgy, mint az apró, de életigazságokat rejtő sziporkákat.

A kritikai tevékenység, melyet így gyakorolsz, nem lesz egyoldalú erkölcsvizsgálat, hanem közeledik *a művészi alkotásnak kijáró kritika* felé. Megtanít gondolkodni arról, amit egyes emberek csak elámulva néznek, megtanít arra, hogy megkeresd egy darab lényegét, hogy felismerd vezérmotívumát s lassan odajutsz, hogy az egész műről értelmesen beszélni és kritikát mondani tudsz.

Ha kritikátlan vagy, nem leszel soha rendes műélvező. Ennyire pedig mindenkinek vinnie kell, aki művelt embernek tartja magát. Ha kritika nélkül ülsz végig egy előadást s lapidárisan megállapítod, hogy gyönyörű volt, az idődet mégis elvesztetted. Ha nem lesz benned készség a kritikára, nem fog fejlődni benned az ízlés. Mindent elfogadsz, amit feltálalnak. Észre sem fogod venni, hogy mennyi káros tartalommal töltekeztél.

Előzetes tájékoztatásul egyes mozidarabokról a Nemzeti Ujság és Új Nemzedék ad kritikát. Ezek akkor nem reklámok, ha a tájékoztatót nevével szignálta a cikk írója. Egyébként mindig csak reklámnak számítanak. Egészen jelentős az Actio Catholica-nak erkölcsi szempontokat figyelembe vevő kritikája, melyet a fenti lapokban tesznek közzé. Ezek után nyugodtan indulhatsz. Komolyabb folyóiratok is hoznak bírálatot, sajnos ezek elég későn jelennek meg. Ha azután egy filmet megnéztél, kifogásolni valót találtál benne, *legyen bátorságod arra, hogy véleményedet ott, ahol lehet, kifejezd.* Kritikát gyakorolni még nem hitelrontás. A kritikát el kell bírnia az előadásnak.

A színházak közül csak elsőrendűeket látogass. Itt a művészi együttes lelke javát adja. Ilyen a Nemzeti Színház elsősorban. Ez legyen a te színházad. Más színházat is felkereshetsz, de az csak kirándulás legyen.

Színházlátogatásodnak elvei ugyanazok, amelyeket már a mozinál elmondottunk. Legyen kritikád. Továbbá tekintsd a különbséget a mozi és a színház között. Itt a színészt közvetlenül látod, hallod a hangját és ízes beszédjét. A mozinál mindez gépesítve van. Érdemes felfigyelned arra a tényre, hogy mint küzd a színész a szellemmel, amelyet a darab egyik szerepe ró reá. Ezt a szerepet a pillanatok futó vona-

lán kell megjátszania. Nem ismételhet meg egyetlen szót sem, akár jól hangsúlyozta, akár nem. A szobor, ha öntésénél valami hiba történik, még javítható, — a színművész művészi alakítása ebből a szempontból meg van kötve, nem kísérletezhet. Harmóniában kell maradnia a darab szellemével, nem túlozhat el semmit. Ezer-ezer nehézséggel kell megküzdenie különféle körülmények között, hogy alakítása sikerült legyen. Mindezeket látnod kell.

De még igen sok más megfigyelni való akad számodra. A színész beszélő, mozdulatokkal s taglejtésekkel alakító művész. Figyeld meg *magyar beszédét*. Ezzel sokan nem törődnek a színházlátogatók közül. Pedig mennyi íz és szín van nagy művészeink beszédében! Kísérd figyelemmel a rendező munkáját, aki elővarázsolja a darabot a kelléktárból. Fényhatások, ruhák a színpad keretében festményhez hasonló képet tárnak eléd. Mennyi ízlés van ezekben! Újabban az Operában és a Nemzeti Színházban megtapsolja a közönség az ügyes rendezőt.

Tagadhatatlan, hogy a rengeteg látnivaló sok értékes ismerettel fog gazdagítani. Valami érni fog lelkedben, az életnek egy nagy tényezője: *a Szép*. Lásd meg a szépet, ismerd fel, legyen hozzá szemed. Lelked úgyis szomjas rá. Hadd a szépet hatni lelkedre, foglalkozzál vele később is, amikor már az első hatás édes borzongása eltűnt lelkedből. A szép hálás témája igézetként fogja meg lelkedet s vonzani fogja minden szép felé. A szép, amit láttál, téged is széppé tesz. A szépség rendkívüli erővel vonz, a csunya, a rút pedig taszít. Így van ez lelkünkbe írva. A szépségben isteni vonások vannak, ezért nem tudunk tőle szabadulni s hatása alól menekülni. Nem is akarunk. Fejlett szépérzéked a legjobb erkölcsi tőke. Az esztétikus embert a bűn zavarja s felháborítja. Ime, kedves barátom, így fonódik s kapcsolódik össze az *esztétikum és etikum*. Szeresd a szépet. A mozi és színház eszközök legyenek számodra, melyek segítségével tökéletesíted magadban a szép felismerését.

Ha így szórakozol, gazdagabb lesz lelked. De egyben szellemed fáradtsága is fel fog oldódni akcióképes rugalmassággá. Ezért menj moziba, ezért látogasd a színházat. *(Ü)*

6. Fenn az ernyő, nincsen kas.

Az őszinteség magában dícséretreméltó erény. Nem könnyű őszintének lenni, különösen manapság, mikor általános a vágy, hogy az ember többnek lássék, mint ami. Hű képe ennek a ruha, mellyel a szabó lepi meg rendelőjét. Kitömött vállak és mellek domborodnak rajta és ha az ember felveszi, mindjárt atlétának erejét és izmait sejteti. Pedig semmi sincs a fiatal úrban az atlétából. Ha leveti ruháját — tüstént előtűnik a szomorú valóság . . .

Ma, mikor az öltözködésben nagy demokrácia dúl, elmosódnak a határok, melyek eddig a társadalmi rangot érezztették. Többször előfordult már, hogy a jámbor gólya a kollégiumba való bevonulásakor szeretettel borult a kollégiumi inas nyakába, mert öltözködése után társának vélte. S bizony a szobaleányt sem lehet vasárnap a nagyságájától megkülönböztetni, olyan elegánsan öltözik.

Az őszinteséget nem érinti az imént felhozott példa, mégis rávilágít valamire: *az ember szeret másnak feltűnni, mint ami.* Szereti azt, ha nagynak, rendkívülinek, gazdagnak, tehetősnek, tehetségesnek, nemesnek, hősnek, bátornak, előkelőnek látják. Különösen azok esnek ebbe a hibába, akik éppen nagynak, gazdagnak, tehetségesnek s előkelőnek nem mondhatók.

Az ifjú, ha azt látja, hogy őt már nagynak kezelik és még nem érzi magát annak, akkor megjátssza a nagyot, hogy ne csalódjanak benne. Pedig semmit sem kellene úgy elkerülnie, mint a látszatok keresését, látszatvalóságot, látszatéletet. *A nagyságnak nem lehet nagyobb akadálya, mint az, ha valaki nem őszinte.* Őszinteség nélkül nincsen nagyság. ha mégis van, akkor az mosolyogni való. Nem hinném, hogy komoly ifjú erre pályázna.

Talán ritka tüneménynek gondolod az ilyen «Fenn az ernyő, nincsen kas» fiatalokat. Pedig nem kell sokáig ismerkedned ahhoz, hogy egy szép kollekciót összegyüjts belőlük — mindenféle fajtából.

Itt van mindjárt az ifjú, aki *felvág az ő hódításaival.* Roppant merész kijelentéseket tesz a benne honoló delejről, mely pillanatok alatt rabjává teszi a kisleányok tömegét. Ámulsz az előadáson, melynek káprázatából kitűnik, hogy olvadoztak a kisleányok s szinte darabokra töredeztek mint porcellánfigurák — a nagy gyönyörűségtől, amelyet ez arszlán barátod jelenléte okozott. S még ez a kisebb nagyzo-

lás. A nagyobb ott történt a kisleány előtt, akit ugyan fiatal barátod jelenléte éppen porrá nem zúzott, ezt nem lehet mondani, azonban a kisleánynak ilyen fuvolázást kellett hallani: «Aranyom, egyetlen a világon, aki ily gyönyörű. Lángra lobbantotta bennem az örök, nagy szerelmet. Addig nem nyugszom, míg ígéretet nem kaptam, hogy hozzám jön feleségül. A milói Vénusz Kis Miska magához képest. Ne vegye bóknak stb. . . .» Így az ifjú.

Az ilyen nagyzoló naponta tömegével kapja a leveleket s a magyar királyi posta csak neki dolgozik. A kalandok tömkelegéről sejtelmesen szól, rövid, de sokat sejtető mondatokban beszél. Ellenállhatatlan udvarlásának nem lehet — csak kapituláció a vége s Sztalingrádot is bevette volna, ha az történetesen kisleány.

A legszebb persze az, hogy mindezt az ifjú nagyzoló önmagáról el is hiszi, valóságos hódító Roburnak képzelve magát. A legtöbbször azonban — pl. a kisleányok — igen félszeg alaknak mondják.

Van, akinek rögeszméje lett az, hogy őt *gazdagnak nézzék*. Ezért mindent megtesz. Ha az ilyen alakban még a szerelmi síkon mozgó nagyzoló is találkozik, akkor a kisleánynak a virágcsokrok vagy édességek egész sora fogja ezt hírül vinni. Erre költeni fog, de gyalog jár majd a város egyik végétől a másikig, hogy a villamosjegyet megspórolja. Mesés költekezéséről legendák kelnek szárnyra csakhamar. Külföldön töltött vakációi egyenesen pénzszórásból álltak. Kártyán vagyonokat veszített. Őt újabban azonban csak a lóverseny érdekli, az ügető és a paripák. Pontos értesülései vannak ezen a téren. Meg tudja különböztetni a szilszkinbundát a perzsalábtól és ismeri a divat legújabb kreációit, de nem tudja az egyszerű közmondást, hogy «addig nyujtózkodjál, ameddig apád pánztárcája ér». Nagyzol gazdag rokonaival s az amerikai nagybácsival, aki nem annyira Amerikában, mint inkább a holdban van.

Az ilyen ifjú, ha tényleg tehetné, pazarolná a pénzt, csak azért, hogy gazdagnak lássák. Így azonban megelégszik azzal, hogy gazdagnak hiszik. E hitnek szolgálatában képes váltóiról és zálogcéduláiról is meséket mondani. A zálogcédulák néha igazak.

Más, nagyzolásra hajlamos ifjú a *társadalmi összeköttetésekkel hívságoskodik*. «A papám barátja a miniszter. Ezen a réven a legtitkosabb értesüléseket kapjuk. A háború minden híre befut hozzánk. Ismerjük a soronlevő diplomáciai

lépéseket.» — Igy beszél s így nagyzol az ifjú. Mérges anyagot is hordoz némely értesülése. Panamák- és megvesztegetésekről van biztos tudomása. Ismeri a kinevezéseket, melyeket a hivatalos lap majd egy-két hét mulva közöl. Illőnek tartja, hogy a hálószobák titkairól is referáljon. Minden pletykát ismer. Ezeknek hőse egy köztiszteletben álló — legalább is kegyelmes úr. Az ő értesüléseire mérget lehet venni. Gazdasági hírei nyomán máról-holnapra tőkepénzes lehet bárki. Ez is egy típus. (Ma igen sok van belőle!)

Még lehetne folytatni a felsorolást. A nagyképűség ez áldozatai szomorú látványt nyujtanak. Hiszen először önmagukat csapják be, s valószínű, hogy az utolsó áldozat is — ők maguk. Az ilyen emberben a fecsegőt mindenki felismeri. Tartalmatlanságuk, tapasztalatlanságuk s üresség ük világít. Legjobb esetben vígjátékfigurák a Fenn az ernyő, nincsen kas-hoz. Milyen nevetségesek, milyen torzak, micsoda szánalmas karikatúrái az igazi egyetemi hallgatónak! *(Ü)*

7. Illemkódex.

A társasági élet kereteit bizonyos szabályok teszik. Arra szolgálnak, hogy megkönnyítsék az egymásközti érintkezést. A családnak is vannak formái, melyek egyezők a társaságéval; ezek velünk nőnek fel; tudatosításuk azonban később történik. Létjogosultságukat sokan nem ismerik fel s meg sem értik. Külső cafrangnak és sujtásnak látják az élet természetességén, mely a szabad mozgást akadályozza és megköti az embert. Pedig az életnek ezek a formái megszépítik s kedvessé teszik az érintkezést. A találkozások egymásközött kedves köszöntéssel indulnak meg: jó reggelt, vagy jó napot kívánok az embertársamnak. A kezetnyujtás a barátság jele s a megbecsülésé. A táplálkozásnak is formái vannak. Milyen prózai lenne negligálni az étkezés szertartásait! Hová fajulna ez a nem-mellőzhető tényked ése az embernek — formák nélkül.

Van az etikettnek szép értelme: a benne kifejezett hódolat. A «forma dat esse rei» hamis filozófiai elv egészen jól alkalmazható a társadalmi érintkezés szabályainak létjogosultságát vitató perben. Formák nélkül nem élhetünk. De az is igaz, hogy nem a formákért élünk. Csak a formalitásnak eleget tenni, még nem jelenti azt, hogy most már helyesen élünk és helyesen cselekszünk.

Minden forma és keret üres marad, ha hiányzik belőle

maga a szív. *Szív nélkül s lélek nélkül a legszebb életformák, életkeretek tartalmatlanokká lesznek.* Ezért hiába tudja valaki a formákat, hiába ismeri az illendőség szabályait, de hiába is cselekszik ezek szerint, ha cselekvéséből kimaradt a szív és lélek, a formák igazi betöltője. A lélektelen etikettnek mi is ellensége vagyunk. Komédia lesz az udvariasságból, ha nincsen benne az ember lelke és tisztelete. Sértő lehet az ilyen udvariaskodás.

Első dolgod, hogy egységre lépj te is a diáktársaiddal való érintkezés formáira nézve. Megtanulod őket. Elöljáróiddal is bizonyos formák betartásával érintkezel. Ezt meg kell szoknod, de sohasem annyira, hogy mechanikus mozgássá legyen. Segít majd minden rendű és rangú személyekkel való érintkezésben. Minél magasabban áll valaki feletted rangban és időben, annál mélyebbnek kell lennie tiszteletednek, melyet lelkedben érzesz. Nem is nehéz felfelé udvariasnak lenned. Jön ez magától. Sokkal inkább kell vigyáznod arra, hogy lefelé is udvarias és etikettszerű légy. Általában egyszerű emberekhez is mindig formák szerint közeledel. Ajánlom, hogy erre sokkal jobban vigyázz, mint a magasabb állásúakkal való érintkezésben. Ha egy egyszerű embert lekezelsz, ebben mindig van valami sértő.

Sokszor érintkezel egyszerűbb emberekkel. Inasod, postás, vasutas alkalmazottak, villamoskalauz, üzleti kiszolgáló, egyetemi altisztek mindig érezzék szavaidból vagy kérés-előterjesztésedből a tiszteletet és megbecsülést. Ezért nem lesznek bizalmaskodók vagy tolakodók veled szemben. Lehet úgy beszélni, hogy a távolság nem csökken közöttetek. Szórakozóhelynek, fürdőknek is van etikettje. Az utazásnak is van szabálya és vándorlás közben is kötnek formák. Csak egészen vandál emberek feledkeznek meg magukról a vasúti kocsiban, vagy erdei utakon.

Itt áll a Kant-féle szabály: Tégy úgy, hogy cselekvésed másnak életszabályul szolgálhasson.

Mit tégy akkor, ha az illendőség ellenére valaki tolakodóan lép fel veled szemben? Mit kell tenned, ha valaki megsért, bántalmaz vagy megtámad? Ezekre nézve egy szabály van: ha igazságtalanul léptek fel veled szemben, vissza kell utasítanod a tolakodást, sértést, bántalmazást és támadást. A visszautasításodnak azonban mindig az illendőség szabályai szerint kell történnie. Vannak eléggé udvarias, de emellett ugyancsak kemény formák arra, hogy a jogtalanságot visszautasítsd. A tudatlan vagy nem beszámítható ember-

nek mindig ki kell térni. Itt nem lenne helyes szót veszte-getni.

Lélek legyen illemtudásodban. *A tiszta és egyszerű szív a legtökéletesebb illemkódex.* Innét van az, hogy egészen egy-szerű emberek gyakran meglepő módon illedelmesek s etikett-szerűek tudnak lenni romlatlan szívük utasításai nyomán. *(Ü)*

8. Becsülettörvény.

A becsület fogalmának meghatározása nem könnyű dolog. A kifejezést igen sokszor használjuk. Mondjuk például azt, hogy becsületesen dolgoztam, becsületes munkát végez-tem, becsületes ember vagyok, van becsületem. S jaj annak, aki eljátszotta becsületét! Általában úgy tartják, hogy min-denkinek van becsülete, aki azt el nem vesztette. Lehet valaki becsületes és mások előtt mégis becstelen, vagy for-dítva: lehet önmaga előtt becstelen s ugyanekkor mások előtt a becsület hírében állhat. Ez utóbbi megjegyzés nyomán az derül ki, hogy a becsület kétlaki lényhez hasonló; lakhatik az emberben s lakhatik az embert körülvevő emberek lelkében.

Lehet a becsületet úgy is tekinteni, mint az emberről alkotott véleményt, mely értékességét mondja ki. S így becsületen az ember értékességét, erkölcsi teljességét értjük. Ha tehát valakiről azt állítom, hogy becsületes, ezzel kimon-dottam egy ítéletet az illető ember erkölcsi teljességéről. Az ítélet az enyém, tehát az ítéletben kifejezett becsület, bár másra vonatkozik, de bennem van. E szerint a becsület, mint mások értékelését tartalmazó ítélet nem a tulajdonosá-ban van. Így becsületes valaki, mert mások annak tartják.

De úgy is tekinthető a becsület, mint valaki lelkiségének sajátsága. Ebben az értelemben azt a lelki tulajdonságot értjük alatta, mely minden pillanatban készteti tulajdonosát arra, hogy másoknak megadja azt, ami azokat megilleti. Becsületes az ember, aki megadja másnak, embertársának azt, amivel neki tartozik, ami neki jár. Ebben az esetben a becsület az emberben van s nem mint az előző esetben, melyben másoknak róla alkotott jó véleményét jelentette.

A becsület e kétarcúsága nagy figyelmeztetést tartal-maz. *Nemcsak úgy sérthető meg a becsület, hogy szemtől-szembe sértek meg valakit, de úgy is, hogy megrontom például baráti körének róla alkotott jó véleményét.* A személyes sér-

tésig ritkán szoktak elmenni az emberek, hiszen számolni kell a sértett ember fellépésével. Sokkal gyakoribb az az eset, hogy a jó hírnevét tapodják meg valakinek. Ezt nem tartják súlyos sértésnek talán azért, mert nem következik rögtön megtorlása, legfeljebb ha a híre eljut ahhoz, akit sértett.

A régiek a kevés beszédet ajánlották. A Szentírás szentenciája: Legyen beszédetek igen, igen és nem, nem. Még egyébként figyelmes ember is, ha sokat beszél, könnyen véthet.

A becsületnek hitel jellege van. Bízunk és hiszünk általa az emberekben. Milyen nehéz lenne az élet e hit nélkül! Nem tudnánk semmit sem elfogadni egyszerű szóra, ha a becsület nem garantálná a szóló hitelét. *A komoly úri ember becsülete többet ér, mint az aláírás.* Mert becsületes ember, bízunk benne, adott szavában, munkájában s ígéreteiben. Tudjuk azt, hogy a becsület jobban megköti minden egyéb jogi természetű kötelékénél. A becsülete fogja hajtani arra, hogy kötelezettségének megfeleljen.

A becsület folytonosan súlyosabbá válhatik, erkölcsi értéke ezzel arányosan nő.

A becsület, ha elveszett, nehezen szerezhető vissza. Ezért nem játszunk a becsülettel, sem a magunkéval, sem másokéval. Kerülünk mindent szóban és tettben, ami csökkenthetné mások és magunk hitelét.

Meg kell említenünk, hogy a férfi és női becsület nem egyforma. Érzékenyebb a női becsület. Ez azzal függhet össze, hogy a nő erkölcsi megítélése is érzékenyebb mérlegen történik. Nem írhatjuk alá az ú. n. kettős morál elvét, mely többet enged meg a férfinak, mint a nőnek; mégis tudomásul kell vennünk a jelen társadalmi felfogást, mely a nőt szigorúbb elbírálásban részesíti. Ezért kell a női becsületre kettőzött gonddal figyelemmel lenni.

A becsülettörvény kettős: *féltékenyen őrzöd saját becsületedet, azt semmiért, anyagi vagy más előnyökért kockára nem teszed;* — másrészről *tiszteletben tartod mások becsületét. Ha megsértetted volna valaki becsületét, azt tartozol minden lehető eszközzel, még a magad becsületének megalázásával is, reparálni.* Viszont, ha rajtad esett sérelem, ugyanezt elvárhatod másoktól. Bocsánatot kérni nem szégyen, sőt becsületbeli, úri kötelesség, valahányszor igazságtalanul megbántottál valakit. Szégyen az, ha nincs bátorságod bocsánatot kérni.

Vitás esetben *becsületbírósághoz* fordulsz és független

emberekre bízod a becsület helyreállítását. Jól jegyezd meg, hogy *senki sem lehet bíró a saját ügyében.* Talán előfordul, hogy felhoznak olyan eseteket, melyekre nézve nincs más elégtétel, mint a sértő és a sértett fegyveres összecsapása. Ezek az esetek is elintézhetők becsületbíróság útján. A katonai becsületkódex, sajnos, még most sem találta meg a megnyugtató utat az ilyen esetek elintézésére. A sorsra bízzák annak az elintézését, ami nem felelhet meg igazságos elintézésnek, hiszen a sértett kárára dőlhet el a párbaj.

A párbaj: anakronizmus. Nálunk a katonatiszti becsületkódex még fenntartja, bár egészen szűk térre szorítva. Az egyetemi ifjúság, tekintettel tartalékos tiszti mivoltára, becsületügyekben kénytelen a tiszti becsületkódex irányításainak alávetni magát; legjobb, ha kétes kérdésekben komoly katolikus tiszthez fordultok tanácsért és eligazításért. Az esetek 99%-ában elkerülhető a párbaj, amely elől nem gyávaságból tér ki a mai katolikus férfi, hanem lelkiismerete szavára igyekszik elkerülni. A katolikus Egyház súlyos crimennek minősíti és a pápának fenntartott kiközösítéssel (can. 2351. § 1.), infámiával (can. 2351. § 2.) és az egyházi temetés megtagadásával (can. 1240. § 1—4.) sujtja. — A harcos, küzdelmes évtizedek elsodorták a liberális idők nagyképű torzfiguráját: a mindig párbajt szimatoló krakélert. Nem kár érte! Utálatos figura volt.

Vigyázz a becsületedre! Kis dolgokban is köt! Olyan legyen a becsületed, hogy mások legféltettebb és legkényesebb értékeiket is bizalommal tehessék le kezedbe. A becsület az úr méltósága. *(Ü)*

A MÁSODÉVES

I. Másodéves vagyok!

Micsoda különbség, hogy az erdőjáró idegen dzsungelben nyomoz-e, vagy a saját megszokott erdejében, ahol ismer minden forrást, minden hajlást, ösvényt és nyomot! Mennyivel nagyobb a biztonsága!

Micsoda különbség, hogy ismerős város utcáin járunk-e, ahol minden házat láttunk már és mindenfelé emlékeink kacagnak a szemünkbe, vagy pedig idegen nagyvárosban bolyongunk tanácstalanul!

A gólyában volt valami kedves gyámoltalanság, valami riadtság, amint a számára egészen idegen világban tapogatódzva mozgott. A másodéves fölényes biztossággal lép fel, hiszen ismeri az egyetemi élet minden csínját-bínját, minden professzor jó és rossz oldalát; tudja, mit lehet elérni az altisztekkel és hol nem segít az ő közbelépésük sem; a praesentia, absentia, colloquium, demonstratio, rigorosum, consilium abeundi és hasonló összes diákműszavak a kisujjában vannak: vagyis amit ő nem tud az egyetemről, azt nem is érdemes embernek tudnia. De otthon van a társadalmi életben is. Tudja, hol a csirkekorzó, a zálogház, az antikvárium; tudja, hol a legjobb a cigányzene, hol a legolcsóbb a bor, hol a legmegbízhatóbb ruhakölcsönző és a legdiszkrétebb pénzkölcsönző; a mozik, színházak, mulatók között megsemmisítő fölénnyel válogat; de arról is tájékozva van, hol gyóntat a süket barát, mint refugium peccatorum és hol mossák meg úgy az embert, hogy még másnap is vacog tőle . . .

Ez a szédítő tájékozottság kissé a fejébe is száll. Fölényeskedő, hangos, «felvágó» lesz tőle. Az egyetemi diákéletben nagyon otthon van már; a férfiéletbe viszont most szagolgat bele igazán: kell egy esztendő ahhoz, hogy belenőjön. Közben éli az ember második kamaszkorát, vagy, ha úgy tetszik, a harmadik dackorszakot. Egy emelettel magasabban, de végigjárja a serdülőkori küzdelmeinek rétegeit újra; a Férfi majd csak ez újabb viharzóna után emelkedik ki győzelmesen.

Másodév! A legdiákosabb, legromantikusabb kora az ember életének!

Férfiak odakint a nagy életben, ha egyetemi éveikre visszagondolnak, nem a gólyaévet sóhajtják vissza, nem is a szigorlatokkal, alapvizsgákkal komolyított III—IV. évet; a multba vágyó felsóhajtás mindig úgy hangzik: «Hej, ha én mégegyszer másodéves lehetnék!» *(K)*

1. A folytatás tudománya.

Mit ér a Herkules erejével felajzott íj, mit a süvöltve elpattanó nyílvessző merész ívelése, ha a nyíl nem éri el a célját, hanem elernyed és a földre hull közben?

Mit érnek a tiszta jeles középiskolai bizonyítványok, a kitüntetéses érettségi, a jeles első szigorlat, ha egyszerre megtorpan az ifjú és félbeszakítja tanulmányait, vagy ha hirtelen leromlik és szégyenletesen gyenge oklevelet hoz?

Mit ér a nagyszerű kezdés, ha a folytatás hanyatló és az eredmény silány?

A folytatás tudományát jól meg kell tanulnotok.

Alapvető a nyíl törvénye: «Nem az íj felajzása és pendülése fontos, nem is a kezdő sebesség, nem is az ív, amelyben szállunk; egy a fontos: hogy beletaláljunk a célba és belefuródva megálljunk!»

Amit az elsőéves nagy jóakarattal kezdett, azt a másodéves nem csökkenő jóakarattal folytassa!

Az élet olyan, mint a jó lasszókötél: nem egy szálból áll, hanem egész sereg életszálból fonódik össze. A folytatás tudománya: hogy *minden életszálat harmonikusan, párhuzamosan együtt sodorjunk tovább.*

A lelkiélet töretlen tovább vezettessék; de elmélyüljön és tartalomban egyre gazdagodjék. A másodéves jobb katolikus, mint a gólya volt!

A jellemnevelés harmonikusan tovább folyik: építődik a férfi. A másodéves igazabb férfi, mint a gólya volt!

A diákélet fejlődik: a közösség munkájába intenzívebben és felelősebben kapcsolódik a másodéves, mint tehette a gólya.

Magyar öntudatod és magyarságtartalmad hatalmasan gyarapodik. Frázismentes, igaz magyarságod gazdagabb, mint gólya-korodban.

Tanulmányaidat öntudatosan, minőségre dolgozva végzed. Intelligensebben tanulsz és komo-

lyabban képezed magad, mint tetted az elmult évben!

Tiszta férfiúságod már túljutott a veszélyeken: tisztaság, szerelem, házasság a három vezérlő csillagod. Előre nézel és sietsz!

A társadalmi életed öntudatos, válogató, egyre jobban egocentrikus. A gólya szétszórtságával szemben a másodéves célt lát és feléje tör!

Nem lehet egy életszálat aránytalanul vastaggá sodorni, míg elvékonyodik s hitványul a másik. Nem lehet csak a tanulmányoknak élni és elhanyagolni a jellemnevelést meg a társadalmi életet; nem lehet elmerülni a társaságban és a lelkiélettel mit sem törődni. Nem lehet szükségtelennek ítélni a magyar nevelést, vagy fölöslegesnek a diák-közösségi életet és fejlődni szürke kozmopolitává vagy magános ordassá. *Minden egyes életszál fontos alkotóeleme a férfijellemednek; minden életszálat együtt kell sodorni, hogy az ember mindig harmonikus maradjon.* Nem úgy, hogy nagy eltúlzások és egyoldalú fejlődés évei után majd ha készen leszel az egyetemmel, akkor visszakeresed az elveszített harmóniát! A folytatás tudománya azt követeli, hogy harmonikus gólya-egyéniségből harmonikus másodéves egyéniség bontakozzék, aztán tovább fejlődjék a harmonikus harmadéves és negyedéves és szigorló és a második «Nos Rector» ünnepi órájában a harmonikus férfi egyszerű természetességgel *folytassa* azt, amit hosszú éveken át csinált a diák.

A folytatás törvénye olyan a lélektanban, mint a fizikában a szabadesés törvénye. Akiket megragad és húz a gravitáció, azok *egyre gyorsuló mozgással, egyre fokozódó ütőerővel* sietnek a céljuk felé: kő a föld felé, ember, akit az élet gravitációja ragadott meg, a nagy élet felé. Silány ember, aki ma is csak annyi erőfeszítéssel halad, mint tavaly vagy két évvel ezelőtt; hitvány legény, aki másodéves korában csak akkora teljesítményre képes minden vonalon, mint tavaly, míg gólya volt. Mindig jobban! Mindig többet! Aki nem fejlődik, az visszaesett és letört.

Ami jót egyszer elkezdtél, abba ne hagyd! Ami képességed, parlagon ne maradjon! Nyelveket tanultál: folytasd! Zongoráztál: folytasd! Jól sakkoztál: abba ne hagyd! Rajzoláshoz, festéshez tehetséged volt: szabadidődben képezd tovább magadat! Valamilyen sportágban tehetséget árultál

el: tovább dolgzni és kihozni magadból a lehető legnagyobbat! Poéta: írj verseket! Vívó: feltörj az I. osztályig! Cserkész: férficserkészetben tovább dolgozni! Nem szabad félbeszakítani a megkezdett mozdulatot! Minden mondatot pontig kell mondani! A középiskolában felfedezett tehetségek közül hány elkallódik a diákévekben, mert nem él benne életparancsként a folytatás törvénye! Hány nagy ígéretnek nincsen folytatása! Pedig minden egyessel szegényebb lesz a magyar élet és szegényebb az emberiség.

A folytatás: felelősség. Abbahagyni valamit nagyobb hiba, mint el sem kezdeni. A fel nem fedezett tehetség kisebb felelős teher, mint a felbukkant, de ki nem bontott képesség.

A folytatás vágányán *egyre magasabbrendűvé válik az ember* és súlyban, tartalomban gazdagodik az élet.

Nincs megállás mind a célig!

Tanuljátok meg a folytatás igaz tudományát. *(K)*

2. Második kamaszkor.

Teológusokkal, papokkal többször beszélgettünk arról, hogy a mi életünkből tulajdonképen hiányzott valami: nem voltunk kamaszok! 14—15 éves korban kerültünk a kisszemináriumba, reverendát húztunk, tisztelendő úrnak szólítottak: és amikor a volt osztálytársaink még kamaszstikliken törték a fejüket, sportőrületben izmot, csontot ficamítottak, vad csikóenergiájukat mindenféle bolondságban élték ki, és a megvadult kamaszszív első bohó szerelmeiben döngették a kemény parancs gránittömbjét, akkor mi magunkra vettük a pap lelkiéletének súlyos aszketikus bilincseit és beletörtük kamasz-önmagunkat: naponta áldoztunk, misét hallgattunk, elmélkedtünk, lelkiismeretet vizsgáltunk, önmegtagadásról-önmegtagadásra hajtott valami belső tűz . . . *Mi a kamaszt lemángoroltuk magunkban s ugyanakkor magasabb síkra átnemesítettük;* és ha később a magunk ifjúságára visszagondolunk, tisztán látjuk a kisfiút, megértjük az ifjút, de a kamaszt seholsem találjuk. Ezért nem tudja nem egy pap megérteni a kamaszfiút; ezért küzd teológus korában is akárhányszor kamaszproblémákkal egy-egy reverendás testvér, aki annakidején a kisszemináriumban mégsem tudta egészen kiirtani, illetőleg átnemesíteni a kamaszt magában . . .

Ez úgy hangzik, mint egy vallomás. Pedig nem az. Bevezetés. Annak a fejezetnek bevezetése, ahol többek közt

meg kell emlékeznünk közületek azokról is, akiknek nem volt igazán kamaszkoruk:

a szerencsés véralkatúakról, akik észrevétlen mentek át a kamaszéveken;

a serdülés éveiben betegekről, akiknél orvosságokba és gyógykezelésbe sikkadt el a kamaszkor;

a túl későn serdülőkről, akiknél a pubertas tarda alig hozott problémákat;

a komoly lelkiéletet rapszodikusan élőkről, akiknek éppen ezért nem sikerült a kamaszt átértékelniök magukban;

s mindazokról, akik valamilyen okból nem normális fejlődés útján mentek át a serdülés évein.

Ezeknél *egy késői «másodvirágzás» nagyon könnyen jelentkezhetik:* egyetemista korukban egyszerre nekivadulnak és olyan öreg-kamaszt produkálnak, hogy csak úgy szikrázik. Nem gólya-korukban, mert akkor még nem nagyon ficánkol a diák, legfeljebb a második szemeszter végefelé, amikor a hosszú téli farsang, aztán a húsvéti szünidő, aztán a május megvadította kissé; — ritkán III—IV. éves korban, mert ott már mégiscsak a férfi vonásai túlsúlyba jutnak (bár volt olyan esetünk is, amikor szigorló korában kezdte járni egy addig egészen elsőrendű diákunk a kamasztáncot!); — hanem többnyire II. éves korban. A huszadik életév éppen olyan kritikus lehet, mint késő férfikornak erotikus utóvirágzásával az 50—52. esztendők.

Azért írom ezt le figyelmeztetésül, hogy ha a kurzusban vagy a baráti körben éretlenkedő és egészen gyerekes tempóval feltűnő egy-egy fiút láttok, ne gondoljatok infantilizmusra, hanem eszetekbe jusson, hogy ezek egyszerűen «másodvirágzók». Vén kamaszok.

Így magunk közt állapítsuk azonban meg bizalmasan azt is, hogy *általában van a másodévben az egészen normális fejlődésű fiúk között is sok veszedelmesen párhuzamos motívum a 16—17 éves korral!* Mintha a fejlődés vonala mégegyszer visszahajolnék.

— A kamasz állt két világ határán: fiú-férfi! A húszévesek is határvonalon járnak: ifjú-férfi világa érintkezik bennük.

— A kamaszban nyilt az én-öntudat; küzdve rendezte magában és maga körül a világot. A húszéves a diák- és a felnőtt világot rendezgeti: sok mindent másképpen lát jónak, mint ahogyan a felnőttek valósítják; sok nagyszerű elvet hall tőlük, amelyeknek valósítását hiába várja; sok

érthetetlen törést lát elvi és erkölcsi vonalon is, és nem tudja magának megmagyarázni a felnőttek gondolkodását.

— A kamasz lázad tekintély és fennálló rend ellen; pedig szűk kis látóköre még alig mutatott neki valamit az életből. A húszéves nyilt szemmel belenéz az életbe és lát rengeteg sötét árnyékot benne; hogyne lázadna, és hordozna a lelke mélyén tiszta ideálokat hordozó szent forradalmat!

— A kamasz elveszítette egyensúlyát. A húszéves a férfi igazi egyensúlyát még nem találta meg, s ezért bizonytalan a járása az életmesgyéken.

— A kamasz nagy krízisekkel küzdött: becsület krízisével, kötelességteljesítés válságával, anyagi kérdések összezavart számadataival, amelyek fölött ott állt az apjától való félelem, aztán a tisztaság válságával a szexuális ösztön ébredésének rettentő üteme alatt... Valljátok be: nem megsokszorozva és óriásivá nőve jönnek-e ugyanazok a válságok másodéves korban?

— A kamasznak nem volt szemmértéke: ezért volt ízléstelen és durva a tréfáiban, egy kicsit donquijote-i a vállalkozásaiban, aránytalan az erőfeszítéseiben és szertelen az indulataiban és érzelmeiben. Nem így van-e sokszor másodévben? Jövő ilyenkorra, hogy szégyel sok mindent az ember, amit ma a világ legszellemesebb és legnagyszerűbb tréfájának gondol!

— A kamasz a második dac-korszakot éli (az első ott volt még hároméves korában a gyerekszobában, amikor a «csakazértis!» olyan sok összeütközésnek lett okozója). A másodéves a harmadik dac-korszakot. Az «én» és a «nem-én» nem talált még harmonikus elhelyezést egymás mellett; az öntudatra ébredt «én» sokszor egészen értelmetlen és ostoba akarat-gyakorlatokon mutatja ki független és önálló erejét; kedvelt lesz az, ami tilos, lelkesít az, ami felbosszantja a felnőttet, és minden igazi cél nélkül, l'art pour l'art csinál az ember bolondságokat. Jövő ilyenkorra szégyenkezve vallja: Jaj, de nagy kölykök voltunk tavaly! — de ugyanezt most el nem hinné és meg nem értené a fél világért sem.

— A kamasz előtt bezárt ajtó volt: önmaga egész további bontakozása és fejlődése; a húszéves előtt épúgy bezárt ajtó önmaga férfijövője, férfivolta, férfiélete.

— A kamasznak nem volt távlata; a mának élt. A húszéves, ha nincs távlata és csak a mának él, semmivel sem különb a kamasznál.

— A kamasz borzasztó tudás- és élményéhséggel rohant neki az életnek, a könyveknek. Mindent tudni akart, minden kérdőjelet egyenesre hajlítani, minden kérdésre feleletet kapni. A húszévest valami mohó éhség hajtja egyre több életismeretre. S ha kormánytalan, akkor végigpróbál mindent csak azért, hogy tudja, mi az. Így kerülnek el a bárba, orfeumba, perdita lakásába, kártyaszobába, forradalmár klubba, lóversenyre, hazárdjátékosok közé. Dehogy rosszak! Dehogy züllöttek! Csak mindent látni akarnak a maguk szemeivel. Dehogy romlottak! Kamaszok!

Te, ha közben úgy el-eljönnél beszélgetni, akkor ezt a második kamaszkort is gyönyörűen megfékezhetnők ám! Én megtanítlak rá. Akarod? *(K)*

3. Miért mondják, hogy a másodéves destruktív?

Mert sokszor mondják, úgy-e? És azt is mondják, hogy nem zörög a haraszt, ha a szél nem fújja. A pesti szentimrések «Levelek a gólyához» c. kiadványában magam is írtam erről: a gólyát figyelőnek, a másodévest destruktívnak, a harmadévest aktívnak, a negyedévest konstruktívnak neveztem. Amikor a fiúknak felolvastam, azt mondták rá: Atya, ez így van. Még a másodévesek is elfogadták. Nem vitatkoztak rajta, pedig egyébként mindenen vitatkoznak.

Építő és romboló ember . . . Ejnye, hiszen akkor nem olyan egyszerű a kérdés! Első pillantásra azt hinnéd, hogy konstruktív ember az, aki Istent, hazát, családot hűségesen szolgál, és destruktív, aki a Sátán szolgája. De a magyar kifejezés új távlatot nyit. Robinsont az ő puszta szigetén sem építőnek, sem rombolónak nem nevezhetem mindaddig, amíg egyedül élt, mert nem volt kiben építsen vagy rontson. Viszont amint Péntek hozzá került, kettőjük fölött egyszerre megállt két motívum: ha Pénteket jóra tanítja s jó hatással van reá, akkor konstruktív, építő ember Robinson; viszont sötéten destruktív abban a pillanatban, amint a szegény fekete rosszat tanul tőle és a vele való érintkezés következtében veszélybe kerül, hogy elromlik ő is.

Az «építő» és «romboló» fogalmak tehát közösségi, szociális fogalmak, s az embernek a környezetére, más emberekre való hatását értékelik. Jó hatással mások lelkében épít, rossz hatással rombol az ember.

Diák a diákot élesen figyeli. Közöttük a kölcsönhatás óriási, hiszen a legtöbb nem befejezett egyéniség, hanem

folyton fejlődő jellem, minden hatásra érzékeny. Öreg diák a fiatalabbakra, erős egyéniség a puhább jellemekre, szuggesztív modorú a csendesebbekre érthetően nagy hatással lehet. Nem csak azzal, ha tudatosan befolyásolja őket bizonyos cél érdekében, hanem öntudatlanul is, tisztán azzal, hogy van, hogy beszél, hogy így beszél és így cselekszik.

Aki komoly lelkiéletet él, Istent süvegeli, imádkozik, misére jár és gyónni és áldozni, és ezt teszi akkor is, ha nevetik érte: okvetlenül jó hatással van diáktársaira. Aki a dolgokat komoly katolikus világnézet szempontjából ítéli, és a meggyőződésének nyugodtan hangot ad, az jó irányba tereli barátai közvéleményét. Aki öntudatosan, igazán, áldozatosan magyar, amellett jobb magyarrá lesz a szobatársa is. A kötelességét becsülettel teljesítő mellett tanulásra fanyalodik a lusta is. A tekintélyt komolyan tisztelő mellett elhallgat az üresfejű forradalmár. Aki a szüleiről mindig tisztelettel beszél, annak a léha kollégája sem fog a «Vatter»ről, az «öregéről» mesélni. Aki a leányt a lovag komolyságával és a gentleman fölényes nobilitásával tiszteli, akörül elhallgat a kollégák mocskos beszéde, és viselkedésének észrevétlen egy csomó utánzója akad. Az ilyen konstruktív fiúk körül megnemesedik a világ, mert magasabbrendű nemesség sugárzik belőlük és inficiálja a velük érintkezőket.

És ellenkezőleg? Nézzetek körül és lássátok meg, hogy a magatok szűkebb környezetében mit ront a destruktív fiú, aki a templomot csak kívülről ismeri és megneveti az imádkozókat; — egyetemi előadások helyett a korzóra meg kávéházba jár és strébernek csipkedi azt, aki tanul; — apja pénzét fölényesen dobálja, és nyálas tacskónak mondja a gólyát, aki szegény fiú lévén, sem kölcsön nem ad neki, sem arra nem hajlandó, hogy helyette fizessen; — szélsőséges politikai elveket hirdet nagy hangon s letorkol minden ellenvéleményt; — a nőkről csak ocsmány stílusban beszél, kikezd minden leánnyal, s szájából árad a szexuális bűnnel fertőzött beszéd; — kalandokkal dicsekszik s a fiatalabbakat durván ugratja bűnre! . . . Az ilyen fiú körül fényét és ízét veszíti az élet, áporodott lesz a levegő, megrozsdásodnak a lelkek és rút lesz a világ. Romboló ember! . . .

Várj csak, még nem vagyunk a másodévesnél. Eszem ágában sincs azt mondani, hogy a másodéves ilyen.

A konstruktív emberben végy észre két nagyszerű,

férfias vonást: 1. önmagát kemény lelki fegyelemben egyre különbbé nevelni igyekszik; — 2. felelősséget érez a vele érintkező minden embertársáért, és ezért minden megnyilatkozását fékre fogja.

És végy észre a destruktív fiúban két súlyosan férfiatlan vonást: 1. lazult, romlott természetét szabadjára engedi, s így egy-egy hibája egyre rosszabb lesz, ahelyett, hogy javulna; — 2. a közösséggel szemben nemcsak lelkiismeretlenül felelőtlen, hanem benne dolgozik öntudatlanul minden rossznak alapjában sátáni diffuzív tendenciája: magához hasonló rosszá tenni mást is, mert miért legyen az különb, mint ő?

Ez még mindig nem a másodéves. Ezek egyéni vonások, és mindenféle korú emberek között előfordulnak. Ellenben most gondolkozzál tovább és rájössz, hogy másodéves korában miért lesz könnyebben destruktív hatásúvá az ember, mint akár korábban, akár később.

A másodéves még nem közösségi ember. Az akciókban benne van, de nem érez még igazán felelősséget a közösségért. Kiforratlan, élet-nem-érlelte egyéniségét mereven állítja bele a világba, nem törődve a kifelé-hatással. Fölényeskedő, mindent merő, mindent megpróbáló másodszorkamasz. Mindent kicsinyel, mindent gúnyol, mindent megfúr; nem azért, hogy rontson (ez eszeágában sincsen!), hanem mert így érdekes. S mindezek tetejében nincsen még elég úri diszkréciója, hogy hallgatni tudjon arról, ami nem válik becsületére: így lesz a rosszal dicsekvővé és a rossz agitátorává.

A másodéves nem harmonikus ember még. Túlzó. Nincsen szemmértéke. Ha rajta van pl. az olvasási láz, akkor éjjel-nappal olvas, tücsköt-bogarat összeolvas, és mert nincs ideje sem ahhoz, hogy megemésszе, a legvadabb káoszt hirdeti, mert a könyvekből ez maradt és kavarog benne. — Ha ráveti magát a társadalmi életre, akkor egész nap öltözik, vizitel, sétál, tízfelé egyszerre udvarol, és este zsúr, tánc, kávéház, mulatók, mozi, színház . . . Másodéves volt, aki egy hosszú farsang elején feltette magában, hogy mindennap «holnap» fog lefeküdni, és egy hónapon át naponta reggelig mulatott és délig aludt. Évfolyamtársai úgy néztek rá, mint egy hősre. — A másodéves szerelméről könyvet lehetne írni, annyi benne az impulzív erő, a kicsi okok nagy reakciói, a regényekből vett és meggyőződéssel megjátszott romantikus részlet.

Ha a másodévesben kirobban a «második kamaszkor», akkor éppen olyan destruktívvá lesz, mint egy magáról megfeledkezett hetedik gimnazista.

Nem minden másodéves. Nem is a többség. De mindig vannak közöttük romboló emberek; és mivel a közvélemény szívesen általánosít, évről-évre újra megállapítja, hogy a másodéves destruktív. Nincs igaza a közvéleménynek. De mit tehetnénk ellene? *(K)*

4. «... Ez az egyenes, ez a görbe ...»

Nem tehettem másképp. Ismeritek azt a jelenséget, amikor az ember fülébe belelopakodik valami dallamfoszlány és napokig benne zümmög, képtelen kirázni belőle. Így játszott velem napokon át a kiscserkész előadáson hallott mosolygós, rajzos, játékos ének: az «egyenes, görbe, fakerék». Kénytelen voltam címnek odaírni, hogy így rögzítsem, és megszabaduljak a dallamtól.

A kisfiúnak kevés a morális tudása, de finom erkölcsi érzékével meg tudja a jót a rossztól különböztetni. Ha egyenes úton jár, ragyog a szeme; ha görbe útra tévedt, nyugtalankodik a lelkiismerete, s ha rosszat tett, akkor jól fejlődött igazságérzettel várja a megérdemelt büntetést. — A férfi előtt világos az élettérkép: főutcát a mellékutcától tisztán megkülönbözteti; az egyenes utakat soha nem fogja görbének látni és a görbét egyenesnek; ha rossz útra tér, öntudata dörömböli: «Rossz úton járok. Hitványság, amit teszek. Gazember vagyok!» — Serdülőkor és ifjúkor térképismerete hiányos, és erkölcsi iránytűjét bizonytalanná tehetik sokszor az érzelmek, vágyak, külső hatások.

Egyenes utak vándora légy! A görbe mellékutcák nem a te ösvényeid!

Egyenes utak vezetnek a templomba, a lelkiatyádhoz, az egyetemre, könyvtárba és laboratóriumba, sportpályára, meg ki a szabadba, ahol az egészséget mérik. Egyenes útja van a szórakozásnak (válogatott egy-két színház és mozi; válogatott társaság, családok és bennük tisztaszemű leányok; jóbarátok, rokonok és úri ismerősök). Göngyöld ki csak az élettérképet és nézd: mennyi-mennyi egyenes út, amelyen tiszta lelkiismerettel, emelt fővel járhat az ember!

De mellettük és közöttük rengeteg görbe mellékutca! *Egyenes utak és görbe utcák minden sarkon találkoznak s össze-vissza fonódnak; sokszor egy irányba vezetnek; egymás-*

tól sokszor egyetlen lépés választja el őket. Milyen könnyű a rossz útra rátévedni!

Görbe sikátorok vezetnek a bűnhöz. Ne menj arra! Ne az utca tábláját nézd, hanem a térképet, amely nemcsak az elágazást mutatja, hanem azt is, hová vezet az út!

Görbe út visz a kocsmába, mulatókba, az alkoholos és erotikus szórakozások pogány templomaiba. Hazug beszéd az, hogy addig mulass, míg fiatal vagy, mert később nem illik majd, vagy nem lehet. Az úr egyformán úr húszéves és negyvenéves korában; úri szórakozását itt is, ott is egyformán megtalálja.

Görbe az útja a játékszenvedélynek. A kártyázót görbült ujjakkal szorítja a zöldasztalhoz a szenvedély: ha nyert, azért, hogy még többet nyerjen; ha veszített, hogy visszanyerje. Filléres tarokk vagy bridge szórakozást nyujt a szenvedély veszélye nélkül; hazárdjátékért, vagy nagy pénzbe menőért kezet ne emelj! Szomorú látvány az egyetemista imbolygó alakja, aki abból él, amit a pajtásaitól elnyer. Minden évben vannak ilyenek az egyetemen! Vigyázz! — Ép ilyen veszélyes lehet a lóverseny. Első év végén a gólyák, ősszel a másodévesek közül minden esztendőben odasodródik néhány; először a mezőgazdászok hívják ki őket nézni, látni, ami ellen senkinek kifogása nem lehet; de aztán hallják a turfhistóriákat és a kis pénzördög megpiszkálja őket: Hej, ha nyernék! Apán könnyítenék, anyának a születésnapjára ajándékot vinnék, Icukának szép virágot vennék!... És ha egyszer játszani kezd, a kis pénzördög hirtelen megnő és a neve: Szenvedély, és ugyan megnyargalja a naív ifjút!

Görbe út visz a zálogházba, meg a pénzkölcsönzőkhöz. Sötét kanyarulataiban kifosztanak a jótékony segítők és édesapád vért izzad, míg egyenesre kalapál mindent.

Görbe az útja a kíváncsiságnak, amely a főváros nyujtotta bűnt, rosszat, kavargást kutatja. Féket reá!

Az egész élettérképet el nem magyarázom. Ezeket is azért mondtam, hogy aláhúzzam a férfi tanácsát az ifjú számára: *tanuld meg a görbe utat az egyenestől megkülönböztetni; — tanuld meg az elágazásokat, s ha valahol nem ismered ki magadat, azokat kérdezd meg, akik téged felelősséggel szeretnek;* — ne feledd, hogy *út és jellem egymásnak megfelelőek:* ha férfi vagy, konstruktív úr, akkor másodéves korodban is épúgy csak az egyenes útakon járhatsz, mint később majd, felelős férfikorodban; *nincs az ember életében*

«görbe utak korszaka» és «egyenes utak évtizedei...» Akkor vagy igazi, ha végigjárod az egyetemi éveket anélkül, hogy csak egyszer is görbe útra tévedtél volna! *(K)*

5. Bilincseket tép az ember.

Amikor az egyetemre felérkeztél, nagy szó düllesztette a melledet: Szabadság! Nem parancsol a tanár, nincs fölöttem direktor és iskolai szabályzat, úr vagyok, egyedül vagyok, szabad vagyok!

Később rájöttél, vagy rájössz ezután, hogy mégis jobb lenne, ha csak szabályzatban összefoglalt kötöttségek nyügöznék az embert, és ha nem volna olyan túlságosan «szabad». Mert ebben a szabadságban van valami végzetes kiszolgáltatottság.

Az egyetem önkormányzattal rendelkezik. A magyar kultuszminiszter gyakorol fölötte közvetlen felügyeletet, azonban az oktatásnak és tanulásnak az 1848. évi XIX. törvénycikkben biztosított szabadsága messzemenő jogokkal ruházta fel az egyes karokat és az egyes professzorokat. Az egyetemi tanár dolgaiba tulajdonképen senkinek sincsen gyakorlatilag beleszólása. Az évenkint változó kari dékánok és fölöttük a szintén évről-évre választott rektor képviselik a hatalmat; külső hatóságok csak az ő engedélyükkel működhetnek az egyetem területén. Tudás vára, diákok vára a milliós világváros közepén: ez az egyetem.

Itt nem ellenőrzi a tanár működését az igazgató, a tanári konferencia, a főigazgató. Nincs osztály, meghatározott létszámú zárt közösségi keret, amellyel szemben mint nevelő áll a tanár és személyes viszonyban van minden egyes tanulóval. Itt az előadó professzor ismeretlen tömeg fölött áll a katedrán; a vizsgáztató professzorral mindig csak egy diák áll szemben, akinek ügye azokra a percekre minden más diákétól elkülönítve; kollokviumon, alapvizsgán, szigorlaton ketten birkóznak: a professzor és a diák, egy diák.

Ebből a nagy szabadságból következik *a diákoknak a tanárokkal szemben való messzemenő kiszolgáltatottsága.* A professzor nem paragrafusoknak vagy rendszernek, hanem csak a maga ítéletének és lelkiismeretének felel érte, hogy milyen enyhén vagy milyen szigorúan vizsgáztat, keveset vagy sokat követel, átenged mindenkit, vagy súlyos tömegeket elbuktat. Az már aztán lélektani tény, hogy a vizsgázó

diák egy emberrel tudja szemben magát s az egy ember objektivitásában való hite nem abszolút. Az egyetemista nem azt szokta mondani az igazságnak megfelelően: «Megbuktam!» — hanem: «Elvágott a prof.!» És nagyon sokszor hozzáteszi: «Pedig tudtam!» Az is hozzáteszi, aki még a vizsga reggelén azzal búcsúzott a szobatársától: «Nem tanultam semmit, de azért megpróbálom, hátha átmegyek!» — A másik lélektani tény, hogy a süvölvény diákok lassankint a legjobb szívű professzort is elronthatják. Nobilis megbecsüléssel vizsgáztat eleinte, szívesen ad kitűnőt és nagyon meggondolja, mielőtt buktatna. Eredmény: senki sem tanulja a tárgyát, mert «a vizsga úgyis potya». További eredmény: a professzor lassanként mord ráncokba vonja a homlokát, megkezdi birkózását a diák-indolenciával, és néhány év mulva már úgy vágja a nem-tanulókat, mint a répát. Igaza van. Ti azt mondjátok rá: ez egy tigris! De arra nem gondoltok, hogy *egy melegszívű urat a felelőtlenségtekkel ti rontottatok el és tettetek szigorú bíróvá.*

Morogtok, ha kitűzött vizsgaterminust az utolsó pillanatban néhány nappal elhalaszt. Van igazság a morgástokban, mert az ember a vizsga napjára fejezi be pontosan készületét, akkor szedi össze nagy ugrásra minden erejét, s aztán leszerelni, napokig várni, új ugrásra készülni: lehangoló és feltétlenül gyengítő. Épígy igaza van a morgónak akkor, ha a professzor váratlanul elutazik és megüzeni, hogy majd csak ősszel vizsgáztat; — és miatta nem lehet lezárni a félévet, ami egy csomó kellemetlenséggel jár. Az sem öröm, ha az ember 8 órára van kiírva kollokviumra, és a professzor fél egykor érkezik, amikor a vizsgázó a melegtől, szurkolástól, idegességtől félholt már és okvetlenül két jeggyel roszszabbra felel, mint tette volna reggel frissen, kipihenten. Az sem öröm, ha a vizsgáztató tanár úr gúnyolódik és az amúgyis idegileg megviselt vizsgázót még jobban zavarba hozza. Az sem élvezet, ha a nagy intézmény adminisztrációjában hibák történnek, s a hibáknak a diák issza meg a levét: ha a tanársegédek összekeverik a dolgozatokat, ha rosszul írják be az indexbe a jegyeket, ha a dekanátus vagy a kvesztúra eltéveszt valamit és időt veszít, vagy pénzt áldoz miatta a diák. Ilyenkor lázad bennetek a keserűség és bilincseket rázva átkozzátok az egyetemi autonómiát.

Szeretném, ha gondolkoznál kissé a dolgon. Nem a hibázók védelmére kelek, mert aki az egyetemi ifjúsággal igazságtalanul bánik, annak számára nincs védelem. Én csak

azt szeretném, ha lélekben megnyugodnál és igazlátó szemmel néznéd a zörgő bilincseket.

Ne felejtsd el azt, hogy homines sumus: emberek vagyunk. Ember a professzor; tévedhet. Hibázhat terminusban, melléfoghat emberi tudás megítélésében, akaratlanul is megkínozhatja a diákokat terminus-eltolással, vagy késői érkezéssel. Hibázhat a dékán, tévedhet a kvesztor, sok száz ügy közül egyet-egyet rosszul intézhet el az egyetemi adminisztráció. Ilyenkor legyen benned *megértés:* lásd a hibázó embert, és ne kiálts azonnal igazságtalanságot és rosszakaratot, mert akkor máris te vagy igazságtalan. Legyen benned *bátorság:* menj el az illető professzor úrhoz, vagy alantasához és ahogyan úriemberek egymással emelt fejjel, kölcsönös megbecsüléssel megbeszélnek vitás ügyeket, úgy terjeszd elő a magad kifogásait, vagy védelmét. Ha minden professzorral minden diák mindig úri módon beszélt volna minden előforduló nehézségről, soha nem lett volna és nem lenne durva hang, sem megnemértés. Legyen benned *józan mértéktartás:* ne gyanúsíts, ne általánosíts, keserűségedben se sérts meg soha senkit. És legyen benned mindentbíró *türelem*, olyan erős, hogy a valódi igazságtalanságokat és veled szemben történt bántásokat is szótlan el tudd viselni. Az élet tele van emberbántással; az egyetemi kellemetlenségek elsőrendű tréning a későbbiek férfimódon való kiállásához. Amennyire az egyetem bilincsbe vert, annyira odakint az életben mindig is megbilincselt ember leszel; de az élet bilincsei fájóbbak, nehezebbek és százszor jobban elevenbe vágnak, mint a diákélet bajai.

A «ius murmurandi» a tied; de jobb, ha nem gyakorlod. Emelt fővel szembeállni és keresni a reparációt, ha pedig az nem megy, akkor nyelni egyet és hallgatva elviselni a bajt.

Később, ott a negyedik X körül, rájössz majd, hogy mégis a legszabadabb s a legnagyobb úr ott a két «Nos Rector» között voltál, amikor csak a professzorokkal és édesapáddal birkóztál!

Odakint, a diplomán túl, sokkal súlyosabb bilincsek csörögnek.

Rázd, csak rázd a magadét, de nevess hozzá, mert egyszer vagy diák és ha ez az idő elmult, akkor ki tudja, tudsz-e majd még szívből nevetni! *(K)*

6. Két kézzel kapaszkodom az otthonomba.

Ezt a címet inkább felszólító mondatban kellett volna írnom: Két kézzel kapaszkodjál az otthonodba! Hiszen a valóságban soha annyira távol nem estél tőle, mint másodéves korodban; és *soha annyira rá nem szorulsz, mint hátvédre és támaszra, mint ebben az esztendőben.*

Gólya-korod óta egy csomó feszültség emelkedhetett fel közted és az otthon között. Többet költöttél, mint amennyit előirányzott édesapád. Adósságokat csináltál s kiderült minden, vagy te vallottad be őszintén (ez a jobbik eset). Nem írtál annyiszor, mint várták és szerették volna; nem érdekelt eléggé öcséd, húgod sorsa. Az index eredménye nem elégítette ki édesapádat: jobbat várt és többet kíván, mint amit te hoztál. (Nem lehet ám minden papát becsapni azzal, hogy a szorgalmi jegyek egetverő dícséretek és ez a fontos; a nyavalyás felelettel megszerzett szótöbbséges alapvizsgát sem lehet azzal megtávírni haza, hogy: «óriási szótöbbséggel» letettem, kérek pénzt! A mai szülők jobban kiismerik magukat index-dolgokban; no és ott van a kollégium információja is, amelyet, gyanús körülményeket szimatolva, ajánlva küldenek néhány papa címére, nehogy nagyreményű fia átvegye és cenzurázza a postát.) Szóval megereszkedett közted és az otthon között a szeretet-sodrony; s amikor másodévre feljöttél, megkönnyebbült sóhajjal láttad elmaradni mögötted az állomást, megérkezve pedig, elégedetten állapítottad meg, hogy a távolság jótékony köde eléggé eltakarja előled az otthont.

Soha annyira nem lesz szükséged többé a régi otthon segítségére, mint ebben az évben! Amikor egyre jobban tisztázódnak olyan kérdések az életedben, amelyek kimondottan *otthon-ideálok, családi valóságok* s amikor az eljövendő második otthon, a te alapításod, nem eléggé húz még, mert a jövő ködébe burkolva. A leendő feleségedre és gyermekeidre gondolás még eléggé komikusnak látszik, hiszen még nincs arca ennek a képnek, hogy «feleség». Édesanyád arcára nézel és édesapádéra, ezek segítenek, hogy megtanuld az élet nagy leckéit:

kötelességteljesítést szakadásig, vakulásig;
takarékosságot minden fillérrel, mindig határozott célra;
hallgatást sok esetben, amikor a kölyök nagyokat kiabálna, de hallgat a férfi;

lemondást sok kínálkozó örömről magasabb cél érdekében;
válogatását társaságnak, élményeknek;
fékre fogását vágyaknak és terveknek;
gondos vigyázást ruhára, szobára, mindenre, ami a tied s ami a másé;
ízlés, modor fejlesztését, hibákról való fokozatos leszokást.

Negyedéves korodban mindezt teljes ambícióval fogod csinálni egy kis leánynak a kedvéért, akinek képe az íróasztalod fölött és a szívedben; egy-egy célzása, halkszavú kérése csodálatos teljesítményekre sarkal majd. A kisleány megvan már valahol, de még nincs beültetve a szívedbe; helyette most még a régi otthon nagy emberalakjai: édesanyád és édesapád inspirálnak.

De hogy igazán hatással lehessenek, *neked magadnak kell akarnod*. Két kézzel kell kapaszkodnod az otthonodba, nehogy elveszítsd lábad alól a talajt. Micsoda fenntartó erő, micsoda győzedelmes motor sokféle kérdéssel való küzdelemben az elhagyott családi otthon! Milyen koldusszegényen botorkál az árva fiú, vagy aki mögött összeomlott család romjai szomorkodnak, s nincs, kire támaszkodjék, nincs, kibe kapaszkodjék! Az árvaság hatéves korban megrendítő csapás; húszéves korban tragédia. Legsúlyosabb akkor, ha látszat-árvaság: ha a szülők élnek még, de nem méltóak többé az édesanya, édesapa névre! Mert ezek ideált zúznak szét a fiú lelkében és a széttört ideál helyére nem lehet soha többé másikat állítani.

Köszönd meg Istennek az otthonodat és két kézzel kapaszkodjál bele! *(K)*

II. A diákvilágban vagyok valaki.

Amikor az ember kilép önmagából, hogy szétnézzen a többi ember világában, akkor az élet törvényeinek nagy teljesedését kell, hogy átélje. Még abban az esetben is, ha a kilépés nem jelent ellentálló gondolatokat, hanem a becsületes beilleszkedés a célja, még akkor is rövid időn belül reá kell jönnie hogy a közösségi élmény egyik főeleme a harc — az érvényesülésért. Ez pedig a legnagyszerűbb élettörvények kiteljesedését jelenti és akinek elveszi kedvét, abban a közösségi életre való rátermettség megrokkant.

Kell a harc, mert kihúz önmagunkból, zárt piciny egyéni világunkat szélesíti és egyéni erőinket hihetetlen mértékben fejleszti. Nem adjuk fel egyéniségünk lényegét : önmagunkat, de vállaljuk a harcot, hogy egyéniségünk értéke növekedjék. Visszavonulni csak annak a néhány kivételesen talentumos bölcselőnek van Istentől nyert joga aki menden külső érintéstől elzártan hivatott a dolgok törvényeit és ezeknek nagy összefüggéseit meglátni és látásaival az emberi történelemnek irányát századokra kijelölni. A többi azonban önző emberféreg, ha visszariad a küzdelemtől.

Az egyetemi, vagy a főiskolás életben ennek a kitűnő érvényesülési harcnak sok részlete van.

Kezet fog az ember a dékánnal ősi szertartásos komolysággal, vagy kissé erőltetett nemtörődömséggel, aztán tagja lett a diákvilágnak. Hogy azonban miként érvényesül, azt ezek a dolgok döntik el nagy átlagban :

hogy jár-e az előadásokra, vagy nem?

hogy vannak-e törekvései a kollokviumok idején, vagy nincsenek?,

hogy főgondja-e szakműveltségének katedrai tudománya, vagy egyéb kultúrjavak megszerzését tartja annyira fontosnak, mint diplomájának minősítését?

könyvekből akarja-e egyéniségének útját kijelölni és elméleti jellegű lesz-e egész életében?

társadalmilag igyekszik-e tájékozódni és mások, sokak eleven hatásának teszi ki a saját egyéniségét?

vagy politikában látja-e az ifjúi törekvések legméltóbb harcterét?
résztvesz-e a bajtársi életben és ott
eszmei,
szervezeti,
politizáló,
csendes figyelő, vagy
zajos szórakozó álláspontón marad?
Ezeket természetesen kombináltan is beilleszthetí kiki a saját diákéletébe és egy-egy bajtársi egyesület keretein belül is észrevehetí a különböző kisebb csoportosulásokat, megannyi érvényesülési gócpontokat.

Néhány szemeszter a dékáni kézfogás idejétől számítva: és minden diáknak kialakult az értékelése a diákvilágban. És az akadémikus közösség az egyénnél magánál is jobban ismeri tagjait. Megbízatások, kijelölések, beszervezések, elevenre tapintó diáktréfák lehetnek útjelzői annak, hogy egy-egy diák hol ér valamit a diákéletben és mennyiben jogosult a másodéves önérzete, hogy: a diákvilágban már vagyok valaki. Eleinte csak egy csoportban, baráti vagy bajtársi közösségben, de a csoport súlya a magam jellegének is tekintélyt kölcsönöz és amivel a másodéves el szokott indulni nem a tanulmányi életben, hanem a diákéletben, az rendszerint jellemzi őt a végbizonyítványáig, mint az a gúnynév, amelyet reáakasztottak és rajta marad, míg csak okleveles úr és felelős hely őre nem lesz a magyar életben. Akkor már azoknak az ajkán sem áll jól, akik először kitalálták. De addig lemoshatatlan. (N)

1. Bajtársiasság.

A diákélet tiszta eszmei közösség öntudatát jelenti és nemes bajtársiasságra kötelez. A tiszta eszmei közösség öntudatának széles kerete az akadémiai műveltség és mindazok irányában bizonyos egységet jelent, akik a tudományok nyitott kérdései mellett művelik saját emberi szellemüket, mert ez az akadémiai műveltség főmeghatározója.

Ezen a kereten belül azonban természetesen szűkebb elhatárolások is léteznek. Egészen természetes az, hogy *saját fajtánk tagjait másféle bajtársiassággal tekintjük közelállóknak*, mint azokat, akik esetleg egy idegen faj, vagy nép, esetleg tőlünk messzire eső kultúrkör céljait akarják szolgálni azzal a világossággal, amelyet a mi egyetemeinken a

szakkérdések terén nyerhetnek. Ezek szolgálhatnak egyetemeink büszkeségére, vagy a diákvilág bosszúságára, de nagy magyar nemzeti célkitűzéseink kérdései felé természetesen nem fordulnak azzal az elevenséggel, mint az Hungária minden igaz fia számára elsőrendű kötelesség.

A szaktárgy, a tudományos intézetek egyes kari elkülönöződése is jelenthet külön közösségöntudatot. Ez önmagától adódik és a legkevesebb felülbírálást igényeli, mert természetes, mint a családi öntudat. De ez is lehet szélesebb keret, amelyen belül a magyar nemzeti szempontok okvetlenül szorosabb egységeket eredményezhetnek és erre szükség is van.

A világnézet a közösségöntudat újabb hatalmas alkotóelemét jelenti. Ha valakivel nemcsak a szakkérdések célkitűzéseiben és a nemzeti célok azonos látásában tudok megegyezni, hanem a célok felé vezető eszközök mindennapi, vagy történelmi értékelésében is egyetértek és a gondolatok és tettek értelmét az örök magyarság és a krisztusi gondviselés tökéletesen harmonikus megvalósulásában látom, az nemcsak a közös munkát teszi a másikkal lehetővé, hanem a bajtársiasság különös elmélyülését is jelenti. Mert az egészen világos, hogy a zárthelyi dolgozatoknak, vagy a szigorlatoknak közös izgalmaiban edződő bajtársiasság is más és a közös szórakozások hangulatában testvériessé csókolt bajtársiasság is más és az is más, amely hosszú séták, vagy hajnalba nyúló vitatkozások nagy megegyezéseinek nyomán alakul ki két ember vagy két szembenálló csoport tagjai között. Mert ilyenek is vannak és ha körülnéz az egyetemi polgár, látni fogja, hogy akkor is megmaradnak, ha színek és jelvények nem mutatják a bajtársi közösségen belül ezeknek létezését. Akkor is lesznek hajnalba nyúló diákviták és eszmék tisztázása, mely miatt szakelőadások látogatása fog elmaradni, mint most, és ha valaki valóban akar lenni valaki a diákéletben, akkor sem most, sem később nem lehet másképen, mint úgy, hogy a világnézetileg kisebb homogén egységek valamelyikében megtalálja a diákélet tartalmát.

És észre kell venni azt, ami magyarságban és krisztusi katolicizmusban összekapcsol és botorság volna letagadni, ami ezekben szétválaszt a diákéletben. És vállalni kell a magyarság és a krisztusi katolicizmus harmónikus egységében azt, ami a bajtársiasságnál is több a diákélet értékei között: a szolidaritást. *(N)*

2. Szolidaritás.

A közös célok miatt van rá óriási szükség. Tudni kell, hogy kivel gondolok egyet és ha bajban vagyok, azt is, hogy kitől várhatok erőt és segítséget.

Az összetartás voltaképen védekezést és ellenkező erőt jelent. Ki ellen?

Műegyetemi zárthelyieknek idején az árgusszemű tanársegéd ellen. Ez a komolytalannak tetsző felelet mutat arra, hogy a diákéletben az összetartás gondolatának is milyen széles skálája van, akárcsak a bajtársiasságnak. De a lényege az ma is és az fog maradni mindig, hogy hűséggel vagyunk egymás célkitűzéseihez és egymás titkait, gyengéit nem áruljuk el azoknak, akikkel szembenállunk. És fontos szembenállás az, amikor szigorlat idején áll szemben a diák a professzorral, de más színe van az egész kérdésnek, ha *nemzeti és világnézeti arcvonal kialakulását* jelenti egy-egy gondolat. A diákéletben pedig ez mindenütt kibukkan a harmadik mondat után, talán mint egyetlen esetet: a tanulmányi számadások idejét kivéve. A professzor előtt, a tanszéken felel a diák, de nem nyilatkozik. Annál inkább kész azonban arra, hogy önmagát adja és semmit le ne tagadjon egyéniségéből és nehézségeiből, mihelyt bárhol másutt szóhoz juthat. Erre pedig nagyon sok alkalom kínálkozik a diákéletben. És akkor magasodik a diák feje fölé a szolidaritás felelőssége. Színt vallani és úgy nem árulni el a másik titkait és gyengéit, hogy hallgatásunkkal el ne áruljuk a magyarság és a krisztusi katolicizmus nagy elveit és örök érdekeit: ez teszi az összetartást férfijellemek dolgává. Ha ez nincs benne, vagyis nagy nemzeti és közösségi krisztusi elvek nem adják meg törvényeit, akkor kamaszok cinkossága lehet a diákszolidaritás, melyet talán nem kell túlságosan tragikusan venni, de viszont lehet sötétben szervezett bomlasztó erők felbukkanása is, mely először talán csak a nőt viszi be az egyetemista életébe, hónapokkal később pedig esetleg a haderő titkait kémleli a lezüllött «bajtárs» cinkos segítségével. Ez pedig nem rémlátás.

Nagy az összetartás felelőssége. Ezért látjuk helyesnek, ha a bajtársiasság szűkebb egységekkel rendelkezik, mert azonos világnézetű és egyazon erkölcsi értékű emberek összetartását eredményezi. Ezek között pedig ha a magyarságnak és a katolicizmusnak elvei irányadók, akkor a diákszolidaritás

soha sem lesz kicsiny vagy gonosz cinkossággá és a férfi-jellem később égető szégyenfoltjaivá.

Itt merül fel aztán az életben nyitott szemmel harcoló férfigárda egy súlyos követelése a diáksággal szemben: a tűzön-vízen át való vak összetartás helyett a *konstruktív szolidaritás* követelménye. Az összetartásunknak elvi alapjai és magaslatai vannak. Hiába diáktársam, évfolyamtársam valaki, nem tartok vele, ha világnézeti, vagy nemzetszolgálati, vagy becsületügyben olyan ellentétes álláspontot képvisel, amelyet én rossznak ítélek. És nem megbecstelenítő és szégyenletes az, ha egy alkalommal nem a diáktársaimmal, hanem az elöljáróval vagyok szolidáris, mert az ő oldalán látom az igazságot és lelkiismeretem odahúz. A jóban-rosszban összetartás csak azért, mert a másik is diák, mint én: kamaszos vonás, amely helyet ad a konstruktív szolidaritásnak egyre nagyobb mértékben aszerint, amint korban fejlődik és okosodik az ember. *(N)*

3. Megfúrták az elnökséget.

Ezeknek a mondatoknak keserű igazságaiban látjuk másképp a diákélet belső intrikáit is. Mert lehet jó erőpróba egy-egy ember szervezőképességéről, vagy társadalmi hírverő tehetségéről az, ha ellenpártot képes alakítani és kitűnő rábeszélő erőt jelenthet az, ha végelemzésben komoly gondolatokhoz régóta hozzászokott egyetemi hallgatókat valaki teljesen a saját gondolatainak nézőszögébe tudott állítani: *meglévő diákszervezetek belső életének gyors forradalmasítását nem tartjuk a diákélet komoly cselekedetének.*

A diák életét a szaktanulmányok foglalják le elsősorban. Ehhez jön akárhánynál mindjárt az önfenntartás feladata. De ha ez nincs, akkor is a szaktanulmányok mellett az akadémiai műveltség sokirányú művészeti és népi kérdéseiben kell színvonalon maradnia és ez is sok munkát ad. Ezeknek sora után mindjárt következhetik a diákközösségi keretek szolgálata, de azok majdnem soha sincsenek olyan rosszul ellátva vezetőkkel, hogy évközben érdemes volna elővenni a nagy fúrót, hogy elsüllyesszük az elnökséget. Ezt a fáradságot nem érdemli meg egyetlen elnökség sem. Legfeljebb egyeseknek, akik akár sértett hiúságuk flastromát, akár komisz önzésüknek jól álcázott célkitűzéseit keresik ilyen alkalmakban. Ez végelemzésben az ő egyéni tiszteletreméltó dolguk. Lehet benne naívság is, amennyiben a kereteknek

több jelentőséget tulajdonít, mint azok megérdemlik, de ez a naívság is olyan lehet, amelyet kimosolyogni sem illik esetleg. De hogy másokat a saját túlfűtött képzeletük feszültségének hatása alá tudnak venni, ez mindenesetre jellemző lehet nem is őreájuk, hanem talán ugyanolyan fokban azokra is, akiket befolyásolni képesek voltak. Ezek pedig igen sokszor pont azokból kerülnek ki, akik már valakik a diákéletben és túl a levente, vagy apród, vagy újonc, vagy mit tudom én milyen bajtársi próbákon, azt hiszik, hogy alkotmányos diákkötelességeiket teszik, amikor suttogó titoktartás mellett akcióznak «a rendszer ellen», amelynél hogy mennyivel különb lenne az új elgondolás, azt csak azért nem lehet legtöbbször igazolni, mert az az új elgondolás rendszerint nem szokott előbbre jutni a robbanóaknák elhelyezésénél. Amikor bekapcsolják a suttogó titoktartás gépezetét, akkor rendszerint be szokott dögleni az egész akció, hogy harctéri kifejezéseknél maradjunk és akik úgy érzik, hogy már számítanak a diákéletben, azok vagy kiábrándulnak és sietnek pótolni a mulasztásokat a tanulmányi kötelességben, vagy pedig egy félreismert bús üstökös farkcsóvájának lesznek sziporkázó részeivé.

Nem tragikus dolgok ezek, de a felelősség véres felidézésénél jöttek szóba és ezért voltunk hajlamosak, hogy kissé komolyabban szemébe nézzünk ennek a dolognak. És azért is, mert a fúrók, robbantók, forradalmárok alapjában véve, ha nem gyalázatosan önzők, naív emberek. De az egyetemi életben már nincs jelentéktelen naívság, mert sok eset azt mutatja, hogy az egyéniség már nem változik oly mértékben az egyetemi évek után, mint annakelőtte, és *akik bájos naivitással foglalkoztak közösségi kérdésekkel egyetemi éveikben, azok ugyanazzal a bájjal foglalkoznak a magyar belső élet és politika mázsás kérdéseivel később is* és később is lesznek lelkes követőik. Ha fantaszták, az is baj. De még nagyobb veszedelem, ha önző célok tudatos szolgálata az életük. *(N)*

4. Az ifjúsági sport etikája.

Az a diákélet, amely tanszékekről igazgatva foglalkozik a tudománnyal, klubokból mozgatva látja a közéletet és szalónokban tanulmányozza az erkölcs és világnézet kérdéseit, prófétái pedig kávéházi asztalok mellett szült cikkekkel akarják más felfogásra lelkesíteni egész önmagát, nagyon reászorul a szabad levegőre. Nemcsak a tanulás közben kell

kinyitnia az ablakokat, mert visszariadnak látogatói (s ezt sem hiába tesszük szóvá), hanem egész világnézetét bele kell mártania sokszor a napsugárba és a levegőbe, mert kategorikusan csak egy becstelenítőt merünk mondani az egyetemi polgárról, de azért álljuk helyünket: hogy szobaember. Ez pedig idegrendszerében, képzeleti világában és egészségében épúgy mint világnézetében egyformán erősen egyoldalú embert jelent.

Épp ezért az összes diákegyesületek között a legrokonszenvesebbek a diáksportegyesületek. Ezekben nem folyik szóbeszéd, hanem teljesítmények vannak. Ezekbe nem lép be senki atyai szemléletek tiszteletbentartása miatt, hanem csak akkor, ha tényleg igénye az itteni munka. És ezekben a víziélet dolgaitól kezdve a vitorlázó repülésen keresztül a barlangkutatásig meg az atlétikáig annyi változatot talál az egyetemi polgár, hogy válogathat kedve szerint. Ha aztán talált egy magának valót, akkor annyira lekötik őt egyesületének mérkőzései, túrái, edzései vagy versenyei és annyira meghatározzák baráti körét is itteni szűkebb környezeteik, hogy sem a diákegység nem tud többet adni nekik, sem homogén világnézeti egyesületek nem képesek annyira közelhozni két egyetemistát, mint egy sportegyesület, amelyben tapasztalat szerint világnézeti kérdéseket csak azok szoktak lényegben szőnyegre hozni, akik tudják egymásról, hogy eleve megegyeznek. S az ok: nem világnézeti színvonal hiánya, hanem az izmok állandó elfoglaltsága. És az egyetemi polgárnak, a gyalázatosan egyoldalú szobaembernek erre van legfőbb szüksége. Hogy mozogjon, levegőt szívjon és petyhüdt izmait foglalkoztassa. *Mindjárt egészségesebb lesz tőle nemcsak higiéniájában, hanem erkölcseiben és képzeleti világában is.* Ez pedig a magyar célkitűzéseknek is az elseje, de a krisztusi világnézetnek is főkövetelménye.

Az ifjúság sportszenvedélye mögött nagy természeti erők feszülnek. Mert ha valamikor, akkor pontosan az ifjú erők esztendeiben kell helyes értelemben kibontani magunkban minden képességet és ha a szaktudomány elméleti és gyakorlati kérdésein túl nem jut időnk középiskolás tornagyakorlataink öntudatosan beállított folytatására, akkor teljes emberré nevelődésének nagy hiányát érezhetjük egész egyetemi életünk folyamán. Mert a középiskolából *két dolgot kell önként tovább csinálnia minden egyetemi polgárnak: a testnevelést az egyetemi sportegyesületekben és a léleknevelést a komoly katolikus vallásosság gyakorlataiban.* Nincs profán

tudományszak, amely kifejezetten kötelezné erre a kettőre a magyar egyetemistát, de kötelezi őz saját kettős érdeke, kötelezi népi hivatása, mely bármilyen szakon van, a teljes embert kívánja a magyar életnek vezető állomásaira.

Sok egyetemi polgár van, aki gyenge tornász volt a középiskolában. Az egyetemen mégis sportolnia kell. Mert ha más egyébre nem is képes, de a budai hegyek között való mászkálást bizonyára meg tudja tanulni s ezzel már tagja lehet olyan egyesületeknek, amelyek magasabb túrákra is képesek fellelkesíteni az épkézláb embert. S legtöbb esetben nem lesz olyan sportember, aki csúcsteljesítményekkel dicsekedhetik, de ez nem is cél. Mert ha minden képességének kibontakozása csúcsra lendíti őt, akkor örülni fog egyesülete és megnő becsülete, de ha pusztán a feltűnés vágya és a hiúság dolgozik a csúcsteljesítményeken, akkor jobb a balsiker, mint a csúcseredmény.

A sportnak is lehet egyoldalúsága. Ritka dolog, de nem marad említés nélkül. A szellemiek iránt való érdeklődés hiánya. Soffőr-típus az egyetemen, amely majdnem olyan útálatos, mint bizonyos családokból hozott, helytelenül értelmezett úriság felszínes hólyag-mivolta. Amely például csak a versenylovakhoz ért. *(N)*

5. Kiket süvegelsz tisztelettel?

Test, szellem és lélek. Ezek teszik teljes emberré az egyetemistát. És azokat tartja igen helyesen példaképeinek, akikben e három megnyugtató harmóniáját tudja látni. Mindenesetre nehezen fog szakállas professzorai között általános sportszellemre lelni, de hisz itt tényleg nem a betű buta lényegét kell nénzie, hanem a szellem rugalmasságát. Mert a sport a testi hajlékonyságon felül ezt is eredményezi. Rugalmasságban tartja az embert, annak testét és lelkét, szellemét egyaránt. És *azokat süvegeli tisztelettel, akikben a szellem rugalmasságát látja és a lélek harmóniáját* akár öregedő törékeny testben is. Vagyis elsősorban a kiegyensúlyozott embereket, akik az egyéniség önző tulajdonságait is képesek voltak már levetkőzni és személyiségekké lettek.

Olyanokat, akiknek életében a saját világnézetének részleteit: magyarságot és krisztusi katolicizmust egységben látni tudja. És ha szaktudományának tekintélyei között talál ilyent, akkor példaképet talált.

A mai tudománypolitika mellett azonban nem való-

színű, hogy minden szakon fog ilyet találni. De akkor megsüvegeli a tudomány kiválóságát és észrevételezi az ember egyoldalúságát és lehet, hogy lesz módja tisztelni az igazságért való hősi küzdelmeket, vagy az emberi egyensúly felé való szánalmas tapogatódzást. Mert ilyet valószínű, hogy többet fog találni, mint ragyogó harmoniát. De ebben az esetben nem lesz bátortalan ahhoz, hogy vidékének, családjának vagy neveltségének harmónikus hagyományait és egyéniségébe beépített értékeit többre tartsa, mint tudományos szaktekintélyének kínzó kétségeit, és a krisztusi ember Istenben bízó alázatosságával különbnek érezze magát, mint a szaktudomány szuggesztív erejét sugárzó professzor világnézeti gyengeségeit.

Aztán süvegelni fogja tisztelettel azokat, akik eszmei síkon mozogva a magyarság kínzó kérdéseinek prófétáivá lettek és természetesen elsősorban az egyetemi ifjúsághoz érzik, hogy küldetéssel rendelkeznek. Ezek sokszor az emberélet önzetlen szolgálatával érdemelték ki az ifjúság süvegelő tiszteletét és az általános emberlét kínját magyarságukon átszűrve adják életük műveiben.

Az irodalomról van itt szó és annak olyan vezéralakjairól, akikre felnézhet bátran a jövő embere, az egyetemista. De ha krisztusi világnézetben tisztult szemmel néz fel rájuk, meg fogja látni azt, hogy tanításuk mikor bír pozitív értékkel és mikor negatív figyelmeztetés, melyből a tanult ember épúgy tanulhat, mint a Szentírás építő fejezeteiből. *(N)*

6. Mit olvas az egyetemista anno 1943?

Mit olvas a főiskolás, vagy az egyetemista az Úrnak 1943. esztendejében?

Nem akarunk az általános negatív felelettel ellenszenves légkört teremteni mondanivalónk számára. De szaktudományának köteles betűin kívül az időálló irodalmi munkák *általában* nem jutnak el az egyetemista kezei közé, azt meg kell állapítanunk. És ez az a dolog, amiben a mai egyetemi ifjúság *általában* nem különb a negyven évvel ezelőttinél. Pedig az irodalmi élet ma hasonlíthatatlanul különb az akkorinál.

Akik pedig olvasnak kivételképen az általános vonal fölött, azok a magyar irodalom frissen buzgó népi forrásainál üdülnek legtöbbet.

Ezeket a népi írókat sokféle lelkesedés és gyanúsítás, leszólás veszi körül. Egészen biztató középtehetségek mennek tönkre közülük, mert nem serkentő biztatással, hanem imádó szuperlativusszal fogadják őket és trónusra ültetik őket akkor, amikor még iskolapadban, vagy munkaasztal mellett volna a helyük és hiányzó kultúráik adatait kellene magukba szedniök nagy szótárakból. De elkapja őket az irodalompolitika, amelyet okolni felesleges szócséplés volna, mert mióta társadalom és irodalom létezik, mindig létezik irodalompolitika is. De az olvasónak is tudnia kell, hogy a társadalom nem az esztétika mértékével osztályozza az írót, hanem szűkebb egységeinek érdekei és önző mértékei szerint. És ha valakinek van szemmértéke a magyar társadalom szűkebb egységeinek felmérésére, az nyugodtan olvashatja az írót; nem fog csúcsteljesítményt ünnepelni egy közepes tehetség figyelemreméltó alkotásaiban.

A népi írók felé is biztos igazságok birtokában kell tájékozódnunk. Ilyen biztos igazságunk az, hogy bármint is kifogásolják őket, irodalmunk legnagyobb regényíróját közülük kell megneveznünk, akit termékenységében és értékeiben eddig még nem múlt fölül senki. (Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig, Forr a bor, Erdélyi trilógia.) Költészetünk is csúcsra nyúlik közöttük (Illyés Gyula) és amit novellában, regényben (Tamási Áron, Nyirő József) az erdélyi írók legnagyobbjai adtak irodalmunknak, az eleven része a mai magyar kultúrának. Amit pedig a szociográfiában termett a népiség iránt való lelkesedés (főleg Erdey Ferenc művei: Futóhomok, A magyar falu, azután Féja: Viharsarok, Kovács Imre: A paraszti életforma csődje, Szabó Zoltán: A tardi helyzet), az mind tiszta jószándék és ügyesszemű látás színvonalas eredménye.

Ezeket olvassa az az egyetemista, akit nem bírt le az általános betűiszony. De ha olvassa, még a következőket is javukra fogja írni:

Ezek az írók a szegény ember gondját írják meg, irgalmat hirdetnek, igazságosságot követelnek, ami maradéktalanul krisztusi programm. Érdemük, hogy elégedetlenek és olyan tényeket tárnak fel a magyar életből, amelyek százados mulasztásokra mutatnak reá és életmegújulást sürgetnek. Hatásuk itt marad a következő századokra és amikor a rádió, az ujság és az általános európai kultúra mindent

elnyeléssel fenyeget, ők használták fel az utolsó alkalmat, amikor a nép életének, környezetének és lelkének még változatlanul maradt adatait írásaikban megörökíthették. Ezzel pedig egy váratlanul jövő nemzeti katasztrófa esetére is egészséges önmagunkból vett orvosságot jelent legtöbb munkájuk évszázadok multával is.

Népi erejük programmot jelent az ifjúság számára. De elégedetlenségük már inkább az élet közepén túlhajtott nemzedék számára bír fontossággal. A változásban lévő társadalom régi felfogású birtokbanlévői fülébe zengő harsona minden izgalom, amely soraikból előizzik, és azoknak szükségük is van erre, hogy tudomásul vegyenek végre olyan dolgokat, amiket csak az író mond meg olyan hatással, hogy a bosszúság mellett komoly lelkiismeretvizsgálásra is figyelmeztesse nyugodt öregjeinket. De az egész magyar életet minden kérdésével ők sem tudják átölelni. S az egyetemistának kell észrevennie az ő egyoldalúságaikat.

Mert *a paraszti kultúra minden programmszerű ereje mellett sem lehet kitagadni nemzeti kultúránkból a városi kultúrát, az intelligenciának életkérdéseit, a kereskedő, vagy iparosrétegnek, és a munkásosztálynak belső kultúrértékeit.* Mert kissé történelmietlen gondolkodással le szoktuk ugyan nézni a nemesi osztályt, mely nem ismert magán kívül erőt és értéket a nemzetben nyolcszáz éven keresztül, de ugyanakkor népi íróink is ebbe a hibába esnének, ha a magyar kultúra egyetlen értékének és nemzetfenntartó erejének kizárólag a paraszti kultúra dolgait tartanák.

Világnézeti szempontból pedig első pillantásra nehéznek látszik jellemezésük. Mert a magyar világnézetnek is árnyalatai és különbségeket jelentő elgondolásai vannak és a népi irodalom igaz alkotói is különböznek egymástól. Ha vallásuk szerint osztályoznók őket, külsőleges munkát végeznénk, mert nagy, erős katolicizmust általában nem sokat találnánk műveikben. Az irodalompolitika odautalja őket a kereszténység egyik vagy másik felfogásának kereteibe, de ha elmerültünk a könyvekben, akkor be kell látnunk, hogy ez nem olyan egyszerű dolog. Annyi bizonyos, hogy az emberszeretet, jóság, szegények felé hajló érdeklődés, az emberi tisztulás után való vágyakozás: ezek mind keresztény és katolikus dolgok. A pogányoknál ilyeneket seholsem találunk. És a magyar író is katolikus, amikor ilyeneknek szolgálatában ír, még akkor is, ha személy

szerint a pogányokkal rokonszenvez. Vérében és agysejtjeiben és kultúrájának ősi alapjaiban keresztény katolikus örökségének birtokosa és gazdagságának eredetét minden pogánykodásának ellenére is elárulja az evangélium szellemét hirdető soraiban. És ha egy-egy munkából megállapítható, hogy írója a lélek embere-e, vagy anyagelvű, akkor adva van a nagy vonalakban megfogalmazható elismerésünk, vagy elutasításunk álláspontja is.

Magyar világnézetet katolikus egyetemi hallgató nem építhet magának anyagelvi alapokon. És ha nagytehetségű írót élvez, aki ilyen alapokon áll, akkor attól csak negatív irányban tanulhat még akkor is, ha az irodalompolitika a magyar világnézet legfőbb tekintélyét reklámozza az íróban.

Személy szerint ne mondjunk itt ítéletet egyik íróról sem. Tegye meg ezt maga az egyetemi hallgató, amikor olvassa az írót. Szép tehetségű kivételektől eltekintve azonban *általában*, sajnos, kijelenthetjük, hogy a mai népi szépírók legtöbbjét a mélyen krisztusi világnézettel csupán a becsületes jószándék kapcsolja össze.

Ezt pedig jó dolog nem felejteni. És ha a népiség nagyszerű dolgai érdeklik, helyesen teszi az egyetemista, ha ebben is szakszerűségre törekszik elsősorban. És nagyszerű, világnézetileg is konstruktív szakmunkákat fog találni, amelyeknek ismerete megóvja a népi szépírók egyoldalúságától. Ipolyi Arnold (Magyar Mithológia), Győrffy István (A magyarság néprajza), Bálint Sándor (Népünk ünnepei), Kodály Zoltán (Magyar népzene) alapvető ilyirányú műveinek és a Népköltési Gyüjtemény köteteinek alapos áttanulmányozása nélkül pusztán népi szépíróink munkáinak alapján kialakítani népi fogalmait, olyan könnyelműség, amilyet a szakszerű műveltség embere: az egyetemista nem vállalhat magára. Ezeket viszont ismernie kell. Még akkor is, ha jól reklámozott népi íróink ezeknek ismerete nélkül írják nagyhatású könyveiket.

Az egyetemi polgár tehát az Úrnak 1943. esztendejében a népi írókat olvassa és helyesen teszi, ha olvassa őket. De egyedül reájuk esküdni nagy egyoldalúság volna részéről és magyarságának torzítását jelentené. Mert ezek az írók igen értékes és művészileg is színvonalat jelentő részét teszik a magyarságnak és a magyar kultúrának, de nem teszik ki azt egészen.

Kell is olvasnia a népi kérdéseken kívül mást is. Törté-

nelmi tárgyú könyveket (Kodolányi: Julián barát, Boldog Margit; P. Gulácsy Irén: Fekete vőlegények, Pax vobis; Tormay Cecil: Bujdosó könyv), társadalmi rajzokat (Babits: Halálfiai; Kaffka: Színek és évek) és költőket (Szabó Lőrinc, Kosztolányi, Erdélyi József) és azokat is, akik kevésbbé vannak kirakatban, de mélységesen krisztusi életszemléletük a teljes magyar kultúréletnek és a művészi színvonalnak pontosan azt a gazdagságát jelenti, amely az egész ember minden emberi igényei között az építő evangéliumot és a vallás ihletét sem tudja kifelejteni. (Sik Sándor, Mécs László kötetei; Horváth Béla: Hol vagy te nép?)

Körül kell néznie az egyetemi polgárnak és *nem szabad hogy egy írói körnek, vagy pláne egyetlen írónak egyéni hatása akkorává nőjön benne,* hogy eltévedjen magyarságának és kultúrájának öntudatos és helyes irányt tartó fejlesztésében. Manapság nem fenegyerekeskednek az írók sem, a régi liberális esztétikai szemléletnek már régen vége és szolgálat az írónak és a művésznek is az életelve. Még aki világnézetileg szembenáll, az sem tagadja meg rejtett kereszténységét vagy legalább azt az őszinteséget, amely nem tagadja az emberlét kínjai körül vívott küzdelmeit és saját krisztustalan világnézetének sivárságait: sok felelet nélkül maradó kérdéseit.

Érdemes azért ma olvasni, de csak úgy, hogy saját krisztusi katolikus műveltségünk szemüvegén át nézzük a könyvet és helyesen válogatunk. Mert gazdag terméséűek az írók és nem kívánhatják, hogy minden sorukat ismerjük. De arra kötelez magyarságunk és műveltségünk is, hogy egy-két legértékesebb könyvet minden írótól elolvastunk légyen. És ha a magyar irodalom felé való érdeklődésünket közben *egy-egy külföldi nagyság megismerésével* tesszük változatossá, akkor lesznek az irodalom nagyságai egyéniségünk sokoldalú és harmonikus fejlesztésének eszközei. *(N)*

7. Világirodalom.

Főleg nyugatra nézünk. És érdekes, hogy Zola, A. France, Flaubert a magyar értelmiség külföldi irodalmi műveltségének még ma is a tetejét jelenti. Pedig több is lehetne, amit nyugatról kap a magyar. Dehát ezzel valószínűen úgy vagyunk, hogy apánknak, vagy nagybátyánknak csak ez volt a könyvtárában, mert az ő gyerekkoruk szabadelvű világában ez volt az irodalmi divat (nemcsak irodalompolitika van ugyanis, hanem irodalmi divat is. Nézz körül a magyar

irodalmi életben!) és mert valószínűen ők maguk sem olvastak egyebet és a nyugat felé néző irodalmi jelszó az volt, hogy ezek az egyedüli értékek. Ezt fújták gyerekkorunkban és talán a középiskola sem épített újjá semmit ezekből a szabadelvű hagyományokból: amikor tehát az egyetemista nyugat felé néz, nem lát tovább ezeknél. Pedig Chesterton, Belloc, M. du Gard, Bordeaux, Mauriac, Claudel, Bernanos, Bourget, Huysmans nyugaton, Undset, P. Keller, Lagerlöf (Gösta Berling) északon, Gogoly, Turgenyev, Tolsztoj és Dosztojevszki keleten annyi újat és értékesebbet mondtak az összemberiségnek, ami mellett elhalványul a szabadelvű korban divatosak mondanivalója és irodalmi mélysége egyaránt. Olvasd Dantet, Babits klasszikus bevezetését az Amor Sanctus-hoz és megnyílik előtted a történelem és az emberlélek mélysége és saját emberséged és műveltséged olyan távlatokban fog nemesedni, amilyenről nem is álmodtál, amikor a komoly irodalom ismeretét kultúrcéljaid közé felvetted.

Ha komolyan katolikus akarsz lenni, akkor természetesen azoknak a műveknek olvasásához, amelyeknek olvasása egyébként nagy katolikus közösségi érdekek miatt tilos, meg fogod szerezni az egyházi hatóság engedélyét is. Szakműveltséged, esetleg komoly egyetemi érdeklődésed megadja a jogcímet ahhoz, hogy olvasásukra engedélyt kérj a püspöktől. És ha félévenként kitűzöd irodalmi érdeklődésed irányát, egy félévre, vagy akár egy egyetemi tanévre előre kérheted azoknak a könyveknek olvasási engedélyét, amelyekre szakmunkád, vagy komoly egyéni érdeklődésed miatt szükséged van. Nem nagy fáradság ez: elmégy az egyetemi lelkészhez. Az ő dolga, hogy a szükséges lépéseket megtegye és pár nap leforgásával az egyházi központ engedélyét veled közölje.

Ez azonban közbeszúrt gondolat. A külföldiek között vannak, akiket talán olvasnod kell és olvasásuk egyházi engedélyhez van kötve. Magyar szépirodalmi mű, ami valóban művészet és nem kimondottan pornográfia, eddig még nincs a római indexen. *(N)*

8. Van-e saját könyvtárad?

Aki olvas, az megszereti a gondolatot és barátjaivá lesznek a könyvek. Főleg azok, amelyeket már olvasott és saját emberi kultúrájának eleven részeivé lettek. Ezeket szívesen látja maga mellett a kultúrember: élettörténetének alkotó részei már ezek és hangulatainak nemes őrei és útjelzői. Ezeket megőrizni egyéni kultúrtett, nem fölösleges kacatok gyüjtése.

A könyvtár a férfiember hozománya. Gyüjtése okos körültekintést jelent és kiegészítése állandó gond, kedves, komoly gond az egész életen keresztül. Be kell pedig gyüjteni a szépirodalmi élményeinket jelentő könyvek mellé elsősorban szaktudományunk legfontosabb műveit. Aztán nem lennénk korunk gyermekei, ha a szociológia nem érintette volna érdeklődésünket. Erről a területről is szükségünk van legalább egy jó kézikönyvre. Ha adunk valamit akadémiai multunkra majd, akkor el kell, hogy kötelezzük magunkat a bölcselet felé is. Érdeklődésünk emlékét legalább egy alapvető filozófiai munka jelenti könyvtárunkban, melyet áttanulmányoztunk, esetleg egy jó filozófiatörténet. (Talán a Kecskés Pálé.) Néhány idegen irodalmi emlék, legjobb, ha eredetiben olvastuk, vannak ugyan magyar fordítások is, de ezek mellett ott kell lennie minden katolikus ember könyvtárában a Szentírásnak és a katolikus hit alapvető könyveinek. Van magyar dogmatikánk is (Schütz), de egyetemi végzettségű embernek, aki nem pap, talán a Szentírás mellett legfontosabb munka egy jó magyarnyelvű erkölcstan (Evetovits). Ennek fejezetei az egyetemi diákélet kényes kérdéseitől kezdve a házaséletnek és a családnak sok kérdéséig mindenre megadják az evangélium esetről-esetre megfogalmazott irányát és sok életfordulónál meghatározhatják cselekvéseinket. *(N)*

9. Folyóiratok.

Ami a könyveken kívül folyik, a tudományos életnek és a világnézetnek vajúdó kérdései, azt a színvonalas folyóiratok hozzák be életünkbe. Ezeket már az egyetemi évek elején kell megismerni és műveltségünk elevenségének bizonyságaként kell nemcsak előfizetni, hanem állandóan olvasni is. A legelső ezek közül természetesen kinek-kinek a saját tudományszakjába vágó szakfolyóirat. Ezt európa-

szerte ismert külföldi folyóiratok is kiegészíthetik. A hazai folyóiratfrontról pedig a szaktudományos kiadványokon túl is kell, hogy világnézeti és irodalmi érdeklődésünk ezeken keresztül is megkapja igényeinek kielégítését. A Magyar Kultúra, Élet, Új Élet, Katolikus Szemle, Magyar Szemle, Magyar Csillag, Jelenkor, Sziklán Állunk csak a kezdeti tájékozódás állomásai. Több is van, és lehet, hogy olyan értéket találsz egyikben-másikban, amely miatt a katolicitás hiányait el kell nézned, te legalább is úgy érzed. Ebben az esetben azonban annál komolyabban olvasod világnézeti céllal előfizetett katolikus folyóiratodnak számait.

Az irodalom is tér, ahol kilépünk önmagunkból, hogy szétnézzünk a többi ember világában. És ha itt is élményünk lesz az élet törvényének teljesedése: a harc, a gondolatok egymással való harca, akkor az egyetemi polgárt ezen a téren is magyarságának és krisztusi katolicizmusának csillaga fogja vezetni a helyes irányba. És e kettőhöz hű marad a gondolatok nagy harcában is és hű marad önmagához is. És meg tudja védeni itt is egyéniségét. *(N)*

10. Megvédem a magánéletemet.

A mindenfelé nyitott magyar diákélet közösséget jelent, melybe be kell illeszkedni. Bajtársi összetartást is jelent, melyet önzetlenül vállalni kell. Sok-sok hatásnak veti alá magát az, aki tagja lett és társadalmi reánkhatásától a sportig mindenütt az emberebb embert akarja kihúzni belőled az érettségi és a végbizonyítvány közé eső idő alatt. Irók és próféták magasodnak a diákélet fölé és könyvek meg folyóiratok, ujságok adagolják az írók, próféták, esetleg politikai pártok eszméit jól kiszámított adagolással, vagy mellbevágó meglepetésekkel az egyetemista életébe. S ezeknek az a céljuk, hogy a maguk elgondolása szerint való magyarabb magyart húzzák ki az egyetemi polgárból az érettségitől a végbizonyítványig. És ez a két hatás mind ugyancsak életszerű és valóban nagyban hozzájárul az egyetemi polgár emberebb emberré és magyarabb magyarrá válásának nagy tételéhez.

De nem abban az értelemben, ahogyan a szalónok hangadói, pártok vezérei, vagy a vezérszólamok szerkesztői gondolják. Hanem az egyetemi polgár egyéniségén át közvetve.

Mert *a gondolkodó ember elsőfokú kifejeződése abban áll,*

hogy egyéniség; ez pedig nem fogad el mindent kritika nélkül, sőt az egyetemi évek idején nagyon is kritikája alá vesz mindent. És mindenből gazdagodik, de nem mindenből egyféle értelemben. Mert nincs eszme, amelynek tetszetős mivolta megérdemelné például emberi méltóságunk lealjasítását. Ebben az esetben megtartom méltóságom öntudatát és elutasítom a felvetett lehetőséget. És nincs indokolás, amelynél fogva például magyarságom táji ízét és hangulatát alapjaiban átállítsam egy könyv kedvéért, melyet egy másik tájról jött ember írt meg jóhiszeműen, de idegen táji szemlélettel. Természetesen elolvastam azt a könyvet. De amikor szülőhelyemről szóló fejezeteinél tartottam, megállapítottam, hogy ezeket én sokkal különben meg tudnám írni. Ezzel pedig nagy ítélet történt az egész író és könyve felett, amellett, hogy tanulságos és hasznos volt az olvasása. És nincs az a tetszetősen sikeres bevonulás szalónokba vagy kaszinókba, amelynek kedvéért ősi katolikus és középiskolai éveim alatt sok oldalról megindokolt nézetemet a mult eseményeiről és a jelen dolgairól megmásítsam. Tudom, hogy az én feladatom lesz, hogy ebből a katolikumból azt az emberit, ami javítást sürget, éppen, mert emberi, a magam tisztább látásán keresztül közelebb vigyem az örök Krisztus gondolataihoz.

Vagyis, amikor a diákéletben valaki lettem, *vállaltam a harcot:* az egyetemen, bajtársi közösségben, összetartással, sportban, szalónokban és könyvek és eszmék nagy kiterjedésű harcterein. Vállaltam ezt a harcot, mert kihúz önmagamból, zárt piciny egyéni világomat szélesíti és egyéni erőimet hihetetlen mértékben fejleszti. De egyéniségem lényegét feladni nem leszek hajlandó. Családomból hozott hangulataimnak szeretetét senki vezérember soha nem tudja megcáfolni bennem és magyarságom táji jellegét és vérmérsékletem örökölt ütemét senki emberfia nem fogja mássá tenni. És amit igaznak tartottam az életről és a halálról meg az Istenről, azt senki könyve és egyéni hatása nem lesz képes símára kifilozofálni lelkemből, legfeljebb a hitemmel járó békességet fogja kifilozofálni, de annak igazságait soha sem.

A harcos évek minden hatása mellett is legfőbb törekvésem épp azért: hogy megvédem a magánéletemet. És nagyhatású professzorok és magukkal ragadó képességű vezérek oldalán is megmaradok önmagamnak, akit nem sodort magával sem a professzor egyéni stílusa a szaktudo-

mányban, sem a próféta és vezér ihlete, amely voltaképen az övé sajátosan és szégyen volna annyira hatása alá kerülnöm, mintha életemben most láttam volna először világosságot, vagy egyáltalán most találkoztam volna először a tagadhatatlanul legnagyszerűbb emberi mámorral: a gondolattal.

Az egyéniség maradjon minden mámor felett.

(N)

III. «Kötelességet keresünk...»

A kisdiáknak fantáziáját az év vége felé egy gondolat izgatja kitartóan: a vakáció. Várja, mint vágyainak beteljesülését, várja a pillanatot, mikor leteheti a könyvek és az iskolábajárás nehéz gondját, várja az időt, melyben nincs csengetés, házi feladat, csak szabadság van. A Te Deum viharzó lelkesedését nem annyira egy jóltöltött esztendő fűti, mint inkább a rá váró boldog vakáció előreképzelt örömei s vidámsága.

A másodéves egyetemi hallgató ezt a kisdiákot már csak nézi, derűsen mosolyog rajta, mert más az ő élete, más az ő vakációja. Olyan vakációt, mint kisdiák korában, többé nem élvezhet. Az egyetem gondoskodik róla, hogy kötelességet keress még a vakációban is. Általában le kell mondanod már eleve a vakációról, amikor beiratkoztál az egyetemre. Boldog ember az, aki ezt a felszámolását a vakációnak minél előbb végrehajtja.

Nem lehet addig pihenned, míg az első esztendő munkája befejezve nincsen. Nagy könnyelműség lenne, ha ezt az időt nem arra használnád fel, hogy befejezd elmaradott vizsgáidat. Ha az alapvizsgán nem kaptál képesítést, vagy szigorlattal maradtál adós, ha utóvizsgákkal terheltek meg, kemény elhatározással kell mindjárt tanulásba kezdened. Igen rossz lenne a beosztásod, ha a vakáció végére tennéd a pótolandó anyag feldolgozását. Először is, nem fogod tudni meghatározni az időpontot a kezdésre, másodszor egészen kizökkensz a munkából s az elejtett fonalat újra megtalálni időbe telik, harmadszor zavarni fog, hogy ilyen késői maradt a munkád s izgatni fog, hogy nem leszel vele készen, ami legtöbbször valóra is válik.

Egyetemi polgár még akkor sem keresheti vakációban a semmittevést, ha történetesen minden előírt kötelességének megfelelt. Az egyetemi hallgató az életre készül, mikor diplomát akar szerezni; igen kicsinyes dolog lenne, ha valami ellenállhatatlan vággyal csüngne a vakáció édességén. Az előrenéző másodéves egyetemi hallgató látja már, hogy mennyi munka

vár rá, ha komolyan képzett diplomás ember akar lenni. Az egyetemi tanulmányok oly tág keretben folynak, hogy azok egészen pontos áttekintése és megismerése még akkor sem sikerülhet teljesen, ha a vakáció hónapjait is felhasználja. Tudja azt a rendes egyetemi hallgató, hogy a szellemi munka, amelyet az egyetemen kezdett, jóleső módon folytatható a vakációban is — pihenéssel és sportokkal fűszerezve. Kell is folytatnia valamiféle formában, mert felejtenie nem szabad.

A legtöbb szakon az első évben végzett anyag visszatér később. De nemcsak ezért nem szabad felejtenie a tanult anyagot; azért sem, mert alapfogalmak nélkül nem építhető tovább szervesen a következő évek ismeretanyaga. Láttunk már a felső évfolyamokban bukásokat, amelyek azért történtek, mert olyan kérdést kaptak a vizsgázók, melyeket első s másodév folyamán kellett tudniok.

Nincs már tehát kisdiákos vakációzás. Az egyetemista a vakációban is dolgozik, mert kötelességet keres — kötelességteljesítés lesz az egész élete. Emberi értékeid csak fejlődnek és teljesebbé lesznek azáltal, hogy nemcsak a rád kirótt kötelességeket végzed el, hanem kötelességet keresel. Ebben benne van az a jeles emberi érték, mely szolgálatnak tudja és ismeri az életet.

Így lesz gróf Teleki Pál cserkészjelszava életjelszóvá az egyetemista számára! (Ü)

1. Jobban, mint az első évben!

Milyen másként lépsz be az egyetem csarnokaiba, mint az első évben! Ismerősök tömege köszönt. Ismerősek a főváros utcái, terei, templomai s középületei. Ismerősök fogadnak az egyetemen: a folyosók, tantermek, szigorlati termek, hallgató társaid, professzorok. Ugyanaz a tolongás a dékáni hivatal és kvesztura előtt. Már otthon érzed magad. Lenézed a gólyát, aki riadt ábrázattal nézi a te nyugalmadat és fölényességedet. Boldog vagy, hogy te már tavaly túlestél az ismerkedésen és boldogan magyarázod a gólyának az egyetem rejtelmeit. Gólyakorodban nem hitted volna, hogy az egyetem bonyolult adminisztrációját érteni s valaha másnak magyarázni fogod. Látod, mindennek eljön a maga ideje . . . a horizonton túl lévő diplomáé is.

Meglepődve látod, hogy milyen tekintéllyel beszélsz,

mert tapasztalatod van. Milyen pompás tanácsokat tudsz adni: az egyetemi tanulmányok végzésére nézve is. Élvezed a helyzetet. Szinte azt szeretnéd, ha most kezdhetnéd el az első évet, milyen másként sikerülne! Most már ismered a különleges fogantyúkat, melyeket meg kell ragadni a siker érdekében. Hej, ha tavaly így tudtad volna!...

Az új esztendő számodra csendes és szolíd visszapillantással kezdődjék. S mindez azért, hogy jobban megfelelhess kötelességeidnek ebben az esztendőben, mint az első évben. Öregebb, bölcsebb és okosabb vagy, mint az első évben voltál, tehát nem lesz nehéz levonnod az év tanulságait. Legalább önmagadhoz légy e pillanatban őszinte. *A lelkiismeretvizsgálathoz hasonló önkritika* legyen számodra e visszapillantás.

Tedd fel magadnak a kérdést, hogyan használtad fel az idődet? Mennyi az az idő, amelyet haszon nélkül elfecséreltél? Szórakozásaid nem gátoltak-e a munkában? Hol tudnád az idődet kímélni? Jó beosztással dolgoztál-e? Az idő kihasználása művészet. Akarat dolga, hogy a nap 24 órájára kitervelt programmodat elvégezd. A gyenge ember kezei között kihasználatlanul fut az idő. Kérdezd meg magadtól, mi okozta az idő elpazarlását? Nagyon fontos, hogy gyengeségeiddel tisztában légy. Ha barátok körében töltötted a hasznosítandó időt, mert túlságosan társas lény vagy, akkor meg kell teremtened most a szükséges egyedüllétet. Ha a könyvek vették el idődet, ezektől menekülj. Ha piszmogtál tanulás helyett, akkor szoktasd magad erőteljes tempóhoz. Terv nélkül nincs sikeres munka.

Kérdezd meg magadtól az első év tanulságai alapján, bírod-e a szükséges szellemi képességeket a választott életpályádhoz? Nem csalódtál-e magadban, mikor erre a pályára léptél? Nem a sikereket kell nézned vagy a sikertelenséget, melyet arattál; inkább azt, hogy megfelel-e képességeidnek a tudomány, amelyet magadévá kell tenned. Az esetben, ha látod, hogy a legjobb jóakarattal sem boldogultál, gondolkoznod kell azon, hogy folytasd-e a megkezdett munkát, vagy más pályára lépj.

Vannak esetek, melyekben nincs más választás, mint hogy elhagyod a megkezdett egyetemi szakot és egy másikra iratkozol át. Ez rendszerint azoknál szokott előfordulni, akik nem a maguk választása nyomán léptek pályájukra, hanem szülői tanácsra vagy baráti unszolásra. Érdekes megfigyelni az életpályák konjunktúráját. Ma mindenki mérnök

akar lenni. A technikai kultúra szédítő ereje, a nagy kereseti lehetőség gondolkodás és a képességek kellő mérlegelése nélkül vonzzák az áldozatokat. Ezeknek, ha a pályán megmaradnak, hosszú évek során kálváriajárás az életük. Sokakat a szégyen, álszégyen nem enged jobb belátásra. Az egész életüket gondolják elhibázottnak, ha most kijelentik, hogy ez a pálya nem nekik való. Inkább szenvednek és időt, valamint pénzt pocsékolnak arra, hogy kitarthassanak. Az állatorvosi pályán az egészen tehetségtelen hallgatókkal szemben a kibuktatás drákói szigorát alkalmazzák. Aki belátja elégtelenségét erre a pályára, s maga nem tud határozni, azon az egyetem úgy segít, hogy ismétlő év után, ha nem felelt meg, — távoznia kell a pályáról. Egyébként végnélküli pótvizsgákból tudná csak diplomáját megszerezni az, aki nem elég őszinte és bátor arra, hogy elhagyja azt a pályát, mely nem neki való.

Fokozódott-e *hivatástudatod* az első év után? A pálya, amelyre léptél, hivatásod. Ennek a hivatásnak mindig mélyülnie kell az idő folyamán. Mindig nagyobb szeretettel kell arra gondolnod, hogy orvos léssz. *A hivatástudat tanulmányaid lendítőkereke.* Mozgásba hoz akkor is, ha kifogyott erőd. A hivatástudat tölt el szakadatlan érdeklődéssel. Fontos, tehát, hogy ebben is gyarapodj és hogy a fejlődés megállapítható legyen.

Vizsgáld meg az első év sikereit. Vajjon kitartó szorgalmadnak s valóságos tudásodnak köszönheted a sikert, vagy pedig csak szerencsés voltál? Biztosra mentél vagy vabankot játszottál? Mit éreztél a vizsga után? A megérdemelt sikert boldogan hoztad haza vagy a szerencsejátékos szurkolással teli izgalma után boldogan lélegeztél fel arra a tudatra, hogy nyertél? Szárnyakat adott-e az első év sikere újabb küzdelmekre, vagy a siker is csak megnövelte gondjaidat, hogy mi lesz ennek a vége? A csőd réme nem fenyegetett?

Ezekkel a kérdésekkel tisztában kell lenned. Ha megérdemelten arattad sikereidet, légy büszke rá. Ez azonban mentes legyen minden elbizakodottságtól. A kezdet kezdetén egyébként sincs erre még ok. Az elején vagy. Előtted van még az egyetemi tanulmányok egész dandárja.

Vizsgáld meg ezután az első év sikertelenségét. Ez époly fontos, mint a sikerek okának kutatása. «Budapest, Budapest, te vagy az oka mindennek . . .» kezdetű dalon elindulhatsz erre a vizsgálatra. Bizony Pest sok mindennek oka szokott lenni!

Ha megállapítod, hogy a sikertelenséget nem magad okoztad, akkor ki kell tartanod. Nincs helye ilyenkor a reményvesztésnek és elkeseredésnek, mert amitől most megfosztott a balszerencse, azt egy következő kísérlet bőségesen megadhatja neked.

Jobban teszed kötelességedet ebben az évben, mint az előzőben. Nem vagy újonc. A második év befejeztével az egyetemi tanulmányok derekára érkezel: *akkor vannak a sorsdöntő szigorlatok.* A műegyetemen ekkor van az első szigorlat. Ha ez a szigorlat megvan, akkor már lehet a mérnöki cégtábládat megfestésre munkába adni. Másodéven igen komoly a jogászok munkája is. Az orvosi szigorlat csak úgy, mint a közgazdászok szigorlata igen jelentős munkát igényel. Minden szakon jelentős munka folyik. Ezért is dolgoznod kell: Jobban, mint az első évben. *(Ü)*

2. Minőségre dolgozom.

Az egyetemet el lehet végezni elégséges eredménnyel, de aki minőségre dolgozik, az ezzel nem elégedhetik meg. A minőségre dolgozás azt jelenti, hogy jó vagy jeles vagy kitűnő eredménnyel kívánod végezni az egyes féléveket, és majd megszerezni a diplomát. Nem lehet eszményed az, hogy csak annyit tégy, amennyivel éppen tovább jutsz; minőségre kell dolgoznod. Ha csak elégséges voltál, most a «jó»-ra törekszel; ha csak «jó» voltál, a jelesért küzdesz. Ez mindig nagyobb munkával jár: nagyobb tudást és pontosabb ismereteket honorálnak minőségi jeggyel.

Minőségi munka az emberebb ember teljesítménye. Az átlagember megelégszik átlageredménnyel. Teljesítmények őt nem érdeklik. Neki az a fontos, hogy tovább jusson, hogy hogyan, az mellékes. «Az a lényeg, hogy átmentem.» Közönséges ember nívóján megállani nem virtus. Szebbet és jobbat hozni: ez az átlagonfelüli ember törekvése.

Az élet maga is osztályoz és azokat tünteti ki, akiket jobbnak és többnek talál. Az élet nagy harcában mindig az erősebb és életteljesebb a győző. Az élet a minőséget kedveli, ebben tud igazán tovább fejleni. Természetes törekvés bennünk, hogy mindig nagyobbra törjünk, hogy mindig kitűnőbbet nyujtsunk, mindig elsőbbrendűt produkáljunk. A tengődő élet sohasem fog teljesítményeket létrehozni, megelégszik azzal, ha meg tudja őrizni magát. Az

egyetemen tengődő sem fog soha kitűnni. Pedig *a mai élet a minőségi emberek élete. Minőségi ember pedig csak minőségi munkában edzett ember lehet.*

Az okos ember eleve magasabbra céloz, hogy baj ne érje. Az, aki csak átlageredményre pályázik, könnyen bukással végezheti. Már ebből a szempontból is gondolnod kell a minőségi munkára. Ne csak át akarj menni tehát, mert lehet, hogy ezzel a tudással éppen lemaradsz.

Azt mondod, hogy «felesleges a stréberség». Igaztalan vagy, ha ilyen elveket vallasz. Nem stréberség, könyökölés az, ha valaki többet akar, mint az átlag. Nem stréber az, aki minőségre dolgozik. Ha a kettőt egy kalap alá veszed, akkor nem ismered a stréberség fogalmát. A törtetőben mindig van valami nyers feltűnési vágy és olyan eszközökkel akarja a jobb, a minőségi eredményt elérni, amelyek nem a tanulmányok köréből valók. A törtető állandóan kelleti magát, csinál magának reklámot s munkáját mindig kirakatba teszi, hogy lássák és észrevegyék az illetékesek. Ugyanakkor versenytársait kézzel-lábbal nyomja lefelé, hogy rajtuk keresztül érvényesülhessen. Nem erre gondolunk akkor, mikor tőled a minőségi munkát kívánjuk. A törtetőnél nem az a fontos, hogy dolgozik, hanem az, hogy észrevétesse magát s a tudását.

A minőségi munka azt jelenti, hogy olyan tudásra pályázol, mely sokkal mélyebb az átlagénál és sokkal elegánsabb. A *tudás eleganciája* azt jelenti, hogy tudásodban mindig van valami fölényes többlet. Elegánsnak általában azt nevezik, ami erőfölösleget sejtet. Elegáns tudás fölös tudást jelent. A minőségi munka ezt az eleganciát nyujtja neked. Azt is jelenti, hogy örömmel végzed tanulmányaidat. Nincs szánalmasabb mint a kuli, aki izzad s verejtékezik a munkájának súlya alatt. Szomorú kínlódása egy örömtelen élet velejárója. Nem lehet ez az eszményed.

A minőségre dolgozás nemcsak azt jelenti végül, hogy mindenáron minőségi jegyeket akarsz gyüjteni az indexedben. *Tanulmányaidat kell elmélyítened és nem a siker utáni vágyat.* A munkát akarod derekasabbá tenni s nem a sikerre irányuló aspirációidat. Annak a felhívásunknak, hogy mint másodéves egyetemi hallgató minőségre dolgozzál, ez az igazi értelme. Aki a jegyek minőségét vadássza, az menthetetlenül törtető lesz. Ettől pedig minden jóízlésű ember elfordul.

Viszont mi sem természetesebb, mint az, hogy ha

minőségi munkát végeztél, minőségi jegyekkel bírálják el munkádat. Ha mégsem így történnék, hanem meg kellene elégedned elégséges jegyekkel, akkor sem veszted el a fejedet, mint a törtető, akinek mesterkedései nem hozták meg a mindenáron óhajtott minőségi jegyeket. Egyet ekkor se felejts el: A minőségi munka minőségi ember teljesítménye. S a komoly munka előbb-utóbb áttörő sikert arat. *(Ü)*

3. Az a sokat emlegetett «plusz-munka».

A kollégium házszabályaiból idézem: «A kollégium egyik vezérgondolata *a plusz : a több-teljesítmény*. Átlagon fölüli jellemek, célok, erőfeszítések, eredmények. Tucatemberek mindenütt megteremnek; aki Szent Imre Kollégiumba jön, az vállalja, hogy több akar lenni, mint a névtelen átlag . . . Könyvtárak, laboratóriumok minket dolgozni lássanak; egyetemi pályázatok díjnyertesei között ott legyenek a szentimrés nevek . . . Szaktanulmányain kívül elvárja a kollégium minden egyes tagjától a komoly elmélyedést valamilyen *speciális ágában a választott szaktudományának*. Laboratóriumi, könyvtári, klinikai, műhelymunkák, szemináriumi dolgozatok készítése, pályázatok beadása, önálló kutató- vagy gyüjtőmunka azok az átlagon fölüli teljesítmények, amelyek alapján a kollégium kedvezményeit és segélyeit nyujtja . . . Mai világhelyzetünk és a külfölddel való sűrű érintkezésünk megkívánja, hogy az intelligens férfiak nyelveket tanuljanak. I. éves jogászok, közgazdászok és bölcsészek számára kötelezően előírja a kollégium egy élő nyelv (német, angol, francia, vagy egyéb kisebbségi nyelv) rendszeres tanulását; előhaladásukat az elöljáróság ellenőrzi. A többi fakultások tagjai kötelesek egyetemi tanulmányaik ideje alatt egy modern nyelvet elsajátítani . . .»

A minden szemeszter végén hazaküldött információk mindig a plusz-teljesítmény mértékével ítéltek az ifjúság félévi munkájáról; konferenciák és előadások és beszélgetések állandóan a pluszt követelték. Szállóige lett, sok tréfa nyüzsgött körülötte, de beledolgozódott a kollégium szellemébe. Az a sokat emlegetett plusz-munka . . . A lépcsőfokok: átlagos, minőségi, plusz-teljesítmény.

A plusz-munka tárgya magától értetődően elsősorban a hivatásod körébe vágó ismeretekre vonatkozik. Azonban

elképzelhető az is, hogy valami rokonszakma ismereteiben gazdagítod magad. Az is lehet plusz-munka, ha valaki gépírni, gyorsírni tanul, vagy nyelvekben gyakorolja magát. Mégis elsősorban a hivatásod tárgyában kell plusz-munkát végezned.

Plusz-munkát jelent *hivatásod irodalmának ismerete.* Saját tankönyveden kívül ismered a régebbi szerzők műveit és azokat tanulmányozod. Ez tágítani fogja tudásodat. A külföldi szerzőket is felkeresed. Természetesen ehhez könyvtárra van szükséged. Az egyetemi könyvtár rendelkezésedre áll, ugyanígy a műegyetem gazdag szakkönyvtára. A könyvtár megismerése maga igen jelentős munka. Ezért *nagyon ajánlatos, ha másodéves korodban már bejáratos vagy a könyvtárba.* Ismered a könyvek elrendezésének módját, a katalógusok használatát. Tudod azt, hogy kell valamit megkeresni gyorsan és ügyesen. Meg kell ismerned a szakmádba vágó könyveket. Először az általánosakat, azután a részlet-problémákkal foglalkozókat. Tudnod kell, hogy mi van a könyvtárban, mit találhatsz meg, mihez juthatsz hozzá, ha szükséged van valamire. A tudományos könyvek mindig közölnek szakirodalmat. Véreddé váljék, hogy ha egy könyv a kezedbe kerül, elsőnek tanulmányozd át a benne ismertetett s felsorolt irodalmat. A tudományos munka előző tudományos munkákat figyelembe vesz és idéz forrásokat, ezeket is megtalálhatod a könyvtárban. Így megszokod azt, hogy első kézből szerzed ismereteidet s nem idézetekből. A magyarnyelvű irodalom is gazdag, azonban lényegesen nagyobb és teljesebb a külföldi irodalom. Ez arra figyelmeztet, hogy komoly tudományos munkát csak úgy végezhetsz, ha legalább *egy idegen nyelvet* ismersz, olvasol. A német irodalomban minden más irodalom művét megtalálhatod fordításban, ha a mű jelentős. Ezért kézenfekvő, hogy a német nyelvben kellő jártassággal bírj. A szakirodalom nyelve egyébként sem nehéz. Ha kezdetben szótárral olvasol is, rövidesen ezt mellőzheted. Angol, francia s olasznyelvi tudásodnak nagy hasznát veheted.

Íme a könyvtárismeret, mint plusz-munka! Hálás dolog.

A könyvtármunkával rokon a *folyóiratok tanulmányozása.* Rendszerint a könyvtárban juthatsz hozzá. Mivel a folyóiratok, ha újakra gondolunk, inkább részletkérdésekkel foglalkoznak, igen alkalmasak arra, hogy ez irányban

érdeklődésedet fokozzák. A tudomány a könyvekben építődik, de a folyóiratokban él. A könyv sok évi munka eredményét foglalja magában; — a folyóiratban a legújabb kutatások, felfedezések bukkannak fel, a legmodernebb viták folynak. A könyv leszűrt eredményeket tartalmaz; a folyóiratban forr a tudósok mai munkája. A könyv a tegnap, a folyóirat a ma. Szigorlat előtt az utolsó napokban át kell nézned a folyóiratok legutolsó számait, mert a professzor azt is kérdezheti. Külföldi egyetemeken megszokott szigorlati kérdés volt egy szakfolyóirat tegnapelőtt megjelent számának idevágó cikke.

Egy következő plusz-munka a *szemináriumokon való részvétel*. Pár évvel ezelőtt még a szemináriumokra szabadon járhatott az ifjúság. Ma azonban már kötelező része az egyetemi oktatásnak, például a bölcsészeten. A jogi fakultáson pedig jelentős előnyöket biztosít a szemináriumban való tevékenykedés; ugyanez a helyzet a közgazdászoknál. A szeminárium jelentősége abban van, hogy *az ifjúságot itt bevezetik a tudományos munkába*. Ezért csak annak a szemináriumnak van értelme, melyben munka folyik és a szeminárium vezetője: vagy a professzor maga, vagy egy magántanár vagy adjunktus elnököl a szeminárium felolvasásain. A felolvasás témája a főelőadás, vagy professzori előadás tárgyából kikerülő részletkérdés. A megfelelő irodalomról a szeminárium vezetője ad felvilágosítást, ugyancsak utasításokat is a kidolgozás módját illetőleg. A felolvasás alkalmával bírálatban részesítik a dolgozatot a szeminaristák, majd összefoglalást ad a professzor, vagy a szeminárium vezetője. A jól sikerült dolgozatot évkönyvben vagy szaklapban megjelentetik. Érdemes jó munkát végezni.

Mérnököknél s orvosoknál a *laboratóriumi tevékenykedés* lehet plusz-munka. Persze ez sokkal körülményesebb, mint például a szeminárium munkája. Itt eszközök és anyagok kellenek, amelyek örök nehézséget okoznak. A tehetősebb ifjúságnak házi laboratóriuma van. A kollégium rádiószobája és technikai kis felszerelése, valamint a fotokamra és mikroszkóp ügyes ember kezében megfelelő eszköz lehet plusz-munka végzésére. A rádiószoba rövidhullámú leadója és felvevője tisztán kollégisták munkája.

A plusz-munkához hivatásszeretet és a lelkesedés tüze kell. Az ügybuzgó fiatalembernek öröme az, hogy mélyebben merülhet el tanulmányaiban. Élvezi munkáját s gyö-

nyörűségére szolgál, ha többet tehet, mint amennyire az egyetemi követelmények sarkalják.

A több=munka már a több=ember teljesítménye. *(Ü)*

4. Egyetemi pályázatok.

Tulajdonképen ez is a plusz=munkához tartozik. Külön tárgyaljuk, hogy ezzel is fokozzuk jelentőségét. Azt mondhatnók, hogy az egyetem is plusz=munkát hirdet pályázatai=val. Nincs is semmi különbség a kettő között — a munkát tekintve. A pályamunkákat — ha sikeresek — jutalomban részesítik. A jutalom, pályadíj azonban általában oly csekély, hogy a pályamunkából egyszerű, gratis végzett plusz=munka lesz. Nem is lenne helyes, hogy nagy pályadíjakat juttassanak a pályázatokért. A dicsőség babérkoszorúja minden anyagi juttatásnál többet ér, és a kezdő tudós jobb, ha meg sem szokja, hogy pénzért dolgozik.

Az egyetemi tanrendben találhatók felsorolva az egyetemi pályatételek. Szomorú, hogy mindig van közöttük olyan, amely évek hosszú során át nem kapott pályázót, vagy csak olyant, aki nem érdemelte meg a jutalmazást. A pályatételek között minden tudományág szerepel. S az egyes tudományág keretében vannak súlyosabb és könnyebb pályatételek.

A pályatételek kidolgozására idő van megjelölve: terminusra készülnek.

A pályatételekhez nincsen utasítás és tárgyi tájékoztató. A választásnál tehát arra fekteted a főslyt, hogy valamiképen ismerős legyen a téma, vagy legalább is olyan, amelyet könnyen megközelíthetsz. Erődhöz mérten szemeld ki a tételt.

A kidolgozásra nézve a következő tanácsokat adjuk. Először tájékozódnod kell az irodalomban. Ha a megfelelő irodalmat már megtaláltad, akkor beleásod magad az irodalomba. Kezdetben elég, ha egy könyvön dolgozod magad keresztül, eközben merülnek fel a többi források. A források feldolgozásánál jegyzeteket készíts a forrás helyének megjelölésével, hogy idézni lehessen. Így gyüjtöd össze az anyagot, melyet azután át= megát elmélkedve feldolgozol és rendezel. Külön gondot igényel a stilizálás. A tudományos munka nyelve hideg s tárgyilagos.

Már maga az a tény, hogy tudományos körben egy kis sétát végzel, megéri a pályázás fáradságát. Egyszer elkezdi

mindenki a munkát s ez az első szárnypróbálgatás nem lehet tökéletes. De már kezdés, amelynek folytatása szép sikereket hozhat neked. Elindulhat egy sorozat, amely nevet biztosít neked. Szárnypróbálgatást fiatalkorban a legalkalmasabb végezni, ilyenkor a sikertelenség nem olyan félelmetes, mint idősebb korban.

Az egyetemi pályázatoknak verseny-jellegük van. Több pályázat beérkezése esetén bíráló bizottság dönt a jutalmak kiosztása felett. A versenyjelleg nem jelentős, mert hiszen a pályázók egymást sokszor nem ismerik. A kidolgozott pálya-tétel jeligével fut, hogy a bíráló bizottság objektív ítélete biztosítva legyen.

Általános helyzet a pályázati idő leteltekor, hogy csak csekélyszámú pályázat érkezik be. Mi az oka az érdeklődés-hiánynak? Talán az, hogy sokan nagyon nehéznek tartják az ilyen munkát. Attól félnek, hogy a köteles munkájuknak rovására megy figyelmük megosztása. Ha valaki ettől fél, az ne pályázzék. Nem kicsinyes embereknek való munka ez, hanem a nagyvonalúké. Ámde hirdetjük, hogy *minden téma addig nehéz s addig túlságosan bonyolult, míg hozzá nem kezdtél.* Ha egyszer csak egy kis bepillantást nyertél ebbe a munkába, észre fogod venni, hogy mennyire egybevág a tanulmányaiddal. A plusz-munka végzése szárnyakat ad. *Jobban s tökéletesebben fogod végezni rendes tanulmányaidat, mert a pluszmunkád magaslatra vezetett, ahonnét a tudományod nagyobb területe szemlélhető és áttekinthető.*

S valamit hoz magával ez a plusz-munka, ami a legnagyobb sikere tevékenységednek: azt az *öntudatot, hogy nemcsak befogadója vagy a tudományoknak, hanem immár művelője,* hacsak kezdő művelője is. A mai pedagógiának egyik nagy vívmánya az, hogy cselekedtetve tanít. Tanítása nem egyszerű átadás a tanár részéről és átvétel a tanítvány részéről, — hanem együttes és közös munka. A tanítvány az ismeretet lehetőség szerint maga szerzi meg, maga találja meg, maga fedezi fel — természetesen a tanár vezetése mellett és irányításával. Az ilyen ismeretnek sokkal mélyebb gyökerei vannak a befogadó lelkében, mint azoknak, amelyeket egyszerűen közöltek vele. A lélek öröme a saját erejének láttán az ismeretek megszerzésében csodálatos lendülettel tölti el a tanítványt az ilyen munkánál. Ugyanazt a boldogságot érzi egy ismeret felfedezésénél, mint a felfedezés eredeti és első megtalálója. A cselekedve-tanítás mellett nem lehetséges a tanítvány elszórakozása, kötve marad mesteré-

hez. Állandó kontaktusban folyik le a tanítás, az eredetiség lendületével.

Az egyetemi tanítás, sajnos, nem alkalmazhatja ezt a cselekedtető módszert a tananyag nagy kiterjedése miatt. Talán pótol valamit a pedagógiai fogásból azáltal, hogy a pályázatok meghirdetésével az ifjúságot egyéni munkára ösztönzi. A cselekedve tanítás vagy munkaiskola elve a közép- és alsófokú iskolába már bevonult. A tanárok nem győzik csodálni a lendületet, amelyet a munkaiskola elve az oktatásban jelent. Igaz, hogy a tanárnak nagyobb előkészületekre van szüksége az ilyen tanítás esetén. A komoly tanár szívesen hozza meg az áldozatot, hogy tanítása sikeresebb és mélyebb hatású legyen.

A munkaiskola egy le nem becsülhető hatása még az, hogy az ilyen tanításban nem tekintélyi alapon fogad el a gyermek ismereteket, hanem mintegy a saját belátása következtében. Biztosabbak az ilyen ismeretek. S végül csak azt jegyzem meg, hogy így tanulja el az ember a kutatást.

Mindez indítson arra, hogy tanulmányozod a pályatételeket, egyet kiválasztasz és azután dolgozol rajta. Aktív lelkületre teszel szert munkád közben és megérzed azt, hogy te is tudsz alkotni. Ha csak ennyi lesz pályázatod sikere, boldog lehetsz akkor is, mert ez a legszebb babér a cselekvésre született embernél. *(Ü)*

5. Szakképzés és általános műveltség.

A diplomás ember szakképzett. A szakképzett ember szakműveltséggel bír. Nagy műveltséget ad az orvosi ismeretek és gyakorlatok összessége. Ugyanígy a bölcsész vagy tanár igen jelentős és komoly műveltséganyaggal rendelkezik, de ezek is általában szakképzést jelentenek. Sokkal világosabb a szakképzés esete a mérnököknél, akiknek szakképzése a leginkább egyoldalú: a technikai világra vonatkozik.

A szakképzett vagy szakműveltséggel rendelkező ember még nem általánosan művelt. Ebben nincsen semmi csodálatos. Az általános műveltség több és más, mint a szakműveltség. A műveltség több, mint egy szakmában való járatosság, mert «az ember» több, mint orvos, mérnök vagy jogász. Ezek az embernek egyirányú képzettségei s ezért beszélnünk kell általános műveltségről is a szakműveltség mellett. Nagyon szeretnők aláhúzni ennek a fejezetnek jelentőségét. Hiszen nincsen szomorúbb látvány, mint egy műveletlen diplomás

ember. Hányan vannak, akiknek semmi csiszoltságuk nincsen, akik semmit sem nevelődtek az alatt, míg az egyetemen voltak. Az ilyenek ragyogó tudása nem tud majd érvényesülni munkaterületükön, mert nincs meg bennük a műveltségnek kötelező és az érintkezéshez szükséges mértéke. Siralmas dolog, hogy ez a pompás tudás nem használható fel az emberiség boldogítására. Olyan, mint a borotva, melynek nincsen nyele — csupa él. S mennyi pirulás jár a műveletlen ember sarkában. Hányszor kell megszégyenülnie, mert műveletlennek bizonyul.

Világos, hogy *a diplomás embernek kevés a diploma, a hozzá illő s vele arányos műveltségre is szüksége van.*

Mi a műveltség? Mi a kultúra?

Az ember műveltsége s kultúrája mindig valami csiszoltságot jelent. Születésünkkel az emberi természet tulajdonosai leszünk. A születésben nyert emberi természetet először a szülők, majd a tanítók s végül az egyén önmaga veszi művelés alá. A származás maga, vagyis hogy valaki kiktől ered, igen jelentős nyomokat hagy a természeten. Tagadhatatlan a miliőhatás jelentősége az ember életére, műveltségére. Ha a természet nemes, könnyű kulturálni; ha a természet vad és ösztönösen zord, sok finomításra szorul. A természet embere általában olyan, mint a televény föld, kert, — ebbe kultúrát kell vinni, hogy termékeny és gyümölcsötadó legyen.

A műveltség alapvető része az örök igazságok megismerése s azok elfogadása. Isten, lélek, élet körébe vágó igazságok ismerete elengedhetetlen a művelt ember számára. Ezek nélkül gyökértelen és súlytalan minden műveltség. Ezeket már a kisgyermek megkapja a neki megfelelő terjedelemben és mértékben.

Az egyetemistának az otthon kapott, s a középiskolában tovább fejlesztett műveltségét a neki megfelelő fokon kell tovább formálnia. Az értelmi neveléséről gondoskodik az egyetem. Ez egészen egyoldalú művelés. Ismereteket kap tudományos öltözetben. Ezekkel együtt jár bizonyos logikai finomodás. Általános logikai szempontokat azonban nem elégít ki a szakműveltség. Erre is gondolni kell. Az igény a helyes logikai képzésre abból is érthető, hogy egyes szakműveltséggel bíró egyének sokszor egészen értetlenül állanak szemben az élet más oldalaival. Csak az orvos szemével nézni, csak a mérnök logikájával tájékozódni az életben nem lehet. Meg kell értenünk minden embert — ez éppen a műveltség.

A műveltségnek *másik jellemző sajátsága a hajlékony, nevelt akarat.* Az akarat a cselekvések rúgója. Az értelem világossága mellett működik. A művelt ember helyesen akarja a helyeset és jót. Az akarat jellemének uralkodását követi. A jellem elv és erő. Elvek nélkül nincs jellem. De az elvek csak akkor alakítják ki a jellemet, ha erő is párosul hozzájuk. Ha az elvekhez, erőhöz még szeretet is járul, akkor lép elénk a keresztény jellem. *A művelt ember a keresztény jellem hordozója.*

A művelt embert jellemzi harmadszor *csiszolt érzelemvilága.* Talán a leghamarabb itt mutatkozik meg, hogy kinek van nevelése, műveltsége. A művelt embert megtanították érzelmeinek fékentartására. Az ösztönösség ezen a ponton nyilvánul meg legelőbb. Az érzelmeket megfékezni s az érzésvilágot kormányozni csak művelt ember tudja. Az érzések korlátlan uralkodása műveletlenségre vall. Az emberben élő ösztön-világ kettős: életösztön és nemi ösztön: előbbi az önfenntartás, a másik a fajfenntartás szolgálatában. Az ösztönöknek a művelt emberek körében határozott kereteik és korlátaik vannak. Ezeket a művelt ember tiszteletben tartja.

A leghamarabb juthatsz el általános műveltséghez a *bölcselet* tanulmányozása által. Nem akarsz kifejezetten bölcselő lenni. Azonban mégis olvasnod kell ebben az irányban, mert egyetlen tudományág sincs, mely oly mindenoldalúlag tájékoztatná az embert, mint a bölcselet. Erre nézve itt nem adunk könyvcímeket. Ezt személyes megbeszélés adhatja meg a legbiztosabban. A *nevelésről* is kell ismereteket szerezned. A nevelés tudománya minden ember kenyere. De nem mellőzhető a *lélektan* valamelyes ismerete sem. Pszichológusnak kell lenned magaddal és másokkal szemben. Ezekre nézve is kitűnő könyvek állanak rendelkezésre. A művelt embernek legalább egy idegen nyelvet beszélnie kell, vagy legalább olvasnia. A latin nyelv ismerete könnyűvé teszi ezt.

A művelt ember *tájékozott az irodalomban.* (Általában ezt szokták műveltségnek nevezni; pedig ez még nem műveltség.) De a művelt embernek van olvasottsága. Ismeri a klasszikusokat, a nagy íróinkat. Műveiket nemcsak átfutotta, hanem azokban el is merült. A műveltséghez tartozik a művészetek alaposabb ismerete. Legalább annyira kell vinnie, hogy komoly műélvező lehessen. Erre nézve is tanulnia kell, olvasnia, hogy tájékozódni tudjon és némi

kritikával rendelkezzék. Meg kell látogatnia a *tárlatokat*, ahol a festészet remekei vannak kiállítva. Legalább annyit kell tudnia, hogy a főváros képtáraiban milyen jeles alkotások találhatók. Ezzel együtt a szobrászat és építészet is tanulmányozható. Végül e körben megismerésre vár a *zeneművészet*. Azok, akik középiskolás korukban zenét tanultak, ne hanyagolják el ismereteiket. Gyakoroljanak. Csak így lesznek igazi zeneértők.

A művelt ember ismereteit *utazásokkal* gyarapítja. Idegen föld idegen népeinek ismerete sok tanulsággal szolgál. Az utazásról külön fejezetben kellene szólanunk, annyira fontos kultúrtényezőnek tartjuk. Nem mindenki tud utazni, helyesen utazni. Az utazáshoz nagy készület szükséges, nyelvek ismerete, a történelem s a földrajz tanulmányozása. Mégis a legfontosabb a szem. Akinek szeme van, annak az utazás gyönyörűség. S a művelt embernek jó szeme van.

Mindezeket összefoglalom azzal a megállapítással, amelyet Koszter atya néhány évvel ezelőtt tartott híres előadásában magyarázott az ifjúságnak: *a műveltség szintetikus valami:* nem egyszerűen tudást jelent, hanem világnézetnek, jellemnek, szellemi tudásnak, akarati és érzelmi világunknak és minden készségeinknek tökéletes *harmóniáját*. A művelt ember harmonikus ember. Ilyen értelemben lehet műveletlen a világhírű tudós is, ha lelkében hiányzik a harmónia és lehet művelt az egészen primitív tudású erdőkerülő, aki a maga szűk kis világában teljes harmóniát tudott teremteni.

Érintettem a műveltség belső, majd a külső összetevőit. A belső művelés és alakítás az ember élete végéig tart. Az ember, az esendő és feledő ember, folytonos korrekcióra szorul. Ez a megállapítás is a műveltség egyik jele. A belső ember művelése tehát folytonos munkával történik. Ha művelt akarsz lenni, erre vállalkoznod kell.

A műveltség külső összetevőire pedig egy megjegyzést igen ajánlatos tennem. Bölcseleti, lélektani, pedagógiai ismereteidet ne merítsd lexikonból. *A lexikális úton szerzett ismeretek a felületes ember gyorstalpaló igyekezetét árulják el lépten-nyomon.* A művelt ember, ha valamivel foglalkozik, azt alaposan teszi. Nem marad a felszínen, hanem a gyökéreig ás le. Ebből származik azután műveltségének kötött és szilárd formája. A lexikonos műveltségű ember nem érti át teljesen azt, amit kiolvasott a lexikonból; konyít hozzá, de nem tudja. Csupa felületesség minden ismerete s rend-

szerint érzi is ezt. Az ilyen lexikonos műveltségű embernek nincs művelt cselekvési módja sem. Az ízléséről pedig ne is beszéljünk.

Talán kétségbe ejt, hogy az általánosan művelt embernek milyen nagy felületen kell tájékozottnak lennie. Ez ne zavarjon meg. Ha az idődet jól kihasználod, erre is marad mindig elég. Azonban fordulj erre is, hogy már most csiszoljon s alakítson rajtad az általános műveltség. *(Ü)*

6. Általános műveltség és magyar műveltség.

Ezer esztendeje él a magyar a Kárpátok övezte gazdag térségben. Dicsőséges harcai, keserű szenvedései és szakadatlan helytállása e hazában fonódnak bele ezer év történetébe. A harcok szünetében a kultúrát szolgálta. Volt kor, amelyben kultúránk vetekedett más népekével, sőt vezetőszerepet játszottak. Ez a kultúra magán hordozta magyar népünk szellemét. *Ha a kultúra más népektől érkezett is hozzánk, a magyar szellem megszínezte és maga ízlése szerint alakította.* Sokszor előfordult, hogy utánajártunk a nyugati népek kultúrájának. Ilyenkor a vis major puszta életünk megmentése volt.

Ma a nemzeti gondolat virágkorát éljük. Nagy megbecsüléssel a sajátos nemzeti értékek iránt, a magyar is féltő gonddal fordul nemzeti kultúrája felé. Az általános műveltségünk mellé a sajátosan magyar műveltség elemeit felvenni nemzeti kötelességünk. Ma divat lett a nemzetszolgálat és fajszeretet. A divatból nekünk életproblémát kell alakítanunk. Meg kell éreznünk, hogy nemzeti fennmaradásunk egyedüli záloga a multban is mindig sajátos nemzeti kultúránk volt s a jövőben is az lesz.

A nemzeti kultúra büszkesége minden népnek. Szívesen hivatkoznak a nemzeti műveltségükre két okból is. Egyrészről ezzel akarják igazolni az élethez s a jövőhöz való jogukat, másrészről hatalmas lendítő erőt látnak benne népük további kulturálására.

Minden nép érzi azt, hogy csak akkor van joga az élethez, ha kultúrája van. Ebben az önállóságra és függetlenségre való elhivatottságukat látják igazolva a külföld előtt. Sajátos kultúrájuknak küldetéses jelleget adnak és felkeltik az idegenben az ő missziós tisztségük megbecsülését. A *francia* arra hivatkozik, hogy neki küldetése van az egész világhoz s küldetése az, hogy hordozza szellemének rendkívül finom

elemző és gondolkodó mivoltát. Ők az «esprit» népe. Ha ők eltűnnének a világ színpadáról, elveszne velük a szabad szellem szárnyalása. Eltűnne a lobogó-lengő könnyed szellemiség az emberi kultúrából, eltűnne a szellem eleganciája. Azért küldötte őket az Isten, hogy hordozzák és hirdessék a szellemiséget. Az *angol* a józanságot és empíriára alapított kutatást hirdeti az emberiségnek. A *német* a szervezés művészetét csillogtatja meg a népek előtt s ezzel együtt a vezetőképességét; missziójuk az, hogy racionalizálják a munkát hagyományos pontosságuk szellemében. Az *olasz* is kultúrmissziót teljesített az antik kultúrának megmentésével. Nála a kultúra nemcsak önigazolásul szolgált, de nemzeti hatalmuk növelésének igazolására is. Csak a legújabban megjelent Papini-könyvet: Az én Itáliám-at kell fellapoznod, hogy lásd azt, mily hatalmas öntudattal robbantja ki Papini az ő népének Istentől küldött — missziós mivoltát. Művészi hajlamaik általánosan ismertek.

Nekünk magyaroknak is van missziónk. A multban az volt, hogy védenünk kellett nyugatot minden háborgatás ellen. Isten bástyának tette oda népünket nyugat és kelet határára. Mellünkkel és homlokunkkal védelmeztük nyugat népeit. Katonáskodtunk s őrséget álltunk mások nyugalmáért. A kard volt az első szerszám a magyar ember kezében. A mások békéje sokszor majdnem minden vérünket felemésztette. S a magyar tudott a kényszerhelyzetből erényt csinálni, pedig sokszor megtehette volna, hogy a támadóval együtt megy nyugat ellen. Erre nem volt képes a kultúra szeretete s megbecsülése és a kultúrátlanság ösztönös megvetése miatt. Sajnos, az első világháború győzői erről megfeledkeztek. Elfelejtették a történelmet egy-két propagandista hazug szájaskodása következtében. S ma mégis élünk a szörnyű megcsonkítottság ellenére. S ma is missziónk a kultúra védelme.

Meghirdetjük missziós küldetésünket. Abba a kulturátlanságba, melybe Európa igen sok országa kerülni fog a háború után, nekünk kell kultúrát vinnünk. *Kultúrát kelet felé!* Nem lesz az elég, hogy legyőzzük a kultúra ellenségeit, nem lesz azzal felszámolva a bűn, amelyet a kultúra ellen elkövettek, hacsak vissza nem térnek a kultúra örök igazságokon nyugvó szépségeihez. Ennek az útnak egyengetésére van nekünk missziónk. Ebben a misszióstudatban kell élnünk és kell nevelnünk ifjúságunkat. S erre készítsük elő népünk széles rétegeit.

Mi a kötelességem a magyar műveltséggel szemben? Először is az, hogy *megismerem a magyar műveltséget*. Ismerd meg hazádat, hazád történelmét. Hála a sorsnak, hogy újabban lecsukódtak az ország határai és bennszorulnak azok, akik szívesen szaladtak mindig külföldre pihenni, vagy tanulni. Ma itthon vagyunk. Sokan meglepődve látják, hogy itthon is van látnivaló, hogy népünk barátságos vendégszeretete egyenesen vonzóerő, hogy közéjük menjünk. Népünknek művészi adottságai vannak. A magyar tájak pedig csodálatos változatossággal hivogatnak. — Másodszor kötelességem a magyar műveltséggel szemben, hogy *önérzetes és büszke legyek rá*. Ne imádjak valamit azért, mert külföldi. Bizony úgy döbbenünk rá, hogy mennyire elhanyagoltuk sajátunkat. A magyar zene különösnek hangzik fülünkben s a magyar tánc majdnem a legutóbbi időkig teljesen ismeretlen volt számunkra. Milyen édes a tudat, hogy ebben is gazdagok voltunk s a zenében is, de a templomépítésben és iskolák, egyetemek szervezésében, a művészetek minden ágában is. Zrínyivel kiáltok fel: Egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalóak! A büszkeség nem tud elkapatottá tenni bennünket. — Harmadszor pedig *szeressem azt, ami magyar*. Szeressem irodalmát, művészetét, nyelvét. Szívesen áldozzak érte. Szeressem az egyszerű népet s becsüljem meg munkás és dolgozó, kemény kezét.

Minden magyart, de különösen a művelt magyar embert a barátság jellemzi. Barátsága odaadó, szívélyes és igaz. *Barátságának fő jellemvonása mások emberségének megbecsülése*. Századok igazolják, hogy a magyar nem volt elnyomó. Megbecsülte kisebbségeit s hogy ez nem frázis, azt igazolja az a tény, hogy nemzetiségeink meg tudtak maradni sajátos népi mivoltukban. A magyar nem volt önző soha. Ha egyszer önzők lettünk volna, azt megkeserülte volna a művelt nyugat. Örülünk neki, hogy nem voltunk önzők, még akkor is, ha ez az önzetlenség nekünk nagyon sokba is került.

A kultúrának ez az önzetlen szolgálata a mi legnagyobb érdemünk; ezért meg kell maradnunk és ezért meg is fogunk maradni, mert ez Istentől rendelt küldetésünk.

7. Gyarapodik már a kis könyvtáram.

Ideális dolog kis könyvtárt összegyüjteni. Azokra a könyvekre gondolok, amelyeket használtál. Ezeket kell elsősorban a könyvtárban elhelyezni. Az egyetemista, sajnos,

nehéz helyzetben van. A professzor még nem adott ki könyvet, ezért jegyzetből tanul. Vagy a professzornak van ugyan könyve, de nagyon drága és így a diák kölcsönveszi a könyvet s a vizsga után visszaadja a kölcsönzőnek. Ilyenformán azután nem helyezheti el a könyvet könyvtárában. Pedig sok szempontból *érdemes a használt tankönyveket eltenni*. Ha valamit keresel, saját könyvedben gyorsabban megtalálod. Aztán egy igen jelentős szempont az, hogy tudásunk nem nő az idővel, hanem fogy. Sok minden más foglalja el emlékezetünket, amit figyelemmel kell kísérnünk. Viszont a tankönyv anyaga nem szükséges mindig és mindenütt, mégis az alapos embernek igénye az, hogy néhaféha utánanézzen ennek vagy annak a problémának. A tankönyv barátod volt esztendőkön át; megbecsülése valahogyan tisztességet jelent. Látta szorgalmadat s veled volt nehéz percekben, mint hűséges bajtárs. Elvárhatja tőled hogy akkor is ott legyen melletted, amikor már nincsen kifejezetten szükséged reá.

Méltatlan dolognak tartom, hogy a kitanult könyvet az év végén az antikváriushoz viszed. Ki legyen barátja a könyvnek, ha nem az, aki a könyv segítségével megtisztelő tudáshoz jutott?

Ha belekerülsz az élet forgatagába, mindjárt észre fogod venni, hogy régi, szilárd ismereteid megrokkannak. Egyik tűnik el a másik után. Te ennek ellenére diplomás vagy és maradsz. Már ezért is meg kell tartanod a könyvet, hogy a szakismereteket szükség idején felújíthasd. Kellemetlen lenne ilyen esetben egy könyvbaráthoz fordulni, aki megőrizte tankönyveit s bevallani neki, hogy te túladtál könyveiden. Ez olyan kisdiákos tempó! Eltüntetni a bosszúság és munka minden jelét. Megvan a diploma, a többi magától jön. Jusson eszedbe, hogy megőrzött könyveid lesznek a figyelmeztetők, hogy egy művelt embernek állandóan kell foglalkozni komoly studiummal, hogy megőrizhesse szelleme fegyelmét és rugalmasságát. *S nem ártana, ha az egyetem bizonyos időben visszarendelné a régi diplomásokat egy kis felfrissülésre és továbbképzésre.*

Mennyi pedagógia van abban, ha egy édesapa — ez leszel te is — megmutatja gyermekeinek könyveit: Lássátok apátok ezekből a könyvekből tanult! S azután egyenként kezébe adja gyermekeinek régi tankönyveit.

A művelt embernek van állandó szellemi tápláléka. Ezekről gondoskodik jó könyvek alakjában. *Már most kell*

egy programmot összeállítanod az élet egész területéről, mely könyveket kívánod megszerezni könyvtárad számára. A könyvek vásárlása most is történhetik. Nem kell a könyved mindjárt elolvasnod. Erre esetleg még a vakációban sem lesz elég időd. Nem baj. Lesz időd bőven, ha majd orvos, mérnök stb leszel. Ajánlatos is, hogy most vásárolj könyveket, mert a legjobb alkalmakat ragadhatod meg. A könyvnapok jelentős előnyöket biztosítanak.

Milyen könyveket gyüjts és vásárolj szakkönyveid mellé?

Minden könyvtár legszebb alapja a legelső könyv — a *Szentírás*. A kultúra alapjaként az örök igazságokat jelöltük meg. Az örök igazságok könyve a Szentírás. A Szentlélek Isten jósága ebben adja meg azt a lehetőséget, hogy az örök Bölcsesség székénél bármikor okulhassunk. Évezredek szeretették s forgatták ezt a könyvet, benne a tudomány és bölcsesség összes kincsei megvannak.

Legyen *bölcseleti* tárgyú könyved is. Ajánlatos Pauler Ákos Bevezetése a filozófiába, továbbá Schütz Antal: A bölcselet elemei Szent Tamás alapján. Begyüjtöd a *világnézeti irodalom* könyveit is: erre igen alkalmasak a lánglelkű Prohászka Ottokár munkái. Az általános műveltség szempontjából jó szolgálatot tesz egy *irodalomtörténet*, művészettörténet, zene történetet tárgyaló könyv. *Magyar műveltség* szempontjából valóságos kincs Zrínyi, Pázmány, Széchenyi művei. *Történelem* könyved is legyen mindig kéznél éspedig a Hóman—Szekfű-féle magyar történelem. A *szépirodalmi* sorozatból ne hiányozzék Babits, Sík, Mécs és Harsányi költeményei. (L. Koszter atya könyvjegyzékét a «Kérdőjelek»-ben!)

Ez a keret legyen, melyben azután tetszésed és ízlésed szerint gyüjtöd a továbbiakat. *A könyvek nemcsak barátaid, hanem árulóid is.* Ismered a közmondást: A madarat tolláról, embert barátjáról. Igen, a könyvek beszélnek rólad, elárulják, hogy ki vagy, mert megmondják, hogy milyen szellemi táplálékaid vannak. Milyen könyveket szeretsz, ezt fogja megmutatni könyvtárad, s ezzel együtt ízlésedet, komolyságodat vagy komolytalan mivoltodat.

Azután *a könyv ne maradjon dísz*. Nem azért vetted. Mindenesetre igen szép dísz a könyv, de ez legfeljebb az ú. n. újgazdagoknál szokott előfordulni, hogy könyveket vesznek a szép kötés miatt, mert ez mutat a szekrényben. A könyveket forgasd. Elmélyedéssel olvass.

Timeo hominem unius libri lectorem, mondja egy

kitűnő latin közmondás. Félek attól az embertől, aki egy könyvet olvasott. Nem azért, mert ez kevés, hanem mert ezt az egy könyvet nagyon tudja. A könyvet okulásra olvassuk, a könyvből tanulunk, hogy minél gazdagabbá legyünk. Nem szaladunk végig egy könyvön csak azért, hogy elmondhassuk, hogy olvastuk. A könyv elveszti táplálóerejét, ha mohók vagyunk vele szemben.

Gyarapítsd könyvtáradat értékes művekkel, hogy műveltséged mindig friss és mindig mélyebb legyen.

(Ü)

IV. Christophoros.

A Jelenések könyvében (1, 12 skk.) vetíti szemünk elé az evangelista a történelemfeletti Krisztus apokaliptikus alakját bokáig érő ruhába öltözve és mellén arany övvel körülövezve; feje pedig és haja fehérek, mint a fehér gyapjú és mint a hó és szeme, mint a tűznek lángja; és lába hasonló a kemencében izzó sárgarézhez; és szózata, mint a nagy vizek zúgása; és jobbjában hét csillagot tart; és szájából kétélű kard jő ki és arca olyan, mint a teljes fényében ragyogó nap.

Ezt a Krisztust, az utolsó ítélet kardos Krisztusát odavesszük a Betlehemből ismerős égi Kisded képe mellé, nem felejtjük el akkor sem, amikor a példabeszédekben elbájoló tanítót, vagy a nyomorúság betegjei között gyógyító orvost, vagy akár a kereszten kínlódó fájdalmak férfiát állítja elénk az evangélium.

Bármelyiket idézzük, mindegyik élettartalmat jelent a keresztény ember számára és az egész Szentírás egységes Krisztus-képe adja az embert úgy, ahogyan Isten kezéből kikerült és el nem rontotta a tagadás. Aki pedig megkeresztelteteti, az ehhez a Krisztus-képhez kötötte életét és hogy a kereszténység elsősorban és kizárólag Krisztus követését, elveinek megvalósítását és magánéletünknek és közéletünknek evangéliumi elvek szerint való beosztását jelenti, azt egyre jobban unisono hangoztatjuk. Mert a kereszténységnek vannak formái és hazánkban is vannak többféle jelleggel rendelkező formái, amelyek közül ugyan melyik áll ki teljes következetességgel a kereszténység csontig ható lényege mellett? Nem azt látjuk-e, hogy szociális és népi és egyéb nagyon fontos és életbevágóan égető kérdések töltik ki érdeklődésük túlnyomó hányadát és ezeknek hasznos lázában felejtődni engedik azt a kérdést, amelyet mi ezerszer újra nekiszögezünk a modern embernek: hogy voltaképen mit gondolsz a Krisztusról? Ki fia? És lehet-e az Isten emberré?

Számunkra ezek nem kérdések. Mert tudjuk, hogy mihelyt tagadásba, vagy pusztán hallgató kételybe merül a válasz, megszűnt minden kereszténység az emberben. És akkor már másképen tárgyalunk az emberrel. Vagy udvarias mosollyal,

mint a misszionárius a kínai pogánnyal, vagy pedig kerüljük társaságát, mert ellenfelet látunk a másikban akkor is, ha a vér közössége tesz testvérré vele. Ó, ez nem programmadás, vagy csak nem is helyeslése a dolgoknak, pusztán megállapítás. Annak megállapítása, hogy a vér hatalmas szavánál is hatalmasabb az életnézet és a hitbeli eszményeknek különbözősége és ez megint nem valami magyar átok, hanem örök emberi lélektannak szomorú fejezete. Így tettek a pogány kínaiak is, amikor mártírokat csináltak kereszténnyé lett testvéreikből és így tett Kupa vezér is, amikor felkelt Szent István krisztianizáló terveivel szemben. Mert a családot eggyé teszi a vérnek azonos ritmusa, de idegeneknél idegenebbé képes tenni a vallás, hogyha komolyan veszik azt. A vallást pedig nem lehet, csak komolyan venni. Komolyan törődni vele, vagy egész komolyan leszámolni vele. És az a félelem lappang bennünk, hogy ilyen komolyan leszámoltak már nálunk is sokan a Krisztussal olyanok, akik különben kereszténynek, azaz krisztusiaknak nevezik magukat és gyermekeiket még megkereszteltetik, de egyébként már régóta talán csak a teremtő Istennel számolnak a természetfeletti dolgok közül.

Lehetnek ilyenek katolikusok is, de azokat mi nem tartjuk még kereszténynek sem és ha természetfeletti szempontból számbavétetnek, csak azért érdemlik meg, mert sohasem lehet végső ítéletet mondani egy emberről és könnyebb megtérni annak, akinek kezeügyében vannak a bűnbánat lehetőségei; de aztán gyermekeik rendszerint nem szokták okvetlenül követni a közöny példáját, mert abban ritkán található elbűvölő vonás. Pláne, hogyha valakinek közelről van alkalma megismerni.

(N)

1. Katolikus férfieszmény.

A mi világképünk épp az elmondottakból következően krisztocentrikus és erkölcsi eszményünk az ember, aki Christophoros, azaz Krisztust hordozza gondolataiban, cselekedeteiben és életstílusában.

A Christophoros erkölcsi eszmény és mélyen belenyúl a férfi egyéniségébe.

Alapja *a hit* és az *egyházhűség*. Efölé magasodnak erkölcsének elvei:

1. A keménység. Kívül és belül ellentmondás vesz körül. Csak a határozott keménység tarthat meg egy úton. Bennem a rosszra való hajlandóság és minél tovább

gondolkozom, annál inkább belátom, hogy az összemberiség egyik legalapvetőbb dogmatikája a kereszténység hittétele az eredeti bűnről. Mert minden emberi nyugtalanság és nekilendülés és visszaesés ezt bizonyítja, hogy nem olyan az ember, mint lenni szeretne és ennek bizonyos részben nem is ő az oka, hanem valami terhes örökség, mely a Biblia első fejezetének olvasása után egészen világos lesz a keresztény ember előtt. És elém lép az emberi ősi terheltség belső életem megbízhatatlan indulataiban, bizonyos fokon túl kormányozhatatlan ösztöneimben és ezért komisz keménységet fejlesztek ki önmagammal szemben, mert nem engedhetem, hogy azon a bizonyos fokon túljussak és önmagamhoz méltatlan helyzetbe keveredjem. És kívül a harc, a körülmények és a többi ember mind megannyi próbát jelentenek, mellyel szemben az aszkéták keménységét kell magamban kifejlesztenem az önuralom gyakorlataival, mert összeroppanni: ez nincs benne a katolikus férfieszmény lehetőségei között.

2. A becsület. Az emberek rólam való véleménye: ez a külső becsület. Ez bizony sokszor látszat és póz. De ha valaki hű tud maradni önmagához és lelkiismeretének irányítását elfogadja és követi, valami zárt belső egységgé lesz. Ez az egyéniség. *Egyéniséggé pedig nem a nagy kiállások izgalmaiban fejlődik a férfi, hanem a mindennapos dolgainak következetesen egystílű teljesítésén keresztül.* A pontosság épúgy része neki, mint a kimondott szóhoz való ragaszkodás, és adott esetben a kimondott szó helytelenségének emberi beismerése épúgy része neki, mint a mások életformájának, akár értéktelen külső becsületének is tiszteletben tartása. Kereszténnyé pedig a belső becsület teszi az embert: önmagunk olyannak való látása, amilyennek a gyónás igazságában látjuk önmagunkat és amilyennek lelkiatyánk és a csalhatatlan Isten lát legmélyebben emberi pillanatainkban. Ennek a belső becsületnek állandóan való értékessé tétele a katolikus férfieszmény legfőbb törekvése.

3. Fennkölt gondolkodás. A magunk gyengeségeinek ismeretéből és az események fölénk magasodó nagyságából keletkezik. Mert tudjuk, hogy közünk van az eszményekhez, azért gondolkodásunkban épúgy sietünk feléjük, mint cselekedetünkben. És hiába történnek visszaesések életünkben, az eszménybe vetett hitünket nem hagyjuk kisebbedni és lelkesedésünket sem engedjük elszürkülni. A férficinizmus nem keresztény jellemé, hanem keseredett pogány vonás. Azért a katolikus férfieszmény nem tűri, hogy

a hazafiságot politikává alacsonyítsuk, a nőben érzéki csomónál egyebet ne lássunk és az eszmények szolgálatának hétköznapi és emberi részleteit magának az eszmének tulajdonítsuk. Akkor is, ha látja a közélet szennyes bajait, saját kötelességteljesítését a tiszta magyar élet részének tartsa és ha nehéz statisztikák döbbentik szomorú igazlátásra, édesanyját, hitvesét és leányát azzal a hittel nézze tovább is, mely tudja, hogy nem a statisztika, hanem a minőség, az eszmény diadala még akkor is, ha a minőség néha igen ritka jelenség. A fennkölt gondolkodás lényege: úgy látni dolgokat és embereket, ahogyan az Isten látja. Optimizmussal és az igazság feltétlen sikerébe vetett hittel. *(N)*

2. Kegyelmi élet.

A dolgok helyes látása annál könnyebb dolog katolikus hittel, mert biztosan tudjuk, hogy kérdéseinkben nem vagyunk magunkra hagyatottan. A Megváltás hittétele vaslogikával kapcsolódik az eredeti bűn tapasztalati valóságához és tételéhez és a krisztusi küldetés programmjában ott van az állandó természetfeletti segítség is, mellyel isteni erőket állítunk be életünkbe ott, ahol a természetes erők már felmondják a szolgálatot. A kegyelem, melyről nem vitáznak velünk az anyagelvűek, mert vallásos fantomnak tartják, azért még hatalmas valóság és aki teljes odaadással beáll a Krisztus-követés gondolatvilágába, annak számára kitapintható és érzékelhető valóságként lesz egyéni meggyőződése, mert pont akkor nyitja meg előtte az utakat, amikor emberi számítás szerint minden adat a kényszerű visszafordulást bizonyítja.

A kegyelmi élet tehát voltaképen nem más, mint a megváltott élet. És úgy rendeződik be a földi élet idején, hogy Isten adagolja a megváltást az emberek számára akkor, amikor a megváltásra szüksége van az embernek.

És milyen magától értődően ment ez a középiskolás diáknak életében, és milyen természetesen megy ez diplomás és megállapodott emberek, családapák életében. A középiskolásnak elhozza minden vasárnap az ő tanrendje a diákmisét, minden év négy nagy alkalma a közös szentgyónás idejét és nehéz órák előtt betérni a templomba egy szentséglátogatásra: ez is olyan természetes volt, szinte szokás a vidéki városka diákéletében. És ugyanilyen természetes lesz újra a végzettség után, amikor a templom csendje, a

vasárnap megpihenése szinte viszi a lelket az Istenhez és a nagyböjti áhítat szinte odatérdelteti az embert valamelyik gyóntatószékhez, és az olyan jól esik.

Az egyetemi polgár élete azonban valami nyitott élet, melyen nagyon keresztülfú a szél. A szenvedélyek sokszor egészen föléje tornyosulnak és elveszik a kilátást az ég felé. A tekintéllyel szólók akárhányszor odaadják súlyukat felületes megjegyzések formájában a hit rombolásának dolgaihoz és siketté teszik a diák fülét az evangélium szelíd bölcsességének mondataival szemben. Vagyis harc van úgyszólván minden téren és a harc szüneteiben nem foglalkozik nehéz kérdésekkel a katona.

Ez a harc azonban nem okvetlen valami istentelen dolog. Belőle fog kikerülni edzetten a diplomás ember okoskodásokon túljutott fölényes szentpáli hite. De hogy el ne vérezzék a csatákban, és gyógyíthatatlan sebek sajgását ne kelljen végigcipelni az életen a diplomásnak, szükséges, hogy az egyetemista is komolyan törődjék kegyelmi életével. *(N)*

3. Lelkiolvasmány.

A harcterek katonái olvasmányt kértek az 1942-es világháború karácsonyára, hogy amikor kikerültek a tűzből és kialudták végtelen kimerültségüket és lemosták magukról a földet és a véres kormot, felüdülhessenek egy másik világnak, az író világának élvezetében. Ösztönszerű és magától jövő igény diktálta hőseinknek a könyv után való vágyakozást. És örültek a betűnek, mert a Don-parti őrállások után az otthon békéjét álmodták maguk köré, míg olvasni volt idejük.

Ha mármost az egyetemi hallgató élete ilyen harcos, mindenfelé nyilt élet sok váratlan értelmi és világnézeti meglepetéssel, úgy várná az ember, hogy őt is elfogja a vágyakozás a normális élet elmélyülő élvezetei után. Meg is történik ez, de ha ez könyvekhez van kötve, akkor elfordul a kedve a dologtól, mert a betű úntig únt kenyere neki és ha könyvet kell kinyitnia, az nem jelenti neki az ujság üdítő frisseségét okvetlenül.

Pedig szüksége van a könyvre, mert hitének, krisztusi hivatásának erőit elsősorban a gondolatok nyomán kell elevenné tennie magában. Kell, hogy legyenek írói, kik nemcsak szépirodalmi igényeket elégítenek ki, hanem világ-

nézeti elirányítást is adnak. A hitvédelem és a vallásos elmélyedés íróiról is tudomást kell vennie és ha egy-egy ilyen tárgyú könyvet nem is fejez be olyan pár nap alatt, mint egy szórakoztató olvasmányt, de annál inkább hatása alatt marad, ha *egy-egy szemeszter idejére egy ilyen tárgyú munka lassú átolvasását tűzi ki* önnevelésének katolikus eszközéül. És ha egyszer nincs reá gusztusa, mert mélyebb könyvek után természetesen nincs benne vágy szaktanulmányaiban kifáradt órái után, akkor a hit önvédelmének kell reákényszerítenie őt, hogy *naponta megtalálja azt a negyedórát, melyben lelkiolvasmánnyal foglalkozzék.* Lelkiolvasmányt írtunk, de ez nem valami kolostori kegyes olvasmányokat jelent — bár ha irodalmi ízléssel rendelkezik, ezekben is sok meglepő érdekességet találhat, — hanem a világnézet és hitvédelem akár időszerű munkáira, akár időálló értékeire gondolunk. Mert furcsa lenne, ha diplomával lenne katolikus úr bárhol az országban, aki európai elismeréssel rendelkező Prohászkánknak legfontosabb műveit nem ismerné. Pedig hányan lehetnek ilyenek? Egyetemi éveik mulasztásán pirulhatnak! Különösen pedig akkor, ha katolikus kérdésekben — mellette, vagy ellene: mindegy — jogosultnak érzik magukat véleménynyilvánításra. Mert *a katolicizmust ismerni kell és azután illik róla vélekedni.* Ez pedig katolikus ember számára mégis csak szigorúbb kötelesség, mint idegeneknek, akiket kioktathatunk, ha nem értenek dolgainkhoz. Katolikus ember azonban nem szabad, hogy ilyen körülmények közé juthasson. *(N)*

4. A diák imádkozik.

A kegyelmi élet legfontosabb elevenítője az imádság.

Hogyan áll az a bizonyos férfiszemérem az imádsággal szemben? Ha az imádságról nincs magasabb fogalmunk, mint az ovódista kisöcsénk kedves gügyögése, akkor tagadhatatlanul hozzánk méltatlan dolognak tarthatjuk az imádságot. És ugyanígy ha az imádságról az a hamis véleményünk, hogy az nem más, mint értelmetlen szövegek figyelem nélkül való ledarálása. De aki így vélekednék, arról nyugodtan tételeznők fel, hogy nem ismeri a Miatyánkot.

Az egyetemisták azonban ismerik és szoktak is imádkozni. És nem kerül zavarba híres férfiszemérmük sem.

Mert az imádság ez: megmerítem munkában kifáradt

és bűntől poros lelkemet az Istenben, mint valami tisztító tengerben és amikor kiemelem homlokomat összetett kezeimből, akkor már könnyebb a munka és nevetségesebb a kísértés. Ezt az imádságot pedig ismeri az egyetemi hallgató. Vannak élményei alkonyati csendes templomokból, amelyekben csak az örökmécses lángja imbolyog, és tudja értelmét annak a félpercnek is, amellyel szigorlatok előtt vizitel le valamelyik útbaeső templom ajtajában. Ismeri az imádság erejét a bűnbánat perceiben és nehéz 6—8 órás szellemi munkát jelentő napok után rosszul tenné, ha rövid, de mélységekkel kitáruló estiimában nem térne magába, mielőtt pihenni térne. Rosszul tenné, mert később, a munka robotszerű tam-tamjában soha ilyen lelkiismeretbe világító élményben nem lenne része. Mert az elmélyedő munka és a szellemi munka a legjobb előkészület az imádságra. Az pedig megint valószínű, hogy a legtöbb egyetemi hallgató későbbi pályájának folyamán ritkán fog végezni olyan színvonalas és egyéniségnevelő komoly munkát, mint szigorlatainak mámoros napjaiban. «Térdre ember, mert ha jól dolgoztál, megérdemled az Istent!»

Az imádság, ha helyes, mélységes Isten-élményt jelent, mely magasabbrendű élmény a legéteribb klasszikus zene harmóniáinak élményénél is. És szüksége van a fiatalembernek ezekre a magasrendű élményekre, ha egyszer teljes ember akar lenni, mert önmagunkat is, meg a dolgokat is legjobban Isten gondolatai nyomán lehet megismernünk. Isten gondolatai pedig az imádság világosságaiban lesznek érthetők az ember számára. *(N)*

5. Krisztus asztalánál.

A kegyelem nem fantom már annak számára, aki szokott imádkozni. És aki ebben az irányban tágította lelkét, az ünnepeket rendez szürke életében, amikor fizikailag is közeledik Isten felé a szentáldozás mélységeiben.

És ebben olyan szabad az egyetemi hallgató! Nem köti őt semmi előírás az Egyház húsvéti parancsán kívül. A nagyváros ismeretlenségében választhat templomot, melyben a hívők kollektívumában olyan egyszerűen feloldódhatik, mint az őskeresztények katakombás félhomályában. Lehetnek vasárnapjai, amelyeken indokolás nélkül a lélek igényeit követve járul Krisztus asztalához, más alkalmakat saját évfordulói adják önként és ha szigorlatainak lázas munka-

idején hajnalokig végzi az ember egyik legnehezebb munkáját, a misén a koránkelők hajnali áhítatában vehet részt. Szentáldozásai olyan mélységes nyomokat hagynak életében, hogy később diplomás korában sóvárogni fog olykor az egyetemi polgár szabad élete után, mely az Isten-élmények során is elsőrendűen kihasználható. Mert *az egyetemistának, főiskolásnak nemcsak a bűn felé lehetnek titkos utai, hanem a lélek messzire néző igényeinek kielégítésében is.* És nemcsak lehetnek, hanem Istennek hála, vannak is. Vasárnapi korai, vagy egészen késői miséken találkoznak egymással egészen véletlenül olyan fiúk, kik kölcsönösen meglepődnek azon, hogy templomban találkoznak egymással. És olyanok is, akik az egyetem padjaiban azt sem tudták egymásról, hogy milyen vallású a másik.

Mindennap Krisztus asztalánál: ez olyan gondolat, melynek kivitele egészen különleges beállítottságot kíván az egyetemistától. Nem lelkisége miatt, hanem napirendje miatt. Az egyetemi polgár ugyanis általában éjjeli életet él. Délelőtt előadásokat hallgat, délután gyakorlatai vannak, este ha el tud szakadni tankönyveitől, színház, hangverseny, társas élet köti le, mert gyorsan megszokja, hogy éjfél előtt nincs lefekvés. Ha azután ilyen életforma mellett másnap arra is tud időt nyerni, hogy korán misét hallgasson és már esetleg nyolc órára jelen legyen a katalóguson: ez bizonyára nem kívánható meg senkitől sem. De aki megteszi, az tudja, miért érdemes, és egyéni stílussal csinálja már kegyelmi életét is. *Arra azonban mindenkinek el kell jutnia, hogy olykor gyónás nélkül is elmerészkedjék egy-egy szentáldozáshoz:* vizsgaidők reggelein, közvetlen gyónásainkat követő napokon, tudva azt, hogy a kísértés nem bűn és a súlyos vétek rosszakarata kell ahhoz, hogy a gyónás nélkül ne közelíthessünk Krisztus asztalához. *(N)*

6. Katolikus erkölcstan.

Az a levegő, amelyben az egyetemi polgár él, sohasem egyenletes széljárású. Diáktársak és professzorok, az egész élet ismeretkörének voltaképpeni megteremtése: mire diplomás lesz, legalább kétezer arcot ismert meg mint egyetemi polgár, csak a hozzájuk való nevekkel ne lenne baja: egyszóval annyi hatásnak és világnézetnek van kitéve, hogy felmerülhet benne az emberi életforma szabályainak új megfogalmazása. Különösen akkor, amikor nem is keveset

lát olyan életet, amelynek nincsenek kérdései, mert nem kíváncsi a feleletre, nincsenek gátlásai, és mint valami eliziumi boldog állat, vagy valami naív tündérmese együgyű gyermeke éli az életet. Szolidabb formában körülbelül így: vizsgázni nem nagyon szokott, inkább csak a nagyobb vonalú profoknál szerez egy-két szorgalmi jegyet. Azután, ha megjött a zsebpénze, szivarokat szí és félig szíva hajítja a diáktanya ágya alá. Amikor pedig a hó második felében koppot lát, szépen hasra fekszik a padlón és egyenként kaparja elő a kevélyen elhajított félszivarokat. Vagy beiratkozik és utána hat hétig ágybafekve egyebet sem csinál, csak detektívregényt olvas, amelyet pár pengőért egy egész zsákkal cipelt haza a Teleki-térről.

Vagyis az egyetemi polgár kezdeti szabadsága ugyancsak furcsa utakra hívhatja az embert és gátlás meg felelősség nélküli életre csalogatja, melynek nincs szabálya.

A katolikus férfieszmény pedig Krisztus asztalához hív és a súlyos vétek rosszakaratáról beszél.

Mert vannak szabályai. És az élet értelméből nem akarja kireskeszteni azokat az éveket sem, amelyeket az egyetemi idők jelentenek az ember életében.

A katolikus erkölcstan megint különös helyzetbe kerül az egyetemista nyitott életében. Mert itt nem ellenőrzik szülők és lazábban tartja számon a társadalom is. Hogy miért, az ágas kérdés, de annyi biztos, hogy az ifjúság romantikája hibás ebben. Mert a társadalom sokszor szívesen lát romantikát, ha diákéletről van szó, olyan esetekben is, amikor jellemtelenség, aljasság, vagy komisz rosszakarat esete áll fenn. (Igaz, hogy néha az ellenkezője is pont előfordulhat. Dehát most ez nem idevaló kérdés.)

A romantika címén aztán lemorzsolódhatik az erkölcs becsülete.

Pedig kellenek szabályok, amelyek cselekedeteinket keretbe foglalják. Hogy mi a jó és mi a rossz, az örök kínja az embernek és arra hamar reájött, hogy az ember nem lehet mértéke a saját cselekedeteinek. *Kívülről kell az embert mérni magasabb mértékkel, mert nincs abszolút ember* és a parázna cselekedetét nem a bűntársa fogja minősíteni, hanem valami magasabb mérték, mert nincs abszolút ember és nincs autonóm erkölcs.

Hanem *abszolút erkölcs van*, amelyben bizonyos dolgok mindig és mindenkor rosszak maradnak, tekintet nélkül arra, hogy jólesik-e az embernek vagy nem és tekintet

nélkül arra, hogy megegyezik-e vele a társadalmi felfogás, vagy nem.

Hol van ez az abszolút erkölcsi szabály? Kicsoda ember fogalmazhatta meg ezt? Mert itt nem vesz le a lábunkról sem költő, sem bölcselő, mert ők is csak hiszik magukról, hogy abszolút lények, holott sokszor elfogultabbak esetleg a hétköznapi munkásnál. *Ha erkölcsről van szó, akkor Isten tekintélye kell a kijelentések mellé* és a krisztusi küldetés tanítói része itt magasodik az emberek fölé: eljött az Isten az emberek közé és abszolút fölénnyel közölte az örök ember földi életének helyes szabályait. Helyben hagyta a tízparancsot a régi törvényből, melyet nem feloldani, hanem beteljesíteni jött (Mt 5, 17) és a kegyelmi élet lendületének megfelelő új, merész erkölcsi törvényeket hozott a nyolc boldogság hegyén. (Mt 5, 3.)

Bizony vannak jó és rossz cselekedetek és a rossz cselekedetek között vannak tökéletlenségek, hibák, bocsánatos bűnök és van a súlyos bűn rosszakarata. Hogy aztán melyik mikor fordul elő, arra legelső bíró a bennünk lévő helyesen nevelt lelkiismeret és kétes esetekben az Egyház döntése, vagy hittudósainak vélekedése, amely kétezeréves szemlélődés és lelkipásztori tapasztalatok sokszor leszűrt eredménye. Alapjában alkalmazhatók, mert az emberi lélek egységes; részleteiben nyugodtan vitathatók, mert az emberi lélek, amellett, hogy egységes, egyéni is. És amikor gyónik az ember, ez történik: a lelkiatya alkalmazza az erkölcsi szabályt a bűnbánóra. A bűnbánó kérdéseivel és esetleges mentő körülményeinek emlegetésével teremt aztán olyan világosságot, amelyben a képzett lelkiatya nemcsak véleményt, hanem ítéletet is tud alkotni és Isten megbocsátó jóságát közli a megszentelő kegyelemmel a feloldozásban.

Vagyis az Egyház az erkölcsi törvényeknek és erkölcsi igazságoknak a letéteményese. Mert cselekedeti életünkben abszolút, tehát isteni mértékre van szükségünk és az isteni hivatású Egyház ezt is szolgáltatja.

Az a helyes lelkiismeret tehát, amelyik úgy gondolkozik, mint az Egyház, mert az úgy gondolkozik, mint az abszolút Isten. *(N)*

7. Sentire cum Ecclesia.

Együttérezni az Egyházzal, ez igen sokrétegű gondolat. Mert ha kis falusi plébánosokra gondolok, akik akadémiailag képzett egész egyéniségüket viszik elszürkülni pár ezer írni-olvasni tudó, vonattól-úttól távoleső magyar falujába, akkor mély együttérzés ébred bennem az Egyházzal szemben, mert ilyenekre csak az Egyház inspirál embereket. (Hátha még ismerném a papok nyugdíjviszonyait!) És ha a kis körből kiemelkedve a történelemnek fejezeteire gondolok, Hunyadi Jánosra, Kapisztránokra vagy a belpolitikai villongások harcos érsekeire a magyar történelemből, akkor is megelégedő nyugalom lesz élményem: az Egyház nem szokta tévutakra vezetni az embert sem a magánéletben, sem a közéletben, sem a történelemben. És akkor ezzel a biztossággal nézem a pápák nagy enciklikáit a szociális kérdés és az erkölcsi kérdések részleteiről és állásfoglalásaikat nagy elvi elirányításoknak tartom és elsősorban magamat érzem kötelezve rá, hogy tanulmányozzam és kövessem is őket.

Ez az együttérzés az Egyházzal aztán felemel, magával ragad, mint gót katedrálisainak lendülete, vagy muzsikájának rábeszélő ereje és megérteti velem a Krisztus gondolatait, felgyujthatja a természetfeletti szeretet nagy élményét bennem és olyan gondolatokat ébreszthet, amelyekre távolról sem gondoltam, amikor beiratkoztam az egyetem valamelyik profán fakultására. *(N)*

8. Ha meghallod az Úr hívó szavát.

Vannak diplomás emberek, akik nem tréfálkoznak, ha arról beszélnek, hogy papok is lehettek volna. És vannak papok, akik nem az érettségi után indultak a hittudomány kérdései felé, hanem egy, vagy több szemeszter után, melyet a Tudományegyetemen, vagy a Műegyetemen eltöltöttek.

A papi hivatás roppant dolog. Csak felületes és műveletlen emberek között akadhatnak olyanok, akik a pap életét szinekúrának tartják és az egyházi fegyelem papokra vonatkozó részét nem látják súlyos problémának, mely a papot jellemzi. A művelt szellem nagy egyéni és közösségi kérdésnek tartja minden papnak életét és működését és minél többet megismert ebből a különleges egyenruhájú, különleges életformájú és egy kicsit mindig elütő lélektannal rendelkező vezetőréteg tagjai közül, annál óvatosabb lesz abban az

irányban, hogy a papságról és a papi életről csak úgy egyszerűen véleményt nyilvánítson.

Nagy probléma ez. Sokszor mélyen gondolkodó szent papok sem tudják megfogalmazni. De viszont élik. És ez a lényeg.

És mindig lesznek, akik erre vállalkoznak. Olyanok is, akik kora gyermekkoruktól kezdve szent és naív idealizmusban készülnek az oltárhoz, de olyanok is, akiket később hív az Úr, mert az Egyházban mindre szükség van: jámborra és edzettre, ártatlanra és bűnbánóra, mert az Egyházban mindenféle ember és sok ügy vár a papra, jámborra és bűnbánóra, mindre az az ügy, amelyet pont ő tud legmegfelelőbben Isten felé lendíteni.

Ha meghallod az Úr hívó szavát, akkor eleinte kétkedni fogsz benne és jól teszed. Aztán imádkozni fogsz világosságért és ezt még jobban teszed. És ezután lelkiatyádhoz mégy és ettől kezdve a gondod már nemcsak a tiéd, hanem lelkiatyádé is. Mert ilyen dolgot nagyon magáévá tesz a pap. Hogy mennyi meggondolást támaszt benned és mennyire nem akar mindjárt beöltöztetni, az a te élményed lesz. Más talán nem is hiszi. De a papok úgy vannak ezzel, hogy féltik az Egyházat. Kicsit magukra néznek és kicsit paposan, de így gondolkoznak: Itt vagyok én és keresztülmentem ezeken és ezeken a dolgokon, amiket soha meg sem ismertem volna, ha nem vagyok pap. De keresztül mentem a próbákon és kiálltam őket Isten kegyelméből. De én is csak Isten kegyelméből és egy-két kedvező adottság folytán állottam meg helyemet. De hogy ez a fiatalember megállaná és nem okozna botrányt, abban kételkedem.

A lelkiatya kételkedik és ezt is helyesen teszi. Sok megbeszélés után alakul ki a vélemény és sok imádság után jön a döntés. Egyik alapja mindenesetre szexuális multad adataiból épül. És ha úgy hangzik, hogy mégsincs hivatásod, akkor diplomás ember leszel, aki gyakran fog arra gondolni, hogy én is lehettem volna pap. És lehet, hogy valamelyik fiad lesz pappá, és Isten kitüntető kegyelmének kell, hogy tartsd, és vétkezel, ha akadályokat teszel útjába, melyen az oltár felé halad. De ha lelkiatyáddal egy értelemben úgy döntöttél, hogy abbahagyd a profán tanulmányokat és hittudományra iratkozzál és szemináriumi kemény életre vállalkozzál, akkor van ugyan még egy próba: maga a szeminárium. De te tartsd döntésedet véglegesnek és ne vedd le többé kezedet az eke szarváról, hogy hátratekints. És ha részleteiben jelent

nehézséget ez vagy az a kérdés, akkor lásd be, hogy az élet legnagyobb dolgait nem lehet másodpercre kiszámítani: azokra egyszer el kell szánni magunkat és egyszeri elszánásunk minden következményét férfiasan kell elfogadnunk mindennap az életben. A papi hivatás pedig még azt is megkívánja, hogy ne hagyjunk magunk mögött surranó, félig zárt ajtókat. A pap legyen nagylelkű Istennel szemben: égesse fel maga mögött a hidat, amikor átment rajta, s akkor tapasztalni fogja, hogy ismeretlen, nem sejtett nehézségeket, de mások által el sem képzelt békességet is jelent a hivatás törvényeihez, vagy a szerzetesi fogadalmakhoz kötött élet.

Különben pedig: az élet szolgálat. Akár az egyházi rendben, akár a családban. (Mert agglegény-életformát nem ismer az erkölcstan egy-két igen kivételes esettől eltekintve.) És bármelyikbe lép önző célokkal az ember, kínokkal telt életet kezd és meghasonlott emberré keseredik az évek folyamán. De aki önzetlen szolgálatnak tekinti az életet — egyházi rendben, szerzetben, vagy családban —, az szárnyakat kap Istentől pontosan az életút legnehezebb szakaszain és Isten békességét sugározza embertestvéreire.

(N)

V. Magyar vagyok. 1943.

Magyarságunk belefűződik a történelembe. Nem változik mélységében, igaz voltában, erejében; változik a színében és gyakorlati tartalmában

Gondoljunk csak Szent István király alatt a keresztény=magyarok és a pogány=magyarok magyarság=tartalmára. A mohi szekértábor harcosainak, a tatárdúlás idején nádasok=ban, rengetegekben bujdosóknak, a királlyal hazatérő ország=építőknek magyarságára. — Endre király keresztesvitézeinek magyarságára. — Nagy Lajos három tengert vívó harcosainak büszke magyar öntudatára. — Mátyás harcosai, tudósai, parasztjai magyarságára. — A törökdúlás másfél századának meggyötört, mégis álló magyarságára. — A török idők erdélyi magyarjaira. — Rákóczi kurucainak magyarságára. — A kala=pos=királlyal szembehelyezkedő magyarság hazafiságának belső tartalmára. — Széchenyi—Kossuth=korszak mindkét párti magyarjaira. — A negyvennyolcas hősök áldozatos magyar=ságára. — A Bach=korszak passzív ellenállóira. — A liberális évtizedek elpuhult magyarjaira . . . Fel=felvillanó korok, amikor a magyarság=tartalom más és más. A történelmi események színezték másképen ezt a magyarságot aszerint, hogy mit hívtak benne élre: bátorságot, szilaj harci kedvet, türelmet, bizalmat, büszkeséget, stb.

1943. A világot rengető háború ötödik éve. Idegháború. Belső destrukcióval szemben hatalmas feszültségű keresztényi és magyar öntudat. Komoly törekvés a magyarság=tudat elmé=lyítésére. Ugyanakkor politikai és társadalmi és anyagi bom=lasztás. Életre=halálra készség, amellyel a totális háborúban benne állunk. Mindenre elszánt készültség. Messzenézés, jövőt készítés a kötelességteljesítés töretlen folyamatában. Még nem biztos, hogy megérjük=e a holnapot, de századokban előre készülünk és tudjuk, hogy ha a közelebbi jövő megpróbáltatá=sokat hozna is, a távolabbi jövőt megnyerjük.

1943. év magyarsága nagystílű, nagyszerű magyarság. Teleki Pál alakja áll mögötte, Horthy Miklós alakja áll fölötte. És Isten keze rajta.

Csodálatos, hősi idők! Bár méltó lehessek hozzátok! (K)

1. A szentistváni gondolat.

Csak az arasznyi életű ember mér percekben és órákban, népek és nemzetek életében az évtizedek a percek és az évszázadok az órák. Az ember a percek és órák benyomása alatt él és cselekszik, a nemzetek életében nagyobb távlatokkal kell éljünk. Jaj annak a nemzetnek, mely a pillanatok hatása alatt cselekszik, vagy pedig a napi politika és események, a különböző politikai és világnézeti áramlatok hullámzásai és változásai szerint rendezi be életét. Mintegy időfölöttinek kell lennie, függetlenül a divattól és a változó koreszméktől a nemzet életének. A dolog természetéből folyó adottság ez s így kell tekintse a vezető politikus, vagy államférfi, de így kell gondolkoznunk mindnyájunknak, amikor nemzetünk életét szemléljük.

Szóltunk már arról, hogy mi magyarok más nép vagyunk, mint a többi európai nép s ez a más a mi magyarságunk, a mi sajátos népi egyéniségünk. *Ha pedig a népek nagy tengerében mint magyarok fenn akarunk maradni, meg kell őriznünk sajátos népi egyéniségünket.* Ennek egyszerű a törvénye: magyarok maradunk minden életmegnyilvánulásunkban. Vagyis tudatosan ápoljuk és éljük a mi sajátos, népi egyéniségünket és minden idegenből jövő hatást a mi magyar lelkünkön kell keresztülszűrnünk. S csak azt szabad magunkénak mondanunk, amit magyarrá tettünk. Alapvető törvényszerűség ez és parancs a magyarság részére.

Jó ezt tudnunk akkor, amikor a szentistváni gondolatról beszélünk. Az idő és történelem földobhat más népek és nemzetek számára jobb formákat, tökéletesebb, sőt kipróbált rendszereket a maguk egyéni problémáinak megoldására, de a mi népi egyéniségünkből és földrajzi helyzetünkből, történelmi adottságunkból folyó sajátos problémánk megoldására a szentistváni gondolat a leghelyesebb és legjobb. Ez nem konok konzervativizmus, hanem bölcsesség. Igazolja ezt ezeréves magyar történelmünk és magyar hivatásunk, melyet a Duna-medencében be kell töltsünk. Aki pedig idegen mintákat akar importálni, az legalább olyan bűnt követ el a magyarság ellen, mintha a magyar nyelv helyett mást hozna, vagy a magyar népszokások helyett idegeneket honosítana meg. De ennek megértésére intelligencia és magyar szív kell.

Hiszen az a biztató, hogy a szentistváni gondolat nem máról holnapra keletkezett, nem politikai jelszóként született

valamelyik választási irodában, nem a demagóg szónokok találták fel toborzó útjuk alkalmával, hanem ezeréves alkotmányunknak élő, lényeges része és alkotó eleme. Mert ezeréves alkotmányunkkal nem úgy vagyunk, mint sok más állam — gondolok nemcsak az utódállamokra, hanem nagy európai nemzetekre is, — hogy alkotmányuk íróasztalnál született, neves jogászok állították össze, a helyzetnek és kívánalmaknak, valamint a történelmi adottságoknak megfelelően. A mi alkotmányunk azon törvényeknek foglalata, amelyek a nemzet vérébe és öntudatába mentek át. *A mi alkotmányunk tehát előbb élt a nemzetben, a törvénytár csak későbbi fejlődés amikor évszázadok iratlan törvényét paragrafusokba foglalták.* Ezért életízű a mi alkotmányunk, a mi lelkünkből nőtt, egészen a mienk, egészen magyar. Van távlata, idő és történelem fölötti, mégis annyira mindennapi. Ezer év bölcsessége, évszázadok dinamikus ereje lüktet benne. Aki ellene vét, a magyar mult, magyar életünk ellen követ el merényletet.

Tény, hogy hosszabb ideig hallgattunk a szentistváni gondolatról. Mert egyszerűen nem volt aktuális a trianoni megcsonkítás alatt. Teleki érdeme, hogy ismét tudatosította bennünk. Nem Teleki találta fel, sőt, csodálkozni fogsz: *nem is Szent István gondolta ki az egészet, nem tőle ered, hanem* sokkal messzebb megy a multba vissza. *Vezéreink hozták magukkal, mint a magyar nép és a magyar történelem iratlan törvényét a Kárpátokon túlról, Ázsiából.*

A szentistváni gondolat a mi mindennapi súlyos gondunknak, a nemzetiségi kérdésnek egyetlen helyes megoldása. Szóljon itt Teleki Pál, a nemzet Istenben boldogult nagy Tanítómestere. A szentistváni gondolat nem anyagi életforma, nem faji gondolat, hanem lelki életforma, politikai életforma, *sok együttélő, bár különböző származású, nyelvű emberek, népelemek politikai egybefogásának gondolata.* A szentistváni gondolat nem más, mint *az ősi pusztákról hozott magyar symbiotikus, kiegyenlítő népi, nemzeti gondolat.*

Gondolattörténetileg is teljesen logikusan szentistváni gondolatnak nevezzük, mert a symbiotikus gondolat, a *sokféle nép megértő összefogásának,* a fejedelem, tehát a közhatalom részéről atyai egybefogó vezetésének a gondolata *magyar felfogás,* de *ugyanúgy keresztény felfogás* is. A kettőnek ilyen találkozása teszi a magyart könnyen kereszténnyé és ezeket a symbiotikus gondolatokat és felfogásokat a magyar kereszténységben, a királyi eszmében egyesíti Szent István

s teszi egyúttal keresztény politikai életformává, a keresztény nemzeti állam vezérgondolatává.

Az a szentistváni állameszme tökéletesen következik a földrajzi és a népi jellegek alakulásából, tehát ezen a földön parancsszerű. S ennek a földnek politikai organizációja, — a magyar állam — feladatait ezen örök parancs szerint oldja meg és kell, hogy megoldja. Ezért a szentistváni gondolatra, vagy szentistváni életformára, vagy államformára való visszatérés azt jelenti, mint visszatérni arra az életformára, amely *a földnek ezen a táján, a Dunamedencének a történelem során kialakult népi összetételében az egyedüli lehetséges összefogó életforma*, ha nem akarjuk ezt a medencét apró részekre darabolni, hanem hogyha egységben akarjuk tartani.

Viszont végzetesen igaz, hogy ez az erő a dunai népek tradíciója, ősi rátermettségünk, Nyugat-Európa kapujában és mégis központi fekvésünk folytán csak a magyar lehet.

(Á)

2. Magyar vagy keresztény?

Legutóbb könyv akadt a kezembe: olcsó kiadás, 20—30 fillérért vesztegették, vagy talán ingyen is osztogatták. A fedőlapján színes kép, a vérszerződést ábrázolja. Fölötte rovásírással és rendes betűkkel a könyv címe: MAGYAR KÖNYV. A könyv célja eszmeterjesztés, a magyar öntudatnevelés, éspedig a magyar nép minél szélesebb rétegeiben. Ezt mutatja olcsó ára is. A hangzatos cím után azonban — eltekintve egy-két fejezettől, melyeknek íróit személyesen is ismerem és úgy egyéniségüket, mint pedig a magyarságról vallott felfogásukat tisztelem és becsülöm, — visszaborzadtam a könyv tartalmán és az eszmén, amelyet hirdet. Ezek a bizonyos fejezetek elfeledkeznek ezeréves magyar keresztény multunkról és Koppányt állítják oda, mint az utolsó nagy magyart. A magyarság megújhodását pedig csak a Koppány hagyományaihoz és magyarságához való visszatérésben látják. Eltekintve attól, hogy a logikájuk primitív, sokszor ellentmondó, íróik nem ismerik, vagy nem veszik tudomásul az ezeréves magyar keresztény történelmünket, de nem ismerik a magyar népet sem, mert feltételezik, hogy akad a magyar keresztény hagyományokon nevelődött magyar ember, aki elhiszi mondókájukat.

Szóvá tesszük az esetet nemcsak azért, mert magyar népünk rovására megy a dolog, hanem azért is, mert mind-

untalan felbukkan fölületesen és szélsőségesen magyarkodók beszédében és írásában egyaránt a magyarság és kereszténység problémája; de sokszor a kereszténység rovására! Még egyetemista körökben, főiskolás nyomtatványokban is. Nem látják *a szerves és lényeges összefüggést magyarságunk és kereszténységünk között*, nem ismerik a vitális szétszakíthatatlan, elválaszthatatlan kapcsolatot a kettő között. Ez ellen csak egy orvosságot ismerek: gyorsan kézbe venni a történelemkönyvet és elmélyedni a magyar multban. S ha tárgyilagosan, elfogulatlan lélekkel nézik maroknyi népünk ezeréves dicsőséges multját, megtalálják az egyetlen helyes utat ebben a kérdésben.

Hogy világosan lássunk, szögezzük le álláspontunkat. Történelmi tény, hogy Szent István megkeresztelte a magyarságot s ezzel nemcsak belekapcsolta az európai vérkeringésbe, hanem biztosította létét, életét, jövőjét egy történelmen keresztül. Fennmaradásunknak, jövőnknek ez volt a feltétele. Árpádházi királyaink államférfiúi nagyságát mutatja, hogy megértették Szent István gondolatát és az ő munkájának zsenge hajtását meggyökereztették a magyar lelkekben s mikorra a megpróbáltatások eljöttek, semmi történelmi vihar nem téphette onnét ki többé.

Nagyon meg kell jegyezzük, mert lényeges, hogy *a kereszténység nem ártott magyar lelkünknek, nem kisebbítette, nem csorbította a legkisebb mértékben sem népi egyéniségünket.* Teleki szerint is három tényezőből tevődik össze a magyar világnézet: a magyarságból, vagyis a magyar mivoltunkból származó elemből, az európai elemből és a keresztségből.

Minden idegenből jövő elem és hatás gazdagítja a mi egyéni világunkat, ha azt a mi saját egyéniségünk, a mi magyar lelkünk törvényei szerint alakítjuk és formáljuk magyarrá. A mi magyar életünk ezer és száz apróságában találunk idegenből származó elemeket, formákat, melyek nem ártottak, sőt gazdagították mindennapi életünket, mert magyar lélekkel, magyar tartalommal töltöttük meg és a magunkévá tettük. A kereszténység nemzetek fölötti s amikor az egyes népek fölveszik a keresztséget, akkor teszik ezt a saját népi egyéniségük szerint, népi lelkük törvényei szerint. Nem állíthatja senki józan ésszel, hogy a frankok, vagy germánok a kereszténység fölvételével megkisebbedtek népi egyéniségükben hogy most kevésbbé frankok, vagy germánok. Rosszindulat mondhatja csak, hogy a kereszténység fölvételével kevésbbé vagyunk magyarok. Vajjon csorbított-e magyarságunkon,

hogy a testvérharc, vérbosszú helyett a keresztény szeretet és keresztény erkölcs kapott helyet a lelkünkben, hogy a régi pogány szokásokat keresztény tartalommal töltöttük meg, a Hadúr helyett a Teremtő Egy Istent imádtuk, a fehér ló-áldozat helyett a második isteni Személy keresztáldozatát mutatjuk be vértelen áldozatban oltárainkon s a vízmosásokban, csendes völgyekben kőből és földből emelt oltárok helyett díszes templomokat, dómokat építettünk s magyar lelkünkből fakadt formákkal díszítettük és gazdagítottuk?

Ha a történeti valóság talaján állunk, látnunk kell a nagy áldást és ajándékot, amelyet a magyarság a kereszténység felvételével nyert. Sorskérdés volt a számunkra a kereszténység felvétele, mert ezzel együtt belekapcsolódtunk az európai kultúrközösségbe s részesévé lettünk évezredek kultúrkincseinek. A kereszténység volt az a talaj, amelyre történelmét, jövőjét építhette a magyarság. Ezért volt Szent István a Gondviselés férfia, mert felismerte ennek jelentőségét, másrészt pedig a magyar és keresztény elveken, hagyományokon építette fel egyéni életét és ezzel örök példát mutatott minden idők eljövendő magyarjai számára. A *kereszténység népi alapgondolata eredményében rokon a magyarságéval.* Ezért tud a kereszténység erőssé válni bennünk és ezért tudunk egy sajátos magyar kereszténységet kitermelni, amely az ősök nemzeti gondolatát és a maga ősi tradícióit a szentistváni állam szerkezetében is megtartja.

Történelmünk pedig Szent Istvánt igazolja. A keresztény mult magyar mult és a magyar sors — keresztény sors volt mindvégig s a kettő elválaszthatatlan életegység volt és maradt. Sorskérdés most is, hogy a kettő elválaszthatatlan életegységben találkozzék minden magyar lelkében, mert a jövő feladatait csak az teljesítheti, a magyar jövőt csak az szolgálhatja, aki a magyar hagyományok szellemében és a krisztusi erkölcsökön, az evangéliumon építi fel egyéni életét s következőleg a társadalom életét is. A mi feladatunk: hű megőrzése és fejlesztése a kereszténység és a magyarság elválaszthatatlan, mert egylényegű nemzeti hagyományának, jellegzetesen magyar szellemi egységének, annak az évezredes hagyatéknak, amely sajátos színezetű nemzeti létünk eszmei ércfedezete. Aki ezt nem látja, az vagy tudatlan, vagy rosszindulatúan meghamisítja ezeréves magyar történelmünket s így ellensége a magyar népnek és a magyar jövőnek. *(Á)*

3. Magyar birodalom.

Nem szabad félreérteni a címet s főként nem szabad a béka és az ökör meséjére gondolni. Nem irígyeljük a nagy népeket és birodalmakat. De nem vagyunk nagyképűek, vagy demagógok, amikor magyar birodalomról beszélünk. A birodalom fogalmához nem tartozik a négyzetkilométer, vagy az alattvalók lélekszáma. Inkább az előző fejezetből akarunk egy gondolatot aláhúzni. *A birodalmi gondolat lényege, hogy egy magasabb kultúrájú, vezetésre teremtett nép több másfajú, származású, nyelvű népeket fog össze egy egységes politikai organizációban.* A magyar birodalmi gondolat lényegében a szentistváni gondolat.

Amilyen hajtóerőt jelent az olasz számára a Mare Nostro, a franciának a Gloire, a németeknek az élettér, a «Deutschland über Alles», ugyanilyen öntudatot elmélyítő lendítő erő a mi számunkra a magyar birodalmi gondolat.

A mi történelmi hivatásunk nemcsak a védőbástya szerepe, hogy feltartsunk minden keletről jövő és Európára zúduló vihart, hanem ennek a hivatásnak egyik lényeges előfeltétele: a Dunamedence Istentől adott egységének a politikai organizációban való megteremtése, illetőleg megtartása. Amikor előjogokra hivatkozunk más, a Dunamedencében élő nemzetiségekkel, népekkel szemben, akkor elsőbbségünket nemcsak történelmi alapon okoljuk meg.

Elvitathatatlan történelmi tény a magyarság vezető szerepe a Dunamedencében. De erre a vezetésre predesztinál Istentől kapott faji adottságunk, képességünk s elfogódottság nélkül valljuk, hogy ezt a feladatot — az adott erőtényezőkkel és feltételekkel — csak mi egyedül oldhattuk meg a multban és oldhatjuk meg a jövőben is. Kultúránk, műveltségünk és ezeréves magyar történelmünk a jogalapunk.

Számolunk azzal a történelmi adottsággal, hogy a magyaron kívül másfajú, nyelvű népek is laknak a Kárpát-medencében s a szentistváni gondolat értelmében elismerjük ezeknek a nemzetiségeknek a jogait a békés fejlődésre, népi egyéniségük ápolására; — de ennek a földnek nemzetformáló, államszervező, országépítő népe mégis a magyar. *Nem vagyunk ezért nemzetiségi állam, hanem magyar nemzeti állam.* Mert a legnépesebb nemzetiség arányszáma is oly jelentéktelen az uralkodó, országalkotó fajhoz viszonyítva,

hogy a nemzetiség semmikép sem változtat hazánk nemzeti jellegén.

A mi feladatunk a szentistváni gondolat szellemében is a *nemzetfenntartó magyar nép erősítése és öntudatosítása.* Mert ahogy a nemzetiségeinknek biztosítjuk szabad fejlődésüket éppen a szentistváni gondolat szellemében, úgy nekünk is legalább annyi joggal kell rendelkeznünk, hogy önmagunkat erősítsük és öntudatosítsuk. Ezért nem neheztelhet senki reánk és nem vádolhat senki sovinizmussal. A mi fajtánk erősítése még nem a más nemzetiségek elnyomása s nem szabad itt a demagógia útjára térnünk, vagy a divat jelszavaira hallgatnunk.

Amilyen történelmi hivatásunk a szentistváni gondolat nemcsak meghangoztatása, hanem élése is nemzetiségeink felé, ugyanolyan parancs és törvényszerűség Teleki másik nagy igazsága: hogy a szentistváni gondolatnak eleme az is, hogy az *ország vezetése olyan kezekben legyen, amelyek az országalkotó és fenntartó gondolatot, eszmevilágot és érzéseket lényük egészéből képviselik.*

Ami a magyar birodalmi gondolatban felemelő, öntudatot adó, hogy úgy megoldottuk ezeket a problémákat a szentistváni gondolat szellemében, hogy ezzel példát adtunk az egész világnak, és megmutattuk a helyes utat. S könnyen lehetséges, hogy eljön még az idő, mikor hozzánk jönnek tanulni más népek és nemzetek, hogyan oldják meg a maguk birodalmi, nemzetiségi problémáit.

«A szentistváni gondolat, melyet az állameszme fejez ki, haladást jelent. Mert a mi szentistváni állameszménk a béke állandósulása, mert az együttélő embercsoportok, nemzetek, nemzetiségek, foglalkozások, városok és falvak egyetértése és egymást megértése érvényesül benne. Ez az eszme a békén és megértésen alapul. Az ilyen eszme az európai jövőnek egyedüli megmentője, szolgálója lehet és mint ilyen, hozzá fog járulni ahhoz, hogy ilyen Európa épüljön fel a mi segítségünkkel is.» *(Á)*

4. Büszkén vagyok magyar!

Könnyű a napfényes oldalon élni. Együtt örülni az örvendezőkkel, boldognak lenni a boldogokkal, élvezni a szerencsések előnyét, ünnepelni az ünneplőkkel. Könnyű jónak lenni a jók között, erkölcsösnek, szentnek lenni a szentek között, helytállni egyszerű, könnyű viszonyok között.

Milyen könnyű magyarnak lenni, amikor mindenki az, amikor mindenki buzog a hazafias lelkesedéstől, amikor divat, vagy konjunktúra, amikor előnyt jelent magyarkodni, zsinóros ruhákba öltözködni. Hazafias szólamok röpködnek a levegőben, ez a divat az utcán és a szalónokban s egyenesen dicsőség minél inkább fitogtatni a magyarságot, a hozzáértést, a vele való törődést. Ilyenkor lelkesedni, tüzesedni vajmi keveset jelent, érdemnek pedig egyáltalán nem tudható be.

A szerencse könnyen forgandó, az élet hamar változik, hullámhegy és hullámvölgy követik egymást. Új idők és helyzetek új szellemet hoznak. Jöhet idő nagyon könnyen, amikor magyarnak lenni nem dicsőség, jöhet helyzet, amikor magyarnak lenni áldozatot jelent, amikor nevetséges, vagy gyerekes, vagy egyenesen bűn lesz az, ami előtte divat és konjunktúra volt.

Ne feledd, az értékelés alapja sohasem a lelkesedés hőfoka, tehát sohasem a külső hangoskodás, külsőleg magadra öltött magyarkodás. *Az értéket mindig az áldozat foka mutatja meg : milyen áldozatot hoz valaki magyarságáért*, magyar meggyőződéséért. A nehézség, a megpróbáltatás, az áldozat pedig tisztulási folyamat. A gyenge, gyáva, meggyőződés nélküli lehull, mint a férges gyümölcs. Az értékes megmarad.

Volt már idő a magyarság életében, amikor magyarnak lenni bűn volt, amikor mellőzést, üldöztetést vont maga után. Amikor csak a szívekben élhetett a magyar érzés és súlyos vétek volt azt kifelé nyilvánítani. A te magyarságodnak, magyar meggyőződésednek olyannak kell lennie, mely minden vihart kiáll, minden megpróbáltatásnál erősebb és minden nehézség fölött diadalmaskodik. Jöhet elnyomás, üldöztetés, mellőzés, a szívedben büszkének kell lenned magyarságodra. A tömeg és divat gondolkodása, ízlése, a korszellem hullámzása a te értékelésedet nem befolyásolhatja. Ha lélek és élet benned a magyarságod, ha férfias meggyőződésed, akkor meg nem ingathat semmi és senki ebben a meggyőződésedben. És akkor áldozatot is vállalsz érte s az áldozat csak öregbíti meggyőződésedet, lelkesedésedet.

Eljön az idő, amikor keresed helyedet a magyar életben. Gyönyörű terveket szőttél hivatásodról, a magyar életről, jövő munkádról. S *ez a magyar élet végzetesen lefarag terveidről, álmaidról* s lehet, hogy egészen mostoha körülményekkel kell megelégedned. Mellőzve érzed magad s a legideálisab-

ban elgondolt terveidhez sem kapod meg a megfelelő biztatást, segítséget. Talán éppen onnét gáncsolnak leginkább, ahonnét a legtöbb biztatást, erőt és megértést várod. Ez a legkeményebb próba. A megnemértésen, sőt talán félreértésen, a legegyénibb sérelem fölött úrrá lenni, emberfeletti, erőket és idegeket felőrlő feladat. És ekkor is hinni, és bízni és hűségesen, szeretettel kitartani magyarságod mellett! Ekkor is hűséges magyarnak lenni és büszkének lenned a magyarságodra s a nehézség csak megacéloz, a megpróbáltatás csak megkeményít, de el nem tántorít. Ideális elgondolás, de az egyetlen helyes, az egyetlen méltó a jövő magyarjához.

(Á)

5. Faj és nemzet.

Lényegében szóltunk már a problémáról különböző fejezetekben. A faj az biológiai fogalom, materiális adottság. A nemzet pedig historicum, lelki, szellemi fogalom. Ugyancsak ismétlésekbe esünk, ha ismét hangoztatjuk, hogy meghal a magyarság, mint magyarság, amikor idegen befolyás alá kerül s ugyanakkor elfeledkezik saját népi egyéniségéről. Megszűnik mint magyar létezni és felszívódik abba a népbe, amelynek kultúrhatása befolyása alá került. A hatás, emésztés és megemésztés törvénye életkérdés minden nép számára. Erről pedig a korszellem, divat, vagy jelszó kedvéért sem szabad megfeledkeznünk sohasem.

A nemzeti gondolat végighódít a világon és lassan már odatérünk, hogy a világforradalmosító Szovjet is nemzetivé lesz. Hozott sok áldást és értéket a nemzeti öntudatra való ébredés, a nemzeti gondolat diadala. Azonban bennünket ebben is köt a mi sajátos magyar sorsunk, helyzetünk és történelmi adottságunk. S amikor nemzeti megújhodásról beszélünk s a nemzeti gondolat jegyében újjászületést várunk, végzetesen nem feledkezhetünk meg a mi sajátos magyar helyzetünkről, történelmi hivatásunkról. Tehát *ezt is, mint minden idegenből jövő hatást magyarrá kell tegyünk, lelkünkhöz, egyéniségünkhöz, magyar természetünkhöz igazítanunk.* Ezért más nálunk a faji gondolat is meg a nemzetfogalom is. A faji gondolat a nagy népek privilégiuma, ahol a politikai organizáció, az állam nagyjából homogén faji összetételü népeket fog egybe. Másfajú népek vagy egyáltalán nincsenek, vagy pedig olyan kis

számban, hogy az egészhez viszonyítva elenyészően kevesek. Ezért, ha ők a faji gondolat alapján állnak, tulajdonképpen a nemzet minden tagját egybefogják, mert a biológiai és a nemzetfogalom egyén és szám szerint ugyanazokat érinti.

Nálunk más értelmezést kell kapjon a két fogalom, illetőleg a kettőnek egymáshoz való viszonya. A faji fogalom a mi számunkra nem azonos a nemzet fogalmával, illetőleg a mi nemzetfogalmunk alá nemcsak a magyar faj tartozik, hanem még több, hazánk területén hosszú évszázadok óta élő és polgárjogot nyert, a mienkétől különböző fajú, nyelvű és szokású népek is. S ha a nyugati faji gondolatot vakon átvesszük, vétkezünk önmagunk, multunk, történelmünk ellen. Hozzá kell alkalmazzuk speciális magyar lelkünkhöz, természetünkhöz, adottságainkhoz, hozzá kell illesszük a puszta történelmi tényekhez. Nálunk is kell faji gondolat, sőt létkérdésünk a magyar faj öntudatos erősítése, ápolása, sokszor a magyar értékeknek a pusztulástól való megmentése. S a helyes faji gondolat és politika ez a programm lesz: önmagunk számbavétele, képességeink, erőink összegyüjtése, megmentése és a magyar tömegek lelkében való minél szélesebb rétegben és alaposabb elmélyítése. De ez egyedül szűk fogalom a mi részünkre s ha nagyon csökönyösen csak ehhez ragaszkodnánk, önmagunk mondanánk ítéletet önmagunk felett. *Mi a historicumra kell építsünk, a nemzetfogalmat kell alapul vennünk, de speciális magyar értelmezésben: ez pedig a szentistváni nemzeteszme*, melyről máshol már szólottunk. Divatért, jelszóért, korszellemért nem kockáztathatjuk jövőnket, magyarságunkat. Lehet, hogy a demagógia túlkiabálja ezeket az igaszágokat s azzal is vádol, hogy nem vagy eléggé «mélymagyar». De változtat-e a tömeg hangja és a divat szelleme az igazságon? Az, hogy valaki hangos, nem bizonyítja még, hogy igaza is lenne! Legyen akkor annyi lelki tartalom, magyar öntudat, bátorság és kiállás benned, hogy a tömeggel, az egyessel, a demagógiával szemben is meghangoztassad az igazságot. Akiben józan magyar érzés van és becsülettel szereti fajtáját, az bátran kiáll nem a maga igaza, hanem az igazság mellett.

Ám beszéljenek fajról a nagy nyugati népek; a mi erőnk a szentistváni *nemzetfogalom* volt és marad mindig. Állj melléje és tudd, hogy a magyar igazság mellett állsz!

(A)

Más az Isten pedagógiája, mint az emberé. Neveli az egyént, az embert és rajta keresztül a népeket és nemzeteket. Szól az egyeshez atyai jósággal, vagy kemény büntetéssel, de szól népekhez és nemzetekhez is áldásokkal és kemény, súlyos megpróbáltatásokkal. Hit és bölcsesség kell, hogy meglássuk a megpróbáltatás mögött is Isten jóságos, atyai fegyelmezését, de nem kell bigottnak lennünk ahhoz, hogy a nagy csapásokban is, melyek egyént, vagy népet, nemzetet érnek, csak eszközt lássunk, intést Isten gondolatainak és terveinek keresztülvitelére.

Igy kell lássuk a mostani világégést is, amikor nem egy népet, de világrészeket akar nevelni az Isten. Nem prófétai meglátás, vagy megállapítás, hogy új világ kell jöjjön a nagy világégés után. A régi világ letűnt. Már multban beszélhetünk róla. Nemcsak egyének pusztultak el, nemcsak családi tűzhelyek aludtak ki és családok szóródtak szét, nemcsak országok tűntek el egyik napról a másikra, megváltozott a stílus, a szellem, a lélek. S ez a változás folyamatos, még meg nem állapodott, még ki nem alakult. Tovább forr és tovább fejlődik. Hogy mi lesz a mi sorsunk, hogy alakul a mi világunk, nem tudjuk. Nem ismerjük a történések törvényeit, az erőviszonyokat, nem ismerjük a Gondviselés útját s azt sem tudjuk, hogy a következő öt percben mi lesz a sorsunk: élünk-e, halunk-e? De ez a bizonytalanság nem lehet a legkisebb jogcím sem a passzív tétlenségre és sültgalambvárásra. Ez megérdemelt halálunkat jelentené. Nem magyar ember és nem fogadjuk magunk közé, aki a bizonytalan jövő miatt a passzív várakozás, az úri kényelem és tétlenség jelszava mögé bújik. Ellenségnek, közellenségnek tekintjük.

Meggyőződésünk, a józan ész logikája és a magyar történelem alapján, történelmi hivatásunk és faji képességeink alapján, hogy *mi magyarok fennmaradunk és fenn kell maradnunk.* S ez nem pedagógiai fogásunk, vagy önszuggesztió, hanem, hangsúlyozom, józan meggyőződése minden igaz magyarnak. Azonban a mai magyar ifjú, tehát a jövő magyar férfia részére ez túlságosan statikai erő és megállapítás. Nincs benne dinamikus erő és lendület, hajtóerő. Ezért egy lépéssel tovább kell menjünk s az igazsághoz akkor járunk közel, amikor azt mondjuk mi fiatalok, hogy a puszta fennmaradáson messze túl sokkal

több a mi hivatásunk: *nemcsak fenn kell maradnunk, hanem az új világot nekünk kell megteremtenünk.*

Új világ jön nemcsak az egyes emberek életében, egyes exisztenciák világában, de a magyarság összességének életében, éspedig az élet minden vonalán. A háború természete hozza magával a változást. Emberek kiesnek, újak lépnek helyükbe; a gépek szörnyű harcában nemcsak a technika fejlődik szédületes iramban, átalakul a gazdasági élet, új színezetet kap a politika, a szociális kérdés, a művelődés és más lesz az emberek lelkülete is. Hoz a háború jót és rosszat, vagyis mikor az új világ alakul, már bizonyos adottságokkal, tényezőkkel számolnunk kell. Ehhez kell hozzáadjuk a mi magunk erejét, munkáját, tehetségét és képességeit.

Szép a jövő emberének, a magyar jövő egyetemistájának lenni. Ha kell, a romokon is épít új világot. A megpróbáltatás meg nem törhet, el nem veheti munkakedvét, ambícióját. A nehézség csak megacéloz. Nem hiszem, hogy egészséges magyar ifjú nem hasonlóan gondolkodik. Vagy új világot épít az, aki most a bizonytalanság címén ellógja minden idejét, elfecsérli minden erejét és az új magyar világban is a protekcióra, meg az elvek eladására, meggyőződése feladására vállalkozik? Virágházban, mesterséges levegőben, miazmás környezetben nevelt penészvirág! Nem életképes. Az erősek versenyében gyáván lemarad.

A feladat nagysága naggyá teszi az embert, aki vállalja. *Mi hiszünk a magyarság jövőjében és küldetésében* s meggyőződésünk, hogy ezt a küldetést csak mi magyarok teljesíthetjük. Ezért hiszünk a háború utáni új magyar világ megteremtésében is, amelyre felkészülünk s melyet mi el is vállalunk. De ehhez az átlagon felül kell teljesítsük a mi munkánkat, mert az idő és történelem könnyen kicsavarja kezünkből a kezdeményezést. *(Á)*

7. Az ifjúság a folyó történelemben.

Az ár hamar magával sodorja az embert. A nagy zűrzavarban nem hallja a saját hangját s a nagy világégésben nem találja meg önmagát, a maga helyét. Intelligencia, lelki érettség kell hozzá, meglátni a helyest és jót s minden felfordulás és kataklizma ellenére beállni a maga helyére, a maga hivatásába és *dolgozni olyan tempóban, mint a leg-*

nagyobb háborús erőfeszítésekben, de olyan nyugalommal és biztonsággal, mintha a legnagyobb béke lenne.

Történelem alakul körülöttünk. Mert történelmet csinál a katona a fronton, amikor elfoglal városokat és falvakat, történelmet csinál a pilóta a repülőgépével, de éppen így történelmet formál a politikus, az orvos, a tanár, a mérnök és a munkásember egyaránt. Az idő és a történelem felmorzsolja az embereket, kíméletlen mindenkivel szemben. Régiek letűnnek s jönnek helyükbe az újak. Ez az élet menete. S hamarosan eljön az idő, amikor a ma ifjának kell odaállnia a magyar élet különböző helyeire és átvennie a munkát és vinnie a történelmet. Amikor magad leszel a magyar történelem hordozója, akkor ez a történelem olyan lesz, ahogyan most felkészülsz rá. Ezért vagy érték a magyar jövő számára. Igéret vagy, lehetőség, s ez a potencia érték.

Hősiesség és történelmi cselekedet a részedről megtalálni hivatásodat és a jövőbenézően felkészülni hivatásodra. Hidd el, hogy kell ehhez akkora erő és bátorság, mint az első harcvonalban való harchoz és küzdelemhez. Ha pedig kemény küzdelemmel, becsületes helytállással és kötelességteljesítéssel végezted el munkádat, épúgy jár neked az arany, vagy ezüst vitézségi érem, mint a fronton küzdőnek. De ezt a magyar lelkiismereted adja meg.

Mindig könnyebb a másét bírálgatni, mint a magunkét csinálni. A nagy világégésben és történelemalakulásban határozottan látnod kell hivatásodat és helyedet és meg kell győződve lenned, hogy te a nemzetedet azon a szakon keresztül szolgálhatod a legjobban, amelyet magadnak választottál *s te a magyar történelmet, vagyis a magyar jövőt a választott hivatásodon keresztül formálod és építed.* Ekkor pedig a dolog természetéből következik, hogy jobban kell szakodhoz értened, mint bárki más ezen a magyar földön. A hivatástudatod így történelmivé lesz, a munkád, tanulásod és felkészülésed pedig történelmet alakító erővé. A magyar jövő munkálásában nem lehetsz kontár s nem indulhatsz úgy neki a felkészülésnek, hogy már eleve megalkuszol, féleredményt hozol. Ha magányos szigetre vonulsz, ott lehetsz silány, tizedrendű érték, az a privát ügyed. De ha beleállsz a magyar életbe, akármilyen jelentéktelen helyén is, egész lélekkel és egész becsülettel kell feladatodat vállalnod. Csak következetesnek kell lenned. Ha orvoshoz mégy, szakembert és nem kontárt keresel s még szabót,

vagy cipészt is csak olyat választasz, aki elsőrendűt alkot, nagyon ért a szakjához. Hasonló a mérték egyetemista vonalon: mindenkinek a maga szakjában a képességeinek és adott körülményeinek megfelelően a legjobbat kell produkálnia. Nem kell továbbmenni és a másikat is nézni. Mindenki csak a maga világában hozzon elsőrendűt, a maga hivatásával szolgálja egész lélekkel nemzetét; s a világ első nemzete leszünk. S ha nem leszünk azzá, az nagyon sok kislelkű, silány, gyenge emberünknek köszönhető, aki valóban méltó arra, hogy a történelem vihara elsöpörje. Kemény és keserű szavak. De ki az, aki a magyar jövő szempontjából barátnak, valóban jövőt formáló, magyar történelmet hordozó egyéniségnek tekinthető? Valóban a magyar jövő ígérete az életét, energiáit haszontalanul elpocsékoló, a távlat nélkül, máról-holnapra élő ifjú? Nem érti meg a ma magyar parancsát s ezzel önmaga mond ítéletet önmagáról. *(Á)*

8. Mi közöm a közéleti eseményekhez?

Nagy labirintus és útvesztő az élet, tele titokzatossággal, újdonsággal. Éppen ezért vonzó, csalogató. Könnyen eltévedhet ez ember, útvesztőbe kerülhet. Ne hidd, hogy egyetemista létedre sokat láttál már belőle. Tíz emberöltő is kevés csak úgy nagyjából megismerni. Ebben a nagy útvesztőben csak az boldogul, csak az marad a helyes úton, aki Ariadne fonalával indul neki. Ez az Airadne-fonál a világnézet, a keresztény magyar világnézet. Amikor a világnézeted nem külsőleg felöltött valami, hanem amikor magyarságod és kereszténységed lelkednek integrális része, tehát ösztönös is, tudatos is. Amikor nem tudsz már másként nézni és gondolkozni, csak magyar, keresztény világnézeteden keresztül és mindent ehhez mérsz és e szerint ítélsz meg. Ez a zsinórmérték.

Közöd van a közéleti eseményekhez, a magyar élethez. Nem a beleszólás és irányítás. Lehet, hogy valahol már fellibbent előtted a függöny, a magyar közélet valamelyik kis darabkáját talán láttad már. Míg odakerülsz, sokat kell még látnod. A te mai feladatod, hogy nézned és látnod kell az életet. És magyar, katolikus lelkiismereteddel bírálnod a magad számára. Objektív, elfogulatlan kritikát mondanod, hogy megtarthassad a helyes utat s megőrizzed idealizmusodat.

Az élet változó, napról-napra, óráról-órára más és más. Nemcsak az eseményekben, hanem az időtálló értékek megítélésében is. Ami most érték volt, az a következő percben már elfelejtődött; amit most dícsértek, azt vagy elfelejtették, vagy szidják; ami rossz és erkölcstelen, az egy hónap mulva dicsőség lehet, s ami egyik nap bűn, az a másik nap már erény lehet. A férfi nem hajladozik, mint a nádszál és nem váltja meggyőződését napról-napra a jelszavak, vagy a divat, vagy a tömeg ízlése szerint. Amit magyar, katolikus lelkiismereteddel egyik nap bűnnek ismertél, azt annak tartsd a következő nap is, mert nem a divat és hóbort után nézed az életet, hanem lelkiismereted szerint. Ha most elítéled a strohmann-rendszert, a fekete piacot, vagy pedig meggyőződésből és megalapozottan antiszemita vagy, akkor ez kell légy húsz és harminc év mulva is, ha világ omlik is össze körülötted. Mert ez a meggyőződésed. Mert ez a férfias és becsületes. Szembe kerülhetsz a tömeggel, száz és ezer emberrel, baráttal vagy ellenséggel, de katolikus magyar meggyőződéseddel sohasem kerülhetsz szembe. Ha hátrányt jelent, akkor sem, ha mellőzést, bukást jelent, akkor sem.

Nézni, objektíven kritizálni a közéleti eseményeket s a magad számára elraktározni bölcs tanulságul. S közben magadban építed a magad eljövendő világát. A mának bölcs tapasztalata pedig segít a jövő világod építésében, amikor már magad állsz ott a közéleti események sodrában, nem mint csendes szemlélő és figyelő, hanem mint formáló, irányító tényező, új és jobb világot építő. Valóban az élet nem is olyan könnyű. Végzetesen nehéz és nagy felelősség. Nemcsak a magunk egyéni világában, hanem főként azok életében, akik vezetnek, vagy vezetésre készülnek. Mert felelősségük is megsokszorozódik annyival, ahány ember életébe beleszólnak, amennyi ember életét irányítják.

A töltekezés idejét éled. Irányító szereped, a közéletbe való beleszólásod messze van még nagyon, de azért érezned kell már most a felelősséget a jövő magyar közélettel szembe. A gyüjtés ideje ez a számodra. Öntudatosan erősödnöd kell világnézetedben, elmélyülnöd magyarságodban és kereszténységedben, hogy szolíd és biztos alapokat szerezz az eljövendő számára. Ez megóv a szélsőségektől is: a tapasztalat és látás nem tesz elfogulttá, pesszimistává, vagy pedig könnyelművé. Ha a magad életét sziklára építed, nyugodt lélekkel bízom rád a magyar életet is. *(Á)*

9. Érdekel a politika.

Tisztázzuk mindjárt, hogy nem utcai tüntetéseket, kormánybuktatásokat, választási harcokat értünk politika alatt. A politizálás ősi magyar tulajdonság, amit a pusztákról, vagy még régebbről hoztak őseink magukkal. A közügyekbe való beleszólás, irányítás az ősi életmódunkból folyó adottság volt. Amikor a mai magyar egyetemi ifjú érdeklődik a politika iránt, nem tesz mást, mint ősei nyomán jár. De ez csak akkor lesz értékes és a közösség szempontjából hasznos, ha öntudatosan felkészül, ha látja a távlatot.

Politizálás annyi, mint a közügyekbe való beleszólás. A dolog természetéből következik, hogy *elhibázott és vétkes, amikor valaki a maga főzőcskéjét keresi, egyéni boldogulását egyengeti, öncélokat hajszol.* Éppen ezért az ilyen ellensége a közügynek, a magyar életnek is és mindannak az ügynek, melybe beleszólása van. Hivatás kell, elhivatottság, amikor nem önmagát keresi, hanem a közügyet nézi s azért harcol és küzd.

A hivatást pedig csak hozzáértéssel lehet jól ellátni. Eljön itt is az idő és nagyon hamar itt lesz, amikor neked, a mai magyar egyetemistának kell beleállnod a politikába és vezetned, irányítanod azt. Éppen ezért fel kell rá készülnöd. Mert *közéleti szereplést nem lehet előtanulmány nélkül vállalni.* Észre kell venned az óriási hibákat és mulasztásokat. Minden szakban mestervizsgákat, hozzáértést kívánnak az emberektől. A politikában még nincs mérték és követelmény. Pedig megvan ennek is a tudománya.

Ismerni kell az alanyt, az embert, akinek bőréről rendszerint szó van. Ismerni kell problémáit, életét, gondjait, bajait, szükségleteit. Tehát *a jövő politikusának okvetlenül foglalkoznia kell néprajzzal,* hogy megismerje fajtáját, akit vezetni akar. *Tanulnia kell földrajzot, történelmet,* hogy gyökere legyen a munkájának és a magyar népet valóban magyarul vezesse. *Foglalkoznia kell szociológiával,* hogy helyes diagnosztikát adhasson. És sorolhatunk még egy sereg tudományt, mint pszichológia, filozófia, irodalomtörténet, pedagógia, szónoklattan. Ki sorolhatná fel mind? Annyi tennivaló és annyi gyüjtenivaló, legyen aki győzze! De ha nagyon átgondolod a felelősséget és lelkiismeretes vagy, nem mersz másként vállalkozni a feladatra, csak ilyen alapos felkészülés után. Úgy-e milyen rövid a nap, milyen kevés az a huszonnégy óra?!

Ha logikusan átgondolom a dolgot, szabad itt dilettánskodni vagy kontár emberekre bízni? Amikor ügyekről van szó, amelyek száz és ezer magyar családot, egyént érintenek, sorsukba beleszólnak. S amikor az ügyek ilyen vagy olyan alakulása éppen attól függ, hogy olyan emberek szóltak-e hozzá a döntéshez, akik nem értettek az ügyhöz, hiányos volt a felkészültségük s minden másként alakul, ha lelkiismeretes munkával készültek volna fel hivatásukra.

A te politizálásod a felkészülés, a gyüjtés és töltekezés. Mert nem igaz, ha jó tanár vagy, nagyszerű orvos, vagy mérnök vagy, akkor, ha a helyzet úgy adódik, jó politikus is vagy. Erre is készülni kell, ezt is tanulni kell. Az pedig hősi erőfeszítést kíván tőled, hogy a szakmád mellett még más tanulmánnyal is foglalkozzál, másra is felkészülj. Ha nem készülhetsz fel, akkor ne kívánkozzál ilyen babérok után. Mert az nem hiba, ha nem leszel politikus. De az súlyos vétség, ha hozzáértés nélkül, kontármunkát végzel. Csak árthatsz vele. Ismétlem, a politizáláshoz hivatás kell s az érdekelt, a magyar nép és a magyar élet olyan érték, hogy azt kockáztatni, azzal játszani, kontárkodni a legsúlyosabb vétség. Erre lelkiismeretes magyar ember nem vállalkozhatik. *(Á)*

10. Mindent jól megjegyzünk magunknak.

A tömeg könnyen felejt. Egyik nap elfelejti azt, akit előtte ünnepelt, vagy magasztalja és követi, akit tegnap még szidott és kárhoztatott. Ítélete nincs, a változó jelszavak és a demagógia irányítja.

A magyar jövő irányítására készülő egyetemista sohasem lehet tömegember. Mindig *egyéniség kell maradjon, aki világosan lát, tisztán ítél és mindent nagyon pontosan megjegyez magának.* Nemcsak azért, hogy okuljon a tapasztalatokon, tanuljon belőlük, de azért is, hogy számonkérjen, az adósságokat behajtsa, a tartozásokat megfizesse.

Az élet állandó folyamat, soha nem áll meg egy pillanatra sem. Nem áll meg akkor sem, ha egyes irányítói kiválnak s újak lépnek a helyükbe. Akármilyen személycsere jön is, akármilyen fontos és nélkülözhetetlen valaki, ha elmegy, az élet meg nem állhat. Egyik nemzedék váltja a másikat s mindennek zökkenésmentesen tovább kell haladnia. A gazda elveti a magot. Ha leteszi a kapát, más veszi kezébe, folytatja munkáját s learatja a termést. Így van ez az élet minden

vonalán. Amit az egyik nemzedék elvet, azt a következő nemzedék aratja s az előző nemzedék künnlevőségeit a következők hajtják be. Ami érték a mai férfinemzedékben, annak kamatait ti fogjátok beszedni, viszont ami adósságot hátrahagy, azt nektek kell törlesztenetek.

Mindig a következő nemzedékbe átnyúló távlattal kell az életet, az eseményeket, ügyeket, embereket, egyéneket és csoportokat nézned, ítélned és megjegyezned.

Sok a silány ember, aki minden erkölcsi gátlás nélkül használja ki az időt, a helyzeteket, embereket. Ha pedig más szelek fújnak, nem probléma a számára új vizekre evezni s nézetét, felfogását és magatartását a megváltozott körülményekhez alkalmazni. Megint nem meggyőződésből, hanem rideg, önző számításból; önmaga boldoguljon, akármilyen áron. A közösséggel és annak javaival szemben meg különösen gátlásnélküliek az emberek. Merész a játékuk, de nagyon jól ismerik a tömeglélektant, a tömeg igényeit, szokásait, értenek a tömeg nyelvén s rendszerint boldogulnak is. Aki ma ferde utakon gyarapszik, konjunktúralovag, az lehet holnap minden gátlás nélkül a legnagyobb erkölcscsősz. Nemcsak anyagiakra gondolok, hanem szellemiekre, elvekre, nemcsak egyes emberekre, hanem csoportokra, irányokra, pártokra egyaránt.

Az ember alapjában véve önző. Ha a maga boldogulását megtalálta, mit törődik mások dolgával, s ha meg is jegyzett sok mindent, nem avatkozik bele, nem törődik vele, míg a maga boldogulását biztosítva látja. Ez a tömegember, az átlagember. Aki vezetésre készül — márpedig minden egyetemista vezető lesz a magyar élet valamely kis darabján —, annak több a feladata. A vezetés stratégiájához tartozik az erőviszonyok ismerete. Látnia kell, milyen erőkkel, irányokkal, egyénekkel vagy csoportokkal áll szemben, kikkel kell együttdolgoznia, kikre támaszkodhatik. Senki adós nem maradhat s ha a tömeg felejt is, a vezető soha nem felejthet. Ha pedig akár egyes ember, akár csoport, vagy párt, kihasználva a konjunktúrát, a lehetőségeket és adott helyzetet, elkötelezte magát egy iránynak, lehetetlen, hogy a másik irányba meggyőződésből beleállhasson. Hitelét vesztette. A vezetés miatt is, meg a becsület és az igazság miatt is meg kell jegyezni egyeseket és csoportokat s alkalomadtán behajtani rajtuk az adósságot. A magyar életet kockáztatnia, azzal visszaélnie senkinek sem szabad. *(Á)*

11. A húszévesek felelőssége.

Húszéves és felelősség — első tekintetre ellentmondásnak látszik. Lehet, hogy az szerte e széles világon. A világ könnyelműnek ismeri az ifjúságot; éppen azért felelőtlen, mert gondtalan. A mi bús magyar életünkben azonban más a helyzet: már a 18 éves és a 20 éves is tele vanproblémákkal, gondokkal. Ezért van felelőssége is. Adottság ez a magyar ifjúság számára, a magyar élet velejárója. Ezért ha vállalja valaki a magyar életet, vállalnia kell a magyar sorsot, a gondokat és vele egyúttal a felelősséget is. A húszévesek felelőssége nálunk komoly, végzetes valóság, magyar sors.

Felelős vagy keresztény magyar világnézetedért, katolikus magyar lelkiismeretedért. Ez az az alap, amelyre férfiéletedet építened kell. Minden munkádnak, kikezdésednek, tervednek és törekvésednek innét kell kiindulnia és ide kell visszatérnie. Lehet, hogy nevelésed, felkészülésed hiányos volt eddig, életkörülményeid úgy alakultak, hogy nem engedték meg a mélyszántást. Nem tehetsz róla, nem is a te hibád. De most, mikor öntudatos életet élsz, erőidnek, értelmednek, akaratodnak magad vagy ura, most kell egész lélekkel pótolni a mulasztottakat, erősíteni a hiányokat s nagyon mélyen a lelkedbe szívni meggyőződésedet, mely csak keresztény és magyar lehet. Végzetes rád nézve is, a magyar életre is, ha ezekben az alapvető kérdésekben bizonytalan, ingadozó, meggyőződés nélküli vagy. Felelős vagy!

Helyesen kell lássad a szentistváni gondolatot, a magyar birodalmi gondolatot s ennek alapján építened az új világot a háború után. A magyar jövő ígérete vagy. Ez nem frázis és pedagógiai fogás, hanem végzetesen komoly valóság. Számít rád a magyar élet, vár rád a magyar jövő. Érzed ezért a magyar jövőért való felelősséget? A mostani nemzedék elronthat mindent, rombadöntheti mindazt, amit századok építettek, a te felelősséged a magyar jövőért nem csökken. Nem ment téged, hogy hogyan élnek elődeid s a mostani nemzedék hogyan pazarolja kincseit haszontalanul, hogyan tiporja le mindazt, ami érték és szent. Neked helyt kell állnod, mert ez a felelősséged, s ha másként nem, lelkedben kell átmentsed a magyarságot a jövő számára. Úgy kell élned és úgy kell dolgoznod és fejlődnöd, mintha a magyar jövő egyedül tőled függne, mintha egyedül maradnál meg igaz magyarnak.

A magyar jövő kezedben van, olyan lesz ez, ahogy át-

veszed a kaszát, kapát, katedrát, irodát, mérnöki asztalt, a gyárat és a műhelyt. Átveszed az egész magyar életet minden vonalon. Érzed a felkészülés felelősségét, a nyitott szemmel járás, a biztos, objektív ítélet felelősségét? Megjegyzel mindent magadnak, írod a rovásokat?

Csak akkor ismerem el, hogy fajtánkhoz tartozol, ha ezt a magyar jövőért való felelősséget átérzed. Mert ez a fajtánk szava, amint már mondottam: magyar sors és magyar hivatás. Különben csak vegetatív életet élsz, értéktelen tagja vagy a magyar társadalomnak, nem használsz senkinek. Mert a távlat és a felelősség tesz emberré, magyar férfivá. Ha nem érzed át a magyar sorsközösséget, szíved másként dobog, másként lélekzel, másként gondolkozol, nem vagy része a magyar életnek és így nem lehetsz építője a magyar jövőnek.

Nem szabad lázadnod a sorsod ellen. Azt, hogy más nép fia gondtalanul élhet, felelősség nélkül, távlat nélkül s húszéves fiatalságát nem rontja el a törődés a holnappal, homlokát nem barázdálja a gond a jövőért, ne irígyeld. A magyar élet mindig más volt, mint a többi népeké. Ezeresztendős történelmünk alatt soha nem volt egy nyugodt percünk, amikor nyárspolgár módra tétlenkedhettünk volna, ezért is nem lettünk soha nyárspolgárokká. Az Isten ezt a kemény, magyar sorsot mérte reánk, de ez keményített meg bennünket és tett a világ egyik első fajává. Ez a keménység a mi mindennapi kenyerünk. Soha nem lázadtunk, vagy tiltakoztunk ellene. Mindig méltóak voltunk a nagy feladatokra. A keménység, a megpróbáltatás emelte naggyá népünket. Érzed a stílus, a folytatás felelősségét? Őseid szellemében vállalni a feladatot, a keménységet, a magyar sorsot és magyar jövőt és vállalni érte a felelősséget. Ez a húszévesek felelőssége! *(Á)*

VI. Megálmodtam a Férfit.

Az embert az álmai nevelik. Aki nem tud nagyot álmodni önmagáról, mindig törpe marad. Aki nem látja jövőbe néző szemmel a férfit, aki belőle lesz, az sohasem lesz igazi férfivá.
Álmodjál! . . .

Sík Sándor: TÖRVÉNY.

(Fekete kenyér 1931.)

Az én fülembe ne nyávogjatok
Oldalbarúgott macskamódra!
A munka ég, nem pazarolhatok
Percet sem pityergő anyókra.

Halottak a halottakat
Csak földelgessék napjukhosszat!
Ki sopánkodni a padkán ragad,
Harmadnapos hullánál rosszabb.

Akit lekókaszt szélütött beszéd,
A most=valóval ki meg tudja érni,
És ölbe tudja tenni a kezét,
Az vénanyó, nem Isten=adta férfi.

Hadd károgjon, ki jobbra nem való!
Vartyogjanak az undok hulla=varjak!
Akiben vér van, Istenből való,
Nekifeszíti szárnyát a viharnak.

Mit bánom én a bamba jóslatot!
Mit kérdezem, hogy foganatja lesz=e.
Élek: mozgok és mozgatok,
Bár a világ szakad fölöttem össze!

Csak a halál vár, mondod, a csatán?
Az ítélet már írva áll fölöttünk?
Rabszolga sandit zsold és konc után,
Mi a mártírok magvából születtünk!

Patkány fusson, ha süllyed a hajó,
De én legyek a födelen utolsó:
Égresikoltó, végső rádió!
És az óceán legyen a koporsóm.

Nem a halál a legnagyobb erős,
Meghalni jobb, mint hullamódra élni!
Lélek törvénye: harcol, aki hős,
És alkot, aki férfi.

Ez a törvény, és nincs tovább.
Teszem a magamét. És ez a minden.
Lesz, ami lesz. Esnek csodák.
És él az Isten.

1. Férfiideálom.

Kicsi fiú korodban édesapád volt a férfiideálod. Ő volt a legnagyobb, legerősebb, legböcsebb, az egyetlen, az igazi. Aztán a tanító úr, majd egy tanár úr imponált, talán a cserkészparancsnokod. De ezzel meg is szűnt az egy-ember-ideál, és a serdülés korában már *innen is, onnan is összegyüjtögetett apró szemcsékből mozaikszerűen raktad ki magad számára az ideált. És ennek az új ideálnak már én-arca volt.* S ez volt az igazi.

Nem érted. Közelebbről magyarázzam?

Az ember nem úgy állít férfiideált a maga számára, hogy kikeres a multból egy szentet, vagy egy történelmi óriást, és azt igyekszik utánozni; nem is úgy, hogy kortársai között kutat és valakit, aki nagyon imponál neki, ideálnak állít s vonásról-vonásra másolni igyekszik. Hibás és egyoldalú eljárás. Szent Imre herceg, Szent Alajos csodálatos alakjai az Egyháznak; de milyen groteszk anakronizmus volna, ha a XX. század fia az árpádházi szent királyfihoz akarna mindenben hasonlóvá lenni, vagy a négy évszázaddal ezelőtt élt fiatal jezsuita szerzeteshez! És milyen furcsa torzkép kerülne ki abból, ha valaki önmaga adottságait félretéve, egy kortársát iparkodnék mindenben lemásolni: pl. a másodéves jogász

egy híres bírót, aki túl van már a hatvanon; az orvostan=hallgató egy nős, protestáns repülőtisztet; vagy a gólya egy válogatott futballistát, aki a magánéletben kovácslegény! . . . *Sem a szentkép, sem a történelmi tárlat hősi képei, sem az élő ember nem alkalmas ideálnak abban az értelemben, hogy csak ő, és ő egészen és mindenben követendő példa legyen előttünk.*

Nagyon elkoptatott, sablónos hasonlatot mondok. A szobrászt, aki agyagból most gyúrja éppen a remekművét. Előtte egy formátlan agyagtömb. De míg nézi, nem erre gondol, hanem arra a megálmodott, lelkében élő fönséges szoborcsoportra, amelyet ebből az agyagból kigyúrni akar. Lelkében él az ideál; ujjai alatt alakul, és az ideált formázni kezdi a nyersanyag. Míg ügyes ujjakkal gyorsan dolgozik, innen is onnan is vesz egy=egy részletet: tudós barátja dombor homlokát; a másiknak merész sas=orrát; egy bajusznál a sarki hordár arca villan eléje; egy női mellékalak kezénél talán öntudatlanul is rég meghalt édesanyja finom kezét dol=gozza agyagba. Egy díszítő hajlást a tulipántól vesz kölcsön, egy talapzat=darab erejét a Gellérthegy sziklatömbje után=zásával fejezi ki . . . Lelkében él egy kép valami tökéletesen szépről és nagyszerűről; amikor valóságba gyúrja, ezerfelől szedi össze az apró részleteket, talán tudatosan, talán ön=tudatlanul; — s ha készen lesz a páratlan szobormű, ő maga sem tudja majd elmondani, hogy melyik részlet kidolgo=zásánál mi ihlette a lelkét. Mert őt mámorossá, megszállottá tette az egy kép, az egész, amelyet mindig szeme előtt tartott.

Most nézd az egyetemistát, aki hosszú évek munkájával férfit dolgoz önmagából. *Férfiideálja: önmaga ideális jövő képe.* Kamaszkor kezdetén ezt úgy nevezte: «a férfi, aki ben=nem eljövendő». Most már nagyon előrehaladt a munkájával; ha jól végezte, a férfi hamarosan készen lesz. *A férfi, aki ő, de mai=önmagánál sokszorosan különb.* A férfi, aki ideálja: ő maga, de mai=önmagánál százszor nemesebb, kereszté=nyibb, magyarabb, igazibb. Míg a hétköznapok sodrában, ezer apró élményen keresztül szüntelenül dolgozgat önmaga férfijellemén, *ezt a megálmodott, ideális én=képet százfelől vett motívumok mozaikszerű összedolgozásával tökéletesíti egyre.* Szent Imre hercegtől is tanul, és Szent Alajostól is; mesterei Búvár Kund, Toldi, Zrínyi, Hunyadi, Rákóczi, Pázmány, Széchenyi, Teleki . . . De közben tanul Caesartól is, Szent Tarsiciustól is, meg Pongráctól; de mestere Franklin Benja=min is, Foerster is, és Prohászka, Tóth Tihamér, Marczell; és értékes vonásokkal gazdagítja ezt a férfiképet édesapja,

tanárja, barátja, cserkészvezetője, lelkiatyja, szobatársa, és nem is egy idősebb fiú, akikkel az egyetemen találkozik. Egyiknek eltanulja az egyszerű, őszinte beszédét, másiknak az udvariasságát, harmadiknak humorát, negyediknek a bámulatos kötelességteljesítését; — és van, akitől csapásokat állni tanul, másiktól sikertelenségben újrakezdést, ismét mástól elegáns, nemes udvarlást; és az a negyedéves sohasem fogja megtudni, hogy az ő hatása inspirálta az érettségivel elhanyagolt lelkiélet újrakezdésére . . .

Százfelől szedett, hol tudatosan, hol öntudatlanul gyüjtögetett emberi jóság és erő és nemesség motívumait, emberi értékek kis mozaikkövecskéit illesztgeti harmonikus egységbe, az ideális én-arckép keretébe. Tanítója a mult és a jelen; ideálja a jövőben lebeg. Csodálatos kincse az emberiségnek, hogy a mult, a sokezeréves egész-mult mindegyikünké: enyém is egészen, tied is egészen; tanulunk tőle, dolgozunk vele, felfelvesszük egy darabkáját, meg elejtjük újra; és amíg lassanként önmagunkba dolgozgatjuk, nem is villan meg értelmünkben, hogy tulajdonképen személyünkben is több ezeréves emberi történelmet folytatunk: kultúrát, erőfeszítéseket, eredményeket. — És mienk az egész jelen: tied is, enyém is. Állandóan portyázunk az életben és gazdag zsákmányt gyüjtünk embertestvéreinktől, anélkül, hogy ők sejtenék, hogy most megraboltuk őket, mert olyan értékeket veszünk el, amelyek kisugárzásai léleknek, egyéniségnek, s akárhányan eltanulják és utánozzák, mindig csorbítatlan megmaradnak azé, aki kitermelte őket magában. Osztozunk a multon és osztozunk a jelenen . . .

Csak egyen nem osztozunk: a jövőn. Az ideálon, amely a jövőben áll. Mert *az én férfiideálom egészen és kizárólag csak az enyém;* azt el nem veheti senki, nem utánozhatja senki, hozzá nem is nyulhat, el sem ronthatja, meg sem javíthatja. Senki! Csak én. És a te férfiideálodat csak te. És mindenki a magáét. Mert *az ideál tulajdonképen mi vagyunk, mi magunk, egy megálmodott, kereszténységgel nemesített, magyarsággal keményített, ezer emberi értékkel gazdagított, csodálatosan szép kiadásban.*

Ha nagyszerű emberek fejlődnek az oldalam mellett, tudom, hogy kitűnő ideál lebeg előttük, és nagyon bölcsen dolgoznak rajta.

Ha leromlik vagy elsodródik mellettem ember, tudom, hogy vagy nem volt önmagáról emberebb-ember férfiideálja, tehát nem tudott emelkedni, vagy elhomályosult a

megálmodott ideál, mert nem volt ereje hozzá, hogy a valóságba lépésről-lépésre beledolgozza. S ha elveszett, vagy elromlott az ideál, megbukott az ember.

Tarts komoly lelkiismeretvizsgálást: álmodd meg férfiideálodat és szent elhatározással valósítani indulj. *(K)*

2. Ki az igazi úr?

Tizenhét éves fiúknak tettem fel egyszer a kérdést. Irásban kellett felelniök rá, egyetlen mondatban. Sok bölcs és sok téves felelet közül álljon itt egynéhány.

— Úr az, aki erős, hatalmas, parancsol és mindenki hajlong előtte és megteszi az akaratát.

Hm. Ez nem igaz. A te parancsolód lehet nagytőkés, lehet zsarnok, lehet előkelő hivatalnok, de ugyanakkor lehet nagyon közönséges, komisz ember. *Úr csak az lehet, aki egyéniségében, belső világában kifogástalan: aki parancsolni tud önmagának és engedelmeskedni a benne s fölötte élő magasabbrendű törvénynek.*

— Úr az, akinek sok a pénze, és mindent megvehet magának, amit megkíván.

Hm. Akkor az uzsorás, a panamista, a fekete piacon embertestvéreit zsaroló lenne az igazi úr. *Nem piszkos pénzvalutával, hanem jellem és lélek nemességével mérik az urat.* Tele zseb és üres lélek: ez nem úr.

— Úr az, aki úrnak született.

No, ezt eltaláltad. Eszerint doktor az, aki doktornak született; húszéves az, aki húszévesnek született. *Úrrá nem születik, hanem maga becsületes nevelő munkájával azzá lehet az ember.* Aki úri családból születik, bizonyos készségeket hoz magával, az igaz; de ezeket kibontania és magából az igazi urat kidolgoznia neki is kemény munkával kell. Küzdelmen, győzelmeken, szenvedéseken keresztül lesz csak igazán úrrá valaki.

— Úr a tanult ember, a diplomás; szemben áll a munkással, iparossal, kereskedővel, paraszttal, mert ezek nem urak.

Ime, századéves magyar átok elferdítette úrfogalom. Alapjában téves! Szociális ellentéteket, társadalmi osztályellentéteket kevés tényező élesített ki annyira nálunk, mint ez a gentry-kovácsolta úrfogalom, amelyet felkapott az irodalom is és felelőtlenül propagált! Falu és város ellentéte ebben a sze-

rencsétlen megkülönböztetésben, és sok diplomás úrutánzatnak nem korrekt viselkedésében gyökerezik. A tanult ember tagja lett az intelligens osztálynak; ha alacsonyabb sorból származott, akkor is belenőtt a középosztályba a tanulmányai révén; de *úrrá nem a tanulás, tudás, diploma teszi az embert, hanem egész önmagának, egész jellemének magasabbrendű megnemesedése.* Nem a dr. cím, hanem a lélek tesz úrrá. Én ismerek diplomásokat, akikkel találkozva, zsebretteszem a kezemet; s viszont az én falusi paraszt híveim között nem egy volt, akihez hasonló igazi urat nem sokat találtam Pesten.

— Úr a társaságbeli ember, akit mindenütt befogadnak, szívesen táncolnak vele a leányok és meghívják vacsorára a mamák.

Hm. Akkor úr a divatmajom, úr a jampec, úr a szépfiú és a jól öltözött hozományvadász is. Akkor az urat a nadrág, a frakk, a frizura, és az illemkódex teszi. No meg a tánctudomány. Hogy is mondja Szent Pál: «csengő érc és pengő cimbalom . . .»

— Az úr nem siet, nem fizet és nem csodálkozik.

Marhaság. Tréfából találták ki valakinek ugratására és vannak csacsi gyerekek, akik komolyan veszik. Még az első és a harmadik követelményben van valami önfegyelmező-motívum; de a középső olyan tétel, amely nem ismer tréfát. *Úr csak korrekt ember lehet: kifogástalan, felelős, aki önmagáért minden körülmények között helytáll.* Az ilyen ember nem tartozhatik senkinek, adóssága nem lehet, kezéhez egyetlen igazságtalan fillér nem tapadhat; a suum cuique elvét, vagyishogy mindenkinek meg kell adni azt, ami őt jogosan megilleti, a legkényesebb vigyázattal kell valósítania. A te «urad» léha, üres ficsúr. Ezt a fajtát szerencsére lassan elsöpörték a nehéz és komolyodó idők.

— Úr az, akit nem lehet megsérteni, mert akkor párbajozik.

Az nem úr, hanem verekedő krakéler. *Az igazi urat valóban nehéz megsérteni, mert nem ad okot és alkalmat a sértésre, annyira fegyelmezett és megközelíthetetlen.* A katolikus úr pedig nem párbajozik, mert Egyháza törvénye tiltja és bünteti a párbajt.

Nem csodálom, ha a serdülés korának csúcspontján tévednek a fiúk az igazi úr fogalmának megrajzolásában. De itt fent az ifjúkorban ti, egyetemisták, már sokkal mélyebben láttok az életbe, és úgy-e, ti már nem tévedtek? Ti tudjátok, hogy *úri mivoltát lelkében, egyéniségében, jellemében hordozza az ember s hogy ez rásugárzik életére, viselkedésére, környezetére.* Az angol a férfi ideálját a totális emberben, a gentleman-ben látja; ennek felel meg a német «Ehrenmann», a francia «gentilhomme», a magyar «úr». Legkomolyabb csengése és értéke a gentlemannek van, mert mögötte egy nagy kultúrnép századon át csiszolt «úr»-ideálja áll. A ti feladatotok, hogy a használatban épúgy, mint az irodalomban alaposan eltorzított magyar «úr» fogalomnak hasonló tiszta és komoly csengést adjatok. A magyar fajta nem alábbvaló az angolnál; a magyar urat bármikor bátran állítanám a gentleman mellé. Persze nem a «Gyurkovics fiúk»-féle talmi urat, nem is a gentry-regények meghamisított urait, vagy a szalónok, bálok és a korzó, meg a mulatók «úr-pótlékait, akik aszerint faragódtak, «ahogyan a Móricka képzeli az urat».

Ki az igazi úr? Te vagy az, és minden egyetemi polgár, aki maga nemesítésére komolyan törekszik és magában a keresztényt, a magyart, a férfit és az intelligens embert harmónikusan dolgozgatja. *(K)*

3. Öregem, nincs húsz pengőd kölcsön?

A méh-állam életében háromféle egyén foglalkozik: egy királyné, több ezer dolgozó, és néhány száz here. A királyné a faj fenntartását szolgálja; a dolgozó az állam életét és fennmaradását gondozza; a here nem dolgozik semmit: abból él, hogy ő a hím.

A felnőttek társadalmának épúgy, mint a diáktársadalomnak megvannak a maga heréi. Semmit sem dolgozó, az életet játéknak néző könnyelműek. Nem akarok durva lenni, ezért nem húzom tovább a párhuzamot a méh-here és az ember-here között, De mondjátok, nevezhető-e férfinak és érdemel-e becsülést az a mihaszna emberfajta, akinek fő foglalkozása a szórakozás, udvarlás, társadalmi élet ?

Ezek a herék azok, akik harmadikán már nyakára hágtak az elsején otthonról kapott zsebpénznek, és attól kezdve nyakára járnak a barátaiknak becsületszavas, «úri» kölcsö-

nökért. Csatakiáltásuk: «Öregem, nincs húsz pengőd kölcsön?» Ha ezt hallod, menekülj, mintha a tatárok elől futnál, mert ha hiszel esküdözésének, vagy megszánod könyörgését és öngyilkossággal való fenyegetődzését és odaadod neki nagy nehezen megtakarított pénzedet, soha többé azt viszont nem látod. Mert a here nagyon tud kérni, de emlékezni a kölcsöneire nem nagyon szokott. S ha megtagadod tőle a kölcsönt, akkor olyan magas polcról tud lesajnálni és megvetni tégcd, a páriát, hogy még napok mulva is Minderwärtigkeitsgefühlben szenvedsz tőle.

Tanuld meg, pajtás, hogy *addig nyújtózzál, míg a takaród ér*. Apád anyagi tehetősége szerint felajánl neked bizonyos összegű havi zsebpénzt. Ne harcolj többért, mert ha tehetné, többet adna. Ne pumpold titokban édesanyádat, mert a dugpénzzel is az otthon károsodik. Ne kérj kölcsön sohase senkitől, mert az ebül szerzett pénz ebül vész, de a visszafizetése rettentő súlyú teher. *Úgy rendezkedjél be, mintha a zsebpénzednek csak* $^3/_4$ *részét kapnád;* az $^1/_4$ rész legyen a biztonsági tényező, s ha nem volt reá szükséged, akkor az legyen a megtakarított összeged, amivel szabadon kezdhetsz valami okosat. Az egyetemen el lehet költeni havi 200 pengő zsebpénzt, de nagyszerűen ki lehet jönni havi húsz pengőből. Mennyi a zsebpénzed? Negyven? Akkor rendezkedjél be havi harmincra: ehhez méretezd az igényeidet, hozzá mérd a költekezésedet. Amire nem telik, arról, ha sóhajtva is, lemondasz. Ha a másiknak telik, ám menjen! Ha hív, udvarias nyugalommal utasítod vissza. Sem kölcsönt el nem fogadsz tőle, sem azt nem engeded, hogy ő fizessen helyetted. De ép így nem adsz kölcsönt senkinek, és nem fizetsz fölöslegesen senki helyett. Suum cuique!

Amíg kijössz a magad szerény zsebpénz-kereteidből, addig független vagy, úr vagy, mindenkinek nyugodtan szemébe néző. Amint kölcsönt kértél, már szégyenkezned kellett; amint kölcsönt kaptál, már lekötelezettje vagy valakinek, és lekötelezettje maradsz tovább is, mert ha a pénzét vissza is adtad, a szívességét, rajtad való segítését nem tudod megfizetni. Elved legyen: *nem kérek kölcsön*, inkább lemondok, fázom, éhezem! Másik elved: *nem adok kölcsönt*, inkább engedem, hogy összevesszen velem a barátom, vagy azt hiresztelje az ellenségem, hogy skót vagyok. Még mindig jobb skótként biztosan ülni a havi zsebpénzen, mint «egyetlen barátként», vagy «bőkezű úrként» nyakig

úszni adósságban. Jegyezd meg: *akinek adósságai vannak, az nem úr!* Az úr a maga lábán jár.

Kölcsönadásból és kérésből mindig nagy összeveszések és elhidegülések lesznek. Ha van jóbarátod, akit becsülsz soha pénzügyleted ne legyen vele! Ha van nyűgös, tapadó ismerősöd, akitől szabadulni szeretnél, adj kölcsön neki becsületszóra tíz pengőt. A pénzedet ugyan nem fogja visszahozni, de ezután kerülni fog. Az egymásnak tartozás, adósságra figyelmeztetés, pénz követelése, sürgetése olyan messze dob szét egymástól két embert, mintha két idegen csillagon utaznának a világürben.

Ha a pumpolónak azt feleled: Sajnálom, nincsen pénzem! — ezzel nem követtél el hazugságot, mert *restrictio mentalissal* az igazat mondtad: «A te számodra nincsen pénzem! — S ha becsületbeli adósságokról tesz bizalmas vallomást, és kijelenti, hogy öngyilkos lesz, ha nem segítesz rajta, meg ne hatódj és meg ne puhulj! Ezt a mesét elmondta már előtted pár másik fiúnak, utánad elmondja még néhány másiknak mindaddig, míg valami gimpli be nem ugrik neki; — de öngyilkos az efajta ember nem lesz! A nagy Prohászka jelszavát elsikkasztva, azt vallja ő is: Dum spiro, spero! És a végén neki van igaza, mert sok a gimpli a diákok között.

Nálunk a kollégiumban minden évben újra meghirdetem a komoly tanácsot: ne adjatok egymásnak kölcsönt! A prefektus atyáknak szigorúan megtiltom, hogy bárkinek adjanak. Én viszont mindenkinek adok, aki rászorul, de ráírom a számlájára és édesapját értesítem róla, mint minden pénzügyi manőverről, amelyet kiskorú fia az ő felelőssége alatt folytat. Sokszor van, hogy igénybe veszik így a segítségemet; — ezek valóban rászorultak pillanatnyi segítségre, és a megígért terminusra kivétel nélkül mind meg is hozzák a pénzt. Viszont ha egy-egy here téved a kollégiumba, és heremivoltának leleplezése után nyakon fogom és legombolyítom az adósságügyeit, mindig kiderül, hogy 10—15—20 fiú volt olyan ö . . . r és adott neki kölcsön pénzt minden figyelmeztetés ellenére. Mert ilyen a diák: a herére, mert az is diák, jobban hallgat, mint a komolyszavú idősebb jóbarát figyelmeztető szavára, és a végén jó pengőit hiába siratja.

Ne legyen neked soha sem adósságod, sem adósod! Egyiken sincs áldás. *(K)*

4. Ha a zálogház mesélni tudna.

Államnak, fővárosnak, no meg érzékenyszívű, keresztényi érzületű magánosoknak vannak embersegítő jótékonycélú intézményeik, amelyekbe a megszorult diák elviszi fölösleges ruháit, cipőit, óráját, gyűrűjét, mire jótékonyék tisztán felebaráti szeretetből némi megőrzési díj ellenében kisegítik őt lehetőleg alacsonyra lenyomott összegű kölcsönnel. A diák a pénzt gondosan elkölti (ebül szerzett pénz ebül vész!), a zálogcédulát gondosan megőrzi, meg is hosszabbítja újra, meg újra, míg lehet. Aztán két eset lehetséges. Vagy a tékozló fiú ösvényére lép és bevallja édesapjának az egész jótékony-ügyletet és akkor zordon atyai beavatkozással váltatnak ki a zálogházból a ruhák, cipők, óra, gyűrű, — vagy pedig a tékozló fiú korábbi idejéről vesz példát s eltékozolva mindenét, könnyelműen feléje sem néz a zálogháznak: ilyenkor, lejárván a kiváltási terminus, az emberbaráti intézmény tulajdonosáé lesz a ruhatár, a cipők, az óra, a gyűrű. Ó, nem kell félni: senki sem fizetett még rá arra, hogy zálogházat nyitott!

Ha a zálogházak beszélni tudnának!...

Beszélnének sok-sok könnyelmű diákról, aki tovább nyujtózik, mint apja és a maga takarója ér és a zsebpénzből nem fedezhető további kiadásokra apja tudta nélkül a zálogházból szerez pénzt. (Elvileg elképzelhető, hogy valaki pillanatnyi anyagi szorultságában kénytelen elzálogosítani valami értéktárgyát, amelyet hamarosan visszaváltani, amint az anyagi kátyuból kimászott; — a diáknál azonban, valljuk be így magunk között őszintén, általában nem ez az eset.)

Beszélnének Nagyképű Gergely esetéről, akinek csaknem egész ruhatára a zálogházban pihent. Nagyképű úr hangos szóval hirdette elvét: «Tudod, bavátom, én szevetem a zálogházat, mevt ott biztosabban megővzik és jobban kavbantavtják az embev vuháit, mint otthon a hónapos szobában...» — Naív Petike és a többi gólya el is hitte, meg is csodálta, el is határozta magában, hogy a jövőben ő is követi ezt a nagyszerű elvet; — csak azon bámult értetlen, hogy amikor Nagyképű Gergely édesapja váratlanul felérkezett Pestre és meleg ölelkezés után szemlét tartott a fia szobájában, miért változott Nagyképű Gergely úr percek alatt Dagadtképű Gergellyé és a zálogossal folytatott beható tárgyalások után miért került Gergely úr minden ruhája a jó elvet megcsúfolva, mégis vissza a szekrénybe. Úgylátszik

a papának mások az elvei e téren . . . Hiába, az öregek olyan maradiak! . . .

Beszélnének arról a vidéki nagyúri házból feljött előkelő ifjúról, aki egy szegényebb osztálytársával lakott együtt szép bútorozott szobában. S aki elhordván minden saját holmiját a zálogházba, egy szép délelőtt a barátja ruhatárát is összecsomagolta, az érte kapott pénzt elmulatta, még a zálogcédulát is tovább zálogosította. A szegény fiú ott állt, a rajtalevőn kívül egyetlen szál ruha vagy fehérnemű nélkül . . . Az előkelő úr súlyos összegeket fizetett a ruhákért — és a hallgatásért. Mert a zálogház, ha beszélni tudna, megmagyarázná komolyan, hogy nem mind arany, ami fénylik . . .

Beszélnének a dunántúli aranyifjúról, aki két rend ruháját sehogyan sem tudva visszaváltani a vakáció kezdetéig, könnyes levélben panaszolta el szüleinek, hogy meglopták, elvitték a ruháit . . . Rendőrségi feljelentés következett és szorgos nyomozás . . . Közben váratlanul elváltoztatott írású borítékban megérkezett a diák otthoni címére — két zálogcédula. Az édesapa örömében, hogy legalább megvannak a drága ruhák, visszavonta a rendőrségi feljelentést és sietett a zsákmányt kiváltani. A bonyodalom aztán két ágon keletkezett: *a)* a zálogházban, ahol a jótékony intézmény gazdája kedves ismerősként üvözölte a papája társaságában beállító aranyifjút és áradó szóözönnel biztosította, hogy mind a két öltöny, amelyeket ekkor és ekkor beadott, kitűnő gondozásban részesült; — *b)* a rendőrség csendesen tovább is nyomozott és a grafológusa napnál világosabban kimutatta, hogy az elváltoztatott írás magáé az aranyifjúé. A zajos családi jelenet leírását ezúttal mellőzzük.

Beszélnének kétes, vagy nem is kétes hírű leányokról, akik ruhát esznek, cipőt hordanak a nyakukban láncon és régi családi értéktárgyakból kapnak virágot, mozit s adnak érte — bűnt. A szexualitás elszabadult ördöge dönti a pénzt a zálogházas zsebébe!

Beszélnének ellopott kabátokról, irattáskákról, egyéb értékekről, amelyek a zálogházba vándorolnak, hogy soha többé kiváltásukra ne jelentkezzék senki. Mert bizony a több ezer egyetemista közé minden évben beférkőzik a csaló is, a lopó is. Hogy komisz lelkiismeretlenség a diákbajtársától lopni? Bizony az! De az ilyen nem is bajtárs, csak diákarcú tolvaj, a társadalom kivetett szemetje.

Ha a zálogház beszélni tudna, azt ajánlanám, menj el hozzá és nagy-nagy figyelemmel hallgasd meg, mit beszél.

Többet érne egy erkölcstan-óránál, vagy egy nagy előadásnál a férfibecsületről. Akkor elhinnéd nekem, hogy a diáknak nem barátja a zálogház intézménye és hiszem, hogy könnyű szívvel megigérnéd, hogy soha, semmi körülmények között neked a zálogházzal nem lesz dolgod. *(K)*

5. Az urat nem lehet megjátszani.

Öreg színész mesél az életéről. Elmondja, hogy százhúsznál több szerepet játszott: volt király, huszár, férj, csábító, deli ifjú és öreg koldus, szellem, ördög stb. «És tudja, uram, a szerepeket nem elég megtanulni és eljátszani; amikor színpadra lépek, akkor nem én lépek, a színész, aki most szerepet játszom, hanem a király lép, vagy a huszár, vagy az ördög maga . . . Akkor játszom jól, ha úgy beleélem magamat a szerepembe, hogy eltűnik a szerep és a közönség nem színészt lát, hanem az ábrázolt személyt magát. Ez a művészet! . . .»

Mindent meg lehet játszani — színpadon. Az életben nehezebb a dolog.

Ó, lehet itt is komoly színészi sikereket elérni! El lehet hitetni a távol élő édesapával, hogy a fia szorgalmas, lelkes jogász. A naiv kisleány előtt lehet hőst játszani, vagy komoly szerelmest, vagy házasulandó urat; lehet adni a gazdag földbirtokos fiút, vagy az erdélyi bárót. A professzor könnyen bedől a jól megjátszott alázatosan-érdeklődő-stréber-tudományszomjas-diák szerepének. A fiúk között is akár évekig lehet a jó magyart alakítani, bár a szívben ellenséges érzelmek dúlnak és a zsebben idegen valuták csörögnek. Lehet játszani az ájtatos kongreganistát, míg egy razzia bűntanyán nem fogja el az embert. Azt is elhiszik, ha valaki jól játssza a lelkes közösségi embert, az ifjúság dolgaiért lángoló nemes küzdőt, hiszen a szívbe senki sem lát s ki nem olvassa az ott lakó féktelen önzést . . . Mindent meg lehet játszani — egyideig.

De az urat nem lehet megjátszani.

Lehet alakítani regényhőst: szerelmest, párbajost. Lehet aranyifjút: hódítóan elegánsat, a pénzt szórót, előkelő társaságban mindenki szája íze szerint kedvesen beszélőt. Mozifilmek fenegyerekét is sikerrel lehet játszani; kocsmák és mulatók nagyivó, cigányozó, szerenádos hősét. De ezek nem urak; ezek csak hamisítványok, vagy torz agy szülte torz emberalakok.

Az urat nem lehet megjátszani. *Vagy úr valaki, és akkor nem tud más lenni, mint úr, vagy nem az, és akkor nem is tud az lenni még színjátszásból sem. Mert az «úr» nem szerep, hanem emberebb=ember egyéniség.* Az «úr» nem bizonyos szó=járás, bizonyos ruhaszabás, bizonyos életstílus, bizonyos gesztusok vagy tettek. Az «úr»: egész=ember. Egy=harmóniá=ban kidolgozott, egy masszából öntött lélek, jellem, egyé=niség, műveltség, stílus, ízlés, viselkedés, élet. Ahogyan a búzaszemből hiába akarna kalászt faragni az ember, vagy hozzátoldozgatással felépíteni egy kalászt, mert annak belülről, intussusceptio útján vitális erők működésével kell kinőnie: épúgy nem lehet az urat külső adottságokból össze=rakosgatni, mert annak belülről, évek önnevelő munkája, szellemi és lelki kultúrája révén, magánélet és társadalmi élet harmonikus élményei révén kell fokozatosan kiépítődnie.

Lehet valaki úri egyéniség már kisfiú korában (ez gyerekszoba és nevelés kérdése) és kamaszkoron, ifjúkoron át töretlen vonalban, harmonikusan folyó komoly önnvelés révén kidolgozza magából a gentlemant. Lehet úrrá valaki, ha gyerekkorától nem is nevelődött volna annak, ha attól a pillanattól kezdve, hogy ezt az ideált meglátta, meg nem szűnő belső erőfeszítésekkel formálja magából hosszú éveken át az urat. De az is lehet, hogy valaki úrnak indult és közben megállt, letört, vagy elferdült a fejlődése.

A belülről kisugárzó magasabbrendű ember=egyéniség az igazi úr minden megnyilvánulását gentlemanlike=é teszi. Nem tud másképen gondolkodni, mint úri módon; nem tud más=képen beszélni, tréfálni, dolgozni, másokkal foglalkozni, udvarolni, terveket kovácsolni, diákközösségben, vagy más, felnőtt=közösségben szerepelni és játszani és sportolni és pihenni, mint kifogástalan úri módon. Mint ahogyan a gyémánt nem tud nem=gyémánt lenni és ami egyszer arany, az ízig=vérig, legkisebb sejtjéig nemes fém.

Szép ideál. Érdemes érte nagy erőfeszítéseket tenni.

Légy úrrá! Lehetsz, ha akarod.

De ha nem vagy úr, akkor az urat megjátszani nem fogod tudni soha. *(K)*

6. A becsület védelme.

A becsület az élet után a legnagyobb földi java az embernek.

Jó tudnod, hogy a katolikus erkölcstan megkülönböz=

teti a becsület fogalmának külső és belső értelmét s a másodikat ítéli mélyebbnek és alapvetőbbnek; a társadalmi megítélés rendesen a külső értelemre gondol, ha becsületről szól.

A belső becsület az emberben székel. Értjük alatta az embernek Istentől kapott méltóságát, kapott és szerzett természetfeletti és természetes javait, egyéniségét, erényeit, vagyis *mindannak összességét, ami a legfelsőbb mérlegelés szerint az emberben igazi érték.*

A külső becsület az előbbin alapuló *megbecsülés* a társadalom és minden egyes másik ember részéről. Ez körülbelül megegyezik azzal, amit *jó hírnév* alatt értünk, bár annál tömörebb és az ember egyéniségével szorosabban kapcsolt. Ez a külső becsület, amennyiben tiszteletadást és nyilvános megbecsültetést jelent, időlegesen vagy végleg meg is szűnhetik anélkül, hogy elsodorná magával a belső becsületet is. (Pl. Szent Sebestyén vértanu, a római katona, császára parancsára szégyenletes halállal pusztul el keresztény volta miatt; elítéltetése a forrongó, lefelé csúszó római társadalomnak a császárral tartó része előtt minden megbecsüléstől megfosztotta őt; — belső becsülete azonban érintetlen maradt s az utókor a szentek iránti hódolattal egészen különleges becsülést adott neki.) A belső becsület reális és az embertől el nem választható; a külső becsület függ gyakran a társadalmi átalakulásoktól, történelmi fordulatoktól, korszellemtől is.

A katolikus erkölcstan *a másik ember becsületének megrontását* akkor is *súlyos bűnnek bélyegzi*, ha az objektíve nem a legszilárdabb alapokon áll.

Becsületéhez és jó hírnevéhez mindenkinek joga van: a bűnösnek is, a halottaknak is; becsülete van erkölcsi testületnek: egyesületnek, szerzetnek is, mert mint jogi személy, élvezi a személy jogait.

Az úriembernek kötelessége becsületére kényesen vigyázni, nehogy annak bármily hibája vagy ballépése következtében kárát vallja.

Szent kötelessége önmaga becsületének messzemenő védelme.

A katolikus erkölcstan ide vágó utasítása így hangzik: «Nem szabad azonban mások életét kioltani jóhírnevünk, becsületünk védelmében, mert mások életének kioltása erre nem alkalmas eszköz és a jóhírnév, a becsület más úton is helyreállítható . . . Szabad . . . a szóbeli vagy tettlegességből fakadó becsületsértést

azonos fegyverekkel rögtön visszaverni, ha az a megsértett becsület visszaszerzésére, illetőleg a becstelenségbe jutás távoztatására a megtámadott fél erkölcsi megítélése szerint szükséges; vigyázni kell azonban arra, hogy ne bosszúból történjék s ne lépje túl a helyes mértéktartás határát». (Evetovics: Katolikus Erkölcstan. II. 103. old.)

A becsület védelmének a katolikus felfogás szerint legkomolyabb fóruma a *becsületbíróság*. A lovagias eljárások kódexe szerint eredetileg csak az volt a rendeltetése, hogy ha kétség merült fel aziránt, vajjon egyik fél lovagias elégtétel adására jogosult-e, vagy neki lovagias elégtétel adható-e, ezt a kérdést vizsgálta ki alaposan s döntött. A fejlődés a becsületbíróság fogalmi körét megtágította; ma sokkal messzebb menő jelentősége és hatásköre van. Az alkalmilag válogatott és csak egy bizonyos ügy elintézésére jogosult becsületbíróságokon kívül állandó jellegű becsületbíróságok is működnek, amelyeket testületek, egyesületek állítanak fel a tagjaik között felmerült becsületügyek elintézésére (pl. a katonai bb. vagy az Emericana bajtársi egyesület becsületbírósága). A párbajellenes küzdelemnek legértékesebb eszköze.

Becsületügyek társadalmi szokás szentesítette elintézése *lovagias úton* történik: a sértett fél két megbizottja útján magához a sértőhöz fordul és tőle kér magyarázatot, illetve elégtételt; a sértő szintén megnevezi megbízottait s ettől kezdve a megbízottak intéznek minden továbbit; a felek a megbizottaik döntésének alávetik magukat. A «lovagias eljárás» nem párbaj és nem szükségképen vezet párbajhoz. Erre vonatkozólag idézem dr. Rácz Vilmos «Párbajkódex»-ét: «Csak regényekből ismeri a lovagias eljárást az, aki a lovagias elégtételt meg a párbajt egy kalap alá veszi. Ha vannak is olyan sértések, amelyeket lovagias úton jóformán csak fegyverrel lehet megtorolni . . ., mindazonáltal ezek a cselekmények a lovagias ügyeknek alig 3—4 százalékát teszik ki s így a békés elintézésre 96—97 százalék eshet . . .» (II. kiad. 11. old.)

Miután a diákélet forró időszakában fokozott a becsületbeli érzékenység, és az utak bizonytalanabbak, a határok elmosódottabbak, néhány komoly tanács elkel a számodra:

1. *Fegyelmezett, komoly úrnak egyáltalában nem, vagy csak maga hibáján kívül akadhatnak lovagias ügyei*; ő senkit

meg nem sért, és szuggesztív erejű fegyelmezettsége távoltart tőle minden sértést. Csak az izgága, vagy a fegyelmezetlen embernek vannak mindegyre becsületügyei.

2. *Nem az a sértés, amit te annak szántál. Sértő az, amitől más valaki tényleg megsértődött.* Lehet, hogy komoly gorombaságot mondasz, és embertársad fel sem veszi; — lehet, hogy eszed ágában sincs megbántani valakit, de félremagyarázza egy szavadat, vagy mozdulatodat és lovagias ügyet csinál miatta. Ilyenkor lovagias úton magyarázatot adsz.

3. *Úri tónusra vigyázz a barátaiddal való érintkezésben* még jobban, mint az idegenek között. Kisfiúkorból felhozzátok a mai idők elfajult, durva kifejezésmodorát: csupa kedveskedésből mindegyre hülyének, marhának tituláljátok és szemenszedett malacságokkal becézitek egymást, a jóbarátság minden sérelme nélkül. De bármely pillanatban mennydörgős sértés lehet a baráti enyelgésből; akár azért, mert a másik ingerült lelkiállapotban sértésnek veszi azt, amit máskor simogatásnak érzett, akár mert hölgy is hallotta, vagy nem a ti körötökbe tartozó úr, aki azt félremagyarázhatja. Aki mindig úri ízléssel, úri modorban kezeli barátait és ismerőseit, az nem fog akaratlanul sem megsérteni soha senkit.

4. Fokozott mértékben kell vigyáznod magadra azért, mert mint leendő tartalékos tisztet, már most messziről is érint a *katonai becsületkódex*, ami alkalmilag nagyon nehéz helyzetbe hozhat. Akaratod ellenére, katolikus elvi állásfoglalásoddal szemben fegyveres elégtételre is kényszerülhetsz. Nem játék a becsület! Szövevényes kérdéseiben az ember sokszor nem önálló, hanem tehetetlen függvénye a mai társadalmi rendszer intézményeinek.

5. Előfordulhat, hogy valamely ügyedet lovagias útra kell terelned, vagy hogy más valaki, akit talán akaratlanul is megbántottál, kér tőled lovagias úton magyarázatot és elégtételt. Vigyázz arra, hogy *ilyenkor minden a választott megbízottaktól függ.* Megbízottaidul kérj fel két hozzáértő komoly katolikus urat, akiknek kezébe nyugodt bizalommal teszed le a becsületedet.

6. A régi diákelv: ne keresd a bajt, de ha benne vagy, ne hagyd magad! — nemesebb formában és mélyebb értelemmel itt is érvényesül. Ne játsszál sem a magad, sem a

más becsületével; de *ha megtámadnak, meg ne állj, míg teljes elégtételt nem kapsz.*

A becsület az élet után a legnagyobb földi kincse az embernek! *(K)*

7. Párbajkódex.

Katolikus fiú! Lássunk tisztán!

A katolikus Egyház törvénykönyve a következő döntéseket tartalmazza:

Can. 1240. § 1. «Egyházi temetésben nem részesülhetnek, hacsak haláluk előtt nem adták a bűnbánat jelét: . . . 4. akik párbajban esnek el, vagy ott szerzett sebesülés következtében halnak meg.»

Can. 2351. § 1. «. . . akik párbajt vívnak, vagy párbajra hívnak ki mást, vagy ilyen kihívást elfogadnak, akik közreműködnek vagy elősegítik, sőt akik készakarva nézik, épúgy akik megengedik, vagy amennyiben tőlük függ, meg nem akadályozzák, bármilyen rangjuk legyen is, az Apostoli Szentszéknek egyszerűen fenntartott kiközösítés alá esnek ipso facto.»

§ 2. Ezenkívül a párbajozók maguk és a párbajsegédek ipso facto becstelenné lesznek.

(Ez a «becstelenség» úgynevezett infamia iuris, vagyis jog=becstelenség; következménye irregularitás, képtelenség egyházi hivatal elnyerésére, szent ténykedésektől való eltiltás. Ez a megtorlás az apostoli Szentszék felmentésével szűnik meg.)

A katolikus Egyház tehát nem tréfál, ha párbajról van szó!

Már ősformáját, a germán népek istenítéletét is élesen ellenezte; középkori formáját, amikor magánosok viszályainak elintéző formája lett, a pápa is, a trienti zsinat is kemény büntetéssel sujtotta.

A katolikus felfogás szerint a párbaj erkölcstelen, mert két emberéletet veszélynek tesz ki, holott az élet ura Isten, s az ember a maga életével nem rendelkezik szabadon; — erkölcstelen mint becsületvédő eszköz is, hiszen a sértettet éppen úgy veszélynek teszi ki, mint a sértőt; különben is fegyveres, erőszakos eszközzel becsületet védeni, bizonyítani, vagy visszaállítani nem lehet. A párbaj önbíráskodás, és végső elemzésben az ököljog egy szabályozottabb formája,

tehát ásatag őskori maradvány, amelynek kultúremberek életében komoly jelentősége nem lehet.

Ha ezekkel szemben arra akarsz hivatkozni, hogy nálunk a hadsereg tiszti becsületkódexében a párbaj mint komoly becsületvédő tényező szerepel, akkor egyrészt arra figyelmeztetlek, hogy az első világháborúban IV. Károly király a katonatiszteknek megtiltotta a párbajozást, és csak a szegedi nemzeti kormány állította azt újra vissza; — másrészt arra a tényre, hogy a katonai becsületkódexben a lovagias ügyek elintézésénél ott szerepel a becsületbíróság, valamint a jegyzőkönyvi békés elintézés, és a fegyveres elégtételadás csak bizonyos esetekre szorítkozik, amikor a többi elintézést nem találják kielégítőnek.

Az állami törvény is tiltja a párbajt, és úgy a kihívást, mint annak elfogadását, még inkább magát a párbajozást bünteti. Sajnos, csak államfogházzal, ami nem számít társadalmilag megbecstelenítőnek, sőt vannak, akik még büszkék is reá. (Elég furcsa ízlés, de hát «de gustibus non est disputandum».)

Dr. Rácz Vilmos, a lovagias ügyek elismerten alapos ismerője, Párbajkódex-ének 1938. évi előszavában a következőket írja: — «Párbajkódexem ezelőtt 15 évvel megjelent első kiadásának előszavában azt írtam, hogy párbajkódexem voltaképen a *lovagiasságért* készült, de *a párbajok ellen*. Amit akkor írtam, azt vallom ma is. Ma is elítélem a mindenáron való párbajozást . . .»

A forróvérű, és temperamentumánál fogva kevésbbé meggondolt ifjúság körében még mindig akadhatnak olyanok, akik a párbajban hősi teljesítményt, a párbajhősben igazi hőst látnak. Nem tartunk ott, mint a nagy nyugati egyetem diáknépe, akik menzuráikon alaposan összevagdalják egymást, hogy marciálisabb külsejükkel imponáljanak; de jöhet olyan időszak, amikor a társadalom nem a katolikus világnézet alapján ítél a párbajok kérdésében. A katolikus ifjúság akkor is kitart a maga elvi álláspontja mellett, és nem engedi a becsület kérdését mellékvágányra terelni. A párbaj vagy életre-halálra menő, komoly küzdelem, — és akkor szándékos gyilkossági kísérlet; — vagy formaság csupán, — és akkor a magyar ifjúsághoz méltatlan komédia. Az Egyház igazsága e ponton is keresztültör végül; addig pedig az Egyház tagjainak feladata, hogy küzdjenek az elvek megvalósításáért.

Úr légy, fegyelmezett és kifogástalan; — akkor a párbaj kérdése nem probléma a te életedben. *(K)*

8. Öngyilkosok utolsó szava.

Temetőben járni, temetésen imádkozni mindig megrendítő. Egy embertestvér kilépett a földi élet keretéből és számadásra állt meg Isten előtt.

Még fájóbb és tragikusabb, ha gyermek vagy ifjú fekszik a koporsóban. Egy viruló, bontakozó élet, amelyet a tavasz erejében tört le a halál!

Tragikus, de keserű és visszataszító az öngyilkos diák koporsója. Egy ember, akinek élnie, virágoznia kellett volna tavaszi erőben, mert így akarta Isten; — de ő nem akarta vagy nem bírta az életet.

Az öngyilkosságban soha nincs erő, hősiesség, imponáló gesztus. Gyász, sajnálat és megvetés kíséri az öngyilkost a sírba. Gyász azok szívében, akik szerették; sajnálat, ha idegei összeroppantak, letört az ember, és beszámíthatatlan gyengeség sodorta ki az életből; megvetés, amellyel az erős küzködők néznek azokra, akik gyengének bizonyultak és feladták a küzdelmet.

«Kérdőjelek a fiúszívekben» című könyvemben hosszan írtam az öngyilkos diákokról. Olvasd el.

Kiegészítésül itt csak néhány mondatot.

Az öngyilkosok búcsúlevelet szoktak hátrahagyni, amelyben többnyire keserűen, kuszáltan magyarázgatják szomorú tettük indító okait. Valóságban az öngyilkos utolsó szavai ki nem mondott önvallomás: egy erejével elkészült ember bevallja, hogy nincs ereje élni, és feladja a harcot.

Az ifjúság a jövőt ostromolja, építi és hordozza magában. Történelmi értékű és jelentőségű

az életbátorsága: «vállalom a küzdést, vállalom a terheket, vállalom, amit számomra tartogat az élet, vissza nem riadok semmi nehézségtől!»

a teherbírása: «egészségesek az idegeim, tiszta a vérem, töretlen a testi, lelki erőm; akármilyen súlyos terheket ró az eljövendő életszakasz az én nemzedékemre és reám magamra, mindent vállalok, mindent kitartok, hordozom a nemzetem súlyos történelmét, családom gondját, magam veszedelmét; acélból vagyok, sziklából vagyok, győzhetetlen, törhetetlen!...»

a szenvedni tudása: «kemény vagyok, bírom a testi fájdalmat, s ha rám engedi az Úr a szenvedést, jól

tudom, hogy az velejárója az életnek, s hogy legyőzésével, elviselésével a földön erőt, a túlvilágon érdemet gyüjtök; de vállalom a lelki szenvedést is, csalódásokat, sikertelenségeket, csapásokat; könnytelen szemmel nézek elrobogó vonat után, vagy betegágyra, vagy koporsóra; nem vagyok puhány, aki retteg a szenvedéstől és nem bírja azt; én mindent állok és a szenvedésből is örök boldogságomat fűzögetem!»

Ezek mind az egészséges ember kiáltásai, amelyeket beleharsog az életbe. Erős nemzedék! Amikor a nemzet ezeréves létének legnagyobb megpróbáltatásai között az életéért küzd, nem is lehet más a magyar ifjúság, mint ilyen mindent bíró, mindent álló, mindent vállaló. Micsoda testi egészség, idegek ereje, szervezet ellenállóképessége kell hozzá, és a léleknek micsoda természetfölötti kincsekben gazdagsága, Istenbe kapaszkodása, magasabbrendű életlátása! Micsoda mens sana in corpore sano!

És akkor jön az öngyilkos és belehörgi a világba, hogy ő ezt nem bírja, ő nem vállalja. Nem bír el egy egyszerű szerelmi csalódást, amely jön és elmúlik; nem bír el egy bűnt, amelyet jóvá kellett volna tennie és a vezeklés után újra emelt fővel járnia; nem bír el egy szenvedést, betegséget, amelyből meggyógyul és újra ruganyos, friss, fiatal . . . Szomorú nemzet, amelynek öngyilkos fiai vannak! Szomorú ifjúság, amely gyávákat és nyomorultul gyengéket hordoz magában!

Az öngyilkosok utolsó szava: «Ne vessetek meg, sajnáljatok, mert én olyan gyenge és sajnálatraméltó vagyok!»

A felnőtt iparkodik elnyomni megvetését, megtisztítani szánalmát, és imádkozni, hogy ennél a szerencsétlennél különbeket adjon nemzetünknek az Úr.

Az öngyilkosság a legutolsó dolog a világon! Ha megkísért az árnyéka, és úgy érzed, nem bírod, *jöjj el beszélgetni!* Egy komoly beszélgetés a lelkiatyával mindig mutat kiutat az életkátyuból!

Dum spiro, spero!

Míg élek, van remény!

(K)

VII. Lakjék szívünkben tisztaság!...

Miből épül a ház?

A ház épül kőből, téglából, betonból, vasgerendákból, fából és száz más alkatrészből.

Miből épül a nemzet jövője?

A nemzet jövője épül tisztaságból, becsületből, mindent=bíró erőből, kötelességtudatból, hivatástudatból, Isten=szol=gálatból és száz fontos emberi erő=értékből.

A tisztaságot nem úgy kell nézned, hogy az a papok jelszava, akik Isten VI=ik parancsára támaszkodva, elrontják az ember életét emberfölötti teljesítmények kívánásával. Nem áhítat, lelkiélet, egyéni erkölcsi plusz=teljesítmény kérdése. Nem stílus kérdése. Nem tetszésedre bízott emberebb=ember vállalkozás, amely mellett a nem=tiszta élet épúgy elmegy, csakhogy az nem annyira válik becsületére az embernek, mint a tiszta élet.

Meg kell szoknod, hogy a te tisztaságod a nemzet alapjait érinti. Fegyelmezett, tisztaéletű ember családot alapít; fegyelmezett házaséletéből egészséges gyermekek születnek; keresztényi világnézete engedelmes szolgájává teszi Istennek az emberteremtésben, így nem lesz egyke az ő családjában; egészséges, nagyszerű gyerekeit a tisztaság kérdésében helyes felfogásban neveli. Így az ő tiszta életéből egy emberöltő vál=tásával nyolc új egészséges élet, a második nemzedékváltásnál már hatvannégy egészséges élet *gazdagítja a nemzetet. Állítsd szembe a rontott életű emberrel, akinek egyke=gyereke szifilisz=től terhelten satnya, s a második nemzedékváltásnál már kiszáradt az élet abban a mederben, amely az ő ágyékából indult. Milliókról van itt szó, testvér: millió egészséges ember=ről, akik a nemzet jövőjét a vállukra veszik!*

Lépj közelebb. Családi életed harmóniája és ezzel életed boldogsága függ attól, hogy fiatal éveidben hogy szok=tattad magadat a VI. parancs terén fegyelemre. Hitvesi hűség, családi tűzhely szentsége, hozzád láncolt asszony boldogsága a legszorosabban összefügg azzal, hogy kamasz=korodban onanista voltál=e, egyetemi éveidben nemi élmények

vagy perverzitások sorakoztak-e, s hogy mi a beléd csontosodott felfogásod mindezekről a kérdésekről. Két szép gyerekkel bájos fiatal asszony; pokol az élete, mert a férje diákkorában a prostitutióba szédült s nem tudja magát az asszonyához hozzáfegyelmezni. Most persze nehéz! Akkor, az egyetemi évek alatt milyen könnyű lett volna! És most nagyobb számú és igazabb boldogságú lenne egy család, és benne gazdagabb és erősebb a nemzet!

A tisztaság kérdésénél ne köldöknéző módon csak önmagadat figyeld és magad vágyaival játszogass! Messze nézz, távlatot lássz, és felelősséget! Akkor megérted, hogy nem a papok százszor megúnt régi nótája a tisztaság követelése, hanem benne «értünk kiált, felénk süvölt az ősi föld, a drága föld!»

«Lakjék szívünkben tisztaság . . .» hogy meg tudjunk felelni emberi és magyar felelősségünknek! (K)

1. Egészséged: magyar érték.

A nemzet kincsei: szén, érc, só, ásványvizek, olaj, földgáz odalent a földben; erdők, gabonaföldek, kertek, mezők növény- és állatvilága; templomok, iskolák, gyárak, műhelyek, hivatalok, családi otthonok. Legfőbb kincse pedig, szemefénye, aki mindezt forgatja, dolgozza, s a maga élete szolgálatába állítva, a nemzeti életet építi belőlük: az ember, a magyar ember.

Nemzeti érték vagy így, ahogyan előttem állsz: te testből és lélekből teremtett, értelemmel, szabadakarattal felruházott, Istenalkotta ember. Nemzeti érték a művelt eszed, s a gondolat, amely agyadban támad; nemzeti érték a tiszta véred, amelyet apáidtól örököltél s tisztán adsz tovább utódaidnak; nemzet kincse az egészséges idegrendszered, amely minden megpróbáltatást elbíróvá, s s így a haza jövőjének pillérévé keményít; nemzeti kincs a benned működő emberteremtő csodaerő, amellyel új kis magyarok állíttatnak a haza szolgálatába, hogy tovább vigyék a történelmet, ha a te nemzedéked elfáradt és a sírba feküdt. *Számít reád a nemzet:* csorbítatlan, elrontatlan életerődre és emberteremtő szolgálatodra jövő évtizedek magyar történelmét építi. És ha benned beteggé tett emberroncsot kap, vagy szenvedélyek dúlta, bűn koptatta hamisítványt, akkor szegényebb lesz a nemzet, és elsirat valamit, amit pótolni nem fog tudni soha, és aminek nem lett volna szabad elromlania soha.

Ha sportban, játékban, meggondolatlan diáktréfákban egészségedet veszélybe kevernéd, gondolj reá, hogy magyar értékkel kockázol.

Ha poharazó víg társaságban, korhely cimborákkal egyre sűrűbben összejöttök és az Alkohol-ördög ködöt hajt az agyadra, a lelkiismeret nyugodni ne hagyjon, hiszen magyar értéket rontasz!

Ha az erotikus és szexuális tilos élvezetek ördöge csalogat, akár pajtásálarcban, akár asszony-arccal, akár utcai leány alakjában, megrázzon a felelősség tudata, hogy egészséged nemzeti érték s hogy a nemi élet teljes egészében a hazád szolgálatában áll; s akkor megérted, hogy nincs felelőtlen játék a kemény paranccsal, csak férfias fegyelem van, vagy sötét bűn. És megérted, hogy nem raffinált reklámmal népszerűsített óvszerek védik a bűnöző egészségét, hanem egyedül a tiszta ember fegyelmezett tisztasága a védelem.

Ha mulatóban, kávéházban, kártya mellett éjtszakázva rontod magadban az Isten elgondolta nagyszerű embert, gyengíted idegeit és zilálod el képességeit, a római Fúriák korbácsával verjen, verjen a lelkiismereted, mert egy darabka magyar jövőt morzsolsz el, és nem adsz érte semmit a nemzetnek.

Lehet tönkremenni a nemzet szolgálatában: gyárban, íróasztal mellett, megfeszített túlmunkában, vagy a harctéren, vagy itthon, míg olyan értékeket mentesz, amelyek még az emberéletnél is fontosabbak; — de elpusztulni bűnszülte betegségben, vagy elégni szenvedély tüzében, vagy elsilányulni rendetlen életben: ez hitványság! Nemcsak az a hazaáruló, aki a kaszárnya titkait az ellenségnek megtelefonálja; *nagyobb áruló az, aki önmagában egy nagyra hivatott magyart tönkretesz.* Hogyan áll meg az ilyen nemzetrontó a magyar géniusz előtt?

A kérdéseknek nagy a távlatuk. Kicsi dolgoknak nagy a felelősségük. Egy éjtszakázás nem tesz ronccsá; egy találkozás a prostitúcióval, lehet, nem ojt beléd betegséget; egy részeg mámorba nem pusztul bele az ember. De az egy eset fölött is ott áll az egész felelősség! Mert itt nincs dekázás, méricskélés, alkudozás: eddig szabad, no itt a határ, tovább már nem lehet . . . *A nemzet az egész embert akarja,* és te a nemzet színe előtt egész-önmagadért, minden bűnért és minden jóért felelsz!

A diákévek játszó kísértései látszólag parányok: egy

meggondolatlanság, — egy szalónspicc, — egy nemi élmény, — egy görbe éjtszaka... Fölöttük a nemzet távlatai nagyok és irgalmatlan élesek: egészséges, mindent bíró dolgozó —, fegyelmezett úr és katona, — sokgyermekes édesapa, — átlagnál különben mindent bíró polgára a hazának. *Nem játszhatsz a kis dolgokkal anélkül, hogy ugyanakkor megcibáld és elrontsad a történelembe meredő nagy távlatokat.*

Nem vagy magad, nem vagy felelőtlen, nem teheted azt, ami tetszik.

Nemzeti érték vagy! *(K)*

2. Az erotikum a te életedben.

Az ember szexuális lény. Arra teremtve, hogy külön e célra rendelt csodálatosan komplikált nemző apparátussal az emberteremtésben Istent szolgálja, és így az emberi nem fenntartásának eszközlője legyen. Ezt a célt szolgálja a nemek különbözősége: férfi és nő; ezt a nemek egymás iránti természetes vonzódása és egymás kiegészítésére való törekvése, amely a szerelemben nemesedik magasrendűvé és a házasságban találja meg a maga valósulását. A serdülés korától kezdve, amikor a nemzőszervek készenlétbe fejlődésével párhuzamosan az embernek gyermekből felnőtté kibontása történik, az Isten ujja belénk ojtotta szexuális ösztön minden másnál erősebb üteme állandóan foglalkoztatja az embert; annál is inkább, mert Isten parancsa a szabadakarat morális megkötésével gátat emelt az ösztön tevékenységének, és *annak érvényesülését a házasságra: egy férfi és egy nő kizárólagos, felbonthatatlan életszövetségére korlátozta.*

Serdülés korától kezdve új szín jelentkezett abban az éberségben, amellyel te a körülötted folyó életet figyeled: különlegesen *érdekel a leányvilág* és mindaz a csodálatos titok, amelyet a leányba rejtett el Isten. Vele együtt jelentkezett az a *fokozott érzékenység*, amellyel minden, a nemi élettel kapcsolatos benyomásra reagál a szervezeted. *A kamasz, az ifjú, a férfi szervezete nagy mértékben erotizált;* és az akaratnak állandó feszültsége kell, hogy lefogja és ellensúlyozza benned a nemi ösztön okozta érdeklődést. Tudatalatti feszültségek, álmok, gondolatok, vágyak foglalkoztatnak; mintha a természetes élet maga sürgetne: sietni, hogy mielőbb a házassághoz érve, ez az évek során

át rengeteg küzdelmet okozó sok feszültség a maga feloldását nyerje.

Cél: a házasélet, és a házasságban a gyermeknemzés. Előtte minden tudatos nemi élmény: bűn. Házasságban minden tudatos nemi élmény, amely a házastársat megkerüli: bűn. Az első időnek jelszava: *tisztaság!* A második kornak jelszava: *hűség!*

Ha az általános szóhasználatot követve, *szexuálisnak* nevezem mindazt, ami a nemi különbözőség alapján, a férfi és nő közötti testi egyesülésre vonatkozik, s a nemző szervekkel összefüggésben áll, akkor a törvény világos: *házasság előtt súlyos bűn terhe alatt tilos minden, ami szexuális.* Nincs nemi élmény a házasságon kívül!

Ha *erotikusnak* nevezem a nemi ösztön keltette belső feszültségnek minden olyan megrezzenését, amely nem kimondottan nemi érintkezést és libidót, tehát szexuális gyönyört keres, hanem inkább szellemi, magasabbrendű síkon jelent érdeklődést a leányvilág iránt, akkor — bár nem halálos bűn terhe alatt — tilos minden tudatos erotikus gondolat, vágy, nézés, érintés, beszéd stb.

Mert *a benned dolgozó nemiség összes sugarait az isteni törvény kötötte szabadakarat egy fókuszban gyüjti össze,* és ebben a fókuszban egy leány áll, akinek életedet odaadod, s őt Isten oltára előtt házastársadnak vallod. *Az egyetemi hallgató nemiségének középpontja tehát épúgy, mint a házas emberé: a hitves,* aki eljövendő. Az, hogy egyelőre még jövő időbe vagy kénytelen tenni, nem változtat a kötöttségeden. A különbség csak az, hogy a házas férfi, mint szexuális lény, teljesen egy nő felé fordul, aki az ő felesége; — az ifjú pedig, mint szexuális lény, minden energiáját egy nő számára tartogatja s őrzi, aki majd az ő felesége lesz, és akit ma még talán nem is ismer. *Az egyetemi hallgató tehát ugyanolyan kemény bilincsekben él, mint a keresztény férfi.* A férfit köti a házastársi hűség; az egyetemistát köti a hűség a jövőbeli házastárshoz. A házas férfi a feleségével nemi életet él és így megkapja a szexuális feszültségének rendszeres feloldását; — *az egyetemi hallgató számára minden nemi aktus tilos; ő tisztán él, és a szexuális feszültséget fékre fogva hordozza magában.* A férfié a megtalált valóság; a diáké az ígéret, keresés, várakozás. Nehezebb a diáknak, mint a házas embernek!

Hazudnak, akik azt mondják, hogy ki kell fornod magadat, míg fiatal vagy; mert az Isten mást mond: teljes

nemi tilalmat a házasságig! — Isten ellen lázadók és a természet szolgálatának rendjét felforgatók, akik arra tanítanak, hogy addig is, míg megházasodhatsz majd, jogod van nemi élethez különféle pót-berendezéseken keresztül, s emlegetik a házibarátot, a víg özvegyet, a prostituáltat. Isten törvénye szerint a nemi életet a nászéjtszakán a feleségével kezdi meg a keresztény férfi; addig más nőt a nemi ösztön vonalán nem ismerhet.

Nehéz ügyek ezek! Körülötted egy pogány világ, amely elfeledte vagy megtagadta az isteni törvényt és könyvben, folyóiratban, zenében, beszédben, színházban, moziban, társadalmi érintkezésben lélekzetet elállító módon elhalmoz olyan benyomásokkal, amelyek mind a benned feszülő nemiséget izgatják és vágyaid szabad kielégítését szuggerálják. Benne élsz egy társadalomban, amelyet két világháború és közöttük új, materialista eszmeáramlatok és rendszerek egész sora fokozottan erotikussá silányított s amely az Isten tisztaságtörvényét csak azért tudja, hogy megsértse; és ez a társadalom családokban, diákéletben, legjobb pajtásaid példájában és az előkelő körök szabadosságában egyformán egyenesen bűnre hív és kinevet, ha «naiv keresztény lélekkel» Isten törvényébe kapaszkodol. Fölötted az isteni tilalom, és te tudod a lelked mélyén, hogy ez a tilalom jó, mert minden jó, amit Isten akar; és tudod, hogy rendszerek és történelmi válságok és társadalmak elmúlnak és az újabbak és még újabbak fölött változatlanul ott fog állni Isten törvénye. *Szemben korszellemmel, társadalmi divattal, felnőttek és kollégák példájával és egy tisztaságod ellen összeesküdött egész világgal, állnod kell és tartanod a tisztaságtörvényt, mert így akarja Isten és így jó neked.*

Nincs nemiélet a házasságon kívül!

Nincs szexualitás és nincs erotikum semmiféle tudatos élményben.

Tisztaság! Küzdeni, őrizni, készülni, keresni, várni.

«Kemény beszéd ez, ki hallgatja ezt? . . .»

Te meghallgatod, mert keresztény vagy és férfi vagy. És élsz tisztán a perverz nagyvárosban, erősen, páncélosan, megtörhetetlen.

Mert így akarja Isten és így jó neked. *(K)*

3. Az erotikum erkölcstana.

Hol kezdődik a bűn? Mit szabad és mi a tilos?

Hát minket, katolikusokat mindenfelé tilalomfák rémítenek?

Figyelj ide. Elmondom egyszerű szavakkal az erotikum erkölcstörvényeit.

Halálos bűn minden szexuális cselekedet, amely erős idegizgalommal, erectióval s az orgazmus pillanatában ondóeltávozással jár.

Nézd: az egyetemeken és főiskolákon sokezer ifjú találkozik. Minden egyesnek más az egyénisége és más a története. Vannak közöttetek sokan, akiket legázolt a bűn; másokat itt, az egyetemi évek alatt gyűr le a kísértés. Vannak nagyhangú hencegők és vannak hallgatva vergődők. *Aki a «kemény parancs» megszegésével dicsekszik, abban ne hőst lássz, hanem nagyon gyenge, nyomorult embert,* akinek legelső sorban szentgyónásra volna szüksége, azután keménykezű lelkivezetésre, hogy bűnétől szabadulni tudjon.

Lásd a törvényt és lásd az embert. Az ember csak akkor igazi, ha a törvényt töretlen dolgozza bele életébe. Ha erre gondolsz, egészen más szemmel fogod nézni a *szexuális bűn legyőzötteit:*

a paráználkodót, aki házasságon kívül szabad nővel keres vétkező alkalmat, akár ágyast tart ki, akár a prostituált lakására látogat;

a házasságtörőt, aki férjes asszonnyal vétkezik;

a vérfertőzőt, akinek bűntársa másodfokig való közeli rokona;

megtámadott nővel erőszakot tevőt, s a liliomtiprót, aki tisztaságától foszt meg érintetlen leányt;

a szentségtörőt, akinek tisztasági fogadalma van (pap, szerzetes) s ennek dacára vétkezik a VI. parancs ellen; vagy aki vétkezik tisztasági fogadalom lebilincseltével (szerzetesnő); vagy szent helyen bármely bűnt elkövet a kemény parancs ellen;

a nőrablót, akivel inkább regényekben és filmeken találkozol, de akkor is jó, ha tiszta ítéleted van felőle.

Lásd a törvényt és lásd az embert. Meglesz a magad ítélete a *természetellenes nemi bűnökben sínylődőkről:*

az onanistáról, aki kamaszbűnétől még most sem tudott szabadulni;

a sodomai bűn rabjától, aki férfival homoszexuális játékot játszik;

a bestiális bűnözőről, aki állattal fajtalankodik. (Ne gondold, hogy ilyen nincsen. Hajmeresztő dolgokat lát, aki benéz az élet kulisszái mögé!).

Lásd a törvényt és lásd az embert. *Szexuális perverzitások* rabjait elirtózó tartózkodással tudod majd kikapcsolni egészséges életedből:

a szadistát, akinek más ember fájdalma, sírása, sebe okoz gyönyört (ilyent elég sokat látni a mindennapi életben is!);

a mazochistát, aki a maga fájdalmában kéjeleg s szereti, ha ütik;

a fetis-tisztelőt, akinek beteges idegrendszerét a nemiségtől teljesen független tárgyak hozzák szexuális ingerültségbe.

Ezek a nyers, nehéz bűnök le-ledöntik lábáról az ifjúság gyengébb részét; de mégis *nagy általánosságban az egyetemi ifjúság többsége tiszta tőlük*. Komoly lelki vezetés a kamaszkor óta, magasabbrendű hivatástudat, felelős életszemlélet erős várai a tiszta férfiúságért küzdő ifjúságnak.

Közelebbről érint és jobban érdekel a kérdésnek az a része, ahol nem a súlyos szexuális bűnökről, hanem önmagukban közömbös olyan aktusokról van szó, amelyeket a bennük sürülő bűntartalom tesz súlyosabban vagy könnyebben rosszá: *gondolatról, nézésről, érintésről, csókról, szóról, dalról* stb. Emlékszel rá, hogy a «Kamaszok»-ban részletesen írtam mindezekről a 281—295. oldalakon. Mégis fogjuk össze őket itt mégegyszer. Állítsuk fel számukra a mértéket.

Ha tárgyánál, tartalmánál fogva bűnös dologról van szó (pl. obscoen folyóirat, vagy könyv, szemérmetlen színdarab, vagy mulatság), akkor, keresztény úri embert nem érdekelthet. — Ha egyénileg különösen ingerlékeny és érzékeny vagy bizonyos erotikus benyomásokkal szemben, akkor sokkal jobban kell magadra vigyáznod, mint nyugodtabb idegzetű társaidnak. Gondolj a strandra, mulatóra, tárlatra, ahová egyik egészen nyugodtan elmehet a VI. parancs miatt, a másik viszont lépten-nyomon új kísértésbe ütközik. El ne feledd, *hogy ha akármilyen közömbös tetted azért történnék, hogy ezzel szexuális ingerültséget és élvezetet válts ki magadban, akkor, gonosz intenciód miatt, súlyos bűnné lett számodra az önmagában ártatlan emberi aktus.* Egyszerű simogatás, vagy

önmagad érintése, vagy diákkompánia beszélgetése így lehet benned halálos bűnné. Mert a bűn legtöbbször nincsen benne a dolgokban: az ember a maga rosszaságát rájuk sugározza és így viszi bele a bűnt. Ha kötelességed, hivatásod teljesítése közben váltódik ki benned erős nemi ingerültség s te szándékosan nem egyezel bele a kéjérzésbe, hanem igyekszel közömbösségedet visszanyerni, akkor nem követtél el bűnt. Így a beteget vizsgáló orvoshallgató, az aktot rajzoló képzőművész nem vétkezik, ha nem akar vétkezni . . . Hiszen nem az erotikum az, amit keres, hanem kötelességét teljesíti és az erotikum hozzátapad, mint a békenyál. Brrr!

Látom, néhány kérdés ott nyugtalankodik a nyelveden. Felelek rájuk.

A *táncban* természettől fogva sok az erotikum; ugyanígy a tánczenében, amely ritmusában, dallamában egyenesen keresi az érzékek felcsigázását. Minden táncot lehet igazán úri módon járni; ahogyan a partneredet tartod, ahogyan a ritmuskínálta érzékies érintkezéseket kihasználod s fokozod, vagy nem, és ahogyan belőled a leány felé a hím vágya, vagy a fegyelmezett férfi ereje árad, azt megérzi a leány és aszerint becsül, vagy megítél. És eszerint ítél az Isten, aki látja a gondolatot és a vágyat benned.

A *csók*. Igen, általában bocsánatos bűn, hiszen érzékies odahajlásból ered ugyan, de nem jelent súlyos szexuális ingerültséget. Ha mohó erotikus vágyból ered és súlyosan felingerel, akkor halálos bűnné lesz. A megvadult hím forró csókjai arcon, vállon, mellen a gátját szakított erotikus indulat miatt szintén halálos bűnök. A katolikus erkölcstan a csókot és ölelkezést fiú és leány között akkor engedi meg» ha eljegyezték egymást. Ezek az erotikus bizalmaskodások ugyanis a házasság ajándékaihoz tartoznak; onnan előlegezhetők a jegyesség ideje alatt. Ti persze másképp beszélitek magatok között, más az ifjúság gyakorlata is: jóval korábbra előlegezett és sok kisleányra kiterjedő csók-szabadság. De azt hiszed, ha mindnyájan rosszul csinálnátok, ezzel megengedetté válnék az, ami tilos?

Az egyetemi ifjúságnak *ajánlatos volna a katolikus erkölcstant időközönként elő-elővennie* és mindazokat a kérdéseket, amelyek éppen akkor érdekelnek, komoly szívvel áttanulnia. Látod, én tudom, hogy nem azért fajult ilyen messzire az érzékiség az ifjúság körében, mert rosszak vagytok és nem akarjátok tartani a fegyelmezett ember törvényét, hanem, mert fogalmatok sincs erről a törvényről. Katoliku-

sabb lenne az ifjúság világa és ezzel sokszorosan kevesebb a bűn, kevesebb a csalás és csalódás, kevesebb a bánat és fiúk=leányok elsodródása, ha az erkölcstörvényt mélyebben ismernétek, a bűnt magatok közt is bűnnek neveznétek és hitványságnak azt, ami valóban hitványság . . . Nem züllött a mai ifjúság, csak nagyon=nagyon tudatlan és morális kérdésekben súlyos fogalomzavarban szenved. Ha tőlem függne, minden fakultáson az I. és II. éven kötelezőleg bevezetném a világnézeti oktatást és az erkölcsi képzést és míg ezekről le nem vizsgázott, nem engedném tovább a hallgatót. Hidd el, már ezzel is jobb lenne az ifjúság és szebb a világ. *(K)*

4. Hogyan néz a lány a fiúra?

Gyönyörű gondolata egy nagy egyházatyának: az Isten ránéz a földre és nézésétől megmozdul az élet, fejlődik fű, fa, gyümölcs, kalász, nő állat és ember; Isten szeme kihúzza a földből az életet . . . Reád néz a kisleány. Szemében szuggesztív erejű várakozás. Leírom, mit vár benned, hogy az ő várakozása kihúzza belőled az igazi férfit.

Dr. Schmidt Ferenc főiskolai tanár írt pár évvel ezelőtt «A gyermek és az ifjúság» c. pedagógiai folyóiratunkban folytatólagos cikket «A mai lány» címen. Eléjük dobott öt vezérszóra őszinte gondolataikat névtelen leírták a leányok és ezeket a kertelés nélküli mondatokat dolgozta fel a cikk a nevelő szemével nézve. Az egyik vezérszó a «fiú» volt. Hihetetlenül érdekes, hogy ez a sok száz leány, bakfis=kortól nagylány=korig hogyan nyilatkozik rólatok! A folyóiratnak ez a száma kézről=kézre járt a kollégiumban: a fiúk tanulták a leckét — önmagukról. Ajánlom, olvasd el! (XXXI. évf. 1—2. sz.)

Micsoda *kemény elítélést* tartalmaz egyik=másik megjegyzés!

«Ha minden fiút a bátyámra vonatkoztatnék, akkor azt hiszem, el lenne ítélve az egész férfinem.»

«Vannak olyanok, akik nagyon művelteknek érzik magukat s a végén sül ki, hogy nem tudnak semmit.» — «Szeretnek imponálni, de a legtöbb üresfejű.» — «Beképzelt, affekta majmok, azt hiszik, hogy fölényükkel mindenkinek imponálnak. A *férfi* nagyon ritkaság.» — «Minden leánynak másképp mutatja magát. Mindenkit. meg akar hódítani s ha sikerült, fűnek=fának elmondja. Sokkal hiúbb, mint a leány.» — «Bármilyen kicsi és faj=

súlytalan is, mégis nagynak érzi magát.» — «Ritkán találok olyant, akivel szívesen beszélgetek. Túl sokat akarnak s az ilyentől undorodom. Nem elég nekik a barátság.»

Azért *dícsérő hangok* is megcsendülnek itt-ott:

«Szeretem őket, amíg nem lesznek ízléstelenek, vagy túlzott szemtelenséggel, vagy pajtáskodással.» — «A világon a legjobb pajtás és a legjobb barát. Ha kell, segítőtárs, szórakozó partner.» — «Mindent őmiattuk teszünk.» — «Szerintem téves az a megállapítás, hogy a mai fiúk léhák és könnyelműek; ha az ember szétnéz, igazán elég sok komolyabb, gondolkodású fiatalabb fiúkat is lát.» — «Irígylem őket és sokat igen lenézek. Én, ha férfi lennék, sokkal meggondoltabban viselném a méltóságot. Hisz ők a legerősebbek az egész teremtett világon.»

Legérdekesebb és legszebb az, amikor *ideálját rajzolja meg a leány:*

«Ne legyen nyárspolgár, mert azt útálom.» — «Az ideális fiú nekem, aki intelligens, vallásos, jól tud sportolni, sportos alakja legyen, karakteres vonásai legyenek, jó causeur legyen és a tánc terén otthonos.» — «Férfias legyen, nyilt, őszinte. Fess, magas. Okos!!! Sportoljon.» — «Okos, erős, úgy erkölcsileg, mint testileg tiszta életű, akire fel lehessen nézni.» — «Ki nem állhatom a léha jampec-típusokat. Legyen egy fiú vidám, derűs, de komoly gondolkodású.» — «Ne legyen szemtelen, becsülje meg a nőt, ne tartsa játékszernek.» — «Az én férfiideálom az akaraterős, egészséges gondolkodású, nagyon vallásos, de modern férfi, aki nagyon okos, művelt, finom és megértő, aki becsüli a nőt és élettárs akar lenni.» — «Minden nőnek rendelt az Isten egy élettársat. Ez a férfi. Csak arra kell vigyáznunk, ha megismerkedünk valakivel, hogy ez-e az a valaki?»

Rád néz a leány. A szeme kutató; benne a kérdés: Ki vagy?

Áll a leányszoba ablakában és várja a mesebeli herceget, aki az ő élete sorsát a kezében tartja. Micsoda nehéz várakozás! Micsoda felelős választás! Ezért már a 16 éves leány szemében ott bujkál a nagy kérdés: Te vagy-e az eljövendő?

Jó azt tudnotok, hogy míg kacag a szája és ezer csacsiságot beszél, odabent *a lelke mélyén felelősen és komolyan*

figyel, mér, értékel benneteket a leány. Jó tudnotok, hogy *keresztüllát rajtatok, mintha üvegből volnátok.* A 14—15 éves serdülő leányka harcol és huzakodik a fiúval; a 16—17 éves barátkozik és játszik; a 19—20 évesek válaszai valami mélységes elkomolyodást és felelősségtudatot sugároznak. Itt a leány már öntudatosan keresi az egy férfit: a férjet. A mérőlécet egyszerre igen magasra emeli, mert a táncos, a partner, a szórakoztató, az udvarló, a jóbarát mind átmeneti alakok, akiknek sok mindent elnéz a leány; — de akit az életébe lépni enged, az férfi legyen a javából!

Hányszor villan meg csalódottan a leány szeme, amikor léhának és üresnek találta azt a fiút, akitől valami szépet vagy nagyot várt! Hányszor csillog benne megvetés, vagy lebecsülés, vagy az az anyás elnézés, amellyel megbocsájtja, hogy gyengének találtattál, és utadra enged! . . .

Én ezekből a leány-válaszokból, amelyeknek a folyóirat csak kicsi töredékét közli le, azt olvastam ki, hogy *a leány legkiemelkedőbb követelése a fiúval szemben, hogy egyéniség legyen,* ne huszadik századbeli tucatproduktum, amilyent százával sodor eléje a mindennapi élet. Ők nem tudják így kifejezni, de ott bujkál minden válaszukban ez az igény.

Érdemes mélyen a leány szemébe tekintened. Nem olyan szerelem-alapon, ahogyan a nóta mondja, hanem férfias komolysággal és őszinte válasz-kereséssel, úgy, ahogy igazmondó tükörbe néz bele az ember. Meglátod, az úrileány szeméből feléd tükröződő követelés kihúzza belőled az igazi férfit! *(K)*

5. Lehet-e a lányokban bízni?

Ha azt feleled: Nem, Atya, nem lehet! — akkor elárultad magadat. Mert megvan a véleményem rólad, ha eddigi életed során csak olyan lányokkal érintkeztél, akik a lelkedben kikalapálták a véleményt, hogy a leányban nem bízhatik a fiú!

Persze, nem bízhatsz meg a bárhölgyekben, akik odatelepednek az asztalodhoz és jól megvendégeltetik magukat veled (ne felejtsd, hogy ők a tulajdonos alkalmazottai és így érdekük, hogy a balek vendég minél nagyobb számlát csináljon!), azután talán felhívnak a szobájukba és nagyon csodálkoznának, ha ennek nem örülnél. Kenyérkereset! Ennek a nőnek nincs több közössége veled, mint a rikkancsnak, akitől ujságot vásárolsz! Mibe is akasztanád a bizalmad horgát? —

Persze, hogy nem fakaszt bizalmat szívedben az utcán halászó bűn bukott leánya, aki tarifa szerinti napi áron oda=adja magát neked egy órára, és aztán kilép az életedből. Undorító kenyérkereset, de tisztán az! A prostituált nem a szexuális élvezetet keresi, hanem a napi pengőket. Nincs veled több közössége, mint a kalauznak, aki a villamoson egy utazásra jegyet ad a pénzedért. Mi az, aminek alapján bízni akarnál benne? — Nem bízhatsz a társaságbeli szépasszony=ban, akit házasság szentsége köt; hiszen ha az ura bizalmát megcsalja, benned, az idegenben hogyan ébreszthetne bizal=mat? Vagy az özvegy, aki játszani kezd veled anélkül, hogy önmaga tisztességére vigyázna. Önmaga legszentebb értékeit horogra tűzőben hogy is bízhatnék az ember? — Persze, hogy nem kelt bizalmat a fiatal leány, akit érett asszonyt is elpirító gálaruhában, ajkán rúzzs=al, fejében az otthon kapott rengeteg tanáccsal, a bálteremben találsz. Egyetlen éjtszaka szórakozására partnereket keres; zárt=önmagát el=rejti a báli levetkőzöttség mögé; semmi más vágya nincsen, mint tetszeni és szórakozni. A húgod is más ilyenkor, mint otthon! Ez a nem=önmagát hazudó kis báli lepke hogyan is keltene bizalmat abban, aki itt találkozik vele először? — És ha a lányt a regényekből és a mozifilmekből ismered, vagy a sokezer előfizetőjű színházi reklám=folyóiratokból, akkor olyan démon=karikatúrát kapsz, hogy elfacsarodik a szíved és gondolatban bocsánatot kérsz az édesanyádtól. Ezek az irodalmi szörnyszülöttek keltenének a lelkedben bizalmat? Akik csak csillogni, hódítani, kacérkodni, és mámorosan szeretkezni tudnak, s akiket a keresztény ízlés=től idegen írók mint az örök Nő fémjelzett képviselőit állít=ják a naív olvasók elé? Fiam, el ne feledd, hogy *az utolsó évtizedek irodalmának ez az egyhangú törekvése, hogy a magá=ról megfeledkező nőstény=emberből női ideált csináljon, az ember kultúrtörténelmének egyik legnagyobb csalása!*

Sokszor jönnek jószándékú komoly fiúk és kérdezik: Atya kérem, ahová nézünk, démonok, lidércek, lepkék, vagy ezek tanítványai és utánzói. Hol keressük ma az igazi lányt, akiről az atyák mindig írnak és beszélnek?

Megmondom. *A családi otthonokban keressétek, az édes=anyjuk mellett. Mert otthon igazi a leány, és hamisítatlan énjével végtelenül bizalmat keltő.*

A báli éjtszakák tehetségtelen kis démon=imitátora har=madnap, ha engedélyük alapján tisztelgő látogatásra kopog=tatsz be hozzájuk, tisztaszemű, kedves úrileány. Lakásában,

családjában, viselkedésében semmi modern-regényes vonás és semmi kulissza- és filmízű limonádés romantika. Ne gondold, hogy most változatosság kedvéért a házikisasszony-szerepet játssza a leány; *otthon nem játszik, hanem él: önmagát éli.* Mert otthon nem egy báli éjtszaka sikeréről, néhány kellemes óra mulatságáról van szó; ott nem partnert keres és vár a leány egy keringőhöz vagy, mondjuk, egy szupéhoz. A családi otthonok az élet folyammedrei. A mama lehet, hogy nagyzol és túloz és egy kissé kulisszát tologat, de ő is csak azért, mert még nem tudja, közel engednek-e majd a családi szentélyhez, vagy egyszerűen átmeneti ismerősnek bizonyulsz-e. Akiket otthonába enged és ott vár a leány, azokkal szemben ott ül szemében a néma kérdés: Rólad derül-e majd ki, hogy te vagy az igazi? *Az otthon a leány őrhelye; ott csendes, fűtött izgalomban várja a mesebeli herceget.* Környezete, élete, viselkedése otthon vallomás: Nézd, ez vagyok, ilyen vagyok, így élek és így gondolkodom; kellek-e neked? — Ha visszahívnak, s visszajársz, az azt jelenti, hogy közelebb kerültél a család lelkéhez sok más pajtásodnál, s egyúttal felhívás, hogy tanulmányozd a család tagjait és az otthon életét, mert hátha pont ez az, amit te keresel? . . . Otthonában megbízhatsz a kislányban, mert az otthon nem hazudik, és otthona keretében őszinte a kislány.

Nehéz ám a nő szerepe az egész házasságkötés-komplexumban. Passzív szerep. Ti elindultok: «Keresem a boldogságot, keresem a párom . . .» És jártok, talán éveken át, házról-házra, lánytól-lányhoz és kutattok, válogattok. A kislány otthon ül és vár. Reátok vár. Ha felvillan benne a megismerés: Ez az! — ő nem szólhat; ha meggyőződéssé érlelődik benne, hogy megtalálta az igazit, nem mondhatja: Vegyen el feleségül! Várnia kell és hallgatnia és legfeljebb az egyéniségéből, egész lelkéből kisugárzó én-energiával lehet ostromolnia a fiút: Ismerj rám! Közben egyre védekeznie kell a mohó udvarlók ellen, akik színházból, regényből, moziból, folyóiratokból tanultak stílust és nő-ismét, s hódító küllemmel és szellemmel el akarják csavarni a fejét . . . Védekezni kell esetleg komoly, értékes fiúval szemben is, aki úgy érzi, hogy őbenne találta meg a jövendő házastársát, és leánykéréshez igyekszik érlelni a helyzetet; — s a leány idegennek érzi, készítgeti számára a kosarat, de közben a szíve tele hálával és rokonszenvvel iránta, hiszen a legnagyobb megbecsülést hozza, dacára annak, hogy érzelmeit nem tudja a kislány

viszonozni. S míg védekezik, közben mágneses erővel oda kell húznia magához az igazit anélkül, hogy egyetlen pillanatra elfeledné önmagában a katolikus úrilányt.

És jöttök ti, a mai fiúk. Valami szívet szorítóan elrontott képet hordoztok magatokban a lányokról; valami megdöbbentő felelőtlenséggel udvaroltok egyszerre négynek is; és *szomorú nézni, hogy milyen alacsonyan szálltok*, hiszen míg délután, este a családi otthon tiszta kislánya mellett házikenyeret esztek, utána bár leánya, bűn leánya etet erotikum mákonyával; és ti ezt olyan természetesen fogadjátok és állítjátok bele az életetekbe, mintha igazán így volna rendjén. Mennyi aggodalommal nézi a leány a fiút, akinek úgy igazán oda tudná adni a szívét, s akitől meg nem kérdezheti a legfontosabbat: «Te is — olyan vagy? A te életedben sem én vagyok az első? . . .»

Elhiszed, hogy a lányoknak legalább annyi joguk van veletek szemben bizalmatlanságra, mint tinektek a mai lánnyal szemben? Sőt! Ő, ha elmegy hazulról, hogy bálban, majálison, zsúron találkozzék veletek, *megpróbál egy kissé nem-igazi lenni*, mert azt hiszi, hogy ezzel lesz vonzóvá előttetek; — ti viszont, ha a családi otthonba kerültök és szembenálltok egy nagyszerű kislánnyal, olyankor *megpróbáltok kivasalódni és hamar-hamar igazinak látszani néhány órára*. Ha sikerül. De nem mindig sikerül.

Nem mondom, sokszor hall az ember rossz híreket a leány-frontról. Nem szokatlan eset a megtévedett úrilány, sem a démon, sem a kártyában, borban, csókban a fiúkkal versenyt tartó «modern» leány. De ennek is ti vagytok az okai. Hiszen a leánynak egyetlen komoly horizontális szempontja az életben: tetszeni a férfinak. Egy férfinak. De míg ezt az egyet nem tudja, addig tetszeni akar sok fiúnak. És *amilyen a fiúk ízlése, olyanná lesz a leányvilág*. Ha rossz, ha démon, ha flapper, nem l'art pour l'art az, hanem mert azt hiszi, hogy a mai fiúk ízlése így kívánja. A ti igényeitek formálják a leányok stílusát. *És ha igazán úgy lenne, hogy nem lehet a mai lányokban megbízni, akkor mea culpával kellene beismernetek: mennyire züllött, komisz lehet a mai fiú, hogy így el tudta a lányt rontani!*

Szerencsére ezek csak kivételes esetek. A lányokban megbízhatsz, mert nem romlottak és nem rontottak. De *ha feleséget keresel, a családi otthonban keresd az édesanyja mellett, ne utcán, bárban, bálban*. Ott táncos-párt kapsz néhány fordulóra, nem feleséget egy életre élettársul.

Ha az egyetemi ifjúság megtanul nagyobb tisztelettel átlépni a magyar családi otthonok küszöbén, akkor megnemesedik és megnő majd szívében a bizalom a mai magyar úrilányokkal szemben. *(K)*

6. Mi igaz a «démon»-ból?

Gyakran emlegetjük a «régi jó időket», és olyankor mindig sóhajtunk egyet, mintha nagyon kellene sajnálnunk azt, hogy ezek a jó idők eltűntek, s mintha elvittek volna tőlünk valamit, ami többé vissza nem tér soha. Pedig, higyjétek el, sok minden jobb ma, mint volt azokban a régi jó időkben!

Egy vonása mindenesetre van a multnak, amely kár, hogy a mai idők arcából hiányzik, s bár visszahozható volna: *az úrinőnek a nem-úri nőtől való éles és határozott megkülönböztetése.*

Nem arra gondolok, hogy más volt a divatja, más a viselete a főrangú hölgynek, a középosztály úri hölgyeinek, a munkásnép asszonya- és leányának s a paraszti osztály pártás leányainak, fityulás menyecskéinek: az első kettő divat szeszélye formálta nemzetközi viselet, a harmadiké gyakorlati és olcsó, a paraszté népi, hagyományos, nemzeti. Ez megvan nagyjából még ma is, legfeljebb időnkint «divattá lesz» a nemzeti viselet úri körökben is és «úri mód cifrán» öltözik néha a munkásleány is, parasztleány is.

Az én eszemben az a sokkal szomorúbb egységessé-szürkítés jár, amely a női viselet erkölcsi színvonaljelző határait rontotta le. Visszasóhajtom a régi jó időt, amikor a rúzsos ajk, kifestett arc a színésznők rivaldafényi «hivatalos megjelenési formája» volt, színpadon kívül csak a félvilági nők és az alvilág használta; — amikor joggal tartották volna nem-úrilánynak azt, aki a körmét festette volna, vagy nyilvánosan cigarettára gyujtott volna, vagy férfinadrágban jelent volna meg utcán, fürdőn, sportpályán, mert úrilány egyszerűen nem tett ilyet; — amikor csak a kokottok ittak és kártyáztak versenyt a férfiakkal; — az utcalányok tegeződtek ismerős és ismeretlen fiúkkal; — mezítelenség öltözékben csak az elit-bálokon, színpadi produkció keretében csak az orfeumokban volt megengedett, de az utóbbiról be is vallották, hogy erkölcstelen hely, ahová úrilány a mamája kíséretében sem mehet el; — és amikor nem volt még ötórai tea, ahol vadidegen férfi egyszerűen táncra kérheti az ismeretlen leányt; és nem volt week-end, amelyen természetes,

hogy úrilányok súlyosan szemérmetlen szexepiles fürdőruhában beüljenek az udvarlójuk párevezős csónakjába és vele töltsék felügyelet nélkül az egész napot... Szóval *amikor a leány a családjáé volt, az asszony a férjéé, az erkölcsi törvény a társadalomnak is iratlan törvénye volt, és ruhában, viselkedésben, szabadságban ég-föld-különbség volt az úrinő és a félvilági nő között.*

Én megértem a mai komoly fiúk panaszát, hogy megrendült a bizalmuk a leányvilágban, mert a katolikus úrilányok épúgy öltöznek, kozmetikáznak, úgy beszélnek és viselkednek, mint azok a szerencsétlenek, akiknek kenyere a bűn. Énbennem fáj az, ha a társaságban különösen feltűnő viselkedése alapján félvilági nőnek ítélt hölgyről kiderül, hogy méltóságos asszony és egy kiváló közéleti úr felesége; vagy ha szemmel látva, füllel a beszédét hallva nem tudom megkülönböztetni egymástól a gondosan nevelt leánygimnazistát és a külvárosi színpad névtelen kis táncosnőjét, vagy az erotikus örömök professzionistáját (nem azért, mert ezek olyan nemesekké váltak volna, mint az úrilány, hanem mert emez öltözködik, beszél és viselkedik úgy, mint ők). Fáj bennem a magyar keresztény úri középosztály egy részének erkölcsi színvonal-süllyedése; fáj, hogy a «démon» követendő példává lett, s hogy ezzel a típussal ott is találkozom léptennyomon, ahol a mi úri családjaink féltett kislányai járnak. Nem azt mondom, hogy erkölcseikben megromlottak a mi kislányaink; de megromlottak stílusban, ízlésben, mert követendő példának látják, és megjátsszák, utánozzák a démont. Kis majmok! Azt hiszik, így érdekesek s a fiúknak jobban tetszenek így.

Azt hiszik, hogy a fiúknak jobban tetszenek így...

Ennél a mondatnál van komoly szavam hozzád, keresztény úri fiú!

Jártok a leányvilágban, fölényesek, aktívak, keresők, hódítók. Öntudatosan éljen bennetek a felelősség: *minden leány rátok bízva, a ti úri, diszkrét megbecsülő védelmetekre.* Ha visszaéltek vele, nemcsak egy leány vallja kárát, hanem a keresztény úri leánytársadalom, amelyet abban az egyben megbántottatok.

Reátok várnak a lányok, hiszen a sorsuk az, hogy várjanak, míg értük jön az Isten-nekik-rendelte férfi. Reátok néznek, és míg szótlan hívnak, *a belőletek feléjük sugárzó igények formálják lassan őket.* Olyanokká lesznek, mint amilyennek

tudják, hogy ti kívánjátok őket. Ha a fiúknak a rövidhajú leányka tetszik, ki merne közülük hosszú hajat hordani? Ha a fiúk modern kislányt akarnak, ki merne régimódi maradni? Ha a fiúk parancsoló igénye divattá teszi a festett körmöt, a cigarettát, a szabadszájú társalgást, hány leány lesz olyan hősi egyéniség, hogy mindezek fölött állva, magasabbrendű büszkeséggel várjon egy magasabbrendű ízlésű fiúra? Ha az ifjúság ideálja a démon, akkor félretesznek lelkiismeretet, gátlásokat, tradíciókat és legalább külsőségekben megjátsszák a démont. Értetek: a ti kedvetekért! Nem azért, mert eldobták a helyes keresztény erkölcsiséget, hanem mert azt hiszik, hogy az «új stílus» mellett is érintetlen régiek maradhatnak lelkileg.

Itt a fiútársadalom, s elsősorban az egyetemi hallgatóság óriási felelőssége. Ti formáljátok, emelitek, vagy rontjátok a leányok stílusát, és — vele kapcsolatban — bizony az erkölcseiket is.

Itt jön a ti borzasztó nagy vétketek. Hogy *nincs bennetek fölényes, parancsoló, színvonalat diktáló férfiízlés, férfibecsület. Nem él bennetek az úri férfiosztályhoz tartozóság öntudata*, amely kimondottan odakötne titeket az úri gondolkodású, erkölcsű és viselkedésű leányvilághoz. Ti udvaroltok a keresztény családok kislányainak, és közülük választjátok majd az élettársatokat; de ugyanakkor játszotok a démonnal, látogatjátok a félvilágot és vétkeztek az alvilággal. Az életetekben mintha *nagy kártyajáték* folynék, ahol minden fordulónál újra osztanak, és mindig más és más kártyákat kap az ember: hol dámát, hol tiszta úrilányt, hol démont, hol perditát. Ezzel is, azzal is ütést csináltok, mintha egyenrangú kártya volna valamennyi; és mindenfajta ütés egyformán örömet okoz nektek. Közben elromlik a stílustok; édesanya féltett kisleányával szemben sok olyat megengedtek magatoknak, amit természetesnek, mert magához illőnek tart a démon, de ami eleinte sérti, később elrontja az úrilányt. Ó, ti sem nemesítitek meg az alsóbb réteget, amellyel bűnös vágyatok hoz kapcsolatba; leromlotok tőle magatok is, leromlik ízléstek, alacsonyra süllyednek az igényeitek; — és lassanként rontjátok az egész magyar leányvilágot.

Kemény beszéd, igaz-e? De mondjátok: nem így van?

Drága fiam, ha te igazán úr vagy, és nemcsak annak tartod és mondod magad, akkor *neked megvan a magad úri társasága, amelyet magasra tartasz és megbecsülsz. Ennek az*

úri társaságnak színvonala alá te soha nem süllyedhetsz! Számodra nem létezik a démon, nem a bűn leánya, nem az a leányvilág, amely a te magasan meghúzott igényvonaladnak alatta marad. *Az egyetemi hallgató a magyar keresztény úricsaládokkal érintkezik, — és senki mással, aki alábbvaló!*

És ezt az úri leányvilágot nemesebbé alakítja, süllyedéséből megemeli a te gentleman-vágyad és értékelésed. Nem elég, ha az egyetemi ifjúság nem áll szóba a perditával, köszönés nélkül megy el a démon mellett, és csak az igazi úrinőt süvegeli. *Az élet középpontjában álló fiatal férfi a maga rátarti igényét reásugározza az ő társadalmára.* Mondjátok meg nyiltan a kis butus leányoknak, hogy megvetitek a rúzsosszájú, festettkörmű, shortosra vetkőztetett hamisítványt! Ne kínáljátok őket cigarettával, hanem jelentsétek ki, hogy nem tartjátok nőiesnek és nem vesztek el feleségül dohányszagú leányt. Komoly-csöndesen tegyetek megjegyzést a túlságosan «modern» öltözködésükre, beszédmodorukra, viselkedésükre. *Dolgozzátok ki magatokban az igazi úrilány ideálját, és beszéljetek róla nekik, hogy ők is megtanulják, és a kedvetekért valósítani igyekezzenek.* Megnemesednek, ha azt tudják, hogy ti a nemeset akarjátok!

Ti vagytok az élet mestere! Magasra tartsátok az élet színvonalát! *(K)*

7. Regény és az élet.

Nagyon szeretem Aldrich pioneer-regényét: «És lámpást adott kezembe az Úr». Egy jó feleségnek és édesanyának hősi életét írja le egyszerűen, úgy, ahogyan történhetett. Minden sorában állandóan az édesanyámra gondoltam. Az ő regényét ugyanígy meg kellene írnom.

Azt hiszem, nem volna sikere a regényemnek. Az olvasó az életet éli; de a regényeiben az álmait akarja látni: valami olyant, ami a hétköznapitól elütő. Témája is, cselekménye is, hősei jellemrajza is rendkívüli legyen, mert máskép nem kelt érdeklődést. Ma, a felajzott idegek korában messze végletekbe sodródtunk: legnagyobb sikere a valószerűtlennek, a fejtetőre állítottnak lett. Ez magyarázza a ponyva óriási elterjedését, ez a romantikus filmek nagy népszerűségét. Gondold át, mit olvastál a legutóbbi öt esztendő alatt: mennyi volt belőle tiszta irodalom, és mennyi érték szűrődött le benned mindabból, amivel sok-sok órádat eltöltötted.

Megbuknék legtöbb író, ha sokezres tömegeknek a keresztény morálist akarná feldolgozni regényalakban, pozitív formában. A csupa jó emberek regénye nem keltene érdeklődést. Az életet rontja a bűn, a rossz; a regénynek ízt ad és sodrást. A hős vagy harcol a rossz ellen és legyőzi azt; vagy ő marad alul s elbukik, akkor pedig a felemelkedésért vívott küzdelme érdekes. Nézzétek a ponyvaregényt, amelynek szerkezete együgyűen egyszerű és átlátszó: felvonul hős és hősnő — megrajzolódik a csatatér és a megoldandó nehéz feladat —, romantikus szerelem szövődik, — aztán jön a zavar: az ellenség meggátolja a feladat megoldását s a hős majdnem elbukik, ugyanakkor párhuzamosan megzavarodik a szerelem is félreértésen vagy intrikán s a hősnek és hősnőnek ügye a bukás szélén áll, — végül gyors ütemben tisztázódik minden és győz a jó az egész vonalon. Az olvasó lihegve falja a lapokat, elfelejt munkát, ebédet izgalmában, s a végén boldogan felsóhajt: én is így gondoltam!

Más a mese-igény és más az élet-igény. Más a valóság és más az álom. Az élet nem romantikus mese, hanem zörgő tank-talpakon gördülő történelem.

Össze ne zavarjátok a kettőt!

Maradjon a mese a könyvben, filmen, nótában; — és maradjon a ti férfiéletetek mentes a mese-motívumoktól. Ne utánozzátok a regényhőst sem a magatok jellemének építésében, sem viselkedésben, sem megoldásokban, mert az életben megzökken a mese és torz a mozivászonról megelevenedett figura. De a leányt se filmről vagy regényből tanuljátok ismerni, és a magatok komoly szerelmét ne a meséből másoljátok. Filmet és regényt úgy gyúr a szerző, amint neki tetszik, s az összes mellékmotívumokat úgy csoportosítja, hogy az ő cselekménye fejlődését szolgálják. Az életben az apró mellékmotívumok prózaiak, hétköznapiak, reálisak; ezeken épúgy összetörnék a romantikusnak megálmodott szerelmi történet, amint az első félórában darabokra hullanék a mesebeli csodakocsi az Alföld poros, kátyús útjain.

Érted, miért írom ezt a fejezetet? Mert meg akarom védeni irreális regényes vonásoktól a ti leányideáltokat és szerelem-ideáltokat. *Meg akarom menteni a valóság-ízű élet-szemléletet az egyetemi ifjúság lelke számára.* És föléje akarom emelni az Evangéliumból merített keresztény morálist a gépesített mese rontó hatásának. Hogy ne úgy akarjatok

férfijellemek lenni, mint Szilassy és Jávor Pál a filmen, mert ők mesealakot elevenítenek meg a játékukkal, ti pedig önmagatokat a hétköznapi élet számára kovácsoljátok. Ne olyan leányt keressetek szerelemre=szomjasan, mint amilyennek Alida Vallit meg Szeleczkyt, meg Karádyt látjátok filmen és színpadon, mert ők jól=rosszult formált regényhősnőket játszanak jól=rosszul, és alakításuknak nincsen életíze. Szerelmet ne a film, színpad, regény mohó erotikus vonaglásában váltott csókokban álmodjatok, mert ez pillanatnyi felelősségű lírai játék, a ti szerelmetek felelőssége pedig a hatodik meg a nyolcadik gyermek az ezergondú családi otthonban. És erkölcstant ne a Halálos tavaszból tanuljatok, mert abban nincsen kereszténység, ti pedig keresztény életideál alapján építetek embert és otthont és örök boldogságba meredő egész=életet.

Maradjon a mese a munka utáni megérdemelt pihenés perceinek megszépítője, és *ne szivárogjon bele a holnap életébe.* És ha ő maga nem tud életszerű lenni és nem tudja sugározni az igazi keresztény morálist, akkor ne akarjon életet irányítani és erkölcsi elveket boncolgatni.

Ha életet tanultok, Krisztus evangéliumát olvassátok és a keresztény elveket az életbe beledolgozni segítő felelős, komoly könyveket. És ha életideálokat kerestek, akkor édesanyátokra és édesapátokra nézzetek fel. Ha pedig olyan szerencsétlenek vagytok, hogy a szülőitek rossz példáját mutatják a keresztény életnek, akkor rokonok, vagy ismerősök között keresssetek egész férfit és egészen igazi nagyasszonyt. *Az élet=álmotok pedig a magatok hivatását vetítse keretnek: ebbe építsétek gondolatban a családi otthontokat, amelybe a templomon keresztül vezet az út; és ebbe az otthonba, feleségnek és édesanyának álmodjátok bele azt a leányt,* akinek majd nem mozifilmesen izzó szenvedéllyel fogjátok lábaihoz tenni az életeteket, vagy nem karádis tikkadt vággyal lihegitek el, hogy «szeretlek!», hanem a katolikus férfi életlátó nyugodt biztonságával meghívjátok, hogy legyen a feleségetek.

Maradjon meg a mese mesének, és maradjon a ti életetek férfiasan mesefölötti. *(K)*

8. Nem kísértek és állom a kísértetést.

A Miatyánk kéréséhez: «. . . ne vigy minket a kísértésbe!» hozzá kell itt fűznünk a párhuzamos vágányon futó másik kérést: «. . . ne engedd, hogy mások számára kísértővé váljak!»

Itt most nem a diák-cimborákra gondolok, akik, ha rosszul válogattad őket, és méltatlanoknak engedtél belépést az életedbe, ezer rosszra csalogatnak, elrontanak, bűnbe húznak. Nem is arra a veszélyre, hogy ha nem nagyon fegyelmezetten vigyázol magadra beszédedben, példaadó viselkedésedben, akkor te is könnyen mellékútra irányítasz fiatalabb pajtást. Diákbarátságok, egymásra-hatások kérdését a könyv más helyén tárgyaltuk. Ez itt leány-fejezet.

Hímek és nőstények egymáshoz való szexuális vonzódása az élet egyik alaptörvénye. A keresztény tradícióban, keresztény morális alapján nevelt magyar ifjúság világában ez a kérdés átnemesedik és evangéliumi magaslatra emelkedik: *házasság szentségét élete tengelyévé állító fiú és leány keresi vagy várja az Isten küldötte kiegészítőjét, akit ha megtalált, gyűrűt váltson vele, s esküvő oltártól családi otthonba induljon meg vele.* Ez így gyönyörű, nemes, magasabbrendű; a megváltott emberek fegyelmezett élete átnemesíti és Isten szolgálatába hajlítja az ösztönt.

Tanuld meg ilyen magaslatról nézni a leányok világát!

Benned bujkál az eredeti bűnben bukott ember, aki közönséges, ösztönös, sokszor animális. Táncteremben, strandon, szalónban, korzón sokszor felforrósodik a véred egy-egy leány látására vagy érintésére és mohó erotikus vágyak futnak végig rajtad. Keresztény vagy, úr vagy. Fékre az idegeket, fékre a fantáziát! *Zárt belső világod küzdelme ez a szent közömbösségért;* sem a leány, sem bárki más meg ne sejtse, hogy most emberfeletti erőfeszítéssel szorítod bilincsbe a benned fészkelődő meg-nem-váltott őspogányt. Ha engedsz a vágynak és odahajolsz a leányhoz, akkor legyűrt a kísértés; de ugyanakkor magad is kísértője vagy annak a leánynak, hiszen felgyúlt érzékiséged keres őbenne erotikus visszhangot, s a közeledésed távlata csak perc, vagy óra, de nem egy élet. Noblesse oblige! Tartozol magadnak azzal, hogy a fel-feltámadó vágyat marokra fogd; és tartozol azzal, hogy mintha hideg szobor lennél, nyugodtan mehessen oldalad mellett, támaszkodhassék

táncban reád a leány anélkül, hogy a belőled kiáradó forró érzékiség felgyujtsa őt is. Hogy bensőleg izzol és harcolsz, az rendben van; de kifelé izzásnak sem, harcnak sem adhatod jelét.

Párzási időszakában színes tollakkal páváskodik, gyönyörű nász-énekkel csalogat a kis madár, dürög a fajdkakas, bőg és verekszik a szarvasbika. Ezek állatok és az állattörvényt követik. Nem utánozhatod őket, hiszen magasabbra teremtett téged az Úr. Nem járhatsz úgy a leányok között, mint a hódító hím: abban az önhitt meggyőződésben, hogy mindannyiukat eszi a vágy utánad s hogy jót teszel velük, ha itt-ott leereszkedel egy kis udvarlásig. De nem járhatsz úgy sem, mint az éhesszemű hím — (ahogyan te és a barátaid a korzón szoktatok lejteni, jól szemügyre véve, szemmel szinte vetkőztetve s erotikus vágyatokkal végigsimogatva minden arramenő kislányt) — zsákmányra leső, önmagát kellető. Ez a kalandkeresés pontosan ellentéte a fejezetcímnek, mert azt jelenti, hogy mohón élvezed a megkísértetésedet és minden erővel igyekszel te is kísérteni. Te, ha látnád, milyen kevéssé vagytok ilyenkor nemesek, urak! *Mikor férfiasodik meg annyira a magyar egyetemi ifjúság, hogy nem néz többé prédájának minden kislányt*, nem lesz erotikus tűzláng a belseje, valahányszor egy szoknya libben, és nem kíséri bűnös vágy minden korzón sétáját, vagy leánytársaságban megjelenését? Persze, ahhoz az kellene, hogy néhány évig hallgasson az öregebb diákok erotikus kioktatása, hogy kemény fékre fogassanak a nyelvek, és erőteljes önlegyőzés árán megköttessék a diákfantázia.

«Minden oldalról kísértés csalogat!» — mondta egy főiskolai hallgató. Igen, ha észreveszed és reagálsz reá, akkor kísértés. De ha akarod, úgy jársz a sok csalogató kísértő alkalom között, mint a messzenéző, aki mindezt észre sem veszi. *Minden attól függ, hogy a képzeletednek mennyire vagy ura.* Emlékezzél a kis kamaszéveidre, amikor még az onaniával csatáztál: volt úgy, hogy teljes nyugalommal, minden belső feszültségtől mentesen múltak a percek; aztán eléd merült egy gondolat, azt megfogtad, tágítottad, megforgattad, közben kiváltódott, egyre erősödött benned a nemi ingerültség, és tíz perc mulva újra bűnbe estél. Tíz perc az ártatlanságtól a halálos bűnig! De közben mit tevékenykedett a rontott fantáziád! Ma túl vagy a kamaszbűnön; de a fantázia-veszélyt magadban hordozod. Vigyázz rá, ma is bűnre visz! *A férfiifjúság tisztaságának kérdése*

tulajdonképen azon a problémán dől el, hogy mit tud az ifjú csinálni a fantáziájával.

Ne képzeld magadat hódítónak. Ne képzeld a leányt prédának.

Ne gondold, hogy ellenállhatatlan vagy. Ne hidd, hogy minden leány a te kegyeidért mosolyog és jár és él.

Ne nézd a világot derékon alul. Ne láss mindent mezítelennek.

Ne az erotika és szexualitás szemüvegén keresztül nézz a leányvilágra. Add meg nekik önmagadban, gondolatban is a hölgyet megillető lovagi tiszteletet.

Ne csak a külső modorodat csiszold, hanem a lelkületedet és gondolkodásodat még inkább nemesítsd.

Fékezd meg a fantáziádat, és úr lettél a benned tomboló nemiségen.

Úr légy, férfi légy, keresztény légy.

És nem fogsz senkit bűnre kísérteni, és győzelmesen állsz minden megkísértetést.

(K)

VIII. Minden órádnak laszakaszd virágát.

Értékes legyen minden órád és perced. Azokat az órákat is értékessé teheted, amelyeket társaságban vagy szórakozásban töltesz. Csak megfelelő felkészültséggel kell társaságba menned. Az alábbi fejezetek erre akarnak megtanítani. Akinek jó szeme van, az mindig gyümölcsözően fog visszatérni egy kedves vagy akár közömbös társaságból; hasznára lesz a legegyszerűbb szórakozás is. Erre a jó szemre kell tehát szert tenni, mielőtt valaki elindul a társaság felé. A szemünk látása általában helyes. A gólya még igen jól lát és ennek nyomán helyesen ítél. Azután bekerül a nagyok társadalmába és ott alakítják át látóberendezését. Kicsinyes emberek között rövidlátóvá lesz, nagyzolók és nagyképűek között «messzelátóvá». A szemlencsédet őrizd meg sértetlenül, így kerülheted el a torzlátást és ennek következményét: a torzgondolkodást. Ha szerencsés lesz a nagyokkal való találkozásod, akkor azok között a reményteljes ifjak között tudhatod magad, akiktől joggal várják az új társadalom kialakítását.

A társadalom önismerete mindig belátta azt, hogy megújulni és nemesebbé lenni csak az ifjúságon keresztül tud. A társadalom idősebb rétegétől, megcsontosodott egyedeitől várni a megujhodást: reménytelen álom. Ezt tudják a társadalom felelős vezetői, maga a megujhodást szomjazó, de erre képtelen társadalom, és érzi az ifjúság. Az is világos mindhárom tényező előtt, hogy az ifjúság nem az égből száll alá, hanem beleszületik egy korba s annak gondolkodásába, ízlésébe és divatos eszmeáramlataiba. Ezeknek a hatásoknak munkája kikerülhetetlenül eléri célját akkor, amikor az ifjúság még kritikára képtelen. Az egyetemi ifjúságnál már más a helyzet, itt már ítélettel rendelkező s gondolkodó egyedekről van szó. Ha az ifjúság nem tudja kivonni magát a káros hatások alól, akkor nem lesz más gondolkodásában és erkölcseiben, mint lenézett elődei. Ámde reményünket nem adjuk fel és bízunk az ifjúság örök idealizmusának győzelmében.

A helyes ítélés, a társadalom erényeinek és hibáinak jó

meglátása az ifjúság megmentője. Az ítélet nélküli ifjúság kiszolgáltatottja lesz minden kísérletezőnek, minden «új» gondolatnak. Az ítélet nélküli ifjúság átvesz minden életformát, társadalmi szokást. Sietnünk kell tehát az ítélés mesterségét mielőbb megtanítani az ifjúságnak.

A Iustitia bekötött szemmel tartja mérlegét. Pártatlanságát biztosítja a bekötött szem. Ezért mérlegelése abszolút pontos és biztos. Eszményi képe az igazságszolgáltatásnak. Ilyen ítélettel bírjon az ifjúság. Ítélete mindig az igazság felé mutasson. Nem szabad tévednie sem a társadalom javára, sem a kárára. Ha valami káros a társadalom életében, azt el kell utasítania, ha azonban valami helyes, ezt el kell ismernie. Elítélni csak azért, mert valami a régi társadalom alkotása, igen helytelen lenne. Lerombolni mindent, ami régi, a forradalmak jelszava. Az ifjúság az evolúció és nem a revolúció népe. Viszont nem látni semmi hibát és eltévelyedést a társadalom életében csak azért, mert tradíciótisztelők vagyunk, hasonlóképen helytelen volna. Becsüljük a tradíciót, mert benne megtalálhatjuk az örök emberi élet alapvonalait. Becsüljük a tradíciót, mert benne jól kipróbált igazságok vannak. Az igazság természete az, hogy változatlan, nincs időhöz kötve. Az ember életének is vannak ilyen örök s változatlan igazságai, amelyektől eltérni büntetlenül nem lehet. Ezeket a művelt ifjúság meg fogja találni a mai társadalomban is, és tiszteletben fogja tartani.

Minden órádnak leszakaszd virágát. Ezzel a jelszóval indulj el a nagyok társadalmának glóbuszára és tájékozódjál. Elveid vannak, keresd ezek megnyilvánulását a társadalomban. Erkölcsöd van, őrizd meg azt szórakozásaid közben. S ezzel leszakítottál minden virágot, mellyel ifjúságod csak megszépíthető. (Ü)

1. A mai magyar úri társadalom.

Egyetemista éveid kiemeltek a gyerekszobából. Míg eddig csak apád kezét fogva, majd a kamaszévekben az ő árnyékában meghúzódva osonhattál a felnőttek közé, hogy meghallgasd beszédjüket és közel lopakodjál egy-egy megbámult kiválósághoz, most egy csapásra megváltozott minden: a társaság befogad, sőt hivogat, nagy urak barátságosan beszélgetnek veled, meg is hallgatnak, ha szólsz, megveregetik a válladat és általában úgy kezelnek, mint közéjük tar-

tozót. És ezzel kinyílik előtted a mai magyar úri társadalom, belelátsz a veséjébe, rájössz toilette-titkaira és rejteni valóira.

Bizony, ezek vannak jócskán! A messziről olyan csillogóan szép és olyan imponálóan nagyszerű úri társaság úgy szemtől-szembe olyan, mint az öreg színésznő, akit a színpadon megcsodálsz művészi játéka miatt, de megdöbbensz, ha napfényben az utcán találkozol vele és festetlen, ráncos arcába nézel.

Ez az úri társadalom felszívta magába a gentryt — és nem lett gazdagabbá és nemesebbé tőle. Felszívta a levitézlett arisztokratákat — és nem lett általuk kékvérűvé. Felszívta a parvenűket: a hivatali létrán gyors karriert csinálót, az újgazdagot, a lábbal-könyökkel törtető strébert — és nemhogy őket nem alakíthatta nemesveretűen magyar úrrá, hanem veszített stílusából, mert mindegyiknek hibái belemázolódtak az úri társadalom arcába. Sokszor fogsz megfájduló szívvel, csalódottan visszagondolni egy-egy estédre, amikor nem emberekben, hanem egy szép álmodban csalódtál, mert a magas társaságot olyan közönségesnek és rontottnak találtad, mint egy rossz regény alakjait . . .

A férfiak beszéde és tréfálása durván szexuális, ízléstelen, állandóan a mezítelen test körül forgó. A nők beszéde egy árnyalattal sem jobb.

Úrnak azt becsülik, akinek jól vasalt ruhája, vagy előkelő címe, vagy sok pénze van; értékelésükből egészen kimarad a jellem s a lélek. S ha megpróbálna valaki karakter szerint értékelni, legyintenének rá: Ugyan kérem! . . . A mai világban! . . .

A férfiak kalandjaikat mesélik és azt, hogy hogyan csapták be az asszonyt. Az asszonyok kártyáznak, hogy magasra rúgó kozmetikus és divatszámláikat fedezni tudják; adósságokat csinálnak; barátot tartanak és nyiltan flörtölnek olyan stílusban, hogy otthon az édesanyád elpirulna, ha látná.

Gyermek nincs, vagy legfeljebb egy-kettő; azt is bonne neveli. Tehát nincsenek édesanyák és édesapák, csak férfiak és nők.

Kevés közöttük az igazán művelt, harmonikus ember. Beszédtémáik kopottak és nagyon-nagyon szegényesek; talán azért is beszélnek mindig malacságokról, hogy tudatlanságukat és műveletlenségüket leplezzék: ehhez u. i. nem kell olvasni, nem kell gondolkodni. Kevés közöttük a rendszeresen olvasó; még kevesebb a határozott világnézet szerint olvasmányait, élményeit válogató és megszűrő . . .

Kis napok vonulnak végig a társaságokon, körülöttük alázatosan keringő mellékbolygók tömegével. Szemtől-szembe mély hódolat sugárzik arcról, szemből, tartásból; — a háta mögött a legsilányabb módon leszólja azt, aki előtt nádszálként hajladozott. A napok pöffeszkedése és a mellékbolygók udvarlása elviselhetetlen. Ha pedig egy-egy napnak lealkonyodott, a bukott ember magára maradva ténfereg, míg bolygói már az utódja körül forgolódnak. Soha ennyi gerinctelenséget!

Kötelességről, felelősségről milyen szomorú felfogás! Közéleti tisztaságról ünnepi nagy frázisok az egész vonalon; — s titkos vétkek sora az egész vonalon. Politikáról nagyhangú szavalások, vagy sokat sejtető hallgatások; de hánynak zsebében ott a szélsőjobb és a szélsőbal párt igazolványa szépen egymás mellett, szíve fölött pedig a középpárt jelvénye.

Vallási igények fagyponton! Egy-egy divatos szónokról elbeszélgetnek, de dogmatikus és morális lelki tartalmuk jaj, de szegényes! Nem is igényük az Isten. A főpapi talárt körüludvarolják, de a névtelen gyóntatót soha nem keresik, az oltárnál Krisztus testét osztogatónak közelébe sem mennek.

A liberális világnak nálunk évek sora óta lealkonyult. De *a magyar úri társadalom ma is viseli, mindig is viselni fogja a liberális évtizedek emberhamisító kezenyomát.* Mennyi külszínre dolgozás! Mennyi gerinctelenség és elvtelenség! Mennyi önzés! Mennyi materializmus! Strohmannok és feketézők, ellenséges rádiót hallgatók, rémhíreket suttogók, egymást fúrók, megszólók és rágalmazók, minden nagyot törpévé morzsolók, minden ideált porba simogatók, minden szentet oltár mögé zárók . . .

Te, ha a diák társadalmi élete folyamán megismerkedel a mai úri középosztályunkkal, egy pillanatra se feledkezzél meg róla, hogy ez egy nagyon megnyomorított, szegény, meghamisított osztály ám! A háborúban hadikölcsön és nélkülözés őt szegényítette, Trianon a megszállott területeken őket tette földönfutóvá; ők laktak vagónokban, ők adták el mindenüket, hogy kenyeret tudjanak adni a gyereknek, ők tengődtek állás nélkül éveken át . . . A nyomorúság nagy morzsoló erő ám! Hol vannak a régi büszke magyar urak, a régi nagyasszonyok, a régi úri familiák! Léhává és gyökértelenné tette őket az a napról-napra élés, materialistává, önzővé a szegénység, gerinctelenné az a hatalom, amely kölcsönt adott ugyan nekik, hogy lassan feltápászkodjanak

megint, de kamat fejében rajtuk keresztül bemászott a kaszinókba és egy lépcsővel feljebb emelkedett a társadalmi ranglétrán. Szegény kifosztott, megcsúfolt, elrontott magyar úri középosztály!

Ha közöttük jársz, lásd meg a hibákat, de el ne tanuld őket! Lásd a gyengeségeket és magadban a szembenálló erős jellemvonásokat dolgozd tudatosan. Érezd a felelősséget azért, hogy *benned és a te nemzedékedben kell megújulnia ennek a nagyszerű, egész Európában valaha páratlan úri társadalmi osztálynak.* Régi nagy magyarok lelke kísértsen meg, régi becsületnek, gerincnek, nemességnek, férfiasságnak minden erővonalát tudatosan megnöveld. Elmúlik ez a háború is, elmúlnak azok az évek, vagy — Isten ne adja — évtizedek, amelyekben nyögünk a következményei alatt; — de még a te férfiéletedben eljönnek majd újra a harmonikus, erős idők. Akkor benned teremtődjék újra a régi harmonikus, erős magyar úr; és a te nemzedékedben újjászülessék az igazi magyar úri középosztály! *(K)*

2. «Összeköttetéseket kell keresnem».

Ezzel a felkiáltással indul el az ifjú pesti ismerkedéseinek útján. Van a kijelentésében valami a megokosított ember fölényéből. Úgy tesz, mint aki tudja, hogy összeköttetések nélkül nincs karrier. Ő pedig karriert akar csinálni s ezért úgy veszi számba ismeretkörét, hogy megfelelő «hátszelet» tudjon befogni alkalomadtán vitorláiba. S ezt a szándékát nem is leplezi, nyiltan hangoztatja társai előtt. Ezzel kiállít magáról egy éppen nem megtisztelő bizonyítványt, másrészt hírbehozza az általa megtisztelni vélt familiát.

Mennyire kárhozatos dolog ez a lelkiállapot! Már úgy szemléli az ifjú egyetemi hallgató a világot, hogy abban nem a becsület és rátermettség, nem a tudás és derekasság, nem az erkölcsi tartalom szerint válogatják ki az embereket bizonyos tisztségekre, hanem aszerint, hogy kinek mi a papája, kinek milyen erősszavú és nagytekintélyű rokonai, milyen súlyos protektorai vannak. Mennyi rombolás jár ennek a nyomában! Nem kell tanulnia az illetőnek — a protektor úgyis mindent elintéz. Ez lebeg a protegált szerencsefi feje felett. Hová lesz ilyen gondolkodás mellett a becsületes munka fogalma? Hová lesz a tehetség megbecsülése? Szeretném megmutatni a protegálónak az ilyen becsületes és tehetséges fiatalember lelkiállapotát, hogy lássa, mit idéz fel

egy komoly ember lelkében illetéktelen beleavatkozása állá= sok s javadalmak adományozásával. Megcsúfolva érzi magát a tehetség. Cirkusznak mondja az életet. Ha intelligenciája nem akadályozná, forradalmár lenne. Így rombol a protekció.

A protegáltról kiállítja a bizonyítványt, hogy a prote= gált: nulla. Ez elkerülhetetlenül folyó következtetése minden józan embernek. S még akkor is így ítélnek a protegáltról, ha történetesen nem nulla, hanem az állásnak megfelelő képességekkel rendelkezik.

A protekcióval megnyílt az életben a tehetetlenek és tehetségtelenek eldorádója. És sajnos, a protekciónak «do, ut des» jellege is van. Adok most hátszelet, hogy majd alka= lomadtán te is tégy nekem szolgálatot. Elintézem ügyedet, de majd megszolgálod.

A fentieket arra az esetre mondottam el, melyben a protegált már végzett egyén s az ifjúnak ilyen irányú — a diploma után ható ismeretségeiről szóltam. Még kárhoza= tosabb ennél, ha valaki már a diplomát is a protekció teker= vényes útjain akarja megszerezni. Ez még nagyobb rombolás= sal jár. Lustaságot, szellemi tunyaságot s nem ritkán erköl= csileg is terhelt embert vesz a protektor védőszárnyai alá. S módot ad védelmével egy semmirekellőnek arra, hogy diplomához jusson és versenytársa legyen olyanoknak, akik oklevelüket becsületes munkával és erkölcsös magatartásuk folytonos ébrentartásával szerezték. Kiáltó igazságtalanság!

Nem vagyunk ellene minden protekciónak. Van olyan védelem, mely indokolt és nem igazságtalan. Ilyen az egy= szerű ajánlás. Tekintélyes ember saját meggyőződése szerint valakit alkalmasnak talál valamely állásra, az illetőt szemé= lyesen ismeri és értékes embernek tartja: ilyen esetben, ha mások figyelmét erre a személyre felhívja és másoknál ügyét pártolólag terjeszti elő, ez a jó értelemben vett protekció. Ez esetben természetesen mindig ott van a fenntartás az aján= lás mellett; csak akkor vétessék figyelembe az ajánlás, ha nincsen más érdemesebb az állásra, ha nincs senki, akinek jogát sértené a beajánlott. Ennek a protegálásnak megvan az értelme és ez a tehetséges emberek érdekében történik. A tehetségnek a velejárója az önérzetesség. A tehetséges ember bízik önmagában. Azt tartja, hogy neki nem szükséges mások jóakarata, mert a tehetséget mindenki megbecsüli. Ilyen egyének azután háttérben maradnak a pályázatoknál. Ezeket felkarolni és a figyelmet rájuk felhívni — becsületes dolog.

Minden más irányú és szellemű protegálás igazságtalan. Ezt vadászni és összeköttetéseket keresni mások éspedig érdemesebbek rovására ugyancsak igazságtalan cselekedet. A protekciósok egész hálózatokat építenek ki. Klikkekbe tömörülnek és titkos érdekszövetségeket alkotnak.

Önérzetes egyetemi hallgató az ilyen összeköttetések után nem fut, hanem azokat szíve mélyéből megveti. S kerüli még a látszatát is annak, hogy barátkozásai ilyen színezetet nyerjenek.

Nem marad egyedül szabadidejében. Tájékozódik a nagyok társadalmában. Nem hatalmas embereket keres és látogat, hanem értékes embereket, még akkor is, ha azok nem hatalmasok. Az érték vonzza a barátságra. Gazdagodni akar lelkében, ezért lelkes és szellemes emberek nyomába szegődik. Stílust keres és nem vagyont és rangot. Barátokat akar szerezni és nem kijárókat és szószólókat.

Ne keresd az összeköttetéseket, de mindennél jobban megbecsülöd egy intelligens család kedves barátságát. Amikor tájékozódol, ezek a szempontok vezessenek. Még ifjú vagy, tapasztalnod kell és fejlesztened emberismeretedet és értékelőképességedet, ezért menj a társaságba. Az életszemléleted kialakítására van még elég időd. Ne siesd el a kapcsolatok teremtését. Válogass és légy igényes baráti köröd összeállításánál. *(Ü)*

3. Emberértékelés.

Az emberértékelés ott kezdődik, ahol a megfigyelés. A figyelésben benne van a szándékosság mozzanata. Aki figyel, annak szándéka a látás. Az ember megfigyelése nem tartozik a könnyű feladatok közé. Az emberértékelés, az ember értékeinek lemérése pedig még a megfigyelésnél is több és nehezebb feladat. Hosszú megfigyelésre van szükségünk, hogy lehetőleg pontos mérlegelést végezhessünk. Sokszor nem áll rendelkezésünkre hosszú és sokoldalú megfigyelés és mégis ítélnünk kell valakinek személyére nézve. Ilyenkor nagy óvatosságra van szükség, hogy elhamarkodott ne legyen ítéletünk. Azok, akik mindig és mindent figyelnek, készségre tesznek szert, hogy figyelmüket a lényeges jegyekre irányítsák és kevés adatból is tűrhetően jó értékelést vonjanak le.

De nehéz az emberértékelés azért is, mert a megfigyelőt megtéveszthetik. Az ember általában szeret nagyobbnak és

értékesebbnek feltűnni, mint amilyen értékei valóságban vannak. Az ember hibáit eltakarni igyekszik, s különösen az első találkozásoknál tudja ezt sikeresen végrehajtani. Igy azután mindig nehéz helyzetben van a megfigyelő. Különösen felszaporodnak a nehézségek akkor, ha valakiről meglátják azt, hogy figyel és magában mérleget csinálgat. Művelt ember tehát úgy hajtja végre megfigyeléseit, hogy ez az akciója rejtve marad. Az úriember nem csodálkozik, nem ámul és bámul, ha olyan dolgokat vesz észre, amelyek meglepték.

Emberértékelés nélkül nincsen helyes cselekvés. *Az emberekkel bánni az tud, aki jól ítéli meg embertársait.* Az emberértékelés azt célozza, hogy kinek-kinek megadjuk az őt megillető megbecsülést és tiszteletet. Az emberértékelés célja az, hogy megtudjam, kinek nyujthatom barátságra kezemet, kinek szabad őszinte és bizalmas nyilatkozatokat tennem.

Az emberértékelés a lélekbelátás művészete. Apró jelek vannak adva s ezekből ki kell hámozni a jellemet és karaktert. Beszéd és előadás alapján ítélnem kell az előadó intelligenciájáról, vagy tudásáról. Cselekvésmód áll előttem s le kell vonnom a cselekvő akarati erejét, plaszticitását, ízlését. Meg kell látnom a cselekvés irányáról s kísérő mozzanatairól az illető érzelmi állapotát, ennek esetleges gazdagságát vagy vértelenségét. A lélekbelátás művészi sajátság: pillanatfelvétel sokféle mozgás és cselekvés között: az emberről.

A lélektan vizsgálódásai mindig az egyénnél kezdődnek az *önmegfigyelés* által. Az emberértékelés tudományát sem lehet másként megtanulni, mint határozott önmegfigyelés útján. Az önértékelés a legjobb út a mások értékeléséhez. Aki szívesen foglalkozik önmagával és sokszor néz önmaga lelkébe, ezzel a reflexióval nyerheti el a készséget mások mérlegelésére, értékelésére.

Az ember értékei: az igazságot szomjazó elme, a jóságot vágyó és tevő akarat és a szépségért hevülő szív. S mert ezek az értékek végeredményben Istenből forrásoznak, Benne van meg a tökéletes igazság, tökéletes jóság és tökéletes szépség, emberi érték még a végtelen Isten előtt való alázatos meghódolás és leborulás. Az ember értékelésénél ezek a szempontok jönnek tekintetbe. Az értékes ember az *igazságot* szolgálja szóval és tettel, egész életével. Az értékes ember mindenkinek *javát* akarja. Az értékes embert csak a *szép* elégítheti ki. S végül az értékes ember szereti *hitét és vallását*, mely a nagy Isten előtt való hódolásra megtanítja. Ez a négy érték az, amely tökéletessé teszi az embert.

A társas életben ugyan más «értékek» szerint mérik az embereket, ez azonban ne zavarjon téged. Ezek a szempontok lehetnek kedvesek, bájosak és kedélyesek, téged nem érdekelhetnek komolyabban. Arra azonban biztosan jók, hogy mérlegeld azokat, akik így «mérlegelnek». Látni fogod, hogy milyen nagy megbecsülésnek örvendenek az ú. n. *jó pofák*. A jó pofa=embereket a mai felületes élet szerfölött kedveli. Ezek a jó pofák tele vannak tréfával, élccel és mókával. Kitűnően értenek ahhoz, hogy a szót vigyék és enyelgéseikkel cukrozzák mások egyhangú életét. Ezek szellemi talpcsiklandozása a legnagyobb szellemi élvezetet jelenti — körükben. Ezek az ú. n. bomba=emberek, minden nyilatkozatuk és kijelentésük a bomba hatását nyujtja. Jól észreveheted, hogy az ilyen nagybeszédű és «ízes» megjegyzésekkel teletüzdelt beszédű ember sokszor milyen keveset mond. Fő azonban, hogy sziporkázzon. Látni fogod, hogyan adorálják különösen a hölgyek a dúsfantáziájú embert. Igaz, hogy sziporkázása többnyire olcsó szóviccekből áll, de legalább ezek eredetiek

Az ilyen embereket értékelik. S ehhez nem is kell az illetőnek megerőltetnie magát: egy=két sikerült tréfa elég hozzá. Tüstént kisül, hogy szellemes ember s hogy micsoda kedélye van. Ime, a mai társaság ítélete és emberértékelése.

Sokszor elég az is az értékeléshez, hogy valakinek a neve vagy arcképe *az ujságok hasábjain* megjelenjék. Még a botrányok hőse is értékessé lesz. A felkapott ember mindig «értékes» az ő szemükben. Ha valaki sikerrel manipulált azon, hogy divatba hozza magát, ezzel megszerezte az értékességét is. A fennforgó ember, aki tudja magát adminisztrálni, csak azért, mert fennforog, már értékes ember is.

Az még jobbik eset, mikor valakit a *hivatali tisztsége szerint* értékelnek. Pedig világos a fentiek értelmében, hogy ezekre is áll az ott említett értékek szerint való mérlegelés. S az is lehetséges, hogy az illető magas tisztsége ellenére egyik=másiknak az értékek közül nem fog tökéletesen megfelelni. Ez nem von le semmit abból a tiszteletből, mellyel neki állásánál fogva tartozunk.

Sajnos, sokszor a *hízelgőknek* és *fejbólintó=jánosoknak* van az emberek előtt nagy értékük. Ezek mások hiúságából élnek. Az ilyen embernek nincsenek elvei, az elvek meggátolnák életlehetőségeit.

Vigyázz arra, hogy *ne csak hibakereső légy, mikor embert értékelsz!* Lásd meg erényeit, bölcs ítéleteit ismerd fel, lásd

meg nyiltságát, őszinteségét, jóakaratát és tettrekészségét másokért, meleg szívét, — azonban vedd észre hibáit is a magad jól felfogott érdekében. *(Ü)*

4. Kultúrprogramm a szórakozásban.

A másodév tanulmányi rendje annyira túlzsúfolt, hogy szórakozásról csak kis mértékben beszélhetünk. Maga az, hogy a szórakozásról szólunk, ne jelentse azt, hogy ennek el nem szabad maradnia. Csak amennyiben időd megengedi, élj a szórakozással. A másodévesek szigorlat előtt állanak. Ezen van a hangsúly, ez az első, mert ez a kötelesség.

A másodéves szórakozását jellemezze az, hogy *programmszerű*. Úgyis nagyon szűkreszabott a szórakozási lehetősége: ezt a csekély időt bizonyos terv szerint kell felhasználnia. *Komoly kultúrprogramm álljon hát rendelkezésedre.* Ha valaki Pesten időzik, ez lehetőséget ad a legkülönfélébb kultúrigények kielégítésére. *A másodéves szórakozásait a kultúrigények kielégítése jellemzi, nem pedig ötletszerűség.* Az ötletszerű szórakozó mindenbe belekóstol, ami éppen most adódik számára. Nem válogatja ki szórakozása tárgyát, hanem úgy él vele, ahogyan azt a körülmények hozzák. Az ötletszerint szórakozó alapos műveltséget nem szerezhet. Kapkodás és rendszertelenség csak a felszínes ember stílusa lehet.

A társadalomba való helyes bevonulásod jobb oldalról nem is történhetik, mint a kultúra oldaláról. Pest igen sok értékes lehetőséggel szolgál.

Itt van mindjárt maga a város. Vidéki ember vagy, tehát *meg kell ismerkedned a fővárossal.* A magyar élet középpontja olyan gazdag, mint más népek fővárosa. Azokat szeretettel nézzük végig, ha eljutunk hozzájuk, illő tehát, hogy hazánk fővárosát legalább egy utazó gondosságával ismerjük meg. Vannak a fővárosról ismertetések, ezeket veheted alapul. Ha abban a szerencsés helyzetben vagy, hogy vannak pesti ismerőseid, akik tényleg ismerik a várost, ezek kalauzolására bízd magad. A várost magát legjobb gyalog bejárni. Autó, vagy autóbusz túlgyors az ilyen megszemlélésre. Érdemes egy zsebtérképet beszerezned, mellyel később is tájékozódhatsz, ezeken rajta van rendszerint az utcák névsora is. A fővárost nagy távlataiban illik ismerned, főbb útvonalaival együtt. Ezután jönnek sorra a közéletben gyakran előforduló középületek. Nem lenne elég, ha ezekről csak annyit tudnál, hogy mire szolgálnak. Magának az épületnek stílusát is fel

kell ismerned. Ezért egy kis tanulmányt kell végezned az építészeti stílusokra nézve. Sokkal értelmesebben tudod szemlélni az emberi géniusz alkotásait.

Egy-egy séta keretében végezheted el a műszemlélést. A *középületek* sorában az első a királyi vár. Alkalmas időben a belső termeket is megnyitják látogatók előtt, valamint az ott elhelyezett múzeumot. Rendkívül látványos a Parlament. Külső-belső megszemlélése talán nem is fér el egy kirándulás keretében. Ezek mellett jelentős a Kúria, valamint a Tudományos Akadémia épülete. Tanulságos továbbá a templomok látogatása műszemlélés szempontjából. Itt sorban látogathatod a plébánia-*templomokat*, valamint a szerzetesrendek templomait, elkezdve a Egyetem templomán. A Szent István-bazilika, a Koronázó-templom, a Belvárosi plébánia-templom, valamint a Városmajori-templom különös figyelmet érdemel. Ezekben a templomokban érdekes történeti emlékeket is találsz. Sorra veheted ezután a főváros múzeumait. Ezek építészet szempontjából is jelentősek, tehát először a külsőségeket vizsgálod végig. A Nemzeti Múzeumot egy alkalommal meg sem nézheted, annyi érdekes látnivalót találsz benne. A Mezőgazdasági Múzeum pedig különböző traktusainak különféle stílusban való kiképzésével maga érdekesség. Meglátogatod a Közlekedési Múzeumot, valamint a Szépművészeti és Képzőművészeti múzeumokat. Ezek is többszöri látogatással szemlélhetők meg alaposabban. A növény- és állatkert talán már ismerős előtted, mégis igen tanulságos, ha most is megszemléled. Ez az ismét-megszemlélés egyébként is ajánlatos más műemlék esetében. Az ember felejt, jó az, ha idővel újra végigjárja, amit már egyszer látott. Többet is fog látni most, mint az első alkalommal.

Végiglátogatod a fővárosban található *szobrokat*. Ez is igen hálás témája egy-egy sétának. Elmész egyszer a terekre: Hősök-terét, Szentháromság-terét, az Országház-terét és a hozzá közellevő Országzászlót látogatod meg. Budapest fürdőváros, sok és kitűnő gyógyhatású fürdőjét illik a kultúrembernek ismerni. Persze ezeket nemcsak kívülről szemléled meg, de használod is. Szép sétával elkerülhetsz a különféle ligetbe: Népliget, Városliget, Zugliget. Érdemes egyszer a temetőket is felkeresni. Budapest monumentális temetője a Kerepesi-temető, és a Farkasréti temető nem maradhat el. Felkeresed a szép kilátást biztosító helyeket. A közeliek egy-két órás séta keretében, a távolabbiak egy délelőtt folyamán meglátogathatók. Rendkívüli szép kilátásnak örvendhetsz a

Gellérthegyről, továbbá a Várhegyről, a Halászbástyáról és Bethlen-sétányról. Távolabbi kilátók: a Naphegyről, Svábhegyről s innét megközelíthető Erzsébet királyné kilátóról pompás látvány tárul eléd. Ugyancsak igen szép séta vezet fel a Rózsadombra s innét a Szemlőhegyre. Nem messze van ettől a vitorlázó-repülők paradicsoma: a Hármashatár-hegy.

Megismerheted Budapest vidékét is. Ezek már kirándulások lesznek. Látogasd meg a budaőrsi repülőteret, menj el Máriaremetére. Itt búcsújáróhely is van, igen szép kegytemplommal. Látogasd meg Római-fürdőt s Aquincumot. Ehhez hasonló rómaikori emlékünk Óbudán van. Szép hajókirándulással megközelíthető Visegrád és Esztergom.

Szándékosan olyan kultúrprogrammot állítottam itt össze, melyben *sok a séta*. Ez hiányzik leginkább a komoly dolgozónak. A mozgás pedig nagyon felfrissít. *Ismerd meg a fővárost: ez legyen másodévben főszórakozásod*. Ha okosan szemlélődöl és egy kis történeti távlatba is beleolvasod magad — a kövek beszélni fognak. Más lélekkel fogsz járni az utcán.

Hálás téma a *zenekultúrába való elmélyedés*. Ismerkedjél meg az Operával. Ez a színház mindig nívós előadással és műélvezettel fog felajzani. Operai előadásra mindig készülettel megy a látogató. Erre szükség van azért, mert az éneklés és kísérőzene a szöveget sokszor elmossa. Az opera mindig látványosság, csemegének engedheted meg magadnak. Kísérd figyelemmel az énekesek művészetét, a kórusok munkáját és a zeneszerzámok közreműködését. A dalt Isten szívünkbe oltotta. Rezonáló lélekkel hallgasd. Az Opera mellett a zene másik fellegvára a Zeneakadémia, különféle hangversenyeivel. Hangversenyt adnak a Vigadóban és nyári idényben a Károlyi-kertben.

Komoly szórakozást nyujtanak a különféle *versenyek*. Az országok közötti válogatott atlétikai, vívó-, tennisz- és labdarúgóversenyeken a társadalom elit rétege is megfordul.

Nem fejezhetem be ezt a fejezetet úgy, hogy figyelmedbe ne ajánljam a Szent Margit-szigetet. Ez a főváros paradicsoma. Járd legalább egyszer végig áhítatos lélekkel. Nincs hozzá hasonló egész Európában!

Nem akartam és nem akarhattam teljes felsorolást adni kultúrprogrammod számára. A fentieket azért soroltam fel, hogy ha kultúrprogrammról hallasz, a szó mást is mondjon neked, mint mozit, bárt, kabarét. *(Ü)*

5. Tilos jelzések.

Ha a főváros utcáin jársz s utcakeresztezéshez érkezel, egy pillanatra megállít az utca forgalmát irányító jelzőlámpa: tilos jelzés! Felfigyelsz és megállasz. A lámpa az emberért van, az ember védelmében. Megóv a balesetektől. Megbecsülöm ezt a lámpát, valamint a lámpát irányító kezet. Külsőséges aktusokat végeznek a rend őrei s külső élet zajlását vezetik fölényes biztonsággal rendes mederben. Ők vigyáznak arra, hogy az életmenet futása zavartalan legyen. Biztosítják az utca külső kellemét. A rendet sértő külső körülményeket elszigetelik és megszüntetik. Ők állítják fel az utcán a forgalmat dirigáló lámpák mellé a jelzőtáblákat: «Itt nem lehet megállni», «Behajtani tilos». Ezek sok kellemetlenségtől óvják meg embertársaidat. Pedig mindez csak a külső rend és fegyelem érdekeit szolgálja.

Hát a belső rendre ki vigyáz a főváros babiloni házrengetegében? Van belső rend a belső forgalom számára. Igen, ezt a rendet meg kell teremtened magadnak. Hiszen nemcsak te jársz az utcán, de az utca is beléd menetel. Keresztülkasul járja lelkedet a forgalom és minden járókelő. Az élet az, mely tarka és zúfolt szövedékével áthúzódik lelkeden. Bizony szükséged van «tilos jelzésekre». Szükséged van a jelzőtáblákra: «Itt nem lehet megállni»; «Ide nem lehet, ide tilos behajtani».

Társadalmi életed kiteljesedése közben hozzá kell szoktatnod magadat a tilos jelzésekre való felfigyeléshez, hogy biztosan haladhass utadon. A vagány soffőr és a szórakozott úrvezető nemcsak a saját, de mások életét és épségét is veszélyezteti.

Sokrates sokat emlegette a lelkében beszélő, őt figyelmeztető és irányító szellemet, *daimoniont*. Azt mondotta, hogy ő a jót azért teszi, mert ez a daimonion sugalmazza neki. Boldog ember és biztos ítéletű ember volt Sokrates e hang hatása alatt. Tudta azt, hogy kétségek között szólni fog és megadja a kellő figyelmeztetést.

Boldog ember az, akinek van ilyen daimonionja. *A keresztény ember daimonionja a lelkiismeret.* Ez a hang, mely figyelmeztet. Ez az a tilos jelzés, mely dirigál. Boldog ember az, akinek lelkében él ez a hang. A hang él mindenkinél, aki hallgatni szokott szavára. Elhal és kialszik annál, aki nem szokott rá figyelni. Sajnos, a törvények kerete olyan

tág, hogy ezek korlátai között még igen sok olyan dolgot lehet tenni, ami ártalmas lehet saját vagy mások érdekeinek. Csak akkor lehet nyugodt a társadalom, ha minden tagjának lelkében van ilyen tilos jelzésekkel működő lámpa: van lelkiismeret.

A felnőttek társaságát keresed, ők hívnak vagy hívás nélkül mész hozzájuk; meg ne feledkezzél a tilos jelzésekről. Lelkiismerettel állj bele a közösség életébe. Ekkor nem kell félned, hogy kárt szenvedsz vagy kárt okozol. *Legyen éles-fényű lámpád éppen a közösségellenes hibák jelzésére.*

Az ember természetébe van oltva egy bizonyos menynyiségű egoizmus. Ez jelentkezik, mint az egyén védelme. Nem engedi, hogy az egyén saját érdekével szemben cselekedjék. Ez helyes. Azonban ezen túlfekvő egoizmus olyan mértéke, amely nem engedi látni embertársadat és az ő érdekeit, már meg nem engedhető. Vigyázz arra, hogy a vendégeskedéseket túlzásba ne vidd. A legkedvesebb családban sem szabad minden kedves invitálást elfogadnod. Legyen egy-két eset, amikor határozottan megköszönöd a vacsorára vagy ebédre szóló meghívást. Persze ne úgy, hogy most más helyre vagyok hivatalos, hanem kifejezed azt, hogy eljöhetnél, de a munkád akadályoz; vagy hasonló más kifogást hangoztatsz. Nem lehet példaképed a pendliző, sodródó fiatalember, aki kartotékba gyüjti ismerőseit és úgy osztja be őket, hogy minden napra jusson egy ebéd vagy egy vacsora. S arról se feledkezzél meg, hogy az ilyen kollégádról ezeket mindenki tudja, nevetve «meséli», megszólja. S méltán.

Meg ne érintsen a kufár szellem, amely mindenből tud hasznot teremteni, még más hibáiból és gyengéiből is. A társadalmi közeledésednek nem lehet más alapja, mint a tisztelet és nagyrabecsülés.

Jó, ha tilos jelzéseket kapsz a lelkiismerettől politikai nyilatkozatok esetén. Járatlan vagy a politika örökké szövevényes területén. Ma mindenkit beszerveznek. Újabban egy világot megváltó párt az óvodások körében is mozgalmat indított. A világot megváltó nagy pártok és pártocskák egyet akarnak veled, hogy elégedetlen légy. Nyitogatják szemedet lehetetlen meséikkel. Valamikor jelentős veszélyt hordozott magában az ú. n. szalónbolsevizmus. Mindenesetre merész volt az összeállítás: frakk, cilinder és glaszékesztyű, no meg egy-két bérpalota, és ugyanakkor vörös csillag, sarló és kalapács.

Mindig lesznek emberek, akik a maguk okosságát azzal akarják bizonyítani, hogy mindent lekritizálnak. S nekük nem is a kritika a fontos, ezt meg lehet cáfolni, de az, hogy ők bölcseket mondanak, tehát bölcsek. Ezt nem lehet semmivel refutálni. Az ilyen bölcs szenvelgése úgy tünteti fel az egész közéletet, mint a korrupció és bűnök fortyogó vulkánját. A fiatalember igazságérzete az ilyen égbekiáltó gazságokra felborzolódik és készpénznek veszi a híreket, amelyeket nem azért mondottak el a bölcsek, mert igaz, hanem hogy jólértesültségük s borotvaéles társadalmi szemléletük igazolva legyen. — Nevetséges lenne, ha ilyenekkel egy követ fújnál. Ilyenkor szóljon rád a lelked rendőre, a lelkiismeret tilos jelzésekkel: Nem politizálok, még társadalmi kritikák gyakorlásával sem.

Vigyázz a társadalmi élet szórakozásában. Táncokra hívnak leányos házak. Gavallér mindig kell. Nemcsak a kislány, de még az aranyos anyuka is táncol. Szól a gramofón, szól a jazz, szóljon ilyenkor a légvédelmi szirénák erősségével — a hang s benne a tilos jelzések. Azért, mert ebben a társaságban megengedett a táncnak ilyetén lejtése, még nem következik, hogy te is így táncolj. Minden táncot lehet erkölcsösen táncolni s nincs tánc, amelyet ne lehetne erkölcstelenül táncolni. Hogy mások, a kislány is így tesz, hogy egész Pest is így tesz, az lehet pestis, de nem neked való tánc. Nem gyengeség vagy prüdéria jele, ha itt abbahagyod az ismeretséget.

Általában kifogástalanság jellemezzen azokon a helyeken, ahol megfordulsz. Erre ne a törvény szigora kötelezzen, hanem a sokkal érzékenyebb és precízebb műszer: a lelkiismeret. Enélkül sehová ne menj. A példa nem menthet fel a lelkiismereted alól. A rossz példa lehet csábító, de megejtő soha. Szuverén úr vagy. Személyiség vagy és így független valóság. Személyiséget és egyéniséget az állandóság jellemez. Nem változtathatod elveidet és arcodat a társaság színe és beállítottsága szerint. A folyton változó, mimikri-ember nem a te típusod. Neked karaktered van és ez a karakter többet ér, mint minden karrier. A gyenge ember az árral úszik, csak úgy mint a fadarab — érzéketlenül és tehetetlenül. A karrier-vadász pedig feláldozza jobb meggyőződését s karakterét múló s anyagi előnyökért.

Világot megújító ifjúság önmagának állít tilos jelzéseket! *(Ú.)*

A HARMADÉVES

I. Szimatolom az életet.

Non scholae sed vitae discimus.

Hányszor fordíttatták, elemeztették velünk, hányszor vágták fejünkhöz ezt a mondást! És mi — valljuk be — mindig hazugságnak éreztük, frázisnak, amelyet ismételgetnünk kell, mert máskép nyakonvernek és szekundát írnak a noteszbe a nevünk mellé; — végre is elnéztük, mint a felnőttek sok érthetetlen gyengéjéből egyet, és a kedvükért úgy tettünk, mintha mi is így hinnők. De a tanulást mindig is zártan és együgyűen iskolai szükségességnek tekintettük. Nem éreztük életízét, élet-szagát a tantárgyaknak.

Így volt ez még a második egyetemi év végén is. Az a sok száraz előkészítő tantárgy! Az a sok zörgő, lélektelen vizsga! A nagy többség, jaj, de nagyon is az indexnek tanult eddig!

És most, a harmadév elején úgy állunk, mint mozdulatlan, fullasztó kánikulában lihegő ember, ha egyszerre friss légáramlat éri az arcát. Megrázkódik, újra éled, minden sejtje hirtelen új munkára feszül, és míg szívja, issza a felfrissült levegőt, új ütem indul a szervezetében.

Másodév végén lefizettük adósságunkat a tudományos alapképzésnek és most új korszak kezdődik, amelyben kimondottan «vitae discimus»!

Az orvos szembekerül a beteg emberrel és benne a Betegséggel, «aki» egész életén át keserűen üldözött ellenfele lesz. A jogász a paragrafusok helyett meglátja az életet, amelyet ezek az eddig tanult paragrafusok kötnek és irányítanak; és jogászszemmel nézve, sok mindent máskép lát, mint eddig. A műegyetemista most már gépben, hídban, kőből húzott házakban, elektromos erőkben gondolkodik és elkapja őt az alkotás vágya. Az erdész a könyvek poros világából kijutott az erdőre; a bányász a föld mélyébe érkezett; a kohász előtt ott búgnak s forrnak a Martin-kemencék. A bölcsész, a közgazdász, az állatorvos szembenéz az élettel és a további tanulmányai nem bús-magánosan merednek a semmibe, hanem

ráfeküsznek a mindennapi élet talajára és ott valóságba furakodva bontakoznak tovább.

A harmadéves a könyvein át az életet szimatolja! (K)

1. Az élet óriási lendületet vesz.

Eddig pórázon vezették, száraz csonttal etették; most rávezetik a friss vad nyomra és felszabadítva ráuszítják: Keresd! Fogd meg!

Bocsánatot kérek, hogy kutya-párhuzammal kezdem. Vegyük úgy, mintha nem írtam volna.

Az alapvető tanulmányokból kijutottunk a föld színére. Az előkészítő tudomány birodalmából az élet határához érkeztünk.

Nem régen egy egyetemi tanári kinevezéssel kapcsolatban súlyos viták folytak arról a kérdésről, hogy mi az egyetem feladata: tudósokat, vagy gyakorlati szakembereket neveljen-e. Egyik párt, komolyfejű tudósokkal élén, késhegyig vitatta, hogy az egyetem célja: tudósképzés, hogy ide csak azok valók, akik a tudományt önmagáért művelik és egész életüket az exakt tudománynak kívánják szentelni; gyakorlati életre neveljenek különleges szakfőiskolák. — A másik párt álláspontja szerint az egyetem az életre nevelő iskolarendszer csúcsintézménye, ahol a tudományt az élet szolgálatába hajlítják, s mindaz, amit laboratóriumok, könyvtárak, tudós szobák rabjai a magános munka súlyos óráiban kitermelnek, megvilágítanak, felfedeznek, az egyetemen kell, hogy megtalálja a maga alkalmazását az emberiség sorsának előbbrevitelében.

Mind a kettőnek van igazsága; én azonban a második felfogással tartok. Nemcsak azért, mert ma az egyetem valóban a gyakorlati életre nevelő legfelsőbb iskolatípus, amelyben a pap, orvos, ügyvéd, bíró, mérnök, tanár a maga tudományos és gyakorlati kiképzését kapja; — nemcsak azért, mert ha az egyetemeket kimondottan tudósképző intézményekké deklarálnók, akkor egyszeriben hiányoznának azok a magasabbfokú iskolák, amelyekben az élet szolgálatára nevelődnék a jövő intelligens nemzedéke. Ezek a gyakorlati érvek. De elvileg vallom, hogy *scientia ancilla vitae:* hogy a tudomány az élet szolgálója. A száraz tudomány, amelynek semmi haszna, vagy hogy szebben fejezzem ki magamat, amely semmivel sem járul hozzá az emberiség előbbreviteléhez, csak nagyon kevesek főúri

időtöltése, vagy fejedelmi magánszórakozása lehet; *az igazi tudomány azonban az ember földi életét kell, hogy megnemesítse, és az örök élet felé törekvését megkönnyítse.* Száraz kóró a tudós, aki élete fő munkájaként megír egy borzasztóan okos könyvet, amelyet kívüle senki sem ért: az igazi tudósnak feladata, hogy abból a szakkérdés-komplexumból, amelyben ő a világon az első, minél több értéket kovácsoljon a gyakorlati élet számára. Világnézeti kérdésekről ne a kezdő káplán írjon, hanem az egyetemi paptanár, aki széles távlatba és nagy mélységekbe néz. Az orvos ne csak injekciót adjon és pilulákat, esetleg operáló kést vegyen elő, hanem az emberi egészség kutatómunkáját végezze és az Egészséget erősítse a földön. A tanár ne tudós filológus vagy kitűnő botanikus akarjon csak lenni, hanem elsőrendű nevelője és tanítója a középiskolás ifjúságnak. És sorban minden tudományszakon: *a tudós szolgálja az életet, az egyetem alapos tudományos előkészítésre építse rá az ifjúság gyakorlatilag legmagasabbrendű előkészítését az élet szolgálatára.*

Hogy mennyire igazam van, mutatja az a tény, hogy amint a harmadéves a gyakorlativá hajló tanulmányai vonalán kapcsolatba jutott a való élettel, egyszerre észrevehetően nagy lendületet vesz az egyetemi munkája. Életszimata támad! A nagy Szolgálat hívja! Most már érti, miért kellett azt a sok unalmas előkészítő tárgyat gyúrnia két éven át; hiszen ezek a talaj, amelybe minden további tudása beleágyazódik! A tudományos alapon gyakorlati szakembereket nevelő egyetemi rendszer legerősebb védője és egyúttal érve a tanulmányaiban szinte megugró, fellelkesülő harmadéves.

Eddig parancsszóra tanult, mert előírta az egyetem bizonyos vizsgák abszolválását. Most egyszerre feljön az egyéni érdeklődése, és az veszi át a tanulmányai irányítását. Érdeklik a kérdések! Maga gyönyörűségére birkózik a kérdőjelekkel! Nem gyerek többé, aki gondtalan elmegy minden kérdés mellett, amelyre a figyelmét külön fel nem hívják, hanem felnőtt, aki nem hagy maga mögött megoldatlan csomókat. Most már ő zaklatja kérdéseivel a professzort és a tanársegédeket, mert már van mit kérdeznie; most már ő búvja a könyveket, hogy megtudjon olyanokat is, amiket a professzor előadásában nem említett; sok-sok óráját valami lázas tudniakarással adja a laboratóriumi kutató munkáknak; most már az örök Ember dolgozik

benne, akinek Isten azt mondta a Paradicsomban: «. . . a földet hajtsátok uralmatok alá és uralkodjatok . . .»

Most már nemcsak az index jegyei a fontosak, meg a tandíjmentesség, meg az ösztöndíj; már nemcsak a jó oklevélért folyik az elszánt, fogcsikorgató tanulás, mert az élet versenyét jobban bírja, aki jobb oklevéllel indul . . . Itt már elkapta az embert a tudás vágya: *szomjasan fúrja bele magát a szaktudományába.* Talán ő maga nem is sejti, hogy belénk ojtott felsőbb parancs dolgozik ebben az energiafeszülésében: *az élet minél tökéletesebb szolgálatának nagy parancsa.* Eddig a professzor, mint öreg óriásmozdony, vonszolt maga után egy csomó tehetetlen, súlyos vagónt: hallgatókat. Most egyszerre auto-mobillá: önmagától mozgóvá lesz valamennyi hallgatója s a régebben olyan nehezen mozgatható vagónok most lázas versenyben rohannak előre a földeken! Egy irányba, de külön-külön egyéni meglátásokkal, egyéni célok felé.

Az élet óriási lendületet vesz.

Mert az Élet, a nagy Élet bekiáltott az áporodott levegőjű tantermekbe és a hallgatókban varázsütésre felébresztette a harcosokat.

Harmadéves! Hajrá, előre! Hív az Élet! *(K)*

2. Milyen másképp látok most, mint gólyakoromban!

A hegymászó, aki a hágó magasságáig felérkezett, magasabbról, nagyobb távlattal, másképen lát mindent, mint kollégája, aki most indul alulról.

A te esetedben azonban nemcsak fokozatbeli különbség van a gólya és a harmadéves között: nemcsak két évvel idősebb fejjel, két lépcsőfokkal magasabbról nézve látod másnak a világot, mint ő. Két lényeges, fontos különbség van közöttetek:

1. Tebenned befejeződött a kamaszkori fejlődés, amely réges-régen, valahol ott a negyedik gimnazista korszakában kezdődött. Most már nem felszólító mondatba öltöztetett biztatás, vagy szuggesztív erejű nevelői kifejezés az, ha megállapítom, hogy a férfi szemével nézed a dolgokat. Bizony, elmúlt a kisfiú-kor, elmult a kamaszkor, férfi vagy. És *a férfi másképen lát, mint a kamasz.* Megállapodottabb, tisztább, nyugodtabb a pillantása, szélesebb a látóköre, igazabb a kritikája, reálisabb az ítélete, harmonikusabb az egész világlátása.

2. Számodra a harmadéves tanulmányi rend *új távlatot nyit*, amely a gólya előtt egyelőre rejtve marad s ha magyaráznád neki, meg sem is értené. Ő az egyetemre néz fel és távlata: a diploma. Te pillantást vetettél a nagy életbe és távlatod: a szolgálat. És miután a látás a dolgokban levő tárgyi adottságokon alapszik ugyan, de lényegében mégis alanyi művelet, ezért a dolgok másképen mutatkoznak aszerint, hogy milyen szemmel és milyen lélekkel nézi őket valaki.

Milyen más a távlata a harmadévesnek a kötelességteljesítésről, — a leánykérdésről, — a házasságról, — a nemzetszolgálatról, — a társadalmi és nemzeti problémákról, — a professzor és diák viszonyáról, — egyes tudományos szakkérdésekről, — becsületről, — közösségi diákéletről, mint a gólyának! A gólya előtt minden ilyen kérdés egy-egy keret, amelyet majd a jövő fog egyéni tapasztalatok alapján tartalommal kitölteni; — a harmadéves minden kérdéskeretbe egy csomó élményt, tapasztalatot, sikert, csalódást, tanulságot raktározott. A két esztendő élményei nevelte ember milyen másképen lát, mint aki még ott rostokol az út elején!

Azért valljuk be így magunk között, hogy *lehetnek dolgok, amelyeket a gólya tisztábban és igazabban lát, mint te, öreg harmadéves*. Azok, amelyek tebenned elszürkültek, vagy elromlottak.

A lelkiatya kezén nevelt, szép lelkiéletet élő elsőéves vallásossága, lelki mélysége, katolicizmusa bizony százszor különb lehet, mint a tiéd, hacsak nem folytattad öntudatos lelkiéletedet új lelkiatya vezetése mellett az egyetemi éveiden át is. Ha intelligensen komoly katolikus voltál mindmáig, akkor persze ezen a ponton is sokkal különb a látásod, mint az évekkel mögötted ballagó fiatalabb diáktestvéredé.

Lehet, hogy te csalódtál közben leányban, szerelemben; — a gólya idealizmusa érintetlen. — Lehet, hogy csalódtál a barátságban; — a gólya tiszta szemmel, töretlen bizalommal néz rád és hisz a barátságodban. — Lehet, csalódtál önmagadban és földhöz vágott ez a legfájdalmasabb csalódás; — a gólya töretlen. — Lehet, keresztülvonszolódtál mulatón, kocsmán, lóversenyen, kártyaszobán, zálogházon, csaláson, szexuális bűnön és a sokat-élt emberek keserű vonása rajzolódott ki a szájad szélén; — a gólya tiszta, üde gyerekarcát nem rontja bűn, szenvedély. Bizony,

lehet, hogy maga az a tény, hogy te már másképen látsz mindent, nem jelent számodra előnyt a gólyával szemben, sőt nagyon szomorú tényt: benned az Ember leromlását revelálja!

Én bízom benned. Hiszem, hogy nemcsak idősebb, hanem igazibb férfi is lettél. Hiszem, hogy tiszta a szemed, hogy nemesen, katolikus és magyar módon, éles világossággal nézed a világot és benne önmagadat és fölötte az Istent.

Világlátásról gondolkodva, benned zsongjon állandóan a felejthetetlen krisztusi szó, amelyet a Máté evangélium tolmácsol: «Tested világa szemed; ha szemed jó, egész tested világos lészen; ha pedig szemed rossz, egész tested sötét lészen. Ha tehát a világosság, mely benned vagyon, sötétség, maga a sötétség mekkora?» (Máté 6, 22.)

(K)

3. Mi van a harmadévesek aktivitása mögött?

A Férfi van mögötte. Akiről tizennégy éves korod óta, kamaszéveid kezdete óta mindig úgy beszéltünk: a Férfi, aki benned eljövendő. Nos, a férfi eljött.

A Férfi aktív. A gyermek játszik, a kamasz pórázon ficánkol, a nagyképű pózol, a jampec kakaskodik, a krakéler handabandázik, a stréber fontoskodik, a görbe utak vándora bujkálva sumákol, a letört ember tehetetlen mered maga elé. A Férfi cselekszik.

Gólya-korban, másodéves korban a diákvilág és diáklét olyan természetes buroknak látszott körülötted, mint ahogy a mákfejben együvétartozóan ülnek ezernyi magok. Diáklét, és én, az egy-diák: ez összetartozó fogalom volt. Azt hitted, így is marad mindvégig; s ha majd kezedben az oklevéllel bedörömbölsz az élet kapuján, akkor lehámlik rólad a diák-burok, mint ahogyan a dió kifordul burkából, amikor megérett; vagy mint ahogyan az anyaméhből kipréselődik az életre megérett kicsi ember.

Ohó! Az élet mást mutat!

A harmadéves számára a diáklét nem hozzátartozó közösség-burok többé, hanem *a felnőttek világának miniatűrje*. Egyetemen a professzor: a későbbi hivatali fellebbvaló; a kollégák: szaktársaid, kollegáid odakint a hivatásod teljesítésének vonalán; a diákegyesület: kicsiben a klub, a férfiegylet, a párt. És amint később a férfi belső erőktől

fűtött tevékeny ereje belefekszik a közösségi munkába s hivatásteljesítésén, kenyérkereseten túl ezekre is mindig lesz ideje és energiája, úgy a harmadéves belefeszül a diák-közösségek életébe a maga most ébredő férfias tenni-akarásával.

A férfi tenni akar, mozgatni, előbbre vinni az ügyeket! A harmadéves már ugyanezzel a tettrekészséggel működik a diákközösségben.

A férfi hibákat lát és úgy érzi, hogy magában hordja azoknak ellenszerét. Ezért reformtervekkel jön, javít, formál, újakat kezd, tele van eszmével és csodálatos ruganyossággal kezdi újra, ha valamely terve nem sikerült.— A harmadévesben ez a most ébredő férfi kezd hozzá minden évben új tervek valósításához, régi hibák reparálásához. Nem nevetni való a buzgalom, amellyel minden új tisztikar nekifeszül a diákegyesület fellendítésének; nem frázis az új elnökség programmja, mert ők valóban akarják is mindazt, amit ígérnek és hiszik is, hogy mindazt meg tudják valósítani. *A férfi tevékenysége, — a friss, rontatlan ifju gyönyörű idealizmusával és hitével: ez a harmadévesek aktivitása.*

Én mindig komoly, nagy tisztelettel néztem a harmadév nagyszerű tevékeny erejét. Sokszor, ha láttam is, hogy nem reális, amit megvalósítani szeretnének, teret adtam nekik és segítettem őket: hadd próbálják, hadd birkózzanak, hadd feszüljenek benne a terveikben! Igy nevelődik a jövő értékes közéleti embere!

Csak arra kérek a pap szeretetével, az idősebb jóbarát komoly jóakaratával minden harmadévest, hogy *ehhez a férfias, energikus tevékenység-lázhoz közel ne engedjék a felnőtt férfiak világában olyan mindennapi durva és inkorrekt eszközöket.* Dolgozzatok, reformáljatok, nagy terveket nagy erőfeszítéssel valósítsatok, mint a férfiak; — de ne legyetek durvák és közönségesek, ne fúrjátok és rontsátok egymást, ne keressetek egyéni érvényesülést a közösségi munkán keresztül, mint a férfiak. Legyen a ti világotok a maga erőbontásában egészen férfias, de a maga nemes, tiszta rontatlanságában egészen fiús. Mert ha a mai férfiak minden hibáját eltanuljátok és beleviszitek a diák-akciókba, akkor már a diákban elromlik a férfi, aki majd az oklevél után eljövendő; és akkor mennyivel lesz majd különb a ti korszakotok a mainál, vagy a tegnapinál? Diákközösségben tanuljatok meg szebben, igazabban férfimunkát végezni, mint ahogyan csinálták azok, akik előttetek járnak. És ebből

a diákközösségből nőjjenek ki igazibb férfiak, mint az élet útját előttetek taposó közösségekből.

A harmadéves aktivitása mögött a Férfi áll.

Ez a Férfi különb legyen a mai férfiaknál! *(K)*

4. Édesapám, a névtelen magyar polgár.

A pesti Szent Imre Kollégium annakidején szegény fiúk otthonának épült. De mindjárt az első esztendőben megrohanta a polgári középosztály és ettől kezdve mindmáig ez intelligens középosztály fiainak kollégiuma lett a mi intézetünk. Ha egy-egy főrangú kérvényező jelentkezik, azt átirányítjuk a sokkal szebb és előkelőbb budai kollégiumba, ahol társadalmi helyzetének megfelelőbb környezetet talál; így nem kell attól félnünk, hogy modora, összeköttetései és vagyona révén akaratlanul is beteges snobizmust kelt a mi fiaink gyengébb néhányában, akik irreális felfelé-vágyban lélekben szégyelnék és megtagadnák az édesapjuk társadalmi fokát és karakterük, lelki harmóniájuk, no meg a pénztárcájuk nagy kárára utánozni akarnák a társadalmilag és vagyonilag fölöttük álló társukat. Megtagadnák azt, amik és vágyódnának olyan után, amivé sohasem lehetnek.

A mi fiaink orvos, mérnök, földbirtokos, tisztviselő, ügyvéd, tanár, tanító, jegyző családokból származnak, vagyis a nemzet gerincét képező intelligens polgári társadalomból érkeznek. És ők maguk is az orvos, mérnök, ügyvéd, tisztviselő, tanár pályáját választották maguknak; folytatják ott, ahol az édesapjuk egész életén át szolgálta nemzetét. Vannak aztán iparos fiúk és a magyar ugarról érkező parasztfiúk, akiknek feladata, hogy egy társadalmi osztállyal feljebb emelkedve, apjuk osztályának minden értékét magukban hordozva s kibontva, gazdagítsák és erősítsék ezt a polgári középosztályt. A legnemesebb felfogásban kell kidolgozniok magukban a dolgozó magyar polgár öntudatát és büszkeségét. Az arisztokrácia nagy történelmi századai elmúltak, amikor ők hordozták vállukon a magyar történelmet; ma a történelem hordózója az intelligens polgárság, amely egyúttal a munkásságnak és a parasztságnak vezetője és irányító egy-testvére is.

Otthon, középiskolás évei folyamán az egyivású családok szorosabb összekapcsolódása és társadalmi érintkezése folytán a diák csaknem kizárólag az ő osztályos társaival érintkezett; a vidék tagozódása nagy kilengéseket sem fölfelé,

sem lefelé nem enged. Amint az egyetemre került, társadalmilag egyszerre kiugrott: az egyetemi hallgató az övénél sokkal magasabb körökbe is bebocsátást nyer és természetes közvetlenséggel érintkezik az édesapjánál sokkal magasabb állású urakkal. Mindig akad, akinek fejébe száll az előkelőség és elveszti lába alól a talajt: az ilyen fullajtárja, álmodója, rajongó vágyakozója lesz a magasabb köröknek. Azt hiszi, feljebb emelkedett, pedig azzal, hogy elveszítette polgári büszkeségét és biztonságát, tulajdonképen lemerült és elsodródott. Ha megtagadja multját, gyökerét, önmagát, mi értéke marad?

A snobizmus veszedelme szerencsére általában az első év végén és a másodév folyamán jelentkezik; a harmadévest már megérinti az élet s ettől kijózanodik, röstelkedik és igyekszik újra hazatalálni.

Minden fiú egyenes folytatása az édesapja sorsának. Benne nemzedékek története fűződik tovább. Tudatosan kell hordoznia magában a családja multját. Megbecsüléssel és büszkeséggel kell gondolnia édesapjára akkor is, ha az egyszerű, kopott, sokgyermekes tanító, vagy vidéki kisváros kiskereskedője. Az ő vére benne, az ő sorsa véle! Ha az életben majd többre viheti (ez minden édesapa álma a fiáról: különb légy, mint apád!), akkor nem szabad elfelejtenie, hogy ebben csak ötven százalék érdem az ő szorgalmas munkájáé és tehetségéé, a másik ötven százalék apja áldozatkészsége, amellyel őt taníttatta és számára a felfelé vezető lépcsőket járhatóvá tette.

Mindenkiben benne kell lennie komoly és felelős fölfelé-törekvésnek: «Több akarok lenni mai-önmagamnál! Ki akarok bontani magamban minden értéket és kikényszeríteni az élettől mindazt, amit számomra tartogat!» De ez ne legyen üres nagyzási vágy, hanem a tehetség reális előtörése. És akkor is, a legmagasabbról is mindig f e l f e l é nézni az ő édesapjára, aki mindig is fölötte marad, akármilyen nagy úr lesz a fiából. Mert ez a felfelé törekvés nem elrúgása a multnak és a gyökér elszakítása, hanem apjának és a régi családjának bizonyos megdicsőülése.

«Édesapám, gróf X. Y.» — «Méltóságos apám . . .» — Ezek márkás kijelentések és kicsendül belőlük a fiú büszkesége, sőt — a másodikból — nevetséges felvágása. De semmivel sem kevésbbé márkás és büszke cím, ha azt mondja az egyetemista: «Édesapám, a névtelen magyar tanító!» vagy: «Édesapám, az egyszerű hentesmester», vagy «Apám,

az alföldi parasztember». Ezek mögött is történelem húzódik meg: nemzedékek küzdelmének története és egy édesapa verejtékes küzdelmének története, aki, íme, egyetemre küldte a fiát.

Büszke légy az édesapádra!

Büszke légy akkor is, ha névtelen, egyszerű ember. Tudatosan folytasd a sorsát, tudatosan hordozd magadban otthoni elveiteket és szokásaitokat. Ha hetvenkedő, elbizakodott előkelő csemeték társasága lenézné apádat, a magyar polgárfiú büszkesége villanjon a szemedben, és százados öntudat legyen a mozdulatodban, amikor még a porát is lerázod cipődről annak a háznak, ahol apádat meg nem becsülték. És ha komoly férfiszerelem fűz egy leányhoz, és társadalmi előítéletek állnak a szülők és te közötted, akkor ne kullogj el szégyenkezve, hanem harcolj a leányért, mutasd meg, hogy Valaki vagy, és bizonyítsd be, hogy nem lefelé lép az előkelő család leánya, ha hozzád megy feleségül.

Nincs nagyságosabb cím, mint: magyar polgár.

Nincs szentebb és nagyobb, mint amikor te azt mondod: az édesapám!

Megdicsőül a mult, és naggyá leszel te, a jelen, ha apádat és benne a te életed gyökerét igaz büszkeséggel megbecsülni tudod. *(K.)*

5. Nem szégyenlem, hogy szeretem anyámat.

Volt egy idő, a legsötétebb kamaszkorban, amikor minden gyengédséget és szeretetnyilvánítást gyengeségnek és szégyelnivalónak tartottál: elfordítottad arcodat, ha édesanyád meg akart csókolni, és elkaptad fejedet a simogató keze elől. Magad sem mertél gyengéd és kedves lenni irányában, amint a szíved diktálta, mert attól féltél, kinevetnek és pocoknak neveznek a barátaid, akiknek véleménye akkoriban számodra az élet középpontját jelentette. Inkább voltál neveletlen, goromba, inkább meg is szomorítottad édesanyádat, csakhogy minél férfiasabbnak és zordonabbnak tűnjél fel a fiúk előtt.

Amikor elsőéves korodban Pestre érkeztél, édesanyád kísért el. Átvette a szobádat, elrendezte a szekrényedet, megsimogatott minden bútort, bejárt minden helyet, ahol az ő fia élni fog: társalgót, könyvtárat, ebédlőt. Olyan kedves volt és olyan természetes! De te lesütött szemmel szorongtál mellette, riadtan néztél vissza, ha egy-egy

idősebb fiú elment mellettetek, hogy nem mosolyog-e rajtad és nem tart-e kisfiúnak, akit a mama kísér el az intézetbe. Ma is előttem van a megkönnyebbült fellélekzésed, amikor azt mondtam édesanyádnak, hogy az egyetemre ne kísérjen el, mert az ottani iratkozással járó sok apró vesződséget a fiúnak egészen magának kell végigcsinálnia. Emlékszel? Akkor komolyan szégyelted, hogy az édesanyád gyengéd szeretettel rajta tartja áldott kezét az életeden.

Ma, harmadéves ésszel, szívvel túlvagy már ezen a gyengeségi perióduson. *Amikor az ember már férfi, és nem érzi, hogy tele van még mindig gyerekes, kisfiús vonással, akkor megszűnt az az örökös félelem, hogy gyereknek nézik.* Most már emelt fejjel kíséred édesanyádat a folyosón végig, ahol jobbra-balra a diákpajtásaid állnak és köszöntik őt. Most már bárki előtt megcsókolod a kezét, és mosolyogva állod, ha végigsímít a fejeden. Mert *a férfi már nem szégyenli a szeretet gyengédségét, és nem szégyenli, hogy szereti az édesanyját.*

Remélem, hogy nálad nem volt olyan másodéves periódus, amikor kevésnek bizonyult az édesapád küldötte havi zsebpénz, és titokban, dugpénzekkel, édesanyád huzgált ki a csávából, amelybe minduntalan belekecmeregtél. Mert akkor édesanyád cimborád volt s veled együtt hibázott, mert nemcsak édesapádat segített megkerülni, hanem téged is rontott s kövérítette a költekező hajlamodat, amely ellen pedig neki is szeretettel, szigorral küzdenie kellett volna. De ha volt is ilyen átmeneti időszak, elmúlt már, úgy-e? Az apjától félő kisfiú nem kell, hogy szégyenkezzék édesanyja tiszta szeme előtt? . . . *Úgy-e, nincs semmi, amit anyád előtt szégyelned kellene?*

Azért fontos ez a kérdés, mert édesanyádhoz való viszonyod most már megváltozik. Gyerekkorodban te voltál a gyenge és ő az erősebb; nevelt, védett, büntetett, dícsért, amint megérdemelted. Aztán is, mindig is ő volt az erősebb, mert ő volt a felnőtt, te pedig serdülő fiú, majd kezdő egyetemista. De most már a férfikorba érkeztél. *Ettől kezdve a szeretetedben van valami az erős férfi hódolatából a gyenge nő iránt.* Ma is úgy szereted, mint régen, sőt jobban, mint serdülő korodban. Ma is szavát fogadod. Ezer apró gyengédséggel kimutatod iránta a szeretetedet. De ebben a szeretetnyilvánításban most már mindig több a férfinak, az erősnek odahajlása a nőhöz, aki gyengébb. Most már te véded, gondozod; kényelméről, öröméről

gondoskodol; önállóan csinálsz programmot számára, ha feljön meglátogatni téged. Megbeszélsz vele sok minden apróságot, vagy a nagy terveidet; de mindig a férfi az, aki szeretetből közli gondolatait, s édesanyád most nem tilt, vagy parancsol, hanem csak tanácsot ad, mosolyog, vagy fejet ráz. Most már, ha bajod van, gondosan eltitkolod előle, hogy ne aggódjék érted; nem árulod el, ha beteg voltál; elrejted az aggodalmadat vagy szomorúságodat. Viszont minden örömödet elsősorban őneki mondod el. Minden jó hírt ő hall meg először, minden szép terv előtte csillan meg. Az indexedet édesapádnak bemutatod, így számolsz be az eredményeidről; — édesanyádnak megmutatod, hogy szép jegyeiddel örömet szerezzél neki. Gyengéd figyelemmel küldesz neki levelet vagy lapot minden héten, mert tudod, mennyire várja. És minden levél számára tartogatsz valami új örömélményt.

Ha egy kislányt megszerettél, a fényképét először anyádnak mutatod meg. Ha komollyá nő a szerelem, édesanyád az első, akinek bemutatod és visszafojtott lélekzettel várod, mit szól hozzá.

Nem olyan bizalmas a viszonyod hozzá, mint pl. édesanyád és a húgod mély női megértő barátsága. Te, a férfi, az erős, életed fényoldalait egyre feléje fordítod és minden szépet és jót megcsillantasz előtte, hogy öröme legyen.

Ez a megbecsülő, örömet okozó, pártfogó szeretet mélyül el a szívedben édesanyád iránt, és ez lesz a következő években és ezután is mindig a kettőtök viszonyának alapmotívuma. Nem fogod tudni soha visszafizetni neki századrészét sem annak a sok szeretetnek, amelyet tőle kaptál. De most, hogy férfi lettél, *megkezded a törlesztést, és törleszteni fogsz mindaddig, míg az Isten őt élni engedi.*

És — ezt magadtól észre sem veszed majd — ha kinyílt szíved egy kisleány előtt és a szerelem rajzolgatja lelkedben a jövő élet szép terveit, önkénytelenül is mindig édesanyádat fogod keresni és — megtalálni a választott kisleány egyéniségében. A mozdulata . . . A mosolya . . . A meleg kedvessége . . . Ahogyan örömhírre reagál . . . Ahogyan a csapást elviseli . . . Valahogyan összekapcsolódik benned a két szent és nagy fogalom: «Édesanyám» és a «Gyermekeim anyja». Így ível át a mult a jövőbe, így épül a jövő a multon.

És a te fiatal férfiéletednek csodálatos gazdagságát jelenti ez a férfias, komoly szeretet, amely az édesanyáddal összeköt. *(K)*

6. Az egyetemista helyzete az életben.

A térképet hosszúsági és szélességi körök szelik keresztül-kasul. Ha egy várost, erdőt, szigetet keresek, pontosan meghatározom a helyét hosszúsági és szélességi fokok szerint. El sem lehet téveszteni, olyan pontos ez a meghatározás.

Az emberi társadalmat társadalmi osztálykörök és műveltségi körök osztják kisebb mezőkre. Vannak azután nemzetiségi körök is, vannak vagyoni választóvonalak, vannak világnézeti határsávok. Ha egy-egy ember helyzetét keresem, ezeknek a választóvonalaknak segítségével megközelítő pontossággal meg tudom állapítani helyét a világon s a nemzet keretében.

Katolikus tanító. Miniszteri tanácsos. Szélsőjobboldali országgyűlési képviselő. Székely falu jegyzője. Vaskereskedő egy dunántúli kisvárosban. Százholdas földbirtokos. Cipészmester. Középiskolai tanár. Kisbirtokos. Malomtulajdonos. — Mindegyiket megmérem horizontálisan és vertikálisan, ráalkalmazom a különböző kör-mérőket és pontosan megmondom a társadalmi helyzetét, az emberekre gyakorolható hatását, a baráti körét stb., stb.

Az egyetemi hallgatót hiába próbálnád tájékoztató körökkel lemérni. Nem gyerek már, de nem önálló, tehát még nem férfi. Az index méri a szaktudását a vizsgajegyekkel, de semmit nem árul el az általános műveltségéből. Világnézetileg tájékoztat róla a diákegyesület, amelynek tagja; de hogy komolyan veszi-e, ki tudja? Lehet, hogy élére állít minden garast, pedig otthon hatalmas vagyon várja; lehet, hogy úgy költekezik, mint egy gróf, pedig szegény apja véres verejtékkel keresi kenyerét két keze munkájával. Lehet, hogy úgy öltözködik, mint egy úr pedig erkölcsi élete, éjtszakai élete egyformán sötét. Lehet, hogy szürke, semmitmondó tucatembert mutat, s a jövő évtizedek egyik legnagyobb orvoszsenije bontakozik benne. Talán iparossegédnek néznéd, s húsz év mulva miniszter lesz belőle . . .

Az egyetemi hallgatót nem lehet lemérni a jelennel, mert az ő jelene félig az apja kezében. Nem lehet mérni a család multjával, mert fejlődése talán egészen más vonalra

viszi, mint amerről érkezett. Nem lehet mérni a jövővel, mert a jövőjében szédítő lehetőségek. Minden lehet belőle; ki tudná azt ma megmondani?

Ezért van az, hogy az egyetemi hallgatót mindenütt megtalálod, és mindenütt úgy mozog, mintha legsajátabb környezetében járna. (Nem egy emberről írom ezt, hanem általában az egyetemi hallgatóságról!) A templomban a napi áldozók között mindig találsz egy párat; de a rendőrség erkölcsi razziái is mindig találnak néhányat a legsötétebb sátánbarlangokban. A legelőkelőbb társadalmi rendezésekben nagy szerepet játszik; de ott ül egypár az árokparton, ahol a szegény emberek fiai és leányai szórakoznak vasárnap délután. Isten nevében vagy ördög nevében rendeznek valamit: egyetemi hallgató mindig akad a résztvevők között. Csodálatos hősei a nemzetszolgálatnak, kötelességteljesítésnek; de fogtak közöttük tolvajt is, kémet is, árulót is. Ami bűnt és sötét rosszat egyetemisták elkövetnek, azért nem lehet «az egyetemistát» kárhoztatni; — ami nagyszerű teljesítményét egyetemistáknak ismered, azért nem lehet «az egyetemistában» behúnyt szemmel bízni.

Mindezt őszintén látnod kell fiam, hogy megértsd a te társadalmi helyzetedet. A diák az, akinek minden illik, minden jól áll. A diák az, aki mindenhová eljut s akit mindenütt szívesen fogadnak. Mert a diák olyan emberfajta, akiből még minden lehet; és olyan ezerarcú társadalmi csoport, amelyből jut mindenhová, a legellentétesebb helyekre is. Ezért nem lehet az egyetemi hallgató helyét a társadalom térképén pontosan meghatározni. Olyan, mint a térképen a hajó: kikötői vannak, de őt magát ábrázolni nem lehet, mert kötetlen, mindig-mozgó.

Két súlyos meglátás következik ebből. Vedd észre, hogy a diákévekben, amikor az embernek kicsi még az egyéni súlya, ezzel szemben óriási a potenciális ereje; és *a társadalom a bennetek levő potencia alapján értékel*, tehát a legmesszebbmenően felértékel benneteket. Ugyanakkor vedd észre, hogy mennyire *fontos az egyéniségednek markáns alakulása*. Mert «a diák»: ez bizonytalan, és ezerfajta lehetőséget magában foglaló fogalom; az «egy diák» ellenben minden mástól különböző egyéniség. És *a társadalom, amely a potenciális erőtök folytán mindenhová odaenged és mindenütt bevesz, értékelni és megbecsülni mindig a magad egyénisége szerint fog*. Igy az egyetemista helyzete az életben az, amelyet egyénisége erejével ő maga kivív magának. *(K.)*

II. A diáktársadalom felelős vezetői.

Mindenütt, nemcsak a diákéletben, hanem későbbi életkorban is az első év a csendes figyelés esztendeje. Második év feladata, hogy a figyelésben szerzett tapasztalatok forrjanak, majd lehiggadjanak és egyéni értelmet kapjanak. Ezután gazdagodhatik a közösség egy-egy értékes tagjának egyéni kincseiből, gondolataiból. Mert ekkorra már látja az eszme adagolásának szükséges ütemét, ha sikert akar vele és ekkorra már realizálódik benne a gondolatok kivitelének helyes elképzelése anélkül, hogy gondolatainak és eszméinek idealizmusából bármit is engedne.

Mert az eszmény megdobbantja a szívet és vérrel tölti meg az agyvelő sejtjeit. A forró fejjel elindított gondolatok pedig csődben szokták sötétenlátóvá nevelni sokszor az igen lelkes idealistákat is. Évek kellenek ahhoz, hogy a szív ne dobogjon fáradtabban, de viszont az agy hideg tárgyilagossággal tudjon számolni az adott körülményekkel.

Lehet-e az ember négy egyetemi szemeszter után a diáktársadalomban felelős vezető?

Egészen az élen lévőknél azt látjuk, hogy sokszoros tiszteletszemesztereiken túlöregedett diákpolitikusok, vagy párbajhősök viselik a vezéri jelvényeket, de ha érnek is el belső eredményeket, azokat ők is az egyetemi évek delén nemrégen túljutott bajtársaik segítségével érik el és ami ezenfelül van, azt társadalmi, vagy politikai ismeretségüknek segítségével. De a belső cselekvés emberei mindig az aktív egyetemisták maradnak, akik már túl vannak azon az időn, hogy a lépések öntudatosulását élvezzék, de viszont nem köti még le őket a végbizonyítvány után való dolgok közeli gondja.

A harmadévesekből adódnak a diáktársadalom felelős vezetői. Mai diáktársadalmi szokások és törvények szerint ugyan csak a belső akciók lebonyolításánál ; de nem sértő a nagy vonalvezetés véndiákjaira nézve, ha ezt a munkát tartjuk annyira lényegesnek, mint a nagy vonalvezetést, amely néha nagyobb áttekintést kíván a terep fölött, de viszont kisebb felelősséget jelent a diáktársadalom belső életjelenségeivel kapcsolatban. *(N)*

1. Látom a diákegyesületek értelmét.

Magános verebek, akik színeket nem hordanak és a dékáni kézfogáson túl senkivel szorosabb közösséget nem vállalnak, nemcsakhogy a diáktársadalomban vezető felelősséget sem kaphatnak, hanem az egyetemi évek igen fontos szociális hatásai alól is kimaradnak. Mentségük, ha a létért való küzdelem, állásvállalás foglalja le idejük főrészét. Egyébként azonban idétlen önzés a vétkük és nem lesznek a magyar életnek sem felelős vezetői abban az értelemben, ahogyan az egyetemi ifjúság mindenkori nemzetszolgálatát a nemzet történelme is elkönyveli. Mert lehetnek kifogásaik az egyesületek ellen, de épp a mai gazdagságában az egyetemi élet minden hajlandóságnak képes megadni azt a nyílt teret, ahol az önzetlen szolgálat közösségi formáira reászoktathatja magát a fiatalember. Bajtársi kötelékek, szakegyesülések, korszerű munkaközösségek, világnézeti körök, sportklubok vagy hitbuzgalmi csoportosulások és a legkülönfélébb szakosztályok: aki ennyi között sem találta meg a saját érdeklődésének megfelelő munkateret, az ritkán tudja megindokolni verébmagános előkelőségét az egyetemi évek folyamán.

S hogy mindez a sokféle csoportosulás az egyetemi ifjúság nagy közösségében működni képes, az arra mutat, hogy van is értelme a legtöbbnek közülök. Mert nincs az a nehéz szaktudomány, amely teljes egészben minden energiáját igénybe venné az egyetemen az embernek. Mindig maradnak fölöslegben erők és órák, melyek a nehéz szellemi munka mellett is új tevékenységre sarkalnak. Nem a mindennapi munka nehéz stílusában, hanem a kedvenc foglalkozás szenvedélyes játékosságában. De ez is munka, mely jelenthet kellemes változatosságot is és ugyanakkor mégis nemzetszolgálat és önmagunk hasznos csiszolódása.

Ha pedig így áll a dolog, akkor minden kritika jogosult elegedetlensége mellett is van értelme, hogy tájékozódtunk a sok egyesület frontján és saját erőfölöslegünkkel beállottunk valamelyikbe. És ha egyetemi életünk első félévében helyes felfogással csupán tájékozódtunk és nem léptünk be sehová, akkor is közel kétesztendei egyesületi élet van a harmadévesek háta mögött és a kedvenc foglalkozásunk szenvedélyes játékossága megszerezte már azt a készséget, amellyel az egyesületi élet vezetésében részt kérhetünk. Nem okvetlenül az elnökségre való törekvés itt a lényeg, hiszen mint egy-egy vitamindús, friss közembercsoport szellemes tagja is sokat

tehetünk az egyesület hagyományos szellemének továbbfejlesztésében, hanem éppen egyéniségünk súlyánál fogva, amely akkor is irányt és eszmét jelenthet a közösség életében, ha történetesen benne sem vagyunk a tisztikarban. *(N)*

2. Az elnök és a tisztikar felelőssége.

Ha benn vagyunk akár a tisztikarban, akár a tanácsban=választmányban, elnökségben=vezérségben, akkor nagyképűség nélkül kell magunkban a vezetés felelősségét éberen tartani.

Minden egyesületben van bizonyos munkastílus és szórakozás=barátságstílus. Ezeket a mult hagyományai szentesítik és továbbvitelük a vezetőség felelőssége. Okos vezetnitudással ez a továbbvitel jelenthet józan kiegészítést és a sallangok felülbírálását. A felelősség leglényege azonban a magyar komolyságnak és a krisztusi kereszténységnek állandósítását sürgeti. Hogy mindenen csodálkozó, gyorsan otthonos parvenű szellem ne legyen otthon egyesületünkben, azt az új tagok kellő időben való megbírálása és ha kell, társasági «leégetése» is elérheti. Mert a népszerűségnek sok útja van és az egyetemi egyesületekben is előfordulhat az, hogy könnyű fajsúlyú, vigyorgó szellemességgel veszi észre egy=egy alak, hogy neki tulajdonképen most már elnökség felé irányítható népszerűsége is van. Ez nem fejlődhetik ki, hogyha a vezetők, a tisztikar tagjai a maguk magyar diszkréciójával képesek imponálni, de ugyanakkor van szemük a felszínen felbukkanó hólyagok számára is és kellő időben tudnak arról gondoskodni, hogy akinek belső feszültségét nem tartja komoly erő formában, az szétpukkanjon. De ennél is nagyobb a felelősség a jampec és léha elemek felülkerekedésének megakadályozására. Mert ha valaki rangos predikátumokkal jön, még ma is hat pusztán a predikátumaival akkor is, ha a férfijellem gyengén áll mögötte. És az sem közömbös a diáktársadalomban, ha valaki barátkozó kedvét vastagra tömött pénztárcával kínálja az eszme szerény felszerelésű rajongóinak. És ha a gazdagság, az apának pénze arra jó egyik=másik kollégánál, hogy könnyelmű életstílust terjesszen és az erkölcsi lazaság útjára vigye szűkebb baráti körét, akkor az elnökségnek, meg a tisztikar tagjainak felelőssége az, hogy ezt a baráti kört ne az egyesület keretein belül építse ki magának az a fiú, aki az egyetemi életet ma is ezerkilencszáztizes fogalmakkal képzeli el. És talán pont itt van

a legtöbb kívánnivaló egyesületeink vezetőségének működésében. Mert ha hazafiatlan, súlyosan jellemtelen, vagy meggondolatlanul nagyfokú erkölcsi felelőtlenséggel terhelt ember akad diákegyesületeinkben, azzal szemben önként működésbe lép az alapszabály és kiveti a társadalomból és megbélyegzi azt, aki reászolgált. De apróbbnak ítélt nőügyek, elkártyázott tandíjak és sötét utakon cserkésző félcédulás jellemek az általános emberi címén csendes eltűrésben részesülnek. Pedig nagy következmények, revolvert kézbe adó diáktragédiák kerekedhetnek ki belőlük. Ilyenkor kezdetben nem az alapszabály szövegének értelmében, hanem az egyéni komolyság és az idősebb barátságának jogcímén testvérileg közbelépni és nem irtózni a léleknyitás hangulatától: az elveiben megállapodott és a dolgok között jól tájékozódó idősebb egyetemistának: elnöknek, vezetőnek legszebb felelőssége. Persze hogy nem látszik igen kellemesnek az ilyen feladat és hálátlannak is tetszik eleinte, de ha férfijellemet óvott meg a kisiklástól és férfiéletet irányított helyes vágányokra, akkor életre szóló elégtételt jelent a vezető lelkiismeretének. Nem lesz belőle jegyzőkönyv és nem tud róla a választmány, de bizonyítéka lesz annak az élet-alakításnak, mely az alapszabályoknál és a külsőségeknél jóval mélyebben történik: a férfilélek mélyén, ahonnan lehetnek hangulatok, amikor az életet rendben tartó külső törvények igen kisjelentőségűnek látszanak. *(N)*

3. Évnyitó programmok és a szürke valóság

Meg kell értenünk, hogy a gondolatoknak az emberek között néha szólamokká kell lekicsinyülniök. Hogy miért, azt talán csak a tömeglélektan szabályaival lehetne megindokolni, de az a társadalom, amelynek életében nem érvényesül soha a tömeglélektan, valószínűen plátói álmok világából való.

Amikor tehát a gondolatok a szólamok színvonalára kicsinyülnek, a gondolkozó embert ugyanakkor józan realitásra is nevelik. De ha nem is létezhetik társadalom, ahol ez elkerülhető, bizonyára létezhetik társadalom, amelyben a legkisebb szükséges fokra csökkenthető. És ha ilyen létezhetik, akkor az eszmék megfertőzetlen embereinek, az egyeteni hallgatóknak társadalmában kell azt feltételeznünk. Az elnöknek és a tisztikarnak felelőssége pedig itt is előtérbe jut és a gondolatoknak szólamokká való alacsonyodásának mértékével egyenes arányban súlyosodik.

Mert a gólya talán elámul, amikor hangzatos évnyitó programmokat hall, az öreg tapasztalt diák azonban legjobb esetben tisztelettel unatkozik alattuk. Gyengébb esetekben a «magas duma», vagy «siket duma» éppen nem alapszabály=szerű megállapításával továbbmegy mellettük. Mert tudja, hogy ezek a «dumák» legfeljebb a beszélő szónoki fejlődésének egy=egy állomását jelentik, de a diáktársadalom belső fejlődésében aligha jelentenek állomást.

Pedig ezek a komoly szónoki ambícióval elkészített beszédek azt is jelenthetnének. Főleg akkor, hogyha a beszélő reájönne arra, hogy nem kell minden év elején és minden március tizenötödikén megváltania az egész magyar életet, vagy kimerítenie az összes egyesületi kérdéseket. Hanem *okos körültekintéssel csak egy kérdést kiválasztani* és ha diák=jóléti az a kérdés, akkor illetékes helyeken már előre biztosítani annak anyagi megindulását; hogyha eszmei kérdés, akkor egy könyvpiaci, vagy színpadi, művészi esemény körül csoportosítani a mondanivalót; ha pedig mozgalmi kérdés az, akkor tájékozódni a dátumok lehetőségeiről és aszerint beledobni a lelkekbe a gondolatok lendületét. Így a harmadik mondatnál nem a fáradt megadást kapja a hallgatóságából, amellyel azt a keserves félórát «nagylelkűen» a szónoknak ajándékozzák, hanem azt a szemekben felcsillanó érdeklődést, amely keveselni fogja a negyedórát, melyet a szónok a mondanivalóinak szentelt. De a szónok maradjon fukar és negyedórán túl ne legyen hajlandó «adni magát». Egyetemisták előtt mondott szónoklatnak ez is elemi főszabálya. Olyan ez, mint a feketekávé. Mindenféleképen elegendő belőle kis adag. Ha jó, akkor is. Ha pedig rossz, akkor annál inkább.

Minek egetverően nagyszerű programmokat adni, amelyeknek legfeljebb egy parányi százaléka valósítható meg? A diákegyesületekben évről=évre óriási nagyot kiált az elnökség az évnyitón; — aztán megpihen és készül az évvégi beszámolóra, amely szép kifogás=csokorral bizonyítja be, hogy a nehéz viszonyok miatt lehetetlen volt a kitűzött programm megvalósítása. Parturiunt montes, nascitur ridiculus mus. Hát nem lett volna okosabb az évnyitó ígéreteit is már hozzámérni a «nehéz viszonyokhoz»? Diákegyesület vezetése a realitás=érzék próbája és a közösség irányításának magas=iskolája. Ritka az igazi elnök! *(N)*

4. Mikor hal meg végre a frázis?

A jól elkészített negyedórás beszédek lesznek az első lépés a frázis halálához. Hej, pedig ha ezt a halottat egyszer végérvényesen és feltámaszthatatlanul eltemethetnénk, de más lenne mindjárt az egész magyar élet! Talán szegényebb egy pár sujtással és néhány, jó néhány vezéregyéniséggel, de mélyebb, igazabb lenne. Ismerve önmagunkat, attól félünk, hogy ez is a plátói álmok közé tartozó óhaj, de talán ebben szívesen szeretnénk tévedni. Mert csupán stílus kérdése az egész. Hogy *hallgatásunkkal imponáljunk a dolgok kezdetén, aztán szűkszavúan csak a lényeget nézzük a dolgokban később*. Igaz, hogy aki hallgatással imponál, az egyelőre még nehezen jut el addig, hogy vezetőhelyre állítsák. Ahhoz a fecsegő ember van inkább előtérben. De a magyar közélet átalakulása mégis csak a diáktársadalom kereteiből kell hogy kiinduljon s ezért mégis csak meghirdetjük elképzelésünket, ahogyan a diáktársadalomban elő kellene készíteni a frázis halálát.

Először is, egyetemi polgár, *ne imponáljon neked a fecsegő*, még akkor sem, ha szellemes. Aki mindjárt kibuggyanik a sorból és kész a vélekedéssel, az legalább is nem hordoz magyar lelket magában. Mert a magyar «ritkán beszél, de súlya van, ha szól». És még ha valami erősen meglepő gondolattal találkozik, akkor sem ugrik egykönnyen szólásra, mert nem szereti kimutatni a meglepődését. Ez lehet a magyar maradiság mélységes lélektani magyarázata, de akkor sem sajnálnám ezt a tulajdonságunkat, mert okvetlenül értékesebb belsőnek a jele, mint a zsidók, vagy cigányok mindent rögtön megértő, gyorsan kapcsoló és alkalmazkodó lelkülete.

Aztán néma ráncolt homlokkal *ne tűrd, hogy ezek a fecsegők legyenek vezetőid*. A diákéletben ez legalább is könnyebben függ tetőled, mint a nagy hazai közéletben. És tedd lehetetlenné őket lelked idegenkedő ösztönének engedve, és ha mégis odajutnak, hogy vezetőszerepre jelölik őket, ne szavazz rájuk.

Tetteidben pedig maradj néma, de következetes. Nézd a lényeget és ne nyilatkozzál arról, aminek nem tudsz utánajárni. Viszont ne nagyképűsködjél beismerni, ha valami túlnőtt érdeklődési köreiden. Útáld a pózt másban, de vedd észre önmagadban is. És ha minden kurzus ellenére is vezetőhelyre jutsz, mindig csak feleannyit beszélj, mint

amennyit tettél. Igy meglehet, hogy nehezen leszel miniszter Hungáriában, legalább is egyelőre, de ha gyenge vezető leszel, akkor sem leszel rossz vezető. Az pedig bizonyos, hogy a frázis halálát komoly tényekkel siettetted a tőle beteg magyar életben.

Legyen stílusod a szótlan' magyar=önmagadhoz való hűség és ha szűkszavú, érdes emberekre találsz, mint Istentől kijelölt példát vedd őket minden hibájukkal, mert úgyis *sok az idegen szirup a magyar világon* és gyorsabban érvényesül a simulékony jellemtelenség, mint a kereket akasztó, de becsületes őszinteség, mert ez utóbbi soha= sem népszerű. De te szívesebben ütközzél össze vele, mert az ilyennel jobb dolog nyilt férfihomlokkal szembenállva tisztázni a magunk dolgát, mint a mások símasága mögött rejtett pletykának vagy gonoszságnak bizonyíthatatlan valósága. *(N)*

5. Felelősek vagyunk a gólyákért.

Aki személyiséggé fejlődik, annak kötelessége másokat is erre ösztönözni. Az extázisért való lelkesedés nem magyar vonás. Akik pedig a feljövő elsőéveseket akarják beszer= vezni, a kezdő ember szemét a saját vélt vagy igazi extázisaik= kal kápráztatják tiszteletre. És a szexuális extázistól kezdve a politika extatikus rajongásáig sok helyen meghurcolnák a kezdő egyetemistát, ha az engedné magát. Nem engedi és ha bele is mászik egy=két önmagunk zárt világát megalázó helyzetbe, gyorsan kiábrándul és ezért soha nem lesz teljesen a mások martaléka a magyar. De egyedül marad és sok értéke forog veszélyben, hogyha nincs előtte bátorítás és példa és szótalanságában imponáló életforma, vagy szűk= szavú elirányítás. Mert ez utóbbi többet ér, mint a bő= fecsegésű lelkendezés, vagy bizonyítás. És a feljövő fiata= lokért való felelősség nagyon nagy dolgot kíván az öregedő egyetemi kollégától: bizonyos zátonyok, bizonyos sarlatánok és bizonyos önkéntes gólyanevelő kiélt kujonok számba= vételét és nyilvántartását. Öreg egyetemisták ismerik egy= mást, tudják, hogy kinek van sok pénze otthonról, és kinek vannak egészen sötét kapcsolatai az erkölcsi, vagy politikai alvilággal. De a nagy diákszolidaritás lekicsinyli ezeknek jelentőségét és legfeljebb a kémgyanús alakokkal szokta megtagadni közösségét. Nem helytelenítem ezt, mert a gonoszság mindig elszigetelődik és aki védett vele szemben,

az nemlétezőnek tekintheti az egészet a saját életének szempontjából. De amikor azt vesszük észre, hogy ismerős kezdő bajtársaink tájékozatlanságából akarnak új báránykákat a maguk nyájának, akkor kötelességünk a közbelépés. Mert *hogy a komiszság elszigetelt maradjon a diáktársadalomban, az elsőrendű magyar érdek.* És ha «baráti» közelségünk megengedi, ráüthetünk kujonkodó kollégánk kinyujtott mancsaira is, de annyit mindenesetre meg kell tennünk, hogy férfias diszkrécióval adjuk meg ismerős kezdő kollégáinknak, vagy egyesületünkben otthonos gólyáknak a baráti jelt: ebben az irányban ne próbálkozzál, mert erős huzatja van ott a dolgoknak, ez pedig nem okvetlenül előnyös.

Szűk szavakkal, röviden, de komoly barátsággal többet ér ez, mint fellengzős csámcsogással.

Egy ilyen öreg róka, aki konstruktív egyéniség, többet érhet a bajtársi életben, mint egész tisztikar. Mindenfelé nyitva tartja a szemét és a fülét és néha bemondja azt az igazságot, amelyet éppen időszerűnek tart. Úgylátszik, hogy semmi neki az egész, pedig sok gondolkozás és adatgyüjtés és jó adag emberismeret van minden megjegyzése mögött és nagy dolgok vállalása. Mert hogy ez a magunk nevelésének nehéz munkájánál is többet jelent, az csupán nem látszik, de azért igaz marad. És a közösségért vállalni kell ezt is. *(N.).*

6. A közösségért áldozatokat kell hozni.

Mire az ember több szemeszterrel az indexében öregdiákká lesz, akkorra föléje magasodik ez is: a diákközösség dolgaiért való felelősség nehéz tudata. Dolgozni kell érte és sokszor személyi, vagy taktikai okokból le kell mondani egyéni érvényesülésről és akárhányszor a nagy magyar célok szolgálatában hálátlan feladatok vállalására is készen kell állani. Kevesen vannak, akik valóban érzik a saját megtámadottságukat, ha az egyetemi hallgatókat támadják. De az a kevés, aki felelősséggel van hazánk szellemileg legelőkelőbb közösségében, az annál érzékenyebben érzi. És tulajdonképpen a magyar gondok felelősségét érzi. Mert *az egyetemi polgár becsülete a nemzet leendő vezető rétegének a becsülete* és ha bántja magyarságunkat külpolitikánknak, vagy nemzeti gazdasági életünknek sok nehéz kérdése, akkor az is a magyar lélek fájdalma, ha leendő vezető rétegének becsülete kisebbedik. Elsősorban nem a szó-

beszéd, hanem azok a sebek fájnak, amelyeket saját közösségében senki úgy nem ismer és érez, mint az egyetemista.

Ezeknek kiküszöbölésére áll bele (mert, kell hogy időt találjon rá) az egyetemista a bajtársi egyesületek életébe, önzetlenül vállalja a vezetés gondját és a felnövekvő utódok számára azt a krisztusi és magyar életstílust akarja mint örökséget továbbadni, amely megegyezést teremt az évnyitó programmok és az évközi hétköznapok munkás valósága között és a hangos szólamok magyarságát a céltudatos szolgálatnak és az úri hallgatásnak stílusával helyettesíti saját életében. Mire ezekbe a gondokba belenő, alig veszi észre, hogy a tanulmányi kötelességek mellé ugyanolyan fontosságú feladatokat is vállalt, amelyeknek megfelelni már époly becsületnek a kérdése, mint a végbizonyítvány követelményeinek. És ha a közösség szolgálatának mindenütt tapasztalható emberi következményeibe: kicsinyes akadékoskodásokba, személyeskedésekbe, elkedvetlenítő szándékkal útjába helyezett botrányokba, vagy időleges sikertelenségekbe botlik, Széchenyi István grófnak végtelen önbizalmába kapaszkodva fogja folytatni a szolgálatot, mert nagyon jól tudja, hogy «mindig kell lenni olyanoknak, akik a közösség dolgaiban rongáltassák magukat».

A közösségért áldozatokat kell tudni hozni. Kevesebb órára sűríteni tanulást és egyéni munkát, hogy juson idő egy közös akcióra. (Ezt a cserkészek nagyszerűen tudják!) Odadobni egy tervezett kedves szórakozást, mert az egyesületemnek szüksége van reám. Félretenni a jókedvet és csendben hallgatni, ha a közösség dolgozik; félretenni gondot vagy fájdalmat, ha a közösség jókedvűen szórakozik. Áldozat a pontosság, a figyelem, az alkalmazkodás. Áldozat önmagunk jellemének a közösség szellemében való formálása. Áldozatot hozunk, ha jó arcot vágunk egy nem tetsző játékhoz. Áldozat, ha vezetőhelyet átengedünk másnak, akit magunknál kisebbnek ismerünk. Az egész közösségi élet tele van áldozatokkal. *(N)*

III. Férfimunka.

Lezajlott már az első komoly erőpróba minden szakon: a másodév végén vagy a harmadik év elején. Befutottak az első értékes szigorlatok. A jogászok második alapvizsgája is a legnehezebb vizsga. A bölcsészek is meghozták az alapvizsgát. Így mindenütt lovagokat avattak. Az egyetemi hallgatók egész munkáját négy esztendőnek vehetjük általában a mérnököknél, közgazdászoknál, mezőgazdáknál, állatorvosoknál, ámde a jogászoknak az oklevélig rövidebb időre s a bölcsészeknek hosszabb időre van szükségük. S lényegesen nagyobb a tanulmányi idő az orvostanhallgatóknál. Így azután két esztendő befejezése az egyetemen tényleg a fele munkát jelenti. Mostantól kezdve az orvostanhallgatókat kivéve már kifelé megy mindenki az egyetemről.

Ennek a caesurának a hangoztatása azt jelenti, hogy az egyetemi munka egyik jelentős része készen van. Olyan ez a caesura, mint valami vízválasztó: aki túljutott rajta, egy másik rendszerbe került. Ettől az alapvizsgától vagy szigorlattól kezdve mindenki érzi, hogy otthon van a szakmájában, mert egy jelentős részét abszolválta és az egyetem a munkáját elfogadta. Ez az approbáció erősen emeli az egyetemista öntudatát. Biztosra veszi már, hogy végezni fog. Sajnos, a kezdet kezdetén ezt csak suttogva meri kimondani a legtöbb újonc. S ebben igazuk is van.

Mégis, hogy egy kissé lehűtsük a nagyon ágaskodó önbizalmat és büszkeséget, kijelentjük, hogy a harmadévtől kezdve a férfi munkája vár az egyetemi hallgatóra. Ez nem csökkenti érdemeiket, melyeket komoly munkával szereztek, de figyelmeztet a jövőre.

A harmadévvel elérkezett az igazi férfimunka ideje. Az alapismeretekkel elkészült az egyetemi hallgató, most azután a komoly szakismeretek megszerzése következik. Ezt a férfi derekasságával és komolyságával kell elsajátítanod.

A férfiasságot önállóság, keménység, kitartás,

céltudatosság és alapos önbizalom jellemzi. A férfi önálló s nem támaszkodik senkire. A maga ereje és ennek tudata az, ami a munkájában előre viszi. — A férfiban van valami keménység, megingathatatlanság. Van benne gyengédség is, de ez sohasem gyengeség. Ezért a férfi szavában mindig bízunk, tudjuk, hogy azt, amit ígér, teljesíteni is fogja. Gyengédsége pedig egészen a finomságig is megmutatkozik ugyanakkor, amikor keménységét és hajthatatlanságát munkája igazolja. — A férfi kitartása az utolsó lehelletig tart. Nincsen benne hullámzás és kedélyszerű ingadozás. Ugyanazzal az intenzitással képes valamit befejezni, mint amellyel elkezdette. — Ha férfi felismerte célját, ettől semmiféle csábítás, semmiféle újság nem tudja eltéríteni. Ez a céltudatosság nem altatható el, bármilyen elragadó formában jelenjék is meg előtte az «akadály». A céltudatosságát a hivatás-eszméje fűti. Hivatását a hivatásokat ajándékozó Istennek tulajdonítja és az istentiszteletihez hasonló áhítattal csüng rajta. Ezért hozzáfűzi hivatásához emberségét. Ezzel ad hivatásának még nagyobb súlyt. — A férfiasság legszebb tanujele a biztos alapokon nyugvó önbizalom. A férfi ismeri erőit. Tudja azt, hogy erői elégségesek vagy még meg is haladják a kitűzött feladatot. A férfiban van merészség, ezt azonban csak a váratlan és előre nem látott esetekben kockáztatja meg. Tudja azt, hogy nem szabad önmagával játszania.

Ennek a férfiasságnak kezdődik el munkája a harmadévben. Nincs benne semmi kétely, sem önmagával szemben, sem munkájával szemben. Tudja azt, hogy most jő csak az igazi munka, hogy most kell a leginkább összeszednie magát. Most alakul ki benne a szakember. Megérzi, hogy tekintély hordozója lesz a jövőben s ennek férfias önérzettel meg akar felelni. Tele van a lelke inspirációval a jövőt illetőleg. Nem a vizsgákat és szigorlatokat nézi többé, hanem a pályát, amelyre felkészülni: férfimunka. Nevetségesnek tart minden hivalkodást és elkapatottságot. Magába mélyedve, emberségébe tekintve végzi férfimunkáját. (Ü)

1. Magad vagy a munkád mestere.

Ha teljesjogú harmadéves is vagy, a meglepetések nincsenek kizárva, mondja az okosság. A sikeres másodév után lelkedbe megnyugvás költözik a pályát illetőleg. Ilyenkor már senki sem gondol arra, hogy más pályára kellene mennie. Egy pont mégis homályos marad; vajjon időben

fogok=e végezni? Ezzel a kérdéssel illik szembenézni, mert ugyanolyan kezdés előtt állsz, mint az első évben. Jól kezdett egyetemi tanulmányaid súlyos része lezárult a szigorlattal. Most egy másik, még súlyosabb rész következik. Szembe kell nézned a kérdéssel azért is, mert Pesten most már otthon érzed magad. Megnövekedett ismeretségi köröd. Sok szál fűz kedves családokhoz. Megismerted közben a szórakozási lehetőségeket. Ezekkel talán csínján bántál és igyekeztél magadat függetleníteni, hogy teljesebb legyen a tanulmányi siker. Visszafogtad magad, hogy ne zavarja semmi a munkádat és elmélyedésedet. Vágyódó lélekkel láttad, hogy könnyebb munkát végző társaid mily szabadon élvezik az életet, mennyi örömük van s ugyanakkor neked mennyi gond felhőzi be homlokodat. Sokszor nehéz harcot vívtál önmagaddal, a jobbik önmagaddal, hogy meggyőzd magad arról, hogy neked most nem lehet olyan tempóban szórakoznod, mint másoknak. Munkád folytonos nehézsége egy pillanatra sem engedett szóhoz jutni. Ha a kemény munka sajátságos keserűséggel töltötte el lelkedet, kitartásod nem engedett pauzát, hanem visszakergetett keserű szívvel is a megúnt munkához és ott folytattad, ahol abbahagytad. Így ment ez két esztendőn át. Ha voltak is tanulmányaid folyamán örömeid a munkában, ezeket még nem is tudtad megbecsülni és értékelni. S ez most mind mögötted van.

Végre eljutottam egy nyugvópontra. Most azután másként élhetek én is. Több lesz a szabadságom, s ha megsúlyosodik vállamon a teher, akkor kipihenem magam. A jogászok harmadik alapvizsgája nem nagy feladat. Az orvostanhallgatóknak nincs szigorlatuk, majd csak az ötödik évben. A bölcsész csak a negyedik év végén teheti szakvizsgáját. S a többi szakon teendő szigorlatok is könnyebbek az előzőnél.

A felszabadulás diadalával kezdetben még megfér a munka. Kis idő mulva azután kezdődik a lazulás. Mint a megsérült épületen: csak egy fedőcserép hiányzik, ezen befolyik a víz s kezdődik a rombolás széllel és faggyal karöltve. A sérülés csekélység csupán és játszi könnyűséggel kijavítható lenne; de káros hatását lassan az egész épület megérzi; a kár kijavítása pedig már tetemes összegre rúg. *Az ifjú titán is kicsit hibázik, abban a hitben, hogy ez* csekélység és hogy elég ereje van arra, hogy időben korrigálja és kiküszöbölje a hibát. S itt a tévedés a legtöbbször. *A hibák mindig nőnek idővel s még ami ennél is rosszabb, egy sereg más*

hibának ajtónyitogatói lesznek. Csak példának hozom fel: itt van a kényelemszeretet. Elég egyszer s másszor kényelmeskedni és elhagyni egy előadást, rohamosan érik meg nyomában a meggyőződés, hogy lám, nem is nagyon lényeges az, ott voltam-e vagy sem. A rajzokkal is ugyanígy van az ifjú. Pedig mennyire meg szokott dagadni az elmaradt rajzok következtében a munka! A szórakozást pedig talán nem is kell említenem. Ha egyszer beleveti magát az ifjú, lassan odajut, hogy nincs is más napi programmja, mint az, hogy hol s mivel szórakozzék. Kezdődik az elhajlás! S a harmadik év végére jön rá némi boldogtalansággal, hogy igen — elhajoltam. Szép ez a beismerés, de ez már nem hozza vissza az elvesztett harmadik évet.

Rend a lelke mindennek. Igy akarta azt a nagy Teremtő. A rend korlátot is jelent s minden összevisszaságnak ellensége. A rend teszi lehetővé az életet. Régi tapasztalat az: Tartsd meg a rendet és a rend megtart téged. Bámulatos a rendnek ez a fenntartó ereje. Pedig a rend nem más, mint szervezettség bizonyos szempont szerint. A rendben tehát nincs több, mint amit az ember belefektet. Annyi az ereje, mint amennyi erővel létrehozatott. Mégis csodálatraméltó a hatás, amelyet a rend az ember életében és munkájában eredményez. Micsoda könnyűség, rend közepette dolgozni s micsoda akadály az, ha valahol nincs rend! Ebből kapkodás és a dolgok keveredése származik. Első legyen tehát harmadéves munkád megkezdésénél, hogy *rendet teremtesz magadban, gondolataidban és céljaidban.* Határozott időkeretet állítasz be a tanulás számára s függetlenül attól, hogy szorít-e az egyetem, lelkiismeretesen betartod a munkamenetrendet. Igy nem fogsz ráfizetni a harmadév hirtelen kinyilt nagy szabadságára. *(Ü)*

2. Menetrend és a több-munka.

A harmadév egészen új önálló vonást hoz bele a diákéletedbe: a *specializálódás* motívumát. Új, és mégis rögtön élre áll s ettől kezdve alapja lesz az egyetemi munkádnak.

Az I. és II. év szigorúan az alapok lerakásával foglalkozott. Most kijutottál a földszintre, körülnézel és tele tüdővel szívod be a tudományod igazi levegőjét. Ez már igen! Ennek életszaga van! Most kezdődik igazán az egyetem!

A jogász eddig tanult római jogot, jogtörténetet, közjogot, közgazdaságtant; most jön a magánjog, büntetőjog,

perjog. — Az orvos eddig tanult fizikát, kémiát, anatómiát, élettant; most egyszerre: sebészet, belgyógyászat, kórboncztan, gyógyszertan, csupa gyakorlati orvosi tárgy! — A gépészmérnököt az egyetem maga szólítja fel, hogy válasszon az A. B. és C. tagozat között s mondja ki az általános gépszerkesztés, az elektrotechnika vagy a mezőgazdasági gépészet lesz-e a szaktudománya. — Minden fakultáson *befejeződtek az alaptanulmányok*, amelyek eddig szigorúan az egyetem előírta menetrend szerint kellett történjenek és egyéni kezdeményezésre nem sok teret nyujtottak. Most egyszerre szétnyílik a diák előtt a választott tudományszak, az egyes tárgyak hirtelen belenőnek az életbe és hivogatják: velem foglalkozzál!

Ettől kezdve nem elég, ha szigorúan az egyetem előírta menetrendet tartja csak be valaki. A harmadév elején rátér egy maga választotta részlettudomány vágányára és ennek a speciális anyagnak fekszik neki teljes erejével. A jogász mondja: büntetőjogász! — az orvos mondja: belgyógyász! — a gépészmérnök mondja: elektromérnök! — és míg becsülettel elvégzi mindazt, amit az egyetem tovább is előír mindenki számára, most már minden szabadideje és energiája a választott sajátos tanulmányágé. Ebben aztán messze túlmegy azon, amit a professzorok leadnak az órák alatt. Itt a szakkönyvtárat búvja, a szakirodalmat tanulmányozza, szakkönyveket gyüjt, saját kísérletei vannak, részletkérdésekbe belemélyed és azokat hamarosan jobban ismeri mindenki másnál . . . Eddig *diák* volt; — most lassan kibontakozik benne a *szakember*. És évek során való elmélyedő munka fogja kidolgoztatni belőle a *specialistát*, aki a választott szaktudomány vonalán nemcsak mindent tud, amit egyáltalában tudni lehet és érdemes, hanem mindezt maga alá gyűrve mintegy talapzatnak, önálló gondolatokat követ, egészen egyedül birkózik egy-egy részletproblémával; — ez már a *feltaláló*, a *tudós*, aki a diákból kinő.

Ha az első két egyetemi év jelszava a becsületes menetrendmunka volt, a harmadév jelszava ez a speciális több-munka lesz. Itt beletanulsz a kutató módszerekbe, megtanulsz kezelni irodalmat és hamarosan, talán már jövőre, talán-talán már idén is, önálló kutatásod eredményével állhatsz elő: valami olyannal, amit előtted más így még nem dolgozott ki. Talán, motoszkál benned valami új meglátás, amelyről nem beszélsz, de amellyel minden szabad idődben és minden szabad energiáddal birkózol. És egyszer csak előállsz egy darab

befejezett munkával és egy szemináriumi előadás keretében, vagy egy szakfolyóirat hasábjain megjelenik a neved, mint egy új hormonális részletkérdés megoldójáé, vagy egy sokat firtatott gépészprobléma megfejtőjéé. És ez már a lázas, boldog siker, tudományos siker! Itt már föléje nőttél az egyetem átlagának, föléje diák-önmagadnak; itt már a huszonegyéves ifjúval úgy tárgyalnak tudományban megőszült nagynevű öregek, mint valakivel, aki újat hoz s valakivel, aki reménység és ígéret a jövőre.

Megdobban a magyar nemzet szíve. Egy értékkel többet sorol be kincstárába.

Te, itt érzed először, hogy valaki vagy! *(K)*

3. Professzorok és diákok az egyetemen.

Az egyetem, universitas, mindmáig megmarad kis szigetnek, külön kis világnak úgy, mint valamikor volt. Az «Universitas professorum et discipulorum»-nak első alapítói sok kiváltságot biztosítottak. Ilyen kiváltsága még ma is a szuverénitása. Az egyetem autonóm testület. Az egyetem területe függetlenséget élvez s azt a rendőrség is tiszteletben tartja, területére csak az egyetemi hatóság engedélyével léphet be. Ez a szabadság mindig fölényes öntudattal töltötte el az egyetemi ifjúságot.

Az egyetem szabadsága a tudománynak szól. *A tudományos munkát és a tudomány embereit tisztelték meg a szabadsággal.* A kutatásnak szüksége van erre a szabadságra és függetlenségre s nem lehet más korlátja, mint a józan ész és a hit. A tudomány nem igazodhatik napi események, politikai hatalmak s gazdasági érdekek nyomán. A tudomány az igazságot szolgálja. A középkori ember szilárd hite és bizalma nyilatkozott meg az igazságban, amikor megbecsülte az egyetemet, a tudományok fellegvárát és ezt függetlenné tette a tanításban s a tudományok művelésében. Az egyetem életének biztosítására anyagi támogatást adtak, hogy ebben az irányban is függetlenítsék — minden idegen befolyástól.

Platon eszményi államának kialakulását a neveléstől és oktatástól várta. S hirdette, hogy az állam csak akkor lehet boldog, ha a király bölcs lesz vagy a bölcsekből lesznek királyok. Platon nagyon megbecsülte a bölcsességet és a bölcseket. Ennek igézete most is tart. S az egyetem szuverénitása ennek a kicsendülése. Az universitas-nak ez a magasra-

értékelése neked is szól és minden egyetemi polgárnak. Szeretném, ha ez töltene el egyedüli helyes büszkeséggel, amikor a tudomány szent csarnokaiba belépsz és ott tevékenykedel.

A professzor ma is, mint régen, az igazság bajnoka. Világító oszlop a szellem világában. Az a legfőbb kötelessége, hogy hintse tudása gazdag bőségét a fogékony lelkekbe. Az igazságok közvetítése adja élete tartalmát. S ez a közvetítés a legszebb emberi tevékenység is egyben. Tanítani mámoros lelkesedéssel — a legnagyobb boldogság. Az igazságtól felhevült léleknek nem lehet nagyobb boldogsága, mint az, hogy lelkéből tüzet vigyen mások, a tanítványainak lelkébe. Testet formálni szép feladat, lelket alakítani üdvözítő feladat.

Várjuk a professzortól, hogy ne csak közvetítse, ne csak «leadja» tudása gazdagságát, az ismereteket, hanem azt is, hogy szellemünket elragadja az igazság szomjazására. Várjuk, hogy az érdeklődést folytonosan fokozza hallgatóiban. Várjuk, hogy gyujtsa fel az igazság utáni vágyat és ezt szakadatlanul ébrentartsa. Hozza lendületbe az ifjúi lelkeket. Igézze meg az ifjúságot a tudásvágyra. Legyen minden előadása, melyben igazságokat közöl, egyben hatalmas ösztönző erő is az igazság megragadására. Lelkesedést és buzdítást nyerjen minden hallgatója, hogy szeretettel foglalkozzanak tovább az igazság teljesebb megismerésével. A professzornak tudományos kört kell kialakítania maga körül. S akkor érte el fáradozása célját igazán, ha hallgatói fellelkesednek a tudományok művelésére s folytatni kívánják mesterük munkáját.

A professzor ember is. Emberi megnyilatkozásaiban is megtalálható a bölcs. Nem érthetnők meg igazságszolgálatát — ha emberségében nem lenne bölcs. Más lenne az, amit hirdet és szolgál tanításával és más lenne élete. Ezt a kettősséget nem bírja el az «igazság» bajnoka. Nem emberi gyengeségekről van itt szó. Értelmes embernek nem kell magyarázni, hogy a professzor is lehet fáradékony, felhevült vagy — s ez régi professzori jellemzővonás — feledékeny. Ez utóbbiakat nemcsak meg lehet, de meg is kell értened. Ma inkább ideges professzorról beszél az ifjúság.

Bensőbb kapcsolatba akkor kerülsz a professzorral, ha vizsgázol. *A vizsga szükséges rossz.* Nem fogod elhinni, vagy nem tudod elhinni, de a professzorra nézve talán még inkább áll a tétel, hogy a vizsga szükséges rossz. Nem lehet másként

elintézni az ellenőrzést. Vizsgán elbírálni a hallgató tudását — igen kétséges feladat. A tanár érzi leginkább a fonák helyzetet, hogy neki bírálatot kell mondania valaki tudásáról és felkészültségéről s erről még egy jegyet is kell kiadnia akkor, amikor egy vizsga csak durva megközelítésben tárhatja fel a való helyzetet. Tudja a professzor is, hogy sokat levon tudásodból a lámpaláz, s hogy nem minden pillanat alkalmas arra, hogy jó bepillantást engedjen egész tudásodba. A vizsga szellemét rontja a vizsgadíj, nem is beszélve az utóvizsgadíjakról. A csibész egyetemi hallgató ezzel áltatja jó szüleit az utóvizsgáit illetőleg. Ezt nem tudjuk eléggé kárhoztatni, nemtelen eljárásnak minősíteni a professzorral szemben. Hisszük azt, hogy komoly szülőnél az ilyen gyanúsítás megfelelő visszautasításban részesül.

A vizsgázásról még meg kell jegyeznem, hogy sohase hagyd figyelmen kívül, hogy egy professzornak mekkora tömeg hallgatót kell átvizsgálnia s hogy ez mennyi időt rabol el tőle s mennyire megviseli idegeit.

A vizsga közelebb hoz a professzorhoz. Ezt a kapcsolatot mélyíteni nagy okosság. *Kérj tanácsot és támogatást speciális munkád számára.* A professzor szívesen veszi az ilyen közeledést és szívesen ad utasítást és eligazítást az irodalomra nézve. Szempontokat nyerhetsz, melyek nagyot lendíthetnek tanulmányaidon. Örömmel és készséggel fogja támogatni igyekezetedet, ha abban igaz őszinteséget s tudományszomjat lát.

Nézzünk be röviden a diáktársadalom lelkébe. Tanulságos lehet rád nézve. Az egyetem diákját a magyar nyelv egy kevésbbé szerencsés szóval jelöli, amikor azt mondja, hogy *egyetemi «hallgató»*. Éppen a fonákját emeli ki annak az állapotnak, melyben az egyetem diákja él az egyetemen. Hallgató. Igen, hallgatja az ifjú az egyetemet, azonban nem a hallgatáson múlik és nem a hallgatásban merül ki az egyetemi diák munkája. A hallgatás egyik jelentős része és kötelessége az egyetemi diáknak. Az élő szó csodálatos módon tudja megnyitni az értelmet. Az olvasás hideg közlés. Sikere attól függ, hogy hogyan olvas a diák. Az előadásnak van varázsa, mely az előadó személyéből forrásozik.

Az egyetem diákja sokáig úgy érzi magát az egyetemen, mint ellenséges, meg nem hódított területen. A professzort is ellenségnek nézi, a vizsgán pedig bírónak, akinek kényekedvétől függ az ő sorsa. Az ilyen diák nem érti az ő egyetemi polgárságát, egységét a professzorral. Sok diák éretlen-

nek bizonyul azon igazságok és ismeretek hallgatására, melyeket az egyetem közöl vele. Sok ismeret kárára lesz és nem hasznára, de csak azért, mert nem elég felnőtt még arra, hogy ilyen ismeretei legyenek. *Általában az éretlenség okozza a legtöbb kisiklást.* Azért van az, hogy a szabadság, mellyel az egyetemi tanulmányok szorosan összefüggenek, neki ártalmára van. Bár mások őt felnőttként kezelik és tisztelik, ő még nem felnőtt. Ebből érthető meg a mértéktelenségek egész tömege, ebből érthető meg a kártya és szerencsejáték oktalan szenvedélyének tombolása s ez derít világot a testiség bűneinek sokszor igen változatos és az emberi természetet megcsúfoló divatjára. Szomorúan látjuk a diák-klikkek kialakulását s ennek keretében egyes hallgatók szégyenteljes lecsúszását. Megrendítő egyes tudományszakokon a társalgás hangja és tónusa. Az érintkezésnek ez nem «feszetlen» formája, hanem durvaság és neveletlenség. Sajnos, nincs senki, aki itt rendet teremthetne. Ezért maguk a diákok felelősek.

Járj nyitott szemmel társaid között. Tanulságos az ő jó példájuk és szorgalmuk, törekvéseik és sikereik titkának meglátása csak úgy, mint bűneik és eltévelyedéseik, lecsúszásuk és tönkrejutásuk. Okulást meríthetsz mind a kettőből. Lesz-e gyümölcs a fán, melynek nincs virága — kérdezhetjük méltán. Tőletek, az ifjúságtól várjuk a szebb jövőt s egy újabb ezer évet. Úgy éljetek az egyetemen, hogy ebben ne csalódjunk. Mert hisszük is, hogy mindig többen vannak azok, akik megérdemlik az egyetemi polgár nevet, mint a lecsúszottak. *(Ú)*

4. Élet-íze van már a tanulmányaimnak!

Tulajdonképen most kezded megismerni tanulmányaidnak azt a részét, melyet használni fogsz majd az életben. Eddig szaktudományod alapvető ismereteit tetted magadévá. A tudomány szerves egész s mint minden egész és szervezett szövedék, alapokon nyugszik. Ezek nélkül az egész át nem érthető. Az alapok képezik a tudományos munkád alapját is. Nem lehetsz komoly ismerője és tudósa szakmádnak, ha nem vagy képzett az alapvető igazságokban. Igaz, hogy ezekre azután az életben nincs különösebb szükség, valamint a ház alapjait a földbe helyezik s azok onnét ki nem látszanak, mintha nem is lennének s mintha nem is lenne rájuk szükség.

Bizonyosan furcsának tartottad, hogy milyen messziről

kezdődik el egy tudomány megismerése. A tudományos bevezetés folyamán a mérnökhallgatók a felsőmennyiségtannal vesződnek, s a fizikában eléggé elméleti jellegű ismeretekkel foglalkoznak. Az orvostanhallgatókat a fizika és kémia ismereteire fogják. A jogásszal a római jogot ismertetik meg. Ezek tudományos bevezetések.

Amit azonban most tanulsz, az mind felhasználható anyaga lesz életpályádnak. Az egy bölcsészeti fakultást kivéve, ahol folytatódik mindvégig a tudományos munkának inkább elméleti jellege, a többi szakokon — ezek a praktikus életre készítenek elő — mindenütt gyakorlati ismeretek következnek. *Ezek a gyakorlati ismeretek teszik ki a szakember szakműveltségét.* Ezeket az ismereteket egy életre kell megtanulnod. *Az alapvető ismeretek lappangó életével szemben ezek az ismeretek folytonosan felszínen maradása a jellemző.* Ezeket nem szabad elfeledni.

Izgasson az a tudat, hogy rövidesen az életbe lépsz és ott felelősséggel kell a munkádat végezned. Lehet az is, hogy minden előzetes gyakorlati idő és más keze mellett való tanulás nélkül — egyenesen odaállítanak a munkaasztal mellé és dolgoznod kell tudásod szerint. Sokat lehet a praxisból megtanulni. S azt is mondhatjuk, hogy az igazi tudás a praxis következtében érik meg. Mégis nem lehet disputa tárgya az a tény, hogy minden praxis csak akkor segítheti meg az embert, ha elméleti és gyakorlati síkon az egytemen férfimunkát végzett. Ez lehet egy későbbi gyakorlat szilárd alapja. Sajnos, ma arra is kell gondolnod, hogy nem lesz időd egy idősebb kartárs oldala mellett a szakmunkádba belejönnöd. Mindjárt önállóságra fognak s akkor tekintéllyel kell vezetned. A most folyó egyetemi munkádnak az adja meg az életízét, hogy ezek az ismeretek szolgálnak neked majd az életben szakmád végzésében. *Ne feledd egy pillanatra sem a felelősséget,* mely egy mérnököt — mondjuk egy gyárban dolgozó mérnököt — terhel a munkások egészségét és épségét illetőleg. Ugyanez az építészmérnök felelőssége és a híd- és vasútépítőé. De nem kevesebb az orvos és állatorvos felelőssége. *Emberéletek mellett dolgozik s ha egyszer elveszett egy élet az ő hibájából — többé nem adható vissza.* Ugyanez áll fenn minden más szaknál is. Még egyszerű hivatalnoki szobában — akták között is lehet kárt, sőt helyre nem hozható kárt okozni.

Ezért mondjuk most azt, hogy életíze van a tanulmányoknak.

A becsülettel és jellemmel sem egyeztethető össze a harmadévtől kezdve a munka, melyből hiányzik az életnek ez a megbecsülése. Nem lehetsz becsületes ember, ha tudás nélkül vállalod a munkát, amelyre embertársaid felkérnek. Erkölcstelen dolog valamire vállalkozni, amihez nincs meg a kellő szakismereted.

Az erkölcstan szerint a tudatlanság mentőkörülmény. A tudatlanság csökkenti és meg is szüntetheti az erkölcsi beszámíthatóságot. A beszámíthatóság pedig befolyásolja a bűnösséget. Jogi szempontból azonban más az elbírálás, nem esik mindig össze az erkölcsi beszámíthatósággal. Az erkölcstan szerint van vétkes tudatlanság is. Ez azoknak a tudatlansága, akiknek kötelessége lenne a járatosság és tudás, de azt nem szerezték meg vagy saját hibájukból a tudást elveszítették. *A tudatlanság mentőkörülmény, de sohasem a vétkes tudatlanság.* Itt a bűnösség már az előző életben van, akkor követtetik el, mikor valaki nem szerzi meg a szükséges ismereteket. Az ifjúság könnyelműségét menteni nem lehet.

Szaktudásodból élni fogsz, ez adja meg majd a mindennapi kenyeredet. Aki nem szerezte meg a köteles ismereteket — elveszti jogát a kenyérhez. Ha mégis ebből a kenyérből él, vétkezik az igazságosság ellen. A mai törtető világban erre kevesen gondolnak.

A tudatlansággal kapcsolatban még megjegyzem, hogy vannak lassú intelligenciájú emberek. Ezek nem tudatlanok, ha van idejük arra, hogy végiggondolják tennivalójuk menetét. Az ilyeneknek nem szabad elhamarkodniok tevékenységüket. Lassú, de becsületes munkájukat tisztelettel nézzük, s nem számítjuk őket a tudatlanok közé.

Életíze van a tanulmányoknak, így is végezd hát. Az életre készülsz fel és az életet akarod szolgálni. Ez csak úgy lehetséges, ha mostantól kezdve *éled* az ismereteket, melyeket az egyetem tár eléd. Ha most az élet igényeit nézed, zökkenő nélkül fogsz átlendülni diákból szakemberré és mint szakember is képezni fogod magad. Ugyanekkor be fogod látni azt, hogy nincs nagyobb kín, mint egy életre elindulni megfelelő ismeretek nélkül és egy életen át hordozni a tudatlanság égető szégyenét. Igen nehéz, valahogyan lehetetlen is pótolni az életben azt, amit mint diák elmulasztottál. Rettenetes érzés lehet a tudatlanság bizonytalansága.

(Ü)

5. Specializálódás.

A tudományos kutatás haladásával egyre szaporodtak az egyes tudományok ismeretei. A kutatás hajnalán és még hosszú ideig egy ember is képes volt a különböző tudományok fejlődését figyelemmel kísérni. Minél nagyobb lett a haladás, annál inkább kevesbedett azoknak az amúgy is keveseknek a száma, aki minden tudományban járatossággal bírtak. Lassan eljött az idő, hogy erre képtelen lett az ember. Egyetlen tudományág is elegendő ismeretet tartalmazott ahhoz, hogy az ember áttekintse.

Ma azután ott tart a tudományok fejlődése, hogy egy szakon belül is nehéz egészen alaposan tájékozódni. S az egyes tudományszakon belül a tudomány problematikája olyan bőséges és gazdag, de egyúttal olyan mély és fáradságot adó is, hogy egy ember erőinek akár egy életen át elégséges munkát ad. Ezért született meg a specialista. A specialisták egész sora dolgozik az egyes tudományszakokon belül. Egymás munkájától oly távol vannak ezek a specialisták, hogy egymásról nem is tudnak sokszor. Saját kis, speciális munkakörükben azonban nagyszerű teljesítményekkel dolgoznak.

Az egyetem ezzel a fejlődéssel nem törődik. *Az egyetem a teljes tudományos kört ismerteti. s mindenkitől megkívánja, hogy járatos legyen a tudományszak minden ágában.* A probléma azonban, hogy van-e ennek ma értelme, mikor minden nehezebb esetben az ember specialistához megyen, határozott formában felmerült és megszületett. A fejlődés folyamán forradalmi újítások jöhetnek. A konzervatív tudósok — talán éppen a tudomány jövőjét illetőleg — a teljes tudomány tanítása mellett fognak lándzsát törni. Azt azonban már ők sem tudják megakadályozni, hogy tudományos pályára lépők egy speciális munkaterületet szemeljenek ki maguknak. Sőt, biztosan örülnek ennek, ha mellette a teljes tudományág művelését is biztosítva látják.

Az egyetemi munka végzésének különféle módjáról szólottunk már az előző fejezetek folyamán. Megemlítettük, hogy lehet *átlagosan* tevékenykedni, azután figyelmeztettünk *a munka helyesebb, jobb végzésére,* majd a *minőségi munkát* tárgyaltuk és végül a *plusz-munkát* említettük, mint az egyetemi munka végzésének módját. Most, a harmadévben egy fokkal magasabbra teszünk célzást: a *specializálódásra.* Ez egy magasabbrendű munkavégzési

mód. Persze egyben az ismeretkör leszűkítését is jelenti. A mikroszkóp munkájához hasonlít. A mikroszkóp a tárgynak egy részletét kinagyítja és ezt a kicsi részletet alaposan feltárja. Ilyen a specializálódó munkája is. A szakmájának egy kis részét igyekszik minél pontosabban megismerni. Ebben a kis körben tökéletes tájékozódásra törekszik. E kis résznek minden problematikáját kívánja áttekinteni tüzetesen és teljesen. Erre a specializálódó munkára korán kell indulni.

Minél korábban kezdi el valaki ezirányú ismereteknek gyüjtését, annál korábban nevezheti magát specialistának vagy szerényebben, annál hamarabb jut speciális ismeretek birtokába. Először is tehát választani kell egy speciális irányt. A választásnál ne a kereseti lehetőségek, ne a haszon szempontja legyen a döntő. Ezt a pályaválasztásnál sem helyeseltük. Ne rábeszélésre válassz. Ha valahol, úgy itt az legyen a döntő, amit szíved és rátermettséged sugall. *A specialitásnak szívügynek kell lennie.* Csak ez esetben leszel abban a helyzetben, hogy mindig tudsz majd rá időt szakítani s nem lesz teher ebben az irányban folytonos és haladó munkát végezned.

Az első lépéseket az irodalomban kell megtenned. Megismerkedel a speciális irány irodalmával. Ezt az irodalmat igyekszel könyvtáradba gyüjteni. Az alapvető könyvet többször áttanulmányozod. Ebben találhatod meg a kérdésre vonatkozó további irodalmat. Szélesíted idővel olvasmányaidat a speciális irányra vonatkozó folyóiratokkal. Kezdetben a hazai irodalom megismerése is elég. Addig másfelé ne is tekints. Csak ha már megismerted a kérdés hazai művelőit, akkor fordulj a külföld irodalma felé. Itt is könyveket olvasol, majd folyóiratokat.

Nagyon ajánlom, hogy kisebb dolgozatokat készíts tanulmányaidból. Ezeket bemutathatod a szemináriumban vagy ismerős szakembernek. Az aktivitás, amelyet ebbe a munkába beledolgozol, bőségesen meghozza a maga gyümölcseit. Munkád mellett egy a lényeges: hogy illő szerénységgel és józansággal telt lélekkel szólj tudományos ambíciódról. Még a specializálódás sem jogcím arra, hogy valaki fennhordja a fejét. *(Ü)*

6. Harmonikus általános műveltség kiépítése.

Az előző fejezetek egyikében már hangsúlyoztuk, hogy szakműveltséged mellé általános műveltséget kell szerezned egyetemi tanulmányaid végzése közben. Úgy említettük az általános műveltséget, mint igen hasznos ellensúlyát a szakműveltséggel járó bizonyos egyoldalúságnak. Az általános műveltség kiegészíti az egyoldalú műveltséget s ezzel fokozza a szakművelt ember értékét, s alkalmasabbá teszi szakképzettségének kifejtésére és az életben való felhasználására.

Az általános műveltség alapjává az örök igazságok ismeretét és elfogadását tettük. Erre épült fel az értelmet, akaratot és érzelmeket kifejlesztő ismeretek különféle köre. Ezt úgy jelöltük meg, mint a művelt ember belső kikészülését. Azután felsoroltuk a kultúra tárgyi részét, mely az ember rendelkezésére áll, mint a műveltség külső tényezőit.

A harmonikus általános műveltség felépítésénél is ezek az irányok érvényesülnek.

A harmónia kellemes összehangzás, együtt csengő hangok rokonszenves összevegyülése. A zenei harmóniában benne van a megnyugvást keltő mozzanat. Valami béke és kedvesség zeng bele lelkünkbe a harmóniából. A disszharmónia az ellenkezője; a kellemetlen széthangzás a fülünket bántja; ezért nincs benne megnyugtató jelleg. Ösztönszerűleg várjuk, hogy harmóniában oldódjék fel. A zenében is csak «átmenetek»-nél használják.

Átvitt értelemben a harmónia jelentése ugyanaz, mint a zenében. A harmonikus ember mindig nyugodt és higgadt ember. Összhangban van önmagával; minden képessége úgy van hangolva, mint a hegedű vagy zongora húrjai. Az értelem magas hangjaival összhangban vannak az érzés mély és lágy hangjai. A különbség ellenére, mely a hangok között van, mégis harmonikusan szól az ember.

Az általános műveltség harmóniája akkor alakul ki, ha a műveltség minden tényezője egyformán képzett, egyformán hangolt. A legkevesebb gondot a műveltnek nevezhető emberek az *örök igazságoknak* szentelik. Természetesnek veszik ezeket az igazságokat. El is fogadják nagy általánosságban azzal, hogy ezek a vallás igazságai közé tartoznak, ők pedig hívők és vallásosak. Pedig ezeket az igazságokat — legyen szabad ezzel a kifejezéssel élnem — polgári ésszel is meg kellene vizsgálni, vagy mondjuk bölcseleti

szemmel. Ezért van azután az, hogy Isten-fogalmuk túlságosan szerény és alig több, mint amit a közönséges ember is tud és vall. Arra pedig nem is jutnak rá, hogy felértékeljék a gazdagságot, amit az örök igazságokkal való foglalkozás jelent. S mert lassan felnövekednek lelkükben a műveltség más tényezői és az örök igazságokra való ismereteik csirában maradnak, — kialakul ezeknek elhanyagolása és kevésre becsülése. Nem veszik észre, hogy így az egész műveltségük levegőben lóg és nincsen alapja. Az ily műveltség tulajdonosa minden műveltségbeli finomsága ellenére — nem ad harmonikus embert.

Itt utalok arra, hogy milyen könnyű lenne mindenkinek az örök igazságokban való nevelődést biztosítania. Prohászka püspök könyveit kellene csak olvasgatni. A nagy püspök zseniális lelkének ma is örvendhetünk. Míg élt, zengő lélekkel hirdette az örök igazságokat és akkor elbűvölte megcsodált Isten-szeretetével az egész országot, s azt várta mindenki, hogy belőle fogunk élni századokon át. A legharmonikusabb magyar lángész, magyar próféta könyvei kevesek kezén forognak. Pedig tőle, «az örök élet vándorától és dalosától» élvezettel lehetne megtanulni az örök igazságok mélyebb megismerését és megszeretését. Megkérdezhetjük magunktól, vajjon megérdemeljük-e azt, hogy Isten nekünk prófétát küld? Ne csak könyvtáradban, de kezedben legyen Prohászka püspök áldott szellemi hagyatéka.

A tárgyi műveltséged fejlesztését azzal szolgálhatod, ha fokozod az *irodalommal*, *művészetekkel* és *idegen nyelvekkel* való ismeretségedet. A világirodalom jeleseit most veheted programmodba. Igen ajánlatos, ha mindig előbb tanulmányozod annak a népnek történelmét, melynek irodalmából olvasol. A művészetek síkján helyesen cselekszel, ha egyes művészi nagyságokkal és műveikkel ismerkedel meg behatóbban. A művészettörténelem forgatása jó előkészítés erre. A világnagyságok életéről külön könyvekben olvashatsz. Ezek lemérik jelentőségét és meghatározzák helyét a művészeti irányokban. Festők, szobrászok, építészek, tudósok, feltalálók, utazók élete története sok tanulságot tartalmaz. Elmélyedhetsz a különféle festészeti és szobrászati irányok tanulmányozásába. Végül a modern művészetek irányait tekinted át. Ugyanez ajánlatos a zeneművészeti ismerkedésedben. Fokozza műélvezetedet a zenei formák felismerése.

Az alanyi műveltséged gondozására — értelmednek, akaratodnak és érzelemvilágodnak nevelésére szakadatlanul ügyelned kell. *Különösen az akarati és érzelmi életed fejlődésére ügyelj.*

A harmonikus műveltségű ember éppen műveltsége folytán *mindenkivel harmóniába tud kerülni.* Az egyszerű emberrel épúgy tud társalogni és beszélni, mint a finom műveltségűvel. Az egyszerű emberek társaságában sem vész el műveltsége, itt mindenkit emel a maga magasabb szempontjai felé. *A harmonikusan művelt ember nem fitogtatja műveltségét;* nem hivalkodik vele s nem hozakodik olyan dolgokkal elő, melyek az ő fölényét igazolják és mások gyengeségeit leleplezik. Különösen akkor fontos ez, ha szerényebb családi környezetben él. A harmonikus ember ki tudja egyenlíteni a különbségeket. A harmonikus ember rugalmas a felvetett témákhoz való alkalmazkodásban. Nincs benne semmi erőszakosság műveltségét megillető témákhoz való ragaszkodásban. Tudja azt, hogy a mélységet nem egyedül a téma teszi, hanem a témának — ha még oly egyszerű is — mély átértése és mélységes vonatkozásainak áttekintése. S tudja azt, hogy mélységet a csepp vízben is fel lehet fedezni — nagyképűség nélkül.

A harmonikus ember az emberebb ember. Emberségéhez a maga alkotta eszményileg kulturált embert fűzi hozzá s így lesz emberebb emberré. Ennek az embernek harmóniája himnusszá fog magasztosulni a kultúrember dicsőségére. *(Ü)*

7. Mi hiányzik az egyetemi tanulmányi rendből?

Ennek a kérdésnek azért van értelme, mert sokszor előfordul, hogy az ifjúság értetlenül áll szemben az egyetemmel. A lelkes ifjúságnak merész fantáziája talál néha hiányokat. Úgy érzi, hogy ezen változtatnia kellene. Máskor a nehézségekkel küzdő ifjak emelnek vádat az egyetemmel szemben s az egyetem kőszívéről beszélnek. Így merül fel azután a kérdés: valami hiányzik az egyetemi tanulmányokból. Mi, az ifjúság hivatott vezetői, akik igen közel állunk egyetemi ifjúságunk gondjához és bajához s elsők vagyunk, akik tudomást szereznek örömeikről és vágyaikról a hivatásukra előkészítő munkájukban — teljes megértéssel hallgatjuk meg elgondolásaikat. A gondjainkra bízott ifjúság megértette mindig vezetői tisztünket és bizalommal hozta hozzánk

mondanivalóját. Ezekből szűrődött le ez a fejezet, mely megértéssel kíván a nehéz kérdéshez hozzászólni.

Tudjuk azt, hogy az ifjúságnak éles meglátásai vannak. Az ifjúság tud pontos megfigyelő lenni. Saját világukat, diáktársaikat, ezek gondolkozását pedig fesztelenül és közvetlenül kísérhetik figyelemmel. *Az ifjúság nemesen gondolkodó része elégedetlen a diákközösség szellemével.* Ezek a lelkes és jóakaratú ifjak sokszor kifejezést adnak annak a véleményüknek, hogy *hiányzik az egyetemi tanulmányokból egy világnézeti kurzus*, a világnézetet tárgyaló s világnézetet adó, egyetemi nívón vezetett előadássorozat. Érveik súlyosak. Rámutatnak az ifjúság tájékozatlanságára világnézeti kérdésekben. Ecsetelik — sokszor igen sötét színekkel — az egyetemi ifjúság egészen képtelen nézeteit. Rámutatnak a ma mindenhatóvá előléptetett *propaganda* szüntelen erőfeszítéseire. Megvilágítják a tudományokkal foglalkozó s a szakismeretek gyüjtésébe elmerült ifjúság védtelenségét. S vádként emlegetik az egyetem felé azt, hogy nem törődik ebben az irányban az ifjúság vezetők nélkül maradt, magukra hagyott tömegeivel. Ugyanekkor meglepő világossággal utalnak arra, hogy az ország vezetői rétege ezekből az ifjakból fog kikerülni. Ösztönös félelemmel gondolnak hazánk s nemzetünk jövőjére.

1. A világnézeti kurzussal kapcsolatban szerény véleményünk a következő. Helyesnek tartjuk ennek a lelkes ifjúságnak mindenre kiterjedő figyelmét. S várjuk is tőlük, hogy nyitott szemmel járjanak társaik között. Az egyetemet kár azonban felelőssé tenni az ilyenforma képzés elmaradása miatt. Az egyetem tanulmányi rendje mellé ilyen kurzust beállítani nem könnyű feladat. Ezen felül pedig neves egyeteni tanáraink a multban tartottak ilyen előadásokat. Itt Schütz Antal professzor nagysikerű előadásaira gondolok. Szinte megoldhatatlan akadály lenne a világnézeti kurzus vezetőjének kijelölése. S nem szabad figyelmen kívül hagynod, hogy az egyetem kebelébe fogadta azokat az egyesületeket, amelyeknek keretén belül az ilyen irányú tájékozódás tökéletesen lehetséges. Nem az egyetem hibás abban, hogy az ifjúságnak csak csekély töredéke aktív tagja ezeknek az egyesületeknek. Az egyetem lelkészekről is gondoskodott. Ezeknek a lelkész uraknak kell kielégíteniök a ti világnézeti tájékozódást óhajtó igényeiteket.

2. A *propagandát* említetted. Tudjuk, hogy ez ma nagy hatalom. Valamikor reklámnak hívták. A cipőpasztát ordí-

totta bele a világba és az elszakíthatatlan nadrágot. Ma propaganda a neve és eszméket terjeszt. Elismerjük, hogy a hírverés óriási hatással van a közszellem kialakítására. Elismerjük, hogy az igazságokat hangoztatni kell az embereknek. Mégis a propaganda kétes értékű eszköze az igazság terjesztésének éppen vásári, öblös hangja miatt. A mindent letaroló nagy hang leszoktatja az embereket a nyugodt és csendes eszmélkedésről. Pedig ez lehet csak az igazság megismerésének az útja. E mellett a mindent túlharsogó hang felfújja az emberek öntudatát s egy tartalomnélküli lelkesedésbe viszi bele a nagy hanggal szuggerált és lenyűgözött embert. Igy alakul ki a tartalomnélküli meggyőződéses ember. Ez az ember elvesztette a realításokkal való kapcsolatát. A propagandának ez az embert degradáló hatása minden józan ember előtt fel fog tűnni. Az okos embernek az igazság megismerésében nincs a propagandára szüksége s nem attól teszi függővé az igazság felismerését és meglátását, hogy mit, honnét és hányszor harsogták fülébe. Azt már az ifjúság is megtanulhatta, hogy hazaszeretetet nem lehet szónoklatokkal s nagyképű frázisokkal támasztani. Ugyanígy megértheti, hogy a világnézetet sem lehet teremteni puffogó propagandával. Még a jó irányban kifejtett propaganda is kétesértékű s ezért ha bölcs, mindig félni fog látszat-sikereitől. Ezért felesleges az ellenpropaganda mint védelmi eszköz az igazság szolgálatában.

3. Sok egyetemi hallgatónak hiányzik az egyetemi tanulmányokból *az útmutatás az egyes tudományágak elsajátításának módjára nézve*. Egy ú. n. felsőbbrendű didaktikára gondolnak. Bizonyos fogások feltárását nélkülözik, melyekkel minden tapogatódzás és egyéni kísérletezés mellőzhető. Várják az egyetemtől, hogy ebben eligazítást adjon. Már úgy fogadja és kezdje velük az oktatást s az egyetemi munkát, hogy erre okos programmot adjon a kezükbe. Ugyanezek a hallgatók nagy zavarban vannak, ha a professzornak nincsen könyve, csak előad.

Ezeknek a következőt kell meggondolniok. Az egyetemi munka az élet számára készít elő. A tudománynak nincsenek királyi útjai. Ezeket az utakat, bármilyen nehezek is, mindenkinek magának kell megjárnia. A királyok számára sincsen könnyű út. A tudományos munkába mindenkinek magának kell utat vágnia. Az egyetem kutatni tanít. Ezért nem kötelezhető arra, hogy előadásaival valami szigorú menethez kötve legyen. Az egyetemi hallgatónak tudomásul

kell vennie, hogy esetleg olyan kérdéseket is feltesznek neki a vizsgán, amelyeket a professzor le sem adott. Az egyetem tananyagába azok az ismeretek is beletartoznak, melyek előadás tárgyai nem voltak. A tudományos kutatásba történik bevezetés és a tudományos munkába elirányítás: a szemináriumokban. Itt kell keresned a felsőbbrendű didaktikát. Az ellenőrzés hiánya se okozzon gondot. Ez nagyon középiskolás mód lenne. Az egyetemen szabadság van. Kötéllel senkit sem húznak az egyetemi munka körébe. Mindenkinek magának kell éreznie a kötelességét.

A könyvek hiányán sem kell elkeseredni. Ezeken segít az előadásokon való megjelenés, jegyzetkészítés és könyvtárhasználat.

4. Sokan hiányolják az egyetemi tanulmányok végzése közben a családiasságot. *Túlságosan messze esnek a professzor és tanítvány.* Alig nevezhető kapcsolatnak az előadáson való részvétel. Ebből aztán még azt is levezetik, hogy ezért nincsen lendület az egyetemi munkában. Hiányzik az élet az egyetemi tanulmányokból. Maga az óraadás édeskevés arra, hogy a hallgatót munkára is serkentse. Ezért van az, hogy az évközben alig tanul valaki s ritka tünemény az olyan hallgató, aki együtt halad a professzor előadásaival. Más lenne a helyzet, ha lenne valami kapcsolat és személyes vonatkozás. Akkor nem fordulhatna elő, hogy az ifjúság zöme az év végén kezd tanulni, közvetlenül a vizsgák előtt.

Erre az a feleletem, hogy régen még inkább ült a professzor a tekintély s elzárkózottság elefántcsonttornyában. A katedra bűvköre vette körül. Ma már távolról sem ez a helyzet. A professzor igenis megközelíthető, de azt nem lehet elvárni, hogy a professzor közeledjék. Mindenkihez nem lehet közel a professzor. Olyan tömegekkel terhes egy-egy évfolyam, hogy azok mindegyike nem kerülhet kontaktusba a professzorral; ez fizikai lehetetlenség. Az egyetem a kapcsolat felvételére nem tesz különösebben semmit. Nem invitálja a hallgatóságot, de nem is zárkózik el a hallgató elől — talán igen ritka kivételektől eltekintve. A professzor nem verhet dobot a kapcsolatok felvételére. A hallgató az, aki közeledni tartozik. Ennek meg is van a lehetősége. Újra csak a szemináriumra mutatok rá: itt a professzor mindenkit ismer; itt van személyes kapcsolat. Személyes irányítás mellett dolgozhatsz. Tessék a szemináriumon át a professzorhoz közeledni. Mindjárt családias lesz az egye-

temi életed. Tüstént lelkesedéssel merülhetsz be tanulmányaidba. Mindennek az őszinteségből és tudományszeretetből kell forrásozni.

Ha így nézed az egyetemet, akkor nem fogsz megjegyzést tenni igaztalanul. Nem fogod az egyetemet a tudomány léleknélküli adminisztrátorának nevezni, ahol minden üzemszerűen történik a szerencsejáték jellegével.

5. Végül még egy hiányt tárgyalunk. Ez a legérzékenyebb pont. Sok vérzőszívű ember fájdalmát hordja magában. *Szívtelenül és érzés nélkül megy a vizsgáztatás és képesítés vagy nem képesítés.* Hajmeresztő igazságtalanságok történnek a vizsgákon. Ifjúi életek törnek le. Ambíció és hivatás veszti el tüzét, hallgatók hullanak le, mint meteorok a tudomány áldott egéről s vesznek el egészen az emberiség számára a csalódottság keserű tengerében.

Bizony magam is sokszor tapasztaltam, hogy legderekabb jó diákjaimat érte baleset és balszerencse. Ez ellen nem lehet senkit sem bebiztosítani. Ezek az egyetemisták, ha fájlalták is a bukást, volt lelkükben mindig valami felmentés a professzorral szemben. Magukat is okolták. A lélekjelenlét elvesztésével magyarázták sikertelenségüket. Talán a legmegnyugtatóbb magyarázat a legtöbb bukásra az — zárójelben, olyan bukásokról van szó, melyek egészen igazságtalanok —, amelyben a vizsgázók tömegére történik utalás. Ez lehet oka, a látszólagos szívtelenségnek. Napokon vagy heteken át tömegeket vizsgáztatni a legnehezebb feladatok egyike. Nincs benne semmi lehetetlenség, hogy ilyenkor igazságtalanság történik. De kit lehet ezért felelőssé tenni? Talán a professzort, aki maga is szenvedő alanya a vizsgának? Vagy a tömeget, amelyik kifárasztotta és felemésztette idegeit, melyek mégis csak egy-egy ember idegei? Szüntessük meg talán a tömegek áramlását és tudományszomjas futását a kultúra s magasabbrendű képzés felé? Ezeket nem lehet nagy kár és veszély nélkül megtenni.

Itt csak egy segítene: ha növelnék az egyetemek vagy egyetemi tanárok számár. Ez lenne az egyedüli helyes megoldás. De még akkor is kérdéses marad, hogy nem lesz-e továbbra is balszerencse és bukás? S a professzor egyéniségéből folyó nehézségek akkor is nehézségek maradnak. Az egyéniséggel mindenütt — itt is számolni kell.

Befejezésül csak annyit kívánok még megjegyezni, hogy az egyetem is érzi az ifjúsággal együtt a nehézségeket és hiányokat, melyek a tanulmányokat s az ifjúság fejlődését

gátolják. Ha érzik és tudják ezeket a hiányokat az egyetemi tanulmányokból, a maguk részéről mindent megtesznek, hogy ezek kiküszöböltessenek. Ebben bizonyos lehet az ifjúság. Annál is inkább megnyugodhatik ebben, mert professzorai a műveltség és tudás legmagasabb fokain járnak. *(Ü)*

IV. Tu me sequere.

Egyfelől úgy látszik, mintha a magyar életnek semmi köze nem volna az evangéliumhoz. Vezető embereink tesznek elkötelező nyilatkozatokat kereszténységről, a teremtő Isten törvényeiről, miegymás, de nyilatkozataik sorai közül legtöbbször azt érezzük, amivel az emberi szót megvádolták cinikusak: a szó arra való, hogy eltakarjuk vele gondolatainkat. Sokszor valóban azt gondoljuk, hogy inkább ne nyilatkoznának vezetőink, hanem vallanák be gondolataikat. Akkor állást foglalhatnánk velük szemben. Aztán vannak íróink, akik vallomásokat tesznek. Póz és propaganda nélkül hitetlennek, «felszabadultnak» gyónják meg életüket. Ezekkel tisztában vagyunk annyira legalább is, mint ők sajátmagukkal és nem várunk tőlük tevőleges közreműködést el nem múló eszményeink szolgálatában. Bár bosszantó az, ha társadalmi, vagy hivatalosan krisztusinak fémjelzett közületek szemet húnynak őszinte vallomásaiknak és mint a krisztusi magyar jövő prófétáját és apostolát ünnepelnek egy-egy ilyen írót. Mert nézetünk szerint hitetlen és a kereszténységtől elszakadott ember nem lehet építője a krisztusi magyar jövendőnek. Aztán a legrosszabb réteg: a nagyközönség, amelynek tisztára formai hite van. Nem érdekli őt örök élet, krisztusi erkölcs és evangéliumi életnézet, csupán azért keresztény, mivel apja-anyja az volt és legfőbb keresztény tevékenysége abban áll, hogy gyermekeinek keresztény nevelését jónak, helyesnek tartja, mert érzi, hogy építeni minden viszonylatban csak ezekre lehet. A megalapozást fontosnak tartja; hogy aztán a gyermek mit épít az alapokra, azzal nem törődik. A családból örökölt szelleménél fogva kicsit mindig biztos abban, hogy nem azt, amit az egyháziak munkájának folyamán célul kitűznek. Aztán ha igen gyakran csalódni kénytelen, azt hiszi, hogy még mindig erős az ultramontán hatás a katedráinkon. Pedig csak az emberi szellem mindig helyesre törekvő ösztönei irányítják akárhányszor jó útra azokat, akik szabadelvű családi bilincseket széttörve, végső következtetéseket vonnak le a Krisztus követéséből.

Másfelől azonban tévednénk, ha ezt a szomorú képet tartanók a magyar élet hű tükörének. Hiszen végelemzésben nem lehet azt kívánni, hogy a szmokingzsebben is ott legyen az ember rózsafüzére. Vannak műsorszámok életünkben, amikor nem érezzük lényegesnek világnézeti színeinknek lobogtatását, mert arra időnk sincs. Éljük a társadalmi élet sodrában a magunk üdítő szórakozásait és legtöbbször úgy érezhetjük, hogy az etikett külső mázа igenis alkalmas magasabbrendű etikánk kifejezésére. Hiszen még az apostolkodásnak sem mindig helyes formája a rámenő nyiltság. Aztán hogyha templomainknak látogatóiról csinálunk kimutatást, természetesen csak számszerűen, akkor igen érdekes meglepetésben lesz részünk: itt az embereknek nemcsak a pergőképelőadás az ambíciója, és hogyha egy nemzetközi mérkőzést egy őszi vasárnap végigizgul negyvenezer ember Budapesten, akkor ugyanazon a vasárnap egy huszonötezres plébánia hivőseregéből tizenháromezezer megfordult a saját plébániájának templomában is. Délután aztán megy mérkőzésre, vagy nem lehet tőle jegyet kapni a filmszínházban, de ez nem azt jelenti, hogy délután krisztustalanabb, mint délelőtt volt. A kegyelmi élet lendületét a Krisztus asztalánál nem is alacsonyítjuk le azzal, hogy számoljuk a résztvevőket; de a vasárnaponként tett meglepő tapasztalataink csak növekednek, hogyha első péntekeken betérünk valamelyik templomunkba és még jobban elszégyenlenők a magyar élet szerény polgárairól festett sötét képünket, hogyha a húsvéti szentáldozások számáról olyan könnyű volna statisztikát csinálni, mint a vasárnapi miselátogatók számáról. És ez is magyar élet.

Hol van akkor az igazság? Valószínűen valahol ott, hogy ha egy társaságban kimondanak valami újat, ami az evangéliumot volna hivatva helyettesíteni: akkor hozzászól tíz százalék, de már nem helyesli mindenben a felvetett gondolatot, örül a kimondott gondolatnak esetleg harminc százalék, ellene felszólal négy és fél százalék és a többi ötven százaléknak lelkében nem tudott visszhangot kiváltani az ujság. És ha valaki azt mondaná, hogy ennek a gondolatnak van négy és félszázalék ellenzéke, tehát elhanyagolható kisebbség, akkor nagyot tévedne a néma szemlélő. És ugyanígy vannak írói köntösben megjelenő «prófétáink» is honmentő írásaikkal. Folyóiratokat szerkesztenek, amelyek saját magukat nem képesek fenntartani, de közben a nemzet élő lelkiismeretének nevezik magukat vezérszólamaikban.

Ez pedig lehet szomorú tünet is. Mert sok hasznos gondolat sikkadhat így el. Nem örömmel és nem keserűséggel állapítjuk meg ezt a helyzetet, hanem egyszerűen megállapítjuk és csak az a diadal fáj nekünk, amely az evangélium helyettesítésének gondolatát tűzi ki céljául. De amíg ezt megállapítjuk, kidomborodik bennünk a valóság tudata: beszélhetnek a futballsport kárairól bölcs urak; amíg negyvenezer néző néz végig egy nemzetközi mérkőzést bármelyik őszi vasárnap délután, addig az a sport életet jelent. És épígy beszélhetnek az evangélium helyettesítéséről bölcsek és íróasztalemberek; amíg huszonötezer emberből több mint a fele minden vasárnap eleget tesz az Isten harmadik parancsolatának, addig a szóbeszéd legfeljebb bosszúságot okozhat, de nem jelenti az élet megváltozását. És a tömegek a sport mellett vannak cikkecskék ellenére is és a magyar élet az Isten kegyelmének igézetében és Krisztus elveinek irányításában folyik mégoly hangos szabadelvű, vagy modern áramlatok dacára is. Ez következik bizonyára azoknak megnyilatkozásaiból is, akik számára a szó arra jó, hogy gondolataikat eltakarják vele. Mert fontosnak tartják, hogy eltakarják és azt is, hogy pont ilyen szavakkal takarják el. (N)

1. Dynamikus katolicizmus.

Amíg a helyzetnek ilyen fonák mivoltán elmélkedünk, nem szabad, hogy a csüggedés szállja meg világbíró kereszténységünket: a katolicizmust. Mert péntek reggel talán áldozunk és délelőtt már a felekkel vannak tárgyalásaink, vagy alárendeltjeinkkel bajlódunk, és mert vasárnap délelőtt a szentmise áhítatával töltjük meg magunkat, délután pedig mérkőzésre, moziba szóló jegyek után nézünk: ez a dolgok legelső természetes megnyilatkozása. Már az öreg Tertulliánus is így látta a dolgokat, amikor ezt leírta: «Mi nem vetjük meg Isten alkotásainak egy gyümölcsét sem, de uralkodunk magunkon, hogy azt mértéktelenül és rendellenes módon ne használjuk. Azért mi veletek (pogányokkal) együtt lakunk, igénybe vesszük a fórumot, a húspiacot, a fürdőket, a boltokat, a műhelyeket, az istállókat, a nagyvásárokat és a közlekedési eszközöket. Veletek résztveszünk a hajózásban, katonai szolgálatban, földmívelésben és iparunk termékeit vásárra visszük».

Ha kell, szegények vagyunk, de nem siránkozunk és rézkehelyben tartjuk a Jézus Vérét is, mint az afrikai

missziókban; de ha módunk van reá, az emberi pompa legfőbb ihleteivel is kifejezzük ünnepi öntudatunkat. Megmérjük az ételt és nem esszük meg a húseledelt, mert Urunk is böjtölt a pusztában: de ha a közellátás úgy alakul, felmentjük böjtünk alól az egész világot. Tudunk konzervatívok lenni a végletekig, de ha művészetben, társadalmi kérdésben meglepő újságok robbannak elő, azok is a mi lelkiségünk mélyeiből lesznek a történelem közkincsévé. Ha példa kell reá: Aba-Novák festészete a példa az elsőre, melyet hazánkban ma sem tud mindenki elismerni, de Rómában kitüntetést kapott pont az egyházművészeti kiállításokon. És P. Horváth Sándor mély tudományos munkája lehet a példa a másikra, melyet a magántulajdonról írt.

A katolicizmusnak van érzéke a történelem dolgai iránt. Nem csoda ez, hiszen ismeri az emberi lélek mélységeit és a legtermékenyebb kultúrának, a nyugatinak lett az édesanyja. Van benne erő a megmaradáshoz és lendület az alkalmazkodáshoz. De van benne hűség is.

Ez a katolicizmus az egyén lelkére vetítve nem ájtatosságba burkolódzást jelent, vagy gyermekkorból elhozott néhány vallásos szokást, amelyet kényelemből nem vet le, hanem élete végéig cipel, hacsak nem válnak közben nagyon kényelmetlenné. Nem is az élettől elvonatkoztatott, elrévült kapcsolatot jelent a természetfölöttivel, amelynek azonban a mindennapi életünk nyüzsgéséhez semmi köze . . . A mi katolicizmusunk életbemarkolóan, életet irányítóan gyakorlati. Dinamikus erővel telített. Belenyúl a munkánkba, pihenésünkbe, családi életünkbe, közéleti szereplésünkbe; parancsolóan avatkozik a családi életbe, magánéletbe, szerelembe, barátságba, olvasmányba, gondolkodásba, és a legtitkosabb érzések húrjaiba is belemarkol. Mert a katolicizmus az egész embert és az egész életet átsugárzó, mozgató, emelő, és hol nyugtalanító, hol robusztussá érlelő, hol boldogító belső dinamizmus. Kovász a történelemben, kovász az egyes ember életében. Mássá lesz az élet minden viszonylata csak azért, mert katolikus valaki.

(N)

Hűség a krisztusi tanokhoz. Ahogyan a balatoni vitorlázó, ha jól beleidegződött az életösztön, makacsul tartja a szabályt, hogy a hajót soha el ne hagyja, főleg viharban és veszélyben, hogyha élni akar: ilyen makacssággal ragaszkodik a katolicizmus és a katolikus lelkiség néhány alapvető tantételhez és átmeneti szemmel nézve szinte halgatagon hirdeti azokat. Azt gondolná a pár nappal előrelátó ember, hogy legalább elhallgathatna bizonyos dolgokat ez a katolicizmus olykor-olykor. Hiszen vannak kérdések, amelyek néha a tudományos elméletek egy-egy fordulatánál éppen nem hangzanak időszerűen a katolikus tanok közül. Legalább csendben lennénk velük olyankor mi katolikusok. Hiszen a tudományos elméletek majd lejárnak és akkor újra lehet hangsúlyozni a dolgokat. De a katolicizmus nem ezt teszi, hanem mindjárt reámutat az új elmélet és a saját dogmatikájának ellentéteire és tévedésnek mondja mindazt, amivel nem tudja összegyeztetni Jézus, vagy a Szentírás bármelyik tőmondatát.

Ez a hajóhoz való makacs ragaszkodás. *Ez a dogmákhoz való hűség: más szóval a Krisztushoz való hűség*, hiszen a dogmák az ő kijelentései mind, a Szentháromság dogmájától kezdve az Oltáriszentség misztériumáig, vagy akár a pápa tévedhetetlenségéig. Jézus szavából, vagy az Irás szövegéből, vagy az őskeresztények szokásaiból, hitéből vesz minden tételt, amely dogmatikus és alapvető, mert Jézust végtelen hűséges ragaszkodással Istenembernek tartja, a Szentírást makacs hittel a Szentlélek szerzeményének vallja és az Ősegyházat, annak első 4—5 századát (s ez a Szenthagyomány) a krisztusi gondolatok leghívebb magyarázó tekintélyének tiszteletével veszi körül. (Ezért hitforrás a Szenthagyomány is: az első ötszáz év szentéletű püspökeinek iratai.)

Aztán ez az Egyház tántoríthatatlanul hisz abban, hogy azonos alapokon képes lesz megmaradni az évszázadok összeomlásáig. Sőt abban hisz még nagyobb makacssággal, hogy pont ezek az alapok biztosítják fennmaradását a népek, kultúrák és geografiák változása között is. Ezért nem lehet rajta segíteni: ezt gondolják a napok munkásai és a centiméterek gondolkodói. A katolicizmus pedig elmegy mellettük és amikor meghaltak, jelt tesz a sírjukra, azután pedig besorozza őket, emberi szellemeket, rendszereket és népeket

igazságainak bizonyságai körébe. Ha másként nem, negatív előjellel.

A hajóhoz való makacs ragaszkodás a dogmatikához való makacs ragaszkodás a katolicizmusban. És ahogyan a hajóra nem haragszik a veszélyben lévő vitorlázó, épúgy nem haragszunk mi katolikusok a mi dogmáinkra. Mert ha valami fenn képes tartani bennünket és megmenteni képes önmagunkhoz hű életünket, akkor csak ezek az isteni eredetű tantételek azok. Ha ragaszkodunk hozzájuk. Az őrzőangyal gyermekdednek gondolt tételétől kezdve a Szeplőtelen Fogantatáson keresztül a házasság felbonthatatlanságáig mindhez. Megvan az mind jól indokolva és aki kikezdi őket, a történelem fenntartó erőinek és az emberi lélek alapjainak főoszlopait kezdi döntögetni. Azért a kezére kell ütni.

Ez a türelmetlen katolicizmus. Amikor az igazságról van szó, türelmetlen, mint a villamos kalauz, akinek lejárt jegyet mutatnak. Mert ne tessék okoskodni, hanem tessék új jegyet váltani és akkor kész a helyzet.

Természetesen a dolgoknak tökéletes átlátásához hittudományi előadások áldozatos meghallgatására volna szükség. És én nem tudom, hogyha az egyetemista a Pázmány-egyetem főépületében jár, miért ne mehetne be egy-egy előadásra a hittudományi szakra. Főleg ha valamelyik kispap ismerőse hajlandó is kalauzolni őt. Ha mit sem ért az egészből, akkor is fogalmat nyer arról a tudományos felkészültségről, amellyel a hit dolgait tudósaink kezelik. *(N)*

3. Lelkigyakorlat.

A részletek természetesen megbeszélésre szorulnak. És mivel a mi hitünk nem pusztán tudomány és elmélet, hanem elsősorban élet és igazság, a megbeszéléseket jó elmélyedésre alkalmas helyen és időben beállítani életünkbe. A *lelkiatya* az első fok, ahol sok kérdésre kell megvilágítást kapnunk. De vannak *szakelőadások*, melyek világnézeti és hitvédelmi céllal készülnek egyenesen egyetemi hallgatók részére: aki ezeknek meghívóit nem veszi tudomásul és gyorsan hajlandó készen lenni a katolicizmus dolgaival, az elveszti jogát, hogy véleményét alaposnak tartsuk. És ennek is jó dolog utánanézni könnyen vélekedő kollégáink, vagy akár tanáraink priuszában is.

Aztán ott vannak a lelkigyakorlatok. Nagyböjtben hir-

detett előadások alkalmas időben, melyeket az egyetemi hallgató műveltségi fokához alkalmas papok vezetnek. Sok felmerült kérdés kaphat ezek folyamán feleletet.

Az elmélyedésre legalkalmasabb azonban *zárt lelkigyakorlatok* beállítása életünkbe. A magyar katolikus férfivilág számára minden kényelmi és szellemi igény kielégítésével felépült a zugligeti Manréza Férfilelkigyakorlatosház. És diplomás embernek Magyarországon ugyancsak nincs joga teljes értékű véleményt formálni a katolicizmus dolgairól, ha legalább egyszer itt három napot el nem töltött. Nem mintha három nap itt okvetlen elegendő volna minden kérdésnek megvilágítására. Hanem azért, mert aki itt belelátott a katolicizmus lélekformáló műhelyébe, az legalábbis szerényebb lesz, amikor hirtelensült vélekedések feltálalásáról van szó. A lelkigyakorlat nem hittudományi szakkérdések sorozata, hanem életirányító elmélyedés; Istennek és önmagunknak megtalálása a célja. Az evangélium igazságainak nyomán levisz a lélek mélységeibe és Isten szemével nézni a dolgokat: erre állít be három napra. Míg azonban ezt teszi, a csendnek és magánynak lelkét teremti meg bennünk és ha egyetemi hallgatók, vagy akadémikus műveltségű csoportok vesznek részt rajta, akkor megfelelő kultúrájú és lendületű lelkigyakorlatos vezető áll szemben a hallgatósággal és nemcsak mondanivalóinak megépítésénél lesz figyelemmel a hallgatóság körében felmerülő kérdésekre, hanem magánbeszélgetéseinek folyamán színvonalon maradó úr és magyar férfi fog akár végleges válasszal szolgálni, akár pedig lényeges útmutatással fogja megkönnyíteni tájékozódásunkat.

Ha a katolicizmus dolgait komolyan veszi az egyetemi polgár, be kell hogy állítsa programmjába még a végbizonyítvány megszerzése előtt azt a megfelelő három napot, melyet egy manrézai lelkigyakorlat elvégzésére reászán. Később, a diploma és az elhelyezkedés után már jóval nagyobb és nehezebb áldozatot fog jelenteni a háromnapos kiszakadás a munkabeosztásból. Pedig vannak, akik diplomás elfoglaltságuk mellett is évenként megteszik. Mert azt mondják, hogy a manrézát csak egyszer kell megpróbálni, ezután magától visszahívja mindig az embert.

Sokkal kevésbbé mély és hatásos a három esti beszédre és közös gyónás-áldozásra kiterjedő, lelkigyakorlatnak nevezett triduum, amikor az egész napi sodortatás és döcögés a hétköznapok élményein át változatlanul tovább folyik és

csak este tér be az ember rövid félórára a templomba, hogy a szónokot meghallgassa. Csak éppen súrolja a lélek az örökkévalót, mint a víz felett szálló fecske, amikor villámröpülésben egy pillanatra érinti a vizet a szárnyával. A Szent Imre Kollégiumban át is tértünk évek óta a másfélnapos, hatbeszédes, sűrített lelkigyakorlatos rendszerre, amely a megteremtett koncentráltság révén százszor többet ad. De azért nem vetjük meg a triduumot sem, mert ha kevés is, mégis több a semminél. És itt is, ott is, a résztvevők lelkületétől és jóakaratától nagyon sok függ. *(N)*

4. Elmélkedés.

A lelkigyakorlat egyik feledhetetlen élménye mindenféle műveltségű embernek számára: a magány lelke. Itt tanul meg az ember igazán elmélyedni és itt talál rá az elmélkedés termékeny gyakorlatára. Nem is csoda. Háromnapi kikapcsolódás a munka iramából és a szükséges szórakozásokból sok kérdést vet fel a lélek mélységeiből és időt ad a kérdések elemeinek feltárására is. És ez voltaképen az elmélkedés. Tudományos elmélkedés, hogyha a szaktárgyunk körébe vág és vallásos elmélkedés, hogyha a lélek, Isten és az élet kérdéseiből vetődik fel és imádságos készséggel szedjük szét elemeire Isten jelenlétének szent tudatában.

Az ember lelki életét pedig tulajdonképen az elmélkedés teszi változatossá és élvezhetővé. A legegyszerűbb öregasszony is, aki lelki életet él: a szentolvasó titkainak mechanikus recitálása közben elmélkedik. Nagy hittitkok fölött lépked könnyed lépésekkel. És aki megtanulja talán ép a szentolvasó imádkozásából azt, hogy nagy titkok fölött lépdeljen könnyű lábbal, az fel fogja fedezni annak a módját is, hogy a saját életének dolgaiban meglássa Isten nagy titkait és művészi kézzel szedje részleteire az Istennek róla való gondolatait.

Elmélkedni naponként: a kitartó akaratnak és az Istenélmények melegszívű ismeretének színvonalas bizonyítéka. Talán nem is lehet megkívánni minden embertől a mai hajszában. Ámbátor épp ilyenkor volna reá a legfőbb szükség, hogy tisztán lássunk életünk bozótjában. De mindenesetre az elmélkedést meg kell tanulnia annak, aki lelki életét és hitét profán műveltségével egy vonalon akarja megtartani. És ha máskor nem, vasárnapi szentmiséinek egy-egy negyedóráját, vagy alkalmi gyónásainak előkészületeit kell úgy

beállítania esetleg a nappal nyitott templomok csendjében, hogy megragad egy=egy kérdést a saját életéből és Isten kegyelmének fényénél imádságos lélekkel elemeire szedi azokat. A gyónásra való előkészületnél önként adódik ilyen a bánatnak vagy az erős fogadásnak anyagából, a szentmisén az evangélium megfelelő része vagy a szentbeszéd megragadó gondolata ajánlkozik erre és ha valaki rendszeres elmélkedéseket akar beállítani napjaiba, az szebbnél=szebb és mélységes munkák között válogathat az idegen nyelvű katolikus aszketikus irodalomból épúgy, akárcsak hazai szerzők munkáiból. Elmélkedő könyvet évenként egyet fogyaszt az az ember is, aki naponként szokott elmélkedni. Érdemes jót venni és nem rossz dolog azt sem megszokni, hogy esti olvasmányaink ágyban folytatott részét elmélkedő könyvünk egy=egy oldalával fejezzük be. (Már aki ezt a betűnarkotikumos elalvást megszokta.) *(N)*

5. Az Egyház ünnepei.

Van a katolicizmusnak minden elmélkedő könyvnél pompásabb, hangulatosabb és mélyebb gondolatokat kinyilatkoztató kincse, amely mindenkinek rendelkezésére áll és az egyszerű műveltség csakúgy kiélheti igényeit benne, mint a mélységes bölcsesség. A *liturgia* az, mely elsősorban időben kifejeződésre jutó részével: az egyházi évvel és annak ünnepeivel lelkesít bennünket. Az ádventi hajnalok miséinek hangulata, a karácsony, az újév, meg a Szentcsalád gondolatai, hamvazószerda mélységes emberi beállítottsága és a nagyböjt bűnbánati szelleme mind életet jelent sokszor még a közömbösek számára is. Akik egészen rabok, azok is fel szoktak szabadulni egy kicsit karácsonykor és akik egészen cinikusok, azok is megállanak egy gondolatra nagypénteken, és a húsvéti feltámadás körmenete, vagy az úrnapi diadalmenet, melyben az Égi Kenyérrel tüntet az Anyaszentegyház, mind élményt és gondolatot jelentenek a katolikus ember számára gyermekkorának időitől. A pünkösdi éneket (Teremtő Lélek szállj le ránk . . .) még Goethe is tiszteletben tartotta és azt mondotta róla, hogy ez a zsenik imádsága, pedig ő nem volt katolikus és pozitív kereszténységet is merészség volna reáfogni. De az egyházi év és ünnepeinek hangulata vagy igazságainak hatása alól nem vonhatja ki magát kultúrember Európában. Az elmélkedő ember pedig gondolatokat talál bennük, melyek az ünnepekkel együtt

esetleg évenként visszatérnek és mélyülő életnézetünk és emberi bölcsességünk elemeit hozhatják magukkal.

Amikor azonban már itt vagyunk, akkor voltaképen benn állunk a katolicizmus közepén és gondolataink és érzésvilágunk azokban a formákban találja meg hozzánk legmélytobb kifejeződéseit, amelyeket a krisztusi lélek termelt ki magából kétezer esztendő diadalmas és harcos, tehát mélységesen emberi történelmében. *(N)*

6. A lelkiség: életigény.

A lelkiséget is vállaljuk. Mert az embert nemcsak a szerzett tudás jellemzi, hanem az örökölt hajlam és a helyes mederben tartott nemes ösztönélet talán épp annyira. Ha esetleg nem jobban. Azt pedig nem tagadhatjuk ki önmagunkból, hogy a két fenntartó hatalmas ösztönön kívül *a hit ösztöne, az Isten felé irányított vallásos ösztön* is részünk. Ázsiai eredetünk mellett talán nagyobb erővel és eredetiséggel és bizonyára mélységesebb gyökerekkel is, mint formalisztikusnak tartott, vagy hígvelejűnek taksált akárhány európai fajtában.

Egy szókimondó prédikátor így fejezte ezt ki: Hinni kell, mert hit nélkül nem élhet az ember. És aki nem hisz a Hiszekegyben, az hinni fog a babonában és aki nem tudja elfogadni az Oltáriszentség isteni erejét, az hinni fog a kéményseprő keféjének kormos szálaiban.

Ez mindenesetre egy kicsit igen megfogható érvelés, de mélyére tekint a bennünk lévő vallási ösztönnek, mely tárgyat keres és ha helyes tárgyat nem adsz neki, értelemmel és kultúrhagyományokkal igazolható helyes tárgyat: akkor babonákban fogja magát kiélni. A mi hitünk pedig az, hogy Isten egyrészt épp azért lett emberré, hogy ezt a feléje sürgető ösztönt eligazítsa és számára helyes irányt jelöljön ki. Az értelem számára igazságokat jelentett ki, melyek a dolgok szerkezetét mutatják meg Isten terveiben, az akarat számára erkölcsi törvényeket szegezett le, amelyek mellett nyugodtak lehetünk tetteinkben, a kegyelmi életre való meghívása által és a szentségek és az Anyaszentegyház által pedig a lelkiség ösztönös életigénylésének számára olyan területet tett szabaddá, amelyet a legnagyobb szentek sem tudtak teljesen befutni. Jézus hegyi beszédét azzal fejezte be, hogy legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes és ezzel az Isten mértékéig terjedhető feladatot adott a ben-

nünk lévő lelki igényeknek. Természetesen nem érte ezt el egyetlen ember sem, mert hiszen Szent István király emberi tökéletessége egészen másként jellemződik, mint Assisi Szent Ferencé és Szent Ágoston is más, mint szigeti Szent Margitunk. De a lényeg az maradt, hogy *az evangélium az ő programmjával le tud kötni egy embert egész életében a halálának órájáig* éspedig képes lekötni a legellentétesebb jellemű, fajú, korú és műveltségű embereket és az Egyház a szentek életében adta bizonyságát annak, hogy Jézus tanítása minden ember számára a legalkalmasabb és legméltóbb, sőt egyetlen helyes formát jelenti, melyben vallásos életigényeinek megfelelhet.

Mert a lelkiség elől nincs menekülés. Legfeljebb műrostos pótanyagokkal, anyagelvű filozófiákkal, vagy agnosztikus cinizmussal, de tömni kell a lelket és az örök ember sürgető kiáltásaira felelni kell valamit, mert azok őrjítőek tudnak lenni, ha nem kapnak feleletet. Mi Jézus szavait feleljük reájuk és tudjuk, hogy az egyetlen helyes rendszerben állunk, mely az összes kérdésekre megadja az emberi ésszel megfogalmazható legjobb feleleteket. És azt is tudjuk, hogy szinte csodálatos isteni gondviselés folytán ennek az isteni rendszernek emberi részletei is, az egyházi fegyelem, liturgia és szerzetesi szabályoknak formájában úgy reátaláltak a totális ember megnyugtatásának örök módozataira, hogy azzal szinte az emberi faj kipusztulásáig megfeleltek az emberi lélektan összes ismert és még meg sem fogalmazott követelményeinek. És amikor ezek a gondolatok Szent Benedektől Ward Máriáig, a középkori chorális dallamoktól Aba-Novák egyéni erejű szentképeiig nyitnak fel távlatokat az egyetemi polgár előtt, akkor igazán nem nehéz a saját életigényei között felfedezni azt a lelkiséget, amely itt egészen biztosan meg fogja találni saját diadalmas kifutási távolságait.

A jelszó újra és újra csak úgy hangzik, hogy *bele kell állani*. Egyetemen: az egyoldalú értelmi művelődés athenaeumában és a katonaságnál: az akaratfegyelmezés másik egyoldalúságának gimnáziumában ez fokozva követelmény. A totális ember követeli a maga jogait: légy mélyen benne hitbuzgalmi életedben, hogy az egyetemen az akaratod kapjon fejlődési teret, a kaszárnyában pedig az értelem és az Isten törvénye irányítsa akaratod szándékait. *(N)*

7. Katolikus irodalom a könyvtáramban.

A beállás, a dolgoknak fenntartás nélkül való vállalása eszmevilágunk rendjét is jelenti. És két dolog érdekelhet a kultúra legmagasabb értékei közül. Az, ami örök emberi, vagy örök magyar, továbbá az, amit ez a katolikum sugalmazott. És ha az ember egyéniségének és értékének hű tüköre a könyvtára (melyet nemcsak beszerez, hanem ismer is), akkor az emberi szellem legkiválóbb alkotásai mellett ott kell tartanod könyvtáradban az örök magyar értékeket, de nem szabad kihagyni onnan azokat a munkákat sem, amelyeket a katolicizmus gondolatai éltetnek.

Nemcsak világnézeti eligazító munkák jöhetnek itt számításba. Szentírás, egy-két alapvető hitvédelmi, vagy bölcseleti mű, de *nem olyan, amelyet emlegetnek, hanem amelyet te magad használni tudsz, mert élményed volt egyszer.* Ezek mellett azonban a szépirodalomban is fel kell fedezni azokat az értékeket, amelyek nem fejlógatók a katolicizmus címén, és nem limonádék az erkölcsre hivatkozó naivitással, de kiérzik soraikból az evangélium tisztelete és értékelése.

Hogy melyek ezek?

A katolicizmus igazán nem kötelez senkit arra, hogy bizonyos irodalmi kritikák vélekedését fellebbezhetetlennek tartsa. És lehetnek egyházi oldalról fémjelzett művek, melyekről végelemzésben szépen meglehet az egyéni különvéleményed és vannak is itt-ott értékelt irodalmi események, amelyeket akár bizonyos műveltségű rétegek igényei, akár bizonyos személyi kapcsolatok érdekei akarnak kiemelni a hétköznapi szürkeségből. Ezen nem botránkozunk meg, hiszen ezek a dolgok az örök irodalmi harctér, vagy ha úgy tetszik: zsibvásár emberi részletei és megtalálhatók minden világnézet és eszmeáramlat irodalmi életében. A napi hírek kiemelik őket, aztán az irodalomtörténet eltemeti örökre, amint meg is érdemlik.

De ha tárgyilagosan körültekintünk, akkor meg kell látnunk mást is. Azt, hogy a katolicizmus örök emberi nagyságokat képes sugalmazni és írói zsenik egész világát kitölteni. Erre nézve már régóta klasszikus példák tanulmányozását sürgeti a külföldi irodalom. Az olaszok is, de aztán igen színvonalas munkákkal a franciák, főleg azok, akiknek írásaiban a katolicizmus a művészet kiteljesedését jelenti. És ha a Nobel-díjasok között szemlét tartunk, más nemzetbeli örök katolikus értékeket is el kell ismernünk. Írókat

szándékosan nem nevezek itt meg, mert nem dicsekedhetem az egész világirodalom tüzetes ismeretével. De érdemes az olasz és főleg francia irodalom kiemelkedő katolikus írói közül egypárat, hacsak lehet eredetijükben, vagy esetleg fordításban beállítani könyvtárunkba, mert úgyis vastag választófal van közöttünk és a valódi Nyugat=Európa között. Azonban ezeken kívül is tudomásul kell vennünk és pedig örömmel azt, hogy a magyar irodalom katolikus része sem áll már pusztán kegyes jóindulatból, hanem vannak benne időálló teljesítmények és eredmények is. Nemcsak Pázmány jelent már irodalmi színvonalat és Prohászka halála óta újak is vannak, kiknek valóban egyetemes zsenijét a gyermekkori és a népi katolicizmus ihleti alkotásra. Költők (többesszám= ban s nem pusztán a papi taláris díszében), és írók, kik nincsenek irodalmi társaságokban reklámozva és esetenkint talán egy=egy katolikus jellegű folyóirat kereteiből is kitolód= nak, mert zsenijük nem bírja a szerkesztőségi szellem szorí= tásait, de hogy katolikusok ízig=vérig és magyarok és örök mélységűek, azt verseik, karcaik és regényeik (újabban népi leírásaik is) bizonyítják.

Ezeknek a költőknek, íróknak nincs megszervezett közönségük és egyetemeken működő propagandájuk, mint más lelkiségek íróinak. Ez lehet súlyos hiba, de lehet a katolikum természetéből folyó tény is. Ott kell azonban lenni műveiknek a katolikus értelmiség könyvtáraiban és az egye= temi hallgató, amikor gyüjti leendő dolgozószobájának könyvtárát, észre kell hogy vegye ezeket is és rajtuk keresztül kell akarnia felállítani azt az egyensúlyt világnézetében, me= lyet a nem tehetségtelen és agyonreklámozott másféle irányú nagy írók a katolikus lélekben okvetlen veszélyeztetnek, ha állandóan csak az ő szemüvegükön keresztül nézzük szűkebb és szélesebb világunkat: lelkiségünket és magyarságunkat.

(N)

8. Kapcsolatom a katolikus egyesületi élettel.

Íróink kultúránk büszke része. Magános tornyok solo zengő harangszóval. Nincsenek összefogó egyesületeink szá= mukra és inkább a táj jellemzi őket és ők azt a tájat, mely ihletüket adja. Mi élvezzük őket, de nincs jogunk arra, hogy magánosságuk büszke példáját utánozzuk. Épp az ő érde= kükben is, de meg minden katolikus gondolat érdekében körül kell néznünk a katolikus egyesülés frontján. És tudni

kell, hogy ez a front reászorul az egyetemi polgár friss erőire és szaktudására.

Az, hogy az egyesületesdi megfelel-e lelkiségünknek, régi meddő vita tárgya. Lehet, és íróink állásfoglalása valahogy a mi lelkiségünk legtisztább kifejeződése is ezt mutatja, hogy szervezetek talán jobban és mozgalmak még talán legjobban megfelelnek természetünknek. Csak legyen, aki mozgatja őket. De míg ezen vitázunk, mások felismerve a helyzet európai jellegét, elkezdik az egyleti játékot és kisemmiznek bennünket a magunk életéből is.

Halódó egyesületeink felé épp ezért nem nézünk kicsinyes vádakkal az egyetem padjai közül sem. Tudjuk, hogy azok keretek, melyeknek fenn kell maradniok, hogy ha mi jövünk, legyen hely az új gondolatok és magasabb célkitűzések meghirdetésére is. Ezért már az egyetemi hallgató is tájékozódik irányukban és tanulmányozza alkalomadtán őket. És mert az életet szolgálatnak tartja, nem a szórakozásnak és családok versengési céljainak területét látja bennük, hanem azt a teret, amelyet neki kell majd a szolgálat céljai számára meghódítania. Eszményiséggel és a régi szokások lassú átértékelésével. Ezért nem visz magával sértődékenységet sem túlsok naív idealizmust az öregek közé. Tudja, hogy az idő neki dolgozik és a vezetőszerep az ő kezébe jut és jobb, ha fölényének lassú súlya, mint fiatalságának robbanékonysága juttatja ezt kezei közé. De türelmes is, mert bölcs előrelátás az övé, hiszen évtizedei vannak, míg öregjeink legfeljebb évekkel számolnak már. Tiszteletben tartjuk az ő éveiket és biztosak vagyunk a mi évtizedeink célkitűzéseiben. És szívesen el is tarokkozunk velük, mert eközben érik bennünk a mult megértése és a jövő sok feladata.

A katolikus egyesületeinket is alaposan szétrágta a magyar betegség: a semmivel nem törődő tétlenség. Belépek, megfizetem a tagdíjat, de ezen túl hagyjanak engem békével, hiszen eleget tettem annak, ami katolikus kötelességem volt! Hogy az egyesület élő szervezet, amelynek céljai vannak és mozgása és külső-belső életmegnyilvánulásai, azt is észre kell vennünk! A fának terhe a sok száraz ág-bog, amely dísztelen is, akadály is az egészséges gallyak fejlődését tekintve, meg veszedelem is, mert a szél rázza, mozgatja és a sok szárazság lesúrolja a friss, élő hajtások rügyeit is. Az egyesületek nem nagy taglétszámra, hanem élő tagokra törekszenek. Ne azért lépj egyesületbe, mert hívnak, vagy mert X és Y urak is bent vannak, hanem mert igényed az a tartalom,

amelyet ez az egyesület hordoz. De ha igényed, akkor merülj bele és meríts belőle. Ha igényed, akkor feszülj bele az egyesületi életbe: add hozzá önmagadat, és igyekezzél előre vinni, ahol csak teheted.

Jöhetnek idők, amikor a közélet porondjáról, meg az iskolákból visszaszorított katolicizmus a templomban és egyesületeiben él tovább. Kehely lesz az egyesületekből, amelyek a katolicizmust tartogatják és nyujtják a szomjasaknak. Élő, dolgozó, csupa-erő szervezetek legyenek. De ahhoz élő, dolgozó, önmagukat beleadó tagok kellenek. Ne játsszál egyesületesdit, hanem értékes, élő tagja igyekezzél lenni a katolikus egyesületeknek, amelyekbe őszinte lelki vonzalom és ambíció visz. *(N)*

9. Roma aeterna.

Célkitűzés és feladat. Ezek a súlyos terhek nehezednek minden egyetemi polgár vállain és ő nem érzi őket, mert húszéves és tudni is csak kis százalékban akar róluk, mert hogy a férfiélet legfőbb értelme a kötelességteljesítés és nincs mámor, mely felérne a munkáéval: ez azoknak az utaknak végigjárása után lesz az ember élménye, amelyeknek az egyetemi polgár még kezdetén áll. De ez nem baj. Minden életkornak van természetrajza és az volna eltévedés, hogyha az egyetemi évek idején úgy gondolkoznék az ember, mint negyvenéves korában. De hogy ez nem mindegy, azt az egyetemista is beláthatja, ha olvassa az egyre jobban elszaporodó önéletrajzokat, amelyeket jórészt nem közönséges emberek: írók és gondolkozók adnak napjainkban is a magyar szellemiségnek. Kevés van, aki be ne ismerné, hogy egyetemi éveinek idején máskép látott sok kérdést, mint pár évtizeddel később.

A katolicizmus sem tesz kivételt az emberi korok természetrajzával. Mutat azonban egy irányt, mely állandó: az Örök Róma irányát. A civis Romanus klasszikus öntudatát éterizálja lelkivé. S ez nem nyugat felé habzó sznobság, hanem az igazság mélységei és az emberlét megnyugtató megoldásai felé éhező bensőnk dolga. Nekünk magyaroknak pedig különösképen a körülvevő európaiság kultúrkényszerétől való bizonyos fokú immunizálódást is jelent. Mert *a nagy nemzeti kultúrák nemcsak felemelik az embert, de elnyomják benne az egyéniséget is. A római szellem az, mely igazságot sugároz, de szabadon hagyja az egyéniséget.* Igy van

minden egyes emberrel szemben és így kell állania minden nemzettel szemben. Természetes, hogy a gyakorlatban az igazságot kultúrfényben hozza és ez jelenthet, amint hogy kell is jelentenie, kultúrhatást. De a történelem mégis azt mutatja, hogy Róma rugalmassága, melyet a dinamikus katolicizmus jelent, minden népben tiszteletben tudja tartani azokat a formákat, melyek a népi lélek legmélyéről fakadnak és annak legősibb családi értékei. Pontosan legkatolikusabb vidékeinken (Kalocsa, Buják, Csíksomlyó, Menaság, Kazár, Kapuvár, Tura) virágzik legszínesebben népművészetünknek és népi dalainknak ősi televénye, búcsújáró vidékeink népében pedig a katolikum ihlette a népi lelket és a kezdetlessége mellett is totális hitélet annyira eggyéforradt táji adottságaival és magyarságával, mint az élet a gondolkodással. Ezeknek nem kérdés az, hogy mi vagyok előbb: katolikus-e vagy magyar, mert a létben vannak és nem a faluról Pestre keveredett író kávéházi töprengéseinek világában. Mert ez a kettő bennük harmóniát jelent. Márpedig egyetlen harmónia nagyobb bizonyíték a lét mellett, mint sok diszharmonikus okoskodás.

A harmóniát a katolicizmus jelenti e tájak lelkiségében. A vezetésükre hivatott egyetemi ifjúság pedig tudja, hogy az Örök Róma kemény fegyelmet tartó törvényei és lágy anyasága sugározza ide is a katolikum sokszínű áldásait, melyet az Istenember Krisztus Szívéből hozott a világra a megváltó isteni akarat.

Tu me sequere — Kövess engem. Ez az Istenember meghívója a magasabb élet síkjára. És amikor az egyetemi polgár vállalkozik erre minden következmény levonásával, akkor tudja azt is, hogy a dogmatika határozott türelmetlenségétől az elmélyedés lelkén keresztül a vidéki Katolikus Körök belső munkájáig mindent vállal, ami a nemzet továbbépítésének és saját személyi harmóniájának ügyét szolgálja. Munkájában pedig nem marad egyedül. Vele jár a Krisztus, akinek követését élete céljának tűzte ki. *(N)*

V. Ránk vár a nemzetünk.

«Ránk vár a világ, ez a harc a mienk!» — énekelte a magyar cserkészfiú harminc esztendőn át. Ez a harc a mienk . . .

Ha az emberi élet egy-egy problémája megállít s értetlen töröd rajta a fejedet, nyisd ki az ablakod és nézz ki a szabad, nagy természetbe. Odakint, növények, állatok világában nincsen szabadakarat, ott fennakadás nélkül, vakon érvényesülnek a Teremtő iratlan törvényei; találsz ott analógiát minden kérdésedre.

Nézd, hogyan halad előre feltartóztathatatlan az idő. Tavasz, nyár, ősz, tél és újra tavasz, nyár, ősz és tél . . . Végtelen sorban nyomakodnak az évszakok egymás után. Minden évszaknak megvan a maga feladata: mindegyik hoz valamit a természetnek, ami azt egy lépéssel előbbre viszi. És minden évszak hasonló csak az egy évvel azelőttihez, de sohasem ugyanaz. Az idei tavasz mást talál és mást hoz, mint a tavalyi, vagy a jövő évi. Soha nem jön vissza az, ami elmúlt. Csak a hozzá nem értő mondaná, hogy olyan egyformák a nyarak, meg az őszök, mint két tojás. A tojások sem egyformák: nézd, milyen más, egészen különböző élet bújik elő mindegyikből! Az évszakok nemcsak időben, hanem fejlődésben is tovább építik a természetet; az egyik ott folytatja, ahol elhagyta az előtte járó; — és mire újra tavasz lesz, hol vagyunk akkor már a tavalyi tavasz találta állapottól!

Így megy ez a nemzedékek sorozatával is. Váltják egymást a nemzedékek; minden újabb tovább építi az életet, elkezdve ott, ahol az apák generációja abbahagyta. A történelem nem ismétli magát; általában ott, ahol az Élet dolgozik, soha nincsen két egyforma ugyanaz, sem arcban, sem sorsban, sem történésben. A «régi jó idők» soha többé vissza nem jönnek; s a mi fiaink számára a mi évtizedeink lesznek a «régi jó idők». A liberalizmus évtizedei a maguk sok előnyével, ezerszer több átkával nem térnek vissza többé soha. Az első világháború vérpárás évei magában álló történelmi élmény: soha többé meg nem ismétlődik semmi úgy, mint akkor volt. A trianoni két verejtékes évtized elmúlt és nem ismétlődik meg mégegyszer.

A második világháború, a mai idők borzalmas élménye egyedülálló, páratlan kalandja az emberiségnek; ha elmúlt, nem jön vissza többé. Amit a nagyapák feladatul kaptak, amit megéltek, valósítottak, elmulasztottak, az beleépítődött a magyar történelembe és elmúlt örökre; a mai férfinemzedék idegeket őrlő sok súlyos élménye elmúlt; és amit az édesapák nemzedéke el nem végzett a maga feladatai közül, azt többé más nem fogja elvégezhetni. Minden nemzedék új adottságokat talál és új feladatokat. Minden nemzedék előre nézzen és csak a maga feladataival törődjék, mert az ő leckéjét meg nem oldja más, csak ő.

«Ránk vár a világ, ez a harc a mienk!» Az eljövendő három-négy évtized harca a tietek, mai fiatalok. Senki azt helyettetek meg nem harcolja. Az idők méhében rejlő sok-sok feladatot senki más meg nem oldja, csak ti. Kezetekbe kaptok egy totális háborútól megroncsolt, félig letarolt világot; ezen a világon tovább kell bontanotok az életet. A problémáitok másképen színeződnek, mint az előttetek járó nemzedék számára; a fogalmak alatt mást kell érteni most, mint húsz évvel ezelőtt; a tennivalók mások, mint ma. Erre a ti feladataitokra ti készültök fel és csak ezekre kell felkészülnötök és egyedülálló felelősséggel, az egyetlen megoldónak felelősségével kell felkészülnötök. Ki tudja ma, mi vár majd rátok? De egyet tudjunk: hogy akármi lesz a feladattok, azt becsülettel megoldjátok. Mert pár évtizedig lesztek ti a színpadon, aztán elmúlik a ti évszakotok és elmentek a sírba. De az élet tovább gördül és viszi arcán a ti kezetek nyomát.

Az elkövetkező néhány évtized a ti harcotok, a ti munkateretek. Rátok vár a világ. Lássátok, mit csináltok vele!

(K)

1. Nemzedékünk hivatása a háború után.

Mikor lesz vége? Hogyan végződik? Ki tudja?

Ma ember meg nem mondhatja, győztes lesz-e valaki utána, vagy mindkét oldalon csak vesztesek lesznek... És ki tudhatná, hogy mi a győző oldalán állunk-e és hivatásunk az lesz, hogy meggyógyítgassuk a háború sebeit a legyőzötteken, vagy mi leszünk a legyőzöttek és másoknak kellene a mi sebeinket kötözgetniök...

A vonatom sűrű jégverésen szaladt át s az ablakból néztem a pusztulást. Belekalapálta a vetést a földbe! Ott abban az évben nem arattak. A természet törvénye kemény

és nyers. Nem lehet kimenni a jégverés után, hogy feltámogassuk a földre vert kalászokat. Az idei termést majd beleszántják a földbe, de azzal kezdeni már nem lehet semmit; ott idén nem aratnak. Egy év kiesik. Jövőre jön új vetés, új áldás és akkor lesz aratás újra.

Borzasztó volna ugyanezt elgondolni — emberi viszonylatban. Hogy ez a viharverte nemzedék halott; el kell múlnia termés nélkül és csak az utána következő hoz majd aratást... Fellázad a lélek és azt kiáltja: Nem!

Persze, hogy nem. Az embernek értelme van és szabadakarata; az embert külön kétkezi munkával teremtette Isten; Krisztus megváltotta, evangéliumot adott neki. Az embert nem lehet földbe kalapálni. Leszórja magáról a göröngyöt, elhárítja a romokat és építeni kezd még a vihar tartama alatt.

A mai ifjú nemzedék első feladata, hogy ne zavartassa magát a háborútól, hanem tanuljon, minden korábbi nemzedéknél alaposabban felkészüljön, mert nagy szükség lesz majd a tudományára.

Második feladata, hogy ne befolyásolják a háború rontotta közállapotok, erkölcsi züllés, becsület válsága, világnézetek szélben inogása; a soha meg nem ingó katolikus világnézet alapján, a soha el nem fogyó kegyelmi erők segítségével egy durvaságba, bűnbe süllyedt világ kellős közepén építsen magából emberebb embert: vallásosat, becsületeset, tisztát, jóakarót. Ezer romlás körülötte; — ő meg nem romolhat. Destrukció tengere fölötte; — ő konstruktívebb kell maradjon, mint az előző nemzedék.

A mai ifjúság legszentebb felelőssége: a zavartalan praeparatio. Míg csillag esik, föld reng, ő meg nem ijedve, meg nem állva készül a jövőre.

A magyar katolikus ifjúság — épúgy, mint a többi háborús nemzetek ifjúsága — *magához szorítja az evangéliumos könyvet, meg a magyar történelmet* és testével védi, úgy menti át az apokaliptikus viharon. Hogy a háború után töretlen éljen az új nemzedékben Krisztus evangéliuma és a magyarság-öntudat. Mert az evangéliumot csak apostolok adhatják az emberiségnek, apostol pedig csak az lehet, aki fanatikusan hiszi azt, amit tanít és életével igazolja. A mai felnőtt nemzedék eléggé kisodródott az evangélium szellemében; az új nemzedék ezen kell, hogy nevelődjék és a háború után a maga lelkéből árassza majd a megmaradt s újjáépülő világra; hogy jobban beleépüljön, mint a régibe.

A magyarság pedig nem idénycikk. Lehet, hogy a háború után a nagy nemzeti fellángolás véget ér a világon és újra ránk nehezedik a kozmopolitizmus meg az internacionalizmus köde. Nem bánom — odakint. De *a magyar nemzeti öntudattal, magyar szellemmel, magyar kultúrával és öncélú élettel nem lehet játszani!* Annak töretlen élnie kell az ifjúság lelkében akkor is, ha odakint mindent elszürkít s letarol a nemzetközi közömbösség. Ha az angol nem lesz büszke a maga angol voltára, a német, az olasz, a szerb, a francia elfelejti a maga nemzeti szellemét és büszkeségét, a magyar akkor is, szál-egyedül is, büszkén marad magyar és a Széchenyi meg a Teleki Pál nagy magyar gondolataiból épúgy nem enged elveszni egy jottát, mint a szentistváni keresztény-magyarságból. Minderre a mai felnőttek már nem alkalmasak; a mai ifjúság is csak úgy lesz alkalmas reá, ha öntudatosan belénevelődik s ha szívére szorítja, úgy menti meg az evangéliumot és a magyar történelmet.

Minden más feladat részletkérdés és csak ezek után jön.

De a magyar nemzet jövője attól függ, hogyan érti meg intelligens ifjúsága ezt az alapfeladatot és mennyit s hogyan tud belőle valósítani. *(K)*

2. Mai kötelességem a nemzettel szemben.

Nem tehetek róla, egyre bennem zsong a nyomdát nem látott keserű Reményik-vers néhány sora:

Immár vérhullató vitézség,
Mást kiszolgáló kába készség
Elég legyen. Betelt a mérték.
Ha ezer évig voltál bátor,
Most bölcsen gyáva lenni merj,
Szikládon nyugton ülni merj,
Sólyommadár, sólyommadár.
Egymást hadd tépjék, marcangolják
Roppant sasok. Te várd az órát,
Az órát, amely ütni fog.
Kifáradnak a nagy sasok.
A cél a tied, ámde drága vért
Azért minek is ontanál, miért?
Vért, melyből bölcsek, szentek nőnek,
S a betű százszor áldott hősei,
Kár volna újból elfecsérleni . . .

Egymást hadd tépjék, marcangolják
Roppant sasok. Te várd az órát,
A tiedet, mely ütni fog . . .

Ha a mai ifjúság az örök magyar hősi tűzzel szívében és ereiben önként jelentkeznék katonának s a harcterek göröngyeit drága vére áztatná, mi maradna akkor a magyar jövő számára?

Ha szükség lesz rátok, a nemzet hívni fog.

Míg nem hív, ezzel a hallgatásával hangsúlyozza, hogy *értékesebbnek tud benneteket a könyvek, rajztáblák, laboratóriumi asztalok mellett, mint a harcikocsin és a csatarepülőkön.* A ránk szakadó eget hadd tartsák fel az édesapák; védelmükben tanuljon s a jövőt készítse az ifjúság, amely ma a nemzet egyetlen reménye. *Nem gyávaság ma itthon dolgozni!* Sőt az idegháború folytonos hullámmormolásában, míg hírek, hosszú várakozások, megzavart éjtszakák és az otthonok pusztulása őrlik az idegeket, a legnagyobb hősiesség kitartani és a munkát ki nem ejteni a kézből. Egy pergőtűzzel felér az az idegmunka, amely óvóhelyen töltött álmatlan éjtszaka és talán életet kockáztató mentő munkák után másnap délelőtt feketébe öltözötten odaültet a professzor elé — szigorlatra. Ma kitűnő diáknak lenni: hősiesség!

Még *ennél is hősibb teljesítmény a háború rontotta Hinterlandon megmaradni idealistának, nemesnek, tisztának.* Nem hallgatni idegen rádiót; nem ülni fel hisztérikus híreknek; suttogó, romboló, gyanúsító propagandát, amelynek célja az ellenséges ország belső gyengítése, érintetlen lélekkel állni és magunkból *mindig bizalmat sugározni kifelé.* Egy bízó ember ötven csüggedettbe lelket önt; egy bátor kiállás a magyar ideálok védelmében gyáva kushadásra kényszeríti a nagyhangú nemzetrontót, akit talán megfizetnek azért, hogy sötét sejtéseket szórjon el és gyengítse a lelkek ellenállását. Félelemmel bátorságot, megalkuvással magyarságot szembeállítani. Társaságban és villamoson és utcán és diákgyűlésen vagy poharazó csoportokban és egyetemen és családokban hirdetni a magyar bizalmat, hogy akárhogyan dől is el a háború, mi megússzuk, erősebben kerülünk ki belőle, mint valaha! Panaszok áradatában a magyar erőt elkiáltani: mindent kibírunk, mindent állunk, hiszen láttunk ennél nehezebb időket; élünk, győzünk! . . . A bátor hangot itthon az ifjúság kiáltsa. Ő frissebb, mint a felnőtt, ruganyosabb az idegrendszere, erősebb a hite.

Hősi teljesítmény, meglátni a jövőben a férfi feladatát: ép idegek, tiszta vér, gyengítetlen test és lélek a házasság szentségében, családi otthonban teremtsen új, erős nemzedéket. *Hősi teljesítmény : ellenállni a vér és idegek csábításának, nem játszani prostitucióval, sem onaniával*, sem házasságtörő udvarlással, hanem érintetlen tisztaságban végigmenni az egyetemi éveken és megvédeni magadban a magyar édesapát. Nemzetgyalázás a házasság előtti nemi élmény; nemzetgyengítés minden játék és bűn a kemény parancs ellen.

Hősi feladatok, súlyos követelmények, nagystílű nemzetszolgálat!

Lássátok, értsétek, vállaljátok! *(K)*

3. Mire tanít a történelem?

Nem vagyok historikus. Igy hát nem kell attól félnetek, hogy mélyen járó történelmi fejtegetésekbe bocsátkozom. Egyszerű szavakkal elmondom, hogy mire tanít engem, a laikust, a történelem.

«*Iam vidi alios ventos.*» Micsoda erő van ebben a mondásban! *Nem érhet minket olyan megpróbáltatás, amelynél különbet ne láttunk volna ezer év folyamán.*

Ijedős emberek borzongva néznek a jövőbe.

Juj, mi lesz, ha fölényesen győz a német és reánk nehezedik és elnyel bennünket? . . . — Nem lehet egy nemzetet elnyelni, amelynek nyelve, kultúrája, szolidáris egysége ezeréves. 1849—1867. Lenyeltek? Pedig akkor akartak, most pedig nem akarnak. Arra gondolok, hogy egyetlen nép sincs, amely olyan könnyen és jól tanul idegen nyelveket, mint a magyar, — ha akar. De nincs egyetlen nép sem, amely olyan konokul megáll a maga zárt kultúrájában és visszautasít minden behatást — ha úgy akarja. Évtizedek elmúlhatnak, egyszer gyengül a nyomás, és akik addig éltünk hallgatva, újra élni fogunk hangos magyarsággal.

Juj, mi lesz, ha harctérré leszünk, ha angolszász megszállás következik? . . . — Csatatér voltunk százszor is ezer esztendőn át. De a csatatereken jövő nyáron mindig újra megérett a búzavetés. Egy megszállás szörnyű élmény a nemzet számára. A megszálló nem elit csapatokat hoz, hanem harmadrangú népet; ez a leigázottat úgy tekinti, mint az erdőt, bányát, állatot; a férfinép rabszolgája, leány, asszony szabad prédája. Rengeteg könny, keserv, kár, szégyen. De

egyszer végetér. Akkor feltör az új nemzedék, amely érintetlen, erős és felépít mindent újra.

Juj, mi lesz, ha ránk zúdul a szovjet és elsöpör mindent!... — Az lesz, hogy mi, középosztály, meghalunk, mert minket utolsó emberig kiirtanak. A magyar ezer éven át mindig keményen tudott meghalni. A nemzet megcsonkul; de a magyar géniusz levonul a parasztságba és a munkásság egy részébe és ott él csendesen tovább. Átállítják a szociális vonalat, új lesz a nevelés, új a reánk kényszerített világnézet. Sokan elszédülnek, sokan beadják a derekukat; de sokan hallgatva járnak és hordozzák szívükben az evangéliumot és a magyar öntudatot. És vagy lefolyik végre is az áradat, mint visszafolyt Batu kán népe, és leömlött rólunk a török; vagy új világ jön, új kultúra, akkor pedig a ránk hordott iszapon áttör mélyről a magyar vetés: évtizedek, és átmagyarosítjuk a szovjet-theóriákat. Mert mi mindenkinél erősebbek voltunk ezer éven át: ha nem győztünk, feltámadtunk; gondoljátok, hogy most bírnak velünk?

Alig van nemzete Európának, amellyel nem vereked-tünk, és sok ázsiai hullámot is kaptunk. Hol vannak ma? Mi pedig élünk! *A történelem azt tanítja, hogy a magyar nemzet óriási vitális erőit nem lehet megtörni.* Lehet, hogy a mi nemzedékünk nyög és sír és vérzik, és talán elpusztul egy szálig. De jön az új vetés és a nemzet él tovább és egyszer majd felegyenesedik és utána néz az elvonult viharnak.

Másik nagy tanulságunk a Szent István utáni pogány-keresztény háború, Bocskay és Bethlen vallásháborúja, Rákóczi idején a kuruc-labanc szembenállás, de maga a mohácsi vész is, amelynek hátterében Szapolyai János szándékosan késlekedő alakja áll. Arra tanít a történelem, hogy bár nagy véradót fizettünk Európa védelmében, idegenekkel szemben való keserű harcban, *meg nem gyengültünk volna ennyire, ha közben magyar a magyart minduntalan nem marcangolta volna.* Belső viszályok, vallási harcok és osztály-harcok mennyi vért csapoltak, mit elpusztítottak! *Az egységes magyarságot ki törte meg valaha?* Nézzétek végig az ezer esztendőket: minden nagy nemzeti katasztrófa hátterében ott áll valami súlyos belső viszály. Ha mind összefogunk, félretéve egyidőre mindent, ami éket verhet közénk és őszintén keresve egymás erős kezét, a mostani vihart is töretlen kiálljuk. Az ifjúságnak ezt nem volna szabad elfelednie!

A harmadik nagy tanulság az a végtelenül megnyugtató

tudat, hogy *a történelem szálai végső fokon Isten kezében futnak össze.* A Gondviselő szeme rajtunk. Engedi futni a történelmet, ahogyan megengedi a rosszat is a földön; háborút enged és éhséget és gyűlölséget és pusztulást; — de megóvja azt, akivel tervei vannak. Meglátjátok: amikor már úgy érezzük, hogy vége mindennek, összeszűkült a völgy előttünk, mindent elzárnak a hegyek, nincs kiút: akkor a legválságosabb pillanatban mindig lesz egy olyan előre nem látott fordulata a völgyvonulatnak, amely utat nyit tovább, vagy lesz egy olyan mellékvölgy, amelybe elkanyarodva, megszabadulunk a bajtól. Nem történik semmi Isten tudta nélkül. Hajunk szálai is megszámolva; le nem esik egy is úgy, hogy Ő ne tudja. Mitől féltek, kicsinyhitűek? Ha Isten velünk, ki ellenünk?

Ebből a meglátásból viszont súlyos és szent kötelezettség következik. Ha Isten a történelem ura, akkor *ezt a leghatalmasabb szövetségest, ezt a mindig-segítőt emberfeletti áldozatok és erőfeszítések árán is magunkhoz kell kötnünk.* Nem véletlen, hogy közvetlenül a háború megindulása előtt mi rendeztük meg a páratlanul álló budapesti Eucharisztikus Kongresszust. Nem véletlen, hogy személyes barátunk Krisztus földi helytartója. Nem véletlen, hogy amikor legjobban tombol a háború, akkor avatják szentté a mi árpádházi királykisasszonyunkat, akinek egész élete áldozat volt a nemzetért. Vezekelnünk kellene, imádkoznunk, megjavulnunk és Isten törvénye szerint élnünk a magunk keresztény életét, hogy jóindulattal nézzen le ránk a fölséges Isten!

Nagyon komoly dolgokra tanít a történelem!

Akartok belőle egyest kapni? Azt hiszem, ez az egész nemzetünk megmentése lenne. *(K)*

4. Magyar problémák: a nemzetiségi kérdés.

Van valami tépettség a mai elmélyedő, fokozott ütemben öntudatosodó magyarságunkban. Vannak Szekfű Gyula gondolatai szerint magyarok és Németh Antalt szellemi vezérüknek ismerő magyarok és Féja Géza nyomán haladó magyarok és mély-magyarok és népi magyarok. Mind őszinte jóakarattal keresi a legjobbat, mert mind jó magyar; de közöttük feszültség és ellentétek. Turáni átok, hogy még a magyarságunkban sem tudjuk megtalálni egymást?

Én megvallom nyiltan: *Teleki Pált ismerem a nemzet tanítómesterének, és meggyőződésem, hogy az egyetemi ifjúság-*

nak ezt az egészen kivételes nagyságú, világértéket jelentő tudóst és államférfit kell követnie. Teleki Pál személye és irányítása iránti legmélyebb tiszteletben, azt hiszem, mindannyian találkozunk.

Olvassátok Teleki könyveit, beszédeit, töltekezzetek a gondolataival. Ne felejtsétek, hogy a cserkészet legfőbb vezérlő testülete adta neki halála után a «legmagyarabb magyar» címet. Sok élő politikusnál többet segít rajtunk ezekben a válságos időkben az ő holta után is aktív védelmező ereje.

A nemzetiségi kérdés nem elméleti elgondolásában jelent problémát, hiszen ennek *megoldására a magyarságnak Szent István király óta egészen egyedülálló, ezer esztendőn át bevált módszere van.* A felmeredő kérdőjelek a gyakorlati élet mindennapi feszültségeiben gyökereznek.

A hazatért országrészek magyarjai két évtizeden át súlyos elnyomás alatt, nehéz szorongattatásban éltek; nyögtek egy sokkal rámenőbb, önzőbb és barbárabb nemzetiségi politika alatt, mint amilyen a szentistváni magyar elv. Lelkükben keserűség, idegeikben húszévi szenvedés emlékei. Ha nem is bosszút és megtorlást és büntetést mondanak, de valahogyan természetszerűen kívánják, hogy a velük visszatért nemzetiségi töredékekkel szemben legalább olyan előnyös helyzetben legyenek, mint voltak az állam törzsét alkotó népek—odaát. Ugyanakkor az ősi magyar bölcsesség, amelyet még Ázsiából hozott magával, azt kívánja, hogy kesztyűs kézzel bánjunk a visszacsatolt nemzetiségekkel; nemcsak azért, hogy el ne mélyítsük még jobban a mesterségesen fenntartott gyűlöletet, hanem azért is, hogy a magyarságnak sokkal magasabbrendű nemzetiségi elveit és gyakorlatát velük megéreztetve, lelkileg is magunkhoz csatoljuk őket. Ez a kettősség a csonka haza emberét talán éppen azzal állítja ellenkezésbe, akit szíve szeretetével boldogítani akarna: a visszatért magyar testvérrel.

Másik veszedelem, hogy az itt élő nemzetiségek a nemzetiségi problémának a szentistváni alapon való kezelését gyengeségnek magyarázzák és vérszemet kapva, több előnyt akarnak, mint amennyit az ősi elv nyujtana nekik. Elég a Volksbund élesen magyarellenes hangjára, a rutén-földi cseh propagandára, vagy a bácskai horvát agitációra, s az erdélyi román szervezkedésre utalnunk. Mi hűek akarnánk maradni önmagunkhoz; ezt gyengeségre magyarázni egyértékű a legélesebb harcos szembehelyezkedéssel.

De ha az átmeneti idők a mai férfinemzedéknek ezer gondot okoznak is, ti a jövő intelligens nemzedéke, határozottan a szentistváni gondolat alapjára kell hogy helyezkedjetek.

Teleki Pál néhány összetallózott gondolatával állítom elétek a lényeget.

Előttünk jár a nomád hún nép: ő is felvette s magába szívta, asszimilálta az idegen vérből származó harcosokat. «Nem bánta az a hún, hogy az őhozzá tartozó harcosok egy része gótul, másik része alánul beszél, nem bánta, hogyha Attila udvarában hatféle nyelven beszélnek, mert az ő politikai gondolata ezeknek összefogása volt . . . Motun idejében, aki az első nagy hún fejedelem volt, a kínai történetírók azt írják, hogy: mostan pedig mindazok a népek, amelyek íjjal lőnek, mind húnokká lettek . . . Az a gót fejedelem, aki Attila udvarában élt, nem vallotta magát gótnak, hanem húnnak, mert az úr a hún volt és ennek következtében előkelőbb volt húnnak lenni és büszke volt az ember arra, hogy hún . . .»

Folytatódik és kiteljesül ez a politikai gondolat Szent Istvánnál. «Nem faji gondolat, hanem sok együttélő, bár különböző származású, nyelvű emberek, népelemek politikai egybefogásának gondolata. Ez a szentistváni állameszme». Hogy az ősi nomád időkből magunkkal hordozott szimbiotikus politikai gondolat Szent István király korában nyert formát a magyarság számára, amikor a kereszténységet és a királyságot kapta a nemzet, ez a tény világosan mutatja, hogy a keresztény felfogásnak épúgy, mint a fejedelem, az atyai vezérlő és egybefogó központi hatalom ősi magyar gondolatának milyen fontos szerepe van ebben a szentistváni elképzelésben a symbiotikus államvezetésről. A magyar Dunamedence sokféle fajú, nyelvű és kultúrájú népei között erőre, intelligenciára, politikai bölcseségre nézve legkiválóbb a magyar; övé tehát a vezető szerep. *Meghagyja az idegen fajú és lelkű népek nyelvét, kultúráját, de magasabbrendűsége vonzóerejével csendesen, észrevétlen, nem is tervszerűen, de magától értetődően asszimilál.* A nemzet állandósul, s a nemzet tagja mind a velünk szimbiózisban a haza határai között élő többi nép is; az ország hazájává lesz valamennyinek. Vezető benne a magyar. Óriási asszimiláló erő számára a nemzeti királyok magyarsága; jellemző, hogy Mátyás korában Magyarország lakossága 85%-ban magyar volt! Az idegen királyok korában maga a nemzet a szentistváni hagyomány hordozója;

támasza a Szent Korona és a kereszténység, amelyet a haza minden népei közül a magyar vett magára legmélyebben.

A magyarság hagyományos, egészen sajátos megoldása a nemzetiségi kérdés számára a *békés, testvéri együttélés, megértő kezelése a nemzetiségeknek, de magyar súlypont és magyar vezetés mindenben; természetes folyamatként végremenő asszimiláció* anélkül, hogy bármily erőszakos eszköz segítené elő. Teleki Pál szerint a világháború után Európa népei eljönnek majd hozzánk, hogy ezt a mi tudományunkat megtanulják, mert az egyetlen igazi megoldása a nemzetiségek kérdésének. És ezt nem elég elmondani vagy leírni, mert utánunk csinálni csak kevesen fogják tudni: ehhez a magyarságnak sok adottsága és történelmi multban gyökerező hagyománya kell.

Ha a mai idők végsőkig kiélezett nemzeti és nemzetiségi öntudat-kérdései eltompulnak kissé, vissza kell térnünk a mi szentistváni hagyományainkhoz és ebben a nehéz kérdésben újra önmagunknak kell lennünk.

Az új nemzedék nagy kötelességei:

1. Tisztán magatokévá kell tennetek az igazi magyar nemzetfogalmat. Teleki írja: «A mi nemzetfogalmunk nem a nyelv nemzetfogalma, hanem a nemzettestnek fogalma, azok együttesének fogalma, akik a nemzetfeladatot átérzik és vállalják, — egészen mindegy, hogy milyen nyelveken. Latinul vállaltuk sokáig, de az éppen olyan magyar volt, mintha ma magyarul tanácskozunk. A magyar nemzet lényege nem a magyar beszéd, hanem a magyar összefogó erő, politikai vezető tehetség, keleti egyensúlyérzék».

2. Türelem kell a nemzetiségekkel szemben. Ez hozzátartozik magyar mivoltunk lényegéhez.

3. Nagy belső fegyelem kell és egyöntetű felfogás és magaviselet a nemzetiségekkel és a nemzetiségekkel rokonnépességű államokkal szemben.

4. Komoly műveltségre törekedjék az új generáció, hogy a magyarság vezetőszerepét senki vitássá ne tehesse a Dunamedencében. A «primus inter pares» feladatát akkor tudjuk teljesíteni, ha minden tekintetben különbbé nevelődünk, mint a többi népek.

A nemzetiségi kérdés tehát nem bír el frázisokat; nem oldható meg rendőri és szolgabírói, sem katonai kemény beavatkozással. Ez egy népnek ezeréves tudása, történelmi öröksége és történelmi hivatása. Ha meg nem értjük, ezen megbukhatik Magyarország, amint egyszer Trianonban már megbukott. *(K)*

5. Magyar problémák: a szociális kérdés.

Világprobléma, amelynek komoly jelentőségű magyar ága is van.

Lényege: munkához és állásának megfelelő színvonalú megélhetéshez juttatni a nemzet minden tagját.

A kérdésnek óriási multja és hihetetlenül feldagadt irodalma van. Itt részletekkel nem foglalkozhatunk. Le kell azonban szögeznünk, hogy vannak államok, ahol a szociális problémák megoldása sokkal kedvezőbb, mint Magyarországon; de nagy számmal vannak olyan államok is, ahol a kérdés sokkal rosszabbul áll, mint nálunk. Ne engedjétek felfújni a magyar problémát, mintha ez olyan világszégyenéféle volna. Nem igaz!

Azt is le kell szögeznünk, hogy hiába teóriák és próbálkozások, hiába régi és újabb mozgalmak, forradalmak, társadalmi és államelméletek; *a megoldás a katolikus Egyháznak az evangélium vonalán felépített megoldása.* Tanuljátok meg gondosan a két nagy pápai szociális enciklikát: a «*Rerum novarum*» és a *Quadragesimo anno*» kezdetűt. Amíg ezeken át nem rágtátok magatokat és minden részükben meg nem értettétek őket, addig ne vitatkozzatok a szociális kérdésről és főleg, ne hozzatok megoldási terveket.

Vegyétek észre, hogy *a szociális kérdés vonalán zseniális elterelő hadművelet folyik* évek sora óta, éspedig egy állandó észrevétlen irányítás, hogy a probléma izzó lávatömege kikerülje bizonyos körök érdekeit; egy másik, időről-időre felröppentett uszítás pedig felgyülemlett feszültségeket igyekszik az ő érdekeivel ellentétes irányba levezetni.

1. A szociális kérdés két irányban izzik állandóan: támadja a földbirtokot és támadja a gyárat. Az elsőt l'art pour l'art, mintha ez volna a legsajátabb iránya, a másodikat pedig a szociáldemokraták mozgatására. A *nagybirtok* támadói állandóan a «Magyarország-középkori-feudális-állam» nótát fújják és világbotránynak, szörnyűségnek állítják be azt, hogy nálunk még keresztény kézen nagyobb földdarabok vannak. Pedig a földbirtok a legőszintébb s a legkönyebben megfogható tulajdon: sem adó alól nem bújhat ki, sem munkásszociális előírásokból el nem hagyhat egy paragrafust. Kérdezzétek meg, hogy vajjon az igazi nagy vagyonok hol és hogyan bujkálnak: bankok kincses fiókjaiban, részvényekben és értékpapírokban, valutákban, bérházakban, tőzsdén, piacon forgatott tőkékben . . . A nagy-

birtokos nem kapitalista, de a bankár, a tőzsdés az; csakhogy ezt nem lehet megfogni, mert vagyonát el tudja bujtatni és kivonni minden ellenőrzés alól. A sajtónak, szakirodalomnak rendkívül ügyes állandó befolyásolása által a figyelmet folytonosan ébren tudják tartani a nagybirtokkal szemben, mintha az volna az egyetlen antiszociális intézmény. Lehetnek a nagybirtoknak hibái; de hogy magyarabb, önzetlenebb és áldozatkészebb, mint a bujdosó, mozgó tőke, az bizonyos. Én nem szeretem folyton a zsidóságot emlegetni, különösen mióta úgyis rájuk jár a rúd; de a magyar nagybirtok a zsidó tőkénél vagy birtoknál mindig szociálisabb és mindig nemzetibb volt.

2. Ha pedig egyszer-egyszer megszorítják a kapitalizmust, legolcsóbb kibúvó számukra, hogy néhány ügyes cikkel vagy felszólítással az *egyházi birtokokra* fordítja a figyelmet. Ezen aztán úgy szívvel elmarakodnak a támadók, míg belefáradnak. (Emlékszem a keresztény ifjúság körében is nagy szociális érdeklődés idejére, amikor a fiúk égtek a tettvágytól és meg akarták menteni a nemzetet, — és azzal kezdték, hogy hónapokon keresztül gyűlésről-gyűlésre az egyházi birtokokról vitatkoztak és úgy szidták a papokat, hogy csak úgy porzott. Háttérből egy nem egészen árja származású ifjú irányította őket . . .) Az egyházi birtokokkal kapcsolatban néhány egészen egyszerű tényt nem szabad felejtenetek:

— a katolikus egyházi birtokok Szent István királytól származó királyi adományok, amelyek mögött ezer év történelme és tradíciója áll;

— a püspökök ezeknek a birtokoknak csak sáfárai és sem a birtoktestek, sem azok jövedelme fölött nem rendelkeznek szabadon;

— az arányszámot véve alapul, a protestáns egyházi birtok jóval nagyobb, mint a katolikus, mégis róluk alig esik szó; pedig az ő birtokaikat nem Szent István király adta;

— az egyházi birtokok óriási kegyúri, személyi, szociális és egyéb terheket viselnek; súlyos gazdasági időkben a terhek felülmúlják a jövedelmet;

— az egyházi birtokok soha nem zárkóztak el semmiféle szociális vagy nemzeti áldozat elől; de az, hogy el kell venni őket és a szegények támogatására fordítani, tudatos rosszakaratú propaganda; hiszen ha elveszik, akkor az összes terhek az államra háramolnának, ami óriási adóemelést

jelentene az egész vonalon; maguk a birtokok pedig néhány év leforgása alatt zsidókézre kerülnének, magántulajdonba és a közösség többé semmit nem kapna belőlük.

Ne üljetek fel ügyesen irányított uszításnak, amely az egyházi-vagyon-koncot csak azért dobja a közvélemény elé, hogy a figyelmet a nagytőke valamely érdekéről elterelje. Ha sajtó, parlament, vagy bizonyos pártok és egyesületek igen hangosak az egyházi vagyon elleni panaszoktól, akkor mindig nézzetek jól körül, hogy vajjon minek palástolására kellett újra a jól bevált spanyolfal . . .

Az egyetemi ifjúság meg kell szokja, hogy minden kérdésben legfőbb vezérlő csillaga az Igazság legyen. Titeket ne lehessen beugratni és az orrotoknál fogva vezetni. Sokszor gondoljatok az ószövetségi Szentírás egyetlen mondatára: «A hang ugyan Jákob hangja, de a kezek Ézsau kezei». Viszont arról legyetek meggyőződve, hogy a szociális kérdést igazán csak újszövetségi: evangéliumi alapon lehet megoldani. *(K)*

6. Magyar problémák: a protestáns-kérdés.

A protestantizmus létezése: történelmi adottság. A katolicizmussal való évszázados küzdelme: történelmi tény. A dogmatikai téren való éles szembenállás, amelyen sem barátság, sem magyar érdekre való hivatkozás, hanem egyes-egyedül a protestánsoknak az Egyházba való visszatérése segítene, megdönthetetlen történelmi valóság.

Olvasd el Koszter atya: «Kérdőjelek a fiú-szívekben» c. könyve 229-ik oldalán a protestáns kérdésről írottakat és gondolkozzál fölöttük.

Téged a protestantizmus ne érdekeljen dogmatikus szempontból, a hittartalom és a világnézeti állásfoglalás szempontjából. *Egymás jóakaratát tiszteletben tartva, nem támadva egymást és minden fölösleges hitvitát kerülve, testvéri békességben kell egymás mellett élnetek.* Ne kezdj vitát velük, mert lehet, hogy nem vagy eléggé felkészült a fennforgó kérdésben és megakadsz; arra pedig semmi szükség, hogy a katolicizmus benned vereséget szenvedjen az ellenféllel szemben. Viszont azzal számolnod kell, hogy világnézeti kérdések egész sorában más lesz az ő állásfoglalásuk, mint a tied; ismerned kell annyira a katolicizmussal szemben fennálló különbségeket és eltéréseket, hogy adandó alkalommal világosan meglásd azonnal: itt mélyen gyökerező

ellentét van a katolikus és protestáns felfogás között. Ilyenkor *vita nélkül, kételkedés nélkül, fontolgatás nélkül tartod a katolikus álláspontot.*

Te a protestantizmussal nem dogmatikus vonalon fogsz az életben szembekerülni, hanem mint hatalmi erőtömbbel a földi érdekek vonalán. Amikor ösztöndíjra pályázol és azt protestáns fiú nyeri el előtted. Amikor állami állást: hivatalt, kórházi vagy tisztiorvosi helyet, anyagi előnyt jelentő megbízást pályázol meg és melléd áll, támogat (szokása ellenére) a katolikus társadalom néhány nagysúlyú vezető ura és a helyet mégis protestáns versenytárs nyeri el helyetted. Amikor ügyeiddel magas hivatalokban jársz és sokhelyütt protestáns intéző urakkal találkozol a döntő polcokon, akik a te ügyedet hidegen kezelik és véletlenül-e vagy szándékosan, gyakran mögéje csusztatják a párhuzamosan futó protestáns aktáknak. A protestantizmus ma zseniálisan megszervezett hatalmi csoport, amely nem síppal-dobbal, hanem észrevétlen csendben, mondhatnám: ösztönös melléállással viszi előre a maga népét és foglal el számarányán messze túl vezető pozíciókat az országban. Te ilyenkor keserűen fogsz kifakadni a katolikus főpapok ellen, akik szerinted «nem csinálnak semmit»; de arra nem gondolsz majd, hogy te magad sem állsz a katolikus érdekek mellé csak azért, mert katolikus ügyről van szó és csak a magad esetében, amikor ebből hasznod lenne, kívánod meg a katolikus szolidaritást. *Az egész katolikus tábor lemarad a sokkal jobban megszervezett és öntudatosabban összetartó egész protestáns tábor mögött.* Úgy kell neki! Ha a szolidaritás tudományát nem tudja és nem akarja megtanulni, ám lássa, hogy másodrendű honpolgára lesz az országnak, hetven százalékon fölüli számbeli túlsúlya ellenére.

A katolicizmusnak és protestantizmusnak dogmatikus, világnézeti és hatalmi ellentéteik dacára *nagyon komolyan kell összefogniok minden olyan téren, ahol a nemzet érdekeiről van szó.* Ott félreteszik mindazt, ami elválasztja őket és nem ismernek különbséget maguk között. A magyarságvonal öntudatos és konstruktív ápolása mind a kettőnek történelmi felelősséggel kötelessége. A közéleti tisztaság kérdésében egyik sem ismerhet tréfát. A szociális problémák megoldásában szívvel-lélekkel együtt kell fáradozniok; itt a katolikusok vannak fölényben, mert a pápai enciklikákban ők hozzák az igazi megoldást; az ellentét magva ott van, hogy zet a másik tábor nem hajlandó esetleg elismerni. A vallás-

erkölcsi alapon való tanítás, nevelés, ha alapjában másképen színeződik is kettőnk kezén, mégis önmagában, létében, elismertetésében mind a két tábornak egyformán szívügye és történelmi felelőssége. A felbonthatatlan házasság, sok-gyermekes családok, a magyar embertermés elősegítése épúgy saját problémája katolikusnak és protestánsnak egyaránt, amint egyformán érdeke mindkettőnek a vegyes-házasságok számának lehető minimálisra való csökkentése. Ebben a kérdésben az ellentét vonalán találkozunk egymással. Ilyen közös érdeket és felelősséget jelentő kérdésekben össze kell fognunk és meddő vitát félretéve, vállvetve dolgoznunk a nagy kérdések helyes valósításán.

Ostoba és magtalan vitát eredményez csak a «ki a jobb magyar?» kérdésnek minduntalan való fel-felvetése. Protestáns részen talán többször hangoztatják a hazafiság jelszavait, mert náluk a hazafiság bizonyos mértékig a hiányosabb hittartalom kiegészítésére is szolgál; de sem a magyar öntudatuk, sem az áldozatkészségük, sem az aktív nemzetszolgálatuk nem különb a katolikusokénál. *A «katolikus magyar» éppen úgy zárt fogalom, mint a «református magyar».* Vallása erejénél fogva egyik sem különb magyar a másiknál; minden az egyes emberen függ; ha aztán mind katolikus, mind protestáns oldalon akad a sok becsületes magyar között hazaáruló is, kém is, gyáva is, az nem a vallás hazafias vagy nemzetellenes voltát tükrözi, hanem egy-egy ember erős vagy gyenge jellemét. A protestáns szülők fia sem születik különb magyarnak, mint a katolikus szülőké; és a protestáns templom és iskola nem nevel különb hazafiakat, mint a katolikus templom és iskola. «Magyar vallásról» beszélni pedig történelmi tévedés, hiszen Luther sem volt magyar ember és Calvin János sem; Szent István király viszont, aki a római kereszténységet az országba hozta, jó magyar ember volt. Komikumba fúló viták magja tragikus: hogy két testvér szájjal akar jobb magyar lenni egymásnál, nem a nemzet egyformán hű szolgálatára törekszik minden erejével.

A protestáns problémának létezése magától élezi ki bennünk a katolikus összetartásnak, szolidaritásnak kérdését. Nem mások ellen, embertestvérekkel szemben, hanem a magunk védelmére és erősödésére. *Tanuljatok a protestánsoktól!* Összetartást, egymás mellé kiállást, egymásnak segítését minden kicsi és nagy ügyükben. Tanuljátok meg, ahogy ők, egyetemi hallgató, vagy legmagasabb polcokon álló állami hivatalnok korukban magától értetődően szol-

gálatára állnak, mindig egyházuk és hitsorsosaik ügyeinek. Tanuljátok meg azt a mindig résen levő éberséget, amely minden állást számontart, mindegyikre évekkel előre beállítja a maga jelöltjeit, utánajár idejében, úgy, hogy mire a katolikus tábor ráeszmél, hogy egy fontos pozíció megüresedett, már akkor az elvileg odaigérve, várja a maga protestáns elfoglalóját. És tanuljátok meg az ő vallási öntudatukat: ahogyan büszkén vallják magukat reformátusnak minden alkalommal; és ahogyan hallgatag tisztelettel néznek fel az ő vezető pásztoraikra. Soha nem fogjátok hallani, hogy református ifjú szeretetlenül kritizálja az ő egyháza fejeit; viszont gondoljatok a katolikusoknak a mi püspökeink, az apostolok egyenes utódaival szemben olyan sokszor felhangzó igazságtalan, durva és értetlen vádjaira és kritikáira. Nagyon jó a magyarországi protestantizmus arra, hogy a magyar katolikusok megtanuljanak tőlük helyesen, fegyelmezetten és öntudatosan katolikusnak lenni.

A katolikus-protestáns probléma a te lelkedben ne legyen keserű pont. Létezését tudomásul veszed, ahol szembekerültök, becsületes eszközökkel megküzdesz vele, egyébként legfőbb célod: élni becsületes mélységgel a te katolikus hitedet és nem törődni senki mással. *(K)*

7. Magyar problémák: a zsidókérdés.

A történelmünk legutolsó évtizede a nemzeti szocializmus nagy multtal rendelkező, óriási ütemű antiszemitizmusa erejével felébresztette a magyar társadalomban is a zsidóellenes hangulatot és indukált egy mesterséges élesztéssel kiélezett antiszemitizmust, amelyen azonban megérzett az import szaga: utánzás volt és nem ösztönös magyar önvédelemből fakadó. Pedig nekünk sokkal több okunk lett volna, mint a németeknek, hogy a zsidóság visszaszorítását minden rendelkezésünkre álló eszközzel szorgalmazzuk, mert nálunk anyagi, gazdasági téren is sokkal nagyobb hatalommá lettek, mint Németországban s emellett, ami sokkal nagyobb baj, átvették a sajtó, az irodalom, a művészi élet, a közerkölcsiség irányítását is és ebben mérhetetlenül nagy károkat okoztak a magyarságnak. Én a szellemi és erkölcsi téren jelentkező káros hatásukat sokkal veszedelmesebbnek tartom, mint a gazdasági életben kivívott vezető szerepüket. A zsidó tőke, ha nemzetközi is, mégis itthon maradt, itt épített és az itthoni gazdasági életet mozdította elő, míg az itt gyökeret

vert idegen nemzeti tőkék kimondottan idegenül viselkedtek és kezdettől fogva kifelé húztak az országból. A magyar irodalom azonban a zsidó mecénások és kiadók és írók kezén idegen patinát kapott témáiban is, erkölcsi és világnézeti felfogásában is; a magyar sajtó elveszítette idealizmusát és túlságosan földön gördülő érdeklődést mutatott; a színpadon, tárlatokon, hangversenytermekben azok érvényesültek, akik mellé ez a támogató tőke odaállt és ennek a tőkének nem voltak nemzeti szempontjai; a magyar áldozatkész lélek és messzenéző idealista életszemlélet rengeteget veszített az ő életművész és vaskosan egoista ráhatásuk által; erősen erotikus keleti stílusuk pedig súlyosan meglazította a magyarság önmagában kemény, tiszta erkölcsiségét. Ha a gyakorlati sorrend mást kíván is, *logikailag sokkal fontosabbnak tartom a százszázalékos őrségváltást a szellemi vonalon, mint a gazdaságin.* (A gyakorlati megoldásban együtt jár a kettő, sőt előre tolódik a gazdasági megoldás, mert a szellemi életet is a tőke táplálja és irányítja, ha tehát ki akarjuk venni kezükből a magyar szellemi élet irányítását, biztosítani kell az irodalomnak, művészetnek magyar szellemű, keresztény szellemű mecénásokat.)

Szeretném, ha elolvasnátok a «Kérdőjelek a fiúszívekben» című könyvemben írt fejezetemet a zsidókérdésről; akkor nem kellene ismételnem önmagamat s viszont sok alapvető megállapítást nyernétek belőle.

Nem tudjuk, milyen véget ér és milyen világot hoz a háború. Az olaszországi összeomlás megdöbbentő reveláció volt: egy nép, amelyet húsz éven át a fascio nevelt s amelynek fiatalsága egészen ebben az ideológiában nőtt fel, egy hét alatt el tudott dobni minden nemzeti gondolatot és ujjongva odaállni a régi liberalizmus mellé! Akkor a szovjet az orosz néppel hasonlíthatatlanul nagyobb eredményt ért el! Nem hasonlítom egyiket sem a magyar világunkhoz, mert ott mindkét helyen egy új párt hozott új világot, míg nálunk az ezeréves magyar szellem mélyült el Horthy Miklós fehér ellenforradalma óta, de a kormányzó úr csodálatos államvezető bölcsessége elkerült minden diktatórikus vagy párthatalmi újjáteremtő megoldást: *itt a nemzet, az ezeréves egész-nemzet újult meg, nem egy kisebb csoport kényszerítette rá akaratát a többire.* A mi antiszemitizmusunk nemzeti önvédelem volt és vallom, hogy a nemzetnek joga van védelmi rendszabályokat hozni egy-egy faj vagy embercsoport ellen, amelyről úgy ítéli, hogy a nemzet összességére

káros. A magyar törvények előtt mindig tisztelegve állok meg; s bár a mi zsidótörvényeinket nem tartom sem szerencsésnek, sem igazságosnak, nem írok kritizáló mondatot róluk. Vallom azonban, hogy a nemzet keménykezű védekezése nem jogosít fel senkit önbíráskodásra: abból, hogy a magyar nemzeti közösség visszaszorítja a zsidóságot az élet minden vonalán, *senki egy-magyarnak nem lesz joga arra, hogy bárhol is egy-zsidót megtámadjon, ócsároljon.* A közösség érdeke sokszor az egyén érdeke fölé magasodik; de semmiféle egyén nem kaphat különleges jogokat az embertestvérével szemben akkor sem, ha az illető zsidó. Nem úri és nem elegáns egyébként sem, most lenni nagyhangú zsidóüldöző-nek, amikor törvény és közszellem visszanyomta és megalázta a zsidóságot. Ez olyan, mint amikor az arab leköpdösi a halott oroszlánt, amelytől, míg mozgott, rettegve félt.

A zsidókérdésről itt csak két komoly megjegyzést.

Állásfoglalásod ebben, mint minden egyéb kérdésben is, jól megfontolt, világnézeteddel harmonikus és totális legyen. Nem elég, ha a zsidóság gazdasági visszaszorítása mellett tüntetsz, harcolsz s a közéleti téren való teljes semlegesítésüket követeled — s ugyanakkor mást mond a száj és mást tesz az ember. Ha egyszer elhatároztad, hogy nem vásárolsz zsidónál, akkor könnyebbség vagy kényszer se hajthasson oda: «mert ott olcsóbb», «mert közelebb van», «mert ott mindig kapni mindent», «mert ott olyan szívesen kiszolgálnak.» Ezek éppen az ő gazdasági előnyeikhez tartoznak, ezek teszik őket veszedelmessé. De ennél még fontosabb, hogy míg megjátszod a nem-alkuvó antiszemitát, ne legyen zsidóleány szeretőd, ne járj a zsidó kocsmájába, ne rajongj zsidó származású színésznőért és sportcsillagért, ne mondj zsidó vicceket, ne olvasd az ő magazinjaikat, ne mutogass pornográf képeket, amelyek tőlük valók, szokj le a pesti zsargonról, amely az ő stílusuknak nyelvrontó beszivárgása a zengő, szép magyar nyelvbe. De legyen ezeken túlmenőleg egészséges érzéked annak a stílusnak megérzéséhez, amely irodalomban s mindenben a zsidó hatást jelenti: és moziban, színházban, könyvben, ujságban, dalban, zenében utasíts el magadtól mindent, ami nem magyar és nem művészi, hanem szemita hatás alatt elrontott. Nehéz a kérdés azért, mert ez a hatás fokozott érzékiségben is nyilvánul, ez pedig benned, az idegeidben és fantáziádban hatalmas szövetségest talál. Tehát, magyar fiú, önmagadat is le

kell győznöd, ha a zsidót igazán le akarod győzni minden vonalon.

A másik figyelmeztetésem: ne ülj fel olyan, szélsőséges irányból jövő uszításnak, amely a katolikus Egyházat zsidóbarátnak, a főpapokat a zsidóság igazságtalan védelmezőinek tünteti fel. A nagyhangú vádaskodók a mai idők szülöttei és csak divatból nagy antiszemiták; a katolikus Egyház akkor is az volt a maga keresztényi, felebaráti-szeretet-törvényes módján, amikor világszerte a liberalizmus volt az úr és a zsidót nem is édes egy-testvérnek, hanem fölöttesének ismerte el a keresztény társadalom. *A zsidótörvény tárgyalásánál pedig a felsőházi főpapi felszólítások soha nem a zsidókat védték, hanem a katolikusokat, akik zsidókból lettek és az Egyház szentségeit:* a keresztséget és a házasságot; mert semmiféle államhatalomnak nincs joga arra, hogy meghatározza, kit fogad ő el keresztténynek, sem arra, hogy új házassági akadályokat állítson fel. A keresztség szentség és a házasság is szentség; ezek fölött egyedül a katolikus Egyháznak van joghatósága. Nem hozhatott a magyar törvényhozás két háza egymásután két olyan törvényt is, amely szükségtelenül, tisztán csak hibás megfogalmazása miatt, az Egyháznak szentségeibe kontárkodik bele, anélkül, hogy a katolikus Egyház főpapjai határozott tiltakozó szavukat felemeljék a túlkapás ellen. A törvények nem divat szülöttei és nem korszellemből születnek, hanem történelmi jelentőségűek. Ez a történelmi felelősség állította szembe a magyar katolikus főpapságot a magyar zsidótörvény protestánsok fogalmazta, tehát a kellő szakértelmet katolikus dolgokban nélkülöző szövegezésével. Egyébként jó tudnod, hogy bár a katolikus Egyház többet küzdött a világ zsidóságával az elmult csaknem kétezer esztendő alatt, mint akármelyik államhatalom, mégsem nézte és nem nézi őket soha ellenségeinek, hanem olyan embertestvéreknek, akik nem ismerték még meg a Megváltót, akikhez tehát neki küldetése van. Az állam dönthet arról, hogy kit ismer el a nemzettesthez tartozónak és kit fogad el állampolgárának; de arról, hogy kit szabad megkeresztelni és ki keresztény valójában, egyedül az Egyház dönt. A keresztvizet az állam le nem moshatja senkiről; az ilyen hatalomba gyökerezett törvény tehát gyökértelen. Itt ütközött az Egyház és az állam. És a következő évtizedek a lecsillapult emberiségnek majd megmutatják, hogy mint mindig, most is az Egyháznak volt igaza.

Jól jegyezd meg egyébként, hogy te, mint mindenben, a

zsidókérdésben is a katolikus álláspontot kell, hogy elfogadd és képviseld. Mert korszellemek és azok túlzásai elmúlnak, az Egyház állásfoglalása azonban örök érvényű és döntethetetlen. *(K)*

8. Magyar problémák: a szabadkőművesség.

Az Egyházi Törvénykönyv 2335. canonja szerint, akik szabadkőműves szervezet tagjai közé lépnek, ipso facto magukra vonják a Szentatyának egyszerűen fenntartott kiközösítést. — Az 1240. canon pedig halálukban az egyházi temetéstől fosztja meg őket.

«Felvilágosodás.» — «Haladás.» — «Jótékonyság.» — Ilyen ünnepi címek alatt végzi fúró, romboló munkáját a szabadkőművesség Egyház és nemzet ellen. Működésének iránya kimondottan vallástalan és kozmopolita. Ünnepi tógának húzza fel a humanizmust és bizony sok intelligens embert is megtévesztett a multban. Az óriási világszervezetnek tíz évvel ezelőtt körülbelül 30 ezer páholyban négy és félmillió tagja volt. Tagjaik egymást hivogatták, csalogatták, gyors előmenetelt, elsőrendű összeköttetéseket és minden anyagi támogatást biztosító háttért ígérve az új tagoknak. Az ígéretek be is váltak, mert a szabadkőműveseknek mindenütt voltak vezető állásokban nagybefolyású tagjaik és akár felemelni, akár megfojtani kellett valakit, a szervezet mindig óramű pontosságával működött. A világot behálózó titkos társaságot azonban mindig ellenségnek ismerte a katolikus Egyház és súlyos büntetésekkel iparkodott távoltartani tőle tagjait.

Nincs idő arra, hogy részleteket adjak; olvassátok el Somogyi kitűnő könyvét a szabadkőművességről és nézzétek át figyelmesen a tagok névsorát is. Nagyon tanulságos olvasmány. Elég itt megjegyeznünk azt, hogy az első világháború megindításában, a Monarchia szétzüllesztésében és a Páris körüli békék diktálásában szinte kizárólag szabadkőműves vezérek működtek; Trianont nekik köszönhetjük. Magyarország belső életében minden egyházellenes megmozdulást ők irányítottak, az egyházpolitikai harcokban a liberalizmus szent nevében ők támadtak, az őszirózsás forradalom előkészítése az ő érdemük; az egyetemen olyan szomorú emlékű Galilei-kör, amelynek lelkismeretét terheli a magyar egyetemi ifjúság világnézeti lerontása, szintén szabadkőműves intézmény. A nemzeti ellenforradalom

egyik legnagyobb ellenségének ismerte a szabadkőművességet és be is tiltotta azt, összes páholyait feloszlatva és vagyonát nemzeti szervezeteknek juttatva. Ennek dacára titokban tovább működött mind máig; és ha a háború negyedik esztendejében már kemény kiállással kellett harcolnunk a belső destrukció ellen, akkor a titokban újra nagy erővel dolgozó szabadkőművesség ellen harcoltunk. Nyissátok ki a szemeteket és lássátok meg a titokban fúró, bomlasztó kezet.

Az egyetemen ma a liberális elemek újra mozgolódnak, a Galilei-kör újra lélekzik. Fegyverük eleinte a gúny, fölényes lekicsinylése mindennek, ami vallásos (a nemzeti gondolatot ma még nem merik bántani; de egyszer gyengüljön meg csak kissé az erős gerincű nemzeti irány, majd meglátnátok, hogy micsoda kozmopolita hangokkal lenne tele egyszerre az egyetem!), a cinikus kételkedés és kritika, később a nagyhangú letorkolás és végre a hangot mindenki másba belefojtó terror. Nyissátok ki a szemeteket és figyeljétek!

Ellenszere nem az ököl és a gummibot. Ellenszere a vallásos és nemzeti öntudat, a magunk világnézetének fanatikus és szuggesztív erejű megvallása, intelligens kiépítése katolicizmusunknak és magyarságunknak, és a titkon mozgolódó rontó elemeknek a diákegyesületekből és az egyetemről való erélyes eltávolítása. Ne üljetek fel sem a szép karriérrel való csalogatásuknak, sem a sokkal szabadabb, szinte korláttalan szexuális erkölcstörvény hirdetésének. Keményen álljatok a magunk evangéliumi elvei mellett és szilárdan akarjátok a világot és a jövőt úgy, ahogyan azt a kemény férfiak, az emberebb-emberek maguk számára megálmodják.

A szabadkőművesség sem az egyetemen, sem később, a hivatásod országútján, beléd ne kaphasson, el ne csábíthasson! Krisztus éljen és a magyar nemzeti géniusz!

(K)

9. «Első magyar...» és «Nemzeti...»

A könyvünk fejezetei közé bevettem egy ilyen címűt is: Mikor hal meg végre a frázis? Ugyanezt kérdezhetnők magyarságunkra vonatkozólag testvéreinktől is, önmagunktól is.

Operett-előadásra hívott el a barátom. Sablónos, érzéki, buta és ízig-vérig szellemtelen tákolmány volt, a megszokott testi szerelemmel, nyomdafestéket el nem bíró kuplé-

szövegekkel, percenként nyílt házasságtörés-hirdetéssel és olyan arcátlan erotikával, amelytől az embernek elejétől végig a torkában forrt a harag. A közönség fajtája és igényei szerint csámcsogott, vagy undorodott, vagy unatkozott. Egyszerre, valamelyik felvonás végén, váratlanul és egészen oda nem illően felhangzott néhány frázis a honát védő hős katonáról és a háromszínű lobogóról, — és akkor az egész közönség, mint egy ember ugrott talpra és tapsviharban, tombolással és hangorkánnal tüntetett a magyar eszme mellett. Arcpirító volt, mert sem a zászló nem illett oda, sem a magyar frázis. De nekünk ez kell. A legunalmasabb szónok dörgő tapsot kap, ha a végén néhány hazafias frázist vág ki. És mindent megbocsátunk, mindent elfelejtünk, a mennyezetig ugrálunk lelkesedésünkben, ha bárhol felcsendül a mindent megmozgató, mindent feledtető hazafias frázis.

Ez, valljuk meg, egy kissé balkáni vonás bennünk. Egyébként nem vagyunk balkániak semmiben, de ezzel a naiv bedőléssel a frázisnak: nem birunk. Pedig csak öntudat és intelligencia kérdése az egész. Magyarságában intelligensebb és öntudatosabb közönség megverte volna a színészeket, akik a szent magyar gondolatot és a nemzeti ereklyét: a háromszínű zászlót súlyosan profanizálják és megetette volna kéziratát a szerzővel, aki előtt semmi sem szent. Az a jólöltözött fővárosi közönség tapsolt, ujjongott és nem vette észre, hogy szégyelnie kellene magát.

Sehol a világon nem találnátok azt a mély hazaszeretetet és a történelemnek, az ideáloknak, az ereklyéknek ezt az őszinte tiszteletét, mint nálunk. De sehol olyan profanizálását ugyanezeknek az érinthetetlen, nagy dolgoknak nem látjátok, mint itt. A malátakávét Szent Istvánról nevezik el, a hashajtó vizet Hunyadi Jánosról, a cipőkrémet Szent Imréről. Ha egy névtelen zsidó pénzváltóüzletet alapít, az okvetlenül «Magyar . . .» vagy «Első magyar . . .» vagy «Nemzeti . . .» lesz, de az lesz a fehérneműmosóda is, meg a papírkereskedés, meg a drogéria. Lépten-nyomon hazafiaskodunk és nem vesszük észre, hogy kincseinket szórjuk az ebek elé. Mert ahogyan nem szokott az ember a gőzfürdőben rózsafüzért imádkozni, ugyanúgy nem volna szabad, hogy a tésztagyár «Nemzeti . . .» legyen, a cipőfűzőárus a Himnusszal reklámozzon, az almáskofa nemzetiszínű zászlóval fedje be a rothadó gyümölcsét és az operettszínész buja kuplé után a magyar katonát ünnepelje.

Ne dőljetek be a frázisnak!

Tiltakozzatok hangos szóval, ha valahol úgy látjátok, hogy profanizálják a nemzeti jelvényeinket!

Ne hagyjátok, hogy emberi, erkölcsi mezítelenséget vagy rongyosságot rosszul alkalmazott háromszínű zászlóval takargassanak!

Sokkal szentebb és nagyobb dolognak tartsátok mindazt, ami igazán magyar, hogysem elfogadjátok olyan tálalásban, ami annak megcsúfolását jelenti.

Legyetek magyarok, de nem «Első magyarok.» Tisztelegjetek a zászlónak, himnusznak, szentkoronának, magyar óriások szent emlékének, de ne tűrjétek, hogy a mindennapi élet sarába, mocskába rángassák le őket üzleti érdekből. A frázismagyarkodást irtsátok ki a szívetekből, hogy jogosan követelhessétek eltávolítását színpadról is, kereskedelemből is, közéletből is.

Haljon meg végre a frázis és a hazánk ott legyen, ahová való: a szívek mélyén, oltáron. Az oltár előtt őrt álljon a magyar férfi, magyar úr. *(K)*

10. Nem lehet a magyarságot hazudni!

Molnár István, a Kalot művésztanára, aki a szentimrés ifjúság «népi» képzését vezeti, mondta egyszer a fiúkkal beszélgetve, hogy az ember kifejezési eszközei közé tartozik nemcsak a hang, a zene, az arcjáték, hanem a mozdulat is. *Az ember egyénisége benne van egész mozgásában, minden legkisebb mozdulatában.* Nincsen két egyformán mozgó ember. De *a nemzeti sajátságok is kifejeződnek a mozdulatban.* Másképen lép, fordul, áll meg, vagy indul el a magyar, a tót, a német, a francia, az olasz. A tánc ezért annyira jellegzetesen nemzeti és annyira élesen más a tánca minden egyes nemzetnek. Nem lehet a magyarságot hazudni, mert ha beszéd, arcjáték magyart mutatna is, a mozgása elárulná az illetőt...

Nem lehet a magyarságot hazudni. Nemcsak akkor, ha ősi nemes családból származóról van szó, akinek ősei bizonyíthatólag évszázadokon át szerepet játszottak a történelmünkben; akkor sem, ha két-három nemzedékkel ezelőtt bevándorolt, de itt szívvel-lélekkel egészen magyarrá lett ojtásból sarjadó magyarról volna szó. A magyar nyelvnek van egy olyan zengő, tiszta kiejtése, amelyet nem találsz meg másnál, mint aki az édesanyjától tanult hamisítatlan magyarul. Van a dalnak, táncnak olyan ritmusa, amelyet meg nem fog, vissza nem ad, csak az, akinek idegrendszere

legmélyén is ugyanerre a ritmusra hangolva egész lénye Van a magyarban valami olyan természetes, egyszerű nobilitás, amelyet nem lehet megtanulni és nem lehet megjátszani: amely ösztönszerűen jelentkezik az igazi magyarnál, míg idegen soha rá nem tudna hibázni. Valami ős-ázsiai nyugalom; valami keletről hozott, szinte fatalista megítélése a dolgoknak; valami egészen mélyen keresztényi látása életnek, embereknek, problémáknak . . . Ahogyan a magyar beszélget, rögtön a lényegre tapintva és egyetlen fölösleges szót nem szólva, nem beszél úgy a világon senki más. Ahogy a magyar tréfál: kicsit ingerkedve, kicsit önmagát és az egész világot kicsúfolva, soha nem bántva igazán és mindig valami mély bölcseséggel, úgy nem tréfál egyetlen más népe a földnek. Ahogyan kiáll a magyar, ha valamit vállalni kell; — ahogyan emelt fejjel szembenéz, ha hibát kell bevallani és büntetést állni érte; — ahogyan vállán rántva egyet, nekimegy veszélynek is, halálnak is; — ahogyan belefeszül a vállalt dologba és húzza, viszi, míg vagy elvégzi, vagy belehal: úgy nem mozdul kívüle senki. Ahogyan kevés szóból sokat ért; — ahogyan szemmel vagy homlokráncolással verni tud, vagy dícsérni; — ahogyan hallgat és ezer kilométernyire tud lenni pillanat alatt olyan környezettől, amely nincsen ínyére; — ahogyan elpirul egészséges férfiarca is, ha szeméremsértő, gyalázatos, piszkos beszédet hall; — ahogyan ránéz valakire és a tekintetében több tisztelet és megemelés van, mintha félóráig tartó magasztaló beszédet mondana: ezek csak magyar sajátságok, és nem közösek semmi más nép fiaival.

Ezer apróság elárulja: ez magyar! És sokszor egyetlen apróság leleplezi: nem igazi magyar ez!

Nem lehet a magyarságot hazudni. Eredet, vér, otthoni élmények, nevelés, kultúra mind összejátszanak, hogy az igazi magyart kifaragják. Ahogyan az angol nyelvet húsz éven át tanulhatja, mégis idegen zöngével ejti minden más nép fia, úgy ha egy életen át tanulja, mégsem mutat igazi magyart, aki nem izig-vérig, szívvel-lélekkel az.

Ady verse cseng a fülembe: «Sem utódja, sem boldog őse, sem rokona, sem ismerőse nem vagyok senkinek, nem vagyok senkinek. Vagyok, mint minden ember: fenség, észak-fok, titok, idegenség . . .» Ez a magyar. Rokontalan, testvértelen, egyedül áll itt Európa legfontosabb őrhelyén. Nem hasonlít senkihez sem a nyelve, sem a természete. Ezért nem értik, ezért nem szeretik, ezért teszi nyugtalanná

mind őket az, hogy itt van, még mindig itt van és ezer éven át alapjában nem változott. És újabb ezer év mulva még mindig itt fog állni, éppen olyan idegenül, éppen ily rokontalan és akkor is, mint ma is és a multban mindig, különb lesz minden másnál.

Nem lehet a magyarságot megjátszani. Gondolkodni, érezni, élni kell magyarul. Mert nem tudunk másképen csak magyarul. És ha megpróbálnánk nem-magyarul gondolkodni és nem-magyarul élni, akkor hazudnánk és a magyar nem tudja nem-önmagát hazudni.

Adj hálát Istennek érte, hogy magyar vagy! És ne akarj, csak magyarul élni! *(K)*

VI. Esto vir!

Fiúk fölött születésük pillanatától fogva ott áll az élet parancsa: Légy férfivá! És kisfiú-éveken át, kamaszévek embert bontó fejlődési ütemén át, ifjúkornak a fejlődés munkáját tökéletesítő és betetőző erőfeszítésein át a biológia vak erői negyedszázadon keresztül egy célért dolgoznak: a férfiért, aki az egész növekedési művelet csúcspontja.

Ha betegség, katasztrófa, ha a halál meg nem akadályozza, minden fiúból kibontja a Természet a maga élettani, fizikai, kémiai erőivel a férfit.

Ha azonban a halhatatlan lélekkel felruházott ember férfit mond, ő nagy F-el írja, mert ő Férfi alatt többet ért, mint egy testileg nagyszerűen kidolgozott emberpéldányt. A Férfi: jellem, egyéniség, úr, hős, szent! A Férfi az értelemnek, akaratnak, érzelemnek messzemenő erőfeszítéseivel kidolgozott magasabbrendű ember. A Férfi a megváltott ember: Krisztus kegyelmével, természetfölötti csodás erőkkel a végtelen számára dolgozott szupernaturális ember, aki minden tettével az örök boldogság kiérdemlésén dolgozik.

Esto vir!

Csináld meg magadból a katolikus férfit, aki otthonának ura és támasza, nemzetének oszlopa és dolgozója, Egyházának hűséges tagja, Istennek szolgája. A katolikus Férfit, akiben egyre kevesebb a gyengeség és egyre több az erővonal; aki sírig tartó önneveléssel egyre dolgozza magában a tökéleteseb-bet; aki a halálos bűn vonala fölött az Isten törvényének minél igazabb megtartásáért küzd önmagával. Honpolgár, férj és édesapa. Jelszava: «Kötelességet keresünk!» Magánéletben, családi életben, hivatás vonalán és a közéletben egyformán harmonikus, megbízható, mindent bíró, a legnagyobbra törő. Jelszava: «Csak azt érdemes csinálni, ami nehéz!» Maga erejének öntudatában bátran bízik önmagában; még jobban bízik azonban a gondviselő Istenben szeretetében, amelyben soha meg nem csalatkozik. Jelszava: «Nem ismerek lehetetlent!» Bátor, hűséges, melegszívű, derűslelkű, tiszta, kemény, kitartó, viharállló, de mosolygós gyermek tud lenni otthon a gyermekei kö-

zött, és mint kisdiák korában, úgy térdel le a gyóntatószéknél, ha bűneiért Krisztus bocsánatát kéri. Az élete gazdag összetevők csodálatosan harmonikus szintézise; ő maga a katolikus emberideál gyönyörű megvalósulása.

Esto vir! Ennél szebbet nem mondhatok, ennél többet és nagyobbat nem kérhetek tőled! A harmadéves ott az ifjúkor és a férfikor küszöbén, megérzi azt a titáni erőt, amely ebben a fogalomban, ebben az ideálban rejtőzik és megbabonázva indul el a megvalósításért. Minden szelvényében a fiatalabb éveinek egy-egy részletképet látott belőle és vágyó kézzel megragadta a katona, a mérnök, a cserkész, a hős, a férj, az édesapa ideálját; — most a teljes nagy ideált nézi és én érzem, hogy nem frázis, amikor azt mondja: Férfi akarok lenni. Segítse hozzá az Isten! Mert ha a harmadéves kitartóan akarja, és Isten segítségét a maga számára biztosítani tudja, akkor meglesz az ideál: megcsinálja magából a Férfit!

Esto vir! *(K)*

1. Mi hiányzik az egyetemi nevelésből?

Ó, semmi. Csak maga a nevelés hiányzik. Az egyetem tanít, de nem nevel.

Az egyetem álma a tudós.

Az egyetem produktuma a szakember, aki oklevelét lengetve áll be az életbe, hogy elfoglaljon egy felelős munkahelyet.

Az egyetem nevel jogászt, orvost, tanárt, mérnököt, közgazdászt; diplomás emberekkel tömi egyre a magyar életet. De nem nevel férfiakat, mert ehhez nem ért, és nem is akar érteni.

Ki nevelne az egyetemen? A professzorok? Akiknek legnagyobb része szaktudós; nagynevű, óriási tudású híresség a maga szakmájában: kémiában, fizikában, gépek között, sebészetben, gyógyításban, ezer más tudományágban, — de nem pedagógus! Az anyag fölé magaslik mint Emberóriás, de a másik ember mellett zavartan áll meg, mert jellemhez, lélekhez nyúlni dehogy is merne. Nem is feladata a nevelés. Ő a tudását árasztja hallgatóira, felemeli őket a tudományos igazságok megértéséhez, kézbe adja a tudomány eszközeit gyakorlati használatra; — de ő a hallgatót úgy veszi, amilyennek az eléje áll; a hallgató megváltoztatása, különb emberré nevelése nem az ő hivatása.

Ki neveljen? Világnézeti katedrák nincsenek, amelyeken

igazabb kereszténnyé, konstruktív gondolkodású modern emberré, mélyebb hazafivá gyúrnák át az ifjúságot. A lélek igényeinek, Krisztus tanításának nincsenek katedrái. Az egyetemnek nincsenek bekebelezett papjai, akiknek hivatása lenne az ifjúság lelki, világnézeti, erkölcsi irányítása és gazdagítása. A Szentimrés Szenátus több évi fáradozása kiverekedte, hogy Pázmány Péter egyetemén megszervezték a katolikus egyetemi lelkész állását; példáját követte most már a műegyetem is; nyomában pedig a vidéki egyetemeken és a különféle főiskolákon maga az ifjúság harcol érte, hogy megkapja ő is a maga egyetemi lelkészét. Nagy lépés előre az intelligens magyarság nevelése terén! De a lelkész csak azzal foglalkozhatik, aki önként megy hozzá: azt nevelheti, aki kéri, hogy neveljék; és sok-sokezer ifjú tovább is magára hagyottan áll, mert nem törődik vele senki.

A szakemberek nevelését megszervezte egyetemein az állam; a tudósnevelést gondjaiba vette az egyetem; *az embernevelés ma is, ezután is az egyes egyetemi és főiskolai hallgatók maga gondja marad.* Az egyetem az értelmedet neveli; az embert magad neveled magadból.

Lásd a felelősséget. Nincs indexe, nincsenek kollokviumai, sem veszélyes szigorlatai, nem adnak róla oklevelet, sem doktori rangot, mégis az élet szempontjából óriási jelentőségű, hogy az Embert hogyan dolgoztad ki magadban az egyetemi éveid alatt. Neked magadnak kell megérezned az elégtelenségedet és felkelteni magadban a többnek, jobbnak vágyát. Neked magadnak kell felkeresned a papot, a pedagógust, hogy lelkiatyádnak felkérd, és vallási, meg jellembeli, meg világnézeti, meg az élet feldobta mindennapi problémáidat vele egészen őszinte nyiltsággal megbeszéljed, utasításait meghallgasd, tanácsait megfogadd, és állandó, harmonikus irányítása mellett kidolgozd magadban az igazi embert.

Gólya-korodban talán nem volt élő benned a probléma. Másodéves korodban talán terhesnek, vagy hozzád nem illőnek érezted volna azt, hogy egy idegen ember belépjen a lelkedbe és legintimebb titkaidat sorra kemény kezébe véve, parancsolni akarjon neked. Most azonban, amikor a harmadéves fejlődésében a tudományos képzés fölé emelkedik és óriási erővel követel kielégítést a férfit nevelő igény, egyszerre világosan látod, milyen hiba volt, hogy eddig nem volt lelkiatyád. Meglátni és javítani rajta, egyetlen mozdulat dolga. «Felkelek és atyámhoz megyek», nem úgy, mint a

tékozló fiú talán, de mindenesetre úgy, mint a magára hagyott féligkész férfi, aki egész, befejezett, tökéletes szeretne lenni.

Ha az egyetem nem törődik, mert nem törődhetik azzal, hogy benned a férfit minél tökéletesebbé dolgozza, most már komoly felelősséggel önmagadnak kell a nevelésedet kezedbe venned.

Könyv.

Jóbarát.

Lelkiatya.

Állítsd be őket az életedbe, szervezd oldalad mellé, nyiss lelket nekik, és engedd, hogy formáljanak, gyúrjanak. Nehogy, ha majd eljön az óra, amikor odaállsz egy hivatás elé és átveszed a férfimunkát, aztán odaállsz egy leány elé és megépíted a családi otthont, félszegen, félbemaradtan, félig készen, félig-férfin kelljen röstelkedned: Jaj, bocsánat, a férfit elfelejtettem kiépíteni magamból; tetszik tudni, nem volt bent a tanrendben és nem volt az indexben.

Isten tanrendjében benne van! S ha az egyetem nem csinálja, csináld meg magad! *(K)*

2. Emberebb ember és magyarabb magyar

A magyar cserkészek páratlan jelszava bejárta a világot és mindenütt elismeréssel és tisztelettel találkozott. Bejárta a magyar életet, és ma már mindenütt hangoztatják, példázzák, maguk elé és mások elé tűzik, mert megérzik, hogy magaslatot jelent, amelyre érdemes törekedni.

Nyelvtanilag szörnyű szavak: főnevek középfokban!

Történelmileg alapozottak, hiszen Széchenyi, a legnagyobb magyar, Teleki Pál, a legmagyarabb magyar; — de hogy a szürke hétköznapok egyszerű emberéből hogyan lesz magyarabb magyar, ez kómikus is, érthetetlen is.

Nem elég, ha Ember? Nem elég, ha Magyar?

És mégis úgy érzem, ha ezer kifogást tehetek is ellene, mégis a maga markáns egyszerűségében századokra néző jelszava egy nagy nemzet ifjúságának.

Emberebb ember! Különb ember. Kinél különb? Nem szomszédnál, barátnál, ismerősnél, nem Péternél, Pálnál. *Mai-önmagamnál különb.* Az ember elkezdi az ideál nyomán önmagából az embert faragni, és faragja élete végéig és sohasem lesz vele készen. De míg dolgozik, soha nem a másik embert nézi, hogy versenyben állva, legyőzze őt

hanem önmagát nézi, mert önmagánál akar különb lenni: annál az emberképnél, amelyet eddigi erőfeszítéseivel kifaragott magából. Elveszítettem a napot, ha ma nem lettem valami hajszálnyi értékkel különbbé a magam emberségében, mint tegnap voltam. Tegnap: Ember. Ma: emberebb! És holnap ugyanígy és tíz év mulva ugyanígy és azon a napon, amikor meghalok, még mindig ugyanígy. Az ember, aki sohasem lesz készen, de aki napról-napra egy vonalnyival tökéletesebb. És közben észrevétlen belenő az égbe, belemagaslik az örök boldogságba, ahol majd zökkenő nélkül folytatja ezt a nagystílben dolgozott emberi életet.

Magyarabb magyar! Különb magyar. Kinél különb? Nem a miniszternél, nem az írónál, nem a professzornál, nem a kollégánál, nem az utánam jövő diáknemzedéknél. *Különb magyar mai-önmagamnál.* Volt úgy, hogy szavaltam, volt, hogy lelkesedtem, máskor búval borongtam a haza sorsán; volt, hogy úgy éreztem, fel kell forgatnom a magyar eget és valami újjal, nagyszerűvel megváltanom ezt a nemzetet; volt idő, amikor az önkéntes hősi-halálba-rohanás húzott. Volt idő, amikor a tulipános magyar volt az igazi; aztán a «keresztény és magyar», aztán a neonacionalista magyar, aztán a trianoni bilincset hangosan csörgető, aztán a katona, aztán a mélymagyar . . . De *felállt Teleki Pál és megtanított reá, hogy a hazaszeretet: szolgálat, a magyarság: szolgálat,* és az a magyarabb magyar, aki önzetlen odahajtva mindenét, mindhalálig szolgálja a nemzetét anélkül, hogy érdemrendet várna, vagy magas állást, vagy birtokot, vagy dícséretet. Nem a nagyszájúak, hanem a hallgatók, a dolgozók, a kötelességet szótlan teljesítők az igazi magyarok. De bennük éljen a nemzetük történelme, forrósítsa őket a magyar hivatástudat, világos szemmel lássák a magyar öncélúságot és az összefogás szent kötelességét, meg ne rendüljön bennük az igazi hazatudatosság, és a szentistváni örökségből kikovácsolt magyar testvériségnek öntudata. Modern magyar, századokkal előre néző, minden magyar értéket megbecsülő, maga magyarságára szent büszkeséggel feltekintő. Magyarbarát magyar. Akinek ambíciója: egész férfi, mert magyar; mélytudású, mert magyar; kötelességét teljesítő, mert magyar; hűséges férj, mert magyar; sokgyermekes családapa, mert magyar . . . *Mindennek mélyén ott a magyar öntudat, éa mindennek élén ott a magyar szolgálat.* Elmélyülés, tökéletesedés a magunk emberségében, mert bennünk és velünk egy kicsi darabkájában tökélete-

sebbé lesz a nemzetünk. Magyarabb magyar: egyre mélyebb, egyre különb, tegnapi-önmagamnál különb magyar.

Fogd meg a cserkész-jelszót, és csinálj belőle élő valóságot! *(K)*

3. Lassan befejeződik a jellemképed.

Ötödik-hatodikos gimnazista lehettél, amikor nálatok jártam, emlékszel-e? Én tartottam a lelkigyakorlatokat az iskolátokban. Az egyik beszéd — emlékszel-e? — arról szólt, hogy kinyitja szemét a fehérszemű gép és ránéz a vászonra és akkor az a parányi filmkocka, amelyet odatettek az okuláréja elé, óriási módon megnövelve rajzolódik reá a vászonra. Vonásról-vonásra hűen rajta látszik; de míg a filmen a vonások hajszálvékonyak, odakint erőteljes, vastag körvonalakat jelentenek s a film egy-egy gombostűfejnyi foltja a vásznon a fél képet takaró színfolttá lesz. A gépről rátértünk az emberre, tereád. Szó esett az ember jellemképéről, amelyet mintha csodás mozigép vetítene ki előre az életedbe, évtizedek távlatába. Gondolatban metszettük ezt a sugárnyalábot öt év mulva, tíz év és tizenöt és húsz év mulva egy-egy vászonlappal s megdöbbenve láttuk, hogy mindazok a jellemvonások, amelyek a tizenhat éves fiú karakterképében díszelegnek, egyre jobban megnőve, egyre vastagabb alkotó vonásokká hatalmasodva, ott állnak a 21, 26, 31, 36 éves férfi jellemképében is. Megállt a szívverésünk, amikor láttuk, hogy a kamaszhazugság, megbízhatatlanság, könnyelműség, onanista játék, kötelességmulasztás, durvaság mivé lesz odakint a férfi jellemképében: micsoda súlyos alapvonásaivá lesznek a férfijellemnek a ki nem irtott kamaszhibák! De ugyanakkor feldobbanó szívvel, ujjongva néztük, hogy az a kis bátorság-vonás az évek során micsoda alapvető férfijellemvonássá vastagodott; és a tisztaságért való küzdelem vonása, meg a bátor szembenézés, meg az édesanyád iránti szeretet, meg a melegszívű humorod milyen erőteljes, értékes férfivonássá válnak az évtizedek folyamán. És — emlékszel-e? — akkor együtt tettünk nagy elhatározást, hogy ettől kezdve nem fog többé szünetelni a magad jellemképén való szakadatlan szorgalmas dolgozgatás: hogy a mai hibavonalak egyre radírozva, koptatva, lassan elvékonyuljanak és a férfi jellemképéből már eltűnjenek; s a mai erővonalak és értékvonalak állandó gyakorlás által egyre jobban kirajzolódjanak, vastagon és határozottan alap-

vonalakká erősödjenek, hogy majd a férfi jellemképét ők határozzák meg . . .

Lassan befejeződik a jellemképed. Már t. i. annyiban fejeződik be, hogy a fiú jellemképe messze mögötted, az ifú jellemképe egyre határozottabban olvad bele a fokozatosan kibontakozó férfi-jellemképbe. Napról-napra élesebben és határozottabban alakul ki benned a férfi karaktere; megszilárdulnak az alapvonások, egymás alá és fölé rendelődnek az összekötő és díszítő ívek, kiemelkednek az egyéniséged fő értékei és — sajnos — rögzítődnek s beleevődnek a jellemedbe azok a hibák, amelyeket az ifjú nem tudott lerázni, tehát elkísérik a férfiéletbe és hibái maradnak a férfinak is.

Te, a harmadéven okvetlenül *szükségessé válnék számodra egy zárt lelkigyakorlat*, akár a kollégiumban, akár a Manrézában, amikor az elmélkedéseken túl *minden szabadidődet a magad férfijellemének alapos vizsgálatára fordítod.* Komoly lelkiismeretvizsgálat, nagyon komoly elbeszélgetés a lelkigyakorlatot vezető atyával, vagy a saját lelkiatyáddal. Megállapítása annak, mi van fejlődésében a legjobb úton, mit kell sürgősen még megállítani és kiküszöbölni a jellemképedből, mivel kell majd további évek során át néma harcot folytatni, és mi az, amin már nem lehet segíteni . . .

Lassan megállapodik a jellemképed. Olyan-e, amilyennek ideális álmaidban elgondoltad magadat? Vagy egy filiszteré? Vagy egy torzan sikerült, elrontott emberé? Megtalálod-e benne az «emberebb embert és magyarabb magyart»?

Harmadév. Negyedév. Ötödév. Heroikus erőfeszítések idői, amikor még egyszer meg lehet forgatni, alaposan javítani a mégúgy elrontott jellemképet is. Csak akarat legyen és kitartás és jó lelki vezető.

Te, érdemes a jellemképeddel behatóan foglalkoznod. Eltöprengeni rajta, milyennek látod magadat, ha a lelki tükörbe belenézel; milyennek lát édesanyád, milyennek a barátod, milyennek a leány, akit szeretsz. És ha majd oldala mellett állsz, mint házastársa és leplezetlen olyannak lát, amilyen vagy, nem fog-e a szíve elfacsarodni?

Érdemes időt áldoznod reá, hogy gondolkozzál, beszélgess, olvass és mindezek segítségével nemesítsd a jellemképedet most, amikor még lehet, mikor még nem késő.

A jellemképed lassan megállapodik.

A harmadéves jellemképző önnevelése életre kiható, döntő fontosságú.

Törődj vele és mondd meg a barátaidnak, hogy ők is törődjenek magukkal. Most, most, sürgősen, míg lehet.

(K)

4. Érdemes-e úrnak lenni?

Csak úrnak érdemes lenni!

Kemény beszéd, amelyre, látszólag, rácáfol az élet.

Diákszoba ablakán át nézünk ki a magyar közéletbe. S lépten-nyomon azt látjuk, hogy ma a nem-urak ideje van. Aki embertársait kíméletlen könyökléssel félrelöki, hogy maga boldoguljon, aki hazugsággal, gyanúsítással feketíti vetélytársát, suttogó, alattomos propagandával gyengíti az élen járót, az boldogul ma: lépcsőről-lépcsőre felfelé halad, lesz belőle méltóságos úr, rendjelet kap és dícséreteket, míg a szerény, aki úri mivoltához nem illőnek tartja ezt a durván egoista eljárást, mindenütt lemarad. Ma lépten-nyomon csalnak, feketéznek, egymást lopják, kölcsönöket kérnek és nem fizetik vissza, kártyajátékban kifosztják a barátaikat és vígan élnek, senkinek nincs szava ellenük; az urat, a tartózkodót, a tisztakezűt kinevetik, mint élő anakronizmust. — Ma szemtelenek a nőkkel, mocskosak a róluk való beszélgetésben, undorítóan szájasok kalandjaik leplezetlen mesélésében, tisztaságon röhögők, házasság szentségét nevetve félrerúgók, ma nyiltan, dicsekedve onanisták és homoszexuálisok és minden társaság nyitva előttük, előkelő családok leányai és asszonyai állnak oda partnernek és együtt gúnyolják a «szentet», a «maflát», aki Isten VI. parancsát élete dönthetetlen elvévé avatta. — Ma kaméleonszerű jellemtelenséggel váltogatják a meggyőződésüket: reggel lelkes nemzeti szocialisták; délelőtt zsidót keresnek, akinek háta mögé elbújhatnak, ha fordul a szél; délben belépnek a szociáldemokrata pártba, hátha övék a jövő; délután angolul tanulnak és románul és szerbül, mert nem lehet tudni, mit hoz a történelem; este bolsevista propagandagyűlésen tüntetnek és a kabátjuk hajtókája alá tűzik a sarló-kalapácsos jelvényt, a nyilas jelvény mellé és tárcájukba az ébredők, a nyilasok, a MÉP és a szocdem. igazolvány mellé beteszik a kommunista pártigazolványt is, mert bölcs ember mindenre felkészül; éjfélre pedig már az öreg ördöggel is szövetkeznek, mert haza, nemzet, világnézet, minden mindegy, fő,

hogy ők megmaradjanak . . . És közben lelkesen mély-magyarok is, népiek is és minden, amit akartok . . . És úsznak, vezetnek, sötét jellemtelenségük dacára ők vannak fölül és akárhogyan fordul a sorsunk, fölül is maradnak, míg az elvhű hazafiakat, az úri módon becsületesen kitartókat elsodorja az idők áradata. — Ma szívben, szájban mocskos, viselkedésben közönséges, modorban durva, jellemben becstelen sokezer ember és élnek, megvannak, nagyhangúak, cseppet sem szégyenkeznek . . . Mi szégyenkezünk, akik minden erőnk megfeszítésével urak igyekszünk maradni. Atya kérem, ma nem érdemes úrnak lenni.

Jegyezd meg, fiam: ma csak úrnak érdemes lenned!

Teleki Páltól tanuld meg, hogy az ember ne köldöknéző legyen, hanem messzenéző: ne a maga szűk környezetét figyelje és a jelen percet, hanem századokban gondolkodjék, évtizedekben előre nézzen!

Ti vagytok a jövő magyar intelligencia. Ma viharban állunk és figyeld meg odakint az utcán: a vihar felkavar minden piszkot és röpíti szembe, szájba, úgy, hogy mindenki elfordul, vagy menekül, vagy behúnyt szemmel törtet előre. Így van ez a történelmi viharokkal is. Erőszak, durvaság, kétszínűség, hazugság, tisztátalanság és ezer emberi gyengeség a nagy háborúk vége felé mindig is mezítelenül járt és tüntetőleg jelent meg a társadalomban. De ez: ez a jelen. A háborús jelen, amely elmúlik. Te a jövő vagy. *Ha a jövő csak olyan nyomorúságos, bűnnel tetézett tud majd lenni, mint a háborús jelen, akkor Magyarország elveszett.* Te nem a mostani évek számára, hanem tíz és húsz és harminc évvel későbbi idők számára fegyverkezel lélekben, jellemben. *Akkor pedig a magyar úr és a magyar paraszt : a hamisítatlan, nagyszerű magyar úr és a hamisítatlan, egyszerű magyar paraszt fogják csinálni a magyar történelmet* és felépíteni mindent, ami elromlott, vagy elhanyagolódott a világégés idején. Ezeket a háborús torzszülötteket, ezt az emberi szemetet magával sodorja a vihar; hol lesznek tíz év mulva? De reád országépítő feladat, jövőt vívó felelősség vár. *Te nem lehetsz más, mint katolikus magyar úr, mert csak így vagy érték a nemzeted számára.* Most megrugdosnak, kiröhögnek, félrelöknek; lehet, hogy éhezel is, lehet, hogy nem tudsz boldogulni, lehet, hogy élő anakronizmus vagy: becsületes ember a szemetet kavaró viharban . . . De a vihar tisztít is, mert magával sodorja azokat, akiket elrontott és magasba emelt. És akkor itt maradtok ti és *a magyar jövő attól függ,*

hogy ti tudtok-e ma urat építeni magatokból, dacára mindennek, ami akadályoz, *és meg tudjátok-e őrizni ezt a magyar urat a jövő számára, amelynek alapköve és ereje lesz.*

Csak úrnak érdemes lenni, mert ezért feleltek a jövő történelmünk színe előtt. Eljön majd a ti időtök, amikor a csaló, feketéző, sokkulacsos szemétnép lesz az anakronizmus és tietek lesz az evező és a kormány. Akkor majd az Úr kell és az urat nem lehet máról-holnapra felölteni! Négy háborús év elég arra, hogy egy magában gyenge társadalom lerongyolódjék és elsilányuljon; de évtizedek kitartó, szerves munkája kell ahhoz, hogy igazi urakat kineveljen magának a nemzet. A szemetet kitermelik a viharos idők; az urat csak az ifjúság kitartó önnevelő munkája termi meg az eljövendő évtizedek számára.

Csak úrnak érdemes lenni! A történelem előtt s a nemzet ítélőszéke előtt feleltek majd érte, hogy átmentitek-e magatokban a nagy viharon a magyar urat a magyar jövő számára! *(K)*

5. Vasalt nadrág, kemény ököl, finom lélek.

Atlétaideál az all-round ember, aki a pentatlont és a dekatlont nyeri.

Férfiideál az all-round ember, aki minden téren kiváló.

Mielőtt a kérdésnek szemébe néznél, két kézzel ragadd meg a katolikus Egyház hirdette nagy erkölcsi elvet: hogy a jóság nem maflaság, a vallásosság nem minden örömről lemondó nyaffadt búslakodás, a lelkiélet nem csupa önmegtagadásból összerakott, szeges tilalomfákkal körülrakott örök-lemondásos, keserűen rideg remeteélet. A földnek minden java a mienk is, akik öntudatosan a jóra törekszünk s komoly lelkiéletet élünk! Nem igaz, hogy minden jó a bűnösöké, mienk csak a lemondás, mert nekünk semmit sem szabad. Igenis: *öröm és erő és élvezet és kényelem és szórakozás és minden, amit a mai élet nyujt, a mienk is!* Mert mindez közömbös és mindez úgy használható, hogy Isten törvényén csorba ne essék. Csak a bűn tilos és a bűnre vivő kísértés; egyébként mindent lehet, mindent szabad!

Ezután gondolj arra, hogy az egyoldalú ember milyen nevetséges! Az aránytalanul csak egy vonalon kiépített jellem milyen torz!

A könyvmoly, rövidlátó szemével, kopott ruhájával,

ügyetlen mozdulataival, társadalmilag lehetetlen modorával, amelyek mellett hiába az óriási tudása! — A jampec, vasalt nadrágjával, hódító eleganciájával, bódító parfőmjével, legújabb slágereivel, legfrissebb vicceivel! — A sportember, duzzadó izmaival, medve-nehéz járásával, kizárólagos testi kultúrájával, rekordok körül forgó egész érdeklődésével. — A finomlelkű vallásos fiú, mindig elpiruló arcával, lesütött szemével, sűrű imádkozásaival, gyakori templomjárásával, kenetteljes beszédével, állandó szent témáival! — Az idealista, fellegjáró nézeteivel, a realitásokban való állandó botladozásával, bosszantóan naív elvekkel és tervekkel. — A társaságbeli ifjú, örökös szerelmeivel, nem szűnő bálrendezésével, társaságbeli pletykáival, leányképekkel és mindig új szerelmes levelekkel. — A stréber, a pluszmunkájával, a kitűnő eredményre törekvő vizsgáival, a professzorok előtt való alázkodásával, mindig elfoglalt buzgóságával, állandó tudományos tárgyú beszélgetési kísérletekkel . . . És így tovább. Mind ferde ember, mind tökéletlen, mind lehetetlen alak.

Igazad van. De most *gondold el az all-round embert.*

Mélyen vallásos, és ez elömlik egész jellemén, viselkedésén anélkül, hogy kiabálna belőle és másokat terhelne. Kötelességét becsülettel teljesíti, vizsgáit kitűnő eredménnyel hozza, anélkül, hogy stréberkednék vagy alázkodnék a professzorok előtt, s anélkül, hogy ezzel terhére lenne bármelyik társának. Kitűnő sportember, de többféle játékban és sportban kiváló, ruganyos, egészséges, nagyszerű alakú és napsütötte arcú Apolló. Nagyszerű társalgó, kitűnő táncos, zsúrok és bálok kedvence, szellemes tréfáló; de soha vissza nem él nő bizalmával, soha el nem feledkezik gentleman-voltáról, nem játszik szerelemmel, nem ismeri a megszólást, és nincs semmi túlzás a társaséletében. Művelt, intelligens, olvas, színházba jár, zenél és énekel; de mindezt oly nemes természetességgel, hogy fel sem tűnik nála. Mélyen és igazán magyar, de soha nem vitatkozik és nem tüntet vele; heti áldozó, de nincs hírverése. Társaságban kedves, víg cimbora, inni is tud, tréfát is ért, haza is kíséri azt, akinek megártott a bor, de nem veszi ki zsebéből a tárcáját, és nem meséli el másnak, fűnek-fának a legújabb pikantériát . . .

Te, nem ilyen a te ember-ideálod önmagadról?

Az all-round ember az igazi férfi. Ilyennek képzellek.

(K.)

6. Világnézetem két géniusza.

Nagy korfordulókon roppant nehéz a világnézeti tájékozódás. Még az autó is lelassít az erős kanyarodónál, hiszen félig sötétbe fordul, és csak akkor búg fel újra a motor, amikor a lámpák már végigsöprik a kanyaron túl nyíló egyenes utat s újra világos a messze cél. Hát még egy ország! Hát még egy világ! Az ember benne áll és nem lát tovább néhány hónapnál, esetleg hétnél. Pilátus kérdése dobban fel: Mi az igazság?

Világáramlatok harcolnak egymással. Nemzeti és nemzetközi irány. — Liberalizmus, kapitalizmus, bolsevizmus, nemzeti szocializmus, fascizmus. — Rómával haladók és Róma ellen lázadók; istentagadók, újpogányok, szabadkőművesek, materialisták, szabadgondolkodók. — Vagy itthon: nyilasok, csáklyások, magyar pogányok, antiszemiták, népiek, mélymagyarok, legitimisták, új-dinasztikusok, egységesek. — Rengeteg új párt, új folyóirat és ujság és könyv. Kinek higyjek? Kire nézzek fel és kit nézzek le?

Az ember állásfoglalása, és alapjában egész világnézete attól függ, hogy kire néz fel. Aki óriásra néz, megnő maga is; aki törpére néz fel, mindig is törpe marad. Aki a forradalmárt nézi áhítattal, forradalomba sodródik maga is; akinek ideálja az istentagadó, maga is elfelejti Istent süvegelni.

Kire nézzek én fel, magyar egyetemi hallgató? Ki ad irányítást a világnézeti káoszban, történelmi nagy fordulón, amikor ismeretlen az út, merre indul a világ?

Két nagy géniuszra nézel. Óriássá nősz meg, míg őket csodálod; s a legapróbb kérdésekben is biztos irányítást adnak. *Kétezer esztendős római katolikus Anyaszentegyház az egyik; ezeréves magyar nemzeti géniusz a másik.*

Mit szólsz hozzá, katolikus Egyház?

Mit szólsz hozzá, magyar géniusz?

Katolikus és magyar szempontból mérlegelve, mit ítélsz, lelkiismeretem?

Amit úgy katolikus, mint magyar szempontból feddhetetlennek és helyesnek látok, amellé odaállok és utolsó lehelletemig szolgálom. De *százszor magyar jelszavas legyen is valami, ha katolikus meggyőződésemet sérti, akkor eldobom, mert akkor nem lehet az igazán magyar sem.* És ha százszor kifogástalannak látszik is katolikus szempontból, de sérti magyar lelkemet, nem ismerem a magaménak; mert a katolikus szempont univerzálisabb, de engem nem

elégíthet ki, ha a kisebb körű magyarság-érdekkel ellentétben áll. Mert *bennem a katolikus és a magyar szét nem választható.* Butaság arról vitatkozni, mi előbb és mi fontosabban az ember: katolikus-e vagy magyar. A két fogalom egy-egy emberben eggyé kovácsolódik. Hazudik, aki azt mondaná reám: katolikus és magyar. Én *katolikus magyar* vagyok. Vannak katolikus németek is és katolikus angolok; én katolikus magyar vagyok. És magamének csak azt ismerem, védelmére csak annak kelek, ami előtt katolikus lelkem és magyar lelkiismeretem egyaránt meghajlik.

A két géniusz elé teszek mindent, ami kétesnek tűnik előttem. Nincs olyan súlyosan nagy dolog, amiről ne döntenének; nincs olyan kicsiség, amely miatt ne volna érdemes megkérdezni őket. — Világnézet, hivatásválasztás, politikai tájékozódás, ítélet az eszmék és irányok harcaiban, tetszetős teóriák, rádiós és ujságos és szónokos propaganda . . . Pártok, irányok, emberek, ismerősök, jóbarátság, társaság, szerelem . . . Egyesületek, társadalmi mozgalmak, osztálykérdések . . . Könyv, zene, ének, újság, színház, mozifilm . . . És minden felvethető kérdése jelennek és jövőnek. Meg kell szoknom, hogy mindenről ítéletet formálok magamnak és van határozott felfogásom minden kérdésről, a legkisebbtől a legnagyobbig. Ítéleteimet a kettős géniusz formálja.

Sokszor nem vagyok eléggé okos ahhoz, hogy nyiltan lássam, mi az én géniuszaim ítélete. Ilyenkor *kérdezősködöm.* Megkérdezem Prohászkát, Banghát, Tóth Tihamért, Schützöt, Marczellt. Megkérdezem Zrínyit, Széchenyit, Teleki Pált. A lelkiatyámat kérdezem, akit katolikus és magyar szempontból egyformán kifogástalanul korrektnek ismerek és ítéleteiben feltétlen megbízom. *Beszél a könyv és szól az élő ember, és szavuk nyomán kivilágosodik a két nagy géniusz ítélete.*

Nem számít, hogy mit mond a pajtásod, vagy mit kiált a diákság tömege. Nem számít, hogy mit mondanak az emberek: ezer ember közül mind az ezernek véleménye lehet téves (lehet, hogy mind az ezret egyetlen vezetőjük állásfoglalása tévesztette meg); csak a két géniusz nem téved és a jól informált lelkiismeret a megbízható. Tömeghatás, korszellem hatása, közvélemény nyomása mind nem számít; a géniuszaim évezredekbe néznek vissza, és előrefelé egyenesen az örökkévalóságba vág a szemük. Tájékozódásom mindig a nagy távlatok szerint történik, nem az

elfutó mai hangulat irányítja. Hová lett a tavalyi hó? Hová a tegnapi tömeghangulat? Akit tegnap istenítettek, ma leköpdösték az utcán, s akit tegnap még börtönben tartottak, ma uralkodik és vezet. A tömeg állhatatlan; a hangulat tovaszáll, s különben is játszva irányítható; a propaganda máról-holnapra változik, amint változnak a célok, *amelyeket szolgál, vagy változik az ember, aki a szerkesztőségben ül,* vagy ott áll a rádió mikrofónja mellett. Elveket, világnézetet, de részleges nézeteket is csak örök célok, örök távlatok felé szabad rögzítenem, s a történelem fölé magasodó óriás géniuszok ítélete szerint szabad megalkotnom őket.

Katolikus Egyház és magyar géniusz.

Ők vezetnek, és el nem tévedek és meg nem szégyenülök soha. *(K.)*

7. Férfiideál: az édesapa.

A fejlődés törvénye a kisfiú-kamaszfiú-ifjú-férfi vonalon egyre nagyobbra tör, a régi formák lerontásával egyre tökéletesebb formát bont az emberből. A férfi azonban még nem csúcsteljesítménye a fejlődésnek, hiszen önmagát kiépítette ugyan, de az élet alkotó műhelyébe még nem lépett be. *A fejlődés csúcsteljesítménye pedig az a férfi, aki új emberteremtésnek dolgosa:* aki maga is tevékeny részese az életet továbbadó és sokszorozó örök emberi szolgálatnak. A tanulmányait befejezett, oklevéllel a kezében az életbe beleálló férfi még nem az ideál; az oklevél arra képesíti, hogy megkeresse a maga kenyerét (egyéni, önző motívum), és hogy hivatása vonalán kortársainak szolgálatára legyen (közösségi motívum). Az orvos, a tanár, a mérnök, a tisztviselő, a katonatiszt hivatása teljesítése közben a közösséget szolgálja, de magának az életnek kincstárához még nem ad hozzá semmit. Még a feltaláló tudós is csak az emberi ismeretek tárát gyarapítja, és segít kényelmesebbé vagy (pl. az orvos) biztonságosabbá tenni a létet, de az életnek igazi ajándékot ő sem adott. A férj házasságával belép az alkotó műhelybe, hiszen emberteremtő feladatra vállalkozik; férjnek lenni magasabbrendű, mint orvosnak, mérnöknek. *Annál magasabbrendű a férfiúságod, minél közelebb kerülsz az élet forrásához s a teremtés szolgálatához.*

Igy érkezünk el a csúcsra. A férfi, aki a házasság szentségében az élet teremtését, sokszorozását szolgálja,

a fejlődés legmagasabb pontján áll. Minden közösségi szolgálat fölött mérhetetlen magasan áll az édesapák szolgálata; minden ajándék fölött mérhetetlen magasan az ő ajándékuk: a gyermek. Az élet számára az ajándék, ha új ember állt bele a világba, mert ezzel gazdagabbá és erősebbé lett az élet. Az egyszerű munkásember, aki karjára veszi és ragyogó szemmel nézi újszülött kisfiát, és kezét nyujtja feleségének, sokkal nagyobbat adott az élet számára, mint az, aki a puskaport feltalálta, vagy aki a hormonokat felfedezte. Ezek csak megtaláltak valamit, ami a világ teremtése óta bele volt rejtve mint lehetőség a dolgok rendjébe; a szülők azonban valami újat adtak: élőt, halhatatlant, aki nem volt, de akivel most gazdagabbá lett a világ. Az édesapák és édesanyák az élet legnagyobb ajándékozói.

Férfiideál: az édesapa.

Férfifejlődés csúcsteljesítménye: az édesapa.

Önmagadról legszebb álmod, élettel szemben legnagyszerűbb várakozásod és követelésed: hogy édesapa lesz belőled.

Vedd le a kalapodat az édesapaság ideálja előtt. *(K.)*

VII. Út a két otthon között.

Kétszer kell védőburkot átszakítania az embernek és maga felelősségére, maga veszélyére kilépnie a külső világba, hogy növekvő önállósággal megharcolja a maga harcát. Először, amikor egy csodálatos percben az anyaméh burkából kikerült, és mezítelen, magatehetetlen megkezdte földi vándorlását. Akkor azt mondták: Ember született! — És másodszor, amikor a családi otthon köréből kilépett, s kezében az érettségi bizonyítvánnyal, felszerelve a kamasz tapasztalataival, az érettségizett diák tudásával, s az ifjú erejével, megkezdte a férfi vándorlását. Pecsétes írással bizonyították róla: Megérett a férfi!

Első szent burokjában, az anyaméhben szinte nem is élt az ember; az édesanyja élt érte és helyette, s ő része volt az anyai szervezetnek.

A második szent burokban, a családi otthonban nem aggódott, nem küzdött, nem szenvedett; a szülei küzdöttek helyette, aggódtak és szenvedtek érte, míg elfolytak az évek és benne megérett a férfi.

Most, hogy az egyetemen megjelent, hátranézett, és búcsút intett a családi otthon felé, ahová ezután már csak vendégnek fog időnként visszatérni. Azután előre nézett, és attól kezdve mindig is előre fog nézni, mert ott messze, évek távlatában felrémlett előtte a legszebb férfiálom: annak az új családi otthonnak a képe, amelyet ő épít fel majd, amelyben ő lesz a férj és édesapa, mellette álomkép: a felesége, körülötte gyönyörű álom: a gyermekei.

Az egyetemi évek: az út a két otthon között.

Ezt az utat diák-ifjú járja. Még mindig a régi otthonától függ, még odatartozik, de minden idegszálával, minden erőfeszítésével az eljövendő új otthon felé tör, lélekzik, siet. És vállára már ennek az új otthonnak gondjai nehezednek.

Komolyan tanul és dolgozik, hogy az új otthonnak legyen kenyérkeresője.

Egészségesen él, hogy egészséges férje legyen az asszonynak, apja a gyermekeknek.

Kemény tisztaságban fékezi vágyait, mert ami benne erotikum, ami benne szexuális erő, az mind az otthon nagy élőié: asszonyé, gyermekeké.

Egész embert dolgozik magából, mert ezt várja az asszony és a gyermekek.

Megtanul a pénzzel bánni. Megtanul lemondani sok vágyról, örömről. Mert csak akkor tud igazán ura lenni a feleségének, apja a gyermekeinek.

Felelős gonddal, reménnyel, várakozással forog a társaságban. Keresi az egyetlen leányt, aki majd a párja lesz. Feleséget keres magának, édesanyát a gyermekeinek.

Mindezek a feladatok, gondok reá nehezednek. Nincs többé könnyűszívű, játszó ifjú. Férfi van, aki magára vette az eljövendő otthon minden gondját, és hozzáedzi vállát, lelkét, hogy ezeket a terheket egyenes derékkal, meg nem roppanó lélekkel hordozni tudja.

Ezek a gondok és felelősségek csinálnak belőle férfit. Járja az utat a két otthon között . . . (K)

1. Az egyetlen leány képe.

Áll a diák az otthon ablakánál. Holnap indul ki a nagyvilágba: vissza a fővárosba, kezdődik az egyetem. Elgondolkodva nézi az utcán folyó emberáradatot. Mennyi idegen ember! Itt: század; messzebb kint: milliók. Embertestvérek, de alig van hozzájuk közünk . . . *Idegenek* . . .

Itt-ott ismerős arc tűnik fel. Köszön, felmosolyognak, visszaintenek. Sok millió ember között néhány száz: az *ismerősök*. Egy-egy közös élmény, talán közös sors köti őket hozzánk. Ismerjük. De milyen keveset tudunk róluk! Ki sejthetné, hogy mi van az ismerősei lelkében?

Van, aki megáll az ablak alatt. A Pali. A Laci. A Jóska. Régi jó pajtások, *jóbarátok*. Együtt járták a középiskolát, együtt élték végig a kamaszéveket. Vannak talán húszan, akik összetartanak ma is. Jóbarátok. Egymásért mindent megtennének! Ma. De hol lesznek tíz esztendő mulva? Szétdobál az élet . . .

Az udvarról víg gyerekhang csendül. A *testvérkék*. Lapdáznak. Sokmillió ember között mindössze négy kicsi ember, akinek vére az én vérem, gyökere az én gyökerem. Ők állnak legközelebb hozzám; összezár bennünket az otthon . . .

Nyílik az ajtó. Belép *édesanya, édesapa*. Sok millió ember közül csak kettő. Nem. Csak egy, és másik=egy, mert őbelőlük nincsen kettő. Tőlük eredt az élet. Tőlük kaptam mindent. Életüket folytatom. Belém ömlöttek élettel, vérrel; belém ömlenek most is egyre áldozatos szeretettel. Ha egyszer elhívja őket az Isten, ür marad az életemben. Elmennek egyszer, és tovább élek én, az ő folytatásuk . . .

Egyszerre megrezdül lelkében egy régi hang. Egy hit=tanleckéből . . . vagy egy prédikációból . . . Szentírás=idézet; Isten mondotta a Paradicsomban: «. . . elhagyja az ember az atyját s az anyját s *feleségéhez* ragaszkodik, s lesznek ketten egy testté . . .» Van valaki, — nem; — lesz valaki, aki közelebb áll majd hozzám, mint az ismerősök, közelebb, mint a barátaim, jobban zárja hozzám a vér ereje, otthon ereje, mint a testvéreimet, szorosabban hozzám tartozik és igazabban az életembe ömlik, mint anyám, apám . . .

És a diák szemében új fény gyullad. Lelke előtt meg=jelenik egy női arc. Az egyetlen leány képe, aki közelebb áll majd, mint a barátok, ismerősök, sajátabb hozzá, mint testvére, apja, anyja; akivel, ha Isten is úgy akarja, ketten egy testté lesznek . . . Új hang, új cél, új ígéret, új öröm. Az egyetlen leány jár valahol, vár valahol, meg fogom keresni! . . .

Mindnyájan álmodoztok róla. Mindannyian keresitek. Átmegy az életetek útján tíz leány, negyven leány, száz leány; megálltok mindegyik előtt és mint aki a lélek nyelvén csak egyetlen mondatot ismer, mindig újra elkérditek szemmel, szívvel, lélekkel: Te vagy=e az eljövendő?

Eleinte nincsen arca, nincs még neve. Egy álom, egy keret, egy hiány az életben. Aztán próbálkozások jönnek: oda=odailleszt a diák egy arcot, egy nevet: így lesz=e jó? De valami nem vág, valami hiányzik, új várakozással megy tovább. Megy át az első éven, megy a másodikon. De hiszem, hogy a harmadéves megtalálja: lesz már neve, lesz arca, személyisége, élettörténete az egyetlen leánynak. És akkor ez az arckép odakerül az íróasztalra, édesanya, édesapa képe mellé. Szentkép.

Nem erotikus vágy kapcsával szorít le az igazi leány. Nem arca szépségével ejt meg. Nem mámoros órák emléké=vel köt pórázra. Nem lehet közöttetek bűn, nem testiség, nem vágy. Elrontaná a szentképet.

De nem is csupa égi vonásokból összeálmodott, ember=

fölötti, tündéri alak. Ilyen nincs. Nem is az kell. Nem a Tökéletes kell, nem a Szép, nem az Okos, nem a Gazdag, nem a Csábító, az Ingerlő. Lehet, hogy szegény leány lesz; lehet, hogy sok apró emberi hibával terhelt; lehet, hogy nem is okos; lehet, hogy mások azt mondanák: hogy lehet ezt szeretni, hiszen nem is szép, nem is izgat fel a látása . . . Mit is szeretsz rajta?

A fiú feleli, vagy csak érzi: azt szeretem, hogy olyan nagyon hozzám illik!

Mert *az igazi leány nem angyal, nem tündér, nem csoda. Az igazi leány az, aki téged kiegészít, aki hozzád illik, s ketten eggyé lesztek majd.*

Álmodjál az igazi leányról. S ha megtaláltad, köszönd meg az Istennek. Mert egy életre nagy kincset találtál.

(K)

2. Keresem a párom.

Az egyetemi esztendőknek két óriási feladata és felelőssége van. Az egyik parancsoló, és hivatalosan is első cél: az oklevél megszerzése. A másik csak kísérő lehetőségnek számít, mégis legalább akkora felelősség, mint az oklevélszerzés: megtalálni azt a leányt, aki az új családi otthonban az oldaladon áll majd, mint feleséged és a gyermekeid édesanyja. Egész munkát végzett, aki tanulmányai végeztével mind a két kincset a magáénak mondhatja.

Keresem a párom . . .

A diák társadalmi élete nem a jól megérdemelt pihenést jelenti; nem szórakozást, feledést, felüdülést. Azt is. De első rendeltetése: *sok leánnyal ismerkedni, s tudatosan keresni közöttük azt, akit neked teremtett az Isten.*

A diák jár a leánytársaságban. Táncol, udvarol, tréfál, játszik, s hol komolyan, hol bolondozva, szolgálatára áll a leányoknak. Modern idők lovagja. De a lovag lelke mélyén állandó feszült figyelem, meg nem szűnő kutatás: keresi az egyet, akinél megálljon és életét majd a kezébe tegye.

A diák munkáját megédesíti ez a keresés; azután majd óriási ütemmel meggyorsítja a megtalálás öröme és lendülete. Mert amikor az igazi szerelem kinyílik, akkor úgy érzi a diák: van már kiért dolgozni! És óriási erővel belefekszik. Nincs többé mulasztás, nincs vizsgaelhalasztás, nincs könnyelmű félmunka, vagy el nem végzett kötelesség. Hív az otthon, hív az élet, hív az igazi leány! Erről is meg-

ismerni az igazi szerelmet: hogy nem teszi álmodozóvá és semmittevővé az embert, nem vonja el munkájától, sőt megsűríti és meggazdagítja azt. Az a szerelem, amely megvadít, vagy idegessé tesz, vagy féltékenységben kínoz meg, vagy álmodozó tétlenségbe süllyeszt, csaló és hazug érzés. Az igazi szerelem *konstruktív, mozgató, motor.*

Keresem a párom . . .

Érdekes, hogy eleinte fiúk és leányok csak játszanak, csak táncolnak, eltréfálnak, gyerekek. Fiú a lányt nézi, leány a fiút, de arcon, alakon, szemen, néven túl nem villan eléjük semmi. Ha azonban az igazi lány előtt megállt a fiú, itt az *arc mögött, alak mögött felrévül messze jövőben az otthon;* itt a szemében nemcsak az ő lelkét keresi és látja meg a fiú, hanem benne csillan az eljövendő gyermekeik tiszta szeme is. (Somogyváry Gyula ír melegen, kedvesen erről egyik katonaregényében.) Az egyetlen leány több, mint leány: őbenne élettársat, kiegészítőt, feleséget, közös életforrást, édesanyát keres és lát meg a diák. Van valami benne a kis húgából; igen, testvérinél szorosabb közelségben élnek majd évtizedeken át, mindhalálig. Van benne valami az ő édesanyjából: édesanya lesz ez is, az új otthonban, ahol ő az apa. Van benne valami felismerhetetlen, de nagyon megnyugtató és biztonságot adó; persze, hiszen a felesége lesz, kiegészítője . . .

Az egyetlen leányt a diák *világos, tiszta szemmel látja.* Nem angyalnak látja, hiszen azzal csalná önmagát. Lát apró gyengeségeket benne, amelyeket majd hajlítani, nevelni kell. Lát apróbb-nagyobb hibákat, amelyeket megbocsát neki; és lelkileg berendezkedik arra, hogy a jövőben is sokszor lesz megbocsátani valója. Lát fogyatkozásokat, amelyek fölött elnézéssel tovább megy; bizony a jövőben is sokszor el kell nézniök egymásnak emberi fogyatkozásokat, hiszen ezzel tartják fenn a családi élet harmóniáját. Lát belerögzött ferdeségeket, amelyekkel szemben komoly, nagy türelemmel szereli fel magát; ó, a házaséletben nagyon sok türelem kell egymással szemben, hogy elviselni tudják egymást, és a megértés soha fel ne boruljon! Elmélet csak az, hogy úgy fognak élni, mint két galamb, olyan szelíd boldogságban; — hiszen a galambok nagyon sokat veszekednek, ők azonban nem fognak veszekedni, mert lélekkel egymást szerető magasabbrendű emberek!

Az egyetlen leányt soha nem tudja «csak egy kislánynak» nézni a fiú, hanem *mindig a jövendő feleséget látja*

benne. Itt a szerelem csodálatosan meggazdagszik a házastársak hűséges szeretetéből előreküldött sugarakkal.

Ennek a leánynak nem vakon, Don Quijote módjára behúnyt szemmel lovagja a fiú. *Hiba volna, ha a szerelem vakká, süketté tenné;* hiszen akkor a házasélet néhány éve, talán már néhány hónapja mulva fejcsóválva vallaná be: Nem így gondoltam, nem ilyennek hittem! Beszél róla az édesanyjával s bemutatja neki; az anyai szem kristályélesen hadd vizsgálja s beszéljen őszintén az anyai szív. Bemutatja a lelkiatyjának és beszél róla bizalmas őszinteséggel; a lelki vezető mélyre néző szeme hadd járja át s a pap soha nem bókoló, de őszinteségében is soha nem bántó szava adjon utasítást: mit és hogyan nevelgessen rajta? Meghallgatja a barátját és meghallgatja az ellenségét. Nem tűr bántást, nem megszólást és rágalmat; de az őszinte és jóakaró beszédre mindig nyilt a szíve. Ha rosszat hall róla, nem lesz aggódóvá, nem kerül messzebb tőle, el nem fordul idegenkedéssel, hanem még inkább emberinek érzi, még közelebb magához, és míg szeretettel nevelgeti, egyre jobban beledolgozza önmaga szívébe és életébe.

Ugyanúgy nézi őt, ugyanúgy próbálgatja, ugyanúgy nevelgeti a leány. Talán több finomsággal és több tapintattal; talán több eredménnyel. *Ha a kettő már nevelgeti, csiszolgatja egymást, az az igazi, komoly szerelem legjobb bizonyítéka.* Mert ha egymás szemébe néznek, nemcsak szerelmet látnak, hanem jövőt is; nemcsak betelnek egymással, hanem jobbnak álmodják és akarják egymást. Ez nincsen semmiféle érzéki, mámoros szerelemnél; ez csak ott van, ahol az egymásnak rendelt fiú és leány találkozott és egymásban már a jövőt építi.

Keresd a párod, harmadéves!

Az élet legnagyobb kincsét, jövőd legigazibb ajándékát keresed! *(K)*

3. Objektívumok a szerelemben.

Ha a nótaköltőt, a regényírót, a poétát hallgatod, akkor a szerelem erotikus vággyal, szenvelgéssel, érzelgős síránkozással, vagy mohó szexuális kéjelgéssel telített egy perc, vagy egy óra, vagy egy éjtszaka.

Ha a biológust kérdezed, akkor eléd bukkan a Steenstrup-Weininger elmélet, amely a maga durva materializmusában maszkulinitás és muliebritás: hímtartalom és

nőtartalom adataival magyarázza a szerelmet, mondván, hogy nincsen egész férfi és egész nő, hanem minden férfiban van bizonyos mennyiségű muliebritás és minden nőben bizonyos fokú maszkulinitás; ennek az arányszámnak megközelítő kiegyenlítésére való törekvés: a szerelem. Ideális egyesülés tehát az, ha olyan férfi és nő kötnek házasságot, ahol a férfiban pontosan annyi a muliebritás, mint az asszonyban a maszkulinitás, tehát a kettőnek egyesülése egy tökéletes férfit és egy tökéletes nőt eredményez.

Ha kinyitod a keresztény morálist, a teremtés történetére mutat, ahol Isten maga rendelte el a nemek különbözőségét, a kétféle neműek egymás iránt való vonzódását. Ő ojtotta a szexuális ösztönt az emberi szervezetbe, és Ő tette a nemek vonzódását: a szerelmet, a házasság összekovácsolójává, és a házasságban a nemi kiegészítést az emberteremtés eszközévé.

Végül ha önmagadba nézel, azt vallod, hogy a szerelem óriási erejű vonzódás egy olyan leányhoz, akiről meggyőződésed, hogy minden tekintetben hozzád illik; van ebben forró érzelem, van boldog öröm a megtalálás miatt, van nyugtalan féltés, és motorként hajtó vágy, hogy minél előbb a házasság szentségében a tied lehessen.

Mi hát a szerelem?

Van benne valami alapvető tárgyilagos vonás, amely minden földi szerelemben ott kell legyen. És van benne minden esetben a szerelmes fiú és leány egyéniségétől függő *egészen egyéni, szubjektív vonás*, amely a te szerelmedet mindenki másétól megkülönbözteti és teljesen egyéni élményeddé teszi. Meg ne csaljon az, ha az irodalom minden fajtája kizárólag a szubjektív vonást emeli ki, és ha a magad feltámadó szerelmében is ez a szubjektív vonás van előtérben! Világos, hogy ha igazán, hamisítatlan akarod a szerelmet az életedben valósággá érvényesíteni, akkor tiszta szemmel, nyugodt szívvel kell látnod az objektív vonásokat benne.

Legfontosabb objektív vonás a szerelem teremtőjének, Istennek rendelése: sok millió ember közül egy-egy férfi és egy-egy nő, akik lélekben, egyéniségben egymáshoz hangoltak és *alkalmasak arra, hogy egymást egy életen át kiegészítsék*, felbonthatatlan életszövetségre lépnek, hogy ez életszövetség keretében nemi érintkezésükből új emberek szülessenek. — A szerelem tehát nem első látásra keletkező vad, viharos érzelem, hanem közelebbi és gyakori érint-

kezésben lassan kialakuló az a meggyőződés, hogy ez a leány világnézetileg úgy gondolkodik, mint te, szellemi színvonala megfelel a tiednek, ízlése, gondolkodása, nevelése épúgy, mint egész egyénisége a tieddel harmonizál, s mindehhez járul az, hogy erotikus érdeklődést is kelt benned. *Ez a felismerés, hogy ez a kislány téged minden tekintetben kiegészít, szükséges objektív alap ahhoz, hogy benned komoly szerelem kibontakozhassék.*

Erre vonatkozólag írtam a «*Kérdőjelekben*»: «... Az ifjú nem foglalkozott az Isten vágányainak tudományával. Mit tudott ő arról, hogy az emberi természet csodálatosan összetett valami: hogy testi, lelki adottságok, világnézet, intelligencia, lelkiség, érzelmi világ, ízlés, érdeklődési kör és sok-sok más határozza meg az egy-egy embert! És hogy *az egymáshoz hasonlóan hangoltak vonzzák egymást*, az élesen különböző hangolásúak pedig taszítólag hatnak! Ő táncolt, udvarolt, látogatott, barátkozott, mert jól érezte magát; — és nem sejtette, hogy ez az ő érzése szilárd vágányokon szalad: Isten gondolatain a férfi és a nő egymásnak valóságáról, egymás kiegészítéséről!»

A szerelemnek előfutárai vannak.

Egyik előfutára *az érdeklődés*, amely sokszor egész váratlanul felkél benned egy-egy kislány iránt. Lehet, hogy régi játszópajtásodról van szó, akivel százszor boxolódtál, vagy megcsupáltad a haját, de soha eszedbe nem jutott volna, hogy «úgy» nézz reá; — és egy vakáción odahaza találkoztok újra, és akkor megdobban benned valami: Ejnye, ez az Icu nagyleány lett már!... Lehet, hogy legelső találkozástok alkalmával felfigyel benned a párját kereső férfi: Nini, egy érdekes kislány!... Ilyen érdeklődés az egyetemi esztendők társadalmi élete folyamán több leány iránt is támadhat benned: egyiknek az egyéniségéből áradó kedvessége, másiknak bájos humora, harmadiknak szellemessége és intelligenciája, negyediknek talán a ritmikus mozgása, ötödiknek egy rövid beszélgetésben megérzett szép, vallásos lelke kap meg és késztet arra, hogy újra meg újra reá gondolj, keresd az alkalmat, hogy újra találkozzatok, és fokozott figyelemmel tanulmányozd őt. — *Ez még nem szerelem. Ez érdeklődés.*

Másik előfutárja a szerelemnek *a vonzalom*. Jól érzed magadat a társaságában, vágyakozol utána; úgy érzed, mintha valami feloldódnék benned, ha vele vagy együtt; valami hajt hozzá, hogy otthon is, társaságban is, és minden

elérhető alkalommal keressed és minél hosszabban vele együtt légy. — *Ez még mindig nem szerelem. Ez csak vonzódás.*

Érdeklődés és vonzódás több leánnyal szemben is támadhat benned. A gólya egy csomó kislány iránt érdeklődik és legalább 3—4 iránt érez komoly vonzalmat. Ez nem azt jelenti, hogy nyolc leányba szerelmes; még azt sem, hogy a nyolc közül egyikbe valaha szerelmes lesz. *Az előfutárok csak felkeltik az ember figyelmét és arra kényszerítik, hogy közeledjék és mélyebben nézzen a leány lelkébe.* Mert ettől a mélyebb ismeréstől függ a szerelem bontakozása.

Az előfutárok egész csomó leányhoz odakötnek. És most jön a válogatás motívuma. Mert *a szerelem eklektikus.* Arról, akinek bájos egyénisége úgy foglalkoztatott, a harmadik együttlét alkalmával kiderül, hogy nem katolikus kislány. Világnézetileg tehát nincsen harmónia. Az érdeklődés csendesen elmúlik és a kisleány lekerül a listáról. — A másik javíthatatlan sznobnak bizonyul: előkelő férjről álmodik és nagy társadalmi életről. Csendesen visszavonulsz és engeded elhervadni az érdeklődésedet, mert ezt nem tudnád kielégíteni, tehát hiányoznék a harmónia. — A harmadik mindenkivel flörtöl, játszik; viselkedésében kis démont játszik és hiába kéred, nem enged belőle. Legjobb, ha halkan beteszed az ajtót, mert te nem ilyen feleségre vágyol. — A negyedik egyszer elárulja magát: egészen véletlenül néhány megjegyzéssel fellebbenti a lelke fátyolát és meglátod, hogy mennyire nem becsüli apját és nem szereti anyját. Valami hiányzik a leányból, ami hiányozni fog belőle később is, ha majd feleséged lesz. Mind ritkábbak a látogatásaid s végül elmaradsz a családtól. És a listán egyre kevesebb leány marad.

Ezekkel közben folyik a társadalmi érintkezés, — és folyik a *lélekkutatás.* Felületes udvarlás helyett most már egyre komolyabb beszélgetések jönnek. Hol ő pendít meg egy-egy komoly témát, hol te vetsz oda egy kutató kérdést. Mind a ketten azt keresitek, mennyiben összehangolt a lelketek és egyéniségtek, és hol akad mélyreható ellentét . . . Itt már az Isten, Egyház, haza, szolgálat, áldozat, család, gyermekáldás, házasság szentsége, lelkiélet nagy kérdései jönnek. És közben az egyik kislánnyal szemben csodálatosan elmélyül benned az érdeklődés, elemi erővel megnő a vonzalom, és *kibontakozik benned a férfi szerelme:* annak megismerése, hogy ez az a kisleány, aki a te életed kiegé-

szítője lehet, és komoly férfias törekvés a leány elnyerése érdekében.

Látod, ilyen mély és sokrétű a szerelem.

És a mélyén mindig ott kell legyen az objektív vonás: hogy a választott kisleány és te összehangolt emberek vagytok, hogy alkalmasak vagytok egymás kiegészítésére, vagyis, amint mondani szoktuk: titeket az Isten egymásnak teremtett.

Az a «szerelem«, amely nem ilyen mély és nem ennyire objektív, nem igazi szerelem, s magában hordja a mulandóságnak és a csalódásnak mérgét.

Ez, amit írtam, persze analizis. Nem fogja minden fiú és leány ilyen öntudatosan pontról-pontra végigcsinálni. De figyeld meg magadat és figyeld meg a barátaidat. Azt fogod mondani: az Atyának igaza van! *(K)*

4. Házassági akadályok.

Csodálatos Krisztus Egyházának munkája az emberrel. Míg a bűnbánat szentségének kezelésében egészen szubjektíve nézi az embernek bűnnel való küzdelmét, addig a házasság szentségével kapcsolatban félretéve a szubjektív szempontot, keményen, meg nem inogva képviseli a súlyos objektív szempontokat. Érthető: *itt közösségi szolgálatról, családalapításról, emberteremtésről van szó, s az óriási nagy érdekek mellett az egy-ember egyéni szempontja eltörpül.*

A házasság szentségében Isten hatalmas gondolata valósul: egy férfi és egy nő, akik egymás harmonikus kiegészítésére alkalmasak, felbonthatatlan életszövetségre lépnek, hogy egymást mind az örökkévalóság kapujáig hűséges szeretetben támogassák, egymásnak a házastársak nemi érintkezésében a szexuális ösztön vonalán a kielégítést nyujtsák, és Isten akarata szerint az Úrnak új emberek teremtésében engedelmes eszközei legyenek. Az Egyház félő aggódással áll a házasság kapujában és *gondos, kemény szeretettel törődik azzal, hogy minden egyes hivője életében a házasságba ágyazott isteni gondolatok maradék nélkül valósuljanak.*

Amikor az Egyház felállítja az ő házassági akadályait, teszi ezt krisztusi felhatalmazás alapján, amely csak a katolikus Egyháznak, éspedig a pápának és az egyetemes zsinatnak adta meg ezt a rendelkező, megkötő és oldó jogot. Teszi pedig azért, hogy magasan az emberek érzelmei fölött *a nagy objektívumok megőriztessenek.*

Miért beszélek a harmadéveseknek a házassági akadályokról, holott még évek sora választja el őket attól, hogy házasságra komolyan gondolhassanak? Azért, fiam, mert *a szerelem távlata a házasság. Amikor a szerelemről beszélünk, a házasságra kell, hogy gondoljunk* felelős, tiszta gondolattal. És az a harmadéves diák, amikor tiszta és nemes szándékkal belemerül egy igazinak gondolt szerelembe, *jó előre gondoljon arra, hogy reális-e ez a szerelem az élet és az Isten előtt: lehet-e belőle házasság?* Ha egy kislányhoz közeledel, akit tőled bontó akadály fog elválasztani akkor, amikor majd a házasságra gondoltok, akkor felelőtlenül játszol óriási nagy dolgokkal, csalod magadat és csalod a kislányt, mert ha a szerelmetekből nem lehet házasság, akkor bűnös és gyökértelen ez a szerelem a kezdetétől. És ha tiltó akadály áll közöttetek, akkor mindjárt a szerelem ébredésekor vissza kell torpannod és szent komolysággal mérlegelned a folytatást, nehogy évek során való reménykedés után a szentség küszöbén hajótörést szenvedjetek. Minden szerelem a házasságra nézzen! És *ha a házasság, mint folytatás, nem áll fölöttetek, akkor a kezdet kezdetén vágd ketté a szerelmet*, akkor, amikor még lehet, mert még nem lett belőle nagy szenvedély, vagy súlyos életélmény.

Gondold végig az Egyház akadályait:

A) *Bontó akadályok* (ezek a súlyosabbak; nemcsak tiltják, hanem, ha csak az egyik fél részéről merülnek is fel, eleve érvénytelenné teszik a házasságot):

1. *Korhiány* (a férfiak betöltött 16, nők betöltött 14. év előtt nem köthetnek házasságot). Kisleánnyal nincsen szerelmi játék.
1. *Impotentia* (ha valamelyik alkalmatlan a nemzésre alkalmas nemi aktusra). Aki tehát orvos megállapítása szerint házaséletet élni nem fog tudni, nem keresheti egy leány szerelmét.
3. *Házassági kötelék* (akit érvényes házasság köt, új házasságot nem köthet). Komoly intés a nagy diáknak: ne játsszál szerelmet asszonyok világában! *Elvált asszonyt* ismer a világi törvény, de az Egyház törvénye nem ismer válást. Elvált asszonnyal érvényes házasságot nem köthetsz, míg él az ura, akihez érvényes kötelék fűzi őt.

4. *Valláskülönbség* (katolikus fél nem köthet érvényes házasságot meg nem keresztelt személlyel). Ime az Egyház ősi zsidótörvénye, amelyet az államhatalom most vélt feltalálni! Katolikus fiú zsidóleányt vagy pogányt, vagy bármily okból kereszteletlent, el nem vehet feleségül. (Bolsevizmus, újpogányság, szabadkőművesség durván beleszólhat a szerelmedbe. Nyitva legyen a szemed!)
5. *Nagyobb egyházi rend* (felszentelt subdiaconus már nem léphet házasságra). Apostata papok szomorú házasságaira gondolj. Mind érvénytelen.
6. *Ünnepélyes fogadalom* (ünnepélyes fogadalmat tett szerzetes vagy szerzetesnő házasságot nem köthet).
7. *Nőrablás* (nőrabló, vagy a nőt házasságkötés céljából erőszakkal fogva tartó házasságot nem köthet vele, míg szabadon nem engedi). Ez nem az az eset, amikor a kiskorú leányt a szülői háztól megszökteti, úgy veszi el gavallérja, mert a haszontalan beleegyezik a szökésbe is, házasságba is. De úr nem visz leányt ablakon keresztül oltárhoz. Ez romantikus regénybe illik, nem az életbe.
8. *Bűntett* (a minősített házasságtörő és a hitvesgyilkos új házassága érvénytelen). Az élet ismeretlen mélységeiből kiáltó hang. De nem sejtitek, hogy mi minden lehetséges az emberek között a XX. században!
9. *Vérrokonság* (egyenes ágon vérrokonok között minden fokig, oldalágon a harmadik fokig bezárólag tilos és érvénytelen a házasság). Sokkal komolyabb, mint gondolnád! Rokon kislányokkal szemben ne add a szerelmes lovagot. Aki szelet vet, vihart arat.
10. *Sógorság* (egyenes ágon minden fokon, oldalágon a második fokig érvénytelen a házasságuk azoknak, akik egy vérrokonuk házassága révén kerültek egymással sógorsági viszonyba).
11. *Köztisztesség* (érvénytelen az első- és másodfokú vérrokonok között, akik érvénytelen

házasság vagy nyilvános tisztán ágyasság: polgári házasság révén lettek rokonok).

12. *Lelki rokonság* (keresztelő és megkeresztelt, vagy keresztszülő és keresztgyermek között érvénytelen a házasság).

B) *Tiltó akadályok* (súlyos bűn terhe alatt tiltják meg a házasságot; de ha mégis megkötötték, nem teszik érvénytelenné):

1. *Egyszerű fogadalom* (szűzességnek, tökéletes tisztaságnak, szerzetbe lépésnek, házasságkötéstől való tartózkodásnak fogadalma).
2. *Törvényes rokonság* (az örökbefogadó és örökbefogadott között).
3. *Vegyesvallás* (katolikus félnek eretnek vagy szakadár kereszténnyel való házasságát tiltja). Itt állunk szemben a vegyesházasságok súlyos kérdésével, amely úgy katolikus, mint protestáns részről szembenállást jelent. *Protestáns kisleánynak* ne is kezdj udvarolni! Ha kibontakozott a szerelem, milyen nehéz akkor megállni az Egyház tilalma előtt! Protestáns leányt csak úgy vehetsz el, ha reverzálist ad, hogy az összes gyermekek a katolikus vallásban neveltetnek majd, és ha a házasságkötés csak katolikus templomban történik.
4. *Méltatlanokkal való házasságkötés* (méltatlanok a hittagadók, a tiltott társaságok közismert tagjai, pl. szabadkőművesek, a nyilvános bűnösök, az egyházi büntetés alatt állók).

Ezek a házassági akadályok messze előre nyúlnak az ifjúkorba, és a szerelem első rügyezésénél megfogják a karodat. Gondolj reájuk! Sok szerencsétlen házasság származott abból, hogy a katolikus fiú nem ismerte a maga vallása követeléseit és egyháza tilalmait, és amikor későn rádöbbent, nem volt annyira ura magának, hogy visszalépjen és eltörölje a nyomait.

Nyitva tartsd a szemedet!

És: Principiis obsta!

(K)

5. Ámor dobálja a hurkot.

Amikor az egyetemre jöttök, többé-kevésbbé marcona és kipróbált férfiaknak érzitek magatokat. A legtöbb fiú mögött ott áll egy, esetleg több elmúlt diákszerelem emléke: kamaszos, gyerekes, szentimentális, buta kis szerelmeké, amelyeket azonban akkor nagyon komolyan vettetek és amelyekkel az éretlen gólya ma is szívesen dicsekszik, amikor sokat jelentő szemmeregetéssel a tárcájából, vagy a fiókba zárt kincsesdobozából hajfürtöt, fényképet, levelet szed elő és mindenképen azt igyekszik bizonyítani, hogy ő milyen Don Juan volt kisfiú korában. Nem ritka a másik típus sem, aki baráti körben borongó homlokkal és érzelemtől forró hangon meséli súlyos szerelmi csalódását, amelyhez hasonlót nem ismer a világirodalom.

A gólyát s még a másodévest is sűrűn foglalkoztatja egyébként a szerelem. Ahol ők megjelennek, Ámor elégedett mosollyal fonja hurkait és dobja hol egyik, hol másik gyerek szívére. A szerelem-lasszóra pányvázott ifjú aztán otthagy előadást, tanulást, kollokviumot, rajzot és zárthelyi gyakorlatot, és váltakozva hol a hölgyet kíséri, hol reá leselkedik, hol róla ábrándozik. Ha a leány kedvesen fogadja, akkor a gólya megvadul a szerelemtől és Homerostól Zilahyig minden szerelmes regényt végigjátszanék. Ha a leány nem vesz róla tudomást és inkább a harmadévesekkel foglalkozik, akkor a gólya megvadul a búbánattól és csak azért sem tanul, mert az ő szívét összetiporták.

Általában nem veszem komolyan a kamasz-szerelmet, hiszen fejlődésben levő egyéniségek a fiú is, a leány is, akik között a komoly szerelem objektív nagy adottságai még aligha fedezhetők fel. De nem tagadom, hogy sokszor lesz a kamaszfiú és a bakfislány gyerekvonzalmából életigazolta komoly, nagy szerelem, házasság és boldog élet. Olyankor t. i., ha a játékosnak indult gyerekszerelem később megkapja a nagy objektív alapokat.

Nem veszem nagyon komolyan a gólya szerelmét sem, mert őt rendszerint megszédíti kissé a hirtelen eléje nyíló társadalmi élet, a végigtáncolható farsang, a sok zsúr, tánc, vacsora, és maga az a tény, hogy a társaságban mennyire felnőtt számba veszik már őt. A gólya nem az eszével és a lelkével szeret, hanem csak a fantáziájával, idegeivel, meg a könnyen lángra gyúló szívével; ezért — sértésnek ne han-

gozzék! — az ő sűrűn változó szívügyeit inkább a kamasz-szerelmek országába sorolom.

A másodévesnek már tisztul a szeme és jól vág az értelmes esze. Ő azonban már eléggé szertelen és féktelen ahhoz, hogy hatalmas impulzivitással könnyen belerohanjon egy-egy önmagában megalapozatlan szerelmi lázba, amelyből aztán hasonló nagy tempóval, fájó csalódás árán vergődik ki a végén.

Ha a gólya és a másodéves elhinné a felnőtt szavát és megfogadná tanácsát, hogy *a szerelem előfutárjait: az érdeklődést és a vonzalmat nem kell nagyon mellre szívni*, és nem kell rögtön szívvel-lélekkel utána rohanni minden arcnak vagy szempárnak, amelynek láttára egyet dobbant a szíve, akkor Ámor kevesebb okot találna kárörvendő vigyorgásra, és az egyetemen kevesebb feldúlt ifjú kevésbbé gyenge indexeket rejtegetne a papa vizsgáló szeme elől.

Kell általában az I. és a II. évnek sok társadalmi tapasztalata ahhoz, hogy az ember a komoly szerelemmel találkozhassék. *Kell a diáknak a társasélet.* Amilyen hiba volna a túlzás: hogy folyton szórakozni jár és közben elhanyagolja a munkáját; éppen oly súlyos hiba az ellentétes kilengés is: ha valaki medve módon bezárkózik a szobájába, vagy csak a sportnak él, vagy beledől a könyveibe és se lát, se hall egyebet. Kell a diáknak a társadalmi élet, mert kell az, hogy ifjú évei alatt egy csomó leánnyal találkozzék, ismerkedjék, ítéljen és válogasson. Így tisztázódik a lelke mélyén az ő maga *leányideálja*, amelyet tisztán levegőből mégsem festhet meg magának: kellenek hozzá életszerű vonások. Így jön rá, hogy mi vonzza őt a leányok felé, és milyenek azok a vonások, amelyek eléje választalat emelnek; így formálódik bizonyos ítélete, hogy *milyen típusú leányok tetszenek neki*, és milyenektől fordul el határozottan. De azért is kell a társaság, hogy sok és sokféle leánnyal találkozzék, és kiválogathassa közülük azt, akit az ő számára teremtett az Isten. Az csak a mesékben és a regényekben van úgy, hogy a hős egyszer mozdul ki várából és akkor eléje kerül egy leány, akiben rögtön meglátja, hogy rajta kívül senki őt kerek e világon boldoggá nem teheti.

Fiúk és leányok társaságában ott áll Ámor és dobálja a hurkot. Nem baj, sőt kell, hogy egy-egy érdeklődés-hurok a szívedre essék és közelebb húzzon hol itt, hol ott egy leányhoz. Mély pszichológia van a népmesében, amikor az öreg királlyal három találós kérdést tétet fel az idegenből

jött királyfinak, s csak ha ezeket helyesen megfejtette, akkor nyerheti el leánya kezét és a fele királyságát. Az élet is eléd dob egy csomó találós kérdést. Bizony *szükséges, hogy utána járj, győzködj vele, harcolj és szenvedj és töprengj,* hogy ezáltal benned megérjen a szerelemre, házasságra alkalmassá kalapált férfi.

Én csak egyre szeretnélek még figyelmeztetni.

A leányügyeidet, szerelmi problémáidat ne a szádon, hanem a szívedben hordozd. Sem a kislány neve, sem a vele kapcsolatos ember-élményeid nem valók a diákpajtások elé. Az úrnak, a keresztény magyar úrnak szigorú diszkréciója álljon mindezen ügyek fölött. Egészen egyéni, benső ügyeid ezek, hiszen a te életed legszentebb, legnagyobb megoldásai függenek tőlük. Élményből, álomból, férfi-tervekből ne csinálj rossz regényt!

Gólyaév, másodév előcsatározásai és tapasztalatai után harmadéves korodra már eléggé leszűkült azoknak a köre, akik iránt komoly férfiérdeklődéssel tekintesz. Ez az esztendő a legtöbb fiúnál meghozza a döntést. Nem földrengető, nagy gesztusok formájában, hanem tiszta szemű, csendes odaszegődéssel egy választott kislány oldalára. Most még nem vallasz szerelmet, mert annak még nem jött el az ideje; de hallgatva megértitek már egymást a kislánnyal, és hallgatólagos beleegyezéssel áll mellettetek mindkettőtök családja. Iróasztalodon megjelenik a kislány arcképe. Szükséges, hogy apád, anyád előtt is nyiltan kint merd hagyni; szükséges, hogy a kislány szülei is tudjanak róla, hogy te azt a fényképet őrized. *Ne játsszatok feleslegesen romantikus titkolt vonzalmakat.* A kislány édesanyjának tudta és beleegyezése nélkül nem lehetsz komoly szándékú udvarlója; és a te szüleidnek is tudniok kell róla, hogy életedet lélekben máris odakötötted egy leány sorsához. Legyen bátorságod hozzá, hogy ami életre szóló döntésed, azt emelt fejjel képviseld azok előtt, akik téged az életben legjobban szeretnek.

A ti szerelmetek nem vihar, szenvedély, láng, hanem: megtalálás, megérkezés, reveláció. Olyan egyszerű és olyan szent, mint egy vasárnapi szentmise. Hiszen a ti szerelmetek Isten akarata, és ezért Istenszolgálat! *(K)*

6. Szerelmi csalódás.

Agyonlőtte magát egy fiatal egyetemi hallgató, mert csalódott a szerelmében. Hátrahagyott búcsúlevelében kuszált mondatokban magyarázza, hogy nem tud a hűtelen nélkül élni. — Szegény, nyomorult, gyenge gyerek! Mintha vásári ponyvaregényt olvasnék; ott szoktak szerelmi bánatukban a kárhozatba menekülni az emberek. (Ők nem úgy írják: «a kárhozatba»; az a szerencsétlen öngyilkos diák sem úgy gondolta; de ez a valóság. Mit szépítsük?)

Én szívből kívánom neked, hogy ne kelljen keresztülesned szívet fájdító, komoly szerelmi csalódáson. De meggyőződésem, hogyha mégis rád szakadna a szomorúság, férfiként állod, és ha fáj is, tovább menetelsz az életúton.

A szerelmi csalódásban van valami nagy megszégyenülés, hiszen bebizonyosodott, hogy rosszul ítéltél, rosszul álmodtál, becsapódtál, felsültél. Ez bizony szégyen. — Van benne valami súlyos veszteség-öntudat. Hiszen a kislányt már az életedhez tartozónak gondoltad és hozzá kötötted sok szép jövő álmodat. Ezek most mind vagy leomlottak, vagy a levegőbe merednek s nincsen élő hordozójuk. Nehéz dolog elbúcsuzni élet-álmainktól. — Van benne valami öncsonkításféle. Hiszen amikor el kell dobnod magadtól egy kedves mult periódus emlékeit, amelyekben egészen benne voltál s amelyekkel összenőttél, akkor valahogyan önmagad egy darabkáját vágod le és dobod el. És mert lélekben magadat a leánynak egészen odaadtad, amikor elszakad tőled, leszakít egy darabkát önmagadból is. — Van valami nagy önsajnálat: mi mindent adtam, mi mindent vártam, s íme, most itt állok kifosztva! — És kárát látta büszkeséged, önbizalmad, ambíciód, reménységed, élettársat kereső nagy bizalmad is.

Ezek mázsás súlyok; lenyomnak. De ne felejtsd: ekkor is, mindig is, férfinak kell bizonyulnod.

Te nem lehetsz gyáva öngyilkos: szégyen elől, bánat elől kárhozatba menekülő. — Nem lehetsz a ponyvaregények megvadult cowboya, aki ilyenkor leissza magát és tombol, verekszik, kézzel-lábbal mutatja, hogy mennyire nem volt érdemes arra, hogy egy leány igazán szeresse. De nem lehetsz nyomorult, gerinctelen, csúszva-mászva síró-rívó tacskó, ahogyan a nótaköltők szokták elképzelni a csalódott szerelmes férfit. Kávéházi énekesek ajkán, és, sajnos, a rádióban hallja sokszor az ember ezeket a vinnyogó

útálatos fércmunkákat, ahol a férfi a könnyeiről és a vérző szívéről nyavalyog, meg hogy «elmuhult a nyáháhár, ihitt a téhéhél . . .» Marhaság. Furkósbottal verném szét ezeket a hanglemezeket és kiverném az ilyen éneklőket. Férfi a nótában se panaszkodjék és siránkozzék, nemhogy a való életben! Elrontanak, puhánnyá áztatnak benneteket ezek a nóták és színdarabok és regények, látom. — Nem lehetsz tétlenségbe dermedt élő szobor sem: «megcsalt a kislány, tehát most nem tanulok!» Nem gondolod, hogy ostobaság? — *Te férfi légy: mindent vállaló és mindent bíró.* A fájdalmat a férfi lenyeli, és nem engedi, hogy kiüljön arcra, szemre, vagy visszatükröződjék a viselkedésén. A falusi paraszt-legénynek van igaza, aki súlyos szúrt sebbel indul haza a kocsmából, de még a rendesnél is kackiásabban lépked, nehogy valaki megsejtse, hogy ez neki fáj. Nyugodtan végzed tovább a munkádat, éled tovább a mindennapi életedet, csak azok a motívumok maradnak ki belőle, amelyek egy kislány köré fonódtak. A csalódásodról nem beszélsz, nem panaszkodol. Kiállod, kivárod, míg elmúlik a fájás, de senki ne lássa rajtad, hogy fáj.

Hol lesz öt év mulva a mai csalódás fájdalma? *Nézd az életed távlatát:* milyen elenyésző jelentőségű az évek során, a sok-sok történés között ez a szakítás, ez a szomorúság, ez a búban töltött pár hónap!

Szerelmi csalódás mélyén egy nagyon komoly gondolat áll. A szerelem két egymást kiegészítő, harmonikus ember mély kapcsolata, amely őket felbonthatatlan házassághoz vezeti. A csalódás azt mutatja, hogy ez a leány nem volt igazán harmonikusan hozzád hangolva, nem bizonyult igazán élet-kiegészítőnek, nem lehet a feleséged. Képzeld, ha mindez nem most derül ki, hanem évek mulva, amikor már a szentségi házasság elválaszthatatlan összeköt benneteket! Az akkor két emberélet katasztrófája, két jóvátehetetlenül elrontott, mert rosszhoz kötött emberi életé. Hála a jó Istennek, hogy idejében kiderült ez a közöttetek tátongó idegenség! *A csalódás istenáldás, megmentés, katasztrófától szabadulás.* Amint túlvagy a szubjektív hatáson: szégyenen, fájdalmon, akkor felmered előtted az objektív motívum, és akkor hálás sóhajjal indulsz előre: *Most pedig megkeresem az igazán igazit! De jobban nyitva tartom a szemem!*

Ki tudja, a csalódásnak talán az életed boldogságát köszönöd. *(K)*

7. A szerelem felelős.

Ebben a fejezetben sötét szemüvegen át nézem a világot. Általános jelenségnek nézem borzadva azt, ami valójában csak kevesek életében szomorú letörtség, és úgy írok a keveseknek, hogy mind a többi is megdöbbenjen tőle.

Sötét szemüvegem mutatja a kisfiút, aki öntudatlan szexuális élmények során át vonszolódott a zilált családi otthonában. A kisfiúból kamaszfiú lett, és a kamaszt legyűrte az onania; a felsőbb osztályokban nagy szoknyavadász lett belőle, korzó szeladonja, lányok közt pojáca, pajtásai között nagyhangú Don Juan. Aztán feljött az egyetemre. Elsodorta a nagyváros. Játszott a prostitucióval, hálójába került az elvált asszonynak, nagy bálmatador lett belőle, és híres társadalmi ember. Titokban pedig orvoshoz járt, hogy gonorrhoeáját, majd a szifiliszét gyógyítgassa. Emelt fővel vallotta, hirdette, hogy a mustnak ki kell forrnia magát, hogy addig tombolja ifjúságát az ember, míg erre az egyetemi élet keretei lehetőséget adnak; ha aztán oklevéllel a hóna alatt kilép az életbe, megházasodik és rendes dolgos ember, filiszter férj és családapa lesz belőle. A fiúk hallgatták és rábólintottak: Szépen beszél, igaza van! Elmúltak az évek, oklevelet szerzett, elvette egy nagyon kedves pesti család szemefényét, és vidékre került, eltűnt a figyelő szemek elől. Pár év mulva háromsoros ujsághír jelezte csak, hogy elvált a feleségétől.

Nem írok nevet a történetem élére. Sajnos, sok nevet lehetne írni, mindegyikre illenék.

Hát nézzétek, fiúk, szóljunk férfiszóval.

A házasság szentsége ott áll égnek meredően minden egyes fiatalember előtt. Házasság, életközösség a feleséggel, rendszeres nemi érintkezés, gyermekáldás, a két életnek új, tőlük származó életekben való folytatása.

A házasságban tiszta nőt kívánsz, és megvetnéd, eldobnád azt, aki előtted már a másé volt. A nő ugyanezt kívánja tőled. *Joga van, hogy tiszta férfit kapjon*, ne felelőtlen nemi élet kifosztotta nyomorult, beteg, kiélt emberrongyot. Nincs kettős morál, amely a férfinak mindent megenged, míg nagyon szigorúan megítéli az asszonyt. Egy morál van: az, amelyet Isten ujja írt, s amely férfitól és asszonytól egyaránt megköveteli az Úr törvényének megtartását, és egyenlő mértékkel méri mind a két nemet. Csalás és gazemberség, ha meghurcolt, kifosztott, nemibajokkal degra-

dált embert adsz önmagadban annak a tiszta nőnek, aki szentségi közösségben egészen neked adja magát.

A házasságban eszköze vagy Istennek új emberek teremtésében. Az új ember: hús a húsodból, vér a te véredből, a te életednek egyenes folytatása. Örökségként kapja a gyermeked a véredet, az idegrendszeredet, az egészségedet vagy a betegség roncsolta, rontott emberségedet. Áldott örökség, ha egészséges apa és anya a maguk gyönyörű egészségét adták a gyermeknek. Átkos örökség, ha a fiatal korában könnyelmű apa vétke következményeivel még születése előtt megveri a gyermeket, aki az ő ágyékából jön elő. *A gyermeknek joga van makulátlan egészséghez;* a Gyermek színe előtti szent felelősséggel tisztán és egészségesen kell töltened ifjúságodat.

A bűnös életmóddal szerzett nemibetegségek ma már nagyobbrészt kigyógyíthatók, vagy közömbösíthetők. Ez a körülmény elbizakodottá és könnyelművé ne tegyen! *A kikezelt nemibetegség a házasságban visszatérhet és százszoros átokkal verhet végig rajtad!*

A kankó vagy gonorrhoea a nemi szervekről átterjedhet a hólyagra, vesére, mellékherékre, ízületekre. A rosszul kigyógyított kankó fertőzheti évek mulva is a feleséget, s méhnek és petefészeknek gyulladását okozhatja. Fertőzheti a gyermeket már édesanyja méhében; vaksággal járó súlyos szemgyulladást okozhat. A Vakok Intézetének lakói kb. 10%-a kankós fertőzés folytán vakon született. A gyermek a legtöbb esetben csak azért nem jön veszélybe, mert a kankóval fertőzött asszonynál meddőség áll be: a házasságból nem lesz többé gyermek. Sok boldogtalan, gyermektelen házasságnak oka a férj diákkori, egyetemi évei alatt szerzett nemi betegsége.

A szifilisz a nagy néppusztító. Vannak még ma is emberállatok, akik a férfiasság jelének tekintik és dicsekednek azzal, hogy vérbajt szereztek s hogy gyógykezelni járnak! A legszorgosabb kezelés mellett is mindig kérdés, hogy csak megfékezte-e, vagy igazán kigyógyult a beteg. Diákkorban szerzett vérbajával a férj fertőzi feleségét; az anya fertőzi gyermekét. Elvetélések, koraszülések, majd meg betegséggel, száz nyavalyával vert, satnya gyermekek. Negyedíziglen veri az Isten az apák bűnét a fiakban!

Nincsenek az ember életében egymástól független korszakok: felelőtlen diákkor, mindenféle bűnnel, rosszal; aztán megkomolyodott férfikor, ahol egyszerre minden jó

és egészség és csupa erő. A férfi az ifjút folytatja, épúgy, ahogyan az ifjú a kamasznak volt folytatása. Az ifjúkor erkölcsi erején, fegyelmezett tiszta életén alapozódik a boldog házasság, és tovább a gyermekek és unokák és még későbbi utódok egészsége.

Miért mondom mindezt el a harmadévesnek?

Mert *a szerelem a házasságra néz, tehát a szerelem felelős!*

Akinek valaha kankója volt, komoly orvos komoly tanácsa nélkül ne merjen szerelmes szóval közeledni leányhoz! Aki szifilisztikus fertőzést szerzett, az ne merjen szerelemre gondolni, mint ahogy házasságra se merjen gondolni, hacsak felelős orvos nem biztosítja róla, hogy teljesen meggyógyult, s hogy a bűn ostora nem fog többé életében visszatérni.

Nem játék az élet! Nem játszik az Isten!

Nincs felelőtlen szerelem, mert a szerelem a házasságra néz fel. Tehát *aki tiszta lelkiismerettel egészséges házasságra lépni nem mer és nem tud, az ne merjen a szerelemmel játszani!* Lehet, súlyos vezeklés, talán egyetlen bűnért. De nem számít az ember, nem a szubjektív keserve, hanem az Isten nagy dolgai számítanak.

Házasságra csak egészséges, tiszta ember léphet! Tehát szerelem játékába csak egészséges, tiszta ember kezdhet! Ha nem vagy tiszta és egészséges, akkor számodra tilos a szerelem! Úgy kell járnod a leányok között, hogy bele nem szerethetsz egyikbe sem; úgy kell járnod közöttük, hogy beléd ne szeressen egyikük sem. Címed: *a kitaszított.*

Kemény beszéd ez! De az élet szava, nem az enyém. Én csak elkiáltom, de az élet diktálja!

Öreg harmadéves! Ha tiszta a lelkiismereted, tiszta a multad és tiszta a véred, akkor tedd ki nyugodtan asztalodra az egyetlen leány képét, és mosolygós lélekkel járva a szerelem útját, készülj a házasságra. De ha mögötted bűn, benned betegség, akkor férfibeszélgetés jöjjön komoly katolikus orvossal. És ha az orvos óvólag emeli fel a kezét, akkor keserű szívvel, a vezeklők kemény elszánásával eltemeted magadban a feleség álmát, házasélet álmát, gyermekáldás álmát, elteszed a képet az íróasztalodról és a legközelebbi meghívást már nem fogadod el. Mert akkor már neked Isten előtti felelősséggel, a nemzet előtti felelősséggel, a család, egy asszony, és eljövendő gyermekek előtti felelősséggel *tilos a házasság, tilos a szerelem!* Mert nem játszik az Isten, és mert nem játék az élet.

Borzalmas a szerelem felelőssége!

8. Felrémlik előttem az új otthon képe.

Férjhez ment a húgom. Amikor új otthonában először meglátogattam, valahogyan nagyon ismerősnek találtam azt: mintha jártam volna már itt egyszer, régen. Ismertem a bútorokat, az elhelyezésüket; ismertem a hangot, ahogyan egymással beszéltek, s a módot, ahogyan kezelték egymást. Féléves házasok . . Gondolkodtam, kutattam. S rájöttem, hogy a húgom az új otthonában öntudatlanul lekópiázta a mi régi, gyerekkori családi otthonunkat: átvitte lelkét, hangulatát, stílusát; ő maga olyan iparkodott lenni, mint az édesanyánk volt, s a férjét úgy becsülte s azért becsülte, mert az édesapánkhoz hasonlított sok egyéni vonásában. Később a gyermeknevelés sok motívuma is újraéledt a régen elmúlt zombori otthonunkból . . . Mert *a mult tovább él, a régi otthonok újra élnek, s a család nagy alakjai: édesanyák, édesapák belemásolódnak a gyermekeik felnőtt-életébe.* Egyéniség vagy, mindenki mástól különböző. De ezt az egyéniséget apád, anyád, régi otthonod alakította éveken át; közben beléd dolgozódott és tovább él, újra kivirágzik benned.

Végtelenül fontos, hogy *az ember felhozza magával az egyetemre az édesanyja alakját a szívébe zárva.* Mert aztán ha szerelem nyitogatja ezt a szívet, és az ember valami támaszpont után tapogat, hogy helyesen tudja megítélni a leányt, akit gondolatban már a hitvesének szánt, akkor élő édesanya-ideált és feleség-ideált nyujt számára az ő édesanyja képe. Bizony nem sok leányt fogtok találni, aki kibírja az összehasonlítást az édesanyátokkal!

Éppen olyan fontos, hogy *az ember lelkébe a gyerekévek, kamaszévek során beledolgozódott az édesapja halhatatlan képe.* Mert amikor a szív megnyílik és a szerelmes fiú a jövő álmait szövögeti egy kisleány köré, akkor önmagát sem a mai diáknak álmodja többé, hanem az eljövendő férfinak, férjnek és édesapának, akit a leány is önkéntelenül kutat már most benne. Milyen jó, hogy hozott magával egy életpróbálta férj-ideált és édesapa-ideált, amelytől neki nagyon sokat kell még tanulnia, hogy az új otthonban maradék nélkül megállja majd a helyét.

Édesapja élő férfiképe sok tekintetben mintája, modellje az önmaga egyéniség-alakításának felelős munkájában. Mennyi minden hiányzik még ebből a diákból, hogy legalább úgy tudjon Férfi lenni, mint azt az apjától látta!

Mennyi komoly férfivonást kell még kicsiszolnia magában! Mennyi alapvető férfierényt elsajátítania, amelyekre egyébként a diák még nem volna eléggé érett! Az ideális édesapa emléke hatalmas buzdító, mozgató erő a házasságra készülő önnevelésben.

Az új otthonra nem lehet csak poétikus elrévüléssel, álmodozva gondolni. *Az otthonalapítás nehéz felelősség*, szent, nagy kötelesség. Mennyire igazán férfi legyen, akit önmagában majd a házasság szentségében egy életre ajándékul ad a szeretett leánynak! Katolicizmusa, magyarsága, felelősségérzete, tisztasága, áldozatkészsége, önzetlensége, türelme, kitartása, az élettel szemben ruganyos ereje csak alapjai a férj-egyéniségnek, akinek készen kell lennie gyorsan, gyorsan, mert ez a pár év úgy elrohan, s nemsokára oltár elé állunk! . . . Mennyire igazán példátadóan nagystílű férfi kell legyen az az édesapa, akire tiszta gyermekszemek nyílnak majd csodáló becsüléssel, s akitől imádkozni, dolgozni, pihenni, örülni, anyjukkal bánni, csapásokat állni tanulnak majd a kisfiai, leányai! Mennyire hibátlanul, befejezetten készen legyen a férfi, mire kinyílik a családi otthon, hogy őt és a fiatal feleségét befogadja!

A férfivá komolyodó öreg diák szerelmének mélységet és sodrást ad az a tény, hogy *ez a szerelem a leány mögé keretnek odarajzolja a kettőjük családi otthonát*. Az otthon évek távlatából előre kiált: készülj, diák! készen legyen a férfi! — És amit el nem ért eddig édesanyja kérése, apja szigora, lelkiatya figyelmeztetése, barátai tanácsa, kislány unszolása, azt egyszerre valósággá rántja a jövendő családi otthon jövőből kiáltó parancsa: *minden erejével nekifeszül az önnevelésnek*. Mert mégsem lehet odaérkezni félig készen, vagy félbehagyva, vagy elrontva . . .

Az igazi szerelem eléd vázolja az új otthon képét, benne magadat mint férjet és édesapát. És meglátod majd: ez a csöndes jövő-vetítés a legkeményebb parancsok egyike, amelyet életedben valaha kaptál vagy kapni fogsz. Mert ezt a parancsot a lelkiismereted adja.

Szép álmod legyen az új otthonodról. És felelős, nagygondú felkészülésed, hogy a valóságban még szebb legyen majd, mint amilyennek megálmodtad. *(K)*

VIII. Belenövök a társadalomba.

Az a legkisebb közösség, amelyet családnak nevezünk, rendszerint egy község vagy város nagyobb keretében él. Ennek a közösségnek a köre már nagyobb sugarú. A közösségi körök végül is elég határozott vonallal az ország határánál feküsznek és a nemzetközösség felületét jelzik. Az emberi társadalom pedig a földön élő emberek egész közösségét jelenti. Röviden csak azt mondjuk majd, hogy «a társadalom»; ekkor mindig a magyar társadalmat értjük alatta. Ezzel vagyunk közvetlenül kapcsolatban, erre támaszkodunk s ez várja a mi munkánkat.

Ebben a társadalomban ott vannak a vezetők és vezetettek, benne vannak az öregek és fiatalok, a műveltek és egyszerű emberek, a szegények és gazdagok, tehát a minden rendű és rangú és korú emberek. Senki nem maradhat ki ebből a társadalomból. Kezdetben a társadalmi körök legkisebbikében érezted magadat otthon: a családban. Úgy érezted, hogy ehhez tartozol, ennek az életét éled, ennek a javait szolgálod s használod. Téged csupán ez érdekel.

Lassan tudomásul veszed, hogy ezen a kis körön túl a nagy társadalommal is számolnod kell. A belenövés, beleszerveződés erre a körülményre hívja fel figyelmedet. Nemcsak egy kis család kis körében élsz, a nagy familiának is tagja vagy. Ez a nagy család is vár téged.

Része vagy a társadalomnak. Tagja vagy a nagy familiának. Mint egyetemi polgár kartársi viszonyba léptél egyforma szakos társaddal. Megérezted, hogy ezekkel különösen összetartozol. Kialakult benned az idők folyamán, hogy az úri osztálynak is tagja vagy. Ezek mind csupán osztályok, rendek, melyek szerint az egyes emberek szétválaszthatók. Rendek és osztályok felett áll maga a Társadalom. S ebben te is benne vagy. A társadalom szóban a «társ» fejezi ki a lényeges mozzanatot. Társa vagy az előkelőnek és egyszerű embernek, az öregnek és fiatalnak, gazdagnak és szegénynek a nagy társadalomhoz való hozzátartozásod révén. Ebből az általános szempontból senki nem idegen neked. Kivétel nélkül mindenkire

úgy kell tekintened, mint társadra a nagy családban. Semmi helye sincs az elszigetelődésnek, vagy osztályhoz való ragaszkodásnak. Senkit ki nem nézhetsz a társadalomból, sem magad mellől. Inkább arra kell törekedned, hogy alkalmas légy arra, hogy mindenkinek társa lehess.

A társadalomba való belenövésnek s beleszerveződésnek akadálya az elszigetelődés. Nem kívánnak eggyé lenni a társadalommal. Lelküktől tartják távol a közösség gondolatát. Egyéniségüket féltik a közösségtől. Problémát támasztanak a közösség, társadalom és az egyén között. Arra a következtetésre jutnak, hogy az egyéniséget mindenek előtt illeti az elsőség. Ennek a problémának latolgatása most nem lehet feladatunk, de arra rámutatunk, hogy hiába neveli ki magát az egyéniség, érvényesülését csak a társadalommal karöltve tudja elérni. Ismeretes, hogy az egyéniség megszüntetése ill. megcsonkítása milyen végzetes veszélyek felé viszi a társadalmat. Ismeretes, hogy az egyéniség kifejlesztése, milyen nagy gazdagságot jelent a társadalomban. Ha az egyéniséget tiszteletben tartjuk, és megadjuk a lehetőségeket kifejlődésére, a tehetségek kifutják magukat, megteremtődik egy nemes verseny, egy folytonos felfelé való törekvés és előrehaladás, mely a társadalom életének emelésére is szolgál. Ismeretes az is, hogy a közösségi élet megbecsülése esetén a társadalom széles rétegeiben érvényesül a szociális gondolat, fokozódik a megértés és megbecsülés egymás iránt s létrejön az élet differenciáinak kiegyenlítődése. Végeredményben leszögezzük, hogy mélységes erők vannak az egyéniségben és közösségben egyaránt. Kultuszuk akkor helyes, ha nincs benne túlzás. Csak a túlzó individualizmus és túlzó univerzalizmus hibás. S itt térünk vissza eredeti gondolatunkhoz. A túlzásokat azzal kerülhetjük el, ha az egyénnek figyelmébe ajánljuk, hogy nőjön bele, szerveződjön bele a társadalomba.

A társadalomba való beleszerveződésedtől azt várjuk, hogy a társadalomnak hasznos tagjává légy. Aki értékekkel tér be a társadalom kebelébe, az boldogítani fogja a társadalmat. Ezt a boldogítást kötelességeddé kell tenned. Nem várjuk azt, hogy minket boldogítsanak. Ennek katasztrófa a vége. Nem a jogokat nézzük, hanem a kötelességeket.

A társadalom elvárja tőled, hogy osztozzál javaiban és gondjaiban. Az előző megtörténik minden lépéseddel. A társadalom kiszolgál téged. Javait élvezed. Fontos, hogy kötelességeket is ismerj! Teljes embert vár a társadalom, aki a lehetőségek határáig kifejlesztette képességeit a közösség szolgálatára.

Végül várja tőled a társadalom a közért hozandó áldozatos munkát. Az áldozatos munka mellett várja a közösség a legmagasabb áldozatra való készségedet. Várja, hogy támadás esetén megvédd biztonságát és épségét. Ha kell, még életed feláldozásával is.

Ilyen mélységes a kapcsolatod a társadalommal. Szerveződj hát bele szívvel és lélekkel, egész életeddel.

(Ü)

1. A mai úri társadalom hibái.

Számolnod kell azzal, hogy az úri társadalom egyoldalú szemléletét fogja nyujtani ez a fejezet. S már eleve hangsúlyozom is, hogy ez még kiegészítésre szorul. Mivel azonban a hibák veszélyesek az ifjúságra, ezekre való felfigyelés és rámutatás talán szükségszerűbb, mint az erények ismertetése. Az erényeket úgyis hangsúlyozza maga a társadalom. A hibákat is felfedi, — de csak másokban.

Talán egy osztály sincs, mely annyi kritikának lenne kitéve, mint az úri osztály. A társadalom minden jelentősebb hibájáért őt teszik felelőssé. Tény az, hogy a nemzet gerincét az úri társadalom teszi. Értékes rétege társadalmunknak. Kezük és munkájuk mindenütt megtalálható. Sokszor talán a finomabb munkát végzik, dirigálnak, de ez szerintünk még fontosabb, mint egyéb munkateljesítés. Ha bűnbakot keresünk, az úri társadalom erre mindig alkalmas. Ez is jelenti az úri társadalom nagy hatását a köz életére. Mert Te is ennek az úri társadalomnak leszel tagja, nézzünk bele szeretettel, de egyben őszinteséggel és komolysággal a lelkébe.

A sokféle kritikusnak pedig üzenjük, hogy a kritizálás nehéz dolog. Ők nagyon «könnyen» kritizálnak. Kritizálásuk nem is más, mint rágódás adottságokon. Semmi alkotó vonás nincsen a kritikájukban. Az ilyen kritikára mindig kapható a társadalomellenes magatartású egyén, az önmaga sorsával elégedetlen. Kritikája lerántás, mérgezés, bántás, megtévesztés, zavartkeltés és valamiféle elégtétel azért, mert ő nem tagja lélekben az úri társadalomnak. *Megértő, javító, emelő és lelketverő kritikához szeretet kell.* Sajnos, sokaknál ez hiányzik. A szeretettel teljes kritikának megvan az a jó tulajdonsága, hogy szívesen vesszük bátor hangját és merész kiállását. Érezzük, hogy az szól belőle, aki egy velünk. Ennek a kritikának nyomában kél fel az ön-

eszmélés és megszületik a tisztázódás és felemelkedés a kritika által mutatott magaslatra.

A mai úri társadalom gyengéi és hibái között elsőnek említjük meg a *hitbeli gyengeségét*. Úri társadalmunk megkapja bőségesen ifjú korában a hit igazságait és az erkölcs törvényeinek ismeretét. Sajnos ezeken az alapokon járnak tovább. Elhagyván a középiskolát, rendszerint megszűnik az egyház igazságaival való szerves összeköttetés. Tovább nem fejlődik sem tudásuk, sem igényük. Úri társadalmunk megelégszik a vasárnap megszentelésével és az ottani vallásoktatással prédikáció keretében. Ezek a szentbeszédek azonban általános és közérthető hangon történnek, minek következtében őt nem elégítik ki, mert nem is elégíthetik ki. Hiába tanították meg a mélyebb vallásos élet folytatására és mélyebb kiélésére, nem tudja nevelni magát. Külsőleg talán vallásosak maradnak, benn a lélek mélyén azonban üresség tátong. Sokakban a család pátriarkális szelleme őrzi jól-rosszul a hitéletet. A hitbeli gyengeség következménye, hogy az úriember könnyen megalkuszik hitével valami kellemetlenség elkerülése céljából. Erre példa a gyermekáldás csökkenése az úri társadalomban. Ezt csak a hitgyengeségből magyarázhatjuk.

A másik hibája az úri társadalomnak, hogy *kevés életében a vitalitás*. A könnyű és bebiztosított élet az ideálja. Ezért torlódnak az úri osztály fiai a nyugdíjas állások felé. Állam és vármegye: ez a jelszó. A könnyű életből sokszor könnyelmű élet lesz. A tengődő élet nem produkál. A tengődő életnek egyedüli vágya fenntartani önmagát. Az úri osztály embere hajlik a nagyzolásra. Közel van hozzá a nála magasabb. Ezeknek értékeire nem pályázik, csak külsőségeiket kópiázza le. Az életerő hiányára vall, hogy a szabad pályákon — csak a legújabb időben látjuk az úri osztály fiait. A szabad pályához versenyképesség és erő kell, találékonyság és állandó őrködés, figyelem. Ezzel acélozhatná magát az úri társadalom.

Más hibája a mai úri társadalomnak, hogy az *úriasságot rangban és pénzben keresi*. Az anyagiasság sokszor rút hibákra viszi. Nem tud engedni úri rangjából. Ez lesz a veszte. Egy leány kiházasításánál símán adják fel elveiket, mert a parti igen jó.

Más hibákat is láthattunk az úri osztály környezetében; azonban egyik sem olyan veszélyes, mint az *úri osztálynak egy hamis szellemű összetartása*. A «mindent megértés elve»

az úri osztály tagjaival szemben. Mintha mindenkinek vaj lenne a fején. Az úri osztály tagjai mindent megbocsátanak egymásnak. Ebből a szempontból méltán éri őket kemény kritika. Nincs szívük arra, hogy valakit rendreutasítsanak s esetleg kiutasítsanak. Ez különösen a hivatalnoki osztály gyengesége. Csodálatos az, hogy mennyi ilyenkor közöttük az összetartás. Holló a hollónak nem vájja ki a szemét. Rengeteg hiba azért éktelenkedik az úri társadalom arculatán, mert nem tudnak egymással kemények lenni. Elnéznek egymásnak olyan hibákat, melyekből a kellemetlenségek egész sora következik. Betyárromantika az úri társadalomban. Nem javítják ki a tévelygőt és nem szedik ráncba a kilengőket. S elfeledik ilyenkor, hogy a köznek milyen nagy kára származik ebből. Mindent megértenek és mindent megbocsátanak.

Az úri társadalom hibái között szerepel továbbá az az előzővel ellentétes tulajdonság, hogy *betegesen féltékenyek egymás tekintélyére*. Érdemes megnézni egy falut, ahol csak öt-tíz úriosztálybeli él és egyik sincs a másikkal jóban. Kanapépörök egész légiója zavarja csendes együttélésüket. Ebben azután az asszonyok vezetnek. Micsoda nagy idegességet szül kis körükben, ha valamelyiküknek valami kitüntetés jut osztályrészül! Komoly betegségek kellnek lábra. Szakadatlan a konkurrencia divat és étkezés dolgában. Egészen a gyerekességig fokozódik ez úri felnőttek viselkedése. Túl kell tenni rajtuk! — ez a csatakiáltás végnélküli háborúságukban. A rossz példák tömege árad be a faluba. De nincs ez másként a városon sem. Itt is kiskirályok játszanak nam éppen épületes komédiát, megcsúfolva ezzel minden úriságot.

Az úriosztálynak egy hibája még, hogy *nem tudnak bánni az egyszerű emberrel*. Ennek, sajnos, egy oka van: nem tudják megbecsülni az egyszerű embert, s ezért nem is tudnak megfelelő formát találni megbecsülésük kifejezésére. Pedig csak emberszámba kellene venni. Másrészről pedig hiba az, hogy az egyszerű emberrel úgy szincerizálnak, mintha az egyszerű ember képes lenne elviselni bizalmaskodásuk következtében elkövetett megszólásokat és kibeszéléseket.

Ime, ezekben láttuk az úri osztály hibáit. Általános szempontok vezettek és a szeretet. Lehet, hogy még más hibákat is fel lehetne sorolni. Nem keressük. S most újra figyelmeztetlek arra, amivel elkezdtem ezt a fejezetet. Egy-

oldalú a kép, amelyet itt felvázoltam. Hiányoznak az úri osztály erényei. Ezeket is keresd és becsüld meg. A hibák látásánál pedig jegyezd meg, hogy nem azért láttad meg őket, hogy kövesd, hanem azért, hogy mentesítsd magad tőlük. Igy leszel konstruktív tagja az úri társadalomnak. *(Ü)*

2. A mult bűnei a jelen ítélőszéke előtt.

A «Historia est magistra vitae» elve a történelmet ajánlja tanítómesterül az életnek. A történelem pedig nem más, mint az életnek és az élet különféle megnyilvánulásának a multban lefolyt menete. A fenti elv tehát azt mondja, hogy *az életnek a már lefolyt élet a legjobb oktatója*. A jelen élet tanítómestere a mult élet. Az elmúlt élet rögzíti számunkra azokat a formákat, amelyek életképesek. Az elmúlt élet, a történelem, ítélt egy előtte elmúlt élet formái és eszméi fölött. Ez az, ami tanulságul szolgálhat a későbbi korokra. Emberi természetünk adottságai minden időben ugyanazok. A szellemi ember eszméket választ a történelem folyamán s azok megvalósítására törekszik. Ezekkel ákarja szolgálni az emberi nem boldogságát. Ha ezek az eszmék életképesek, akkor megmaradnak, ha életképtelenek, akkor elenyésznek.

A jobbat, az életteljesebbet akarni örök emberi vonás. Innét van az, hogy a történelem egy sereg eszmének harcosát tartja eszében, akik az emberiséget saját eszméik értelmében kívánták boldogítani. Az ember a jobbat akarja mindig. Hozza eszméit s állítja ezekről, hogy ezt a jobb életet fogják megvalósítani mindnyájunk számára. Az élet azután kezelésbe veszi az eszmét és megmutatja róla, hogy mit ér. Igen gyorsan kideríti sok eszméről, hogy semmit sem ér, mert nincsen benne az élet szikrája, eleme. Az eszme levitézlik. Szervi hibában szenvedett. Az élet azt mutatja, hogy azok az eszmék és gondolatok maradnak meg, melyekben benne van az emberi természetünk meglátása és megbecsülése. Az emberi természet adottság. Az eszmék tartoznak ezt az adottságot figyelembe venni.

Az ember természete testi és szellemi valóság kettősségét mutatja s általában így határozható meg: az ember eszes, gondolkozó, akarattal bíró érzéki lény. Volt idő a történelem folyamán, amelyben megváltói eszmének az ember értelmét kiáltották ki s az eszme a racionalizmus sivárságába vezetett. Volt idő, mely az érzékiségének ked-

vezett és a testi élet minél bőségesebb kiélését tette meg vezető eszméül. A mohóság csömörbe fulladt. Volt idő, amely felszabadította az akaratot, ez azután a liberalizmus mindenfajta hibájába sodorta bele az embert.

Amikor a mult bűneit tekintjük át a jelen ítélőszéke előtt, *a felelősséget akarjuk hangsúlyozni*. Minden bűn elnyeri büntetését. Nem lehet az ember természete ellen vétkezni, hogy ennek ne legyen meg igen hamar a büntetése. Nem lehet az élet ellen vétkezni büntetés nélkül. Lehet, hogy apáink vétkeztek s bűneikért mi felelünk, a vétket és hibát nekünk kell jóvátennünk. Az eszmék kiérése néha meghalad egy emberöltőt. A hibák számára is van ilyen beérő idő. Az élet malmai lassan őrölnek. S az élet meghozza biztosan a maga ítéletét.

A mult század közepétől kezdve a magyar társadalom egére felköltözött a *liberalizmus* vészes csillagzata. Akkor úgy üdvözölték, mint az emberi haladás és egy szebb jövő zálogát. A hivatlan vendéget a tisztult elmék háborogva fogadták. Ennek ellenére a liberalizmus gazdasági és erkölcsi téren megvetette lábát. Ugyancsak ideérkezik a liberalizmus tejtestvére, a *materializmus* is. Helyet keres magának a lelkekben, hirdetvén az anyagelvűséget a világban. A doktrinér ember a bölcsesség köntösében hordozza körül társadalmunkban a liberalizmus és materializmus elveit. A filozófiai köntös újszabású viselet ekkor társadalmunkban.

A liberális gazdálkodás azt ígérte, hogy fellendíti az ország gazdasági életét. A materializmus beígérte, hogy megszünteti társadalmunkban a szellem okozta gátlásokat.

Szerencsétlenségünkre — akkor szerencsénknek mondották — a szabadság szárnyaira kerültek a *zsidók*. Problémát jelentettek nemzetünk életében előbb is, de ekkorát még a történelem folyamán soha. Érdemes a keresztény párt higgadt és nyugodt ellenkezését itt leszögezni. A liberális éra harangzúgásában megérezték a nemzeti erőinknek szóló halálharang szavát. S ez a fürge, szellemes és sok tekintetben zseniális nép befogta vitorláiba a liberalizmus szelét. Materialista mivolta pedig csak fűtötte ambícióit. Kezükbe veszik először a gazdasági élet irányítását. Majd bevonulnak az irodalom és művészetek berkeibe. Ezeknek adnak saját szellemüknek megfelelő színezetet. Megfestik a magyar életet saját képükre. S így indul el hatásuk az élet minden területére.

A nemzet belső erőinek megromlása tökéletes lesz

1918-ban. Ekkor lép először a történelem ítélőszéke elé a mult bűne. Az ítélet elmarasztaló volt. A végrehajtása nem sikerült teljes mértékben. A zsidó szellem okozta elváltozások oly mélyek és gyökeréig hatók voltak, hogy ez megakadályozta az ítélet végrehajtását. A hiba felfedezése azonban megtörtént. Társadalmunk világosan látta, hogy hová vezetett a liberalista és materialista beállítottsága.

A liberalizmus egy másik bűne *a polgári házasság kötelezővé tétele*. Leemelték a házasságot arról a piedesztálról, amelyen majd kilenc évszázadon át tisztelte magyar népünk. A polgári jog szerződései közé kerül a házasság a polgári jogban érvényesülő szerződési szabályokkal együtt. A házasság szerződését fel is lehet ezek után bontani. Hogy ezzel milyen mértékben vesztett nemzetfenntartó erejéből a házasság, minden gondolkozó ember előtt ismeretes. S a legérdekesebb az, hogy míg a zsidókérdésben újabb és újabb törvények sietnek társadalmunk felsegítésére, addig a polgári házasság törvényének revíziója még mindig nem kerül elő, annak ellenére, hogy országunk első tekintélyeinek egyike a felülvizsgálást évekkel ezelőtt kérte és annak megoldására minden igényt kielégítő javaslatot is tett. Sajnos a keresztény felekezetek nem éreznek velünk katolikusokkal egyet. S így kényszerül a nemzet többségét jelentő katolicizmus tovább viselni a polgári házasság keresztjét.

A liberalizmust nemcsak a zsidók szolgálják. Nagy íróinkat és művészeinket, tudósainkat és bölcselőinket is áthatotta a liberalizmus szelleme. Az ő számlájukra is súlyos tételeket könyvelhetünk el.

A liberalizmus és materializmus nemcsak a műveltek körében hatott. Szivárgott az egészen mélyre is. Ennek hatására néptelenednek el falvak, melyekben gyermek nem született. Az egykerendszert általában szociális életünk származékának tüntetik fel. A szociális élet egyensúlyát éppen a liberalizmus bontotta meg. Így végeredményben újra a liberalizmushoz jutunk, mint főkórokozóhoz.

A liberalizmus és materializmus bűneit íme látjuk. Ítélőszék elé kerültek. Megbélyegezte hatását az egész társadalom. S a liberalizmus és materializmus mégis hat és él. Talán a jelen életünk tisztító tüze fogja egészen felemészteni. Az élet malmai lassan őrölnek. *(Ü)*

3. A szórakozás erkölcstana.

Az emberi élet minden megnyilvánulását a jog és erkölcs vigyázza. A jog őrködése a kifelé való cselekedetekben érvényesül. Az erkölcs is a cselekedetek helyességét őrzi s érvényesülése sokkal finomabb, mint a jogé, mert az erkölcs az ember belső cselekedeteire, helyesebben: gondolataira s vágyaira, valamint szándékaira terjeszti ki hatalmát. A jog itt tehetetlen. De internis non judicat praetor. A jog szabályai ennek értelmében az életnek egy tágabb keretét alkotják. Az erkölcs élén a lelkiismerettel az ember belső világát tartja kontroll alatt. Az élet minden tette itt kezdődik — belső világunkban. Felettébb fontos, hogy az erkölcsiség minél jobban érvényesüljön az emberben s cselekedeteiben.

A szórakozás emberi tett, tehát az erkölcsiség területébe beleesik. Az ember tettei, cselekedetei az erkölcs szempontjából háromfélék lehetnek: erkölcsileg helyesek, kifogásolhatók vagy közömbösek. *A szórakozás általában közömbös cselekedet az erkölcsiség szempontjából.* Helyes vagy kifogásolható azáltal lesz, hogy mit akar az ember vele elérni. Ha üdülés és erőgyüjtés a cél, akkor helyes, jó cselekedet lesz a szórakozás, mert az ember teljesítőképességének emelését célozza. Ha bűnös szándékkal történik, a szórakozás erkölcstelenné lesz.

Ezzel a szórakozás általános erkölcsi szabályát megadtuk.

Szórakozási formáinkból most azokat említjük meg, melyeket másokkal együtt szoktunk végezni. A társas szórakozások különös figyelmet érdemelnek, mert ezekben az ember egyénisége közvetlenül nyilvánul meg. Amíg a színház, opera s a mozi szórakozásai közben az ember egyénisége az előadások közben ritkán nyilvánulhat meg, addig a társas szórakozás alkalmával egyéniségünk folytonosan nyilt, szakadatlanul megnyilvánul. *A társas szórakozás tehát a legalkalmasabb arra, hogy egyéniségünket másoknak felfedje, elárulja.* A szórakozás hevében megnyílik az ember szíve és lelke, az ember a maga nyers valóságában mutatkozik meg. Ezért a szórakozás nyujtja a legtöbb alkalmat arra, hogy valakinek lelkébe olvashassunk. Szórakozás közben az ember leteszi megszokott képét és olyannak mutatja meg magát, mint amilyen valóban. Ha a szórakozás igazán önfeledt — az ember nyitott könyvvé

lesz. Sokat tanulhatunk magunkról és hibáinkról a szórakozás megfigyelése alkalmával vagy közvetlenül a szórakozás után. Ezt a reflexiót mindig is végezd el.

1. *A játék.* A társas szórakozások egy kedvelt és gyakori formája. Nemcsak a gyermek, de a felnőtt is szeret játszani. S nemcsak szeret, de játszik is az ember minden korban. A gyermek játékos szelleme apróságokkal elégszik meg. A felnőtt értékekkel is játszik. A gyermeknek fantáziát foglalkoztató játék kell, a felnőtt gondolkozni kíván játék közben. A gyermek egészen benne van játékában, szívvel és lélekkel játszik, a felnőtt komoly játéka mögött mindig ott van a tudat, hogy ez csak játék. Úgy szép a gyermek játéka, ha felnőtt módra cselekszik játék közben és úgy szép a felnőtt játéka, ha van játékában gyermekes önfeledtség. A felnőtt játéka ez esetben tiszta szórakozás. A gyermek a felnőttek életéből veszi játékát s a felnőttek életét játssza. A komoly felnőtt soha nem játszik az élettel vagy az élet komoly megnyilvánulásával. A felnőtt nem flörtölhet. A flört — játék a szerelemmel.

A gyermek azért játszik, mert erőfölösleget érez magában; mert gyakorolni kívánja képességeit, hogy ezek fejlődjenek; játszik, mert adottságai vannak valamilyen irányban s ezeknek felélése célirányos cselekvésekre készteti; játszik, mert a játéknak örömei s befejezései vannak, stb. *A felnőtt szórakozásból játszik. Ezért játéka soha nem lehet megerőltető és kimerítő,* mert akkor a játék nem érheti el célját, nem szórakoztat. A felnőtt szórakozásából hasznot akar meríteni, ezért úgy kell megválogatnia játékát, hogy játék közben üdüljön teste és lelke. A sportszerű játékok ajánlatosak. Itt mindig biztosítva van a szabad levegő, mozgás.

Szerencsejátékok kedvelt szórakozásai a felnőtteknek. Ezeknél kell leginkább őrködnie az erkölcsi felügyeletnek. *Úriember nem játszik nagy pénzre.* Ez már nem szórakozás. Itt nem a nyerészkedésre megy a játék. Csak tiszta kézzel foghatod kezedbe a kártyát. A becsületes játékos nem garasoskodik. A játék szépségét élvezi. A kártya nem kenyérkereset. A játék közben elkövetett szabálytalanság erkölcstelen dolog és visszatérítésre kötelez. A szerencsejátéknak szenvedélye erős narkotikum. A szenvedély a gyakorlással nő. Itt nem lehet tréfának és szórakozásnak venni a játékot. A szenvedély vaksága beláthatatlan következményekkel jár. Nem ritka a játékszenvedély az egyetemi

hallgatók között. Ezek az urak a társalgó állandó vendégei. Mindig kevernek és osztanak, keveset vagy éppen semmit sem tanulnak. A játékszenvedély alapmozzanata a pénz. Öreg ismerős ez a bűnök világában. A játékot nem lehet élvezni nélküle — mondják a szenvedélyes játékosok. Elismerjük, hogy a pénz, bármilyen csekély is legyen a tét, lényeges része a játéknak. Ez adja meg a játék komolyságát. Van miért játszani. Ezért megengedhetőnek tartjuk az ú. n. filléres alapot.

Jó tanácsot adunk. A kártyajátékban is azokat keresd, amelyekben szellem van és nem a szerencse vakesete dönti el a nyertes személyét. Komoly társaságok is játsszák. Falun és városon egyaránt az «intelligencia» jele.

Mielőtt leülsz a kártyaasztalhoz, tedd fel magadban azt, hogy szépen és úri módon fogsz veszíteni. Ehhez nagy önuralom és mérséklet szükséges. Talán ez az egyetlen sikere sok játéknak: hogy a partnerek megtanulnak elegánsan veszíteni. Ha nyertél, érezd magad a vesztes adósának.

2. *A tánc.* Az ifjúság szórakozásának tartják, s az ifjúság mindig lelkes pártolója volt. A tánc figurális, ritmikus testmozgás. A zene ezáltal hullámzik át a testen. Ősi bizonyára, mint az ember. Régen a ritus és a ceremónia szolgálatában is állott. Ma: szórakozás. A tánc léleknélküli alakjában értelmetlen. A lelkesített tánc szép. Főmegállapításunk erkölcstani szempontból a következő: *Minden táncot lehet erkölcstelenül táncolni. Nem minden tánc alkalmas arra, hogy mentes legyen a táncos erkölcsi eltévelyedéstől.* Ez a két megállapítás bőségesen tartalmazza az erkölcs utasításait a táncra nézve. Az idegeiben megviselt kor gyermekének kettőzött figyelemmel kell lennie arra a közelségre, amelyet a tánc a táncolók között megteremt. Valamint a játéknál, úgy itt is megnyilatkozik az egyéniség. A zene zsongító hatása csak fokozza a «gátlásoktól» való függetlenséget. A hosszúra nyúló táncok végére rendszerint beköszönt a szertelenség és «fesztelenség». Ekkor legyen benned a legnagyobb őrizet és figyelem. Ekkor légy leginkább lovag, aki minden körülmények között hódoló tisztelője udvarlásban részesített hölgyének.

Rendes körülmények között nem szokott az ember olyan közelségbe jutni másokkal, mint az a táncnál előfordul és megszokott. A tánc minimális távolságot enged a táncolók között. Ezt azonban mindig illik figyelembe venni. Komoly leány el is várja, de az erkölcsi érzéked is

diktálja. Tisztelettel kell karodat nyujtani a leány felé és úgy táncolj, hogy a legkényesebb gardedám is meg legyen veled elégedve. A tánc mások jelenlétében folyik. Meg ne botránkoztasson másokat. Ez ellen véteni a legnagyobb gorombaságok közé tartozik. Ha azt érzed, hogy a «hűsítő» italok fokozták hevedet, a táncról le kell mondanod. A kényes közelség írja ezt elő.

Poharazgatás. Férfiak szórakozása. Bizonyára jobb s kedvesebb szórakozási forma hiányában. Szabadabb légköre nyilvánvaló. Durvaságai még szelíd környezetben is — a megfelelő mérték átlépése után nem maradhatnak el. A mértéktelenség bűnéhez anyagi és testi károk is járulnak. Nemes és férfias beszélgetéssel töltve az időt, szellemet keverve a hegy levébe, sziporkázó derűvel és vidámsággal a poharazgatás kellemes szórakozás lehet. Tudni kell a mértéket. A mérték mindenki számára más. Az egyiknek sok az, amit a másik meg sem érez. Óvakodjál a virtuskodástól, ezen még mindenki rajta vesztett. A poharazgatás nem napi szórakozás. Az ital szenvedélyéről nem is kell szólanom. Ma — furcsán hangzik — erősen elterjedt szokás lett újra a szeszelés. A társadalom minden rétege iszik. Az ifjúság tapasztalatlan vagy inkább virtusos s így veszti el józanságát. A teljes lerészegedés súlyos bűn. Nincs joga az embernek szükség nélkül önmagát józan eszétől megfosztania. Ezért bűn a részegség. A férfi poharazgatás közben mindig megmutatja, hogy ismeri «képességeit», ellen tud állani a gége csikalandozásának s általában ura önmagának. Ha csunya a férfi, aki elvesztette józanságát, mit mondjunk a nőről? Ha egyszer látni fogod, elég lesz belőle.

A társas szórakozás közben megnyílik az egyéniség. Az emberi személy emberi személyekkel való érintkezésben pihen meg. Ennek az érintkezésnek az erkölcs szabályai szerint kell történnie. A szórakozás nem önmagáért művelteti k. Aki mindig szórakozik, épúgy elveszti erőinek feszítő erejét, mint a húr, amelyet sokat feszítenek. Alkalmatlan lesz a munkára. Ezért változtatni is kell a szórakozásokat. Ez is pihentető. A szórakozás árulkodik: megmondja a figyelőnek — ki vagy s hogy úr vagy-e? *(Ü)*

4. Gyurkovicsné.

A legszebb társas szórakozás a család körében esik. A harmadéves egyetemi hallgatónak már tekintélye van a mama előtt. Szívesen látják, ha többször is jön. S neked is kedves az, ha meghívnak s egy kicsit dédelgetnek. A harmadéves számottevő személyiség: a jó édesanya vele kapcsolatban már leánya jövőjéről álmodik. Ez a családban senkinek nem annyira szívügye, mint az anyukának. Az édesapa rendszerint távoli szemlélő s egyben elég semleges szemlélő. Az anyuka azonban erősen érdekelve van. Neki mindenről — hivatalból illik tudni. S tud is. Tudja azt, amit te még nem tudsz, hogy mikor fogsz végezni az egyetemen s milyen esélyeid vannak a diploma megszerzése után. Az anyai szív rejtélyes előrelátása ez. Olvas a jövőben. Álmainak szálait erős realitással szövi. Jó lesz, ha belenézünk az édesanyai szív zsenilaitásának titkaiba.

A nő általában — nemcsak az édesanya — az élet nehéz és bonyolult kérdéseiben a szívével tájékozódik. Isten csodálatos gazdagsággal áldotta meg a szívet, mely az életet hordotta és adja. Nem az értelemre bazírozta a fősúlyt, hanem a szívre. Ennélfogva *a női léleknek alaptermészete a misztikumra való hajlandóság*. Ahol az értelem élessége tehetetlenül megáll, ott ad tájékozódást a szív zsenialitása — az *intuició*. A bölcselet ismeri ezt a fogalmat. A megismerésnek egy formája ez, mely azonban nincs a logika szabályos menetéhez hozzákapcsolva. Nem egy rendezett gondolatsorral fogja meg s találja meg az ismeretet, hanem egy pillantásszerű rálátással. Meglátja egy csodálatos megvilágosultságban, amit az értelem logikai eszközeivel lépésről-lépésre tudna csak felismerni. Megérti az élet szövevényes labirintusát és meglepő biztonsággal tájékozódik benne. A nő mindent megért, amit a férfi. A megismerésben azonban nem teljesen az értelem szigorú logikája vezeti. Innét van azután sok nehézség a két nem között. A férfi magyaráz és okokat sorol fel. A nő nem néz az okokra, azokat nem mérlegeli, mert a döntő szót ő máshonnét várja: szívétől. Ennek az approbációja neki mindennél fontosabb. A nő bejelent valamit, amit ő megértett és jónak lát. A férfi nem látja, mert neki szüksége van arra, hogy az előzményeket, a premisszákat végigfussa, végiggondolja. Ezekbe könnyen csúszik be valami hiba s így nem jut el oda, ahová a nő jutott. Készen van a meg-nem-értés. Ha most kitartóan védelmezik

álláspontjukat, késik a döntés. A férfi további magyarázatot vár, a nő ösztönösen ragaszkodik. A férfi levonja a konzekvenciát, hogy a nő nem gondolkozik. Pedig ez az egész nehézség nem más, mint az élet útja a megismerés folyamán, ha valahol intuitív elme fedezett fel igazságot. Az intuitíve meglátott igazságot azzal igazolja a bölcselet, hogy hozzá megkeresi a logikai következtetés eszközeivel az utat. Ha megtalálta, akkor elfogadja az intuicióval felfedett igazságot igazságnak. Ez történik sokszor a nő és férfi között. A női szívnek ezt a zsenialitását tehát tudomásul kell venni.

A női léleknek egy másik jellegzetessége: az, hogy a nő magát csak a másokért való szolgálatban látja teljesnek. A női lélek alaptermészetének fő jellegzetessége, hogy másért él, másért van. A férfi önmagáért él, a nő másért. A férfi önmagában bírja élete célját, a nő a másért való élésben. A férfi elégedett önmagában is, a nő megelégedettségéhez tartozik, hogy másért tehessen és élhessen. A férfi bizonyos értelemben egoista, a nő ezzel szemben altruista. Nem lehet egy nőre nézve nehezebb kereszt, mint az az állapot, amelyben senkiért sem tehet semmit. A nő akkor és csak akkor boldog, ha másért tehet valamit, ha másért gondolkodhatik, ha mást segíthet, istápolhat. Ezek nélkül üres és tartalmatlan az élete. Nem töltheti ki azt semmi mulatság, semmiféle fény és pompa, semmiféle gazdagság és műveltség. Ha ezek mind megvannak, de hiányzik az, hogy másért tehessen és élhessen, akkor a nő lelkében és szívében nyomorultul szegénynek érzi magát. Talán nem mutatja, de bizonyosan érzi a hiányt és ürt. Ez az állapot sokszor a kárhozat kínjaival tölti el.

Ha ezt a két jellegzetességet — a női lélek intuitív természetét és altruista beállítottságát most egybenézzük, akkor megkapjuk az édesanya szívének zsenialitását. Ezerszer áldott anyai szív. Milyen sokkal vagyunk Neked adósod! Ha életünket boldoggá tetted és ebben az egész szívedet felemésztetted, akkor vagy a legboldogabb. Elérted célodat.

Kedves Barátom! Ezekkel a gondolatokkal menj vizitbe és látogasd meg a családot, ahol téged várnak és nagyra néznek. Bizonyára olvasás közben azt gondolod most magadban, hogy miért viseli ez a fejezet a «Gyurkovicsné» címet. Ennek is megvan a maga alapos oka. Erre most térek rá.

Egy általános megállapítással kezdem. *A nő minden hibája túlzó természetéből származik.* Tulajdonképen jót akar mindig, túlzása azonban megrontja ezt a jóakaratát. Azt

akarja, hogy segíthessen minél előbb s azt akarja, hogy másért jót tehessen. E célból törekszik arra, hogy észrevétesse magát. Tetszeni akar. Szép akar lenni. Közbeň túlzásokba esik. Rikító színekkel az arcán jelenik meg. Mindig új «holmira» vágyik, hogy biztosíthassa magának az észrevételt.

A Gyurkovicsné szerepét is felveszi gyorsan. Itt nem magáról van szó, hanem leányáról, vagy leányairól. Minden törekvése odairányozódik, hogy leányát előtérbe állítsa. Tipikusan túlzó természete azonban elragadtatja. Folytonosan leányáról beszél. Felsorolja erényeit. Nem átallja azt sem, hogy bájairól és szépségéről beszéljen. A dícséretek tömegét zúdítja leányára. Ebben azonban művészi ügyessége is megnyilvánul. Nem úgy beszél, mintha leányáról lenne szó, mégis minden rávonatkozik. Valami *egészségtelen féleelemmel gondol arra, hogy leánya pártában marad.* Ez azután mindenre képessé teszi. Lekritizál a környéken ismeretes és fellelhető minden kisleányt. Elmondja, hogy milyen rosszul öltöznek, milyen lehetetlen a hajviseletük, pedig egyébként igen csinosak lennének. Ha ezek a kisleányok gazdagok, akkor ez a hiba; ha szegények, akkor ebben találja meg a pontot, mely miatt nem lehetnek kívánatosak. S aki gazdag is meg csinos is, arról állítja, hogy nem intelligens. De ha véletlenül intelligens is, akkor fájdalmasan állapítja meg — a részvét kenetes hangján, hogy sajnos nem teljes az egészsége. Ami nyilvánvaló abból, hogy a tavaly nyáron fürdőre vitték a kicsikét. Szüksége van rá! Az édesanyai szív roppant leleményes. Nem jön zavarba. Mindent elkövet, hogy leányát előtérbe állítsa.

Nincs az az útimarsall, aki úgy tudná megrendezni leánya bálba vonulását, mint ő. Megszervezi az ifjúságot. Mozgósítani tudja a fiúkat. Kisleánya pedig utasításokat kap, hogyan bánjon a fiúkkal, kivel milyen mértékben legyen kedves stb. Ha kisleánya történetesen ügyetlenke, akkor még arcának mosolyát is előre beállítja. Igy kisleányom — így szép vagy és hódító. Bánatát csak egy okozza, ha a kisleány nem eléggé engedelmes és saját szívének szavára próbál hallgatni. Ekkor jön a háború. Ezt mindig a tapasztaltabb nyeri meg.

A kartotékozott lovagok a mama zsarnoki hatalma alatt állanak. Ezen a ponton kezded el érezni a Gyurkovicsné éppen nem tiszteletreméltó, bár az ő szempontjából kifogástalannak ítélt vezetését. A mama elvárja, hogy az ő leánya legyen a kitüntetett. Ezt kell körülrajonganod. S jaj neked,

ha más kisleánnyal ugyanolyan kedves vagy, mint az ő gyönyörűséges virágszálával. Szemének egy pillantásával lesujt. A már előre elfogyasztott vacsorák és ebédek, valamint egyéb kedvességek keserűvé teszik szád ízét. Ez a keserűséged tetőfokra hág akkor, mikor «ejteni» kezdenek téged és a lovagokat is, mert megtaláltatott és megérkezett az Igaz a választott, a mesebeli. Ilyenkor nincs kegyelem, mert megszűnt a szükség. Tudomásul kell venned, hogy komoly parti áll a házhoz. Nem használ semmi sírás. Az anyukának tigrisszíve van e pillanatban, te pedig «csak» harmadéves vagy az egyetemen.

Fiam, te úr vagy és ezen nem szabad, hogy csodálkozzál. S nem is fogsz csodálkozni, ha független tudtál maradni a Gyurkovicsné-féle jellemektől. Ezért *soha ne lépj fel komolykodva és egy síríg tartó szerelem ígéreteivel.* A kisleányt is csak mértékkel dícsérgesd. Ha megjön az igazi, ennek jöveteléről, ha ügyes vagy, előbb értesülsz, mint azt értésedre adnák. Ne légy panaszos, borúban kesergő, ne gondolj diplomáciai szakításra, vagy esetleg diplomáciai ellenlépésekre. Az meg különösen meg ne látszódják rajtad, hogy meg vagy sértve szíved, bolond szíved mélyéig.

Ha nem Gyukrovicsékkal állasz szemben, akkor is «le kell lépned», ha a kisleánynak komoly partija akad. *Ez a csendes félreállás nagy megbecsülést fog neked szerezni.* A családnak továbbra is barátja és kedves vendége leszel.

Ennek a fejezetnek alaphangjában finom megbecsülést és megértést találsz a női nemmel szemben. Ennek a megbecsülésnek mindig meg kell maradnia szívedben, hogy igazán lovagnak érezhesd magad. Sokan megbocsátanak a női nemnek, mert gyengének minősítik. A gyengébb nemnek nagyobb szabadságot engedélyeznek. Pedig ez teljesen helytelen, sőt igaztalan felfogás. *A női nem semmiképen sem gyengébb, mint a férfi.* Bizonyos szempontból sokkal erősebb. Passzív erényeivel a férfi nem veheti fel a versenyt. Szenvedőképessége a nőnek sokkal nagyobb, mint a férfié. Apró és jelentéktelennek látszó munkát senki úgy elvégezni nem tud, mint a nő. Ezek felett a gondolatok felett is egy meglátás ad világosságot: az anyaság. Ez az a bűvös hivatás, amelyért mindent megbocsátunk a nőnek. *(Ü)*

5. A méltóságos úr példát mutat.

Nem tudok elképzelni kiábrándítóbb dolgot annál a meglátásnál, melyben az ifjúság nagy hangok, kitűnő gesztusok és pompás álarc alatt észreveszi az emberek igazi arcát. Az ilyen kiábrándulásban szertefoszlik az ifjúság minden idealizmusa. Egyrészről azt hallja, hogy az ifjúságnak micsoda erőfeszítéseket kell tennie az életért, másrészről azt látja, hogy ezek a nemeslelkű szónokok vizet prédikálnak és bort isznak a javából.

Ennek a fejezetnek egy de facto megtörtént eset adott létjogosultságot. Az ifjúság szokásos évi bálját készült megrendezni. A nehéz időkhöz mérten szerény kereteket szabott az egyébként is túlzásoktól mentes mulatságnak. Az engedélyezés menetét betartva, futott a kérelem hivatalról-hivatalra. A Méltóságos Úr azonban példát akart mutatni s az engedélyezést megtagadta. Lehet, hogy az illető Úr nem is volt méltóságos, de a gesztus mindenképen méltóságos volt. Kemény utasítást tartalmazott — szavak nélkül. Az ifjúság ne mulatozzon ma, mikor annyi vér folyik szerte a világon.

Az ifjúság gondolkozóba esett. Meghökkentette a döntés. A harcterekre gondolt, hol oly sok derék testvérünk vérével váltja meg nyugalmunkat. Azután gondolatai átfutottak Budapest utcáin és keserűen számolgatta össze a bárokat és lokálokat, amelyekben pezsgő folyik és táncolnak. Hasonlítgatta ezeket a táncoshelyeket a maga szerény mulatságával és megállapította, hogy ezek a mulatóhelyek egész esztendőben nyitva vannak — és a Méltóságos Úrnak eddig nyilván nem jutott eszébe, hogy bezárassa, mert vér folyik a frontokon. Arra gondolt a szelídlelkű ifjúság, hogy bizonyára azért nem szabad bált rendeznie, mert ott szerény keretek között, szülői felügyelet mellett, kollégiumi elöljáróság asszisztenciájával tiszteletreméltóan és az erkölcs szoros keretét mindenben megbecsülve mulat az ifjúság. S arra gondolt, hogy a bál igen mélyen sértheti az ország harci szellemét, biztosabban sokkal mélyebben, mint a bár és lokál tündérvilágának meztelensége és az ott súlyos pénzeket költő urak élvezetsóvárgása. A keserűség rossz tanácsadó. Azt sugallta az ifjúságnak, hogy a bál helyett jobb lesz lokálba járnia, mert ez nem hervasztja a harci kedélyt és virtust. Ott bizonyosan csak harciasabb lesz az ifjú és az öreg polgára e hazának.

A bált azután az ifjúság valamilyen szelíd felfolyamodással mégis megrendezhette. Ez a bál szolíd volt. Az ifjúság mulatott és levezette a szívéből megálmodott boldogságát. S azt érezte — Uram bocsáss —, hogy jólesett a bál, hogy hasznosan töltötte el tisztességben az estét. Ezzel talán be is fejezhetném ezt a fejezetet, ha nem támasztotta volna fel a problémát, melyet *az öregek és fiatalok problémájának* szoktunk nevezni. Essék hát erről is egy-két szó — s mint mindig tettük, most is megértéssel.

Helyet az ifjúságnak! — volt nem régen a jelszó. Erre a jelszóra az öregek helyükön maradtak. S mert ismét fellobbant a jelszó, hogy helyet az ifjúságnak, az öregek üzentek: *Helyet az öregeknek!* S minden maradt a régiben. Az öregek megkritizálták az ifjúságot s ekkor derült ki, hogy a fiatalok közé sorozzák még a nagyvenéveseket is. Mire azután a fiatalság több szívhez szóló kérdést intézett az öregekhez. Érdeklődött, hogy vajjon szabad-e hosszú nadrágot hordania 32 éves korában és hogy vajjon mit tegyen szívével, ha az természetadta igényeit jelenti be? S így folyt az enyelgés az öregek és fiatalok között ujságban, folyóiratban. Rettenetes bölcs belátások fakadtak a vitából. Ez az állapot most is tartana, ha egy nagy gazdasági prosperitás közbe nem jön. Ez vágta ketté a gordiusi csomót. Egyszerre megszűnt a sok közgazdasági, gazdasági, szociális és a több elméknek gondolatoktól terhes vívódása. A nehézség megszünt anélkül, hogy az orvoslás sikerült volna. A betegség megszűnt, még mielőtt a gyógyszert felfedezték volna.

A gyógyszer igen egyszerű háziszer csupán, a neve: *megértés.*

Hiányzik ez sokszor most is. Nincs, vagy alig van megértés az öregekben az ifjúság iránt s viszont az ifjúság nincs megértéssel az öregekkel szemben. Már maga a tény igen lesujtó, hogy jelszavakat kellett a közvéleménybe beledobni. *«Helyet az ifjúságnak!» nem lehet jelszó. Ez természetes igény, mint a fiatal vetésnek az eső.* «Helyet az öregeknek!» sem lehet jelszó. Ez is természetes igény s benne bölcsesség van. Az öregek nem nélkülözhetők. Tapasztalataikra az ifjúságnak saját érdekében szüksége van. Az egész vita rejtett bujtogatója az a csábító gondolat volt, hogy aki öreg, az már többé nem használható s aki fiatal, az okvetlenül hasznothajtó. *A bölcsesség nem köttetett korhoz.* A fiatal is lehet bölcs és az öregnél ez rendszerint természetes sajátság. Viszont a fiatalember is lehet haszontalan, de az érdemekben gazdag öreg

úr is. Ha kevés az állás és sok az aspiráns, akkor nem lehet úgy elintézni a kérdést, hogy menjenek az öregek és jöjjenek a fiatalok, hanem meg kell vizsgálni a személyeket, egyenként és eldönteni, hogy ki jobb az állás vagy a köz szempontjából: ez vagy az a személy, tekintet nélkül arra, hogy fiatal vagy öreg.

Az idősebbek szívesen ellenőrzik az ifjúságot. Valami különös csemege az, ha még erkölcsi életüket is figyelemmel kísérhetik. A Méltóságos öreguraknak meg különösen vesszőparipájuk az ifjúság. Szívesen adnak tanácsot. S az ifjúságról meglehetősen rossz véleménnyel vannak. «Más volt az ifjúság a mi korunkban!» — mondogatják. Akkor az ifjúság nem szórakozott, hanem dolgozott. Ezen az alapon szeretnék lefújni az ifjúság minden megmozdulását. Értetlenül állanak szemben az ifjúi szív kívánságaival. Ha lehetne, kiirtanák a táncot, mint minden baj és lazaság forrását. Tökéletesen meg tudnak feledkezni arról, hogy valaha ők is fiatalok voltak s hogy akkor is volt vére és heve az ifjúságnak. Azt szeretnék, ha a ma ifjúsága egész ifjúi életét a könyv és rajzolóasztal mellett, vagy egy laboratórium gőzös-gázos mélyén töltené el. Szerintük csak így lehet az ifjúságból valami. Nem is késnek sokszor ezeni véleményüket saját életükből vett példákkal alátámasztani. Mondják, hogy ők száraz kenyéren éltek, s hogy annyira se jutott, hogy rendes ágyban aludjanak. A szenvedések sorozata volt diákéletük. A mai egyetemi ifjúság pedig tele van mindenféle könnyítésekkel. Kedvez ma az egyetem, gondoskodik az ifjúság életéről az a rengeteg ösztöndíj, állami és társadalmi segély, mindenben kiszolgálja az ifjúságot az a sokféle egyesület, az ifjúság fillérekért jár moziba, színházba stb. S mindez azért, mert egyetemi hallgató. Lassan majd az egyetem fog fizetni azért, hogy legyenek hallgatói. Igy az öregek s az öreg Méltóságos Úr, aki példát akar mutatni a spártai szigorra, valljuk meg — kevés megértéssel.

Mikor mindezeket lejegyeztem, hozzá kell még fűznöm a következő megjegyzést is. Nem azt kérjük az ifjúság számára, hogy az ifjúság hibáit és bűneit értsük meg s azokat kedélyesen legyezgessük és elősegítsük. Nem. Egyet kérünk az ifjúság számára. Azt, hogy megértéssel vegyék az ifjúság jószándékát s ebben igenis álljanak mellette. Szeressük az ifjúságot szórakozásaiban és segítsük elő azt, hogy nemesen és komoly ifjúsághoz méltóan tudjon szóra-

kozni. Az az ifjúság, mely nem tanult meg tisztességesen mulatni és szórakozni, nem tanulta meg azt, hogy mint vezesse le vérének és kedélyének tüzét lelketemelő, becsületes mulatságban — ki van téve annak a veszélynek, hogy már ifjúsága hajnalán eltévelyedik.

Az ifjúságnak pedig azt ajánljuk figyelmébe, hogy soha ne nézze azt, amit mások helytelenül és rosszul csinálnak. Ez nem lehet jogcím arra, hogy ők is így csinálják. *(Ü)*

6. A szalónok tónusa.

A régi szalönokban az irodalom és művészet vitte a szót. Itt találkozott az írógárda s ide jöttek a mindenfajta művészek. A szalón úrnője maga is művészlélek vagy irodalmár — legalább is a komoly műélvező nívóján. A köréje sereglett hölgyek és urak, mind tanulni és művelődni vágyók elit társasága. Igy született meg a szalón tónusa is, amelyben a prímhangot ugyan a háziasszony vitte, mégis az irodalmárok és művészek beszélgetése adta mélységét. S a szalón ilyenkor ragyogott az eredetiségtől. Eredeti volt a bútorzata megfelelő stílusban kiképezve. A falakon eredeti festmények. S a székeken eredeti emberek ültek. A szalónnak mindig volt témája, ha benne összejöttek. S a téma a zsenialitás isteni tüzétől megvilágítva ragyogott a szalónban, ragyogott a lelkekben. Bizonyosan nem egyoldalú beszédről volt szó. Nem előadások hangzottak el. Beszélgettek. A téma felgyujtotta a hallgatóságot s a «hallgatóság» e pillanattól kezdve résztvett a téma minél mélyebb kiaknázásában. Új szempontok, mély meglátások villantak fel. Nyoma sem volt szenvedélyességnek. Illő tisztelet járt az óriásoknak. Tekintélyét megbecsülték s ennek ellenére vitákat folytattak, hogy az igazság és szépség jobban kiderüljön. Harmóniába csendült a művész és műélvező s szárnyakat adtak egymásnak. Találkozásukból irodalmi vagy művészi esemény lett. A szalónt úgy hagyta el mindenki, hogy meggazdagodtan térhetett haza. S a szalón tónusa ide is követte. Folytatódott kisebb körben a magas műveltség kisugárzása. Bearanyozta a szalónba járók otthonát és lelkét. A szalón tónusa vezetett a társadalomban. Boldogság volt szalónképesnek lenni, irígyelt kitüntetés. A szalón fogalom lett és tónusa hódító irány.

Ha ma szalónokról beszélünk és a szalónok tónusáról,

akkor rendszerint családias összejövetelt értünk alatta, melynek célja szórakozás és ezért nincsen főétkezéssel összekötve. Tea, kávé és nyalánkság szerepel, meg könnyű italok. A szalónok tónusát is valami könnyűség jellemzi. Nem szánt mélyen. Felszínen marad, sokszor túlságosan a felszínen. Csak látszata annak, ami valamikor a szalónélet volt. Nem is lehetünk igényesek a mai szalónnal szemben, hiszen *a legtöbb szalónból hiányoznak a nagyműveltségű emberek, írók, művészek, tudósok.* A szalónélet helye az otthon. Ez is kevés eredetiséget mutat. Még kevesebb az eredetiség a szalónba járóknál. Igy azután nagy nívót nem is várhatunk. És már dícséretreméltónak mondjuk azt a szalónt, melyből az emberek, ha nem is gazdagodva, de legalább nem szegényebben térnek haza.

A régi szalónokat szinte szertartásos modor hatotta át s a szalónképes ember valami bájos hódolattal közeledett szalóntársaságához. Mélyen átérezték az emberi méltóságot egymásban s ezt őszintén megtisztelték.

A mai, rohanó ember fölényes. Nincsenek formái s úgy hiszi, hogy a lényeget ezzel máris megragadta. Túlzottan önmagát látja. A társaságban szóvivők vannak. Nagy élményt jelent a tréfa és adoma. A szalónok tónusát a kedélyesség adja. Ennek megteremtésére szolgál a tréfa és humorizálás. S mert kevés az embertisztelet és értékelés — a humorizálás ebben az irányban éli ki magát. Témáról nem is beszélhetünk manapság. Ez túlságosan kötött valami lenne, amit a rohanó s száguldozó ember már nem bír. Szavak öltődnek egymásba és akkora elmélyedés tapasztalható a társaságban, mint amivel egy keresztrejtvényt szokás megfejteni. Sorrakerül a beszéd folyamán minden, amit az ú. n. jó társalgó a pillanat hatása alatt felszínre dob. Szól a beszéd erkölcsi témákról. Ezeknek egészen gyakorlati értelmük van. Szerelmi háromszögek és a háromszögek variációi boncoltatnak nagy részletességgel. Ennek még nincsen vége, mikor valaki egy négycsillagos viccet jelent be. Ezen azután nagyot derülnek és az erkölcsi felfogásukat a szerelmi háromszögekkel és sokszögekkel kapcsolatban csak elmélyítették.

A humorizálás és a vicc a mai szalón egyedüli csemegéje. *Nem is marad e szalónképes emberek fejében semmi a szalón meglátogatása után, mint egy-két szellemes vagy szellemtelen vicc.* A tréfa és humorizálás kedves dolog. Szüksége van az embernek egy-két kellemes percre. Erre a tréfa jó.

Mulattat és nem nehéz, mindenki elbírja. Ez lehet a te felfogásod a tréfáról és viccről. Érdekelni fog, hogy milyen vicceket lehet mondani és meghallgatni? (Közbevetőleg megjegyzem, hogy rendszerint olyan vicceket hallasz, melyekre alkalmasnak tartanak. Nem mondanak neked bizalmaskodó viccet, ha erre jelet nem láttak nálad. A tréfákat is így adagolják.) Visszatérve a fenti kérdéshez, azt kell momdanunk, hogy *csak a tisztességes és az erkölcsöt nem sértő vicceket tartjuk megengedhetőnek.* Amiben gorombaság és durvaság van, az nem való művelt ember szájába. A kétértelmű vicceket kutiválják ma erősen. A viccekben általában szellem van. Lehet szellemes egy szeméremsértő tréfa és vicc is. A kétértelmű viccek jobbára mind ilyenek. T. i. a tréfa viccességét éppen a kétértelműség adja meg. Ez az ú. n. poén. Úriember ezért a poénért nem hozza magát abba a helyzetbe, hogy szeméremsértő mondatokat kelljen elbeszélnie. Úriember, ha ilyen kétértelmű tréfát hall, külön tudja választani a szellemességet és a szemérmetlenséget. A szellemességen derül. Trágár beszédet pedig sohasem folytat, ha mégoly szellemes is. Úriember különösen óvatos az ilyen tréfáknál arra, hogy hölgyeket ezzel ne terheljen.

S milyen hangulatban oszlik el ennek a szalónnak a társasága? Egyesek bizonyára arra gondolnak, hogy a háziasszonynak milyen csípős a nyelve, micsoda pletykákat tud, mennyit fecsegett és rágalmazott köztiszteletben álló hölgyeket és urakat, hogy néha volt szavaiban valami az intrikusból, hogy a viccei tele voltak disznósággal s néhanéha alpári hangokat ütött meg. Mindezeket a jó háziasszony azért tette, hogy vendégei annál fesztelenebbül érezzék magukat és hogy vendégei is kibontakozhassanak. Úgy szép az élet, ha őszinte és korlátlan. Minek feszélyezzük magunkat, — no, nem igaz?

A józanabb hölgyek azt mondják majd, hogy micsoda jampeceket gyüjtött össze a háziasszony. A jó háziasszonynak erről is kell gondoskodnia. Legyen egy-két udvarló a szalónjában. Ezek az arszlánok azzal a céllal hívattak meg — majdnem azt mondottam: szerződtettek le, hogy udvaroljanak boldog-boldogtalannak. Udvarlásukban ez az elv nyilvánul meg: «Nem tudsz az imádott hölgynek akkorát hazudni, hogy a dáma azt el ne higyje». Lehet-e ilyen elvek mellett a bókoknak és hízelgéseknek valami határt szabni? Azt hiszem, hogy nem. S folyik is a banalitások áradata

jelzőkben, szaggatott sóhajokkal vegyítve, majd nagy körmondatokban. Mindvégig szellemtelenül.

Az urak azzal mennek haza, hogy a legjobb politikai pletykákat szedték össze. Megállapítják csendesen magukban, hogy a házigazda mestere a panamahírek gyüjtésének. Bizonyára urnákkal dolgozik — utcai gyüjtéssel. A házigazdának azután nem lehet semmiféle újat mondani. Egy új hír megpendítésére, mint az automata a pénzbedobásra — szórja magából az elképesztő híreket, kacsákat. Pártállását lépten-nyomon elárulják szavai. Néha mintha szalónbolseviki lenne. Lázít. A társadalmi élet hibáinak egész jeremiádját sírta el rövid öt perc alatt. Igaz, kevés meggyőződéssel a hangjában. Furcsák a nyilatkozatai annyira, hogy némely szólamát akár nemzetgyalázásnak is lehetne minősíteni. Az egyházzal sincsen megelégedve. Erre mutat szeretetlen kritikája.

Kedves Barátom! Várnak a szalónok, ezek a társas szórakozásnak ma bevett és elismert helyei. *Vigyázz arra, hogy ne szegényebben térj meg otthonodba, mint ahogyan odamentél.* A szalónoknak értékes, szellemes és vidám tagja lehetsz. Ehhez csupán egy kell: intelligencia. Ha művelted magadat, akkor a társaságban hasznodat fogják látni. *Nem vitákat kell vezetned, de az igazságot mindig meg kell védened.* Az úriember a félszegségek láttára még jobban összeszedi magát, mert riasztólag hat rá a ferdeség. S ne feledd el, hogy nem romolhatik le egy társaság sem annyira, hogy a jelentkező magasabb szellemiség előtt meg ne hajolna s azt tiszteletben nem részesítené. *Ma sokan azért rosszak, mert azt hiszik, hogy így illik.* Ha más tónust ismernének meg, ha más hangot hallanának, ehhez feltétlenül alkalmazkodnának. Ezzel a biztatással és belátással járjad a szalónokat. *(Ü)*

7. A paraszt és az úr.

Sok visszaélés történik mindkét fogalommal. Az úr fogalmát külsőséges tartalmakhoz kapcsolják; a paraszt fogalmában pedig a durva és műveletlen ember képét akarják jellemezni. Így vonul be az emberi közbeszéd használatába két fogalom egészen helytelenül. Sérelmes ez a megfogalmazás az úrra és a parasztra egyaránt. Az igazi urat megsérti azzal, hogy tisztán külsőleges formák szerint ítéli úrnak, pedig az úriság magas erkölcsi és szellemi

értékeket jelent elsősorban. Sérti a parasztot, mert a paraszt= ság a társadalom egy osztályát jelenti, legnagyobbrészben a földművelő osztályt, amelynek erkölcsiségében és bizonyos fokú szellemiségében kételkedni nem lehet. *Igazságtalan ennélfogva, hogy az urat parasztnak titulálják, ha műveletlenül és durván viselkedik* pedig csak műveletlennek és durvának kellene nevezni. A szó igazi értelmében a paraszt akkor is paraszt marad, ha kikefélkedik és jól mosakodik, — de úrnak vagy urasnak csúfolják ilyenkor.

Az úr fogalmáról egyik előző fejezetben szólottunk. Itt kifejtettük, hogy az úriság nem külsőséges valami, hanem a lélek műveltsége és finomsága. S atra is rámutat= tunk, hogy az úr fogalma éppen nem zárja ki, hogy azt parasztnak is adományozzuk, ha a megfelelő s az urat jellemző lelki finomságot hordozza. Élesen *tiltakoztunk az ellen, hogy az úr és paraszt fogalmát úgy alkossák meg, hogy azok egymást kizáró fogalmak legyenek.*

E fejezetben inkább a paraszttal foglalkozunk. Fel= figyelt a parasztságra újabban az egész ország. Egyben a szélsőségek is jelentkeztek, amelyek minden divatos kul= tusznál lábrakapnak. A népből származottnak lenni ma különös érdem. Márkás ember lett a paraszt. A romlatlan természet embere az élet ritka ígéreteit hodozza szűzi keblében. Ezt érzi meg rajta a kultúrával rosszul szaturált és elrontott ember. A paraszt a rousseaui nevelési elvek embere. Természetes ember, az örök homo novus ép idegekkel és tiszta vérrel, érintetlen szellemiséggel. Ezért kedves ma a paraszti származás és ezért dicsőséges. Ha ezek a szélsőséges emberek, akik valósággal imádják paraszti származásukat — itt megállnának, talán nem lenne semmi hiba elgondolásukban. Azonban vádat emelnek egyben az úr ellen. S szerintük az úr kificamodott ember, akit meg= rontott velejéig a kultúra, kicsavarta=kifacsarta tiszta vérét és szellemét kizsigerezte. Az úrnak nincsen semmi kap= csolata a természetes emberrel, a kultúra megölte benne az egészséget és erőt. Szelleméből hiányzik az édes anyaföld szeretete és ismerete. A flaszter és makadám elszigeteli tőle. El tehát a kultúrával és vissza a természethez. Így lesz kultúraellenes ezeknek a szélsőséges embereknek fel= fogása és tanítása.

Már arról is beszélni lehetne, vajjon a paraszt ma olyan érintetlen=e, mint amilyennek mondják, akár testi, akár pedig szellemi életére nézve? De itt még engedményeket lehetne

tenni, bár igen meggondolandó az az «érintetlenség», melyben a parasztember vergődik és tengődik egészségtelen házaiban. Ezt csak a romantika ellen hozzuk fel. Azonban vészesnek kell mondanunk a kultúra ellen beterjesztett vádat. Teljesen elhibázott vádaskodás. A csepürágással egyenlő minden olyan állítás, mely a kultúrát akarja felelőssé tenni azokért a bűnökért és ferdeségekért, melyet a mai kultúrember hordoz. A kultúra tagadhatatlanul kiszélesíti, kitágítja az emberi értelem éleslátását. Megszépíti és gazdaggá teszi az érzelmi életet. De megerősíti és keményíti az akaratot. Ha valaki így minden oldalról képzi és kultúrálja magát, azt nem nyomorítja meg a kultúra, hanem felemeli emberségét. Ha valaki viszont egyoldalúan képzi magát csak egyoldalú érdeklődéssel, az menthetetlenül kárát vallja ismereteinek. Az ilyen ember nem is nevezheti magát kultúrlénynek.

Becsüld meg a parasztságot! Az úriember mindig tisztelettel néz paraszti származású embertársaira. Társadalmunk állandóan ebből a rétegből táplálkozik. A paraszt-ember nem emészti meg semmi méreg. Józan, mint a föld. Mindig friss és üde, mint a forrás vize. Megmossa őt a harmat reggel és este. Erősíti és védi a tűző napsugár. Mindent megkap életéhez, amire szüksége van. Erdő és mező, szabad ég és napsugár minden gyógyszernél jobban védi őt. Együtt él a természettel, állataival. Szereti a természetet. Ha városba kerül, míg nem akklimatizálódik, tengődés az élete. Szelleme is üdeséget hordoz. Mindig konstruktív. Ezzé teszi őt a föld, amelyen áll s amely a legnagyobb biztossága. Konstruktív, mert vannak igazságai. Hisz és bízik igazságaiban. Innét van nyugalma és fölényes egykedvűsége. Tud várni. Türelme kitartó. Megszoktatta erre a természet, melyet nem lehet sürgetni. Ő maga sem siet. Néha bosszantóan tempós. A parasztember bölcs is, mert megvan hozzá az ideje. Elmélkedő. Magával és a természettel beszél, állatai pedig megértik szavát. Misztikus hajlamai keleti származására utalnak. De ez érik ki lelkében a természettel való kapcsolataiból is. Az ujsággal szemben tartózkodó. Minden új eszmét és gondolatot sokszor átgondol és emészt, míg elfogadja és helyesli. Van benne tartózkodás az idegenekkel és urakkal szemben. Ismerni akarja őket. Meg akarja tanulni nyelvüket, amelynél az ő beszéde sokkal egyszerűbb és világosabb. Az úr sokat mond és sokat beszél, neki kevesebb is elég, csak világos és érthető legyen az ő eszemenete szerint.

Csak saját érdekeit nézi. Ez úton közelíthető meg. Vannak azután hibái is. Tud kicsinyes lenni a zsugoriságig. Máskor meg pazarló. Szereti, ha úrnak nézik. Van benne irígység. Lelkesedése lobogó láng. Nem kitartó bulldog-természet. Jól jellemzi ebbeli sajátságait a nyári aratás. Ezt izmai megszakadásáig végzi — egyszer egy esztendőben. De jellemzi huszáros nekivágás a csatamezőkön.

Becsüld meg a parasztembert. Sorsod talán közéjük vezet. Tanuld őket megismerni. Lehet, hogy egy élet hosszú útját fogod közöttük járni. Lásd meg bennük az embert. Ha megláttad, akkor fogod észrevenni, hogy ők is meglátták a te jóakaratú és nemes emberségedet. Dolgozzál értük, mert bennük egy nemzet televénye fekszik és vár megmunkálásra. Vidd közéjük kultúrádat, hogy necsak a civilizáció, de a kultúra is érje őket mindnyájunk boldogságára. *(Ú)*

IV. ÉLET KAPUJÁT DÖNGETŐK

I. Belenövök az életbe.

A Pesti Szent Imre Kollégiumban bevezettem azt a rendszert, hogy az abszolutóriumot bemutató öreg diákok az igazgató közvetlen vezetése alatt álló «öreg-kurzusba» lépnek át; ennek az öreg-kurzusnak úgy a kollégium fegyelmi rendjében, mint diáktársadalmi életében messzemenő előjogai vannak a többiekkel szemben. Az intézet szemefénye az öregek: a már-már kész férfinép.

Az abszolutórium körül aztán csendes huzakodások és sárgaszemű irígykedések történtek. Az orvostanhallgató a tizedik szemeszter végén abszolvál; a műegyetemista kilenc szemesztert kellett hogy lezárjon; a bölcsész nyolcat; a jogász hetet. A jogászt már doktorrá avatták, amikor az orvos még a második szigorlatát sem tehette le s a bölcsész még a szakvizsgával bajlódott. Nem csoda, ha felmordult egy-egy ötödéves orvos: «Amikor ez a jogász a kollégiumba jött, én már másodéves voltam; most ő már abszolvált és átlép az öregek kurzusába, én pedig még csak júniusra kapom meg az abszolutóriumot! Atya kérem, hol itt az igazság?»

Igazad van, öreg orvos, de még sincsen igazad. Mert itt már nem diák-mértékkel mérünk, hanem az élet mértékével. Itt nem az számít többé, hogy ki milyen messze van a bölcsőtől, vagy, mondjuk, az érettségitől, hanem az, hogy mennyire közelítette meg a férfiéletet. Megfordul a mérő és a diplomás, önálló férfiélet kezdetétől visszafelé számítja a féléveket. Mint ahogyan megfordította időmértékét a Történelem és a cézárok, konzulok históriáját nem Róma alapításától: «ab urbe condita» számította többé, hanem Krisztus születésétől visszafelé.

Igaz, hogy a jogász még nincs zzéves, amikor abszolvál, de tagadhatatlan, hogy féléven belül leteheti szigorlatait és akkor oklevéllel a kezében, ott áll az élet kapujában: kész férfi a férfiak között. Nem számít az életkora; az számít, hogy ki mikor nő bele a felnőttek világába.

A diák belenő az életbe. Elmarad, elsüllyed körülötte a diákvilág és ő üstökével már az élet egét veri. Ettől kezdve őt már nem diákproblémák érdeklik, hanem a férfiélet kérdései;

nem diákgondolatokkal bibelődik többé, hanem a felnőttek szempontjait keresi meg. Mert az ő horizontja már egy felsőbbrendű életsíkot mutat: azt, amelyen a befejezett férfiemberek járnak.

Mindaz, amit az élet kapuját döngetők számára ebben a könyvben írunk, már csak itt-ott diákízű; inkább olyan felnőttélet-kóstolgatás és a nagyok világába való beletanulás mindaz, ami az ezutáni fejezetekből elétek nyílik.

Férfiszemmel olvassátok, férfiszívvel szívleljétek! (K)

1. Példát mutatok a fiatal nemzedéknek.

Negyedéves. Ötödéves. Szigorló.

Csupa öreg fiú.

Ők a magyar egyetemista diákszellem hordozói.

A «magyar diákszellem» nem valami konkrét, megfogható tény. De nem is fantom, jelszó, ideál vagy álom. Inkább *olyasvalami, mint az emberi testben az élet.*

Mondjátok meg, mi az élet? A lélek maga nem, bár ha a lélek eltávozik a testből, az a halál. De él a madár, a virág is, pedig nincsen lelke. A test maga nem, hiszen láttam holttestet: megállt benne valami. Test és lélek kell hozzá. Nem is egész test, hiszen vakon is, félkarral is, borzalmasan megcsonkítva is lehet élni. Tudom, mit gondolok, ha azt mondom: élet. De megfogni nem tudja senki.

Diákszellem. Benne van a mai kor egészen; de benne van a mult, a tradicio, a történelem is. Benne vagy te és minden diák; de benne vannak azok is, akik évtizedekkel előtted végeztek. Benne van a katolikus fiúk katolicizmusa, a protestáns hallgatók protestantizmusa; benne a magyarok magyarsága, de benne a bunyevác, kárpátaljai, horvát, szlovák, német vagy oláh hallgatók nemzetiségi kultúrája is. Benne van a dolgozók erőfeszítése, a bliccelők könnyelműsége, az aktív szereplők mozgékonysága és az Oblomovok tétlensége. Benne a tiszták tisztasága és a tisztátalanok bűnei; az úri lelkek nemessége és az elsodortak minden közönséges vonása. Jó és rossz benne van; és ezeknek békés megférése vagy egymás ellen viaskodása jellegzetes vonása a diákszellemnek. Élő, változó, fejlődő valami. Meg kell vele ismerkedni, bele kell tanulni, aztán élni benne és hordozni és közben önmagunkat rádolgozva, nemesíteni és alakítani. De ő is alakít benneteket: akarva, nemakarva hatása alá kerül minden diák.

Az egyetemi ifjúság szellemét emberek hordozzák. Minden nemzedék beledolgozza önmagát és továbbadja az utána jövőnek; minden évfolyam másképen áll benne. Az I. éves még csak szimatolja, tanulja és nagyon imponál miatta önmagának. A másodévesben forr és izzik a szellem minden problémája. A harmadéves az intézményekben, egyesületekben közel hozza a valóságos élethez és levonatja konzekvenciáit. Az öreg fiú pedig megtisztultan hordozza magában és sugározza át a későbbi generációkra. A diákszellem a legideálisabb úgy, ahogyan a gólya látja; legmélyebb és legértékesebb úgy, ahogyan az öreg diákok hordozzák. Ők a szellem kincstárosai és őrei.

Nem írnak róla tüzes verseket, nem mondanak lelkes beszédeket, nem szedik paragrafusokba, hogy megörökítsék. Élik. Úgy élik, ahogyan a diák szíve és a férfi felelősségérzete parancsolja nekik. Élnek egyszerűen, a maguk módján és életükben benne van a diákszellem.

Látjátok, *itt gyökerezik az öregdiákok messzenéző, nagy felelőssége.*

A gólya úgy oldalról felnéz tisztelettel az öreg fiúra és odasúgja a másik gólyának: Nézd, egy szigorló! . . . A másodéves már kollégiális viszonyban van vele: barátkozik, vagy felvágja előtte a fejét; szeretettel nézi, vagy ellenséges érzülettel, vagy fölényeskedő közömbösséggel. A harmadéves megkérdezi: Te, hogy is volt, amikor ti csináltátok? . . . Ezek mind csak stílusbeli különbségek; lényeges az, hogy az egész ifjabb diákság ránéz és tőle tanul.

Az öregdiák egy pillanatra sem szabadulhat a felelősségtől mind a többiekért. Felelős a beszédeért s a tréfáiért, mert a modora átragad a többire is. Felelős a társadalmi életért, mert utánozza a fiatalabb. Felelős a világnézeti megnyilatkozásaiért, mert erősen befolyásolja vele a fiatalságot. Felelős a munkájában, szerelmében, egész életében, mert fönt áll és mindenki fölnéz reá. Egy öreg fiú rossz példája húsz fiatalt ront el; egy destruktív megjegyzése harminc lelket zavar meg. Rájuk illik a hegyi beszéd komoly figyelmeztetése: «Gyertyát nem azért gyujtanak, hogy a véka alá tegyék, hanem a gyertyatartóra, hogy világítson mindazoknak, kik a házban vannak. Úgy világoskodjék a ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák jótetteiteket és dicsőítsék Atyátokat, ki mennyekben vagyon». (Máté 5, 15—16.)

Az egyetemi diákszellem aszerint alakul, amilyenek az öreg diákok, akik a szellem őrei és legfőbb hordozói. *(K)*

2. Az élen járók felelőssége.

Tömegben élre kerülni nemcsak úgy lehet, hogy az ember két könyökkel, megfeszített erővel törtet, hogy megelőzze mind a többit, mert hivatást érez magában arra, hogy vezessen. Úgy is lehet élre jutni, hogy az ember előtt elfogynak azok, akik eddig előzték, és egyszerre ott találja magát a tömeg élén. S ha nincs is vezetői hivatása, sem az irányításra teremtett vezér öntudata, mégis feláll előtte a felelősség: élen jársz, mögötted a tömeg, vigyázz, hogyan vezeted!

Az ötödévesnek, szigorlónak nem kell diákvezérnek lennie, mégis felelős az utána nyomakodó évfolyamokért. Csak azért, mert legidősebb s mert mind az ő nyomán törtetnek. Lehet, hogy soha nem játszott szerepet a diákpolitikában, soha vezető állást be nem töltött, soha nem volt szava a közösségi kis és nagy ügyekben; — most egyszerre *felelős ő is a közösségért, amelynek első soraiban menetel.* Ezt a felelősséget szigorló öregdiák el nem háríthatja magától.

Felelős a mód, ahogyan kötelességét teljesíti.

Felelős a stílus, amelyben társadalmi életét éli: társasága, szórakozásai, udvarlása, pihenése.

Felelős az egyéniségéből kisugárzó szuggesztív erő, amelynek egy kis csoportja a fiataloknak okvetlenül a hatása alá kerül.

Felelős a magánélete, amelyet hiába is próbálna eltitkolni: a százszemű diákság mindent kiderít és mindent megbeszél.

Felelős a beszéde. A száj a szív bőségéből szól.

Felelős az állásfoglalása kicsi és nagy kérdésekben.

Felelős az a mód, ahogyan az élet legnagyobb titkát: szerelmet, házasságot közelíti.

Felelős élete minden rezdülése.

Az öregdiák kirakatban él: ha akarja, ha nem, sok szem nézi állandóan, és ha tetszik, ha nem, sok fiatal diák indul a példája után.

Nem azért felel, amit tudatosan mutat és megjátszik, hanem azért, ami ő. Mert a színjátszáson mindig keresztülüt az egyéniség, és nem a lehámló ruhák és gesztusok szuggesztív erejűek, hanem az, ami a lélek legmélyéből sugárzik elő és tör át rajtuk.

Az öregdiák mélyen katolikus, felelősen magyar, gáncs-

talanul férfi legyen, mert tömegek alakulnak jobbá vagy rosszabbá aszerint, hogy ő milyen.

Az élenjárók felelősségét nem lehet lerázni, nem lehet elbújni előle, nem lehet letagadni. Felelős csak azért, mert elfogytak előle a fölötte menetelő kurzusok, és mert koránál fogva élre került. Adott felelősség, amelyet nem keresett s nem szívesen vállal; mégis vállalni kell, mert nem lehet kikerülni.

Ez a felelősség nő meg aztán óriási arányúvá odakint az életben, ahol *az intelligens férfi mindig is élen járó marad:* felnéznek rá iparosok, kereskedők, munkások, parasztok, szegények, proletárok, és jobbá vagy rosszabbá lesznek csak azért, mert reá néztek s tőle tanultak.

Negyedéves korodban hozzád szegődött egy új élet-motívum: az élen járók felelőssége, és soha többé nem tágít mellőled! Mélyen bele kell nézni, aztán kihúzni magadat és vállalni — mindhalálig!

Te, ez már a nagy Élet! Érzed érintését? *(K.)*

3. Érett fővel nézem a kollégium házszabályait.

Amikor érettségi után édesapám a Szent Imre Kollégiumba kérte felvételemet, csendes bizalmatlansággal néztem a jövőbe. Úgy éreztem, bilincsbe vernek, börtönbe zárnak. Megjött a felvételi értesítés, csatolva egy kis füzet: az intézet házszabályai és házirendje. Utasítás: olvassam el és becsületszóra írjam alá a kötelezvényt, hogy becsülettel megtartom.

Akkor olvastam a Házszabályokat először.

Gyerekszemmel néztem, megdöbbentem tőlük. Előírták a lelkiéletet, a világnézeti alap-tájékozódást, a hazaszeretetet, a munkát, a kemény fegyelmet. Ijesztő ígéreteket találtam bennük . . . Gyereknek kezelnek, a szüleimmel tárgyalnak rólam; félévenként információt küldenek; ellenőrzik tanulásomat, tíz órán túl való kimaradásaimat; az illetékes prefektus minden dolgomba beleszól. Kéthetenként kurzuskonferencia. Nyelvkurzusokat rendeznek és rám mordulnak, ha csak az egyetemi kötelességeimet teljesítem és nem teszek valami többet. Formasapkát kell hordanunk; a jelvény viselése kötelező. Csengetésre étkezés, felkelés, lefekvés; este 9 után silentium, amelyet a papok ellenőriznek. Tízen túli elmaradásra engedélyt kell kérnem, mint egy kis kölyöknek. Vendéget csak elöljárói engedéllyel

fogadhatok . . . Rabszolgaság! . . . Az elnyomottnak valami lázongó szabadságvágyát vittem lelkemben a kollégiumba, és hónapokba telt, míg a prefektusom úri barátsága lassan feloldotta az idegenséget . . .

Aztán éveken át úgy éreztem magamat a kollégiumi házszabályok között, mint amikor kitűnően testhez álló ruhát húz fel az ember: pontosan simul a testéhez, sehol nem húz, nem vág, nem lötyög bőven és nem akadályoz a mozgásban. *A kollégiumi életet valahogyan annyira harmóniában tartotta, keretekbe simította,* és olyan magától értetődően egyszerűvé tette a háromszáz ember együttélésének százarcú problémáját, hogy bámultunk rajta. Elfogadtuk, mint gyakorlatban kitűnően bevált szabályrendszert, amely — erre is rájöttünk hamar — *egyetlen ponton sem szigorúbb vagy elviselhetetlenebb, mint a családi otthon szeretetfegyelme.* Olyan természetes volt éveken át előttünk a szabály, mint akár a fal, az ajtó, az ablakredőny . . .

Most újra előveszem és átolvasom a házszabályainkat, mint tettem eddig is évről-évre. De érett fővel, öregdiákszemmel sokkal mélyebben belelátok.

A «házszabályok» a férfijellemnek és férfiéletnek alappillérjeit verik le számomra. Otthon! Férfinevelés! Bizalom! Katolikus lelkiség! Katolikus és magyar világnézet! Tevékeny, alkotó nemzetszolgálat! Emberebb-ember a többmunkában! Önfegyelem, mint az erős élet alapja! Tradíció mint a közösség harmóniába fogója! Most, hogy a felnőtt életet is tiszta szemmel látom, magam tapasztalom, hogy ahol csak egy is hiányzik ezek közül a nagy alapok közül, ott sántít az élet, vagy korcs a jellem.

A «házirend» paragrafusai: az élet, miniatűrben. Milyen mélyek a közösségre vonatkozó, egyre visszatérő megállapítások:

> «. . . az egyénnek törvényei fölött állandóan ott kell állaniak a közösség törvényei is. A közösség sok és nagy előnyt jelent: ugyanakkor azonban áldozatokat is követel . . .» — «Aki harmonikus életet keres, annak a közösség szempontjait soha nem szabad szem elől tévesztenie.» — «Nem szabad, hogy a sokaság miatt az intimitás szenvedjen . . .»

A Kollégiumi Körre vonatkozó hét paragrafus a férfiélet nagy törvényeit vetíti be háromszáz diákok kicsi körébe.

A vallásos élet, lelkiélet szabályai mindhalálig törvénye maradnak a komoly katolikus férfinak. Egyetlenegy sincs

közöttük, amelyet elhagyhatnék, ha majd az intézet rácsos kapuja becsukódik mögöttem!

A tanulmányokra, az általános műveltségre vonatkozó előírások az intelligens magyar férfi törvényei:

«... Aki nem birja az egyetemet, maradjon otthon s más pályát keressen; aki egyszer elindult a tanulmányok útján, becsülete rajta, hogy eredményt hozzon! — «A félművelt, a csak egyoldalúan képzett, vagy a világnézeti alap nélkül, rendszertelenül kiművelt intellektuel többet árt, mint az egyáltalában tanulatlan, primitív, de a maga egyszerűségében harmonikus ember...»

A napirend fegyelme micsoda könnyebbség! Amikor, percnyi pontossággal csengetnek, soha el nem késnak, vaskeretek között húzzák át minden egyes napunkat! Az esti silentium-törvény mennyire emberi és milyen mély pszichológiából fakad! A kimaradás-törvény, amely hazakényszeríti az embert este 10-re, és nehézzé teszi számára az éjtszakai kalandozást, mennyire az új otthon számára töri jó előre korlátokba a diákot!

A becsületre épített úri tisztaság és rend kamaszkortól kezdve vágya volt az embernek. A mélyén rejlő komoly megbecsülés hogy felemel! A férj és feleség között él majd a jövőben ilyen együttdolgozó, megértő megbecsülés.

A szoba, bútor stb. «... nem idegen tulajdon, amelyhez nincs közünk s nyugodtan ronthatjuk, gyűrjük, törjük, hanem *az enyém* s úri felelősséget vállaltam érte!» — «Szoba rendje épúgy, mint az év végén elhagyott szoba állapota elárulja gazdája lelkületét.» — «Ha valaki akaratlanul is kárt tett, emeltfejű felelősség-tudattal maga jelenti illetékes elöljárójának...» — «Ezt az uniformizált világot egyénivé mindenki maga teszi. Kezenyoma, lelke bélyege rajta.»

A személyzettel való bánásmód néhány rövid mondata, a fegyelmi és becsületügyek párszavas irányítása, az eltávolítás okait összemarkoló kikezdés mind-mind egészen életszagúak és az intézeti szankció nélkül, de elkísérnek messze, be a férfikorba.

Érett fővel nézem a kollégium házszabályait. Az életet látom lüktetni bennük. És tisztelegve állok meg Glattfelder Gyula püspök emléke előtt, aki a világon legelőször épített olyan egyetemi kollégiumokat, amelyekben *a nagy életeszményeket és életszabályokat marokra fogva és diáknyelvre áthangszerelve, azokkal neveli a katolikus férfinemzedéket.* Az Élet neveli a fiúban a Férfit az élet számára. Csodálatosan mély gondolat!

Ezért a Glattfelder-féle házszabály kinő a kollégium falai közül, belemagaslik a diákok férfiéletébe, és valósággal mind a koporsóig vezérelv és életszabály marad mindazokra, akik a diákéletben becsületszóra aláírták és magukra öltötték. *(K)*

4. Visszanézek a diákévek fegyelmére.

Az egyetemi ifjúságot szeretik tüzesnek, bohémnek, féket nem tűrőnek mondogatni s vele szemben a férfivilág komoly meggondoltságát és belülről kifelé sugárzó erős fegyelmét dícsérni. Hm. Ha az ember itt áll a diákélet ormán és a szeme már áttekinti a férfiak világát is, akkor ezt a különbséget nem látja olyan élesnek és nagynak. Sőt a mérleg mintha a diák javára hajlanék el.

A férfi vasfegyelmet ismer a katonai szolgálat alatt; de ez kényszerfegyelem, amelynek nincs lelke. Fegyelmezett a hivatalban a főnöke előtt; de ez egyrészt alázatos, gerinctelen hajlongás, másrészt csak addig tart, amíg rajta a főnök szeme; amint szabadnak érzi magát, mint a keljföljancsi egyenesedik fel azonnal és teszi az ellenkezőjét annak, amit mutatott. Vagy féket és korlátot ismer a házaséletben az erélyes feleség előtt, de ezt a fegyelmet «papucs»-nak hívják és mosolyognak rajta. A Férfi, az igazi, tiszteletreméltóan erősnek és fegyelmezettnek mutatja magát egyedül is, tömegben is, ezt elismerem; de a férfi, a mai átlagember csak ne dicsekedjék olyan nagyon az ifjúság előtt az ő keménység-erényeivel!

Azt mondják, a diákság zajongó, mással foglalkozó, figyelmetlen banda az előadóteremben a professzor előtt: míg az a lelkét kibeszéli, ők ezer mással foglalkoznak, vagy ott sincsenek, hanem a korzón Évikét kísérik. Nem mondom, hogy egészen alaptalan a vád; nem mondom azt sem, hogy jól csinálják. De nézzétek meg egy-egy továbbképző tanfolyamon, vagy légó-kiképzésen, vagy nem-szeretem-gyűlésen a férfiakat: olyanok, mint a hetedikes gimnazisták!

Azt mondják, az ifjúság nem tiszteli a tekintélyt, kigúnyolja gyengekezű tanárait, nevetségessé teszi a közgyűlés elnökségét. Nem mondom, hogy nem így van; azt sem mondom, hogy helyesen teszik, ha így csinálnak. De hallgassátok a férfiak beszédét, amikor főnökről, miniszterről, idegen vezető államférfiakról esik szó! Vagy hallgassátok meg a destruktív vicceiket, amelyeknél nem az destruál, aki

kitalálta, hanem, aki tovább mondja, vagy meghallgatja és kacag rajta. Hol a mai férfivilág tekintélytisztelete?

Azt mondják, az ifjúság egy-egy nagyhangú diákvezér után megy gondolkodás nélkül: felelőtlen, veszélyes tömeg, amelyet minden rosszra rávezethetnek az irányítóik. Nem mondom, hogy jól van így; azt sem mondom, nem így van. Mindig nagyon szomorúan láttam, hogyan vezetik nagyhangú szólamokkal orránál fogva az ifjúságot lelkiismeretlen akarnokok és milyen kevés a tömegben a kritika, meg a rátartiság. De nézzétek a felnőtteket: szélsőjobboldali pártvezér, szélsőbaloldali szónok, felforgató agitátor egyetlen gesztussal ezreket hajt ki az utcára, vagy százezerrel előfizettet a pártujságra, vagy napok alatt forradalmi hangulatot hozhat a békés munka helyére. A férfiakból álló tömeg hajszálnyival sem intelligensebb és megbízhatóbb, mint az, amelynek minden tagja egyetemi hallgató.

Azt mondják, nincs a fiúkban keresztény fegyelem; játszanak az erkölcs nagy törvényeivel, a pillanat hatása alatt félretesznek nagy elveket és fejest ugranak sötét bűnbe. — Nem mondom: végtelenül elszomorító, hogyan játszik az ifjúság egy része a második paranccsal, meg a hatodikkal, meg az ötödikkel, hetedikkel, nyolcadikkal. De aki a férfiak közül egészen gáncsnélkülinek érzi magát, az álljon fel és vessen követ rájuk! A sok bliccelő, panamázó, feketéző, házasság szentségével játszó, mulatóba járó derék úr egy szót se szóljon; az ő korában ez az ifjúság vaskemény férfi lesz, nem ilyen bűnnel komázó, mint a mai férfi.

Elnézem a diákévek fegyelmét . . .

Cserkészetben magunkba nevelt fölényes, nagyszerű fegyelem, amelynek alapja a lélek ereje! Leventében elsajátított katonás kiállás, parancsmeghallgatás, parancsmegszívlelés! Az otthonban, édesapával szemben megszokott tiszteletteljes engedelmesség! *Mind olyan keménység- és fegyelemmotívumok, amelyeket magával hoz a fiatal diák az egyetemre, mint serdülő évei kincses szokásait; a szomorú csak az, hogy amint fölfelé halad az évek lépcsőjén, lassanként elhomályosodik és lekopik róla ez a multban gyökerező fegyelem.* Nem azért, mert nem eléggé férfi, hanem mert a férfikorhoz közeledvén, már nem eléggé friss, fiatal, diákos.

Viszont elnézem a diákegyesületekben a fiatal nemzedék szolidaritáson alapuló fegyelmét. Elnézem a munkahelyeken őszinte ambícióhajtotta és kovácsolta pontosságát, kitartását, keménységét. Elnézem azt a szívből jövő belső fegyelmezett-

ségét Isten templomában. Nézem a sportpályán. Nézem az egyetemen, ha egy professzor akár szigorával fékre fogja, akár élvezetes előadásával lebilincseli őket. Nézem az etikett szabályaival szemben tanusított korrekt fegyelmet. Nézem a szentimrés ifjúság becsületszóval fogadott és igazán férfias becsülettel tartott komoly és összeszedett itthoni fegyelmét... És úgy látom, nincs miért szemére hánynunk lazaságot vagy puhaságot a férfinemzedékkel szemben. *A mai ifjúság, amelyet a cserkészet nevelt keménnyé, komolyabban fegyelmezett, mint az édesapák nemzedéke volt diákkorában;* és bizonyos, hogy ha majd ezek lesznek a férfiak és az ő fiaik jönnek az egyetemre, akkor *ők ott a férfiélet őrhelyein is sokkal komolyabb fegyelmet fognak tanusítani, mint a mai élet terheit vivő férfiak nemzedéke.*

És ez az ifjúság maga belátja és vallja is, hogy jó, ha kemény kézzel szorítja őket a fejlődés évein át komoly fegyelemre édesapa, cserkészparancsnok, kollégiumi elöljáró, tanár, vagy ifjúsági vezér. Mert a mai ifjúság fegyelme vaskemény alapot rak a magyar jövő elkövetkező évtizedei számára. Az ifjúság fegyelme a jövő biztosítéka. *(K)*

5. Két kezemmel két otthonomba kapaszkodom.

A szentimrés Mária Kongregáció gyűlésén az egykéről beszélgettünk. Utána bekopogtatott hozzám az egyik első éves. Szomorú szemét most is magam előtt látom. Azt mondta: «Atya kérem, milyen szomorú az, hogy amint az ember öregszik és jobban belelát a dolgokba, folyton újabb kiábrándulások érik. Olyan jó volt naívnak és idealistának lenni! Most lassanként oda jutok, hogy nem merek bízni semmiben, mert hátha jön egy újabb időszak, amely az én mostani ideáljaimat fogja szétrombolni úgy, mint ahogyan ma összetörnek a diákkori ideáljaim! Tetszik látni, most jöttem rá, hogy az én szüleim egykéznek, hogy nem véletlen az, hogy énnekem nincsen testvérem. Hogyan nézzek most már ezután a szüleimre?...»

Súlyos válság, amelyen többé-kevésbbé mindannyian keresztülmentünk. Ideálok válsága... Csalódunk azokban, akikben eddig behúnyt szemmel hittünk... Az ő képüket köd takarja, de a mi hitünk is szakadozik ugyanakkor.

Vigyázz csak!... El kell választanod a személyt és az ideált; az elvet és annak valósítóit vagy megcsúfolóit.

Amint az embernek látóköre tágul, egyre több gyerek-

élmény villan fel benne, amelyeket másképen lát és ítél most, mint kisfiú korában. Rájön egy sereg emberi hibára, amelyek ott bujkáltak az ő családi otthonában anélkül, hogy valaha reflektált volna rájuk. Édesapa, édesanya sok tekintetben esendő, vagy Isten törvényeit gondtalan megtörő, bűnnel küzdő embereknek bizonyulnak; az otthon lecsúszik a régi ideális magaslatról és reális szemmel nézve, olyannak látszik, mint a többi otthon: emberinek, hibákkal terheltnek. Az öregdiák az egyetemi évek alatt sok családban megfordult, sok otthon ajtói kitárultak előtte és talán belelátott sok féltve titkolt rejtekbe is; — és itt is, ott is megvillan egy-egy tény, amely őnáluk éppen így volt. És ilyenkor fáj a szíve. Eddig olyan objektíve hibának látta a házasságtörést, az egykét, az egymással meg nem férő házastársakat, a túlzott társasági életet, amely a gyerekektől elrabolja a szülőket; de objektíve hibának ítélte a liberális felfogású felnőtteknek a katolikumtól messze járó életét, beszédét, szokásait, a vallástalan felnőttek lelki hidegségét, a rosszul nevelt gyermekek miatti felelősséget. És most hol egyik, hol másik öregdiák döbben rá, hogy egy-egy tény szívet szorítóan pontosan így jelentkezett az ő családi otthonában is. «Atya kérem, hogyan nézzek most apámra, anyámra? . . .»

A fiú az ő szüleinek bírája nem lehet. Megértéssel tartozol nekik; hiszen ők még a régi liberális világban nevelkedtek, amikor a katolicizmus sokkal sekélyebb valamit jelentett, mint ma, a lelki igények sokkal silányabbak, az életstílus mérhetetlenül messze az evangéliumitól. Az ő hibájukat az ő lelkiismeretük szerint ítéli meg az Isten. — *A fiú nem lehet nyílt fellépéssel az ő szüleinek megjavítója.* Imádkozzál értük: ez az első kötelességed. Azután csendes beszélgetésekben terítsd eléjük alkalmilag a katolikus Egyház felfogását úgy, mint valami számukra újat s úgy, mint valami nagyon természeteset. Ne legyen sem oktatás, sem számonkérés, vagy szemrehányás a hangodban. — *A fiú nem lehet szüleinek oktatója sem;* ezeket a csendes tanításokat tehát ügyesen csomagolnod kell. Elmondod álmaidat a te új otthonodról, ahol te leszel a férj és édesapa; és rajzold meg azt olyannak, hogy a régi otthonban talált hibák hiányozzanak belőle. Szeretet és melegség legyen a beszédedben; mindazt, ami szép volt a régi otthonodban, álmodd bele és meséld bele az újba is.

Bele kell kapaszkodnod az otthonodba, nehogy eltolódjék messze tőled! Ahogyan tudatosan kapaszkodtál belé gólya

korodban, amikor a távolság, a diákélet fenyegették azzal, hogy ködbe merül, úgy kell most kapaszkodnod, nehogy csalódásaid, hibalátásaid és kiábrándulásod vessen el távolra tőle. Szeretet, megértés, megbocsátás a fő érzelmeid.

Ugyanakkor a *másik kezeddel minden erőddel már az új otthonodba kapaszkodol.* Oda mented át mindazt az ideálisan szépet, amit valaha házasságról, családról, otthonról tanultál, hallottál, láttál. A lelked mélyén hozod édesanyád házából mindazt, ami ott szép volt, magyar és katolikus. És ami otthon nem sikerült, azt javítva, ideális szépen kidolgozva álmodod bele az új otthonodba. Ha az álmaid nem eléggé katolikusok, akkor az otthonod sem lesz eléggé katolikus és akkor a fiad egyetemista korában kiábrándulással fog egy csomó hibát felfedezni benne. Ideáljaid rajzolásában ne rettentsen vissza az, ha eddigi vándorlásaid során seholsem láttad igazán megvalósítva. Annál nagyobb ambícióval akard valósítani te. *Az ideált meg nem csorbítja, meg nem gyengíti az a tény, hogy talán kevesen tudták az életükbe valóságnak belevinni; töretlen és friss marad akkor is, ha olyan időket élnénk, hogy seholsem valósítanák igazán.* Az ideált a földi élet tapasztalatai fölé emeli az ember és átmenti árkon, tüskén, szakadékon, sáron. Akkor ideál igazán és akkor teszi majd széppé a te életedet. A feleséged: édesanyád, de ha lehet javított kiadásban; önmagad: édesapád, plusz mindaz a jó, ami őbelőle hiányzik, de ideális lelkedben mint igény benne él.

Két kezeddel két otthonba kapaszkodol. Az elmúlt, régi otthonodba szeretettel, megértéssel, mindent magaddal hozó kegyelettel; az újba idealizmussal, ragyogó reménnyel és korlátlan szépet- és jót-akarással. Átmented a régi otthonodból mindazt, ami jó; tanulsz belőle és áthozod a tanulságát mindannak, ami ott hibás vagy rossz volt. Az első otthon tovább él benned; a második keretben fogja és tartalommal tölti ki életedet. Boldog te, aki két otthonba kapaszkodhatol! És boldog az a kisleány, aki ennek az ideális lélekkel megálmodott, mult tapasztalataiból, jelen tapasztalataiból megépített otthonnak majd asszonya lehet. *(K)*

6. Látom a magyar társadalom igazi képét.

Diákéveid során belekapcsolódol a magyar társadalmi életbe. Szalónokban, klubokban, férfiösszejöveteleken és társaság-alkalmakon felvonul előtted az egész magyar tár-

sadalom. Egyik részétől megtisztelésnek veszed, ha magához enged és kaput nyit neked; másik rétegében otthon érzed magadat; harmadik csoportjának udvarolsz és szórakozol vele, míg keresed benne a kisleányt, aki számodra eljövendő; a negyedik fajtához te hajolsz le és szellemi, lelki, szociális vonalon te adsz neki az értékeidből; van olyan emberfajta is, amely ellen védekezésre rendezkedel be, vagy menekülsz tőle; van, amellyel állandóan éles harcban állsz. Kitárul előtted a sokrétű magyar társadalom. Éles, tiszta szemmel jársz benne.

Van egy óriási előnyöd. Gyereket, fiatal diákot kíméletteel kezel, és ezért előtte sok mindent begombol, eltitkol a társadalom; a felelős férfiak előtt begombolkozik és titkolódzik, mert fél elárulni igazi önmagát; téged, öreg diák, már nem tartanak kíméletre szorulónak, tőled nem is fél senki, tehát *előtted a legőszintébben nyílik ki ember és osztály és réteg, s mutatja önmagát hamisítatlan igazinak.* Soha olyan tisztán, leplezetlen nem fogod látni a társadalmat, mint öregdiákéveid során.

Meglátod minden értékét. Látod minden gyengeségét, ferdeségét, hibáját. Idealista szemmel nézve ezek a hibák még sötétebb árnyéknak tűnnek fel előtted. Bátor ítéleted még hidegen megbélyegzi a rosszat és örömmel ismeri el a jót.

Jól vigyázz a társadalom eróziós hatására!

Negyedik gimnazista korodban tanultál a földrajzban a föld felszínének kialakító tényezői között a levegő, a szél, a víz munkájáról. A víz kivájja, koptatja, elhordja a magas hegyek felszínét: a tavaszi áradások alkalmával rengeteg lemorzsolt törmeléket hordoz magával; alsó folyásánál aztán lerakja terhét és feltölti az alcsonyan fekvő részeket. Van valami félelmetes kiegyenlítésre törekvés a víz munkájában. — Így hat fiatal lelkedre a körötted élő, nyüzsgő társadalom: mind a többi ember. *Koptat, morzsol, lehordja a benned álló nagy csúcsokat, hogy alacsonnyá és dísztelenné tegyen,* mint a többi megkopott ember. Ideálokat rombol le lassanként; elvekbe váj mély szakadékokat; emberi nagyságot jelentő egyéni jellemvonásokat elsimít és lapályossá tesz. Gúnnyal dolgozik, és tanáccsal, és példával, és szuggesztív alacsony gondolkodással. Hol a baráti köröd koptat, míg olyan silánnyá nem leszel, mint ők; hol a méltóságos úr ad emberrontó tanácsokat; hol a leányvilág ront le benned egy-egy szép ideált; hol a családi életben csalódol

és magad érzed, hogy leomlik benned valami. *Erózió!* A szürke tömeg nem tűr csúcsokat; az eltörpült társadalom nem engedi, hogy valaki óriássá nőjjön. Addig koptatja, rontja, míg olyan szürke és lapos lesz, mint körötte a többi ember.

Vigyáz a társadalom eróziós hatására! Ne engedd magadat törpévé koptatni! *Ne akarj olyan lenni, mint a többi! Be yourself!* Merj önmagad lenni! Merj ideáljaiddal, jellemeddel, ember=erőiddel sok más fölé magasodni! Akarj csúcsember lenni, óriás! Az élet, akármennyire vigyázol is, úgyis koptat rajtad eleget. Szenvedések, csaló=dások, sikertelenségek irtózatos eróziós munkáját nem fogod kikerülhetni! Legalább az emberek ne ronthassanak! Ideáljaid éljenek akkor is, ha senki mástól visszhangot nem kapsz rájuk. Elveid akkor is életoszlopok maradjanak számodra, ha senki más nem tudja vallani őket! Az igazság igazság marad akkor is, ha senki nem gondolja éppen; a szép akkor is szép marad, ha senki nem nézi; a jóság akkor is jóság lesz, ha minden emberszívből kivesznék. És ha jönnének forradalmi idők, vagy mindent elsöprő, meg=alázó nemzeti katasztrófa, vagy egyszerűen alacsony, anyagi, fókáért harcoló eszkimó=világ, te akkor is higyj nagyságban, szépségben, jóságban, higyj az óriásban a törpék között is, és akarj lenni óriás, akarj lenni Ember, Keresztény, Szent, Hős! Az ideáljaid formáljanak, ne a mindent egyformára csiszoló alacsony világ!

Látod a magyar társadalom igazi képét. Benne állj és mégis fölötte! Akarj föléje nőni! Emberebb ember! *(K)*

II. A diák-romantika lassan elmúlik

Amikorra a végbizonyítvány után való gondok vetik előre árnyékukat, akkorra sok régi lelkesedés már csak emlék. Ez pedig nem kegyeletsértés, mert a régi helyett új lelkesedés van az élet kapujánál az ember szívében és látja, hogy az eddigiekhez most újakat kell hozzágyüjtenie, új gondokat a régiekhez, amelyek már nem olyan salakmentesek, mint az eddigiek, új lelkesedéseket a régiekhez, amelyek viszont nem olyan könyv- és katedraízűek, mint az eddigiek. És ez így van jól, mert az évek múlnak és az elmúlás melankóliája most fogja meg először az embert, amikor életének legeszményibb éveitől búcsúzik, amikor a tényleges diákélettől elköszön. Mert a diákéletet már megtanulta becsülni és belátta, hogy ennyire eszményi, anyagi szempontoktól mentes, általánosan magas színvonalú és önzetlen, irígységmentes társasága valószínűen többé soha nem lesz a földi élet során és legalább is nagyon nagy úrnak kell lennie a magyar életben, hogy függetlenségét egyetemi éveinek függetlenségével csak össze is hasonlíthassa. De hol lesz már akkorra ifjúi egészsége és lelke ruganyossága?

Nem buta érzelgősség ez, amelynek jelszava: hogy csak még egyszer diák lehetnék. Mert ez nem igaz. Gondolkozó ember egyetlen nappal sem kívánna visszamenni az életében és nem óhajt még egyszer az lenni, aki tegnap volt. Diák sem szeretne még egyszer lenni és még egyetemista sem. Hiszen nem azért dolgozott, hogy újra elölről kezdje az emberélet egyik legnehezebb munkáját: a diplomaszerzést és a tudomány észmunkáját. Hanem a tárgyilagosan felállított mérleg aktívái között szerepel az a tény, hogy a diákélet eszményisége és önzetlensége valami többé vissza nem térő érték az ember életében, amely értéket az érettségitől a végbizonyítványig gyüjtött életének kincsei közé. Az a sok kellemes hangulat, felejthetetlen lélekrezzenés és a szellem életmegnyilatkozása, amely ezeknek az értékeknek kikristályosodását kísérte, a férfiélet legszebb nemes emlékei közé vonul vissza, hogy időnként forrásnak induljon, mint a szóbeszéd szerint a nemes

óbor az új erjedésének szüreti idején. Amikor érettségink napján és a diploma büszke egyenrangúságának ünnepén apánk szeme különös fényben csillant reánk, akkor benne is ezek az emlékek ébredtek egy kicsit frissen újra és az öregdiák sem csinál egyebet, amikor az absolutórium formaságai után szaladgál, mint azt, hogy temetési ügyben szaladgál. Temeti a diákélet romantikáját. Halotti bizonyítványa a végbizonyítvány.

Mert az első diáksapka nem is tagadott büszkesége, az első egyetemi bál pálcás urának titkolt izgatottsága és a bajtársi élet harcainak felnövelő kiállásai mind nem azt az élményt jelentik már, mint eddig. Hervadtak ezek a be nem vallott életigények és emlékké válnak lassan. Ami pedig emlék, az egy kicsit mindig temetőt is jelent, vagy legalább is öregedést.

Az pedig az élet érdekes törvénye, hogy ha a hivatalnoki fásultság salakja nélkül akarjuk élni, akkor a kezdet izgalmait és a kezdők remegését igényli. Az életnek akkor van igézete, ha nem rutinos, hanem érintetlen a lírája és frissek a virágai. Különösen érvényes pedig ez a diákéletre, amely a nyílt lélek minden érzékenységével élő fiatalságnak az élete. És ha elmúlóban van romantikája és emlékké hervadnak legbájosabb virágai, akkor tudomásul kell venni, hogy nincs jogunk példaadásra tovább. Akkor nyugdíjba kell menni, azaz hogy a diákéletnek végén át kell lépni a teljesebb férfiélet formáiba és az eszményiségnek új, általánosabban emberi formáinak és lírájának érdekében át kell adnunk a diákéletet azoknak a kezébe, akiknek lelkében még friss élmény a diákromantika és élettartalom a lírája. (N)

1. Átadjuk az egyesületeket.

Átadjuk az egyesületeket. Nem mi találtuk ki őket és mások alapították őket. Nekünk sincs tovább irányítani jogunk, csak aktív diákéletünk virágzó idején. Diákegyesületek azok és nem harmincéves tartalékos uraknak egyesületei. És kirepítő fészkek olyan értelemben, hogy élettartalmat és társadalmi keretet és formát adnak az akadémikus esztendők idejére, de nem abban az értelemben, mintha ugródeszka lennének ki tudja milyen irányú harmincas törekvéseknek számára. És ha az egyesület nem tudja nélkülözni harmincon túljutott tagjainak komoly segítő részvételét, az sem jelenthet többet, mint bizonyos, a végzettek

számára teremtett egyesületi keretnek életbentartását, nem pedig az ifjúsági törzs állandó befolyásolását.

Ezt az őrségváltást a diákélet posztjain magától értődő természetszerűséggel tesszük. És már készülünk is reá és a hagyományos egyesületi szellem továbbvitelére alkalmas fiatalságot tervszerűen vezetjük be az egyesületi szolgálat kérdéseibe. Ha jól körültekintünk, be kell ismernünk, hogy *az életet úgyis a fiatalok, nem éppen az utolsó szemeszterek dolgaival elfoglaltak rétege csinálja az egyesületben.* Ki is tűnik soraikból azoknak a rátermettsége, akik talán maguk nem is gondolnak arra, hogy vezetőszerepet kapjanak, amikor az egészséges szellemű «öregek» már meglátják bennük a jövő elnökét, vagy vezető egyéniségét. És nem a tudálékos nevelő okoskodással, hanem az észrevétlen irányítással, egyéniséggé levésének előmozdításával különös figyelemmel segítjük elő fejlődésén keresztül az egyesületi jövő érdekeit.

Sokféle a főiskolás élet arca a hazai egyetemeken és főiskolákon. És nagyon meglehet, hogy az öregek-fiatalok kérdése ismeretlen akárhány helyen, mert olyan egész a diákegység, hogy nem éleződtek ki a kérdés kényes pontjai. De mindenütt igaz marad az, hogy az öregdiák a végbizonyítvány közvetlen közelségében általában nem képes már azzal a teljes lélekkel vinni előre a közösség ügyét, mint előbbi szemesztereiben. És ott is igaz marad az, hogy az életet mégis csak a másod-harmadévesek, meg a bevált gólyák csinálják elsősorban és azért az is igaz marad bizonyos helyi szellem épségbentartásával, hogy adjuk át az egyesületeket is, amikor a diákromantika temetésének idejéhez elérkeztünk. *(N.)*

2. Átadjuk a rendezéseket.

Tedd szívedre, öregdiák, becsülettel a kezedet és valld be: az ötödik báli idény már nem képes úgy érdekelni, mint az első három és ha szűkebb társaságban nem találod meg szórakozásodat, még unalmasnak is nevezhetjük. Ez így van. Akkor pedig a rendezések fiatalos frisseségét áldozza fel saját műbuzgóságának az öregtörzs, hogyha nem hajlandó átadni a rendezéseket. Mert ezekhez bizonyos könnyed társasági kedv és a dolgok bizonyos fiatalos élvezése szükséges. Hangulat és siker azokon a rendezéseken van igazán, ahol nemcsak a vendégek találják ötletesnek a

gondolatokat, hanem ahol maguk a rendezők is még frissen termő új hajtások, amelyek maguk is élvezik a valódi siker ragyogását. Ehhez a friss élmény ereje szükséges, ami viszont a szolgálat újdonságával születik és azzal is szokott meghalni. És ha valaki már úgy érzi, hogy vége a bohóságok idejének és újlányos mamák előtt nem jön magától a bohémia hangulata és fáradságot jelent a hajnalig tartó «en garde», abból még lehet esetleg jó elnök a rendezéseken, de sem a rendőrségi, sem a vigalmi, sem a társadalmi utánjárást nem fogja elvégezni: akkor pedig adja át a rendezés szerepét is azoknak, akik mindezeket még könnyű lélekkel vállalni tudják. Bizony ezek egészen sötéthangulatú megállapítások, de a diákifjúság végét jelentik. Nem a fiatalságét és nem is az ifjúságét, hanem annak az ifjúkornak a végét, amely a diákéletet jellemzi és olyan hamvasan derül a gólyák tekintetén és buzgalommal sürög-forog a dolgok intézésében, de fásultságot jelent és nem is áll már jól az élet kapuja előtt álló öregdiáknak. *(N)*

3. Átadunk minden tapasztalatot.

A rendezésekkel együtt és az egyesületekkel együtt átadunk az utánunk következőknek minden tapasztalatot is. Nem a rutint, hanem ami abból leszűrődött és nagy segítséget jelent, mert felfedezés és a közösség továbbfejlődésének alapja.

Nemcsak a tudományban és a technikában vannak felfedezések. Sőt tulajdonképen ott nincsenek is igazában. A felfedezések elsősorban a lélekben vannak, amely az összefüggéseket és az új kapcsolatok létesítését ésszel és képzelőerővel képes mindig meglátni. És ha valaki egész lélekkel foglalkozik a dolgokkal, annak a dolgok mindig megnyitják ismeretlen kapcsolataikat a valósággal. És a mérnök szakműveltségének feltételezésével csakúgy ezen a lélektani alapon lesz feltalálóvá, mint a palaeografus az ismeretlen írásjelek megfejtőjévé. De a társadalmi életnek is vannak összefüggései és rejtett törvényei és csodásan működő elvei. Ezek is csak azoknak számára nyitják meg értelmüket, akik egész lélekkel foglalkoznak magával a társadalommal. És az a társadalom lehet a szűkebb diáktársadalom, vagy akár az egész nemzeti, vagy emberi társadalom.

Ha pedig az öregdiák egész lélekkel belelendült a diáktársadalom dolgaiba, nagyon sok olyan felfedezése lehet,

amelyek után már nem kell kutatnia a következő évfolyamoknak, ha az öregdiák nemcsak hajlandó, hanem képes is átadni idevágó tapasztalatait.

Bölcs mérséklet és józanság kell ehhez. És már ez maga is valami átadható örökség. De ezenfelül az egyetemi város társadalmának is vannak titkai és tényezői, amelyekkel a diáktársadalomban számolni kell. Vannak elvek, amelyeket semmi körülményben nem lehet feladni és vannak módok, amelyeket gyakran lehet és kell is változtatni. Az élet gyenge oldalait az fedezi fel, aki gyakran érintkezett hivatalokkal, hatóságokkal és pártokkal. A közösség feladatait pedig igen könnyűvé tehetik azok, akik ismerik a hivatali stílust, mely esetleg minden szobában más egy-egy hatóságnál is és fölényesen tudják nézni a különféleképen jellemződő embercsoportok önző, vagy jóhiszemű célkitűzéseit, különösen akkor, ha fölényükkel nem sértik a mások rendszerint érzékeny önérzetét. Mert a fölény sért. Akkor is, ha jogos. Sőt akkor talán már több, mint sértő: elhidegít, esetleg visszataszít.

Pedig minden átadható tapasztalat mellett ez a mi stílusunk. *Világnézetünkből eredő krisztusi fölény*, amely olyan elsőrendűen megegyezik fajtánk lelkiségével. A biztosság és a csodálkozásra való mérsékelt hajlandóság: ázsiai eredetű bölcsesség, amely a kereszténységben a dolgoknak és az életnek legmélyebb értelméről és Istennel való kapcsolatáról nyert biztos felvilágosítást s ezért nem fatalista többé, hanem élet-igenlő. És ezt a stílust átadni minden részlettapasztalat mellé és ebbe a védekező és egyben támadó állásba beállítani tudni a következő évfolyamok embereit: a diáktársadalomnak és a magyar életnek is a legelső érdekei közé tartozik.

Naív dolog volna azt gondolni, hogy minden tapasztalat átadása a szigorlati helyzetnek, vagy a «táskakérdéseknek» pontos továbbadását jelenti. Mert ha a stílus fölénye a jó világnézetből adott dolog, akkor ez adminisztratív, vagy tanulmányi téren épúgy teremt hagyományokat és azokat életben is képes tartani, mint erkölcsi téren, irodalomban, vagy a becsület egészen mélyretekintő és a gyónás lelkiismeretének érzékenységével jellemezhető felfogásában. És ezeket továbbadni annyit jelent, mint a harmóniát továbbadni. Ez természetesen nem szónoklatok és apró akciók mozaikszerű sorát jelenti, hanem egy egész öntvényű embert, akiben nincs gyári hiba és nem pódiumról hirdeti a hagyományt,

hanem multjának cselekedetei sugározzák és az idősebb testvér fesztelen barátságában tudja megtalálni tapasztalatai átadásának formáját. *(N)*

4. Az ember sokszor öregszik életében.

Az öregdiák rájöhet egy nagy, mélységes emberi tapasztalatra: az öregedés törvényére. És jó lenne, ha felírná valahová magának, hogy négy évtized mulva olvashatná önmagát és megérthetné belőle majd az ő utolsó öregkorának fiatal nemzedékét.

Nem a nyugdíjbamenésről van itt szó, mert az csak részletkérdés. Hanem a következőkről:

Az ember kezdi a dolgot. A kezdet lendülete és ujsága mélyre érő emberi élmény. Aztán jönnek a folytatás kérdései a félelem és a siker izgalmaival és örömeivel. Ezeknek évei nyomán kialakul a belső készség, a rutin, amely aztán önmagától működteti az egész készüléket. Ez is új örömet jelent, mert magunk teremtettük és mint izgalmas és munkás kezdő éveinknek magunk teremtette nyugalmát tudjuk élvezni. Azután ha a fejtöréseket és izgalmakat nem jelentő rutinos korszak első rövid élményein túlvan az ember, akkor kezdődik a szakadás közötte és a többi izgatott, félő és örülő ember között. Ez megszokja a dolgok menetét és nem jelent többé kockázatot számára az élet és ideges lesz a többi emberrel szemben, akik még rutintalanok és ez az idegesség kurtánfurcsán tud elintézni másokat és végleteiben az emberiszony, sőt a patologikus embergyűlölet tüneteibe csaphat át. Legtöbbször persze csak kissé ideges közönyben már megreked. De amikor idejut az ember, akkor már azt mondják róla legjobb barátai is a háta mögött, hogy a sok munka lemorzsolta a kezdeti lelkesedését és ha sokáig ott marad még a helyén és nem tud megújulni, vagy bölcsen tudomásul venni dolgokat, akkor távozását várják; ha nem megy, egészségi állapotát figyelik, halálát várják és közben sokszor megállapítják, hogy naponként rombolja azt, amit fiatal éveiben felépített.

Ez az öregedés. És ha nem is ennyire kiszínezve, de lényegében ugyanígy bekövetkezik az életben többször, mielőtt hatvanesztendős lenne a férfi.

Első öregedési élménye a férfiembernek nem tragikus: amikor kiöregedik a diákéletből. Ugyancsak fiatalember még és az élet kapuja előtt áll ifjúi erejével, de már egy lelkesedése

lemorzsolódott és nagy távolság van az ő lelke és a szeptemberben feljött elsőéves lelkesedése között. Ez a diákéletre mutat, az öregdiáké pedig búcsúzik tőle és a következő, nagyobb, teljesebb életformára készül: az okleveles férfiéra.

De amikor ez bekövetkezik nemcsak a diákévek végén, hanem később is egy-egy bizonyos idejű szolgálat következtében, akkor csak ez kell: *Emberi alázatban beismerni, hogy nem vagyok megfellebbezhetetlen*, sőt esetleg lelkesedéssel jövő fiatalabbak nézetei alkalmasabbak a kivitelezésre, mint lemorzsolódott lelkesedésű rutinosaké. Ehhez pedig csak azért kell az alázat önmegtagadása, mert ilyenkor háborodik fel az emberben a kor, rang és rutin önérzete. Pedig ennek csak addig van igaza, amíg nem háborodik fel. Mihelyt haragudni kész, nincs többé igaza, elragadtatja magát és súlyos kerékkötőjévé lesz minden haladásnak. Ezért kell vállalni az alázat önmegtagadását és esetleg annak beismerését is, hogy egyesek, talán jóval fiatalabbak nálunk, nemcsak lelkesednek, hanem jobban ismerik az ügyek legfrissebb irodalmát, fejleményeit is és néha jobban érezhetik a szükséges teendőket is. És hagyni őket, hogy cselekedjenek: ez a békés, önzetlen öregség jellemvonása.

Az élet folyamán többször öregedik a férfiember. Mert *az öregedés mindig a kezdeti erőnek és léleknek lassú lemorzsolódását jelenti*. De amikor első öregedését megéri egyetemista éveinek végén, akkor nemcsak tudnia kell a helyes viselkedés tennivalóit, hanem nagy igazságokat kell magával vinnie a férfiélet később bekövetkező többszörös öregedéseinek idejére. Mert azok nehezebb, jóval nehezebb problémákat jelentenek majd, mint a diákromantikából való bölcs kikapcsolódás. *(N)*

5. Az öregtörzs szerepe a kollégiumban.

A Pesti Szent Imre Kollégiumban az ifjúság minden közösségi és diáktársadalmi tevékenységének szerve a Kollégiumi Kör, amelynek minden kollegista kötelezően tagja. Az intézet: az otthon; benne az élő, mozgó közösségi lény: a Kör.

A Kollégiumi Kör felosztása a fakultások alapján törzsekre történik. Van jogásztörzs, orvostörzs, bölcsésztörzs, technikustörzs és közgazdásztörzs; ezenkívül mindenek fölött áll az öregtörzs, amelynek tagja mindenki, aki egyetemi abszolutóriumát megszerezte. Az ifjúság — az öregek:

ez a megkülönböztetés minden vonalon jelentős szerepet játszik. A törzsek vezetői és két-két választott tagja képezik a Kör választmányát.

Az öregtörzs feladata és tevékenysége kettős.

1. Az igazgató vezetése alatt álló öreg fiúk csoportja mintegy a *gerousia* szerepét játsza a házban. Új kikezdéseket, felmerülő nehézségeket a maguk gyűlésein nyilt szóval, komoly mérlegeléssel megtárgyalnak; javaslatokat hoznak, mérlegelnek, megbírálnak; fejüket törik egy-egy kollégiumi problémán; kísérleteznek, kipróbálnak valamely felmerült tervet. Agytröszt, a ház igazgatójának baráti társasága. Ugyanakkor öntudatosan példát adó, színvonalat biztosító, az ifjúságot konstruktív irányban befolyásolni igyekező élgárda, amely félig már a férfitársadalomban állva, de mégis benne élve a diákvilágban, a magyar férfi gondolatait szűri át az ifjúság számára.

2. Az öregtörzs tagjai résztvesznek az ifjúság munkájában is, mindenki annak a törzsnek keretében, ahová hivatásánál fogva tartozik. Az orvostörzs gyűlésein ott vannak az öregtörzs orvosai; előadnak, vitákban résztvesznek, gondolatokat közölnek, vezetik és nevelik a fiatalokat a tudományos és társadalmi problémák világával szemben. Éppen így a technikusok, a közgazdászok, a jogászok, a bölcsészek. Az utóbbi időben a tanári hivatásra készülők szomorúan kicsi száma miatt a bölcsésztörzs működése szünetelt; míg megvolt, ők az igazgató vezetése alatt azt a gyakorlati pedagógiát igyekeztek elsajátítani, amelynek tanítását az egyetemtől hiába várták. Itt is az öregek hozták az anyagot; ők kapták a kiképzést és közben tanult és okosodott a többi is. A törzsi életben az öregek szintén színvonalat és komoly tudományos irányt kell, hogy biztosítsanak.

Mert az öregdiák már nem diák. Inkább férfié a gondolkodása, az ambíciói, meglátásai és a diákvilágban akarva, nem akarva azt a társadalmat képviseli, amelynek kapuját döngeti és ahová hivatalosan majd csak akkor fog belenőni, ha kezében az oklevéllel, eldalolja búcsúdalát. Az öregek férfilelkülete egy fontos és szükséges része azoknak a színeknek, amelyek szintézise adja az igazi diákéletet. Ők hordozzák legigazabban az egyetemi, kollégiumi szellemet; az ő évekérlelte komolyságuk határozott vonallal húzza alá az egész diákéletet. *(K)*

III. Hivatásom diktálja a tempót.

Negyedéves vagy. Milyen sokat mond ez a rövid mondat! Azt mondja, hogy elvégeztél becsülettel három nehéz esztendőt az egyetemen. Benne van e tőmondatban az a sok óra, melyben megfeszített idegekkel dolgoztál. Negyedéves vagy. A csöpke mondat a jövőre is utal. Immár elérkeztél az utolsó esztendőhöz, melyet az egyetemen töltesz. (Talán csak az orvostanhallgatók nem mondhatják ki még ezeket a boldogító igéket.) Itt van a felkészülés utolsó felvonása.

Ennek az esztendőnek egyetemi munkáját hassa át a gondolat, hogy ez évben a hivatásod diktálja a tempót. Hivatás. A lélek megrezdül erre a szóra. Ez évben mindjobban kell érezned a hivatás lendítő mivoltát. S mindig mélyebben kell élned a gondolatot, hogy a hivatás vezetett a pályádra. S ha nem így lenne, akkor sietve kell lelkedben rendezned a hivatás gondolatát. Nem hagyhatod ki ez évben a hivatás eszméjét munkádból. Ha nem égi szó hívott meg munkádra s pályádra, akkor most kell ezt tudatosítanod.

A hivatás: megáldottság valamely pályára. Megáldott az Isten arra, hogy ezt vagy azt a pályát töltsd be életeddel. Isten hívott a pályára és ajándékozott meg gazdagon tehetséggel és derekassággal, hogy a pályát méltó módon betölthesd. A hivatás tehát Isten kegyelme. Ezzel nem lehet játszani. Ezt csak követni és teljesíteni lehet. Fel kell ismerned magadban Isten hívó szavát. Isten rejtett szava ott van tehetségedben, mellyel felruházott. Nem mondhatjuk, hogy Isten valakit hívott valamely pályára és a tehetséget nem adta meg hozzá. Az embernek meg kell keresnie a tehetségen s adottságain keresztül a hivatást.

Akinek nincsen hivatása, annak egyénisége nem bir kibontakozni a választott pályán. Mindig úgy érzi magát «hivatása» teljesítése közben, mint a láb a kis cipőben. Szorongattatása van minden órában. A hivatással megáldott lélek ezzel szemben folyton gazdagodik. Folyton teljesebbé lesz az egyénisége. Kiéli egészen magából a hivatáshoz illő egyéniséget. S hivatásának gyakorlata közben pompás könnyedséggel rendelkezik. Embereket és intézményeket a legnagyobb otthonossággal kezel és boldog,

ha kötelessége és hivatása akcióra rendeli. Sivár lenne élete pályájának gondjai és terhei nélkül. Minden pályának vannak terhei és nehézségei. Egy hivatást nem nyert embernek ezek a terhek sokszor elviselhetetlenek. A hivatásos embert pedig boldogság tölti el, hogy minden idejét és erejét pályája emészti fel. Soha sem kicsinyeskedik. Mindig nagylelkű és áldozatra kész. S azt mondja magában; ha tízszer születnék is, mindig csak erre a pályára lépnék.

A hivatás szent dolog. Sancta sancte sunt tractanda. A szent dolgot szentül, áhítattal kell kezelni. Isten homlokodon megjelölt a hivatás szent jelével. Felkent a tehetség kenetével pályád munkájára. S ezt a kiválasztást szent Gondviselésével kíséri. Mindentlátó szeme őrködik feletted. A célt, amelyet előretervelő Gondviselése neked kiszabott, az Ő segítségével el kell érned.

Ápold magadban a hivatás gondolatát. Sokszor köszönd meg az Istennek, hogy hívott erre vagy arra a pályára. Köszönd meg, hogy kiválasztott erre az életpályára. Adj hálát a tehetségért. Adj hálát a természetes adottságaidért, egészségért és erőidért.

A negyedéves egyetemi munkádra is kérd áldását. Ő áldjon meg téged, Aki a hivatás szent szavát szívedbe és elmédbe csepegtette. Ha ezek a gondolatok fognak eltölteni, akkor hivatásod fogja ez évben diktálni a munkatempót. (Ü)

1. A férfimunka: nemzetszolgálat.

Dolgozni emberi kötelesség. E kötelesség minden emberre fennáll. Annak is dolgoznia kell, aki másként is megélhet, mint munkájából.

Minden munka egyben nemzetszolgálat is. Valamint az ember benne áll egy nemzet közösségében, ugyanúgy munkája is benne van egy nemzet munkájának egyetemességében. Nem élhetünk elzárkózva egy nemzet kebelében. Igénybe vesszük embertársaink munkáját. Már a viszonosság alapján kötelezve vagyunk így magunk is munkára. Ámde előbb mutattunk rá, hogy a munka egyébként is emberi kötelességünk. Ennek a szempontnak hangsúlyozásával, hogy a munka nemzetszolgálat, újabb színeződést nyer foglalatoskodásunk. Minden ember kezéből tevődik össze az ország munkára lendülő óriás ökle. Hatalmas feladatok elvégzésére lesz így alkalmassá a nemzet. Századokra terjedő hírt és dicsőséget hordhat össze óriáskezű munkájával. Mert nem

számít a munka alacsonyabb vagy magasabbrendűsége, minden munka egyenlően számít az összesség mérlegében. Lehet valaki villamos- vagy vasúti kalauz, egyszerű iparos vagy kereskedő, őstermelő vagy diplomás — tevékenysége a nemzetet szolgálja.

Csak egyetlenegy munka nem szolgálja a nemzetet és ez a hanyagul, lélektelenül, kapkodva végzett és kényszeredetten teljesített munka. Ez a munka nem nemzetszolgálat, bármilyen magas polcon és pozícióban is végeztessék egyébként, vagy bármennyire legyen is ez a munka szellemi és a nemzeti érdekekkel mégoly szorosan egybefűződő. Az ilyen munka nem számít a nemzet szolgálatában. Vagy számít annyiban, amennyiben nagy kárt és veszedelmet hozhat a nemzet életének s biztonságának terhére. *Minden lélekkel végzett és szívből fakadó, alapos munka roppant fontosságot nyer a nemzet életében, bármennyire alacsonyrendű legyen is.* Minél komolyabban és férfiasabban végzi valaki kötelességét, annál értékesebb nemzetszolgálatnak számít munkája.

Frázisokból és szép szavakból nem állhat a hazaszeretetünk. Tettek kellenek és pedig férfias tettek. A negyedéves egyetemi hallgató közelről látja már hivatása gyakorlását, ezért tanulmányainak végzését a nemzetszolgálat szempontjából is nézi. Érzi már a felelősséget, mely hivatása teljesítése közben vállaira fog nehezedni a nemzet részéről. Tudja azt, hogy elitszolgálatra hívta meg a sors, erre a választottak munkájára méltó lélekkel kell magát alkalmassá tennie. A haza minden hű fiától elvárja, hogy szabadsága védelmében az életét is feláldozza. A hősi halál pillanatnyi áldozata mellett *époly fontos a haza szempontjából a hősi élet, az egész életen át hősiesen teljesített kötelesség és áldozatos munka.*

Egyetemi tanulmányaidra serkentsen a hazaszeretet. Erősre építed lelkedben a tudás várát, mert nincs nagyobb védelme a hazának, mint a tudós és bölcs hazafiak értelme és akarata. A tudás fegyverzetet is jelent és pedig igen éles és igen hatásos fegyvert. A háborúk sorsa mindig az ember kezében van. Fontos a fizikai fegyver, de még fontosabb nála az ember, aki a fegyvert kezében tartja s aki a fegyverrel bánni tud.

Az egyetemi tanulmányok férfias végzése kitermeli lelkedben a férfit. Erősödöl és izmosodol a tanulmányok folyamán. Gazdagodik a lelked és fejlik jellemed. *Férfiakra van szüksége a hazának s ezek csak kemény és lendületes munkában edződnek.* Azt mondod, hogy szereted hazádat. Elhiszem.

Mutasd azonban meg ezt a szeretetet tetteiddel és a jelen pillanatban — tanulmányaidnak eminens végzésével. Aki csak ímmel-ámmal, úgy tessék-lássék kóstolgatja a tudományok eledelét, nem lesz erő abban. Nem lesz köszönet az ő nemzetszolgálatában.

Ha valaki megkérdezné, hogy mit adtál már eddig hazádnak, feleletet adhatsz bátran: Dolgoztam, Uram! És pedig teljes erőmmel azon dolgoztam, hogy jól pallérozott tudással, gazdag ismeretekkel, a tanulmányaim folyamán szerzett fegyelmezett lelkemmel szolgálhassam édes hazámat. *(Ü)*

2. Kenyérkereset és hivatás.

Őszinte aggodalommal állapítjuk meg, hogy a legújabb időben veszélybe került a pályaválasztásnál a hivatás gondolata. Pedig milyen hatalmas erőt jelent az életpálya ellátása tekintetében a hivatás! Isteni szónak ismertük fel a hivatást. Kegyelmekkel járó küldetést jelent az elhivatottság. Ma azonban azt kell tapasztalnunk, hogy a pályaválasztás leglényegesebb elemét hátraszorítja a kenyérkereset gondolata és gondja.

Emberileg megérthető, hogy a pályaválasztásnál figyelembe vétetik a pálya anyagi jósága, a kereset. S csak természetes, hogy ezzel mindenki számol. Csak a túllelkesült idealista és a fanatikus rajongó számára közömbös, hogy mit jelent anyagiakban a bálványozott pálya. Az élet fenntartásának mindennapi gondja és el-nem-odázható jellege, súlyos kényszert jelent. Okos ember számol vele. S még az idealista is rájön, hogy erről nem lehet megfeledkezni. A körültekintő ember pedig így gondolkodik: Ennek a pályának nemcsak engem kell eltartania, hanem családomat is. Annyit kell keresnem, hogy abból családot alapíthassak. Nem maradhatok mindvégig egyedül vagy szüleim nyakán. S e mellett még kultúrigényeim is vannak. Lehetetlen, hogy csak egyszerű életfeltételeimet biztosítsa pályám bére. Mint intelligens embernek megfelelően szórakoznom és ami fontosabb, művelődnöm kell. S még hivatásomat sem tudom teljesen ellátni, ha műveltségem nem gyarapodik. A művelődés eszközeinek, könyveknek, látványosságok megtekintésének, utazásnak komoly költségei vannak. Ezeket biztosítanom kell a magam számára és családom számára is. Pályámhoz mérten társadalmi életet is kell élnem. — Így gondolkozik

a körültekintő ember. Ehhez még hozzávehetjük azt is, hogy a pályaválasztásnál a megbecsült pályák a tetszetősebbek. *Nem érzi az ember megbecsültnek azt a pályát, amelyet nem fizetnek.* Anyagias szempont ez nagyon, de ez is emberi. Egy pillanatra mindenki gondolkodóba esik, ha megtudja, hogy ezt a pályát félannyi fizetéssel dotálják, mint a másikat. Tüstént arra gondol, hogy talán ez egy könnyű és jelentéktelen pálya, ezért nincs megbecsülésben. És tény az, hogy az emberek — helyesen vagy helytelenül — de *lebecsülik a nem fizetett pályákat.* Ez a lebecsülés és kevés tisztelet árt a hivatásnak. Kiábrándítja az ifjúságot s a pálya veszélyes elnéptelenedésére vezet.

Amikor egyes pályákra a jelentkezők takaros dömpingszámban vonulnak fel, mert ezt a pályát jó fizetéssel megbecsülve látják, ugyanakkor például a bölcsészeten és az orvosi fakultáson erősen megcsappant a hivatások száma. Az orvosi pályára hosszú az előkészület — hat és fél esztendő. A pálya anyagi hozama sem túlságosan rózsás. A tanári pálya pedig igen szerény anyagi javakkal kecsegtet. Két igen jelentős életpálya van veszélyben! Talán a legsúlyosabb a bölcsészet helyzete. A mi 300-as létszámú kollégiumunkban a mult iskolaévben alig akadt 8 bölcsészhallgató. Elnéptelenedik a tanári pálya. A nemzet nem becsüli meg a nemzet napszámosait. Az egész nemzeti művelődés forog kockán. Kevés a tanárok becsülete. Óriási hiba. Nem felejthetjük el, hogy nemzetünket a kultúra mentette meg a legutolsó években is. A nemzeti kultúránkat nemzetfenntartó erőnek hirdettük s ma ennek a kultúrának a harcosait kevesebb anyagi támogatásban részesítjük, mint egy egyszerű kétkézi szakmunkást.

Kialusznak a hivatás tüzei. A kenyérkereset mondja ki a döntő szót. Ezzel azután az is történik, hogy *a megrohant pályákra nem hivatásos emberek is mennek.* Hivatásuk máshová szólítaná őket. Itt lemaradnak s ott, ahová mennek, nem jelentenek értéket. A nemzeti kultúránkat féltő tényezők gondját ez csak fokozhatja.

Két lehetőség van arra, hogy változás és pedig üdvös és helyes változás történjék. Az egyik lehet az, hogy a kultúrát terjesztő nemzet-napszámosait az állam jobban értékeli és ezt az értékelést a megfelelő dotációval fejezi ki; a másik pedig az, hogy feltámasztjuk a nemzet fiaiban a lelkesedést és idealizmust annyira, hogy minden lebecsülés és kevésre-értékelés ellenére vállalják ezt a pályát, — önmegtagadással

a nemzet jövőjére való tekintettel. Ezt akkor érnők el, ha sikerülne megértetni az ifjúsággal és a szülőkkel, hogy a pályát nem a nagyobb és finomabb kenyér keresete, hanem egyedül a hivatás szent gondolata szerint kell megválasztani.

A negyedéves pedig azt tanulja meg ebből a fejezetből, hogy *ne a kenyérkereset csalogató ígéreteivel, hanem hivatásának megbecsülésével dolgozzék.* A hivatás diktálja most a tempót. A hivatásban van az az ifjúságot óriássá tevő erő, mely nélkül sivár a munka. Szép az, hogy egy pálya úri életet biztosít valakinek. Ennek azonban az árát meg kell adni tüzes és lelkes munkával. Hivatásod mély átérzése folytonosan sarkallni fog a teljesebb munkára.

A kenyérkereset csábító ígérete pedig ne zavarja meg lelkedben a hivatás gondolatát. Úgy dolgozzál mindig, hogy munkádon megérződjék hivatásod s ezzel meg fogod keresni a mindennapi kenyeret is. *(Ü)*

3. A mindennapi kenyér becsülete.

Munkával becsüli meg az ember mindennapi kenyerét. A Szentírás kemény szóval hozza ezt tudomásodra: Aki nem dolgozik, az ne is egyék. Megbecsüljük a kenyeret azzal, hogy érte százszázalékos munkát nyujtunk. Az egyetemista kenyeréről gondoskodott jó szülője. A kenyér megvan és a kenyér várja fogyasztóját. Íme egy újabb szempont, amely hangsúlyozza a munkát: Kenyered megbecsülése, kiérdemlése. Minden fejezet újabb és újabb argumentummal figyelmeztet a munkára. A mélyrenéző ember hálás a napsugárért, szélért és esőért, hálás a mindennapi élet kényelméért, az ágyért, melyben pihenhet s a székért, melyen ülhet. Ámde ezeknél hálásabb azokért a javakért, amelyek testének erőnlétét biztosítják. A kenyér a testet tartja fenn. Belealakul, beleformálódik az ember testébe és vért ad az élet folytatására. Alig van közvetlenebb kapcsolat, melybe az ember egy tárgyi valósággal kerülhet. A kenyér tartja fenn a testet és így módot ad a szellem megnyilvánulására és munkájára. Ha ezt világosan látod és megérted, akkor érted azt is, hogy a mindennapi kenyeret meg kell becsülnöd.

Ezért *legyen keserű a kenyér a szádban, ha azt meg nem érdemelted.* A kenyér mindennap eljön hozzád. Hozza el a szemrehányást is mindennap, amelyen nem érdemelted meg komoly munkáddal. Ez legyen számodra a kenyér pedagógiája. Nem könnyű az ifjúságnak a kenyeret így értékelnie,

mert az ifjúság még nem tudja, hogy mit jelent a kenyeret megkeresni és elővarázsolni az asztalra. Megkíméli az ifjúságot a szülő. A kenyéren keresztül álljon előtted mindig jó atyád gondokkal felhőzött arca. Ő a te kenyered harcosa. Kemény harcos a hétköznapok napszámában. Boldog harcos, mert tudja, hogy életének árán kiharcolt kenyere a te munkád által is megbecsülésben részesül. Vedd így a mindennapi kenyeret. Ez adja meg munkád értelmét.

A Te mindennapi kenyered — áldott kenyér is legyen. Így szól hozzád a kenyér pedagógiája. Az áldott kenyér több, mint a kenyér. Ezzel kapcsolatban azt szeretném megértetni veled, hogy a munkádban is kell legyen valami többlet: nem egyszerű, mechanikus munka az, mondjuk egy gép munkája és teljesítménye, hanem az emberé. Ez a gondolat érvényes mindenfajta emberi munkára. A kézi munkáséra is. *Minden munkának, amelyet emberi személy teljesít, van egy lemérhetetlen és ezért megfizethetetlen értéke: a személy szolgálata* a munka teljesítése közben. Ez a személyes szolgálat benne van a cipész által készített lábbeliben. Még inkább áll ez a magasabbrendű: a szellemi munkára. Ettől nem is választható még úgy sem el, mint a cipőtől a cipész személyes teljesítménye. S mert ez a személyes szolgálat lemérhetetlen, ennek értékét materiális ellenszolgáltatással meg nem fizethetjük. *A személyes szolgálat az ember egész egyéniségét viszi bele a munkába.* S ezzel a munka eredménye olyan értéket nyer, amely semmi mással nem rekompenzálható, mint a mindennapi «áldott» kenyérrel. Áldott a kenyér, mely boldogságot hoz szívedbe. Áldott a kenyér, mert benne van a leróhatatlan hála is szolgálataidért. Áldott a kenyér, mert általa áldás száll életedre és tieid életére. Áldott a kenyér, mert tartalmazza azt a hiányt, amely tiszteletdíjadból elesik fel=nem=értékelhető munkád után.

Az áldott kenyér pedagógiáját csak nemes lélek érti meg. Boldogítja az a tudat, hogy mindig többet tesz, mint amennyit viszonzásul kaphat. Milyen bölcs az élet, hogy nem engedi meg az embernek, hogy patikamérlegen adja szolgálatait és vegye érte jutalmát! Az áldott kenyér a nobilitas kenyere. Ez a nobilitas nem engedi meg, hogy az ember kidekázza=grammozza munkáját és így szedje be annak ellenértékét. Az ember megteszi munkáját és érte elnyeri a mindennapi áldott kenyeret. Az áldottságban kielégítve találja személyes szolgálatait. S a nobilitas megszünteti szűkmarkúságát. Nemesi öntudata az az indíték számára, mely gaz=

dagon és bőséggel adatja vele munkáját és munkájával önmagát.

A kenyér, az áldott kenyér pedagógiája miatt nem lehet eszményed az a munkás, aki, ahol csak lehet, meglopja munkáját: megrövidíti, vagy fel nem használja idejét. *A lógosoknak és a mindenfajta amerikázóknak sejtelmük sincs a mindennapi kenyeret megbecsülő munkás nemes és gazdag lelkületéről.* Szemre dolgoznak. Ezeknek a kenyeret csak nézniök kellene — «végzett» munkájuk eredményeiért. De nem érthetik meg a mindennapi kenyér pedagógiáját a léleknélküli dolgozók, hitvány aktagyárosok s tintapocsékolók sem. Helyettük bátran gépeket lehetne alkalmazni munkájukra. Milyen messze vannak ezek a kenyér megbecsülésétől! Meg is látszik munkájukon és egész egyéniségükön. Csak egy biztos róluk: az, hogy nem urak.

A «panem nostrum quotidianum» pedagógiája mélyértelmű és gazdag tanulságot tartalmaz. Vedd megadnak a bátorságot, hogy életszabályoddá tegyed. Mindennapi imádságod! *(Ü)*

4. The right man on the right place.

A munka lázában és az utolsó esztendő múlásával ez is jusson eszedbe egyszer tanulmányaidnak végzése közben. Nehéz dolog állandóan dolgozni. Emésztő valami. A fáradságot csak fáradság követi és a régi fáradtságodat egy újabb fáradság közben pihenheted ki. A negyedéves munkája nem tűr halasztást. Előtte az élet minden ígéretével. A negyedévesnél ezt szebben senki nem láthatja. Csak egy negyedéves tud álmokat festeni igazán. Már előre dagasztja keblét a büszke gondolat: maholnap független ember leszek, aki a maga útját járja és akinek keze alatt dolgoznak majd számosan. A vezérség gondolata duzzasztja erőit. *Az utolsó felvonásnak szépnek kell lennie* s a csattanó sem hiányozhat. Hiszen itt vannak már az ajánlatok a különféle állásokra — itt vannak a portán vagy porta előtt. Titokban végig is lapozza már a telefonkönyvet és nagy gusztussal böngészi a különféle cégeket, gyárakat s vállalatokat. Úgy érzi magát, mint a paripa a finis előtt. A negyedévesben van igazán ambíció. Egész egyetemi tanulása alatt elnyomott álmok most hihetetlen közelről integetnek felé. Minden fáradtságát elnyomja a tudat, hogy «minden elmúlik egyszer, minden végéhez ér».

Ebbe a bevallott vagy be nem vallott hevületbe szól bele a fenti angol idézet: Megfelelő embert a megfelelő helyre! Mondják, hogy ez az elv érvényesül az angol társadalomban. Ideális elv, az bizonyos. S ha a társadalomban tényleg érvényesül, akkor boldogító elv is.

Platon megálmodott államát ezzel az elvvel rendezgette ideális állammá. Nevelési rendszerében osztályok voltak. A gyermektől indult el már a kiválasztás. Folytatódott magasabb fokon egészen az államvezetők kiválasztásáig. Ezzel akarta a nagy görög bölcselő biztosítani az állam boldogságát, a legnagyobb köz-boldogságot. *Kerüljön mindenki arra a helyre, amelyre való, amelyre képességei és adottságai rendelik.* Nem a vágy és elképzelés, az ambíció mutatja meg a megfelelő állást, hanem a tehetség és hivatás.

Csődbe viszik ezt az elvet ott, ahol megkerülik az üdvös szelektálásnak ezt a módját. Megkerülik protekcióval, érdemtelennek felkarolásával, atyafiságos kapcsolatok figyelembevételével, vagy ami mindezeknél szörnyűbb: az állás megvásárlásával. Az állam, melynek életében ezek a ferdeségek megnyilvánulnak és lehetségesek — a romlás útjára sodródott. Ebben az államban a társadalom erői az egyenetlenség örvényében kavarognak. Nincs egyensúly, mert a tehetségek eloszlása nem egyenletes és arányos. Titáni erők gyűszűben vizet hordanak és ugyanakkor a törpék mázsás terhek alatt vergődnek. Az egyik nem tudja, hogy az erejével mit kezdjen, hova fektesse be; a másik nem tudja, hogy a teherrel mi történjék, melyet vállaira raktak, mert minden módon vállalni akarta. A könnyebbet kellett volna vállalnia és nem volt senkiben «szív», hogy ezt a könnyebbet adják neki. S az állam ügyei úgy járnak, mint kisfiú a nagy cipőben. Recseg-ropog az ügyvitel. Se szeri, se száma a hibáknak, amelyeket elkövetnek egyesek a köz és az egyén számlájára. E rombolás nyomában azután megjelennek az államot még jobban romboló hibák. Az egészséges kritika mellé felsorakozik a mindenben kételkedők fúrása. Az egészséges és helyes kritikának is van mérge. Megmardossa a törpéket. Itt újabb düh és hetvenkedés csiráját láthatjuk elvetve. A józan kritika mellett fellépnek a suttogók. A megszólások tömege már a közeli robbanás jeleit mutatja. A helyzet nem javul. S az óriások tovább folytatják duzzogásukat. Erejüket a csekély munka nem emészette fel. Rettenetes zenebonára képesek. Közben elpocsékolódik millió hasznos érték és erő: kihasználat-

lanul. Az ilyen állam azt a benyomást keltette mindig, mintha azt akarta volna elérni, hogy a legnagyobb szamarak vezessék kis és nagy hivatalait. S a törpék sem nyertek ezen a téren semmit. Boldogtalan lesz életük és kizsarolva érzik magukat.

Átérthetted ennek a rendezői elvnek horderejét. Segítsen tanulmányaidban, hogy minél alkalmasabb légy a magad által ítélt megfelelő helyre. Ha azonban azt látod, hogy tehetséged és erőd nem elégséges erre, akkor legyen benned akkora méltóság, hogy le is tudj mondani róla. Ez nem szégyen, hanem okosság.

Ne vágyódjál mindjárt vezető pozícióba. Eléggé bajban leszel, ha ilyet el kell vállalnod. Van ugyanis egy másik rendezői elv, mely így szól: *Mindenki alulról kezdje pályáját.* Egy munkahelyet teljesen megismerni csak úgy lehet, ha az alapoknál kezdjük. Az állás betöltése csak akkor fog sikerülni, ha a leglényegtelenebb pozíciót is ismered. Az alulrólkezdésnek megvan az az előnye még, hogy így megismerhető mindenkinek a képessége s meglátszanak gyakorlati erényei s ezek alapján arrafelé lehet irányozni, ahová az illető leginkább alkalmas. Ezt a mozzanatot nevezzük szelekciónak. A kipróbált és bevált erőket felfelé kell irányítani a vezetői állásokba.

Az első elvnek helyes értelmezéséből következik még az, hogy *senkinek nem lehet két állása.* A megfelelő ember a megfelelő helyre állíttassék, itt érvényesülni és hasznosan működni fog. Álláshalmozás esetén egyik helyét sem tudja tisztességgel betölteni. Ami két ember vagy több ember munkája, azt végezzék ketten vagy annyian, ahány emberre szükség van. Az álláshalmozás a hibák melegágya. Az álláshalmozó nem képes egyik állásában sem teljes koncentrációra.

Az első elvet végre is, de nem utolsó sorban, alátámasztja az a többször említett követelmény, amit hivatásnak nevezünk. A hivatásod érzése és ennek kifelé való megnyilatkozása avat téged megfelelő emberré egy megfelelő állásra. A megfelelő embert ízig-vérig áthatja hivatása. Hivatásának rajongója. Hivatásáért tűzbe menni kész.

Ha majd állásba lépsz, vedd örömmel, ha ezzel a kijelentéssel fogadnak: «The right man on the right place». Örülj neki, mert tisztességes és jó munkát fogsz majd végezni.

(Ü)

5. Célra irányított tanulás.

A fejezet címe azt akarja a negyedévessel érzékeltetni, hogy tanulásában teljes céltudatosság vezesse. A cél most már egészen közel van, jobban látható, megtisztult és kiérett. A cél idáig a tanulásban benne volt, maga az ismeretszerzés volt a vezető cél. A negyedéves azonban *a célt a tanuláson keresztül a hivatása tökéletes kimüvelésében látja meg.* A hivatás ismereteinek korrekt elsajátítására törekszik. Immár túljutott az egyetemi tanulmányok nagy részén és nem nehéz arra gondolnia, hogy közel van a hivatásának gyakorlata és felelősséggel teljes munkája.

A célra irányított tanulás tehát a hivatásnak mélyebb megértését kívánja szolgálni. Ez sokkal több, mint az ismeretek egyszerű felszedése és emlékezetében való sematikus elraktározása. Ha így végezné tanulmányait, akkor lexikális tudásra tenne szert, mely nem is lenne több, mint az ismereteknek egy gyökértelen s szervezetlen halmaza. Hiányoznék belőle minden bensőség. Személyével nem olvadna eggyé ismereretköre, hanem hideg messzeségben maradna. A célra irányított tanulással a hivatásának szellemét akarja megragadni a negyedéves. Ezért nem is annyira a diplomát akarja megszerezni, nem annyira a tudását akarja elismertetni tanulásával, hanem ezen felül magának a hivatásának szellemiségét akarja a maga számára felfedezni.

Példának vehetjük a hivatás szellemének illusztrálására, mondjuk, a mezőgazdászt. Elsajátítja a mezőgazdaság körébe vágó és az ezzel kapcsolatos ismereteket. Ezzel az egyetem követelményeinek eleget is tett. Ez azonban nem elégséges. Ismereteken felül még meg kell ismernie a hivatás szellemét. Látja a mezőgazdasági élet apró és jelentős mozzanatait az életben. A könyvek nem adhatják az életet, csak az életnek egy durva vázát. Érzéke fejlődik tanulmányainak végzése közben minden gazdasági megnyilvánulással szemben. Ott is észreveszi a gazdasági jelentőséget, ahol azt más nem látja, mert benne él a gazdasági szellem. Fogásai vannak a mezőgazdasági életnek, melyeket a tankönyvek nem tárnak fel. Ezeket a fogásokat csak az tudja megragadni, akiben kiérlelődött a gazdasági élet szelleme. Személyes ügye lesz a kezében letett mezőgazdasági intézmény. Nem úgy fogja kezelni, mint másét — annak ellenére, hogy ő

csak alkalmazott, hanem meg lesz benne a mezőgazdaság szellemével együtt az a tudat is, hogy ez az enyém, az én ügyem, az én gondom, az én örömem vagy bánatom.

A hivatás szellemének megszerzése fölöttébb fontos feladata tehát a negyed- vagy felsőbbévesnek. Aki bírja a hivatás szellemét, az ott is tud tájékozódni és abban is helyesen tud eljárni, amit nem tanult, mert a könyvek nem szóltak róla. Bármennyire is alapos legyen egy tudományágnak feltárása, ez sohasem fogja megközelíteni az életben kibontakozott valóságot. A könyv csak könyv marad. Az élet több, mint a könyv. Legelőször is szellem és a szellem megnyilatkozása. Az élet nem fér bele a könyvekbe. Mégis szükséges a könyvszerű ismeret, azonban nem elég.

Mert nézd meg a *kontárokat*. Ezeknek tudása talán nem is hézagos. Kontárságukat nem az ismeretek hiánya okozza, hanem az, hogy nincsen meg bennük a hivatás szelleme. Persze vannak olyan kontárok is, akik gyenge felkészültségük következtében halmoznak hibákat, — művi hibákat egyre-másra. A kontárokban sokszor igen sok jóakarat van. Törekszenek is a legjobb tudásukkal a problémák megoldására. Azonban a problémát nem tartalmazta a könyv, amelyet tanultak és így a legjobb készségük is kárbavész. A kontároknak nem nyílt meg a tudományuk szelleme. Rejtve maradt, sok ismeretük ellenére. Felszínen járnak, mert nem tudták magukat beleélni hivatásuk szellemébe. Csak ott boldogulnak, ahol a könyveikben leírt esetekkel találják magukat szemben, — ámde sokszor előfordul, hogy az élet «újat» produkál.

Akiben nem érett meg a hivatásnak szelleme, az legtöbbször a *vétkes tudatlanság bűnében is* terhelt. A vétkes tudatlanság erkölcstani mérlegelését ismerjük. Itt inkább arra mutatunk rá, hogy a vétkes tudatlanságnak jogi elbírálása is van. Röviden — rendőri eset. Az egész életpályát tönkreteheti. Még ha nem is fosztják meg a diplomájától, akkor is rettenetes csapásnak kell minősíteni a rendőri beavatkozást.

Mindettől megóv a hivatásnak szelleme. De nem csak a jogi természetű felelősségrevonástól, hanem az erkölcsitől is. Akiben igazán él, az sohasem fog összeütközésbe kerülni sem a jogi, sem az erkölcsi renddel.

Mélységet és a hivatásod szellemét a célra irányított tanulás teremtheti meg benned. Az egyetem nem tudja ezt a szellemet a maga mivoltában egészen megteremteni ben-

ned, ehhez a magad munkája és céltudatos törekvése szükséges. Úgy tanulj, hogy tanulásod megérlelje benned — a szellemet. *(M)*

6. Valamihez jobban értek, mint bárki más.

Ugyanis ahhoz, hogy valamit jobban érts, mint bárki más, bizonyos fokú *specializálódás* szükséges. A címben leírt tudományos működés mégis a specializálódásnál merészebb. Többet akar. A specialisták részlettudása a részletekbe menő ismereteket tartalmazza. Ezek az ismeretek az egyforma részlettudás mellett is lehetnek alaposabbak vagy kevésbbé alaposak, mégis speciális tudást tartalmaznak. Ha azonban valaki valamihez jobban ért, mint bárki más, akkor ez azt jelenti, hogy részlettudása mindenkié felett áll.

Ez a munkafokozat nem annyira az egyetemi munka végzésének a módjára vonatkozik, mint inkább eredményére s így az *egyetemi tanulmányoknak egy felső állomása.* Természetesen csak minőségi munkával érhető el. Az ilyen tudás megszerzésére fokozottabb munkát kell fordítani. S itt már arra is utalni szeretnénk, hogy ne tekintsd tudásodat az egyetemi tanulmányok befejezésével lezártnak. Sőt inkább arra indítson jól megalapozott tudásod, hogy folytasd az egyetemen megkezdett munkát kinn az életben is, olyan szakszerűséggel és módszerességgel, mint azt az egyetemen megtanultad a professzoraidtól.

E fejezetnek lényege tehát a többtudás izgalmát és örömét ismerteti meg veled. Olyanfajta érzés ez, mint a hegymászóé a csúcsokon. Feljutott egy magasabb régióba. Ott áll a hegyek ormán. Sastekintete bejárja a többi csúcsot és völgyeket. Panoráma nyílik meg előtte. S e pillanatban valami hihetetlen öröm csap át lelkén. Mámoros lelkesedéssel tölti el a gondolat, hogy legyőzte az összes felmerült nehézségeket. S íme, most itt áll a sokak által irígyelt helyen. Mindenki látja a csúcsot, csak kevesek kiváltsága azt meg is mászni. Diadalérzés ömlik át lelkén — erejének és hatalmának mámora. Úgy érzi, hogy meghódította a magasságokat.

Ehhez a diadalérzéshez hasonlítható a többtudásból származó izgalom és öröm. Az emberi elmének csúcsokatjáró diadalában is megnyilatkozik a fenséges megérzése. Az igazságok és ismeretek grandiózus ormain széttekinteni, a Fenségesnek meglátását bírni a legszebb szellemi öröm

és boldogság. A lélek megtelik izgalommal akkor, amikor megérzi, hogy más közel van a csúcs. Szomjas lesz a diadalra és ellenállhatatlan erővel tör az ismeretig. S ha megtalálta és bírja, akkor érzi csak, hogy ehhez fogható öröm seholsem található. Ennek az érzésnek mámorát csak egyszer kell megízlelni, hogy soha többé el ne felejtse az ember.

S amint a csúcsokat megmászó turistát a csúcsok visszavárják és csábítják, úgy azt a tudóst is, aki az igazságok és ismeretek ormait egyszer megjárta — húzzák és vonzani meg nem szűnnek az igazságok és ismeretek. Ezek az emberek viszik előre a tudományt. Meglesz bennük mindig a megfelelő önmegtagadás és erő: semmiféle fáradságot nem fognak sajnálni az út végső állomásának örömééért és boldogságáért. Ezek az emberek nem fognak kérni sohasem elismerést és kitűntetést az emberek részéről, s ha elhalmozzák is őket a hála és elismerés szignumaival — ez nem fogja őket kielégíteni. Úgy érzik, hogy minden fáradságukért kárpótolta őket a kutatás és elmélyedés izgalma, valamint a felfedezés és szellemi hódítás diadalmas érzése.

Lehetséges-e, hogy olyan tudásra juss el, amelyet még más el nem ért, vagy valamihez jobban érts, mint bárki más?

Ha egyteni hallgató kollégáidat tekinted, akkor, azt hiszem, hogy ebben semmiféle nehézség nincsen. Nem lesz nehéz elérned, hogy jobban tudj valamit, mint ők. Más azonban a kérdés, ha a professzoraidat vesszük figyelembe, akik szaktárgyuk egész területén elismert tudósok. Lehetséges-e, hogy velük kapcsolatban is elmondjad, hogy valamihez jobban értesz, mint bárki más? Miért ne? Olyan nagy ma a tudományok kiterjedése és egyben mélysége, hogy lehetséges terület, amely apró részletében neked nyílik meg először. Bár, ha ilyen ismeretre eljutottál, ez nem adhatja azt a merészséget, hogy magadat professzoraiddal hasonlítgasd össze, mégis lehetségesnek kell mondanunk, hogy van terület, amely még feltárásra vár s e területek várják munkásaikat: téged!

A tudós és tudományát szerető professzor megbecsülését látja az ifjúság lelkesedésében — a maga munkájának és tudományának. Ezért a professzornak nem is lehet nagyobb öröme, mint az, ha látja, hogy az ő tudásának fénye vonzó és lendítő s tudománya a tanítványait is rabul ejtette. Készséggel fog melléd állani, hogy elérhesd azt, hogy valamihez jobban érts, mint más . . . *(Ü)*

7. Valami újat adok a tudománynak!

Ez a Gradus ad Parnassum utolsó foka. Tulajdonképen a doktori értekezések problémája szokott lenni valami egészen eredeti felfedezés. Azonban ettől függetlenül is ráléphet valaki az útra, mely eredeti felfedezéséhez és új meglátáshoz vezet. Merj nagyot és dicsőségest, újat akarni. Itt vagy az egyetemen. Tudásod és betekintésed a tudományok területeire már olyan mély, hogy egyáltalán nem szerénytelenség arra gondolnod, hogy valami újat adj a tudománynak. Lehet, hogy szorosan vett egyetemi tanulmányaid talán megállanak és várnak, míg nem lehet károdra ez az «elkalandozás» idegen és ismeretlen tájakra. Fejlődik közben a látásod és tapasztalatot nyersz a tudományos munkában. Soha nem fogsz ilyen kedvező helyzetbe jutni a tudományok magasabb művelésére, mint most. Az egyetem segíthet munkádban. Itt vannak a könyvtárak. Itt van alkalmas laboratórium. A könyvtárak beszerezhetik azokat a tudományos könyveket, melyekre a magad számláját véve figyelembe, nem is gondolhatnál. Professzoraid segítsége és útmutatása is rendelkezésedre áll. Igazán minden megvan ahhoz, hogy most alkoss valami újat. Friss vagy és az élet nehéz gondjai még távol vannak tőled. Még nem kell semmi mással törődnöd, mint csak a munkáddal.

Gondolj arra is, hogy azáltal, hogy valami újat adsz a tudománynak — igen jelentős emberi értékekben leszel gazdagabb magad is. Hiszen nem sikerülhet újat adni a tudománynak csak annak, aki egész erejével, szívével és lelkével rávetette magát a tudományos kutatásra. Általában ritkaság az, hogy valaki megerőltető munka nélkül találjon meg valami új igazságot és jusson el valami új ismeret felfedezéséhez. Előre nem látható, szerencsés helyzetek vannak, de ezek nagyon ritkák. A tudományos haladás rendszerint megfeszített és nagy kitartással végzett munka eredménye szokott lenni.

Indítást adhat az a megoldás is, hogy ezzel a tudománynak munkásává lehetsz. Az egyetemi hallgató általában csak tanulója a tudománynak. Megtanulja, amit mások kiokoskodtak. Utána mondja másoknak az ismereteket. Ez a szellemi tevékenység a befogadás jellegével bír, kész ismeretek átvételét és megszilárdítását, bevésését jelenti. Ha azonban valaki újat ad a tudománynak, az *mestere is lett a tudománynak*. Igazolta képességét és rátermettségét a tudo-

mányos munkára: eredeti művel, új találmánnyal vagy egy új igazság kiderítésével. Ezzel a tanulóból mester lett s egyike azoknak a tudósoknak, akiknek új igazságot, új felfedezést köszönünk.

De talán arra gondolsz, hogy vakmerőség azzal a szándékkal nekiülni a kutatásnak, hogy valami újat akarjak felfedezni? Szabad-e ilyen ambícióval elindulni? S lehetséges-e, hogy már az egyetemi tanulmányok folyamán foglalkozzam ezzel a gondolattal? Nem olyan-e a tudományos felfedezések útja, mint a költészeté, hogy erre születni kell s nem lehet akarattal elsajátítani?

Ez utóbbi kérdésnek sikerült talán leginkább a lényegre tapintania s a párhuzama miatt leginkább világította meg a tudományos felfedezés mivoltát, művészi jellegét. A tudományos kutatás művészi jellege természetesen nem dekoratív minőség, hanem inkább az ihletettséget és tapintatot jelenti, amellyel a tudós a művészhez hasonló módon oldja meg feladatát. Sokszor mondjuk, hogy a matematikus «művészien» oldotta meg ezt vagy azt a problémát s az orvosprofesszor «művészien» oldotta meg a műtétet; a filozófus «művészi» gondolatsorral derített ki igazságot. Ilyenkor mindig az ihletettségre és tapintatra gondolunk. De nem feledjük el ugyanekkor, hogy a tudománynak az értelem és a művészetnek az érzelem a gyüjtópontja. Lényeges eleme a megismerésnek nem lehet más, csak az értelem; viszont az érzelem döntő súllyal játszik szerepet a művészi alkotásban. S mert az ihletettség és tapintat igazában művészi mozzanatok, ez alapon *mondhatjuk a tudományos felfedezést művészinek*. Határozott értelmi beállítottság azonban elengedhetetlen a tudós részéről.

Az értelem logikai ereje mellé a tudományos felfedezésnél értelmi ihletettség és értelmi tapintat is szükséges. Ez is megadatott bizonyos mértékben neked. Már előbb elmélkedtünk a hivatás szelleméről. A hivatásod szellemére támaszkodhatsz a tudományos kutatás közben; ihletett ereje és az igazság felé szerencsés tapintata van. Ha tehát hivatásod szelleme kibontakozott benned, akkor bizonyos mértékben máris ihletett értelemmel és tapintatos értelemmel vagy megáldva, tehát értelmed rendelkezik azokkal a tényezőkkel, amelyeket «művészinek» mondottunk a kutatóknál. Ez azonban még fejlődhet, tisztulhat és erősödhet.

Mindezek mellett azonban a tudósnak elsősorban megfelelő *elmeéllel* kell rendelkeznie. Az elmeél fejleszthető és

csiszolható. Hogy ez így van, arról meggyőződhettél tanulmányaid folyamán. Az elmeél fejlesztésének kulcsa: az akarat. A szorgalmas gyüjtők és folytonos kísérletezők igen érzékeny megfigyelőképességre tesznek szert. Éppen munkájuk közben élesedik értelmük és látásuk. Finom összefüggések tárulnak fel előttünk az intuíció fényében.

Végeredményben tehát *a tudásra törekvés* az, ami elmélyít és szerel fel azokkal az eszközökkel, melyek elengedhetetlenek az újatadó tudás munkájánál. *(Ü)*

8. Absolutorium.

Az abszolutóriummal jut el az egyetemi hallgató az egyetemi előadások hallgatási kötelezettségének a végére. Az abszolutóriumot az egyetem akkor adja ki, ha a hallgatónak az összes kötelező félévei megvannak. A bölcsészeten elégséges hozzá a beiratkozás, az aláírások megszerzése s a dékáni lezárása az egyes féléveknek. A műegyetemen az egyes félévek érvényessége függővé van téve a kötelező kollokviumoktól: nélkülük nincsen abszolutórium. Az abszolutórium egész jelentősége abban van, hogy vele lezárult az egyetem hallgatásának a kötelezettsége.

A hivatalos tényen kívül, amit az abszolutórium jelent, van más jelentősége is számodra. Minden egyetemi év végén akaratlanul is végignéztél az esztendő munkáján. Ösztönszerűen jutott eszedbe minden kedves óra, mellyel az ég megajándékozott. S gondoltál küzdelmeidre is és a veszélyekre, melyeket az egyetem és az élet tartogatott számodra.

Az abszolutóriummal a kezedben négy vagy esetleg több esztendő multját kell áttekintened. Mint a jó gazda aratás után és terményeinek betakarítása után számot vet, hogy lássa az eredményt — szorgalmának és igyekezetének gyümölcsét s ezekben Isten áldását, úgy kell most neked is egyetemen eltöltött idődről — Isten előtt — önmagadnak számot adni. Eszedbe jut az ifjú, aki érettségivel a kezében kopogtatott az egyetem ajtaján. Mennyi tűz volt szívében, mennyi pompás elképzelés, mennyi idealizmus, mennyi olthatatlan vágy a tudás felé! Arcán az ifjúság hamvassága, szemeiben a tisztaság tüze. Lelke csordultig telve a szépnek és jónak szeretetével s elszánt nagyotakarással. Igy visszanézve, nem tartod magadat nagynak. Látod, hogy mennyi tapasztalatlanság volt ifjúi hevületedben és egyben mennyi félelem a jövővel szemben. Pedig minden gyarlóság és kicsinyesség

mellett volt benned egy igen nagy érték: *érintetlenséged.* Az ifjúság örök idealizmusa volt benned, az igazságban, jóságban és szépségben való hited és az élettől meg nem próbált bizalmad, valamint az eszményi emberhez való töretlen ragaszkodásod. Nem volt ennél féltettebb kincsed.

Így álltál bele az egyetemi élet zajába és munkás csendjébe. Jöttek az évek . . . Értelmedet próbára vetette a tudományos munka s a szakadatlan elmélyülés. Akaratodnak kemény harcot kellett vívnia a kitartásért. Különösen nehéz volt számodra a sikertelenségek elviselése és a feltámadt elkeseredésnek elhárítása és kiegyensúlyozása. Az élet is feltárult előtted. Vonzóerejétől nem lehetett magadat visszatartanod. Nem is akartad; inkább arra törekedtél, hogy okosan helyezkedjél bele a felnőttek társadalmába. Közben megpezsdült érzésvilágod is, mint a must. Energiák tették próbára akaratodat. Vívtad a harcot a széppel és igézetével.

S közben elsiettek az évek. Életed legszebb esztendői futottak be a multba, hogy egyéniségedet és jellemedet alakítva — többé soha vissza ne térjenek. *Alig lesz életednek fontosabb szakasza az egyetemi életnél.* Döntő erejét, míg élsz, érezni fogod. S ha máris megérezted, kiszakad kebledből a sóhaj, «bár újra kezdhetném».

Abszolváltál az egyetemen. Mit tett veled a tudomány? Erősített, faragott s művelt rajtad? Hagytál-e elég időt rá? Nem voltál pazarló és könnyelmű időbeosztásodban? Termékenyített-e a tudomány gondolatot, tervet és álmot? Azzal hagyod-e el a tudományok csarnokát, hogy levegőjét megszeretted és soha ki nem alvó vágyat érzel utána? Vagy kiszárította belőled a tudomány az érzést és a hitet? *Milyen boldog lehetsz, ha azt látod, hogy az az érintetlenség maradt meg benned, amellyel feljöttél az egyetemre.*

Abszolváltál az egyetemen. De mit művelt, mit tett veled Budapest? Álltad-e a harcot a tudományért? Vagy kiábrándultál? Megzavarta erkölcsi beállítottságodat a főváros? Vagy megerősítette benned az erkölcs tiszteletét és megbecsülését? A bűnnek és rombolásnak kétféle hatása van: vonzó és taszító. Milyen kép alakult ki benned a főváros életének láttára jövődről? Biztató, vagy lehangoló? Nem ásta alá eszményeidet a bábeli város lármája és sok rossz példája? Meg tudtad-e őrizni minden tekintetben érintetlenségedet? Milyen diadalmasan boldog lehetsz, ha most azt láthatod magadban, hogy a személyed elleni mindenféle

merénylettel szemben erkölcsiségedben és világnézetedben sértetlen maradtál, mint voltál akkor, mikor feljöttél az egyetemre.

Boldog lehetsz, ha érintetlen maradtál életednek talán legforróbb és legégetőbb szakában. Köszönd meg az Úristennek és azoknak, akik ebben megsegítettek. Légy hálás a harcért és diadalért, ez illik az élet bátor harcosaihoz.

Az abszolutóriumot követő vizsgáid és szigorlataid ne tűrjenek halasztást. Könnyű helyzetben vagy. Nincs más gondod, mint ezek a vizsgálatok. Zavartalanul készülj, hogy illő betetőzést nyerjenek egyetemi tanulmányaid.

Sok embert ismertél meg az évek hosszú során. Professzoraid és tanulótársaid mellett az ismerősök tömege áll. Szólj mindig szeretettel tanáraidról. Sokat köszönhetsz nekik. Társaiddal pedig tartani törekedjél a kapcsolatokat. Pályatársaid ők, ezzel a megkülönböztetéssel tiszteled meg őket. Az értékes társad maradjon továbbra is szeretetedben. Azoktól pedig, akiktől nevelést és gyámolítást kaptál, soha ne szakadj el. Azáltal, hogy abszolváltál, csak erősebbre fűzzed velük a barátság szálait.

Az egyetemen abszolváltál s az élet, a nagybetűs Élet vár reád. Az életnek sokkal súlyosabb kötelékei vannak, mint voltak az egyetemnek. Azoktól elkötődtél, most ezekhez kötöd magad, hogy az Élet nagy feladatát minél tökéletesebben abszolválhassad a magad és a társadalom, valamint Isten dicsőségére. *(Ü)*

9. Doktor úr!

Szívetdobogtatóan szép megszólítás. Használtad te is másokkal szemben. Most téged szólítlak meg vele, mert doktorrá lettél: az egyetem tanácsa azzá fogadott. Neved a dr. betűkkel meghosszabbodott, rangot nyert és megbecsülést. Mintha ez is azt akarná kifejezni, hogy több vagy és nagyobb vagy, mint voltál a doktorátus előtt. A doktor cím nobilitást jelent a tudományok világában. Egyetemi fokozat; azok kapják, akik erre magukat érdemessé tették a tudományok művelése által. Magasabb egyetemi fokozat ennél: a docens vagy az egyetemi magántanár.

Doktori címére mindenki büszke, legyen az jogi, bölcsészeti, orvosi, technikai vagy gazdaságtudományi doktorátus. Nem hivalkodás tehát, ha valaki neve mellé ideírja vagy kimondja. De nem bánt meg vele senki, ha egyszerűen

úrnak szólít. A doktor megszólítás is csak akkor szép, ha egyben úrnak is mondanak vele.

Életed egyik legszebb napja marad az a nap, amelyen doktorrá avattak. Ünnep lesz ez családodban, ismerőseid és rokonaid körében és minden szívben, amely téged szeret. Meghívódra sietnek az Alma Mater=be, akik jönni tudnak és boldogan Doktor Úrnak szólítani — gratulálni.

Feledhetetlen ünnepség. Az avatandók ott helyezked= nek el az egyetemi tanács ünnepi asztala körül. Az avatandó urak és úrhölgyek díszruhái alatt ünnepélyesen ver a szív. Megnyílik az oldalajtó és az egyetemi altiszt méltósággal jelenti be az egyetemi tanács érkezését. Az altisztek sorfala között érkezik az egyetem rektora s a fakultások dékánjai. Megkezdődik az avatás, majd a rektor felszólítja az avatan= dókat, hogy tegyék le a doktori esküt. Az egyetem tanácsa és a közönség ezt állva hallgatja végig. Az avatandók fakultások szerint járulnak az egyetem pedumához s azt érintve mond= ják el doktori esküjüket.

Az egyetem peduma a püspöki pásztorbothoz hasonlít. Kormánypálcának is mondhatnók. Értékes ötvösmunka. A Pázmány Péter tudományegyetem pedumának tetején a Boldogságos Szűz Máriának kis szobra áll. A Boldogságos Szűz lábaihoz teszik fel esküre ujjaikat a felavatandók. S már hangzik is az eskü szava:« . . . *esküszöm az élő Istenre és fogadom* . . .» Ezután az egyes fakultások dékánja felolvassa a felavatandók neveit és a doktori fokozat jellegét. Háromféle doktori fokozat van: rite — egyszerűen, cum laude — dícsérettel és summa cum laude — a legnagyobb dícsérettel. Majd a felavatandók egyenkint járulnak az egyetem tanácsa elé és az egyetemi tanács minden tagjával kezet fognak. Az egyetemi tanács minden tagja így üdvözli: *Doktorrá foga= dom!* Ezután a rektor intéz buzdító szavakat az új doktorok= hoz; végül a felavatottak egyike megköszöni a tanácsnak az avatást s ezzel véget is ér a doktorráavatás szertartása.

A doktorráavatás legünnepélyesebb pillanata az *eskü= tétel*. Az egyetem tanácsa feláll és vele a közönség is. E tisz= teletadás közben hangzanak el az eskü szavai. Szüleid szemében a boldogság könnye rezeg s örömkönnyeiken át szivárványos fényben látnak téged. A fenséges egyszerű= séggel megfogalmazott eskü szavait biztos öntudattal és meghatottan mondod el. Örömmel vállalod az esküben kifejezett lekötelezést az egyetem kebelébe és hivatásod gyakorlására. Ennek az eskünek szent ereje fog elkísérni

egész életpályádra. Ennek az eskünek értelmében fogod tudományodat felhasználni az egyetem díszére és embertársaid javára. Ez az egyedüli köteléked és eljegyzésed a tudományokkal. Kívánom neked, hogy ezt az esküt sikerüljön mélyen a lelkedbe vésned, hogy ez az eskü lelkedben — míg csak élsz — mindig hasson. Milyen mély értelmet nyer az eskü a Szent Szűz lábainál! Ő a Mater Boni Consilii. A Jó Tanács Anyja. Az esküben könyörgés is hallatszik, s úgy érzed, hogy Akinek a kezébe tetted esküvésedet, Az meg is fogja áldani folytonos tanácsával életed és munkádat. S a Szűz Anya keze kinyúlik feléd és rajtad keresztül azokhoz, akikhez hivatásod elvezet majd. Ezeket is megáldja. Alázatos lélekkel tekints fel tehát az eskü szavainak elmondásánál a Szent Szűzre. Ő a Sedes Sapientiae: a Bölcsességnek Széke. Az Ő kezeibe tedd le tudományodat az esküvéssel, hogy megáldja anyai bölcsességével. Ő legyen kézvezetőd az egész életen át szent és édes bölcsességével. Vezessen tovább a tudományok útján kegyeivel. Tegyen bölccsé áldozatos gyakorlásában.

Ime, így vonul be a tudományok csarnokaiba és tudományodba a divinum — Isten előtt tett szent eskü által. Ezzel szentelődik tudományod és profán jellege megkapja isteni bélyegét. Ez az eskü fogadás és egyben erőforrás is. Minden tudomány éltető eleme az Istenség. Ez köti és egyben felmagasztosítja a tudományt. Nem is lehet más befejezése egyetemi tanulmányaidnak, mint egy feltekintés az Örök Bölcsességhez, Akitől minden bölcsesség származik.

Az avatásra ünnepi ruhába öltöztél. Szívedben is ünnep van. Azt szeretném, ha ez az ünnep nem lenne külsőséges számodra. Szent fogadásra készülsz. Legyen ez a nap teljes a kegyelmekben. Isten szent nevét veszed az ajkadra, becsüld meg azzal, hogy előzetesen a kegyelem állapotát szerzed meg magadnak. Menj el ezen a napon a szentáldozáshoz. Krisztus szent testével és vérével megerősítve — táplálva vedd ajkaidra a nagy Isten nevét. *A frakkba öltözött fehérkesztyűs Doktor Úrnak legyen fehér és erős a lelke.* Ekkor nem lesz külső dísz csupán a doktori avatás, hanem élet lesz számodra. Azon napon még bensőségesebben végezd el imádságodat azért, hogy a doktori cím kegyelemmé legyen számodra. *(Ü)*

10. A művelt ember kilép az életbe.

Milyen életről van itt szó? Természetesen az emberi életről, az emberi élet nyilvánosságáról, az abban való szereplésről. A képesbeszéd az élet színpadáról igen kézenfekvő. Az életben mindenkinek szerepe van. Ezzel a szereppel veszel részt az élet nagy színjátékában. *A te szereped a művelt szakember szerepe.* A műveltséget kibontakoztattad magadban s megszerezted mellé a szükséges szakismereteket s így készen vagy arra, hogy a művelt szakember szerepét vigyed az élet drámájában.

Az emberi életet emberek alakítják valamiféle formára egy eszme értelmében. Az életnek tehát lényeges eleme: az ember, cselekedetei és az eszme vagy beállítottság, mely szerint a cselekedetek létrejönnek. Az eszme nem függetlenül hat, mert nincsen csak ideális léte. Az eszméket az emberek hordozzák s ezért az élet tényeinek első alakítói az emberek s az általuk kifejtett cselekedetek. Az eszmék ideális valóságok, mint hatóerők és befolyásoló tényezők jelentős szerepet visznek az életfolyamat dirigálásában. Az eszmék előírást adnak és utat mutatnak az életnek. Az ember önmagában és tetteiben törekszik megvalósítani az eszmét. Ez sokszor sikerül is neki; néha azonban csak bizonyos megközelítésben. Ha az eszme meghódította az embert, akkor ezt az ideállal töltekezett embert ideális embernek nevezzük. Benne az eszme már kialakult. Hátra van azonban még az eszme térfoglalásának nehezebb része: az eszmének meg kell nyilvánulnia az ember cselekedeteiben. Így lesz csak az eszméből valóság, az ideálból realitás. Az eszméket hordozó embernek igen lényeges sajátsága az, hogy nem elégszik meg azzal, hogy az eszméket csak ő hordozza és szolgálja, hanem azon is igyekszik, hogy az eszmeszolgálatot embertársai is átvegyék, hogy így az eszme mindig teljesebben irányítsa az összes emberek életét. Az eszme térhódításának ez egy még nehezebb stádiuma. Eszmék ütköznek ilyen esetekben eszmékkel, emberek emberekkel és tettek tettekkel. Harc keletkezik és ez a harc — éppen az élet.

A fiatal művelt szakembert határozott idealizmus jellemzi. Teljesnek érzett erői a többre és jobbra irányozzák figyelmét. S azt még nem láthatja be, hogy milyen nehéz a jót s a tökéletesebbet megvalósítani. Tehetetlenséget és erőtlenséget lát azokban, akik most az életet dirigálják.

Elismeri talán az eszmék helyességét, de az életbe való átültetésüket sikertelennek látja. Úgy érzi, hogy ehhez az ő erőire van szüksége az eszméknek. Megérzi azt, hogy az eszmék az egyes emberen buknak el és nem jutnak megvalósuláshoz. S így megszületik lelkében egy *természetes elégedetlenség a jelennel szemben* s ugyanakkor kialakul benne az ifjúságot mindig jellemző egészséges *reformszellem*, amely nem tud lemondani arról a szent meggyőződéséről, hogy az életnek jobbnak, szebbnek, teljesebbnek, testvériesebbnek, ideálisabbnak és mindenkit boldogítóbbnak kell lennie.

Jól van ez így. Hálásak vagyunk az ifjúságnak az élet ilyen szemléletéért. Az ifjúság, amely így indul el az életbe és ilyen szellemiséget hordoz, — telve van készséggel új élet kialakítására. Készséggel hozza friss erőit, harmonikus műveltségét és friss tudását az élet színpadára. Határozott készségét nem riasztja el a szakadék, mely eszméi és a jelen élet között tátong. Az ilyen ifjúság megérzi azt is, hogy becsület kell az élethez. *Csak a becsület tudja megszerezni az eszméknek a polgárjogot a valósághoz.* Az ilyen ifjúság harci kedve és bátor szelleme nem fog tágítani a szellemében kialakult eszmék megvalósításának tervétől. Az ilyen ifjúságot a lelke mélyéig felháborítja minden megalkuvás a jelen hibáival szemben. Megveti azokat, akik a csúszás-mászás eszközeivel kiszolgálnak mindenkit és a legszentebb eszmét képesek elárulni — érvényesülésükért. Lenézi azokat, akik silány opportunizmussal keresik a mindig kedvezőbb helyzeteket, hogy előbbre jussanak a ranglétrán, megtagadván minden közösséget az ifjúságot lelkesítő eszmékkel.

A művelt szakembert e lelkes idealizmuson felül jellemzi az is, hogy nem nézi könnyűnek az életalakítást. Nem ringatja magát abban a tévhitben, hogy egy csapásra minden megváltozik az ő közeledtére. A művelt szakembernek nem hamis az öntudata. Tudja azt, hogy éppen a kezdet-kezdetén illik szerénynek lennie. A szerénysége azonban nem megalkuvás, hanem okosság. Mögötte ott van szilárd egyénisége.

A művelt szakember hatása az életre akkor biztos és elgáncsolhatatlan, ha ezt a kettőt, a műveltséget és szakképzettséget szerencsés összhangba tudta hozni. A műveltség igen sokat jelent önmagában is, azonban szaktudás nélkül vagy csekély szaktudással párosulva elégtelennek fog bizonyulni az élet harcában. Ugyanígy, nem lehet meg a kellő hatásképessége, ha csak szakképzett tudós, de a műveltsége fejletlen, vagy csak külső máz, melyet sebbel-lobbal szedett

fel magára. Műveltség és szaktudás el nem választható egymástól. Mindkettőt tettekkel kell igazolnod s bemutatnod. (Ü)

11. Mi a hobbyd?

A «hobby» vezérgondolat. Jó értelemben vett fixa idea, vesszőparipa. Olyan idea, érdeklődési pont ez, amely az évek hosszú során át képes lekötni az embert. Ezzel bibelődik akkor, ha más egyéb elfoglaltsága nincsen. Ebben képezi magát másirányú hivatása közben. Folytonosan izgatja értelmét, fantáziáját; amint csak teheti, igyekszik vele foglalatoskodni. Szívesen időzik vele. Ez a vesszőparipája. Ezen nyargal, ha más dolga nincsen. Érdeklődése mindig új szempontokat talál benne.

Így jut el azután egy igen alapos és mély tájékozódáshoz a hobby-ját jelentő kérdésben. Komoly tudást szerez össze így apránként. Öröme telik benne. Olyanfajta gyüjtőszenvedély ez, mint a bélyeggyüjtőé. A mellett, hogy szórakoztató, még hasznos is.

A hobby fokozza az értelem rugalmasságát. Megnyugtatja a fáradságban és pihenteti. E mellett hasznos módon szórakoztatja. Ha belemerül, akkor feszíti. Nagyban hozzájárulhat az akarat neveléséhez is. Többször kell letenni s újra felvenni. A szellemet ébrentartja és mélyíti más irányokban.

Csak éppen példának okául felemlítek egy-két hobby-t. Általában helyes, ha olyan területre esik a hobby, mely messze van a már megszerzett ismeretektől. De az is igen hasznos lehet, ha valamely rokonszakma területére esik, mely azonban ismeretlen maradt előtted tanulmányaid folyamán. Így egy mérnöknek ajánlható például a történelemtudomány hobbynak. Persze itt is lehet egészen különböző a hobby. Foglalkozhatol — mondjuk — egy korral, egy eszmével, egy emberrel. Napoleon, Goethe stb. nagyságok mindig igen kedvelt hobby-k voltak az érdeklődők számára. Életükről s műveikről a könyvek hosszú sora jelent meg. De mérnöknek ajánlható — mondjuk — az anyagra vonatkozó filozófiai vizsgálódás is. Szerepelhet valami élettani probléma. De választhat olyan problémát is, mely, mondjuk, a művészetek körébe esik. Igen hálás hobby ez. Mérnöknek való problémakör a szociális kérdés. Munkáskérdés pedig különösen ajánlatos lenne. Van, akit

a nagy politikusok érdekelnek. Az orvosnak ajánlatos a népi gondolat művelése. Közel van a néphez s nem lesz gyümölcstelen a vele való foglalkozás. Néplélektan, népművészet, népdal, népszokások stb. igen jelentős hobby-k. A történész vagy történelemtanár pedig válasszon, mondjuk, orvosi vagy más természettudományi tárgyú hobby-t. De van, akinek fényképezés a vesszőparipája, vagy bélyeggyüjtés vagy természetismeret, vagy madártan, vagy rövidhullámú rádió, vagy sakk . . .

A művelt szakember ezzel a hobby-val is csak egyet akar: hogy teljesebb legyen a műveltsége. Szellemi sarkantyúnak választja a hobby-t. Ezzel csigázza szellemét és ambicionálja, hogy mindig teljesebb legyen a hobby-ra vonatkozó ismerete.

Igen sok örömet okozhat bárkinek a csillagászattan. Életünk titokzatos szemlélői a csillagok. Egyszer mindenki észreveszi őket. Hobby-nak ma már könnyen választható a csillagokra vonatkozó ismeretkör, mert a népszerűen és közérthetően megírt könyvek száma igen jelentős.

S mennyi kedvességet jelenthet számodra az, ha valakivel találkozol, akinek ugyanaz a hobby-ja, mint a tied. Milyen bensőséges kapcsolatba tudsz kerülni vele. De a társaság, amelybe eljársz, hányszor fogja felhívni figyelmedet egy-egy ujságcikkre, melyben az általad kedvelt témára ismertek. Hogy fognak sietni a könyvet figyelmedbe ajánlani, amelyben a te hobby-dról van szó.

Hatalmas tudást szerezhetsz össze a hobby-n keresztül. Örömed lesz benne. Mindig érdekes lesz az orvos, aki, mondjuk, a francia irodalomban járatos, vagy tegyük fel, a csillagok világában.

Szeresd meg a hobby gondolatát, mint a magas műveltség és nagyhálózatú ismeretek iskoláját. Ezzel mondj búcsút a könyveknek, melyeket az egyetemi tanulmányok folyamán a kezedben tartottál. Méltatlan lenne hozzád, ha valami keserű gondolattal tennéd le a könyveidet, mikor befejezted vizsgáidat.

Van-e már vesszőparipád? Van-e lelkedben orgonapont, amely szól több dallamon át? Ilyen orgonapont a hobby, mely ott zsong lelkedben ösztönözve és sarkallva újabb és újabb ismeretekre. Hiszem, hogy megértetted a szándékot, mely ezt a cikket iratta velem. S hiszem, hogy a kérdésre, hogy mi a hobby-d, lelkesen és elhatározólag fogsz válaszolni. *(Ü)*

IV. Katolikus férfi.

Lehet egy férfi katolikus? Egyáltalán a kereszténység lényegének minden mélységével nem inkább a női lélekre van-e reászabva és férfi csak akkor boldogul vele, ha a szokottnál nagyobb adag feminin vonást örökölt szüleitől, vagy ha öt leány-testvér között nőtt fel, mint egyetlen fiú?

Támadás van a kérdésben. De megfelel rá az elmúlt évtized egyik legértékesebb könyve az európai katolikus aszketikus irodalomban, mely jó magyar fordításban is kapható. (Wöhr-müller—Fejes: Férfias kereszténység.)

Ebből a kitűnő munkából vesszük át azt a gondolatot, hogy igenis meglehet, hogy az a kereszténység, amelyet sok férfi csinál, gyakran nőiesnek nevezhető. És ebből a szempontból lehet, hogy a kereszténység hirdetői sem érezték át minden esetben a férfilélek követelményeit abban az értelemben, ahogyan pedig az evangélium tekintettel van reá. De Krisztus kereszténysége és az egyháztörténelem katolicizmusa az emberre van szabva, legyen az az ember férfi vagy nő, és az idézett könyv megkapó felkészültséggel és sok oldalról való megvilágítással igazolja azt is, hogy még a női lélek is bizonyos férfias vonások jellegével kell, hogy rendelkezzék, ha eleget akar tenni az üdvösség eléréséhez kitűzött feladatainak. Maga a mi Urunk, Krisztus pedig a világtörténelem első férfieszménye, akit Júda dicső oroszlánjának nevez a Szentírás után egyik húsvéti népénekünk is.

Ami férfias, abból az erő határozottsága ragad meg legelőször. S az is biztos, hogy maga a szexualitás nemcsak mint megkülönböztető tényező, hanem mint erők kifejeződése is jellemző a férfi életében. S ha valaki éppen a szexualitásban és diadalaiban látja a férfi lényegét, azzal szemben is megtaláljuk a megértés közös alapjait, mert a túlzott ilyirányú beállítottság, sokszor megszállottság eseteit kivéve, való igaz az, hogy a nemiség energiái egyenes arányban állanak a férfijellem kifejlődésének mértékével. Hogy erre mélyen krisztusi alapon nem találunk lépten-nyomon példát, annak kettős az oka. Egyrészt az egész kérdéskomplexum végtelenül kényes és diszkrét mivolta,

másrészt pedig az, hogy akik nyilatkoznak, azok önmaguk igazolását hajszolják és úgy vélik, hogy az úgy sikerül, ha beállanak életükkel a freudi szexuális diadalok elméletébe. Akiben aztán később ébred az erő, az egészen biztos, hogy kevésbbé fokozott férfijelleggel halad az erkölcs egyenes útján, de hogy a katolikus férfinak nem éppen kimondottan csalogató, vagy világító példája, ahhoz nem fér kétség. Sőt az egész krisztusi elgondolás savóvérű emberekről másolt vádjaihoz is alapul szolgál.

A kereszténység lényege nem a szexualitás tagadása. Maga az egész kérdés igencsak harmadrendű erkölcstanunkban. Mert a szeretet az evangéliumi jóhír lényege és az ellene elkövetett bűnök jönnek legjobban ellentétbe az evangélium lelkével. Aztán a hit következik és a harmadik sorban jöhetnek elő azok az erkölcsi törvények, amelyek nem egyenes értelemben őrzik a szeretet törvényét, hanem a társadalom, vagy az igazságosság érdekeit védik. És ezek közé tartozik a szexualitás eltévelyedéseinek hosszú sora is.

Mivel azonban az ősbűn talán épp ezen a téren forgatta fel legjobban a dolgokat és az emberi akarat talán éppen ezen a ponton lett leggyengébb arra, hogy az értelem belátásait kövesse, érthető az idevonatkozó törvény gyakori hangsúlyozása.

Aki a szexualis erők diadalában látja a férfi lényegét, az messze van a kereszténységtől. Az csak az állati részét ismeri az embernek. A krisztusi gondolat is épít a szexuális erők rendszerére, de azoknak szabályozott mederbe terelését hangsúlyozza és bizonyos életkorban minden emberre kötelező szexuális ellenállásban látja a férfi bizonyságát. Erre szükség van a házasságban is. De most nem a kérdés saját körének szempontjából tartjuk ezt fontosnak, hanem a férfi jellemének sajátosan krisztusi és katolikusan kegyelmi alapjait látjuk ebben. Mert ha a szexuálitás jellemzi a született férfit, a Krisztusban újjászületettet az az ellenállás jellemezze, amelyet ennek a benne lévő hatalmas erőnek is szembe tud helyezni bizonyos életkorban és később is bizonyos helyzetekben. És attól sem kell tartani, hogy ez a katolikus felfogás férfiatlanná tesz. Mert ha a szexualitás erő, akkor az ellenállás csak hatványozza azt a leszorított rugók törvényeinek értelmében. Ezért aztán a katolikus férfi, jellemében a szexuális erők így szabályozott alapjaival okvetlenül férfiasabb férfi, mint az, aki nem ismeri ezt az ellenállást, hanem a vak ösztönerő mélyen megalázó szolgaságában látja nemiségének olcsó megoldásait.

Fogadjuk el: a férfijellem alapja a szexus. De nem annak szabadjára eresztése, hanem a vele szembehelyezett ellenállás következtében kifejlődött férflerő. (N)

1. A katolicizmus dogmatikus vallás.

A katolikus hitrendszer igen észszerű felépítésű. Két sarkpontja: az Isten és a halál. Isten ad értelmet a létnek és a halál mint biztosság kelti fel az emberben azokat a gondolatokat, amelyek a természeten túlra vonatkoznak. És akiben egészséges az őskinyilatkoztatásból minden emberben lévő Isten-hit és halál utáni élet-ösztön, az elindulhat a katolicizmus hitrendszere felé. Körülnéz, vagy magára tekint és cáfolhatatlanul igazoltan látja az emberi történelem legalapvetőbb dogmáját, az ősbűnt, vagy katolikus kifejezéssel: az eredeti bűnt. Belátja azt is, hogy az ember küzdelmének legmélyein az ettől való szabadulás dolgozik egyéni harcokban és történelmi nagy háborúkban egyaránt és belátható azt is könnyen, hogy ez a megszabadulás hiú erőlködés, mert az ember képtelen önmagát megváltani. És hogy az Isten emberré lett, hogy megváltást szerezzen az embernek úgyis, mint példát, tanítást és úgyis, mint áldozatot, mely a legnagyobb emberi tett, azt a történelem krisztuselőtti csődjének ismerete után (s ezért fontos az Ószövetség) a teremtmény hálás lelkesedésével fogja üdvözölni.

De ekkor már ott van az *Evangéliumnál* és Jézus tanulmányozásával folytatja tájékozódását. Sok munkát olvashat Jézusról, ellene, vagy mellette: mind az evangéliumot magyarázza vagy bírálja és kifogásolja: a tárgyilagosság embere, az akadémikus magát az evangéliumot veszi elő és mint történelmi kútforrást tanulmányozza. Hogy nem lesz képes kivonni magát eszmei sodrának ereje alól, az biztos és a történelmi tanulmányból a totális embert lebilincselő kereszténység fejlődhetik ki pusztán az evangélium olvasása alapján, az is könnyen megtörténhetik. De hisz ez csak előny, mert Jézus isteni erejének bizonyítéka, mely a közel kétezeréves írásokból is képes érinteni az embert és a hit kegyelmét ajándékozza a békességgel a jóakaratúnak.

Jézus után márcsak az *Egyház* következik, amelynek dogmatikus lényege az, hogy folytassa Jézusának megváltói munkáját. Mert a megváltás megtörtént a történelemben és a századokban születő új embernemzedékeknek számára intézményesen az Egyház folyósítja a megváltás tényeit.

Amint azonban a történelmi Jézusnak életrajza van, úgy rendelkezik Jézus munkájának dogmatikus jellemű folytatója, az Egyház is a maga történetével.

Mert megkezdette megváltó munkáját ő is. És tanított, mint a Mester, aztán embereket nyert meg ugyanolyan viszontagságok és diadalok, meg sikertelenségek közepette, mint a Mester és az evangéliumokban elrendelt kegyelmi eszközökkel hatása alá vonta az embert Jézusnak, aki Isten és ígérete szerint ezekben a szentségi jelekben közli erejét a jóakaratú emberrel a teremtés összeomlásáig.

Míg az Egyház folytatja két évezereden át tanító, térítő, igazságot hirdető munkáját, az Evangéliumnak minden soráért, minden talpalatnyi helyért súlyos elvi, tudományos harcot kell vívnia, minden támadást elhárítania, minden tévedést megcáfolnia és az újabb meg újabb tévedésekkel szemben az egyetlen jotta változtatás nélkül megőrzött krisztusi kincset diadalra vinnie. Ebből a harcból emelkednek ki sorra az Egyház dogmái: a kijegecesedett igazságdarabok, amelyek formai, ünnepélyes kihirdetéssel, vagy anélkül, mint a hit tárgyai állíttatnak a hívők szeme elé. Nemcsak az dogma, amit ünnepélyesen hittételnek nyilvánított az Egyház és a vele ellenkező tanítást eretnekségnek minősítette, hiszen az Egyház csalhatatlanul tanítja a krisztusi örökséget; a hitvallások, hitágazatok tartalma, a főigazságok mind kötelező részét képezik a katolikus ember hitének. A dogmák alapját képezik a mi hitünknek: *fenntartás nélkül és kétkedés nélkül hinnünk kell mindazt, amit a katolikus Egyház tanít.* Nem számít az, hogy a természetfölöttibe beleszédülő emberi ész lázad az igazság ellen; az sem számít, ha kellő teológiai műveltség hiányában nem tudja átfogni és megemészteni az igazságot. A katolikus vallás dogmatikus vallás, dogmatikus hitet követel híveitől. Ebben homlokegyenest ellentétben áll az Evangéliumot szabadon magyarázó protestáns felekezetekkel; de nem is akar velük egy vágányon haladni, hiszen ők letértek a Vágányról, amelyre az Egyházat Krisztus állította. A dogma nem ész-szabály; a katolikus ember nem okoskodik, hanem hisz. Akkor is, ha egyetemi tanár, és akkor is, ha egyetemi hallgató. A főiskolai tanulmányok során túlságosan megszoktuk az ész-tornát, a mérlegelést, okoskodást; annál élesebb világításba kerül a hitnek ész-fölötti mivolta. Ész-ellenes, vagy a tudomány biztos eredményeivel szembenálló soha nem lehet a dogma; de ész-felettinek kell lennie sokszor, hiszen Istenben, aki végtelen,

sok olyan dolog van, amely túlemelkedik az emberi ész felfogóképességén. A megértett és meg nem értett Igazság előtt hódoló Hitnek a katolikus vallásban óriási szerepe van. *(N)*

2. A katolicizmus hierarchikus vallás.

Az Egyház a történelem folyamán kifejlesztette vezetőségének hierarchiáját. Részleteiben ez lehet emberi fejlődés eredménye, de látszik rajta, hogy örökkévaló gondolatok és nem rövidéletű önzés állott születésénél. Merthogy vezetők és vezetettek teszik ki az Egyházat, ez jézusi rendelkezés. És az is, hogy a hét szentség feletti hatalom csökkentett, vagy kiteljesített gyakorlási joga különbséget tesz az evangéliumot terjesztő felső rétegben is. *Szerpapokat, papokat, püspököket és ezeknek fejét: a pápát ismer az evangélium is.* Amit aztán a római jog szelleme közbeiktatott, az az Egyház társadalmi működését tette könnyebbé, de nem érinthette a szentségi felépítésű megkülönböztetést, mely isteni rendelkezés alapjain áll.

Ez a megkülönböztetés a hierarchia kialakulásában kegyelmi és kormányzati valóság. Amikor azonban felvázolódik előttünk már történelmi patinával rendelkező nagyvonalúsága a pápától kezdve az őt körülvevő bíborosok, aztán az érsekek, püspökök és kanonokjaik, valamint plébánosok, káplánok és hitoktatók lépcsőzetes egymásutánja, csodálni fogjuk a kegyelem, a jog és a hatalom tökéletes egységét az Anyaszentegyházban és csak akkor lenne nagyobb a csodálkozásunk, ha betekintést nyerhetnénk a csúcsszervezetek római elosztásába, ahol a Világegyház minden lehetséges kérdéseit a Congregatiók és Commissiók szervezetein belül az Egyház nagyszerű szakemberei felölelik.

A katolikus embernek nagy élmény a teremtett világ, mint Isten tükörképe. Élmény a megváltás dogmatikája, amely az emberlét kérdéseinek gyökereire mutat reá. Élmény a szentségek rendszere, amely a lélek igényeinek kielégítését jelenti egészen az Istennel való egyesülésig. De élmény az egyházi szervezet is, mely arravaló, hogy a megváltottság értelmi, akarati és mélységesen emberi megnyilatkozásait minél tökéletesebben közvetítse az összemberiség minden szegény tagjával az idők elmúlásáig.

Ebben a csodálatosan kiépített szervezetben megvan a maga pontos helye minden egyes hivőnek, aki a keresztség szentségének felvétele által tagjává lett az Anyaszentegyház-

nak, mint Krisztus misztikus testének; ugyanakkor az egyházközségen át belekapcsolódik a nagy hierarchikus szervezetbe. *A hivőket összefogó keret az egyházközség; a hivők papja a plébános.* Az egyetemi ifjúságnak eddig inkább a hittanáron keresztül voltak az Egyház papjaival találkozási élményei, és plébánosát a legtöbb csak távolról ismeri, egy-egy ünnepélyről, körmenetről, nyilvános szereplésről. De a hittanár elvileg csak a plébános segítője; az egyetemet végzett és a felnőttek életébe belépő diplomás ifjú, akárhová sodorja az élet, ott a plébánossal fog kapcsolatot keresni és az egyházközség életébe igyekszik szervesen belekapcsolódni. *(N)*

3. A katolicizmus sacramentális vallás.

Az Egyház legfőbb dolga a hét szentség. A keresztségtől a házasságig mind kegyelmi jel ez és Isten legközvetlenebb érintkezési felületeit látjuk bennük az emberrel. És ha van közöttük olyan, amelyik — mint például a keresztség, az egyházi rend, vagy a házasság — egészen közvetlenül társadalmi fontossággal is rendelkezik, az Egyház az isteni dolgok profanizálásának kényes félelmével őrködik az evangéliumi kincs fölött és ez az a pont, ahol Jézus szavai szerint egy i betűt, vagy egy vesszőt sem enged el abból, amit a Szentírás lerögzített és a történelmi hagyományok bizonyító erejével az Egyház mindmáig megőrizett.

Ezek a szentségek jelentik a katolikusnak azt az élményt ma, amelyet az ember-Jézus földi megjelenése jelentett az ő történelmi kortársainak: világosságot az emberi lélekben, vigasztalást a szenvedésben és Isten atyai békülékenységét az örök emberi problémában: a bűnben. Élményt, a lélek erőinek kibontakozását, viharok felkeltését és a békesség csendességét és mellesleg az emberi kultúra számára sok nagy alkotás Istent hirdető nagyszerűségét. Mert a kegyelem, vagyis Isten természetfeletti ereje buggyan ezekből annak számára, aki jóakarattal érinti őket. És az Egyház nem enged a szentségekből, mert nem engedhet a saját lényegéből: megváltó tevékenységének kötelességéből.

Ez a kötelesség hozza szomorú helyzetbe akkor, amikor a hevülékeny ember könyörtelen makacsságot lát abban a következetességben, amellyel az Egyház a jézusi feladatok vonalán megmarad. És ha a hevülékeny ember dilemma elé állítja az Egyházat, ez a kötelességhez való hűséget választja

akár legkedvesebb gyermekével szemben is, mert a szülő nem lehet hűtelen önmagához és elrendelt céljaihoz mégoly kínnal szült gyermekeinek szeszélyeiért sem. És ez talán az Örök Róma földi történelmének legfájóbb lapja minden évszázadban — mert minden évszázadban előfordul —, de megmaradásának is legmélyebb történelmi alapja.

Szakramentális, azaz szentségi vallás a katolicizmus és ez épp abból következik, hogy természetfeletti. A természeten magasan felülemelkedve akarja az embert Isten felé vezetni és ezt az akaratát a szentségeken keresztül érvényesíti. Szenteket akar Isten országának nevelni és nevelt is a hét szentség kegyelmeinek segítségével olyanokat, akik egy-egy erény hősi fokban való gyakorlása által lettek oltárra emelt szentek, de *tágabb értelemben szent minden ember a kegyelem állapotában*, tehát amikor a bűnből megtisztul akár a keresztségben, akár a bűnbánat szentségében. Vagyis épp a szentségek tesznek bennünket is szentekké és épp a szentségekkel éri el az Egyház azt, hogy Isten gyermekeinek seregét a kegyelem rendjében megtartja. Ezért kell az Egyház szentségi jellegét kiemelnünk, mert szép dolog a szociális vonása ennek a közösségnek, nagyszerű a termékenyítő hatása a művészetekre, elsőrendű a pedagógiája és mintaszerű a jogrendszere és önkormányzata, de mindez pusztán emberi kitűnő jellemvonás is lehetne. Ami az Egyházat Jézus előtt az idők végéig igazolni fogja: az a pápaság hatalmának isteni eredete és az a hiány nélkül megőrizett szentségi rendszer, amely az embereket, — téged is, egyetemi polgár — bekapcsolja a természetfeletti rendbe és szentekké teszi őket. *(N)*

4. Acies bene ordinata.

Ahogyan beleépült az Egyház a történelembe és a korok emberi igényei szerint megszervezte a megváltottság dolgainak közlését, az külön csodálatos folytatása talán magának a szent Evangéliumnak.

Mert átvette a rómaiak jogrendszerét és beleépítette a saját pillérei közé. Megvizsgálta a klasszikus bölcseletet és legtisztább formáiknak szabályai szerint megfogalmazta a megváltás dolgait azoknak számára is, akik a lélek örök kutatásának rendszerességében, a bölcseletben értékelnek minden igazságot. Jogot, filozófiát épúgy szolgájává tett, amint szocializmusával sem maradt el soha a kultúráknak

követelményeitől és *amikor úgy látszott, hogy ólomlábakkal megy előre, akkor mindig várnia kellett a felvetett gondolatok lehiggadására.* Ebben a várakozásban sok támadásnak volt kitéve, de az évszázadok összeomlásáig biztosított lét nyugalmával nézte mindig a múló társadalmak és önmagukat lejáratő népek nagy sietségét, amellyel évtizedes eszmeáramlatok szakadozó partjaira kapaszkodva akarták kinyujtani haldoklásuk idejét.

Ebbe a jól rendezett csatasorba áll bele, aki öntudatosan katolikus. És fegyelmezettségünknek tanujelét kell adnunk nem pusztán a Világegyház nemzetekfeletti testvériségének csodálatával, hanem szűkebb egyházi határainkon belül a Világegyház nálunk működő szervezeteiben is. Történelmileg nagyon is magyar dolog ez, mert hiszen egyházmegyéink legtöbbje ma is szentistváni alapítású és amikor helyi egyházi felsőbbségünkről tudomást veszünk, amikor úgy tekintünk lelkipásztorainkra, plébánosunkra, mint aki az egyházmegye püspökén keresztül eleven kapcsolatot jelent Krisztus földi helytartójával és rajta keresztül magával Krisztussal, Aki a Szentháromság második Személye, akkor nemcsak csodálói vagyunk már az Egyház bámulatos szervezettségének, hanem magunk is részét tesszük annak. S ha intelligens áttekintésünk van helyzetünkről, ez csak erősíti bennünk a magyar katolikus öntudat nemes büszkeségét. *(N)*

5. Egyházam hű fia.

Természetes, hogy a csodálat mellett a ragaszkodás és a hűség biztossága ébred az emberben, aki mindezt értelmiségének tárgyilagosságával átölelni képes. A belső és külső világ megértésének kulcsait jelentik ezek a tapogatódzó sok más ember között és a saját helyeknek biztonságos jó megértését Isten világmegváltó terveiben. Mert már egészen másképp lesz családapa, aki így látja magát a kegyelmi élet rendjébe beállítva. És egészen másképpen érzi magyarságát, aki a honi történelem katolikus adatai mögött azt a magyar lelket látja, amelyet világot átölelő és történelemmel dacoló gondolatok inspiráltak. És az Egyházzal szemben való hűség nem az iksz vagy ipszilon nevű pap urakkal való személyes kapcsolatot jelenti többé, hanem a kegyelmi életért való hálát, a megváltottságnak szent tudatát és a hierarchia isteni szándékai mellé álló öntudatos katolicizmust.

Egyházam hű fia vagyok. Sokmillió embernek élet-

tartalmát jelenti ez a föld kerekségén. És a csíksomlyói székely zarándokok, vagy a mátraverebélyi palóc meg jász búcsúsok ebben a folyamban hömpölyögnek Magyarok Nagyasszonyának kegyhelyei felé. Kell azonban az is, hogy a képzett értelmiség is tudjon nemcsak fölülről tekinteni erre a folyamra, hanem érezze is beléjetartozását.

A hűség biztossága az engedelmesség gyakorlatában jut kifejezésre. És ha a csíksomlóyi székelyek életének irányítását a fiúi engedelmesség teszi valóban katolikussá és ha a mátraverebélyi palóc meg jász búcsúsok ugyancsak magukkal hozzák a Szűzanya képéhez azt az életet, amely minden gyarlósága mellett is egész éven át az ő Szent Fiának szolgálata akart lenni, akkor a képzett értelmiség is csak azáltal lehet hű fia ennek a nemzetek feletti isteni társaságnak, ha *az engedelmesség kapcsolja őt elsősorban Krisztus földi másához, az Anyaszentegyházhoz.*

S mit jelent ez az egyetemi polgár számára?

Mélységes kegyeletet a hiszekeggyel szemben, adósságtudatot a katolikus magyar multtal és katolikus magyar életforma megnyilatkozásaival szemben, a tízparancsolatnak és az ötparancsolatnak életprogrammá tételét és azt a kegyelmi beállítottságot, melyre oly nagy szüksége van a száz év alatt befutott hazai vezetőségnek: hogy tudniillik lelkük ügyeiben papjainkat illetékes orvosoknak tartsuk és az egyéni barátságon, vagy hivatali tiszteleten túl meglássuk a lélek szolgálatának elhivatottságát homlokukon és emberi gyengeségeiken túl is méltányoljuk lelki atyáinknak értünk vállalt nehéz életformáját.

A papoknak nincs erre szükségük. De sokkal inkább szüksége volna erre a komolyan vett magyar nemzeti egységnek, mely politikai jelszó marad mindaddig, amíg az egyháztisztelő széles néprétegeink nem láthatják azt, hogy értelmiségi vezetőik képesek azonossá lenni velük a krisztusi elvek személytelen tiszteletében. *(N)*

6. Intelligens katolicizmus.

Aki katolikus, azt legtöbbször családi, vagy népi és táji hagyományok élménye tartja meg a katolicizmusban. Nem lehet azt mondani, hogy ez valamiféle kisértékű dolog, mert hiszen adott körülmények között szentek és vértanuk keletkezhetnek az ilyen katolicizmusból is. Az akadémiai művéltségű modern ember azonban, sajnos, de legtöbbször elszaka-

dott ilyen hagyományaitól, mert az egyetemi évek folyamán szakjával szemben tudományosan gyakorolt kritikáját reáönti mindenre és ezt a kritikát a családi, népi, vagy táji katolicizmus nem mindig bírja el.

Az akadémikusan művelt fő katolicizmusának okvetlenül *egyéni élménynek is kell lennie* és pedig abban a formában, ahogyan a katolicizmusnak legalábbis alapvető tanrendszerét átvette, akadémikusan kritikus vizsgálódásainak tárgyává tette és valami őskeresztényekéhez hasonló teljesen egyéni felelősségű belátással magáévá tette. Hiszen csak ilyenért tudhat lelkesedni, mert csak ebben lesz képes meglátni az emberlét nemcsak izgató kérdéseit, hanem megoldásukat is. Ezt is csak úgy, hogyha ismeri az egész rendszert és a vele szemben felhozott indokolások gyenge pontjait is.

Az intelligens katolicizmus tehát komoly értelmi felkészültséget jelent a hit és erkölcs kérdéseiben és nem abban áll a lényege, hogy tegeződő jóbarátságot tartunk különféle korú és rangú papokkal. És ha a gimnáziumi hittanulás fejezeteit szemügyre veszem, el kell csodálkoznom azon, hogy az a négy kötet hittankönyv nem képes alapul szolgálni a magyar katolikus értelmiség valóban intelligens katolicizmusához. Valószínűen azért, mert a gimnáziumban kissé korán van azoknak az igazságoknak olyan színvonalas tárgyalása, mint ahogyan azt hittankönyveink jelentik. De ha már egyszer okosabb megoldást a helyzet még nem teremtett, vedd tudomásul, egyetemista barátom, hogy *gimnazista hittankönyveidet újra elő lehetne venni és már másféle világosságok is gyúlhatnának lelkedben, ha mostani eszeddel olvasnád apróbetűs fejezeteit*. Mert most már valóban igényeddé lettek gondolatai. És ha egy-egy kérdéssel felelet után jársz, nem is gondolod, hogy az ötödikes, vagy hatodikos hittankönyv egyszerű fejedreolvasásával is meg lehetne oldani kétségeidet. Jó dolog ezt tudnod és talán kezed ügyébe esik még egyik vagy másik kötetje az eléggé át nem értett középiskolás hittananyagnak és megindítja benned azt a folyamatot, amely valóban intelligenssé fogja tenni katolicizmusodat.

A valóban intelligens katolicizmus pedig meg fogja érteni a táji vagy családi hagyományait annak a vallásosságnak, amely intelligens ésszel figyelve, rengeteg magyar értéket, erkölcsi fennköltséget és bizony sokszor katolikus dogmatikát tartalmaz igénytelennek látszó népi köntöse alatt is.

(N)

7. Öntudatos katolicizmus.

A helyes öntudatnak nem lehet a történelmi dac, vagy a másik ember leértékelése a háttere. Annak tartalma van és szociális célokkal rendelkezik. 1. Szociális célja a katolikus összetartás. Nem cinkos titokzatosság alapján, hanem *azonos értékű esetekben a hitben való testvérnek előnyben részesítése.* Ez valami magától értett dolog, hiszen az általános felebaráti szeretet is megállapítja a segítés sürgőssége esetén a figyelembe vehető távolságokat. A vér szava itt természetesen megelőzhet világnézeti sorrendet, egyébként azonban, hogyha azonos értékű esetekben elkezdjük már egyszer észrevenni azt, aki ugyanúgy rendezte be öntudatát a kötelesség, család és kegyelem háromságával, mint mi magunk, akkor Hungáriában valóban a katolikusokat érheti legutolsósorban kicsinyes gyanúsítás. De fel kell ébrednünk már egyszer nekünk is és tömegeink szabadelvű nemtörődömségét itt az ideje, hogy öntudatosítsuk abban az értelemben is, hogy *a magyar élet szellemét történelmi és százalékszerű adottságainknál fogva is nekünk kellene jellemezni.* Ehhez az is szükséges, hogy katolikus kezdeményezésekkel szemben ne menjünk indokolatlanul ellenzékiségbe és ha közülünk valakinek sikerül a dolga, akkor ne az irígység kesernyés ízével vegyük tudomásul, hanem táborunk erősödésének büszke öntudatával. Itt még sok a tennivaló esetleg azoknak az életében is, akik a katolikus öntudat mélységes tartalmát már régóta magukénak tudják. Tisztába kell jönniök annak szociális céljaival is. Ez pedig a *szolidaritás.*

2. A katolikus öntudat tartalma az intelligens ember értelmes lelki élete. A kegyelem tudata. Behelyezkedés az Istennek emberről elgondolt életcéljába és annak vállalása, hogy a földi élet csak átmenet és a halál utáni életre való előkészület. Úgy, ahogyan a magzat előkészül a születés után való földi életre és magzati létének legfőbb célja, hogy a külső világban megállhassa emberi helyét, valahogyan így vagyunk a földi 20—80. vagy több-kevesebb éveink céljával is. *Hogy a második születés után, amelyet közönségesen halálnak mondunk, ne legyen az ember szörnyszülött, hanem megállhassa helyét az ítélő Isten előtt* és Isten országában tölthesse be az emberi élet célját. Ezért veszi komolyan az ember a lelki életet. És imádságaiban a lélek örök vágyainak Istenbe nyúlását látja és éli, munkájában, kötelességtelje-

sítésében Isten gondolatainak szakmabeli megvalósítását látja, családi életében Isten teremtő társának alázatos tudatával igyekszik a család tagjainak számára azt a földi boldogságot megadni, amely az örökkévaló Isten boldogságának legszebb előjátéka. A bűnre a bánat az egyetlen orvosság és a gyónás jelenti Isten kibékülését. A szenvedésben felemelnek a szentek és a Boldogasszony, kik mindnyájan a szenvedő Istenemberre mutatnak és az öröm legmélyebb alapja az a tudat, hogy velünk az Isten. Az Oltáriszentség jelenti itt a hitnek legmélyebb áldozatát és az élet legnagyobb lendületét. Ez viszont a szentmiséknek és szentáldozásoknak komoly gyakorlati élettartalommá tevését sürgeti. *Kötelességteljesítés, család és kegyelmi élet.* Ez a három a katolikus öntudat mindennapi tartalma.

S ezt a hármat: kötelességteljesítést, családi életet és kegyelmi életet úgy csinálni éveken át, amint az Úr Jézus elgondolta őket: ez minden embernek a lelki élete. És jó volna már, hogyha az intelligens vezetőréteg is bemutatná és nem titkolná azt, hogy miként kell a kötelességteljesítést, családi életet és kegyelmi életet úgy csinálni, ahogyan azt az Istenember elgondolta rólunk akkor is, ha diplomás emberek vagyunk. *(N)*

8. Kapcsolódom a plébánia munkájához.

Katolikusoknak ismernünk kell egymást. Ismernünk pedig nem csak a szűkebb hivatali, vagy helyrajzi adottságok nyomán, hanem az élő egyházi közösségből elsősorban. Ezért is kell szorosan kapcsolódnunk a plébánia munkájához. Ez a munka, mint az egész Világegyházé, nem egyéb, mint a megváltás kiterjesztése és öntudatának elmélyítése azon a területen, amelyet a püspök a plébánia határaival meghatározott. Ennek a területnek van felelős lelkipásztora, a plébános és ennek vannak célkitűzései, melyekhez minden emberre, de főleg plébániájának értelmiségére nagy szüksége van. És ebben a dologban főbenjáró hiba az, ha valaki úgy gondolkozik, hogy az Egyház dolga a papok dolga. Ez azért sem igaz, mert *nem a papok teszik az Egyházat, hanem minden katolikus.* A pap csak minden oldalról tehermentesített ember pontosan azért, hogy életében összefussanak mindazok a kérdések, amelyek a megváltás terjesztését könnyítik, vagy akadályozzák. Ő a számontartó lelkipásztor, de a mai élet sokrétűsége miatt és az ismert

paphiány miatt fizikailag is képtelen, hogy minden kérdést felgöngyöljön és minden feladatot maga megoldjon. Lassanként esetleg oda kell fejlődni a dolgoknak, hogy a pap a szentségek kiszolgáltatásának egyre sűrűbbé váló munkáján kívül és az ige hirdetésének feladatain kívül egyéb teendőkre időt sem fog találni. És ami az egyesületek életének áramát, vagy egyéb katolikus szervezések alázatos krisztusi szolgálatát jelenti, azt le kell hogy vegyék vállairól arra alkalmas és áldozatos laikusok. Ez a *Katolikus Akciónak* is a lényege. Hogy az evangélium terjesztésében akár közvetlen tettel, akár helyzetek teremtésével, akár előfutárként a talaj előkészítésével segítségére legyenek az elfoglalt papoknak azok, kiknek boldog kötelességük a kegyelmi élet harmóniájáért, jóval túl az egyházi adó lefizetésén, a világiak apostolsága.

Ezért kell keresni saját plébániánkkal a kapcsolatot. Hogy ne csak a betegség szomorú estében találkozzunk a lelkipásztorunkkal, vagy a temetés elvégzésénél, vagy egy-egy esküvő és keresztelő örömteljes alkalmainál, hanem az egyházközség katolikus munkáinak vállalásánál is. Természetesen nem mindenütt egy a stílus, hiszen a lelkipásztorok is emberek és egyéni vonásaikat előnyösen, vagy hátránnyal, de beleviszik munkájukba. De aki kegyelmi életet él és kegyelmi életének középpontja természetesen a saját plébániájának temploma, az úgysem maradhat sokáig észrevétlenül és ha bekapcsolják az apostolok sok kegyelmet jelentő aktív soraiba, akkor épp a diplomás embernek kell tudni vállalnia a krisztusi munkát abban az értelemben, hogy azt ne fertőzze kicsinyes hiúság, vagy önző érvényesülési törekvés, hanem a kegyelem indításaiból megismert Krisztus önzetlen szolgálata. Még akkor is, ha másoknál nem ezt látja. Mert valószínű, hogy ilyen élményben is lesz része. Ettől azonban mély lelkiséggel kell tudni magát függetlenítenie, mert Krisztus békéje Krisztus országában csak az úri önzetlen fölénynek munkába állítása nyomán fog teljes mértékben nálunk is kiteljesedni. *(N)*

9. A katolikus úr ideálja.

Az úr fogalma sokat jelent. Jelent származást, hatalmat, gazdagságot, műveltséget és jellemet egyszerre. És ha krisztusi szellemmel akarunk a magyar jövő urai lenni, nem szabad egyikkel vagy másikkal megelégedve játszani

az urat, mely egyoldalú és nevetséges. A gazdagság és a hatalom mindenesetre legkésőbben tőlünk függő részlete úriságunknak. A műveltség és a jellem azonban teljes mivoltában rendelkezésünkre álló értékek. A műveltségre és annak szaktudományunk keretén túl is történő kiterjesztésére akadémiai előképzettsége sürgeti a diplomás embert. A jellem pedig a kegyelem kohójában érik és halálos ágyunk gyertyájának fénye fogja jelenteni az utolsó lobbanásait tökéletesedésének. Ha azonban a katolikus férfi fejezetében a katolikus úr ideáljával kell befejeznünk mondanivalónkat, akkor annak műveltségi összetevőjével, az öntudatos katolikus világnézeti és hitbeli továbbképződéssel kell foglalkoznunk.

Már az egyetemi élet első szemeszterében külön feladatot jelentett a gólyának, hogy *tanrendjéből kieső vallási óráit okos tájékozódással pótolja*. Egyetemi városban alkalomszerűen szokott is ez sikerülni. A diplomás ember azonban megállapodik életének rendszerével és dolgai intézményesen folynak aztán tovább a család zárt kereteiben. Azon kell lennie az intelligens katolikus férfinak, hogy hitbeli képzettségében ne álljon be fennakadás a rendszeresített zárt élet gondokkal és nagy lekötöttséggel jellemezhető robotéveiben sem. És mivel már vége az egyetemi polgár sokfelé nyitott életének, *be kell rendeznie a hitbeli továbbképződésnek rendszeres ellátását is*. Természetes, hogy nem lehet kimondott hittudós. De az Egyház dinamikus és az élet alakuló kérdéseire mindig van mondanivalója a saját örök szempontjainak világa mellett. Ezekről tudomást venni és ezeknek értelmében életet alakítani és gondolkodást fejleszteni a katolikus férfi egyik fontos szellemi gondja.

Lehet, hogy egy-két alapvető hitbeli kérdésekkel foglalkozó könyvet fog könyvtárában tartani és ezek eligazítják kétségeiben. Az a fontos, hogy jól válassza meg. De ki kell tudni választania azt a katolikus folyóiratot is, amely széles fénypászmákkal szórja tele az egész kultúréletet és az egész magyar életet és az élet pulzusát kézben tartó szakemberekkel dolgozza ki a gyakorlati életnek Krisztussal kapcsolatos kérdéseit. Ezek jelentik azt a rendszerességet, amelyre a hitbeli továbbképződésnél is szüksége van a férfinak.

Ez fogja megőrizni az ítéleteinek tárgyilagosságát. Ami *az önismeret tárgyilagosságát* illeti, ez a jellem legfőbb veszélye a végbizonyítványt követő évtizedekben. Ennek hibái miatt látunk gyerekesen hiú, indulataikról és furcsa-

ságaik felől teljességgel tájékozatlan, minden hízelgést készpénznek vevő és patalógikus fokban önző embereket vezetőink között. Olyanokat, akik tehertétel a magyar élet vezérfokán és a katolikus szervezkedés öblös kormányszékeiben. És nem lehet ellenük mit sem tenni.

Az imaélet, a szoros önvizsgálat és a becsületes lelki vezetés elfogadása annyira, amennyire megelőzheti ezt a tünetet, bár teljesen — lélektani okból — nem hiszünk abban, hogy az egyetemi évek tárgyilagos rugalmasságát általában megőrizni képesek diplomásaink.

Szótlanság, az eszme komoly szolgálata és másoknak, mégha unokáink is lehetnének, olyan módon való meghallgatása, mely mindenkiben tiszteli a saját létformáját, ezek lehetnek azok a főszempontok, amelyeknek segítségével az öregkor bölcsességére árnyékot vető gyerekségek elkerülhetők, vagy legalább is lecsökkenthetők.

De ha valaki káros szenvedélyek handicap-je nélkül indult a férfikorba és a krisztusi erkölcsöt tette meg vezércsillagának, az a természetfeletti erők világosságára nyugodtan számíthat kérdéseire nézve. És önismerete erőt fog adni neki a díszelnökség elvállalására akkor, amikor az elnöki székben már mások következnek. *(N)*

V. Magyar honpolgár.

Ha azt mondom: pusztai csipkebokor, értem a bokrot, amely a pusztai talajból nőtt ki, belé kapaszkodik a gyökereivel, és osztja a puszta sorsát: eső veri, szél rázza, szárazság ernyeszti, őszi vihar megtépázza s a tél hidege tövig lefagyasztja De ha eljön a tavasz és végigsimítja a földet, újra hajt a csipkebokor; és a kietlen pusztán ő jelenti a Szépet . . .

Ha azt mondom: Alföld akácfája, akkor nem arra gondolok, hogy ez a fa a nagy Alföldön termett, hanem arra, hogy ez osztja az Alföld sorsát, és tevékeny része van a nagy rónaság életében.

Ahol a kósza futóhomok terméketlen birodalma terped sok-sok kilométerre, s növényt, házat, élőt, mindent betemet márólholnapra a legkisebb szél érintésére helyét változtató, új dombokat építő, régieket felragadó és felhőkben tovasodró homok, ott az emberek akácerdőket ültetnek, hogy megkössék a homokot. Legendás, csodálatos küzdelme az Alföld hősi fájának önmagáért, életéért, és egyúttal a földért, amelyből él. Belemélyeszti gyökereit a laza talajba és szíja belőle a táplálékot. Minden más elpusztulna; az akácnak elég a homok nyujtotta táperő. Ugyanakkor szívja leveleivel a napsugarat, issza az esőt, és igénytelen, csodálatos életküzdelemben építi önmagát. Évgyűrű évgyűrűt követ, erősödik az akácerdő. Ha jön a vihar, gyökereivel belekapaszkodik a homokba, és nemcsak ő maga megáll, hanem megköti a talajt a gyökereivel, és lombjával felfogja, lepergeti s maga alá gyűri a szálló homokot. De nemcsak köti, szilárdítja, hanem javítja is a talajt. Évről évre leveti ősszel a levélruháját épúgy, mint a tavaszi virágszirompompát; az avart a tél beleáztatja a földbe és nemesedik, feljavul, erdei termőtalajjá lesz lassanként az egykor sívó homokpuszta. Ez a talajjavítás az akácerdő hálája.

Látod, így képzelem a magyar honpolgárt. Magyar föld termette, magyar anya szülte. Lélekgyökereivel belekapaszkodik a magyar kultúrába, munkájával a magyar nemzet dolgos ütemét veszi át; innen meríti kenyerét, borát, de nyelvét és szellemét is, innen szívja történelmét, innen kapja ideáljait,

Gyökerekkel a talajból; levelekkel a magyar égből, magyar égről leragyogó áldott napból. Sorsa a magyar föld s a nemzet sorsa: «áldjon vagy verjen sors keze, itt élned, halnod kell». Ő nem tanult már tíz évvel ezelőtt angolul, hogy külföldre menekülhessen, ha itt megnehezedik az idők járása; ha nyári szárazság, vagy a tél hidege a halált hozza, akkor meghal itt, de nem gondol külföldre menekülésre. Jó sorsban víg dala szól; balsorsban erő a szava, lelket tart másokban is. Forradalom, megszállás, háború, éhínség, szegénység, szégyen: mind hiába próbálja elűzni vagy távolra csalogatni innen: inségben is, halálban is itt a helye. Megköti a talajt: munkájával, verejtékével, vérével; szilárd és erős a magyar föld, mert sok millió magyar gyökér köti. És a magyar honpolgár hálája: talajnemesítés. Azon a kis ponton, ahol ő áll, erőt, bizalmat, nemességet, magyarságot sugároz rá a többi emberekre; maga erejéből kölcsön ad, ha kell; szóval és példával igazabb emberré és igazabb magyarrá igyekszik nevelni mind a többit. Szebb lesz a világ, ahol ő áll, mert ő áll ott; magyarabb lesz a haza s a nemzet egy kis darabkája, mert az ő magyarságát beleszuggerálja. Konstruktív, bízó, törhetetlen, nagyot akaró, jövőt néző, messze néző... Talajjavító!

A hazája és nemzete sorsát megosztó, vele közösséget vállaló a földhöz ragaszkodó s azt megkötő, ugyanakkor nemzetnemesítő igaz magyar ember képe éljen benned, valahányszor ezt a szót hallod: magyar honpolgár. (K)

1. Mit jelent magyar polgárnak lenni?

A messze nyugati nemzetek szemével nézve a magyar polgár: egy kis nép fia valahol az ismeretlen keleten, osztrák főhatóság alatt, Bukarest fővárossal. A nép híressége: goullash, tschikosch, tzigagne és gatia. — Közvetlen szomszédaink szemével nézve: történelmi fölénnyel reájuk nehezedő gyűlölt szomszéd; azért gyűlölt, mert különb a többinél, de azt elismerni nem szabad, tehát ócsárolni kell, mintha valamennyinél utolsóbb volna. — Trianon évtizedeiben: Európa legszegényebb, leggyengébb nemzete, amelynek csak multja van, de jövője nincsen; megszabdaltságából, kifosztottságából soha többé történelmi életre nem ébred... — Magyar szemmel nézve: «magyarnak lenni büszke gyönyörűség». Ezer éve állunk és olyan viharokat győztünk le, amelyekbe Európa bármely más nemzete belepusztult volna; tatár, török, német, Trianon után «megfogyva bár, de törve

nem, él nemzet a hazán». S a népünk Isten minden ajándékával annyira áldott, hogy, ha nem tizennégy, — hanem ötvenmillióan lennénk, akkor mi csinálnók s vezetnők a történelmet.

Ha közel hajolsz a magad sorsához, akkor rájössz, hogy *magyar polgárnak lenni: büszkeség is, feladat is, felelősség is.*

Büszke légy a multra, elmult ezer évre; Árpád vezérre, országépítő Szent István királyra, Hunyadi Mátyásra, Báthory Istvánra, Pázmány Péterre, Rákóczi Ferencre, Széchenyi Istvánra, Horthy Miklósra, gróf Teleki Pálra . . . Büszke légy arra a sok feltalálóra, kiváló tudósra, költőre, íróra, zenészre, jogászra, akiket bátran állíthatunk a Nyugat hírességei mellé. Büszke légy a fajtánk szívósságára, vitalitására, ezer év minden küzdelmén győztes, vagy mindig újra visszatalált erejére. Büszke légy a boldogasszonyos keresztségünkre, a magyar szentekre, milliók imádságos lelkére, a budapesti eucharisztikus kongresszusra. *Büszke légy a nemzet minden értékére!*

Lásd a feladatot itt a Kelet és Nyugat találkozó vonalán: ázsiai voltunkban minden ízünkben európaivá lenni és összekötő kapocsként szerepelni az európai és az ázsiai világ között. Felfogni a keletről előrajzó pusztító erőket, hogy békén élhessen, fejlődhessen a Nyugat; felszívni nyugatról a kultúrát s a kereszténységet, az előbbit magunkban egészen sajátossá, egészen magyarrá alakítani, az utóbbiba egész lélekkel beleállni, és mind a kettőt tovább vinni közeli és messze keletre, ahol a szomjas népek laknak. A multban ezt a feladatot ezer éven átt álltuk; s ha olvasunk a bombázott kölni dómról, vagy az olasz városok kultúrkincseinek pusztulásáról, fájó szívvel megkérdezzük: miért nincsenek nekünk ezeréves városaink, gyönyörű dómjaink, történelmi emlékeink? Amit mi szenvedtünk lassú morzsolásban ezer éven által, azt ízelítőben kapja csak a Nyugat a repülőhadak pusztítása által. S ha éveken át szinte csodálatosan védett minket a világháborúban az Isten, csak azért volt, mert további nagy történelmi hivatás teljesítésére tartogat. Állunk elébe! Magyar hűséggel vállaljuk, magyar becsülettel teljesítjük!

Lásd a felelősséget, amely a multban gyökerezik, és belenő a jövőbe. Felelősek vagyunk a nemzet minden értékéért: földbe rejtett, földből felnövő, vagy földön járó kincseért. Felelősek vagyunk legnagyobb értékünkért: a magyar emberért. A gyermekekért, akik népes családokban

milliószámra teremjenek és nőjenek; az ifjúságért, amely igaz hazaszeretetben nevelődjék a nemzete hű szolgálatára; a férfiakért és asszonynépért, akik családi otthonokat építsenek, s a maguk hivatását, kötelességét töretlen teljesítsék; és az öregekért, akik élet érlelte bölcsességgel tanácsot adva, irányítva szolgálják a nemzetet mindhalálig. *Felelős vagy önmagadért:* hogy minden értékedet kibontsad, hogy magadból tehetséged szerint a legnagyszerűbb férfiembert megépítsed, hogy a tudományban az elérhető legnagyobb eredményeket, és minőségileg a legjobbat elérjed; felelős állásba beleállj és minden erőddel belefeszülj a kötelesség teljesítésébe; amint teheted, megnősülj és Isten adta gyermekek során gazdagítsd élettel a nemzetedet. Hőse légy a névtelen munkának; hőse a család szolgálatának. Tudj hallgatni, ha szolgálatot jelent a hallgatás; de tudj messzehangzóan kiáltani, ha a bátrak kiáltására van szükség. Erős légy és erőt sugárzó másokra is; bízó és másokat bizakodóvá nemesítő. Azt a darabka magyar életet és történelmet, amelyet te jelentesz, emeltfejű felelősségérzettel vállald és hordozd és halhatatlan értékűvé tenni igyekezzél.

Magyar polgárnak lenni, jelent: büszkeséget, feladatot, felelősséget.

Érted-e?

Állod-e?

Úgy segítsen téged az Isten, hogy a te magyar honpolgárságodat komoly szemmel nézed és méltó igyekszel lenni reá. *(K)*

2. Névtelen dolgozók hordozzák a történelmet.

Nem jól tanuljuk a történelmet.

Királyok, háborúk, békék . . . Ez az embermilliók története igazán?

Az ember története az a kultúrfolyamat, amíg a troglodidából a huszadik század közepének fölényes embere lett. Minden, ami ezt a fejlődést előmozdítja, történelmi érték; minden, ami visszaveti, göröngy vagy akadék a fejlődés szekere előtt.

Eszerint a történelem hősei nem a diktátorok, hadvezérek, diplomaták, hanem az írók, bölcselők, feltalálók, tudósok, művészek. Michel Angelo többet adott az emberiségnek, mint Timur Lenk, és Kőrösi Csoma Sándor nagyobbat lökött előre a történelmen, mint amennyire II. Szulejmán

visszadobta azt. «Történelem» címén az emberi kultúra történelmét kellene tanítanunk; másképen látnók a mult századokat és másképen önmagunkat!

Templomok, amelyekben emberi ezerek imádkoznak; iskolák, tele gyerekkel, a katedrán tanárok és tanítók; hivatalok, az íróasztal fölé hajló százezrekkel, akik mind embertársaik ügyeit intézik; gyárak, műhelyek, áruházak, üzletek: embermilliók kezében ég a munka; kórházak, klinikák, orvosokkal és áplókkal; szántóvető falunépe százezrével kint a földeken, ahol a kenyér terem; nagy kaszárnyákban katonák gyakorlatoznak . . . Mindenütt munka, erőfeszítés, építés, haladás, fejlődés . . . Ez a történelem!

Az élet és a fejlődés szempontjából százszor többet ér az a tény, hogy Nagy István jánoshalmai kislegény megtanulta, hogyan kell leírni a bö betűt, mint az, hogy ugyanakkor Párist súlyos bombatámadás érte. Ez fekete dátum; de az a másik: egy darabka emberi haladás, tehát történelmi érték!

Ha azt mondom: tizennégymillió magyar! — akkor éreznem, látnom kell azt a tizennégymillió élő, lélekző, dolgozó, velem együtt törtető névtelen embert, amint az ő mindennapi foglalkozása vonalán valamit csinál, és tudnom kell, hogy ezekhez közöm van nekem is, a «valaminek» közte van az én munkám is. Hogy amit az elmúlt percben tett a tizennégymillió magyar, annak, összessége egy percnyi magyar történelem; és amit a most folyó percben tesznek, az ennek az egyperces magyar történelemnek a következő egyperces folytatása. Kattog az írógépem és egymás mellé sorakoznak a betűk. Amit teszek, egy kis része annak a gyönyörű *munka-szintézisnek*, amely ennek a most folyó órának a magyar története. Mert a történelmet én is élem, én is hordozom, én is csinálom itt az írógép mellett, vagy az oltárnál, vagy az előadóemelvényen, vagy az íróasztalomnál, amikor az ifjúság szolgálatában mondok vagy teszek valamit . . .

A határokra most vonul fel a mozgósított magyar hadsereg. Ugyanakkor itthon járnak a gépek, dolgoznak a gyárak, az édesanya altatja fiát, a kisdiák Fertsek-regényt olvas, a kisleány a babáját öltözteti, a hivatalokban az asztalok fölött dolgozó emberek görnyednek . . . És a honvédő munka, a hivatali munka, a gyári munka, a mezei munka, az ifjú tanulása, a gyermek játéka, az édesanyák otthoni szolgálata mind-mind összeolvad egyetlen nagy tevékenység-

szimfóniába, és ezt az óriási szintézist hívják úgy, hogy ezeknek a perceknek magyar története... Micsoda óriási *szolidaritás!* Micsoda egymáshoz tartozás, egymás kiegészítése, egymás szolgálata! És minden erőfeszítés történelmi érték, és mind az összes erőfeszítésekből tevődik össze a jelen történelme.

A történelmet névtelen milliók hordozzák és élik. A névtelen milliókkal összetartozom: együtt vagyunk: a magyarság. Nem ismerem, de szeretem őket. Egy vérből valók vagyunk: ők, meg én.

Ez a történelmi magyar szolidaritás.

Nagy magyar történelmi dátumok:

— amikor az egyetemen doktort avatnak, vagy kiadnak egy diplomát;
— amikor a fiatal jogi doktor megkezdi ügyvédnél, bíróságnál gyakorló munkáját, vagy állásba kerül s a munkát kézbeveszi;
— amikor az ifjú orvos első betegeit várja s először előzi a halált egy magyar testvére feje fölül;
— amikor új tanár áll a katedrára és szembenéz az osztállyal;
— amikor fiatal mérnök ráteszi kezét új munkakörére s intésére először indul meg gép, vagy ember;
— amikor gazdaságban vagy hivatalban megjelenik az új diplomás;
— amikor új állatorvos odaáll a magyar élő vagyon védelmére;
— amikor a gyógyszertárban okleveles új gyógyszerész dolgozni kezd;
— amikor bármely magyar munkahelyen újólag képesített intelligens magyar úr elfoglalja helyét.

A magyar történelmet névtelen milliók élik.

Te: egy a milliókból.

Történelmi fontosságú hivatásodban segítsen az Isten!

(K)

3. Politikai jogaim és kötelességeim.

Az ország ügyeit nem a miniszterelnök és a minisztertanács egyedül intézi; nem a hivatásos katonák serege egyedül védi; törvényeit nem az államfő kovácsolja. Magyarország

államformája nem diktatúra, nem oligarchia, nem plutokrácia, nem ochlokrácia, nem autokrácia, hanem alkotmányos monarchia; ami annyit jelent, hogy az ország sorsáért a felelősséget nem egy ember és nem válogatott kevesek, hanem a milliók viselik. Te egy vagy a milliók közül.

A diák még kiskorú. Ha vitatkozik, vagdalkozik, sürögforog, tüntet, ebben mindig van valami olyan zárt ablakok mögötti jelleg, mint amikor otthon politikásdit játszanak a gyermekek. Önmagában érdekes; de komikussá lesz azért, mert ők nagyon komolyan veszik, de rajtuk kívül senki más nem veszi komolyan, hiszen nincs hatása a közéletre, mert nincsen vele kapcsolata. Olyan a diákpolitizálás, mint amikor járatják, túráztatják az autó motorját, de a kocsi meg nem moccan, mert a kuplung kikapcsolva, a motornak tehát a hajtóművel nincsen összeköttetése.

De a ma még kiskorú diák fölött az élet kapuján döröm-bölő utolsó években ott áll a nagykorú férfiember közeli felelőssége. És hogyha átfut rajtad a forróság, ha arra gondolsz, hogy pár hónap mulva egyedül állsz betegágy mellett szemben a halállal, vagy hogy nemsokára hatvan csillogó gyerekszempárral kell szembenézned a katedrán, hogyan fel kellene forrósodnia a vérednek arra a gondolatra, hogy *néhány hónap mulva belekapcsolódol a magyar közéletbe teljes politikai jogokkal, kötelességekkel, felelősséggel!* A felelősséget nem csökkenti az a tény, hogy más milliókkal osztozol benne.

A «politikai jogok» kifejezés automatikusan hívja maga mellé a tőle elválaszthatatlan «*politikai érettség*» kifejezést. Az első világháborúban főleg a szociáldemokrata párt az általános választójog jelszavával bomlasztotta a magyar egységet idebent és a frontokon. Borzalmas dolog, ott kezdeni! A népmilliók politikai megnevelése az első lépés, és csak ha értenek hozzá, akkor helyezni az ő vállukra is a hazáért való felelősséget! A volán mellé nem engedik ülni azt, aki hivatalos közeg előtt be nem bizonyította, hogy ismeri a motor minden csínját-bínját; pedig ha tudatlan, legfeljebb önmagát meg a gépét, meg talán egy-két embertársa testi épségét veszélyezteti; — de a haza kormánya mellé előkészület nélkül, tudás és hozzáértés nélkül lehet engedni meg nem próbált embertömegeket? . . . Össze is tört a magyar történelem kocsija 1918-ban! Alapos tanulság!

A közéleti szereplés hozzáértést, lelkiismeretességet, történelmi és jogi tudást, nagytávlatú politikai ismereteket követel. Milyen könnyű kimondani: «aktív és passzív választójog»,

vagyis a törvényeket hozó, ország sorsát intéző parlamentbe téged is beküldhetnek ezután s a mások küldésébe neked is beleszólásod van! De hogy lelkiismereted szerint élhess jogaiddal, milyen mélyen kell ismerned a magyar alkotmányt, annak történetét és szerkezetét, a magyarság céljait, útjait, a mult tapasztalatait s a jövő feladatait! Milyen komoly felelősséggel kellene tanulmányoznod a különféle politikai irányokat és pártokat itthon és a mögöttük álló eszmei és történelmi erőket! Mint az orvos a boncolóasztal mellett, olyan biztossággal kellene állnod az állami szervezet mellett: minden csontot, izmot, ideget, zsigert ismerve, minden betegséget azonnal meglátva, és főleg: *az ideális, egészséges szervezet képét hamisítatlan a lelkedben s agyadban hordozva!* Ha nem tudod, mit és hogyan kellene csinálni, minek hogyan kellene lennie, merhetsz-e hozzászólni a nemzet dolgaihoz? Merhetsz-e operáló kést venni kezedbe, ha sem az egészséges szervezetet, sem a betegséget nem ismered? Szabad-e építened, ha nem tudod az alapvető statikus törvényeket, az anyag tulajdonságait, teherbírását, kötő- és tartó erejét? Szabad-e a politikába avatkozni értetlen, tudatlan, tisztán az ujságokból merített «közéleti bölcsességet» hordozva magadban?

Amint nagykorúvá leszel, politikai jogokkal felruház az állam. Öregdiákkorban felelős kötelességed: tanulni, tanulmányozni az állam szerkezetét, multját, problémáit, feladatait, ellenségeit, hogy ne az öblöshangú kortesek példája szerint üres lélekkel ismételgess egy-egy jelszót, amely mögött nem is tudod, mi áll, hanem felelős hozzáértéssel tedd rá kezedet a politikára!

Azt mondják, a magyar jogász-nemzet. Lehet, hogy sokan foglalkoztak a joggal, de hogy kevesen értenek hozzá, az bizonyos. Nem az tesz jogász-nemzetté, hogy őseink sokat pörösködtek, mi pedig kiállva a politikai hordó tetejére, nagyokat hujjántunk; hanem az, ha felelős lelkiismerettel tanul jogot az orvos, a mérnök, a gazdász, a tanár és mindenfajta öregdiák, aki nemsokára teljes jogú honpolgár lesz, köze lesz a közélethez, beleszól az ország sorsának intézésébe.

A felelősségre fel kell készülni!

Vedd elő a politikai térképet és ugyanúgy gonddal és ambícióval tanulmányozd, mint valamikor régen, őrsvezető korodban a katonai térképet, amikor kirándulást terveztél az őrsöddel. Hiszen ennek a magyar közélet mezejére tervezett nagy kirándulásodnak történelmi távlatai és felelős-

ségei vannak! S ha elgondolod, hogy a fiatal édesapa nem meri kezébe venni az újszülött gyermeket, nehogy durva ujjaival eltörjön benne valamit, hogyan mernéd avatatlan kézzel a nemzeted sorsát a kezedbe venni?

Első számú politikai jogod és kötelességed: tanulni a politika tudományát! *(K)*

4. Nemzetpolitika és pártpolitika.

Kiraktam az íróasztalomra magam elé egy sorozatot a politikai pártok nyomtatásban kiadott programmjaiból, vagy pártvezéreknek ezt a programmot taglaló beszédeiből. MÉP és kereszténypárt és szociáldemokraták és nyilaskeresztesek és a megújulás pártja; mellette bolsevista agitátor füzete, mellette a Turul «Magyar Káté»-ja, amely szól a felírása szerint «minden rangú, származású és műveltségű, bármely pártban, egyesületben, munkahelyen, hivatalban, felekezeten lévő magyaroknak». Mennyiféle úton akarnak az embercsoportok elérkezni ugyanahhoz a célhoz: a boldogabb magyar jövőhöz! És milyen egymással sokszor homlokegyenest ellenkező eszközökkel akarják megvalósítani ezt a nagy célt!

Elmondják ezek a programmok mindazt, amit a mai magyar életben hibásnak találnak; felsorolják a segítés lehetőségeit. Azután felsorolják az ő terveiket, ahogyan ezt a segítséget hozni akarnák a nemzet számára. Elmondják, mit tennének az Istennel és a vallással, mit az elszakított országrészekkel és azok magyar és nem-magyar lakóival; hogyan gyúrnák át a magyar alkotmányt, ha vele mostani formájában nincsenek megelégedve; hogyan fegyelmeznék meg az egyes társadalmi osztályokat és a foglalkozási ágakat; mit tennének az iparral, kereskedelemmel, pénzzel, bankkal, földdel; mit hoznak a szegény ember számára és mit hagynak meg a gazdagnak; mi a véleményük a sajtószabadságról, közéleti erkölcsről, a családról, egykéről, házasságról; megrázzák a zsidókérdést; reformálják a nevelést. Elvileg megtörnek minden rosszat az országban és az ideálisan megálmodott jót állítják helyébe.

Eddig rendben volna. De itt azután összekeverednek egészen a szálak. Mert amit jónak tart az egyik, az ellen öklét emeli három más; van úgy, hogy az egyik mint szent ígéretet hoz olyan elrendezést, amely ellen haragosan zúdul fel a többi. Van, aki az Istent segítségül hívja, van, aki bezárja a temp-

lomba, van, aki a világból is kizárná. A «jó» és a «rossz» fogalma másképen telítődik tartalommal aszerint, hogy milyen világnézeti alapon indul el és milyen színeződéssel keresi a maga világnézeti követeléseinek megvalósítását. Mindegyikben van egy sereg olyan elv, amelyet olvasva, bólint fejével az ember: ennek igaza van. Csakhogy világnézete, vallása, alap=állásfoglalása szerint másra bólint igent minden olvasójuk. És ha huszan tanulmányozzuk egy időben és mindenki vörössel húzná alá azt, amit a programmban helyesnek talál és kékkel azt, amit hibáztat, a végére olyan egyvelege lenne a vörös és kék színnek minden egyes programm, hogy az ember azon el nem igazodnék. Mert *a pártpolitikában van valami túltengő szubjektív vonás.* Minden programmban van ideális meglátás és van igazságmag, de világnézet és hatalmi csoportosulás és egyéni vagy osztályérdek szerint mások az ítéletek és mások a tervek, aszerint, hogy milyen párt zászlója alá áll az ember. Budapest képe is más, ha a Gellérthegyről, a Hármashatárhegyről, a Horthy Miklós=hídról, az OTI=felhőkarcolóról, a Dob=utcáról vagy az Angyalföldről, vagy az üllőiúti nyomortelepről nézem; és egészen biztos, hogy a más=más helyről szemlélő ember más=más intézkedéseket tartana szükségesnek és sürgősnek aszerint, hogy milyen problémákat lát döbbenve maga körül. Hát még ha a kérdéseket zöld, vörös, barna, fekete szemüvegen át nézzük!

Jól megjegyezd, hogy *minden párt programmjában* (a kommunista pártében is, a nyilasokéban is, pedig egymással homlokegyenest szembeszállnak) *van igazság=mag;* mindegyik hoz olyan gondolatokat, amelyeket érdemes lenne megvalósítani. Emellett mindegyikben van egy sereg olyan állítás és olyan terv, amelytől eldöbbenve húzódik vissza a nem hozzájuk tartozó. Azt is jegyezd meg, hogy *politikai párthoz nem egyéni érdeke, barátainak véleménye, vagy egy=egy ember iránt hirtelen támadt lelkesedése alapján csatlakozik az ember, hanem kizárólag világnézeti állásfoglalása alapján.* Megkérdezem a két géniuszt: a katolikus és a magyar géniuszt önmagában, s amely pártot magukhoz legközelebb állónak ítélnek, ahhoz csatlakozom, ha szükséges, hogy valahová álljak. Nem fogsz olyan programmot találni, amely katolikus és magyar szempontból téged százszázalékosan kielégít; ilyenkor fenntartással élsz a kifogásolható pontokkal szemben és ha megnő a befolyásod, igyekszel ezeket is a lelkiismereted útmutatása szerint igaziakká és helyesekké tenni. De a lénye=

get el nem felejted: pártpolitika terén a világnézeted az egyetlen helyes útmutató csillagod.

A pártpolitika erősen szubjektív vonásával szembenáll *a nemzetpolitika kemény objektivitása*. Vannak tények, amelyek fölötte állnak, föléje magasodnak mindenféle pártpolitikának; vannak igények, amelyeknek kielégítését minden pártnak akarnia kell és egyformán kell akarnia. (Itt ugyan elválnak és szembe kerülnek egymással az alkotó és a romboló pártok, hiszen a forradalmi alapon, destrukcióval dolgozó párt nem a nemzet érdekét nézi, sőt van, amely magát a nemzetet is tagadja és internacionális alapra helyezkedik; azonban a magyar nemzeti eszme védelmére felsorakozó, történelmi alapon álló pártok a fontos nemzetpolitikai kérdésekben találkoznak.) Ilyen objektív igények pl., hogy minél több magyar lelkű elemi iskola nevelje a kis magyarokat minél több jól képzett tanítóval; — hogy földet kapjon az, aki vérét ontotta a magyar földért; — hogy a háború súlyos éveiben kizárassék minden nemzetrontó destrukció és összetartás, szolidaritás építtessék magyarok és magyarok között; — hogy a kötelességét mindenki a munkahelyén becsülettel teljesítse, akárhogyan fordul a történelmi iránytű; — stb. *A nemzetpolitika nagy kérdéseiben pártállásra való tekintet nélkül minden magyarnak egyformán kell gondolkoznia* és minden erejével a nagy igények megvalósítására sietnie.

Milyen komoly nemzetpolitikai nevelést kellene nyujtania az utolsó évek folyamán minden egyetemnek és főiskolának! Világnézeti, történelmi, közéleti, gazdasági alapismeretek rendszeres összefoglalása és ismerete nélkül az oklevéllel az életbe lépő ifjú, akit egyetemista korában is eleget kerülgettek és csalogattak már a különböző pártok előőrsei, szinte pillanatok alatt valamelyik politikai párt vonzásába kerül, még mielőtt ideje volna talajt fogni s komoly elmélyedéssel szemlélődni a magyar életben. Az egyetem gondja lenne, hogy ne csak tudományos szakképzésében, hanem nemzetpolitikai alapelveiben is hasznossá, értékessé, építővé nevelje a magyar intelligens ifjúságot; hiszen semmiféle más szerv vagy intézmény olyan tekintéllyel, olyan komoly felkészültséggel, olyan jövőt néző felelősséggel nem foglalkozik a felnőtt ifjúsággal, mint az egyetem.

Én *minden pártpolitikát száműznék a főiskolás ifjúság életéből* és szigorúan eltiltanék mindennemű beavatkozást az aktív politikába; azonban *komoly nemzetpolitikai nevelést*

kötelezőleg adatnék mindenkinek. Ha kollokvál és szigorlatozik a szaktudománya főbb tárgyaiból, akkor kollokváljon és szigorlatozzék a magyar élet, magyar jövő, a nemzetépítés tudományából is.

Elvégre tíz év mulva minden vonalon ezek a mostani öregdiákok irányítják majd a magyar politikai életet és rajta keresztül a magyar történelmet! *(K)*

5. Valahol vár reám egy munkahely.

Ma a mérnökökért verekszik az élet. Még meg sem száradt a tinta az oklevelén, már három=négyfelé is hivogatják, belékapaszkodnak, egymásra licitálnak fizetésajánlataikkal. Édesapjának élete delén is mesebeli álomnak tűnt volna fel az az összeg, amelyet mint kezdőfizetést kap a mérnök=fia. Ugyanilyen nagy hiány van tanárokban: ezeket is tenyéren szállítanák az üresen tátongó katedrákra. (Csak az állam nem olyan bőkezű az anyagi szolgáltatásban, mint a vállalatok.) Orvost hív a falu. Szakképzett ember után kiált a föld. A háborúban felgyorsult élet és a visszatért magyar területek igénye hihetetlenül kapóssá tette a diplomás embert.

Egy igazságot fogj meg és szögezd le magad elé; azután hajolj rá erre az igazságra és rajta keresztül nézz ki az életre: *valahol vár reám egy munkahely!* Emberek jönnek=mennek, dolgoznak, akiknek hamarosan te leszel a vezetője; betegek nyögnek s várják az orvost, aki te leszel; gyereklelkek nyílnak s ezer kérdőjellel néznek az élet felé, ahonnan te jössz és hozod a kérdőjelek megoldását; harcolni kell a mások ügyében, ítélni kell a mások bűnös tettei fölött, aktatömegeknek neki kell ülni és feldolgozni őket, mert minden akta mögött egy=egy darab élet, amely áll, míg az akta el nem intéződik . . . Valahol vár reád egy munkahely. Ügyeknek, embereknek, a magyar közéletnek szüksége van rád azon a helyen. Összeszűkül a látóhatár, eltűnik minden egyéb, és mint amikor a reflektor összpontosított fénye élesen megvilágít egyetlen tárgyat, úgy áll előtted fénybeborítva az a munkahely, amely téged vár.

Mennyivel más színezésű mindjárt a tanulásod, mint addig, amíg csak a diák szemével nézted! A harmadéves orvostól hallja az ember azt a nagy, boldog meglepődést, amikor élő betegek világával kerül szembe és egyszerre élményszerűvé lesz mindaz, amit tanul. Azt mondtuk ott:

életíze van már a tanulmányainak. Itt viszont, az élet kapuját döngetők sorában, kimondottan *életcélja áll már előtted a tanulmányoknak;* eleven értékké válik benned minden. Látod a felhasználása formáját; felállnak a betűk és a sorok a könyvben és mögöttük ott lüktet az igazi élet, amelybe a te tudásod majd belemélyed és alkot, javít, bont, különbbé teszi a világnak azt a darabkáját, amelyhez küldetett.

Mert az öregdiák tanulásába először cseng bele igazán a *küldetésnek* zenéje. A hivatásodat eddig is öntudattal ápoltad és nagyra tartottad; most azonban egyre világosabbá válik előtted, hogy *küldetésed van egy darabka élethez.* Felfűtve, ezer kinccsel gazdagon, szinte toporzékolsz és alig várod, hogy a kincseidet kiönthesd azokra, akik reád várnak. Úgy állsz, mint a tarisznyás ember, akinek degeszre töltött táskájában alig fér az a sok jó, amellyel az egyetem megtöltötte, de amelyet már ő maga is alakított, gyúrt és tökéletesített. Van ebben a küldetéstudatban valami türelmetlenség, szomjúság, tettrevágyás. Jaj, csak már indulhatnék! Hív az élet, sietni, sietni, sietni muszáj!...

Ez a belső felfűtöttség emeli ki élesen előtted *az egyetemi tanulmányokon fölülmeredő egyéni vonását az előkészületednek.* Nem elég, ha az egyetem egyformán kiadagolja mindenkinek a tudományt, és uniformizált, sablónos tudástartalommal indul el minden orvos, vagy minden mérnök a munkára. Az egyetem csak a nyersanyagot adja; abból te magad, egyéni készségeid, tudásod, megfeszített munkád hozzáadásával dolgozod ki a te élet-rakományodat. Mint amikor édesanyád a kenyér nyersanyagát összerakja: csak úgy tesz bele lisztet, vizet, kovászt, sót, nem-tudom-mit, mint mások, de maga dagasztja, maga süti, és az édesanyánk kenyere jobb minden más kenyérnél a világon. Egyéni íze van. *A te tudásodnak is egyéni íze van.* Egyes dolgokat másképen csinálsz, jobban csinálsz, mint akármelyik más kollégád. A Küldetés színe előtt dolgozod fel magadban a tudományodat és teszed egészen egyéni ízűen sajátoddá.

Valahol vár reád egy munkahely. Ma még: «egy szigorló». De amint megkaptad az okleveledet, akkor hamarosan nem «egy orvos», «egy tanár» többé, hanem «a szombathelyi kórház alorvosa», vagy «latin tanár a zombori gimnáziumban». És rögtön neve, arca, életkerete van a hivatásodnak.

Egy munkahely . . . Ahol megveted a lábadat és el= indulsz — az élet meghódítására. Mert ahogyan a növénynek termőtalajra van szüksége, hogy kibontakozhassék, úgy *az embernek az élet meghódítására munkahely és munka= alkalom kell.* Első munkahelyedet úgy nézd, mint a gond= viselő Isten ajándékát. *(K)*

6. A létra legalsó fokán kell kezdeni.

Régi problémánk a fiatal orvosnemzedékkel, hogy amikor hat és félévi szaktanulmányok elvégzése után kezükben az oklevél, alig akad olyan, aki hajlandó falura kimenni: mind itt maradna Budapesten. A falu várja az orvost, de míg a fővárosban minden utcában négy is akad, addig odakint négy falunak sincsen néha egy orvosa. Olvasom, hogy a fascista Olaszországban a diplomája el= nyerése után két esztendőt falun kellett hogy töltsön az orvos, és csak azután gondolhatott arra, hogy városban telepedjék le. Nem tudom, így volt=e, nem is lényeges; a fontos csak az, hogy ha ilyen rendelkezést kellett hozniok, akkor a probléma ott éppen olyan élő volt, mint minálunk.

Az egyetemi ifjúságot manap eléggé elkényeztetjük. Jól felszerelt kollégiumokban lakhatik; tandíjat, hacsak kissé iparkodik, alig fizet; annyi az ösztöndíj, segély, menza és támogatás, hogy valósággal meg lehet élni abból, ha valaki diák. Lehet, el is puhulnak kissé; de mindenesetre meg= nőnek az igényeik és *nem szívesen kezdik az életet mélyebben lentről, mint ahol diákkorukban álltak.*

Pedig az életet legalulról kell kezdeni.

A világháború esztendői elkényeztetnek hatalmas kezdő= fizetésekkel, nagyszerű előnyös szerződésekkel. Az óriási módon megnövekedett termelés sok embert szív fel és a nagy kereslet megemeli a diplomás ember pénzértékét is. De mi lesz, ha elmúlt a háború, s áttérünk majd a béke= üzemre? Megint a második trianoni évtized hét szűk esztendője jön reánk, amikor az állástalan diplomások és a harmincéves vőlegények problémája súlyos keresztként nehezedett az országra? Ez az elkényeztetett és kissé fel= legekben járó ifjúság nem fog=e összetörni akkor?

Az életet legalulról kell kezdeni.

Nem az a fontos, hogy hangzatos cím, magas összegű fizetés, összkomfortos lakás és mindenféle juttatások tegyék jómódúvá az embert huszonöt éves korában. *Az a fontos,*

hogy valahol megtalálja a maga munkahelyét, ott megálljon, talajt fogjon, és kezét rátegye a munkára.

Természetes az, hogy a fiatalság kerüljön falura, vidékre. Magános ember, aki most kezd. Vőlegény, majd fiatal házas, aki addig is, míg ketten vannak, tovább is, ha majd hárman és négyen lesznek, befelé-életet él a családjában és nem hiányzik semmije. A városba húzódás akkor lesz aktuális, ha megnőnek a gyerekek és középiskolába kell adni őket; ez azonban legalább tizenkét esztendő a diploma elnyerése után. A fővárosba igyekvés akkor lesz alapjában megokolt, ha egyetemre, főiskolára jönnek a gyerekek. Ez azonban két évtizedet enged odakint a vidéken. Ezalatt valóban megérhetik az ember arra, hogy most már az ország szívébe igyekezzék.

Ne gondoljátok, hogy szerencsétlenség az, ha az ember falusi házban lakik, a kútról maga hozza a vizet a kőpadlós konyhában felállított fürdőkádjába, és ha egy napig esik az eső, csizmát húz, úgy megy át az utca tulsó oldalára. *Az egyszerűbb élet, a mindennapi küzdelem, amelyet kevésbbé könnyít meg a raffinált sok kényelmi berendezés, megkeményíti az embert és jobban az élethez edzi.* Éppen így az alacsony kezdőfizetés nem katasztrófa. Kell egy olyan időszak, amikor érték a pengő is, meg a húszfilléres: megszámolják, kétszer is fel-feldobálják, újra zsebre teszik, mielőtt kiadnák. Aki garasoskodott, lemondani tanult, mert sok mindent nem tudott megvenni magának, amit nagyon megkívánt, és aki ismerte az ablakon itt-ott bekukucskáló szükséget is a maga tisztességes szegénységében, az sokkal keményebb ember lesz később, és okosabban tudja majd beosztani, felhasználni a bővebben csorgó fizetést, mint az, aki mindjárt magasan kezdte. Én, megvallom, sokszor aggódom a nyolcszáz és ezerpengős kezdőfizetéssel induló mérnökeinkért: ha nagylábon indulsz, mi lesz veled, emberke, a szükség éveiben?

Figyelem a magam népét, a papokat. Akit újmisés korában nagyon kényeztetnek, nagy szónoknak kikiáltanak, hölgyek körülrajonganak, abból ritkán lesz keményvágású apostol-pap. — Aki nagyon korán könyveket ír, annak könyveit egyhamar elfelejtik, mert kevés bennük a maradandó érték; a túl korán íróból komoly súlyú író nagyon ritkán lesz. — A fiatal arisztokrata, akiből a béke éveiben, vagy az őrségváltás idején hamarosan vezérigazgató lett, ritkán volt hasznára a vállalatnak; inkább cégére volt, mint

igazgatója. Mert az életet minden vonalon legalulról kell elkezdeni. Az ember fokozatosan érik meg az évek multával s amint a ranglétrán, vagy hír-létrán felfelé halad, minden fokkal érettebb és értékesebb dolgozót nyujt önmagában a magyar életnek. Ezek a lassan felfelé törők nem lesznek elbizakodott, nagyzoló, üresfejű bohócai az életnek, — amit nem mondhatok el ilyen biztossággal minden fiatalról, akit érdeme nélkül túl gyorsan emelt magasba a konjunktúra.

Nemcsak ránk kényszerített szükségesség, élet diktálta gyakorlati szabály az, hogy alulról kell kezdeni az életet, hanem elméletben is, elvileg is ez válik javára az embernek.

Minden munka értékes, minden munka szép, minden állás tisztességes. Az igazi férfinak nem az az ambíciója, hogy az állása, címe adjon neki megbecsülést; *ő akar becsületére válni, és fényt, értéket adni az állásnak*, amelyet az élet nyujt számára. De ezt a bölcsességet is csak az érti meg, aki alulról kezdte, és maga emberségéből emelkedett feljebb.

Álmaid a földön járjanak, nem fogsz keservesen felébredni. Terveidet reális alapra építsd, nem fognak összeomlani a légváraid. Úgy rendezd be életedet, hogy lépésről lépésre törsz majd felfelé. Boldog ember leszel, mert elégedett. *(K)*

7. Protekció és egyéni égretörés.

«Self made man» — volt az amerikaiak emberideálja: az ember, akinek nem segített senki, hanem önmaga erejéből csinált embert magából. Ebből a fajtából kerültek ki a milliomosok.

A magyar nemesi fiatalságnak egyidőben az az ember volt az ideálja, aki maga semmit sem csinált, hanem rokonai és összeköttetései révén emelkedett jó pozícióba. Ezt az emberfajtát hívták úrnak. Ebből a fajtából lett a magyar élet egyik legnagyobb ballasztja.

Az igazság valahol a két véglet között a középen van.

Nagy hangon, hol keserűen, hol fölényesen, sokat beszéltek utóbbi években a protekció ellen. Volt nagy hatáskörű úr, aki kimondta, hogy nem tűr semmiféle ajánlást: elveszett az ügye annak, akinek érdekében protektor szólal meg. Ez is véglet. Épúgy nincsen igaza, mint a másik nagyhatáskörű úrnak, akinél az embert és írásait meg sem nézték, csak azt, hogy ki áll mögötte.

Lássunk tisztán.

A protekció önmagában helyes és szükséges. Akinek bizonyos munkakörhöz emberre van szüksége, nagyon sokszor azt sem tudja, honnan vegye, hol keresse; még kevésbbé tudhatja, hogy akit alkalmaz, megfelelő-e a feladatra. Hányszor becsapódik, próbálgat, cserélget, és közben szenved maga az ügy. *Felelős szavú, komoly ajánlóra nemcsak a pártfogoltak, hanem maguk az állást kínálók is rászorulnak.* Évenként végez harminc-negyven szentimrés a kollégiumban: elsőrendű és másodrendű, itt-ott harmadrendű emberek. Ha felelősséggel ajánlom könnyebb-nehezebb helyre, ahol, ítéletem szerint, megállnák a helyüket, az illető állást-nyujtók megnyugodva, aggodalom nélkül felvehetik őket, mert tudják, hogy én nem hazudom és nem csalok. Ha én keresek embert bármilyen állásra, megkérdezem azokat, akik értenek hozzá: nincs-e alkalmas emberük, akit ajánlhatnak. Szóval az átkos protekciót szolgáljuk mindkét oldalon, — de magunk megelégedésére és az ügy hasznára.

Igazságtalan protekció bűn és hiba. Ha felelőtlenül ajánlgat valaki csak azért, hogy egy pártfogoltját elhelyezze, és nem is gondol reá, hogy alkalmas-e az illető arra a feladatra, akkor az ajánló is, a pártfogoltja is lelkiismeretlen fráterek. *Ha protekció folytán érdemtelen ember kerül* egy állásba, és kiszorít onnan nála százszor értékesebbet, aki azonban nem bírja a versenyt az ő protektorával, akkor is igazságtalanság történt. De ugyanígy igazságtalan az ajánló, ha *felelőtlenül kínál valakit*, akiről azt sem tudja, ki, s mit ér, csak talán annyit tud róla, hogy egy jó ismerőse kéri elhelyezését, vagy csak azt tudja, hogy ez is az ő felekezetének tagja. Mert az igazi ajánlás mindig felelősséggel történik: «*Én ezt az embert ismerem, tudom, hogy megfelel ott, ahová ajánlom, magam becsületével állok jót érte!*» Így szabad ajánlani!

Hirhedett volt a magyar «urambátyámos», «kérlekalásan»-rendszer, amely értéktelen protekciós alakokkal töltött meg hivatalokat. Ezt a rendszert, szerencsére, elsodorta az idő, és hamarosan a maradványait is elsodorja majd. Híres mostanság egyes felekezetek bámulatos összetartása, akiknek minden állásra van jelöltjük és addig-addig járnak utána, míg mindenféle elhelyezik a maguk embereit. Szolidaritás szempontjából nézve elsőrendű teljesítmény és követendő példa; — de az igazságosság erkölcsi törvényébe súlyosan beleütközik. Hogy is mondja az angol? «The right man on the right place»: minden helyre megfelelő embert! Ha a

protekció ezt a törekvést szolgálja, akkor áldás a nemzetre s jövőt építő erő.

Amikor a magad jövőjét álmodod, a protekciónak ne juttass benne nagy szerepet. *A magad ereje, tudása és teljesítményei legyenek a szárnyak, amelyek téged felemelnek, ne jóakaróid közbenjárása.*

Általában egy momentumra nagyon vigyázz. *A protekció tulajdonképen bemutató intézmény:* arra jó, hogy az embert megismertesse azzal, aki állásra megfelelő munkaerőt keres, és hozzásegítse az álláshoz. Amint azután bekerült és talajt fogott, a protektor visszahúzódik és megnémul: megtette kötelességét. Legfeljebb csendes aggodalommal figyeli védencét, nem hoz-e szégyent reá. De már a további előhaladását kizárólag a maga erejéből kell kiverekednie a megsegített ifjúnak. Arra sem számíthat, hogy ha hibát követett el, majd eljön az ő nagyhatalmú protektora és elsimítja a dolgot. Nem volna tisztességes eljárás, sőt egyenesen visszaélés volna a bizalommal és megsértése az igazságosság törvényének, ha a pártfogó tovább is lendítgetni akarna a beprotegált fiatalember helyzetén, vagy, ami annál rosszabb, elnézést akarna kierőszakolni számára olyan esetben, amikor hibázott és büntetést érdemel. A protektor bemutatta őt, — a többi a saját feladata. Ha gyengének bizonyult, pusztuljon és jöjjön más, nála erősebb; ha hitványnak bizonyult és vétkezett, vezekeljen, vagy ha úgy igazságos, pusztuljon, és jöjjön helyébe más, nála tisztességesebb. De a protektor ne álljon a munkaadó és a munkavállaló közé, ha ezeknek egymással akadt ügyük.

Akárhogy is nézzük, nekem a self made man jobban tetszik, mint az, akit a protekció emelt magasba. Neked nem? *(K)*

8. Reformnemzedék.

Látod a magyar közélet hibáit.

Eddig is sokat láttál, olvastál is, hallottál is. Amíg az ember fiatal, a más hibáit roppant élesen ítéli meg, mert az öregebbek bölcs megértése nem tompítja még le az ítéletét. Eddig azonban inkább elméleti volt a kritikád. Úgy nézted a magyar közéletet, mint ahogyan fűtött szobából nézi az ember a kint tomboló zivataros esőt: látja, tudja, de önmagát nem hozza vele kapcsolatba. Most azonban, amikor az élet kapuját döngeted, reálissá súlyosodnak előtted a dolgok,

mert *félig készen is önmagadat keresed odakint és minden megfigyelésedet kapcsolatba hozod önmagaddal.* Igy sokkal szubjektívebbek lesznek az ítéleteid, és erősebb a nyomukban járó érzelmi hullámverés is.

Éppen *ez az erősödő szubjektív vonás jelentősen csökkenti a kritikáid igazságos voltát.* Élesebben ítéled meg az idegen hivatásbelieket és elnézőbb vagy a magad branche-ával szemben. Megbocsátóbb és elnézőbb vagy azokkal, akik rokonszenvesek előtted, vagy pláne segítettek rajtad, és keserűség vegyül az ítéletbe, ha olyanról szólsz, aki elutasított vagy kemény volt hozzád. Ezek emberi vonások, és erősen emberebb-embernek kell lenned, ha a túlságos alanyiság hibájába nem akarsz beleesni.

A közélet sok súlyos hibájának megítélésénél egyre vigyázz nagyon. *Magtalan és értéktelen a csupasz kritizálás,* amikor ridegen megállapítod, hogy ez és ez nem jól van, ezek az állapotok tarthatatlanok, ezek az emberek ilyen büntetést érdemelnek. *Konstruktív ember azonnal megoldáson gondolkodik:* hogyan lehetne jobban? És a bírálat maga háttérbe szorul, mert annak negatív csengése helyett őt túlnyomóan a pozitív irányú helyes megoldások foglalkoztatják.

Ez az igazi reformnemzedék. Ennek a szónak azért volt egyidőben olyan gúnyos mellékcsengése, mert az ifjúság csak kritizált, ócsárolt mindent, de a legmesszebb határ, ameddig eljutott, a fenyegetés volt: Várjatok csak, majd ha mi jövünk, másképen lesz itt minden! — Nesze semmi, fogd meg jól! Frázis! Az igazi konstruktív ifjúság komoly elmélyedéssel tanulmányozza a sok hibától terhes közéletünket és minden hibájának ellenszerét, bajainak orvosságát, tévedéseinek helyes megoldását keresi.

Látod a magyar közélet hibáit. Minél közelebb nősz hozzá, annál élesebb szemmel látod s annál több részletet fedezel fel benne. Mindent észrevenni, mindent megfigyelni, a hibák gyökerét is megkeresni, elharapódzásuk okait kutatni . . . *Felelős studium legyen számodra a mai felnőttek élete.* Tanulmányozd azért, hogy alapjában értsd a hibákat és majd a magad életében kikerülhesd őket. «Más kárán tanul az okos». Felnőttek hibájából tanul, okul az intelligens, jövőt vívó ifjúság.

Ehhez a tanulmányhoz másik is járuljon, sokkal felelősebb: *megálmodni a jövőt, vagyis ezt a mai világot, de hibáitól megtisztítva,* és a félmegoldások és elrontott ügyek helyébe az ideális, helyes megoldásokat dolgozva. Terveid legyenek,

gondolataid, meglátásaid, és a lelked mélyén komoly elhatározások érlelődjenek. *Reformnemzedék : a megreformált, megjavított magyar életet magában hordozó.*

Igy méltó hozzád és így méltó a magyar élethez. Mert kritizálni sokan tudnak, építeni annál kevesebben. Te építő, alkotó magyar légy! Ez a hivatásod és felelősséged! *(K)*

VI. Jellemépítés mindhalálig.

Föld mélyében kicsi magból csira bukkan elő. Belső növekedés bontja, szorítja. Átverekszi magát a földkérgen és megjelenik az üde hajtás a nap ragyogó fényében. Tovább nő, teljesedik; a kis facsemetében az élet üteme dübög s megállás nélkül építi tovább. Évről-évre újabb évgyűrű; tavasz, nyár, ősz, tél mind meghozza a maga feladatait és a maga eredményeit. Faóriás lesz belőle, de meg nem áll; az évgyűrűk még mindig szaporodnak, a fejlődés feltarthatatlan. Mert ha a fejlődés egyszer megállt: ez a halál első érintése.

Minden élőnek törvénye ez a halálig való pihenéstelen fejlődés. Az élő természet nem ismeri a stagnálást: ott van fejlődés és van romlás; van életerős bontakozás és van haldoklás. És a halál lényege voltaképen ennek az építő élet-energiának kiapadása, vagy lassúbb-gyorsabb elpusztulása a betegségcsirák elhatalmasodása következtében.

A lélek nem ismer halált. Amikor a test-hüvely kimerült és a halálban lebomlik róla, akkor a lélek folytatja életét, de kiszélesedett horizonttal, magasabbrendű természetfölötti vonalon, Istent színről-színre látva s az örök boldogságban vele egyesülve. Itt tehát az építés törvénye átível a végtelenbe. Öreg ember, beteg ember lelkileg egyre építi önmagát, hiszen a betegség-csírák vagy a vitalitás csökkenése a lelket nem érintik.

Ebből látszik, hogy rossz címet adtam a fejezetnek, mert nem «mindhalálig», hanem «mind a végtelenig» kellett volna írnom. Csak a Végtelen érintése az, amely a lélekben a további emberi fejlődést megállítja; ez pedig logikailag egy lépéssel tovább van a halálnál.

Ebből az okoskodásból egy tény a fontos, amely megkell maradjon benned és nyugtalanná tegye azt a hátralevő ötven-hatvan évet, amelyet talán még ad neked az Úr. Lélekbontásban, jellemépítésben nem jelent határkövet az érettségi bizonyitvány, nem szüntetti meg a további feladatokat az oklevél; de a házasság napja, vagy az első gyer-

mek születése, vagy a legkisebb gyermek doktorrá avatása sem mentesíti az embert a további feladatoktól.

Jellemépítés mindhalálig! Egészen addig, míg Isten azt nem mondja a hozzá érkezett léleknek: Állj! (K)

1. Nincsenek befejezett emberek.

A gyermek kőkockából várat épít. Felnéz ragyogó szemmel és azt modja: Kész!

A férfi arca verejtékével építi házát. Letörli verejtékét, belenéz asszonya szemébe és azt mondja: Kész!

Minden mesterember és minden művész eljut egyszer oda, hogy a remekműről leveszi kezét és azt mondja: Kész!

Csak maga az ember önmagával nem lesz készen soha.

Az ember életét mérik bölcsőtől koporsóig. Vagy mérik a fogamzás pillanatától, édesanya méhétől a halálig. Tévedés! Az ember kétszer születik és életét három fázisban éli végig, azazhogy nem végig, hiszen nincsen soha vége. Első életfázisa: 9 hónap az anyaméhben; második fázis: évek sora a földi vándorlásban; harmadik fázis: természetfölötti örök élet Isten kebelén. Az első kettő között áll az első születés: bekopogtatás a földi lét kapuján; a másodikat és harmadikat összeköti a halálnak nevezett második születés: bekopogtatás az örökkévalóság kapuján. Kezdet van, de vég nincs; közben pedig meg nem álló, szüntelen fejlődés, illetőleg hullámzó vonalú küzködés előre.

Az embert sokan nevelik. Elkezdte édesanyja a bölcsőben; apja segítette. Nevelték a testvérei. Aztán jött az iskola a maga közösségi nevelésével. Aztán jött a leány, aki a maga számára férjet formált belőle. Mint asszony folytatta a munkát: egész-embert formált a férjéből. Aztán jöttek a gyermekek és nagyon sokat neveltek az édesapjukon. Közben súlyos kézrátevéssel állandóan nevelte az élet, a történelem, a társadalom. Végül már az unokái nevelgették a bölcseségbe merült öreget. És utolsó nevelője, aki kezdettől melléje állt, de csak akkor nevelhette, ha ő maga hozzáfordult: a lelkiatya, aki az Isten erejét közli. Nagyon sokan nevelik az embert; élete utolsó percéig nevelik. Mert nincsenek befejezett emberek.

A negyedik elemista milyen öntudattal nézett év végén a harmadikosra: én jövőre gimnazista leszek! Itt legnagyobb volt s tiszteletnek örvendett; ott alulról kezdi, mint legkisebb. — A nyolcadikos gőgje kibírhatatlan, hiszen egy

egész diáktársadalom élén jár. Aztán egyszerre új lépcső jön és ő legalulról tör fölfelé, mert a gólya az egyetemen a leg=utolsó. — A szigorló csúcson jár: alatta az egész ifjúság s 22—25 esztendő. Aztán mozdul a kép és a fiatal diplomás a legkisebb a felnőttek társadalmában: semmi még, de minden lehet belőle. És lesz fiatal házas és újra meg újra «új seprő, mely jól seper.» Mert *az életnek egy=egy fázisát befe=jezi az ember, de csak azért, hogy alulról kezdje a közvetlen fölötte levőt.* Mint a terraszos kertgazdaság munkása.

Nincsenek befejezett emberek. Diplomával a kezedben te sem vagy az. Nyisd ki lelked nevelésre; feszítsd akarato=dat, hogy különb légy holnap, mint ma voltál. *Az önnevelés nem gyerekélmény, hanem örök=emberi kötelesség.* Nyiss lelket a papnak, akit lelkiatyának mondasz. Nyiss lelket a leánynak, akit majd asszonyodnak nevezel. És az élet súlyos érintései számára is lelket nyiss, mert fejlődnöd, nevelődnöd kell halálig.

És ebben a nevelődésben a család és a haza csak részlet=motívumok. Legfontosabb az, hogy maga az Isten akar nevelni téged, a megváltott embert, a maga kegyelmeivel, szentségi érintéseivel. Különb katolikussá lenni! Ebben benne van a különb magyar is, a különb férj és családapa is, a különb dolgozó ember is. Mert minden földi viszonylatnak alapja az az egy, amely téged Istennel állít szembe; hozzá rendeződnek mind a többiek.

Öregdiák, tovább előre az önnevelés munkájában!

(K)

2. Emberek az Isten tenyerén

Parányi emberke indul el az élet országútján. Nem jár még, viszik, hiszen pólyába takart kicsi lábai el nem bírnák a gyenge testet. Az érzékek még alusznak és alszik a lélek.

Templomba viszik, édesanyja csókjával arcán. Kereszt=anyja karján szendereg. Nem sejti, hogy nagy dolgok történ=nek vele. Melléje lép Isten feketeruhás embere, a katolikus pap; csodálatosan mély és szép szertartás után keresztalak=ban vizet csorgat a fejére: «*Én téged megkeresztellek az Atyá=nak és Fiúnak és Szentléleknek nevében!*» — A kicsi ember el sem indult, máris hozzáhajolt az Isten, tenyerére vette, keresztség szentségében a megváltás részesévé tette, fiává fogadta. Ettől kezdve az ember Isten tenyerén pihen; a Gondviselő áldó keze védően borul föléje. Elviszi magával

a kötelezettséget: meg kell keresztelnie, keresztényhez méltó módon megélnie földi vándorlása minden élményét, tudatosan élnie a megváltott ember életét. Megszentelő kegyelmet és segítő kegyelmek áradatát adja hozzá az Úr.

Múlnak az évek, cseperedik a gyermek. Már tudja a jó és rossz közötti különbséget; már ismeri Istent és megérti Krisztust a maga tiszta gyermek-eszével. Isten feketeruhás embere, a katolikus pap *odaállt eléje az iskolában* és tanítgatni kezdte Isten tudományára s kegyelemmozgatta igazi életre. Amikor pedig a lelkiismeret bűnről, rosszról vádolva nyugtalankodni kezdett, akkor új nagy élmény vált lelkiekben szükségessé. A halálos bűnbe esett emberrel nagy baj történt: ficánkolt, rosszalkodott s végre is leesett az Isten tenyeréről; alatta kinyílt a Kárhozat. Segítségért kiált, kapaszkodni szeretne valakiben, hogy szabaduljon, újra éljen. Isten embere, a katolikus pap most lila stólával nyakában várt reá a gyóntatószékben és ő nem hiába kapaszkodott görcsösen a lelkiatya stólájába: elhangzottak fölötte a szabadító szavak: «*Én téged feloldozlak bűneidtől az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében!*» Ettől kezdve életének állandó biztosítója, elevátora, a lezuhant kereszténynek Isten tenyerére visszahelyezője lett a bűnbánat szentsége ...

A szeretet egyesülést kíván; az ember éhezi és szomjazza Krisztust. Szentmisében a nagy áldozat felújításában sokszor volt már találkozó élménye; de nagyobb közelséget keres a lélek. Isten feketeruhás embere, a katolikus pap újra eljön és az Oltáriszentségben Krisztust nyujtja neki eledelül: «*A mi Urunk, Jézus Krisztus teste őrizze meg lelkedet az örök életre!*» Isten meleg tenyere újra reáborul és kezéből különleges szentségi kegyelmek sugároznak a keresztény lélekre. Jó nekünk itt lennünk! A szentáldozásban most már élete végéig nem szűnő Isten-élményei lesznek: találkozások a Mesterrel.

Múlnak az évek. Elfutott a gyermekkor; a kamaszkor váltásakor a férfivá fejlődés viharzónája ragadja meg a fiút. Válságok, új problémák, súlyos, nagy küzdelmek ösztönökkel, erőkkel és gyengeségekkel. A fejlődésnek, emberépítésnek életet eldöntő feladataira új érintéssel készíti elő fiát az Isten. Most nem az egyszerű feketeruhás jön, hanem maga az apostolok utóda, a Püspök hajol föléje, hogy a bérmálás szentségében «*megjelölje a kereszt jelével és megerősítse az üdvösség krizmájával*» a kamaszkori viharok elviselésére.

Megint ráborul Isten tenyere s a szentségi kegyelmek úrrá teszik az élet problémái fölött.

Aztán elmúlik a kamaszkor is, el az ifjúkor és a Férfi beleáll az életbe. Hivatása vonalán dolgozni kezd, közben megépíti családi otthonát és bevezeti felségét. Az otthon útja Isten oltárán keresztül vezet, hiszen a házasélet, gyermeknevelés, hűség súlyos válságain csak úgy tud áttörni az ember, ha ebben Isten kegyelmei egész rendkívüli módon megerősítik. Hogy is merhet valaki házasságot kötni a házasság szentsége nélkül, amelyben Isten kezéből különleges szentségi kegyelmek áradnak reá s adnak erőt, szeretetet, türelmet, szenvedés-bírást, idealizmust? Isten feketeruhás embere, a katolikus pap, az Egyház nevében két kérdést tesz fel először a vőlegénynek, azután a menyasszonynak s igenlő feleletük életszövetség kötésére, hűséges szeretetre a *házasság szentségének* kiszolgáltatását jelenti. A katolikus családi otthon fölé Isten keze borul s belőle különleges szentségi kegyelmek bősége árad a házasfelekre, hogy igazán Isten eszköze lehessenek hűségben, emberteremtésben.

Akinek lelkében pedig az apostol hivatását ébreszti fel az Úr, s elhívja magános embernek, otthonokon kívül vándorló örök-apostolnak, az előtt újra az apostol-utód püspök jelenik meg s az *egyházi rend szentségében* emberfölötti, magasabbrendű életre és szolgálatra keni fel őt a szentség ősi szavainak kíséretében. És attól kezdve ő maga is Istennek feketeruhás embere, katolikus pap, modern idők névtelen, hősi apostola.

Évtizedek múlnak, a férfi vállán viszi a történelmet, erejével támasztja meg a családi otthont, emberteremtésben annyiszor volt Isten munkatársa, ahányszor csak kívánta az Úr. A jó harcot megharcolta, a futást elvégezte . . . S amikor eljutott az út végére és a Halál őfelsége nehéz harca szorítja szívét, mégegyszer eljön Isten feketeruhás embere, a katolikus pap, hogy akit az élet különböző nagy feladataira és harcaira mindig különleges kegyelmekkel erősített, azt a halál küzdelmére is felkenje az Úr. A *szent kenet* ünnepi nagy feloldozás mégegyszer minden bűneitől, amelyeket életében szemével, fülével, ajkával, kezével, lábával, nemzőszerveivel elkövetett. S aki szépen élt, szépen hal meg: aki életében mindig Istent szolgálta, Isten szolgájaként megy át az örökkévalóságba.

És míg a temetőben egy sír mellett áll Isten fekete-

ruhás embere, a katolikus pap és a gyászoló hozzátartozókkal imát mond a megboldogultért, Isten magához öleli hű fiát, akit egész életén át a tenyerén hordozott.

Te, öregdiák, nem szép így az élet? *(K)*

3. A férfit fenyegető veszedelmek.

Most ne betegségre, autókarambolra, háborús bombaveszélyre gondoljatok, hiszen ezek minden emberfajtának állandó veszedelme. A férfi különleges veszély-fészkeket hordoz magában.

Fenyegeti a gőg, az erejében, sikereiben elbizakodottság, önmagának túlontúl nagyra értékelése. — Orvossága: igazi keresztény alázatra nevelés, minden tevékenységéhez Isten segítségének fohászos kérése, minden sikernek és jónak Isten előtt való hálás megköszönése. Még ha úgy érzi, egészen önmaga vívott ki egy eredményt, akkor is köszönő hálával hajlik Isten elé. Mert ha Isten nem adja a növést eszközlő életerőt, mit érne akkor a kertész minden fáradozása? Minden sikerben Isten keze benne van. Ha ezt a lélekben alázatot nem képes magába dolgozni, akkor majd az élet jön és néhány súlyos fejbeveréssel fokozatosan összetöri, úgy gyógyítja ki a gőgjéből.

Fenyegeti a megtorpanás, letörés. A férfi nem tud úgy szenvedni, mint a nő: sokkal gyengébb, türelmetlenebb, gyávább, semhogy olyan hősi szenvedést állhatna, mint mondjuk egy édesanya a szülés óráján. De lelkileg sem tud úgy ellenállni. Nem akkora a teherbírása, mint a nőé; nem akkora a ruganyossága sem, hogy csapás után azonnal fel tudna emelkedni s újra kezdeni. — Orvossága: behúnyt szemmel hit a Gondviselésben és minden dolgában Istenre támaszkodás. Béketűrő Jób erejével fogadni Isten kezéből jót és rosszat. Emberebb-emberi, komoly katolikus lélek erősíti meg úgy a férfit, hogy az életben rázúduló minden vihart álljon és ne legyen sötétté, se gyengévé, se ronccsá.

Fenyegeti a szexuális szabadosság és könnyelműség. Van abban valami félelmetesen veszedelmes és fenyegető a jövőre nézve, ahogyan az egyetemi hallgatók polygám udvarlása, leányokkal játéka folyik. Vagy abban a természetes gátlásnélküliségben, ahogyan egy-két találkozás után már rátérnek a csókra és bizalmas érintésre. Abban a mindenütt prédát látó kalózerkölcsben is sok veszély rejlik, amellyel az egyetemi ifjúság a női nemet nézi és minden leányt szájára

vesz. Nagyon komoly asszonynak kell lennie a feleségének, hogy ezt a nevelése folytán csélcsap és könnyelmű embert egészen lekösse magához. Nagyon komoly lelkiélet kell a férfi számára, hogy féken tudja tartani ki=kilengő érzéki=ségét. — Orvossága: keménykezű lelkiatya, havi szent=gyónás, minden este lelkiismeretvizsgálás és komoly, nagy szerelem a feleségével szemben.

Fenyegeti az önzés, amely a teremtés koronájában sokkal erősebb, mint a természeténél fogva szociálisabb és áldoza=tosabb nőben. Önmagát keresi; mint az ember, aki tükörbe néz: mindig csak önmagát látja. Önzéssel jár kíméletlenség, szeretetlenség, másokat legázoló törtetés, rideg szívtelenség a szegénnyel szemben. — Orvossága: meg kell tanulni a második főparancsot és olyan rendszeresen gyakorolni, mint a kis cserkészfiú, aki mindennap tesz valami jót másokkal.

Fenyegeti a lelki szárazság, magasabb lelki igények el=sorvadása, aminek következménye egyre alacsonyabban szállás, egyre jobban elhatalmasodó materializmus, földhöz tapadt igények, vágyak, tervek és álmok és végül porbafúlt élet. — Orvossága: naponta imádság, minden este lelkiis=meretvizsgálat, minden vasárnap prédikáció hallgatása a szentmisével kapcsolatban, háromévenként lelkigyakorlat.

Úgy=e, nem is gondoltad, hogy az erős férfinak ennyi az ellensége? És hogy ilyen könnyű legyőzni őt?

Elhatározásod: minden ellenség számára győzhetetlen leszek! *(K)*

4. Mese az ifjú titánról.

Az ifjú titán negyedéves volt.

Végigjárta a diákélet esztendőit, köri titkár, majd elnök is volt, sokat látott, hallott és tapasztalt. Bejárta a társaságot és éles szemmel látott jót, rosszat vegyest. Figyelte a társadalmat, a politikát, a közélet irányítóit, a vezetőosztályokat, a magasrangú hivatalnokokat; mindenütt megcsodált elsőrendű embereket, mindenütt talált rengeteg visszaélést, bajt, hibát. Az ifjú titánnak mások mulasztásainak felfedezésére kitűnő szeme volt.

Lelke mélyén lassan meggyűlt a keserűség. Eleinte méltatlankodás volt, azután lankadt lemondás, végül haragos felháborodás. Egy ország szellemi és ipar=kereskedelmi és bürokratikus életében mennyi visszaélés, hanyagság, bűn! El kell pusztulnia ennek a nemzedéknek!

Az ifjú titán negyedéves volt.

Nem mérlegelt, nem töprengett a dolgokon, hanem óriási belső dinamizmussal rögtön cselekvésre indult. Nem gondolt arra, hogy az életben a jó és a rossz állandóan küzd egymással és van úgy, hogy a rossz túlsúlyba jut, máskor a jó éppen csak az egyensúlyt tudja tartani vele; ha pedig a jó valamivel több és erősebb, mint a rossz, az már a haladás, a fejlődés, a boldogulás. Az ifjú titánt keserítette minden rossz és hitt a minden-jóban.

Nem nézte a dolgok gyökerét. Nem kereste, milyen lelki szétzilálódás vagy lezüllés volt az oka annak, hogy egyes felelős állásban levő magyarok nem hűen teljesítették a kötelességüket; nem kérdezte, vajjon Istennel rendben vannak-e, az erkölcs nagy törvényeit becsületben, házasságban, minden másban tartják-e; így nem is jöhetett rá arra, hogy az országban vannak vallásos, Istent süvegelő, lelkiismeretünk szavát minden fölött meghallgató, derék urak, akik az őrhelyükön is feddhetetlenek, — és vannak vallástalan, istentelen, magánéletükben erkölcstelen, leromlott bűnözők, akik a hivatali kötelességeikben és a hivatali tisztességben is bűnt bűnre halmoznak. Ő egy nemzedéket nézett és kimondta nagy hangon, hogy az öregeknek félre kell állniok és átadniok a felelős állásokat, az ország vezetését a fiatalságnak, amelyben még van idealizmus és tisztesség.

Az ifjú titán negyedéves volt.

Hitte is azt, amit hirdetett. Naivul hitte, hogy az ország romlását az a számtani különbség teszi, amely a 22 és a 40 év között van. Nem volt még élettapasztalata, amely megsúgta volna neki, hogy nem az évek differenciáját, hanem azt az erkölcsi különbséget kell okolnia, amely a jó és a rossz, az erény és a bűn között tátong. Mert vannak az öregek között is elsőrendű emberebb-emberek, és vannak a fiatalok között is hitványak elegen. Nem az ifjúságnak kell megmentenie azt, amit az öregek elrontottak, hanem a becsületeseknek, igaz magyaroknak és igaz keresztényeknek kell vezetniök az országot, nehogy a hittagadók, paráznák, kozmopoliták és materialisták kezén ebek harmincadjára jusson.

Az ifjúság feladata, hogy mindent lásson, mindent jól megjegyezzen, és ha majd ő maga kerül felelős helyekre, mindent jobban csináljon, mint az előtte járó nemzedék.

Az ifjú titán fölött elszálltak az évek. Ma negyvenéves

És, meg kell adnunk, hivatali munkájában kifogástalan. De hites feleségétől való elválása óta már a második balkézről való házastárssal él; gyermekük nincs egy sem; ő maga tizenegyféle igazgatósági tagságot gyüjtött össze és az Alföldön egy háromszázholdas birtokot kastéllyal, parkkal; s az alantasai azt mondják, hogy nincs szíve, sohasem is volt. Egyébként ő az egyik előharcosa annak az iránynak, amely az ifjúságot a gyermekszobába kergetné vissza, mert még diplomát sem szerzett éretlen gyerekemberek hogy is kontárkodhatnának bele országos ügyekbe! . . .

Negyedév — és negyven év. Ó, nem az évek, hanem az elfelejtett erkölcstörvény csinált ország terhét az egykori ifjú titánból! *(K)*

5. A férfi ráteszi kezét az életre

Amikor oklevelével a hóna alatt elindul az ember, mindig van benne valami olyan «most-aztán-meghódítom-a-világot»-lendület. Jól van ez így. Kell is. Hiszen a tehetetlenség törvénye emberi törvény is; és ha nincsen kezdeti lendület, az ellenállások fékező ereje egyhamar megállítaná az új diplomást.

Amikor a szentimrés fiaim doktorráavatásán résztveszek, soha nem tudtam csendes belső megindultság nélkül figyelni az esküvés nagy perceit. Felvonulnak a teológusok, a jogászok, orvosok, bölcsészek. Csoportonként mennek a háromszáz esztendős Tudományegyetem méltóságos erejét jelképező buzogányos fejű, Mária szobrocskájával díszített rektori bothoz és rátéve kezüket, esküsznek az élő Istenre, hogy tudományukat az egyetem tisztességére, embertársaik javára fordítják. Míg a szöveget olvasó dékán hangja nyomában fel-felzúg az esküvő kórus, mindig átvillan rajtam a gondolat: férfiak teszik rá kezüket az életre!

Az élet óriási térség, amelyen sok millió ember mozog. Világot hódító, nemzetet megmentő, embertestvéreket megváltó lendülettel nem ennek a rettentő nagy térségnek kell hogy nekifusson az ifjú doktor, hiszen a határtalan távlatok között minden komoly, egyszerű szava és ígérete üres frázisnak kongana. *Mindenkit vár valahol egy munkahely:* elhatárolt, szűk körre szorítkozó, talán határozott menetrendet eléje nyujtó, talán szinte kicsinyes arányokat felmutató. Egy falu, amely orvosát várja; — egy ügyvédi

iroda; — egy kis káplánstáció valahol a hegyek között; — helyettestanári állás a porlepte vidéki kisváros ósdi gimnáziumában . . . Milyen kicsi, milyen szürke, milyen ambíciót törő, s minden lendületet megindulásában lefékező!...

Mégis ez az elhatárolt, szürke, kicsiny világ a te világod! Ez a nagy teremtésnek az a talpalatnyi helye, amely reád vár és ahol te ráteszed kezedet az életre. Nem meggörbítő keservvel csalódottan állni és úgy érezni, hogy a szürke valóság a porba fojt minden ambíciót! *Meglátni a testhezálló szűk feladatkörben a meghódításra váró világot!* Ha minden orvos csak egy-egy falut, minden ügyvéd csak egy-egy embercsoportot, minden tanár egy-egy osztályt tenne jobbá, igazibbá, akkor a sok férfi vállvetett munkáján óriásivá nőne a magyarság értéke és különbbé lenne a magyar világ!

A távlatok nagy tudománya: nem törődni azzal, ami másé, nem messze látóhatáron túli álmokat szövögetni, hanem belevágni az ékét abba a göröngybe, amely a lábunknál hever. A mi felelősségünk ez a göröngy, aztán a mellette fekvő, aztán a következő és így tovább. Hogy idővel mennyire jut és az élet mekkora területét szántja fel, az aztán az ember képességein múlik. De nem szabad feledni, hogy a világkörüli út is egy lépéssel kezdődik; a fontos aztán a folytatás. Ez a folytatás az, amely a kis falusi orvosból akár egyetemi professzort, a szürke tanárból irodalmunk büszkeségét faraghatja. Mert *a világot nem 23 éves korban, az első lendülettel hódítjuk meg, hanem évtizedekig tartó birkózással, lassan fektetjük két vállra.*

Kell, hogy nagy álmaink legyenek, mert álmok nélkül ellaposodunk. De kell, hogy az álmokat finom valóságérzés keretezze, nehogy légvárak után fussunk és megkeseredjünk idő előtt.

A férfi ráteszi kezét az életre. Az élet: egy kis ház, benne feleség és gyermekek; egy elhatárolt munkakör, amely eleinte szűk, később magunk tágítjuk; egy templom, ahonnan a kegyelem ereje árad. «Egy pontot adjatok, s kiemelem a világot sarkaiból!» Ime, a pont.

Öregdiák, igazlátó szemmel nézd az életet és ne akarj meseerdőt ott, ahol porlepte akácerdő sínylődik a homoktalajon. Illetőleg: csinálj meseerdőt az akácosból. *(K)*

6. A férj jellemképe.

Borzasztó nagy hibája a mi jellemnevelésünknek, hogy mindig nagy ideált állít a fiaink elé és a hőst, a Férfit, az önmagában nagyot és erőset akarja kibontani bennük. Ezzel szemben az élet telve van középszerű emberekkel, akik mindegyikében akad egy-egy nagystílű vonás, de egész-önmagunkban szürke verebek. Hiba aztán az is, hogy ez az elképzelt és ideálként dolgozott Férfi mindig egymagában magaslik a többi filiszter fölé, mint egy erdélyi sziklacsúcs; az asszonyt, gyermekeket, öreg szülőket, szolgát és cselédet, akik életének legközelebb álló társasága, magának kell önmagához illesztgetnie, mert ezekről a nevelés nem szólt soha semmit. Úgy látom, szinte papi ideál az, amelyet a Férfiban egyre a fiaink elé állítunk, mert csak a pap áll ilyen dermesztően, fenségesen egyedül az életben.

Az öregdiák jellemnevelésében mind hatalmasabban előre kell törniök a családi élet kívánta közösségi vonásoknak. *Itt már a Féfi nagy jelszavát háttérbe kell szorítsa a Férj ideálja.* Óriási dolog ám az, hogy egy asszony odaáll az ember oldala mellé, akinek eddig meleg szívvel udvarolt, de aki mégis idegen élő, és belenéz a tányérjába, mellette fekszik az ágyban, mindene közös, mindenben «ketten egy testben» egyek! Jellemnevelésedben nem készülhetsz mindig a zordon, gerinces, kemény «önmagad-életre», amikor életedhez nem hozzá, hanem a szó legszorosabb értelmében belekapcsolódik egy asszony és mindhalálig nem vagy többé önmagad, hanem «ketten egy testben». Én nem tudom, de lehet, hogy *sok házasság azért nem sikerül eléggé, mert a házasélet intim közösségi vonásait teljesen kihagyja a mi férfinevelésünk.* Nem vagy magad, nincs magánéleted, mert a feleségeddel mindened közös!

Öregdiák, a Férjet dolgozd magadban tudatos, felelős készülettel!

Az 1 + 1 = 1 matematikája új dolog a nevelésedben. «A házasélet felelőssége» c. fejezetben találsz néhány gondolatot erre az alkalmazkodásra, amelyet a házasélet szükségessé tesz. *Mindenben tekintettel lenni a feleségedre.* Leszokni mindarról, ami kellemetlen s az élettársnak terhére lenne. «Elhagyja az ember apját és anyját s házastársához ragaszkodik.» Elhagyja cimboráit, társaságát, kedvteléseit, sok megrögzött szokását; leszokik sok apró külső és belső

hibáról, lemond sok magános öröméről, évek során igénnyé vált szórakozásairól, egyéni kényelméről. Még nyujtózkodni sem tud többé anélkül, hogy keze a feleségébe ütközzék, tehát még a nyujtózkodását is meg kell fegyelmeznie és a házastárs közelségéhez alkalmaznia.

Ez az alkalmazkodás a férj alap-jellemvonása. Hosszú éveken át kellene gyakorolni a közösségi élet vonalán.

Nem szabad felejteni azután a minden másról való lemondás nagy tényét. *Ez az asszonyka, aki téged urának vall, lemondott érted minden másról, ami nem te vagy.* Nemcsak a férfi nyujthatja erotikumban, hanem az ember minden örömében te vagy az egyedüli forrás, amelyből meríthet. Ha szellemi igényei vannak, a te értelmi életed a forrása; ha társaság-igényeket hozott, te vagy az első és leggyakoribb társasága; ha szereti a vígkedvű életet, te vagy, aki a mosolyt hozod, vagy melletted kénytelen megsavanyodni; ha gentlemant álmodott, te vagy a gentleman; *te vagy a Minden.* Hány asszony boldogtalan, mert a férje csak Férfi, de nem érte, körötte mozgó, számára a mindent jelentő Férj!

Kényes kérdés, de szembe kell nézned a ténnyel, hogy *erotikus és szexuális vonalon te vagy az egyetlen, aki törvény és erkölcs és lelkiismeret szerint valaha valamit nyujthat ennek az asszonynak.* A megálmodott boldogságot: a lehető legnagyobbat kell nyujtanod! Nem zsarnok vagy, aki valahányszor megkívánja, durva testiséggel követeli majd a feleségétől a házastársi kötelesség teljesítését, és testi vágyát kielégítve, durván taszítja tovább. Minden alkalommal, tíz év mulva is, húsz év mulva is, ha már nyolc gyerek zsibong a házban, minden egyes nemi érintkezést udvarlás, szeptevés előzzön meg, hogy *a magában durva testi kéjt lélektani élvezet keretezze.* Mint a nászágyon, olyan figyelmes, szerelmes közeledés készítse elő a ti érintkezésteket; mindig az öntudatosított Szerelem járjon előtte, s ha a testi gyönyör-ajándékot a házasság törvénye szerint megadtátok egymásnak, akkor viszont a Hűség öntudata legyen úr mindkettőtök lelkén. Nézd a gáláns madárvilágot: mennyivel különbek sokszor a durván testi embernél!

Aki hozzád egy életen át legközelebb áll, *annak kedvéért minden áldozatra készen légy.* Megtanulni vagy megszokni azt, ami idegen volt neked, de tudod, hogy ő szeretné; elhagyni s leszokni arról, ami ugyan egészen beléd rögződött, de ő nem szereti. Szeméből kiolvasni a kívánságát, számon tartani a titkolt vágyait és túlórázással is, mellék-

foglalkozással is, emberfölötti erőfeszítéssel is megadni egy-egy örömét. Soha ne sablónos ajándékot adj születés- vagy névnapra vagy karácsonyra, vagy esküvő-évfordulóra; mindig a «teljesült vágyak országában» járjon az, akit te asszonyodnak nevezel. Ehhez nem Dárius kincse kell, hanem az igazi katolikus férfi meleg szíve, aki nemcsak férfi, hanem öntudatosan, lélektani felkészültséggel férj is. Édesapám ötvenéves korában halt meg, tizenkét gyermek állt mögötte; és akkor is úgy szerette s kényeztette édesanyámat, mint a házasságuk legelső évében. Hány öregasszony mondja el ezt az uráról?

Még egyet. Ne felejtsd, hogy *az asszony is egyéniség*. Ő is nevelte magát kisleányéveken át, serdülőkoron át, neki is voltak nagy gondolatai, tervei, álmai önmagáról, nemcsak ismeretlen-rólad. Ő is nagy dolgokat vár az élettől, amelyeket csak tőled s rajtad keresztül kaphat meg. Szerelmes órákon kutasd az álmait, és igyekezzél neki a boldognak elképzelt élet teljességét nyujtani apró, csacsi leányálmok vonalán is. *Érdemes pszichológiai tanulmány a feleség*, hiszen a helyes pszichológiát az élet boldogsága és harmóniája jutalmazza.

Ez a fejezet csak intés egy eddig eléggé ki nem dolgozott területe felé az önnevelésnek. Ha Isten éltet bennünket, akkor a «Nos Rector» után azonnal hozzáfogunk a katolikus férfi könyvének megírásához, amely kötetet a Szent Imre Kollégium a ballagás alkalmával fog távozó öregdiák-népének kezébe adni. Ebben a férfikönyvben hosszú fejezetsor fogja tárgyalni a férjet. Addig is neked önmagadnak lesz elég mondanivalód önnevelésed számára abban a pillanatban, amint erről a feladat-komplexumról kissé elmélyedve gondolkodol. Megéri a fáradságot!

Öregdiák, ne csak a férfit, hanem a férjet is szeretettel dolgozd ki magadban! *(K)*

7. Milyen legyen az édesapa?

Kedves élményei a papi életemnek, amikor régi diákjaim: szentimrések, regnumisták, cserkészek, jánoshalmai fiúk el-eljönnek és boldogságtól sugárzó szemmel ujságolják: «Atya kérem, a fiam!... a kisleányom!... Sohasem gondoltam, hogy egy ilyen kis gyermek ennyire örömforrás!»

Bizony nem sejtitek, magános fiúk, hogy *az igazi örömforrás a gyermek, aki belőletek származik* és a ti életetek folyó-

tatása. A fejlődés évein át, másfél-két évtizeden át csak önző örömöket ismertek és tudatosan keltett szociális örömöket; az édesapa örömei egészen más természetűek. Sokkal tisztábbak, mélyebbek, objektívebbek.

Ha a Férj ideálja el kell nyomja bennetek a magánosságában rideg Férfi ideálját, vajjon mit fog csinálni ezzel a rideg Férfival az édesapa, aki bennetek alszik és legfeljebb jövőt álmodó percekben mocorog kissé? A Férj félretette magából az önző férfit és életébe belekombinálta a vele-egy házastársat. Az Édesapa — ne hangozzék profanizációnak a Krisztusról mondott szavak idézete — «semetipsum exinanivit formam patris accipiens»: önmagáról teljesen lemondott, önmagát egészen kiürítette, amikor az édesapaság formájába beleöltözködött. *Ez az önmagáról való százszázalékos lemondás, ez a teljesen a gyerekek felé forduló önzetlenség és édesapának legfőbb jellegzetessége.*

Fenséges az édesapa a Teremtés gloriolájával, mint Isten eszköze az emberalkotásban. De még fönségesebb, mert egészen emberi a *Szolgálat* odahajlásában. Ha róla beszélnek, csak arról szoktak értekezni, hogy álmatlan éjtszakákon át hordozza, csitítja a bőgő csecsemőt, meg hogy kopott ruhában jár és lemond szivarról, színházról, utazásról azért, hogy a gyermeknek játéka legyen és meleg ruhája és ezer apró öröme. De ezek mind csak apró sugarai egy léleknek, amely a Gyermek szolgálatába egészen beleállt. *A Férj lemondott magános-önmagáról; férj és feleség együtt lemond a maga felnőtt emberségéről, mert azt egészében a Gyermek szolgálatára hajlítja.* Maga örömei a házasélet érinthetetlen szent örömei maradnak; minden egyéb a gyermeken át élvezett objektív örömök vonalán szalad. Azelőtt szívvel élvezett egy jó színházi előadást; most is élvezné; de most otthon ül, a gyermekkel játszik és elfelejti a színházat. Azelőtt olyan jól érezte magát barátai körében; most is jól érezné; most azonban otthon marad és a gyermekeivel játszik és beszélget. Azelőtt olyan jólesett a kollégákkal egy pohár sör; most is jólesnék; de most a felét a kisfiai szörpölik ki és neki meleg lesz a szíve, amikor a huncutul csillogó tiszta szemekbe belenéz. Azelőtt szomjas volt arra, hogy dícsérjék, elismerjék; most a gimnazista fia bizonyítványával dicsekszik, meg a kis szentképpel, amelyet a leánykája hittanórán kapott, s melynek a hátán piros egyes áll . . . Te, öregdiák, ha ilyenekről beszélgettek diáktársaságban, milyen szívvel húznátok egymást vele és milyen jóízűen derülnétek egy-egy

ilyen komikusnak látszó elképzelésen; pedig ez az élet, ez a jövő. Ma nem értitek, mert még nincs meg bennetek a Szolgálat lelke. Nem érti azt a diák, *hogy mivel van tele az édesapa szíve; ehhez édesapának kell lenni.* Hallgassátok meg a négy-öt évvel előttetek járókat, akik énhozzám is elhozzák az édesapa pszichológiáját; úgy érzitek majd, mint amikor ismeretlen szép országról beszél a messziről érkezett utas, de mintha ezt az országot láttátok volna álmaitokban, mert megmozdul bennetek valami melegség, ha hallotok róla. Mert *minden diák szívében ott pihen az édesapa, aki benne eljövendő.*

Az édesapa lelkében: önzetlenség, szolgálat, szeretet, áldozatkészség, türelem, ambíció, vágy és végtelen hála Isten iránt minden kicsi életért. *Az édesapa alapjában más ember, mint a diák, vagy mint az otthonon kívül vándorló magános ember.*

Van a lelkednek egy kamrája, hét lakattal lezárt, titkot őrző. Ott pihen az édesapa. Hiába keltegetnéd, feszegetnéd, nincsen hozzá kulcsod. A zárt apró gyerekkezek fogják kinyitni, majd ha verejtékes, szívet szorító várakozás után első gyermekedet a karodra teszik. Más emberré leszel abban a pillanatban. Higyj nekem, százszor láttam ezt az elvarázsolást.

Most, az öregdiák évein át, nem tehetsz mást, minthogy nagyon sok melegséget gyüjtesz a lelkedbe és sok-sok emberi jóságot. A negyedéves és a szigorló már túl van azon a nagyképű, színjátszó korszakon, amikor az ember szégyenli az emberi jóság jeleit mutatni s annyira diák még, hogy kinevetéstől való félelmében szégyel «ember» lenni. *Melegszívű, hamisítatlan embert dolgozgass magadban, mert ebből lesz az igazi édesapa.*

És beszélgess minél többször fiatal férjekkel, fiatal apákkal. A régi jó pajtás, akinek most tanul járni az első kisfia, többet érő tanulmány most már a számodra, mint egy vaskos tudományos könyv. Tanuld az édesapát — másban, hogy minél igazabban tudd majd megcsinálni önmagadban. Mert az édesapa egészen külön emberfajta, aki valamennyitek lelkében csendesen aluszik. *(K)*

VII. Holtomiglan-holtáiglan.

A katolikus Egyháznak vannak olyan kifejezései, amelyek előtt megdöbbenve áll a szűk látókörű és kicsi távlatokhoz szokott ember. Amikor az emberi élet Isten egy-egy alapvető, nagy gondolatába kapcsolódik, olyankor jelenik meg az Egyház kezében ez az emberi méreteket meghaladó nagy mértékegység. «Örök boldogság.» — «Örök kárhozat.» Az öröm, amelynek nincsen sem időben, sem mértékben vége, s a szenvedés, amely nem ismer korlátokat. Ki tudja megfogni? Ki tudja elképzelni? Emberi méretekre rögzített agyunk még hasonlatokkal sem tudja megfoghatóvá tenni. A végtelen előtt értetlen áll és bámul az ember.

Sokkal kisebb a mérték, nem megy túl az emberi élet korlátain, és mégis sokszor hasonló értetlenséggel találkozik az Egyház tanítása a felbonthatatlan szentségi házasság intézményéről. A «holtomiglan — holtáiglan» is olyan kifejezés, amelyen kétezer év óta rágcsál, furkál az ember, hogy meglazítsa, vagy mellékutakat találjon, amelyeken menekülni lehetne belőle. Mindhiába eddig, mindhiába ezután. Az Egyház álláspontja tiszta, mint a gyémánt és kemény, mint a gyémánt. Nem lehet lealkudni belőle.

Meg kell szoknod, hogy az Isten rendeléseiben Istennek az Egyházon át nyujtott mértékeivel mérj. A felbonthatatlan házasság fogalmának bele kell rögzítődnie értelmedbe annyira, hogy a házasságot enélkül az állandó jelzője nélkül elképzelni se tudjad.

Kétezer éven át mit küzdött ellene a maga nemi vágyait kötetlen kiélni akaró ember! Könyvtárakat írtak róla, hol gúnyos, hol fejtegető, hol támadó stílusban; törvényeket hoztak ellene; korszellemet fordítottak vele szembe s a vétkek nagy számából fegyvert kovácsoltak. Mindhiába. Az Egyház tartja a krisztusi törvényt és egyetlen betűt el nem ejt belőle. Katolikus vagy? Irhat és beszélhet neked bárki, dörömbölve jogait követelheti a véred vagy az idegeid, szenvedhetsz alatta, az életed tragikussá válhatik: akkor is, mindig is változatlanul áll a törvény és neked alá kell vetned magadat.

Ezt a mindhalálig való távlatát a házasság szentségének bele kell igazítanod a szerelem problémájába is, a jövendő házastársad kiválasztásának felelősségére is rá kell sugároznod, s a jegyesség és házasság minden terve fölött uralkodóvá kell tenned. A komoly szerelem felelőssége: mindhalálig! — Tehát fegyelmezetten, zártan járj, és csak ott nyiss szívet, ahol megtalálod az Isten távlatát. — Tehát jól nézd meg a leányt, kutasd a lelkét, egyéniségét, keresd a veled való összehangoltságát, a felágaskodó kérdéseket és nehézségeket sorra megoldáshoz vezessed, és csak ha tiszta és természetes előtted, hogy ez a leány mindhalálig hűséges házastársnak való, akkor kérdezd meg őt, akar-e a feleséged lenni. — Amikor jegygyűrűt húzol ujjára, a gyűrű önmagába visszatérő körvonala jelképe legyen mindkettőtök előtt a ti életszövetségtek felbonthatatlanságának. — És amikor majd Isten oltára előtt térdelve, a feszületre tett kézzel mondod az esküt: «. . . őt el nem hagyom holtomiglan, holtáiglan . . .», akkor erre az ígéretre ráteszed az életedet.

Ha ezt megértenétek, katolikus diákok! Ha a szerelem fölött, ígéretek fölött, házasságok fölött megdönthetetlen szirtként állna a házasság felbonthatatlanságának tudata, mennyivel kevesebb volna a felelőtlen játék, kevesebb a síró, elhagyott menyasszony, és a boldogtalan, megzilált házasság! Csak az kellene, hogy az Isten kezében tartott nagy kérdésekről ne maga kis emberi távlatával méricskéljen, hanem az Isten mértéke alatt megállva, emberfölötti távlatokba nézzen bele az ember!

A keresztények házassága szentség. És felbonthatatlan!

Kijelentem neked: nincsen példa arra, hogy érvényes szentségi házasságot a katolikus Egyház valaha felbontott volna. Előfordul, hogy utólag semmisnek deklarálnak olyan házasságot, amely kezdettől fogva valamely akadály folytán érvénytelen volt, s így a két házasfél visszakapja teljes szabadságát, amelyet nem is kötött meg igazi házasság. Előfordul ágytól és asztaltól való elválasztás, amikor az Egyház tudomásul veszi és szentesíti a házasfelek életközösségének felbontását; ilyenkor azonban a házassági kötelék mind a kettőt tovább is nyűgözi: új házasságot nem köthet, s ha a hatodik parancs ellen bármit vét, az házasságtörés. Ha szentségi házasságban élő feleket a polgári hatóság az állami törvény alapján elválaszt és szabadnak nyilvánít, ezzel szabadságukat korántsem nyerték vissza, mert amit Isten összekötött, ember el nem választhatja. Ha a polgárilag elválasztott új polgári házasságra lépne, akkor házasságtörő és az új «felesége» csak ágyasa, de

nem házastársa. Meg ne ejtsen, tévedésbe ne lökjön az állami törvénynek az Egyház törvényétől való súlyos eltérése, mert a házasság szentsége fölött egyedül az Egyháznak van joghatósága, és semmiféle emberi törvény a krisztusi törvényt félre nem tólhatja, meg nem csorbíthatja.

Az Egyház törvénye tiszta, mint a gyémánt, és kemény mint a gyémánt. Két ezredév minden ostromát megállta, és állni fog csorbítatlan akkor is, ha a fél világ ellene lázad s egyidőre félredobja. Nem tudom, milyen idők jönnek még reánk s mit hoznak a tarsolyukban. Téged az emberi történelem mellékutakra tolódása meg ne téveszthessen! A magad életébe változatlan hűséggel Egyházad törvényeit építsd bele. A te házasságod katolikus pap előtt megkötött, felbonthatatlan szentségi házasság legyen!

Tanuld meg a nagy dolgokat az Isten mértékével mérni, és nem fogsz hibázni. (K)

1. Családalapítás és istenszolgálat.

«Megházasodom, ha eljön életemben a nagy szerelem, s elvehetem a leányt, akit szeretek.» — «Még nem tudom, megnősülök-e. Majd meglátjuk.» — «Később talán meg is nősülök.»

Nem így, fiam. A házasság nem ötletszerű lehetőség, nem szabadon tőled függő elhatározás, amelyről tetszésed szerint döntesz. Az élet mérlegének két serpenyője, amelyek egyikében a házasság, másikban a magános élet, nem egyensúlyban áll.

A házasság az ember életének Isten kijelölte medre, a férfi és a nő természetes életformája. Meg kell házasodnod, mert a magános élet meghamisított, fél-élet. «Rím nélküli bús, csonka sor.»

A katolikus pap Isten magános embere. A coelibátus törvénye alatt áldozat-oltárra teszi a családi élet nyujtotta harmóniát, kiegészülést, emberteremtő örömet, hogy egészen Isten szolgálatának élhessen; szolgáját az egyházi rend szentségének különleges kegyelmeivel Isten egészíti ki. Éppen így a szerzetes, aki a közösségi életformában, ünnepélyes fogadalma bilincsében, áldozatos, önmegtagadó életben keresi Isten szolgálatát. Különleges kegyelem segíti őket, hogy legyőzzék az ösztönt és a magánosságot; enélkül csak hazudnák, de élni nem tudnák a tiszta életet.

A normális istenszolgálat: a házasélet.

A házastárs, aki felbonthatatlan életszövetségben áll oldalad mellé, hozza az ember teljes kiegészülését és harmóniáját. A házasélet oldja meg a szexuális ösztön keltette óriási feszültséget, amely kielégülést kereső éhes vágyként hajtja egész életén át a magános embert. Természetes ősigény az édesapai és anyai ösztön az emberben, amely folytatását követeli életének és a gyermekek nevelésében találja legemberibb tevékenységét. A házasélet az igazi humanum: az emberi természetnek megfelelő életforma.

Kamaszévek elején óriási belső megrendülést okozott benned annak felismerése, hogy a szüleid rendszeresen élnek egymással nemi életet. Úgy érezted, valami elromlott körülötted és valami összeomlott benned: hiszen azok, akiket legjobban szeretsz a világon, súlyosan bűnös élményekkel bántják egyre az Istent. — Most már világosan látsz. Tudod, hogy a nemiélet a házasságon kívül: bűn, rontás, Isten-bántás, mert az Isten törvényével ellenkezik; viszont a házasság keretében az elválaszthatatlan egybekötött két embernek egymással való szexuális élete Isten gondolatainak vágányán megy, a Teremtő akaratának valósítása, ezért nem bűn, sőt: Istenszolgálat.

Most már világosan látod a házasság hatalmas egyéni és közösségi motívumait. Egyénileg megoldja számodra az élet legnagyobb kérdéseit, amelyek enélkül feleletlen, kínzó gyötrelmeket okozóan merednének bele az életedbe; célt ad, harmóniát és tartalmat. A közösséget pedig a fajfenntartás szolgálatával gazdagítja, és az emberi társadalmat természetes ősi törvényszerűséggel építi; mert amint a méhek birodalma viaszsejtekből, úgy az emberi társadalom családokból áll. Benned és a te otthonodban egy nemzedékkel tovább vetődik és ugyanakkor megszaporodik az Élet.

Ha a jövődbe nézel és a terveidet szövögeted, nem bizonytalan kérdéseket látsz, amelyekről majd talán döntesz egyszer, ha eljön az ideje. Ha nincs is még arca, neve, de ott áll a jövődben a Feleség, és kézen fogva vezeti a Gyermekeket; föléjük a családi otthon borul. *Nincsenek mellékutak és kitérők: életed útja egyenesen vezet az otthonba.* Kategórikus életparancsként áll előtted a jövő: megházasodom, és családi otthonban, emberteremtésben, gyermeknevelésben, hűséges férj és jó édesapa szolgálom az Istent mindhalálig.

Egész diákéletednek célt, tartalmat, színvonalat és erkölcstörvényt ad ez az elhatározott, szilárd házasságterv. Nincs felelőtlen játék, nincs bolyongás a szextum sikátorain,

nincs könnyelmű kiélés és kiforrás. Az ifjú a férfi útján menetel a házasság felé, otthon felé, egyetlen igazi istenszolgálat felé. *(K)*

2. Mit gondoljak a házasságról?

Vigyázz, hogy a nagy dolgokat ne gyerekszemmel nézd, vagy ne a lázadó ember szemével. A gyermek dolgait a gyermek szívével kell gondolnod, akkor érted meg igazán; a felnőtt ember gondolatait a felnőtt értelmével méred, mert ha úgy néznéd, mint a gyermek, soha meg nem értenéd; az Isten gondolatait viszont úgy kell gondolnod, ahogyan Isten öröktől fogva gondolta, és a kinyilatkoztatásban eléd adta, mert ha a nagy örök gondolatokat törpe földi szempontból vizsgálgatod, világos, hogy meghamisítva kerülnek ki kezedből.

A házasság: öröktől fogva Istenben élő gondolat, amelyet az ember a természettörvényből s a kinyilatkoztatásból tanul ismerni. Szexuális életről és házasságról nem szólhat a gyermek, mert nem ért hozzá s nem az ő számára való; nem szólhat a diák, a férfi, a nő, mert ő készen kapta, használati utasítással együtt; nem szólhat az állam, mert nem ő csinálta. Isten a mestere, Isten a törvényhozója, pontról-pontra úgy kell történjék, ahogyan Isten öröktől fogva elgondolta s átadta nekünk. Minden emberi belekontárkodás csak ront rajta.

A házasságot nem a Megváltótól, hanem a Teremtőtől kaptuk; gyökerei Ádám és Éva házasságába kapaszkodnak, törvényét a Genesis 1. és 2. fejezete hirdeti. *Férfi és nő egymás kiegészítője:* «. . . lesznek ketten egy testté». — *Kötelékük szorosabb annál, amely szüleihez fűzi a gyermeket:* «Ez okból elhagyja az ember atyját és anyját s ragaszkodik feleségéhez». — *Férfi és nő házasságából születik az új ember:* . . . férfiúnak és nőnek teremtette. És megáldá őket az Isten és mondá: «Szaporodjatok, sokasodjatok . . .» — A Teremtő elrendelte házasság szakramentális jellegű, felbonthatatlan; hiszen az egy testté válás törvénye nem átmeneti viszonyt jelent, hanem mindhalálig törhetetlen egyesülést; a válás, Schütz professzor bölcs megállapítása szerint öncsonkításszámba menne. A házasság természetjogon felbonthatatlan; ezen a tényen semmiféle állami törvény nem változtat. Az államnak nincsen joga olyan házasságtörvényt hoznia, amelyben a válás megengedett, hiszen az állam egész törvényhozása a

természettörvényen s a kinyilatkoztatott isteni törvényen alapul, saját alapjait nem bontogathatja. Csak házasságvédő, családvédelmi törvényeket hozhat, hogy a maga hatalmával is támogassa a Törvényt s elősegítse alattvalói igazi javát.

A katolikus Egyház a Teremtőtől kapott, s a Megváltótól tökéletesített és a megváltott ember számára újszövetségi színvonalon kiépített házasságtörvényt hirdeti kétezer év óta. *Nem szabad a házasságról másképen gondolkoznod, mint ahogyan a katolikus Egyháztól tanulod.* Krisztus rendeletéből az Egyház az egyetlen földi intézmény mind az idők végéig, amely a házasság intézményéhez hozzányúlhat, törvényt írhat, akadályokat állíthat, örök isteni gondolatokat magyarázhat.

A házasság nem egyszerű jogi szerződés, amelyet megkötnek, s ha elavult vagy kényelmetlenné vált, felbontanak újra. Egy életre szóló, fel nem bontható életszerződés az, amely keresztények között ipso facto szentségi jellegű.

A házasság nem az emberi paráználkodás mederbe terelése. Célja nem az, hogy a nemileg mohón éhes férfit prostitutio, ágyasság helyett egy nőhöz lekösse, és így a mindig mással való érintkezésből folyó nemi-betegség-veszedelmet csökkentse.

A házasság nem embertenyésztő intézmény, amelynek élettani célja egyedül adja létjogosultságát.

A házasság nem társat ad az ember mellé, ápolót a beteg mellé, gondozót az öregkor napjaira.

Mindez benne van, de mindez mérhetetlenül fölségesebben: mélyebb gyökerekkel, messzebb távlattal.

Figyeld az Egyház tanítását a házasság három ajándékáról!

A házasságnak két nagy célja: elsőrendű cél a gyermekek nemzése és nevelése; másodrendű cél a kölcsönös anyagi és lelki támogatás és az érzékiség orvoslása. — A kettős célból nő ki *a házasság hármas nagy ajándéka : bonum prolis*, a gyermekáldás (jog és kötelesség úgy élni házaséletet, hogy gyermekek szülessenek, s a gyermekeket szeretettel, felelősséggel felnevelni); — *bonum fidei*, a hitvesi hűség áldása (kizárólagos jog egymás testéhez, és egymás segítése, támogatása); — *bonum sacramenti*, a szentségi jelleg, a természetjogban gyökerező felbonthatatlanság.

Ezek dogmatikus és jogi alaptételek. Ha egyet elejtesz közülük, meghamisítottad gondolatodat a házasságról.

(K)

3. Megtaláltam a párom!

Háromszor kopogtatott be hozzám a fiú. Hatodik gimnazista volt, amikor először eljött. Elakadó lélekzettel, nagy belső küzdelem látható jeleivel nyelte le a ránehezedő elfogultságot és lökte elém a kérdését: Atya kérem, bűn-e a szerelem? . . . — Amikor másodszor láttam, elsőéves jogász volt. Ragyogott a szeme, és mint valami felujjongó, nagy öröm híradása, hangzott a bejelentése: Atya kérem, szerelmes vagyok! — Harmadízben néhány napja járt itt. Komoly volt az arca, nyugodt és mély a szeme; a megérkezett férfi biztonsága zengett a hangjában, amikor egyszerű-komolyan ujságolta: Atya, megtaláltam a párom! Mikor hozhatom el bemutatni? . . .

Megtaláltam a párom!

Egy emberélet megoldását kiáltja ez a kijelentés.

Nem az mondja: «Találtam egy gazdag leányt; elveszem, hogy gond nélkül élhessek!» — Vagy: «Beházasodom egy jól menő üzletbe és átveszem a vezetését!» — Vagy: «Elveszem a főnököm leányát és nagyszerű karriért csinálok! . . .»

Az *érdekházasságot* hideg szemmel keresők, jaj, de alacsonyan szállnak! Az anyagi helyzetük, lehet, megoldódik, de két élet harmóniáját teszik ugyanakkor tönkre. A házasság nem két vagyon összekapcsolása (az egykés magyar falu átka!); nem is egy szegénynek a gazdagba kapaszkodása. Pénz a pénzzel találkozik; de lélek a lélekkel, férfiélet a felesége életével igazán össze nem kapcsolódik. Boldogtalan, hidegszívű házasság.

Nem azt jelenti: «Vad szenvedéllyel megszerettem egy leányt! Elveszem, mert az enyémnek kell lennie! Minden idegszálam kívánja!» — Vagy: «Tudom, hogy nem katolikus, tudom, hogy boldogtalan lesz a házasságunk, de elveszem, mert nem tudok élni nélküle!» — Vagy: «Meglátni és megszeretni egy pillanat műve volt. Szüleink ellenzik, lelkiatyám lebeszél róla, mégis elveszem, mert bolondulásig szeretjük egymást!»

A *szenvedély kötötte szerelmi házasság*, amely hallatlan hagyja a józan ész szavát és csak az idegek erotikus vágyát nézi, tudatosan romlásba rohanás. A szerelmi mámor élete, mint a tiszavirágé: néhány hónap mulva kielégült, s mivel más kapcsolat nincs a két ember

között, egy életre összekötve, élnek vagy bűnben, vagy rideg ellenségeskedésben. Az ilyen házasság: maga sírjának megásása.

Nem is azt jelenti: «Nem szeretem, nem ismerem. De nem baj, majd a házasságban összeszokunk és elviseljük egymást!» — Vagy: «A családom érdeke és kívánsága volt ez a házasság. Idegen volt, idegen maradt; de igyekszem majd becsületes, jó férje lenni». — «Hirdetés útján ismerkedtünk, leveleken át barátkoztunk, az eljegyzésen találkoztunk, majd csak megférünk egymással.»

Ostoba! Ha töltőtollat vesz ötször kipróbálja; ha szolgát fogad, hosszan kikérdezi; — házastársnak elfogad ismeretlent. Aki *hideg szívvel idegent* köt magához, hogy remélhetné, hogy feleséget talál? Félember marad, egy másik félemberrel életfogytiglan összebilincselve; és a két félből soha nem lesz egy egész.

Azt sem jelenti: «Legyőzött a szenvedély, bűnre vittem; most becsület dolga, hogy elvegyem!» — «Súlyosan kompromittáltam; apja kutyakorbáccsal jött rám. Nem tehetek mást, elveszem.» — «Zsákutcába kerültem, s egyetlen kiutam volt az, hogy oltárhoz vezetem. Öngyilkos lett volna máskép. És a botrány!...»

Ha megrontottál, szégyenbe hoztál egy leányt, kötelességed, hogy elvedd és így visszaadd neki a becsületét. De lehet-e Isten áldása egy olyan házasságon, amely *halálos bűnben gyökerezik?* Lelkiismeretlen gazember, aki megejti és aztán otthagyja a leányt; de ha elveszi, bűnéért egy egész élet boldogságával fizethet.

Nem, nem! Legyünk tisztában azzal, hogy a «párom», akit keresve keres és ha megtalálta, boldog örömmel hív Isten oltára elé a fiú, nem ráadás egy jó üzlet terhére; — nem szenvedélyes vágy rúgóján fejest-ugrás egy ismeretlen jövőbe, nem közömbös kétoldalú szerződéskötés, nem is bűnnek reparálása a házasság. Isten gondolatai magasabban járnak!

Nem Isten gondolata a *próbaházasság*, amelyet feltételesen kötnek, s ha határidőn belül gyermek nem születik, akkor nem erősítik véglegessé, hanem elválnak és mindegyik keres új, gyermeknemző házastársat magának. Ez az amerikai torzszülötte a tisztán földi vonalon gondolkodó, anyagias életelvű embernek egészen kikapcsolja a házastársak nagy igényét egymás kiegészítésére és elválaszthatatlan élettárs

keresésére; eszerint a házasság egyszerűen hivatalosan keretezett embertenyésztő intézmény. Sivár és alacsony felfogás!

Éppen így messze jár Isten gondolatától a *pajtásházasság* című próbálkozás is, amelyet Ben. B. Lindsey bíró agyalt ki az egyetemi hallgatók rendetlen nemi életének szabályozására. Egyetemi hallgató és hallgatónő «házasságot» kötnek, amelyből kizárják a gyermekáldást, tehát kezdettől végig fogamzást gátló szereket használnak; szerződésük bármikor egyszerű megegyezéssel felbontható; válás esetén az asszonynak nincsen joga tartásdíjra. A jó bíró úgy képzelte, hogy minden amerikai egyetemistának legyen egy ilyen «pajtás-felesége», akitől a diploma megszerzésekor elválik, vagy, ha tetszik, végleges házasságot köt vele; s így megakadályozzuk, hogy a fiúk a prostitúció rabjaivá legyenek. Hajmeresztő tévelygés a mellékutakon! *Prostitúciónak, egészséget veszélyeztető korláttalan nemi életnek egyetlen ellenszere: a korlát;* a törvény megtartása, a kemény küzdelem árán biztosított fegyelmezett tiszta élet mind a házasságig.

Ha az ember nem fölfelé néz, hogy Isten gondolatait megkeresse és azokat dolgozza bele a maga életébe, hanem földrenéző szemmel csak a maga érzéki vágyainak nyomát követi, szomorú meghamisítása következik mindennek, ami az életben magasabbrendű.

Megtaláltam a párom!

Azt a leányt, *aki lelkében, egyéniségével, egész gondolkodása, világnézete, ízlése, műveltsége vonalán velem harmonikusan hangolt, tehát minden tekintetben kiegészítjük egymást; erotikus érdeklődést is kelt bennem, tehát a testi kiegészítés ígéretét is magában hordozza.* Ha ránézek, nem az villan a fejembe: Milyen jó lesz ezzel szexuális érintkezésben találkozni! — hanem oltáron át családi otthont nézek, és imádságos hálával gondolom: Milyen jó lesz vele, mint hites feleséggel, egy életet végigélni és a családi otthonban szolgálni az Istent! *(K)*

4. A szerelem joga.

Élőszóban és írásban sokszor hangzik el ez a kijelentés: «a szerelem jogán»!

Milyen jogai vannak a szerelemnek? Illetőleg: mire jogosít a szerelem?

Ha a vallást félredobó, természetfölöttit nem ismerő materialisták definicióját támasztom magam elé: «A szerelem nem akármilyen nemi viszonyt jelent, csak azt, amelyik nagy érzelmi elemet is foglal magában s éppen annyira lélektani, mint fizikai», — akkor a szerelmet mint szexuális vágyat nézem, amely korláttalan nemi életre jogosít fel, s ha kegyesen meg is engedem, hogy nem csak testi, hanem lélektani is, akkor is önállóan, öncélúan áll előttem, maga törvényével, maga jogaival. Ez az elrontott, csak testi ember életszemlélete; az ő szótárában a «szerelem» majdnem annyit jelent, mint «a szexuális ösztön kiegészítése».

Mérhetetlenül fölötte áll a keresztény világszemlélet. Itt a szexuális ösztönt Isten törvénye köti; a szabadakarattal felruházott ember a házasságban: felbonthatatlan életszövetségben engedhet utat a nemi ösztön kielégítésének, egyébként az önmegtartóztatás kemény féke fogja. *A szerelem: magasabbrendű emberi vonzalom egy férfi és egy nő között, akik felismerik, hogy egymást kiegészítik, tehát alkalmasak a felbonthatatlan életszövetségre;* ez a megismerés és a kísérő vágy elsősorban lelki és csak alárendelten testi jellegű: nem szexuális kielégülést, hanem életkiegészítést keres, amelynek a nemi élet csak egy motívuma. A szerelem a házasság előfutárja és útkészítője; oltárra néz és családi otthonra. Minden jogát a házasságtól előlegezve kapja, amelyet előkészít.

Ha keresztény szemmel nézed — és természetes, hogy azzal nézed — a kérdést, akkor a szerelem jogai erősen korlátozódnak.

Nem jogosít fel arra, hogy érzelmeidet egy leánynak tolakodó módon tudtára add és így terhére légy. Ha szerelmes lettél egy leányba, az nem jelenti azt, hogy ő most már a tied; hiszen a szerelmed egyoldalú kérdés, amelyre feleletet önként ad, vagy nem ad a leány. Nincs jogod nyafogni, alázkodni, koldulni az ő viszontszerelmét. Férfi vagy, tehát nem alázkodol; férfi vagy, tehát tudod, hogy akár kierőszakolt, akár szánalomból adott szerelem-morzsák kevés ahhoz, hogy arra két élet boldogságát fel lehessen építeni; ha nem ébred a leány lelkében is szerelem irántad, akkor hiába küzdés, hiába nyafogás. Menj tovább és keress olyan szívet, amelyből visszhangja támad a te szódnak.

Nem jogosít fel erotikus közeledésre: csókra, ölelésre, fogdosásra és simogatásra. Nem mese az élet, nem regény és nem film! (A film és a színház azért kénytelen ilyen

külső kifejezésekhez folyamodni, mert érzelmet csak arcjátékkal, szóval és mozdulattal tud tolmácsolni s mutatni; ami tehát ott magától értetődik, az túlzott és hibás a reális életben.) — Bár az egész társadalom, különösen az ifjúság felfogása az ellenkezőjét tanítja, újra hangsúlyozva, komoly szóval állítom eléd a tényt: a szerelem nem ad jogot csókra, ölelésre. Ezek olyan gyengédségek, amelyek a házasság szentségének, a családi életnek ajándékai közé tartoznak; ahol tehát a házassághoz vezető első komoly formai lépés megtörtént: eljegyzés keretében gyűrűt váltott a menyasszony s vőlegény, ott a közeledő és megígért házasság jogán, de nem a szerelem jogán, szabad a csók.

Fokozottan *nem jogosít fel semmiféle szexuális vágyra, gondolatra, érintésre, kielégülésre.* Az elrontott materialista erkölcstan hiába próbálja az élet középpontjába a testi szerelmet állítani és köréje építeni ki az egész élet erotikáját, te nem felejtheted, hogy a szerelem csak a házasság előkészítője, amelynek semmi joga sincsen a szexuális ösztön láncról eresztésére.

Mi tehát a szerelem joga?

Megmondom.

Első, amire feljogosít, *a komoly lelki közeledés a leányhoz*, hogy őt egészen megismerjed. Tehát általános udvarlás helyett, vagy szellemes társadalmi csevegés helyett jogod van a komoly életkérdéseket feltenned előtte: mi a véleménye Istenről, nemzetről, szolgálatról, felbonthatatlan házasságról, gyermekáldásról, gyermeknevelésről . . . Tisztázni az alapkérdéseket, mert akkor később nem érhet csalódás: nem fognak kérdések felmerülni, amelyek élén vadidegenül álltok egymással szemben majd mint férj és feleség.

Második jogod, hogy őszintén megkérdezd: szeret-e ő is, tud-e úgy nézni rád, mint jövendő élettársára.

Harmadik jogod ezek után, hogy megkérd a kezét az édesanyjától és eljegyzésedet ünnepeld.

Kész. Mert ami ezután jön, az már a jegyesek joga és nemcsak ebben a könyvben, hanem odakint az igazi életben is más lapra tartozik. *(K)*

5. A házasodás menetrendje.

«Papot hozattak, megülték a lakodalmat, folyt a vigasság Hencidától Boncidáig . . . És boldogan éltek, míg meg nem haltak.»

Így mondja a magyar mese. A való életben egy csomó apró tevékenységre oldódik fel ez az első mondat, mint ahogyan a másodikban két élet minden öröme és küzdelme és gondja benne van. Mert az élet szintézis. És ahol emberi társadalomban ezer út keresztezi egymást és ezer ember mászkál egymáson keresztül-kasul, ott minden nagy cél elérése pontos menetrend szerint, állomások egész sorozatán át történik.

A házasság útjának állomásai . . .

1. Egymás igazi megismerése, két szív előmunkálatai egy nagy cél felé.

2. Két ember egymásra talált s megértette egymást.

3. Nyilatkozat: szeretlek, elveszlek feleségül. Akarod-e?

4. Az *eljegyzés*. Kölcsönös házassági ígéret, amelynek már jogi formái és következményei vannak.

5. Jegyesség hónapjain át egymás nevelése, ugyanakkor párhuzamosan a jövő élet kirajzolása: két ember egyet rajzol teljes harmóniában.

6. *Jegyesoktatás*. Ezt a falun komolyan veszik, a városi ifjúság szereti elfelejteni. Nagyon komolyan kell vennetek, lelkiismeretesen végigcsinálnotok!

7. Jegyesvizsga. (1020 can. 1—2.) Tartalma nagy vonásokban hármas: a jegyesek vallási ismeretei; a házassági akadályok; a házasság szentségének katolikus szemmel való áttekintése.

8. *Kihirdetések*.

9. A jegyesek gyónása és áldozása.

10. *A házasság szentségének kiszolgáltatása*.

Úgy-e, milyen hosszú az út az első «Szeretem!»-felvillanástól addig, míg feszületre tett kézzel elmondhatja: holtomiglan, holtáiglan?

Most ezt a menetrendet fogjuk meg és próbáljuk mindenestől beleállítani az egyetemi hallgató élete kereteibe.

Itt elsősorban nem a törvény előírta adatok érdekelnek: hogy férfi betöltött 16, nő betöltött 14 éves kora előtt az egyházi törvénykönyv szerint nem köthet házasságot (korhiány akadálya! can. 1067. §. 1.); a magyar jog szerint a férfinál betöltött 18, nőnél betöltött 16. év a fejletlen kor határa. (Az egyházi törvénykönyv előbbre húzott korhatárai érthetővé válnak azonnal, ha meggondolod, hogy ez az egész világ minden népének törvénye; a magyar jog a magyar haza népének élettani adatait veszi alapul.) — Az sem érdekel, hogy kiskorú egyének csak szülők vagy gyám

beleegyezése alapján bocsáthatók a házasság szentségéhez, bár az egyházi törvénykönyv előírása szerint a szülők ellenkezése nem képez házassági akadályt; hiszen a nagykorúság ideje az egyházi törvénykönyv szerint 21, az állami törvényünk szerint pedig 24 év; ennél korábban pedig a mai körülmények között nem gondolhat a diplomás ember házasságra. Csak arra akarlak nagyon komolyan figyelmeztetni, hogy *szükségtelenül messze ne tóld a házasságod idejét*. A «szabadságát» nem félti más, mint aki ezzel a szabadsággal rendszeresen visszaél; anyagi természetű gátlás pedig csak akkor van, ha valaki túlságosan nagy igényekkel lép az életbe és ötszobás lakás meg hathengeres autó nélkül nem hajlandó házasodni. Az élet szabálya: *amint megvan az okleveled és állásod olyan jövedelemmel, hogy abból szegényesen, de becsülettel eltarthatod a feleségedet, azonnal házasodjál*. Minden létrán a legalsó fokon kell a mászást kezdeni: és a kezdő házasok nem baj, ha kissé birkóznak a szegénységgel! Semmiféle felületes okból ki ne toljátok túl messze a házasodást! A normális az, ha *a fiú 25—26 éves korában, a leány 20—22 éves korában lép az oltár elé*. Normális a kettő között levő 4—5 éves korkülönbség is.

A te menetrended tehát így valósul:

— gólyakortól keresés, ismerkedés;

— III—IV. éven már ismered a kislányt, kiválasztottad őt és folynak a komoly előmunkálatok; egymás között már meg is egyeztetek; fényképe ott áll az asztalodon;

— amint az oklevél megvan, jöhet a leánykérés, eljegyzés (ezen még a katonai szolgálat sem változtat; az okleveles katonát már várhatja otthon a menyasszonya; mind a kettőtökre nézve hatalmas kötőereje van a megtörtént eljegyzésnek);

— amint állásod van s berendezheted a családi otthont, jöjjön az esküvő.

«. . . és boldogan élnek, míg meg nem halnak . . .» Mert a mesének végre is igaza van. *(K)*

6. Jegyesség.

Felülről kapott bölcsesség a katolikus Egyház intézkedése, hogy a házasság szentsége elé odaállít egy előkészítő, bemelegítő, csontig-lélekig vizsgáló időszakot, nehogy az utcáról vagy a bálteremből, meggondolatlanul érkezzék

valaki az esketőoltárhoz, ahol halálig eltéphetetlen köteléket vesz magára.

Az eljegyzés lényege: *kölcsönös házassági ígéret*, amelyet írásba foglalnak és vagy a plébános, vagy két tanu aláírásával hitelesítik. Romantikus ősi formája a karikagyűrűnek egymás ujjára való húzása: a gyűrűnek önmagába visszatérő végtelen vonala a házasság felbonthatatlanságának szimboluma.

Isten emlegetésével tett ünnepi aktus természetesen nem játék. *Komoly következményei vannak:* hűségre kötelez a jegyessel szemben és meghatározott, vagy legalább is észszerű időn belül a házasság megkötésére. Aki egy leányt eljegyzett, mással házasságra lépését súlyos bűn terhe alatt tiltja meg az Egyház. Ha tehát egyik, vagy mindkettő csalódott a másikban, akkor a jegyességet forma szerint is fel kell bontaniok, hogy szabadságukat visszanyerve, önmaguk személye és jövője fölött szabadon rendelkezhessenek. Itt is súlyos bűn lenne azonban a felelőtlen könnyelműség, az indokolatlanul egyoldalú felbontása a jegyesi viszonynak. Az Egyház emeltfejű emberekre gondol, akik egymás szemébe nézve, komoly szóval vallották: Szeretlek! — és ha úgy fordul az élet, egymás szemébe nézve, komoly szóval merik megvallani: Tévedtem, nem szeretlek; adjuk vissza egymás szabadságát! Ez korrekt és bűn nélküli.

Az eljegyzés nem gyerekek dolga, hanem életre érett felnőtteké. Nem szerelem befejezése, hanem *a házasság szentségének előre kinyujtott karja*, amellyel egymáshoz simogatja azokat, akik szívben egymásra találtak. Könnyelműen játszani a katolikus Egyháznak ezzel a gyönyörű intézményével nem szabad.

Az eljegyzés szorosabban fűz egymáshoz két embert, hogy jobban megismerjék egymást. Ezért ad különleges jogokat is, amelyeket a házasság szertárából kölcsönöz.

Joguk van a jegyeseknek úri módon, de *nagyon őszintén kérdezni egymást* és végigbeszélni a házasélet legnagyobb titkait: az édesanyaság, gyermekáldás, családi fészek kérdéseit. Joguk van messze jövőbe küldeni a fantáziájukat és gondolatban megépíteni a családi otthonukat. A társadalmi szokás megengedi, hogy *karonfoga járjanak*, ami a szorosabb egymáshoztartozóság külső, szinte hivalkodó nyilvánítása. (Multkor láttalak karonfogva sétálni a Dunaparton egy leánnyal, aki nem a menyasszonyod. Rosszul tetted! Erre a bizalmas magadhoz-vonzásra csak az eljegyzés jogosít fel majd!) *Megjelenhetnek együtt* utcán is, társaságban is anélkül,

hogy a leánynak édesanyai kíséretre volna szüksége. Mert egyébként, akármennyire modernek vagyunk is, nem illik, hogy egy-fiú és egy-leány bizalmas kettesben sétáljon, kiránduljon, moziba menjen. Ezt az ember vagy a házasság szentségéből kapja kölcsön jó előre az eljegyzés jogán, vagy a Könnyelműség Országából rabolja igaztalanul, s kompromittálja vele a leányt. Katolikus leány sohasem lehet annyira emancipált, mint azt az amerikai romantikus regényekben olvassuk. Joguk van erotikus közeledésre, *csókra, ölelésre*, ami a lélek bizalmas kinyílását hivatott elősegíteni. Természetesen az erkölcstörvény fölöttük áll s tilt minden olyan erotikus élményt, amelyből súlyos kísértések származhatnak bármelyik félre nézve. A vad, mámoros csókok, amelyeket az ember a mozifilmeken lát, vagy csámcsogva olvas a ponyvaregényekben, nem a jegyesség tiszta légkörébe illőek. A sülve-főve együtt járó, lépten-nyomon csókolódzó, mohón szerelmes jegyesek észre sem veszik, hogy egymás megbecsülését koptatják a gáttalan erotikával; ha aztán a túlságba vitt feszültség ellanyhul, könnyen lazul a jegyesség köteléke is. Hogy is bízhatna igazán pl. egy férfi egy leányban, aki szerelemből elveszíti az eszét és többet enged meg a vőlegényének, mint amennyire feljogosítja az erkölcstörvény? Nincs biztosítéka rá, hogy a házassági hűség törvényét is majd egyszer ott a messze jövőben nem ilyen lazán fogja-e kezelni a haszontalan? És a leány hogyan adja önmagát s egész életét egy fiúnak, aki mohóságában megfeledkezik törvényről, korlátról, tiszteletről? Ha a menyasszonyát nem tudja férfias fegyelemmel becsülni, hogyan becsüli majd a feleségét? . . .

Gondolkodjál! A házasélet alatt hányszor lesznek napok, máskor hónapok, amikor a férj egyszerűen egészségi okokból kímélni köteles a feleségét. Ha vőlegény-korában nem vesz komoly traininget ebből a fegyelmezettségből, hogyan állja majd a férj próbatételeit?

Az eljegyzett kislány mindenki más számára: tabu. Az a kis karikagyűrű ott az ujján jobban megvédi udvarlóktól, szerelmes ostromtól, mintha páncélosfallal zárt kamrába rejtené őt a vőlegénye. A házasság a maga erejéből kölcsönöz a jegyességnek!

Túlhosszú jegyesség nem katolikus gondolat, éppen úgy, mint a csak forma szerinti, nagyon rövid ideig tartó. Diák ne üljön eljegyzést, mert ez férfi dolga; először legyen meg a diplomád és csak ott, a második «Nos Rector»-on túl

gondolhatsz komolyan családalapításra. Ha viszont pár hétre zsugorodik a jegyesség ideje, akkor ez a komolycélú egyházi intézmény nem tudja a maga hivatását betölteni: hogy felelősen előkészítse a házasságra a fiatalokat.

A jegyességnek van még egy nagyon fontos feladata: *ez alatt kell egymást a vőlegénynek s menyasszonynak megnevelnie.* Szerelem mozgatta szívvel s akarattal itt még sok olyan kérésnek enged mind a kettő, amely a házasság idején már süket fülekre találna. Vallásossá, kötelességét becsületesebben teljesítővé, szavainak megválogatására, szüleivel szemben nagyobb tiszteletre, világnézetileg téves egy-egy elvének megváltoztatására éppen olyan könnyen ráveheti ilyenkor az ügyes kisleány a fiút, mint ahogyan leszoktathatja kártyázásról, iszogatásról, ezer apróbb-nagyobb könnyelműségről. És a fiú ezekben a hónapokban megdöntheti a kislány belénevelt elvi tartózkodását a gyermekáldástól, belé ojthatja a feleség és az édesanya felelősségérzetét, amelyet talán otthon nem kapott meg eléggé, leszoktathatja rúzsról, cigarettázásról, flörtölésről . . . Aki jegyes korában meg nem nevelte a leendő házastársát, magára vessen, ha majd a feleséggel később nem boldogul. Micsoda ideális korszak, amikor még nincs papucs, hanem az ember minden szavára hajlik a kislány!

A jegyességre tisztelettel gondolj és a magad életében majd szerves, nagyerejű előkészítő és nevelő intézményképen érvényesítsd! *(K)*

7. Emberteremtésben Isten eszköze.

A házasság elsőrendű célja: emberteremtésben Istent szolgálni, gyermekekben önmagát sokszorozni és így a faj fenntartását előmozdítani. Első ajándéka: a bonum prolis, a gyermekáldás.

Annyira lényeges és fontos motívuma a házasságnak, hogy érvénytelen volna maga a házasságkötés, ha kezdettől kizárnák belőle az emberteremtésben való hűséges közreműködést. Házasság születés nélkül, családi otthon gyermek nélkül nem Isten gondolata.

Ha kisfiúnak azt mondanám: belőled majd egyszer papa lesz! — szívből kacagna, olyan komikusnak találná a gondolatot. Ha az ifjúnak mondom: édesapai hivatás vár a jövőben! — kihúzza magát és elkomolyodva néz bele az élet legnagyobb felelősségébe.

Édesapa leszel!

A házasságra gondolni sem tudsz másképen, mint szoros kapcsolatban a gyermekáldással. A kislánytól, akit szíved egész erejével megszeretsz, jövőt látó komolysággal kérdezed meg: mi a véleménye a gyermekáldásról; és katolikus leányhoz illő igenlő válasza elmélyíti és új csodákkal gazdagítja a szerelmedet; viszont ha azt mondaná, hogy nem akar gyermeket, akkor megdermed és kihűl a szerelem, mert nem lehet az igazi leány az, aki az élet legnagyobb szolgálatát nem hajlandó vállalni veled. Önmagad férfiképének lényeges vonása az «édesapa» fogalom; a feleséged ideális képének lényeges vonása a «gyermekeim édesanyja» tartalom. A «férj» üres az «apa» nélkül és a «feleség» üres az «édesanya» nélkül. Az élet nagy fogalmait a maguk teljességében tanulod már most értékelni.

Édesapa leszel!

Micsoda *félelmetes kötelezettségeket ró ez a tény az egyetemistára!*

Micsoda rontatlan, győzedelmes egészség kell ahhoz, hogy vállalni merd az öröklés törvényével szemben az emberteremtésben kijelölt szerepedet! «Hús a húsomból, vér a véremből», folytatása életednek, ember-mivoltodnak, aki születése előtt, fogamzása pillanatában örökségül kapja tőled a véredet, az idegeidet, ezer testi adottságodat és ezer lelki hajlamod és készséged gyökerét. Vészharang kongása fölötted és utódaid fölött. Mózes II. könyvének 20, 5-ik verse: «... megtorlom az atyák vétkét azoknak gyermekein meg a harmadik és negyedik nemzedéken, akik gyűlölnek engem ...» És mint a jégeső, kopognak lelkeden az élettan tudósainak adatai, akik hosszú jegyzékben sorolják fel az öröklődő betegségeket és azokat, amelyek az öröklési anyagra káros hatással vannak. Felelős komolysággal tanulmányozd az öröklés törvényét és komoly orvosi vizsgálattal nyugtasd meg magadat, hogy nem hordozol magadban átkot a gyermekeid számára még születésük előtt.

Micsoda felelős, komoly férfi kell legyen az, aki a kétszeres emberteremtés feladatára vállalkozik! Mert kétszer teremtődik az ember: először húsból, vérből az édesanya méhében, — másodszor a nevelés hosszú esztendőin át jellemmé, egyéniséggé, katolikussá, Isten elgondolta felnőtté. Az első teremtésnél a szülők a biológiai vonalon eszközei a teremtő Istennek s legnagyobb felelősségük az, hogy el ne rontsanak semmit, amit a természetbe beleépített tör-

vényein keresztül bennük és velük csinál az Úr. A második teremtésben maguk egész emberségének, szellemi, lelki és érzelmi világuk minden kincsének bevetésével lélektani síkon bontják és építik a szülők az új embert: kikalapálják belőle azt az Isten elgondolta igazi felnőttet, akinek képét a lelkiismeretük vetíti eléjük. Felelős munka felelős embert követel! Lehiggadt jellem, kikristályosodott elvek, evangéliumi alapon kidolgozott erkölcsiség, igazi katolikus világnézet, a magyar honpolgár maradéktalan kifaragott élő alakja és hozzá melegszívű keresztény emberség kell ahhoz, hogy ezt a feladatot megrezzenés nélkül vállalni merjed. Diákévek, ifjú évek óriási feladattömbje! Vállalod? Csinálod?

Milyen emberebb-ember, hibátlan egyéniség legyen az, akire fejlődő gyermekei szeme rászegeződik s akitől élni tanulnak majd az apró emberek! Nem a szó, hanem a példa nevel: ahogyan élsz, nyilatkozol, gondolkozol, amilyen vagy, olyanná lesznek melletted a gyermekeid. Minta-embernek, élet-példának lenni: megdöbbentően súlyos felelősség. Micsoda erőfeszítések a diákéveken át, hogy készen legyen és hibátlan legyen az Ember, akit majd másolnak a gyermekei!

Édesapa leszel!

Beleharangoz ez a tény a nappalaidba és az éjtszakáidba; belemarkol munkádba, szórakozásodba, önnevelésedbe, szerelmedbe, minden életrezdülésedbe. Kivonja a felelőtlen, bohém diákot belőled és helyébe kalapálja a Férfit, aki felelős. Messze a jövő távlatában szemed elé sorakoznak a gyermekek, akik a te életedből születnek s a te folytatásaid; öreg diák évein át, ifjú életharcos évein át mint a megszállott, úgy kell erre a képre függesztened a szemedet és mindenen át, minden mögött, mindig ezt a képet látnod. Alárendelt a feleség képe, keretté egyszerűsödik az otthon képe; úr fölötted ma és ezután és mindig az egy csoda-hatalom: a Gyermek!

Édesapa leszel! *(K)*

8. Egyke?

Mi az Isten gondolata az emberteremtéssel? Ha minden férj és feleség ezt kérdezné s a feleletet szívébe zárná, nem volna nemzetet pusztító, házasság szentségének főcélját hamisító, embertrontó egyke.

Az első embert teremtette Isten föld porából s halha-

tatlan lelket lehelt bele. Az első asszonyt teremtette csontból, vérből, élő embertestből, s halhatatlan lelket lehelt bele. Azóta teremti az embermilliókat húsból, vérből, emberi csirasejtből, petesejtből, halhatatlan lelket lehel bele és kilenchavi szakadatlan építés után az édesanya méhéből kiemelve, életre éretten beleállítja a nagy világba. Az ember születik . . . *Apja nemző erejéből, anyja méhéből születik; de Isten az, aki teremti!* Isten szolgája a biológiai törvény; Isten eszköze édesapa, édesanya. A lélek teremtésének pedig nincsen eszköze: azt közvetlen beavatkozással teremti maga az Úr.

Isten eszköze édesapa, édesanya az emberteremtésben.

Ha a tollam nem ír többé, félredobom, újat veszek. Ha kicsorbul a fejszém, ledobom s másikkal faragok tovább. Ha eltörik a kalapácsom, elhajítom s felragadom a másikat, amely hűségesen szolgál . . . Ha Isten kezéből csorbultan kiesik egy eszköz, vagy ellene szegül és a lázadó angyalok harci kiáltásával megtagadja az engedelmességet: Non serviam! — gondolod, hogy a nagytürelmű Isten végül is nem hajítja félre, hogy másokat hívjon helyette a szolgálatára? Eldobja a nem szolgáló ember-eszközt; és Isten haragja: kárhozat. De eldobja a nemzetet is, amely az emberteremtésben megtagadja akarata teljesítését és az eldobott nemzetet elsodorja a történelem.

Magyar férfi, magyar nemzet, hej, mi lesz a sorsod?

Az én édesanyám kicsi, gyenge asszony; ha kinyujtom a karomat, el tud menni alatta. Apám kisfizetésű állami tisztviselőként kezdte az életet és lassan történetett felfelé a ranglétrán. Tizenkét gyermekük született, nyolcat felneveltek belőle! És még csak nem is mondhatom érdemnek, dicsőségnek, csodálatos nagy teljesítménynek. Egyszerűen csak hűségesen, becsülettel szolgálták az Istent. Az Úr azt mondta: tizenkettő! — és ők is tizenkettőt mondtak. És ha közben temettek is, ha betegágy mellett virrasztották is át a fél életüket, mégis megvigasztalódtak mindig az élőkben és az újabb életajándékokban. Mert édesanyám nem törődött a «vonalaival», édesapám nem ült le számolni, hogy a fizetésből nem telik több gyermekre és a korszellemmel, divattal nem törődtek, inkább törődtek Isten akaratával. Olyan végtelenül egyszerű a becsületes házaspár története!

Értesz belőle?

Ha Isten azt mondja: Gyermek! — akkor te összevágod a bokádat és elfogadod a parancsot: Igenis!

Ha Isten azt mondja : Hat! — vagy azt mondja : Nyolc! vagy : Tizenkettő! — akkor te nem mondasz egyet, vagy nem mondasz kettőt, hanem összevágod a bokádat és megismétled a parancsot : Igenis! Nyolc! Tizenkettő!

Hogy a feleséged gyenge; vajjon elbírja-e? Élet ura Isten, egészség és betegség az Ő kezéből sugárzik; bízzad rá az asszony sorsát! A nővérem súlyos vesegyulladás következményeiből a gyermekágyon gyógyult ki egészen. Egyik gyónóm feleségét orvos is, professzor is, konzilium is lebeszélte a szülés vállalásáról, mert kizárt dolog, hogy beteg szervezete kibírja; — az asszony a keresztre nézett és kihordozta és megszülte gyermekét és makkegészségesek ma is mind a ketten. Mert az élet ura Isten; az élet és az egészség az Ő kezéből forrásozik. Csak hite legyen az embernek: élő hite, amely a dolgok mögött látja az Istent!

Hogy szegények vagytok, nem tudnátok gyermeket eltartani? Nézd meg: a gazdag emberek falun is, városban is egy-egy nyiszledt gyereket pólyálnak vattába, míg a szegény embernek gyerekeivel tele az utca! Míg autót vezettem, magam is tapasztaltam a közhellyé vált mondás igazságát: gazdag negyedeken tempóval hajthattam keresztül, nem került a kocsim elé élőlény; a szegények utcáin lépésben kellett haladnom a sok játszó gyermek miatt. Mert a gazdagnak pénze van, de a szegénynek élőbb a hite!

Ne mondd, hogy lelkiismeretlenség, nyomorban, szegénységben gyermeket nemzeni és kitenni őt a proletárgyerek sanyarú sorsának. Mit értesz te az Isten világtervéhez? Hátha az Ő bölcsessége rendelte, hogy a szegénység edzze keménnyé ezt a gyermeket, akit talán valami nagyra hívott évtizedekkel később? A szegénység óriási nevelő erő. Vass miniszterből soha nem lett volna talán miniszter, ha palotában születik, puha kényelemben nevelkedik.

Az egyke nem társadalmi probléma; nemcsak divatnak, korszellemnek függvénye. Hiszen divaton, korszellemen a csak kissé gerinces ember felülemelkedik.

Az egyke a hit problémája. Akik igaz szívvel hisznek Istenben, azok családjában nem használnak óvszereket és semmiféle machináció nem történik a fogamzás meggátlására.

Az egyke erkölcsi probléma. Akik a katolikus erkölcstörvényt úrnak ismerik az életük fölött, azoknál nincsen abortus, nincs magzatelhajtás. Azoknál egészséges, élő gyerekek vannak, annyi, amennyit Isten mond.

A születésszabályozás súlyos vétek a gondviselő Isten akarata ellen.

A fogamzásgátlás ellenséges és lázadó mozdulat: megragadja Isten teremtésre lendülő kezét és azt mondja: Nem engedem!

A magzat elpusztításának bármely formája: szándékos gyilkosság. A magzat: fogamzásától kezdve halhatatlan lélekkel felruházott, teljes értékű ember.

A házastársak nemi élete, amely szándékosan megakadályozza az új élet fogamzását, minden egyes alkalommal halálos bűnbe keveredik. Mert nem játszik és nem enged magával játszani az Isten.

Mielőtt eljegyzed a leányt, akit szeretsz, komoly beszélgetés keretében állapodjál meg vele, hogy annyi gyermek fog születni a házasságtokból, amennyit Isten adni akar. Ez a katolikus álláspont, amelyből nem engedhetsz.

A te házasságod fenséges, igazán katolikus házasság legyen, amelyben munkatársad a teremtő Isten, és álmod, kincsed, gyönyörű ajándékod: a gyermek. Annyi gyermek, amennyit Isten általad akar adni a hazának.

Igy lesz a házasságod istenszolgálat és nemzetszolgálat.

(K)

9. A házasélet felelőssége.

A házasság második ajándéka, a bonum fidei. Két fő mozzanata: a hitvesi szeretetközösség, életközösség és a jog egymás testéhez.

Két felkiáltójel a jövő életedben, amely feláll és abban a pillanatban felborzol egy csomó kötelességet és felelősséget a mai diákéletedben. Mint mágnes érintésére az apró vasreszelékek, úgy magasodnak fel hirtelen ezek a meggondolások, amelyek eddig talán eszedbe sem jutottak.

Gondolkozzál rajtuk.

1. *Hitvesi szeretetközösség, életközösség.*

Egy leány feléd fordul a szíve meleg szeretetével, benned látja ideálját, vágyik arra, hogy élete kiegészítőjének megkapjon, álmodik rólad s úgy gondol bele a jövőjébe, mint legfőbb örömforrást. Ezt a leányt te Isten oltára elé vezeted s felejthetetlenül szép szertartáson át hozzákötöd elválaszthatatlan kötelékkel a magad életéhez. Azután hazaviszed az otthonodba és úgy köszöntöd: Feleségem! Egyenrangú élettárs, akivel mindened közös, akivel jóban, rosszban össze-

kötve, együtt küzdesz, örülsz, győzöl vagy pusztulsz. Együtt lesztek egészségben, betegségben, együtt gondban is és az élet sötét óráiban is, amikor leomlik a gyenge ember és irtózatos belső küzdelem árán kerekedik felül az erős. Nem lesz többé magánéleted, nem lesznek ügyek, amelyek csak a tieid, szobák, ahová a feleséged be ne léphetne, titkok, amelyeket meg ne kérdezhetne.

Te, hogyan fel kell készülnöd erre a magadat egészen kinyitó közösségre, amely nem hagy titkot titoknak és nem tűr észrevétlen semmi takarnivalót! Felkészülnöd azért, hogy aki eddig csak gondosan kikészítve látott, ne csalódjék benned, ha papucsban és hálókabátban pillant meg. Itt nemcsak egészen kis higiéniai kérdésekről van szó: hogy megszokd az egészséges tisztaságot, tested, szájad, lábad ne legyen gondozatlan szagú, ne hordj 3—4 napnál tovább fehérneműt, ne tudj járni másnapos szakállal, ne hagyd magad után nyitva az összedobált szekrényt s ne legyen szeméthalom az íróasztalod. (Ezt mind nem a házaséletben kell majd leküzdened, hanem szokásoddá kell tenned most, amikor életszokásaid kialakulnak.) — Itt szó van modorról is, önfegyelemről is, áldozatkészségről is, tisztaságról is, az úriember magától értetődő nemességéről is. Hogyan bánsz ma az otthoniakkal: anyáddal, húgoddal, rokonnal, cseléddel? Nem fogod tudni máskép csinálni később, mint ahogyan éveken át beléd idegződik. Ha nem találsz valamit, ha késő az idő és sietsz, ha nem sikerült valami, vagy ha komoly csapás ért, kézben tartod-e egészen az idegeidet, vagy tombolsz és káromkodol és ocsmány szavakkal könnyítesz a benned levő feszültségen? Otthon durva vagy és közönséges, társaságban kedves? (Akkor kedves vagy a leánnyal, míg az a «társasághoz» tartozó, de durva leszel vele abban a pillanatban, amikor ő lesz az «otthon»?) Betegségben úr vagy-e és férfi, aki szótlan tud szenvedni, vagy kiállhatatlan, nyűgös fráter? Milyen a tréfád? Milyen a bizalmaskodásod? Aki egész közelről megismer, megszeret-e jobban, vagy kiábrándul belőled? . . . — Megint ne csak etikettre gondolj és higiénikus szabályokra, hanem jellembe vágó, komoly dolgokra is. Ha evésnél csámcsogsz, ha szokásod, hogy piszkálod az orrodat, vagy az asztalra rakod a lábodat, vagy papírdarabkát rágcsálsz állandóan, sürgősen szokjál le róla, mert undorító szokások, amelyek kiábrándítják az asszonyt. De ugyanígy szokjál le arról, hogy minden szoknyának utána fordulj, minden szép nőre megjegyzést tégy, mindenkinek

udvarolni kezdj, aki közeledbe kerül. Félre mindennel, ami közönséges! Nem «hím» vagy, hanem «úr». Apróra figyeld meg magadat: nincs-e olyan kellemetlen tulajdonságod száz is, amely a szerelem dacára taszítólag hat majd az asszonyra, akit feleségednek nevezel? *Diákévek: önnevelésnek, önmagad kivasalásának ideje.* Felelősség!

2. *Jog egymás testéhez.*

A házasfelek a házasság szentségének erejénél fogva jogot nyernek egymás testéhez; ugyanakkor jogot nyernek olyan erotikus élményekre, amelyek egészen a házasságig szigorúan tilosak voltak. A házastársi kötelesség nyujtása egymásnak: az igazságosság elvénél fogva és nemcsak a szeretet parancsára lesz kötelességévé a házastársaknak; a coitus tehát, a nemi érintkezés, a házasélet szabályos velejárója lesz, amely olyan egyszerűen természetes élettevékenységgé válik, mint a lélekzés, mosakodás. A «sedatio concupiscentiae», az érzékiség lecsillapítása ezen a kötelességen alapszik; ha ugyanis az egyik házastárs kívánja a nemi élményt, a másiknak ki kell elégítenie ezt a vágyát. Az első hónapokban akár naponta, később hetenként kétszer, vagy hetenként egyszer történik rendszeresen a nemi érintkezés, amely kielégíti mindkettőnek igényeit a szexuális ösztön vonalán, úgy, hogy fékre nem fogott ingerek és iránytalan vágyak nem okoznak többé gyötrő kísértéseket.

A házasság szentsége felszabadítja kettőjük között a gondolatot, kívánságot, nézést, ölelést, csókot, érintést is. Láthatja mezítelen, érintheti és foglalkozhatik vele gondolatai és vágyai világában anélkül, hogy bűnt követne el. Csak egy alapkikötés áll végig: nem történhetik semmi úgy, hogy ellene forduljon a házasság elsőrendű céljának, a gyermekáldásnak; szigorúan tilos tehát az onania, és mindaz, ami onaniához vezetne.

Gondolj arra, hogy a feleséged egykor jogot nyer a testedhez. Ez így nyersen és durván hangzik talán, de ez az objektív igazság. Milyen egészséges, hibátlan és rontatlan férfitest legyen, amelyet a házasságba ajándékul viszel! Hosszú éveken át korláttalan űzött onania, vagy nemibetegségek rontotta, kihasznált, kifosztott, degenerált testtel hogyan mernél odaállni az asszonyod elé, aki minden erotikus és szexuális jogos vágyának kielégítését tőled várja? A coitus a legintimebb emberi érintkezés formája: intimebb, mint az ölelés, vagy a csók. Ha undort keltő az emberséged, a mindhalálig hozzád láncolt asszony élete szakadatlan kálvária mel-

letted! Milyen tiszta, milyen Isten elgondolta ép, milyen romlatlan egészséges és a maga fiatal erejében és egészségében kívánatos kell legyen a férfitested, amelyet az egy asszonynak adsz majd ajándékul, de neki mindhalálig egyedül!

Egészség! Tisztaság! Erő! Szépség!

Érintetlen férfierő mind a házasságig!

Érted-e, mit kiált évek hosszú során át a messze jövőből a házasság szentségére felépített családi otthon?

A házasélet felelőssége az egyetemi ifjúság vállaira nehezedik és erkölcsöt, stílust, higiéniát parancsol. Ezer bűnre hívó kísértés-orgiában halld meg ezt a tisztán csendülő hangot az életből! A magad sorsának boldogságát alapozod, ha meghallod s megérted a felelősségedet! *(K)*

10. Agglegény álldogál az ablak alatt.

Idézek néhány megrázó sort Radványi Kálmán agglegény-verseiből, amelyeket barátai tudtán kívül csokorba kötöttek és nászajándékul átadtak a feleségének, a poéta gyönyörű, mély szerelmes verseivel együtt. Ezt a «Neked adom a szívem» című kis verseskötetet valamennyiteknek el kellene olvasnotok.

Hallgassátok az agglegény panaszait!

«*Kint lakom nyáron és télen, — Pihenek sáros útfélen. — Birkózom durva szelekkel, — Útrakelek, ha a nap kel. — Útközben látok egy házat. — S a szívem kesereg, lázad. — Az ablak alatt megállok, — S nézem a lámpavilágot. — Bent puha családi fészek. — Az ablakon át benézek. — Az ablakon át belátok, — Szöszke kis fiúk, tirátok. — Gyerekhang csilingel lágyan — A fehér, puha kis ágyban. — Leül az anyjuk a székbe: — Ajakán dalol a béke. — És ha kint zuhog a zápor, — A gazda kiszól a házból. — Behív, hogy megmelegedjem, — S meg ne dermedjen a lelkem. — Másnak a tűzhelye mellett — Nézem a tiszta szerelmet. — S könnyeim befelé folynak: — Istenem, hol leszek holnap? . . .*» (Vénlegény.)

Másik verse a kiegészítést hiába kereső ember magányba dermedése:

«. . . *A puha kéz hiányzik életemből, — S vagyok az élet sötét vándora, — A céltalan, ki haza sosem ér, — S akit belep az országút pora . . .*»

Vagy a «Gyásznapok» karácsonyestje:

«*Gyermektelen karácsony: — Sötét magányban ülni — És nézni hamvadó tüzet, — És összeomló bús hamut, — Nem*

nézni víg gyermekszemet, — Nem inni szent gyermekmosolyt, — Nem énekelni, nem kacagni, — Zsibbadt lélekkel ülni, ülni. — Gyermektelen karácsony, — Szomorú gyásznapom . . .»

A magános ember születésnapja:

«. . . *Egyedül ülök a szobámban. — Itt minden érdes és kemény, — Itt minden néma és hideg; — Meleg mosoly innét hiányzik, — Itt nincs sugárzó víg tekintet, — Mely megpihenne arcomon, — Itt nincs becéző puha kéz, — Itt nincsen selymes női hang, — Sem édes gyermekkacagás. — Itt nincsen tűzhely, mely szelíd — Derűt mosolyogna. Semmi sincs, — Ami meleg és lágy, puha. — Egyedül ülök a szobámban . . . Egyedül ülök és didergek . . . És ez a születésnapom.*»

Vagy nézzétek ezt a pár lelket rázó töredéket:

«*Ütött-kopott lézengő ritter, keserű szívben halott hittel . . .*»

«*Rímnélküli bús, csonka sor . . .*»

«*Nincs folytatásom, pont vagyok, jövőt senkinek sem adok . . .*»

Keserű szívű, magános agglegények állnak az ablak alatt. Hogy senki ne sejtse, hogyan fáj a szívük és milyen szomjasan vágyódnak otthonra, szeretetre, hangos szóval gúnyolódnak, cinikus dalt énekelnek, mulatnak hangos muzsikaszóval, tüntetőleg hányják fel a maguk szabadságát; — és nagyon nagyon, szégyelnék magukat, ha valaki észrevenné, amint elfordulnak és kitörölnek egy könnyet a szemükből. Mert a szívük, az álmokat temető, szeretetet sóvárgó férfiszívük tele van könnyel.

Agglegény áll az ablak alatt:

— aki csalódott és nem mert mégegyszer próbálkozni;
— akiből a bűn kiölte a szép életforma reményét;
— aki elrontott ifjúsága romjain nem mer családi otthont építeni;
— aki fölött elfutottak az évek, s mire felébredt, deresedő homloka és az éveket három X-en fölül mutató kegyetlen naptár szívenütötte: Késő!
— aki félt a felelősségtől és feleséget, gyermeket számoszlopokkal mérve, kiszámította, hogy így több jut a maga számára;
— aki a felbonthatatlan kötelektől a szabadságát féltette;

— akiben hús-vér-ideg-szeretkezés megölte a Szerelmet;
— aki elfeledte az Istent és most kietlen pusztaságban vándorol . . .

Az agglegény és a vénkisasszony nem az Isten gondolata, nem harmonikus emberalak, nem az élet diktálta emberforma. Az agglegény és a vénkisasszony hamisítvány, száraz kóró, rímnélküli bús, csonka sor.

Fiatalon házasodni, míg él az idealizmus és csodálatos élettávlatot mutat a szerelem!

Ne higyj az agglegénynek. Ne barátkozzál vele. Ne hallgasd szabadság-énekét: hamis, hazug dal az!

Ha a jövőbe nézel, asszony, gyermek, otthon képe rajzolódjék eléd, és magadra az élet két szent, nagy szavával gondolj: Férj, Édesapa! Ez az élet teljessége.

Agglegény álldogál az ablak alatt. Bent a te világod: a családi otthon. *(K)*

VIII. Elindulsz a diplomával...

Elindulsz az életre. Diploma, oklevél jegyében kezded el az új életet. Az egyetemi tuanlmányaid folyamán az oklevél volt a célod. Elérted. Mikor elindulsz a diplomával kezedben az élet útjára, a diploma ettől kezdve lehetőség a számodra. Azt mondhatnók, hogy korlátlan lehetőségeket tartalmaz számodra az okleveled. Az általa megnyitott pályának számtalan fokozata és felső állomása van. Ezeknek az állomásoknak bármelyikét elérheted — munkád által.

Elindulsz a diplomával hivatásod gyakorlására. Oklevelet munkára jogosít. Jogot ad a munkára. S milyen boldog lehetsz, hogy a magyar társadalom vár is munkával. Még él emlékezetünkben az az idő az első világháború után, mikor hiába indult el az egyetemi polgár diplomájával az életbe; a magyar élet nem tudta felvenni a diplomásokat. Elmehetett olyan életpályára, amelyhez nem is volt szükséges az egyetemi végzettség. Lassan félelmetesen megnőtt azoknak a száma, akik nem tudtak elhelyezkedni hivatásukban. S nincs rettenetesebb, mint a munkanélküli intelligencia. Hálát kell adnod a Gondviselésnek, hogy most tárt karokkal vár munkásokra a magyar élet. Elindulhatsz a diplomával... Sokszor előfordult az újabb időben, hogy már az utolsó szigorlat alkalmával az egyetem csarnokában vártak a diplomásra és egészen friss oklevele mellé odatették a kecsegtető szerződést. Nagy igényeket támaszthatott a diplomás. Tehette, szükség volt rá.

Ezzel kapcsolatban figyelmedbe ajánlom, hogy ne légy elkapatott. Jöhet olyan idő, amikor a diplomásokkal «Dunát lehet rekeszteni». Becsüld meg a mai helyzetet s örülj neki. Megbecsülésedet pedig azzal fejezd ki, hogy a diplomát csak lehetőségnek nézed. Olyan lehetőségnek, amelyből annyi fog megvalósulni, amennyit szívós akarattal és kitartással magadnak kiharcolsz.

Elindulsz a diplomával, hogy dolgozzál. Csak ezért indulhatsz el, csak ez lehet a célod. Munkálkodni, és erőidet hasznosítani legyen most a jelszavad. A munkát szeresd.

Mondják, hogy a munka nemesít, a munka öröm, a munka boldogít, a munka megvigasztal. Igen, ez lehet a munka következménye, sőt bizonyosan van a munkának ilyen velejárója. Magát a munkát azonban úgy kell tekintened, amint az a valóságban van. Bármennyire is kijelentik azt, hogy a munka öröm, és boldogság az, ha valaki dolgozhat, mégis azt kell mondanunk, hogy a munka fáradságos, a munka végzése közben erőtlenedünk. A fáradtság és erőtlenedés pedig mindig kellemetlen érzésekkel jár. A munka bizonyos formákhoz való ragaszkodást jelent. Sokszor a munka formába-öntést kíván tőlünk. Alkalmazkodással is jár. Alkalmazkodunk az anyaghoz, amelyet megmunkálunk, vagy szöveghez, melyet megírunk, a beteghez, akit gyógyítunk. Ebben az alkalmazkodásban megkötődik az ember figyelme, értelme. A formábaöntés pedig, mint a szülés, fájdalmas. A munkának igenis van egy szenvedést tartalmazó velejárója. Ez tagadhatatlan. A munka maga sohasem édes, hanem inkább terhes. Hozzá kötött egyéb szempontok tehetik a munkát örömmé, kedvessé, boldogítóvá, vigasztalóvá; a munka maga azonban az embernek mindig teher lesz. Ennek ellenére szeresd a munkát. Szeresd a szenvedést és a terhet, mert nekünk embereknek itt a földön nem adatik öröm és boldogság, csak szenvedés, küzdelem árán. Nem élvezhetünk boldogságot, amelynek árát meg nem fizettük. Csak az egészen naív ember képzeli úgy az életet, hogy annak csak örömei vannak.

Elindulsz a diplomával, mint a társadalomnak éppen a diplomád által értékes tagja. Értékesebb vagy, mint a kevesebb képzettségű ember. Tiszteletet fog irántad mindenki tanusítani. Érzik rajtad az, hogy sokáig tartott, míg kimüvelted magad. Az elemi iskolát nem számítva 12—13—14 évet töltöttél el az iskola padjaiban. Milyen nagy idő! Mennyi fáradságot és munkát jelent! Mennyi pénzt és áldozatot jó szüleid részéről! Megtisztelnek és megbecsülnek érte. Azonban itt gondolj te is azokra, akik érted az áldozatok egész sorát hozták: gondolj jó szüleidre, mikor elindulsz a diplomával. Adósuk vagy akkor is, ha ők nem reflektálnak a te háládra. Ha elindulsz a diplomával, mondj legelőször is nekik köszönetet. S ha jó szüleid nehéz helyzetben lennének, akkor ne feledkezzél meg róluk. A te diplomád az ő kérges-munkás kezüknek is diplomája — a szülői szeretet legnemesebb oklevele. (Ú)

1. Sugárzó emberek.

A diplomás férfi sugárzó ember. Teljességre jutott benne az ismeret által az értelem s akarat, a műveltség által a szív. Ennek bősége az, amely azután folyton sugárzik, ontja magából a fényt a társadalom minden tagjára, aki csak környezetébe kerül. A diplomásnak javai vannak, kincseket gyüjtött igazságból, szépségből és jóságból. S *nem a gyüjtésért gyüjtött, hanem a szétosztásért.*

Régi skolasztikus igazság: Bonum est diffusivum sui. A jó az önmagának kiontása — kisugárzása. A jóság soha nem maradhat meg magában. Kiömlik s szétosztja magát. Ez a természete. A jó osztódni akar, nem elzárkózni. Az isteni Jóság örök példája ennek. S az élet is hódol a jóság e törvényének. Milyen nagy mélység van ebben! Még ha az ember akarná is, jóságát el nem rejtheti. Feltör és kitör a lélekből. Bonum est diffusivum sui. A diplomás jósága is kitör és kiosztódni akar, mert ez a jóság törvénye — normája.

A diplomás megszűnt receptív és passzív embernek lenni. Értelmének leideni palackja megtöltődött finom tudással és a tudásnak erejével. Szívének akkumulátora felvette a műveltség magas feszültségét. Ezután is folytatódik ugyan az elraktározás értelembe és szívbe, azonban a diploma megindítja a kisugárzást, a fények kibocsátását.

Minden fényt, amelyet lelkedbe itattál, minden tudást és igazságot, melyet értelmedbe s intelligenciádba felszívtál, minden melegséget és tüzet, melyet szívedben gyujtottál — azért gyüjtötted, hogy vigyed embertársaidnak, mint Istentől küldött szentjánosbogárka. *Nem magadnak, hanem magadba gyüjtötted* a tudás isteni fényét és a szeretet isteni melegét, hogy most sugározzad szerteszét — testvéreknek, kik az éjben járnak. Adj tehát két kézzel és bőséggel. Adj ismereteidből és adj a szívedből. Akkor is meg lesznek veled elégedve, hogy ha nem tudsz értelmeddel segíteni — ez véges képesség —, de megnyitod szívedet és ezzel pótolod, amit amazzal meg nem adhattál. Szíved nem fog kimerülni olyan hamar, mint az értelmed.

A sugárzó ember a társadalomban az élet szellemi erejét fogja gyarapítani. *Szellemi erőket viszel a közösségbe.* A szellemet és tudást fogod hordozni embertársaid között. A szellem világának embere vagy. A szellem által fogod embertársaidat dirigálni és vezetni. S az emberek meg fognak hajolni szellemi erőid és szellemi fölényed előtt. A szellemiség erejével fogod

a parancsokat kiadni s a szellemi erők megbecsüléseként fogod az engedelmességet elvárni. Ezért tőled, a sugárzó embertől, azt várja a társadalom, hogy elsőnek becsüld meg a szellemi világot, a szellem értékeit és a szellemi világ eszméit. Ha az egyszerű emberből az anyagi javakkal való foglalatoskodás közben materialista válik, ezen nem csodálkozik senki. Azonban ha a szellemiséget hordozó ember csúszik le a földszagú materializmusba és szellemével is csak anyagi előnyöket hajszol, ezen méltán csodálkozhatik mindenki. A sugárzó ember a szellem embere. Neki mindenekelőtt a szellem szolgálata a fontos. S nem lehet kicsinyes az anyagi javak után való vágyódással, hiszen szellemi munkáját a jelen társadalom igen tiszteletreméltóan honorálja. A sugárzó embertől a szellem sugárzását várja a társadalom. Nem bűvölheti el őt pályájának anyagi haszna. Fölényes az anyagi javakkal szemben. Mindenben első a hivatása és hivatásának szeretete. Ezt látja egyedül, amikor dolgozik.

A sugárzó embertől a társadalom várja a szellem megnyilatkozását. A társadalom nincsen felkészülve úgy, mint ő a tudás világában. Tőle várja az eligazítást és vezetést. S nemcsak a szaktudás területén, hanem a szellemvilág egyéb megnyilvánulásának esetén is. A sugárzó ember *nem rejti el világnézetét és életfelfogását.* Őszinte és egyenes. *Csak egyet sugároz — a Diadalmas Világnézetet, a tiszta keresztényi életfelfogást.* A sugárzó emberről nem olvashatja le mindenki a maga világnézetét, mert nem cameleon-típus, aki a környezet szerint váltogatja színét. Nem szürke ember, aki embertársaira semmiféle hatással sincs. Nem színtelen, akiben nem alakult ki egy világnézet sem és nem fénytelen, aki nem meri vállalni az eszmék meghordozásának terhét. A sugárzó ember szellemének erejével, élével s messzemutató fényével vezet. A vezetéssel és irányítással tartozik a társadalomnak.

Ebben a vezetésben segíti a sugárzó embert műveltsége. Szellemének erejét a vezetettek megtisztelik; műveltségét és személyét szeretetükbe zárják. A sugárzó ember műveltségével köti magához az embereket. Műveltsége az a titokzatos kulcs, amellyel megnyitja a szíveket és a szíven keresztül a jóakaratot. A szellem ereje megacélozza irányító és vezető kezét, a műveltség pedig azt a kemény kezet finommá teszi és gyengéddé. Ezért fogják elviselni a vezetés közben felmerült nehézségeket. Ezért születik meg a vezetettekben az áldozatkészség, amely nem nélkülözhető a vezetés folyamán. A műveltség bársonyos simítása fogja örömtel-

jessé tenni a vezető követését. — *A műveltséged akkor lesz hatásos, ha igazán sajátod.* Nem valami felmázolt szín s kendőzés rajtad. Ha szíved mélyéig művelt vagy, csak ez esetben várhatod azt, hogy a műveltség sugározni fog rólad. Egyszerű emberek körében nem annyira a műveltség külső és tárgyi ismereteivel fogod a hatást elérni, hanem a műveltség belső elemeivel, éspedig azzal, hogy van szemed az emberek bajának s gondjának meglátására, látod az emberek életét, felismered az egyéniségüket és ezeket tiszteletben tartod. Akaratod finomsága és képzettsége még kellemetlen helyzetekben is szeretettel hajol gyarlóságaik fölé. Önuralmadat nem hozza ki sodrából az egyszerű emberek értetlensége. A szegénység szagára nem fintorítod az orrodat. Végül pedig meg tudod mutatni azt, hogy van szíved és hogy velük érzel. Talán ez a legfontosabb, mert ebből látják meg azt, hogy ember vagy, aki minden embertársát testvérének tekinti. Hidd el, ezért lesznek leginkább hálásak az emberek. Ez hozzád fogja kötni őket.

A sugárzó embernek nem kell attól félnie, hogy egyszer kimerül a sugárzóképessége. Tapasztalod majd az élet folyamán, hogy minél többet adtál — annál többet nyertél. Tudást és műveltséget bátran osztogass és sugározz hát, mert ezek csak fejlődni fognak s csak tökéletesebbek lesznek szétsugárzásuk által. Soha nem fogod tudni oly bőségesen sugározni, hogy koldusszegény légy tőle.

Óvakodnod kell a hatásvadászattól. Ez a hatáskeltés múló jelenség lesz, mert hiányzik belőle az igazi hatás ereje: az őszinteség és átérzettség. Nem lehet hazudni a meggyőződést, s ha lehet is, csak ideig-óráig. Észre fogják venni, hogy a súlyok, melyeket tudás és műveltség címén emelsz, papirosból vannak, s csak mímeled az emelést.

Emelt fejjel és ragyogó szemmel járják az életet a sugárzó emberek. Lélek van bennük. A lélek erejében képesek a sugárzásra. A pünkösdi Lélek mindeneket átformáló és megerősítő hatásával ébresztik az alvókat s a nehézkeseket, szenvedőket és fáradtakat: új életre. A Lélek erejével hatnak. Várja is őket a társadalom, mely folytonos vággyal van eltelve a megújulás iránt. Sugárzó emberek el is fogják érni, hogy «renovabitur facies terrae», hatásukra megújul a föld színe-arca. *(Ü)*

2. Katolikus szellem a társadalomban.

A magyar társadalom több mint hetven százalékban katolikusokból áll. Jelentős többség! A magyar élet minden szintjén ennek meg kellene mutatkoznia. Elfogulatlan szemlélő azonban megállapíthatja, hogy *a katolikusság nem vesz részt az élet minden síkján a neki megfelelő arányban a társadalmi feladatok végzésében, s ott is, ahol a megfelelő arányban szereplő, nem jut mindig kifejezésre a katolikus szellem.* Az első megállapítást is fájlalhatja az ország katolikus közönsége, a másikat azonban sokkal inkább. Ebben teljes egészében sajátmagát kell hibáztatnia. S az sem lehet senki előtt kétséges, hogy ha elevenebb lenne a katolikus szellem a magyar társadalomban, akkor nem is maradhatna le a társadalmi pozíciók betöltésénél.

Mikor elindulsz a diplomával, ezzel a kérdéssel is szembe kell nézned. Nagyon érdekes jelenség a katolikus szellem szempontjából a következő. Az elemi iskolások és középiskolások, de újabban a felsőiskolások is, megkapják a hitüknek megfelelő tanítást. Csodálatos az a kiképzés, melyet ebben az időben mindenki megkap. A középiskola folyamán betekintést nyer a növendék a legnagyobb részletességgel a vallás elemeibe. Bölcseleti eszközök segítik a legnagyobb mélységek meglátásában. Megismeri a hitigazságok egész rendszerét, szívébe vési az erkölcsi igazságok részletes ismeretét. Elgyönyörködik ezeknek a rendszereknek szinte művészi felépítésében, összefüggéseiben s tételes kidolgozásában. A főiskolai élete alatt is magas szempontok szerint megismeri a vallási igazságoknak az élettel való kapcsolatait. S mégis mi történik, amikor megjelenik az életben az ilyen módon képzett egyén? A legtöbbször kiesik élete a vallás eszméinek éléséből s még jó, ha egészen ellenkezésbe nem jut a vallás igazságaival és erkölcsi tanításával. Igen gyakran teóriának nézik a vallás igazságait. Miért történik mindez? Mert hiányzik a társadalomból a katolikus szellem, legalább is olyan mértékben és olyan hangsúllyal, mellyel meg tudnák teremteni az életbe lépőkkel az összhangot. *Az egyénben még meglenne az alap a későbbi vallásossághoz, azonban a közösségből, melynek az egyén tagja lesz, hiányzik a szellem, az öntudat.*

A katolikus öntudat gyengesége mellett az életbe induló egyént sok gátló körülmény is zavarba hozza. Azt tapasztalja az idősebb generációnál, hogy nem veszik olyan

komolyan a vallás ügyeit, mint ő. Ezt kisebb jelentőségű tényeken figyeli meg s azután szerencsétlenül általánosítja. Látja a megalkuvást a vallási kötelezettségekkel szemben. Sokszor kell hallania azt is, hogy a vallás tisztára privát ügy: semmiféle keresnivalója nincsen a fórummal. Ismert liberális szólam ez, s mégis milyen nagy a hordereje — különösen a férfiak világában! A vallást az áhítat dolgának mondják s érzelemnek vagy valamiféle esztézisnek, mely a szép lelkek sajátja. Hallja azt, hogy a vallás fenkölt és életet dirigáló igazságairól poharazgatás mellett folytatnak eszmecserét. Döntögetnek igazságokat. Kimutatják, hogy micsoda terheket ró rá az emberre ennek vagy annak az igazságnak megtartása. S azután latolgatják az Egyház életét s előveszik a régen megcáfolt s a tudomány előtt tarthatatlan féligazságokat. Idéznek a történelemből s a lezajlott századok hibáit sorakoztatják fel az Egyház és egyházi személyek ellen. Mindezeket persze a ma szemüvegén keresztül bírálgatják. Az egyházi személyek kritizálása pedig éppen csemegének számít. Itt azután sorra kerülnek vádak, melyek a továbbadás folytán fertelmes pletykává dagadnak.

Figyelemmel kísérheted az életben, hogy *egyetlen egyház papját nem kezdik ki az emberek, csak a katolikus Egyházét.* Egyetlen egyház papjának sem kell annyit elviselnie, mint a katolikus Egyház papjának. Az igaz, hogy emberfeletti magasságot ír elő ez az Egyház papjainak. Ám ebből következik éppen, hogy velük szemben kellene a legnagyobb megértést tanusítani. Ezzel szemben azt látjuk, hogy a megértés helyett, amelyre minden ember rászorul, — a legkíméletlenebb támadásoknak vannak kitéve. Nem is beszélve a gúnyról és kacagásról, amellyel nemcsak életét, de hivatását és annak gyakorlását is kísérik. Más felekezetek papját a hívek okosan védelmükbe veszik, s ha hibázik, a hibáit és emberi gyengeségeit megértik és betakargatják. Vajjon miért nem tanul ebből a katolikus társadalom? Talán azért, mert a pap életüknek folytonos szemrehányása.

A katolikus szellem gyengeségét mutatja az is, hogy a katolikus nem tud felemelkedni az Egyházban tapasztalható emberi hibák ellenére a benne levő igazságok megbecsülésére. Az emberek hibái nem ingathatják meg az igazságok érvényét és fennállását. *Az igazság független a hirdetőinek életétől s esetleges hibáitól.* Amint nem kételkedünk az igazságban akkor, mikor például egy bíró vagy

ügyvéd vétkezik a hivatása ellen. Legfeljebb azt mondjuk, hogy ő is ember és ezért tévedhet. De az igazság megmarad, s a polgári törvények megmaradnak, annak ellenére, hogy bíró vagy ügyvéd vétkezett ellenük. Az igazság és a törvény több, mint a bíró, mert a bíró is alatta áll a törvény és igazság erejének.

A katolikus szellemet keresed a társadalomban. Keresd. Hivogasd. S ahol csiráját megleled, éleszd. Te ennek a szellemnek hivatott képviselője vagy. Tőled, a sugárzó embertől várjuk ennek a szellemnek is sugárzását. Szentimrés életed a garancia arra, hogy ezt a szellemet a magadévá tetted. Mindenki másnál jobban szolgálhatod és adhatod ezt a szellemet.

A katolikus szellem mindig pozitív. Programmot adó. Nem merül ki egyoldalú kritizálásban. Sőt talán épp ez hiányzik befelé. Nem a negatívumokat keresi az életben, hanem életprogrammokat ad. Ezeket az életterveket felülvizsgálja. Mindig cselekvő a katolikum és mindig cselekedtető. «A hit cselekedetek nélkül holt.» Ezért van olyan sok és kiterjedt karitatív szerve Egyházunknak. A te katolikus szellemed is akcióra indít. Sugározd a Krisztus szeretetét minden embertestvéred felé! *(Ü)*

3. Nemzetnevelés.

Az intelligencia hivatása a nemzetnevelés. A papság és tanítóság mellett, akiknek elsőrendű hivatása a nép nevelése, az intelligencia nem maradhat tétlen. A nemzetnevelés minden időben nemzetmentés is. Ma kétszeresen az. Megelégedéssel állapíthatjuk meg, hogy napjainkban erősen tudatosult az intelligenciában ez a hivatás. Már nemcsak szórványos eset, hogy az intelligencia készséggel fordul a népi rétegek felé és adja a maga kutúráját minden formában. Megérezte, hogy minél jobban felsegíti elmaradottságából a népi elemeket, annál gyümölcsözőbbé válik a saját munkája. Nem veszhet kárba fáradozása a nép körében, ha a népet a magasabb kultúra és műveltség megerősíti. Eltűnik a nép lelkéből az a kárhozatos meggyőződés, hogy az intelligencia belőle él és az ő kemény munkájának gyümölcsét fogyasztja, ha azt látja a nép, hogy az intelligencia minden erejével az ő életét kívánja gazdagítani, szebbé és jobbá tenni. Megszűnik lelkében a háborgás az intelligencia ellen, mert a vele való foglalkozás közben

rájön arra, hogy az meg akarja vele osztani műveltségét, tudását és életét. Nem lesz többé kaszt előtte az intelligencia, hanem egy családnak műveltebb, okosabb és egyben készséges vezető rétege. Meg fogja érezni, hogy testvérnek tartják őt, a nép fiát s nem értékelik emberségében kevesebbre, mint az intelligens emberek bármely fiát. Ha erre ráébredt a nép egyszerű fia, akkor soha nem látott tisztelettel és megbecsüléssel fogja körülvenni az intelligenciát. Nem lesz komája és barátja, de ismereteinek, gazdagodásának és emberségesebb életének tőkéje és irányítója. Mindig az intelligencia magatartása szabja meg a néppel való modus vivendi-t. A nép úgy érez és úgy cselekszik, ahogyan bánnak vele.

A nemzetnevelés történhetik alkalomszerűleg a bármikor felléphető érintkezésben, és meghatározott időben és helyen, meghirdetett előadásban. Az alkalomszerű nevelés akkor történik, ha érintkezésbe kerülsz a néppel. Az előadások mindig a tömeghez szólanak. Az egyes ember megnevelése rendszerint tökéletesebb, mert az egyén közvetlenül adva van számára. Ennek meggyőzése és jó irányba való terelése szép siker. Minden érintkezés alkalmas arra, hogy a nép egyszerű gyermekét megemeljük. Már az is nagy hatást vált ki, ha illő megbecsüléssel foglalkozunk vele.

Az érintkezés — bármilyen futólagos is legyen — alkalmas arra, hogy hatással légy a falu emberére. Az érintkezésben arra ügyelj, hogy ne látszódjék meg rajtad, hogy leereszkedtél. Legyen természetes a modorod. Gyakori az a hiba, hogy vagy túlmagas, vagy egészen alacsony a nívó, amelyen az egyszerű emberrel beszélni szoktak. Az úriember nem komázik a falu emberével, viszont nem úgy bánik vele, hogy az udvarlásnak lássék. Úriember nem elegyedik bele a falu emberének hibáiba. Nem ül le vele inni és kártyázni. Ezek túl demokratikus vonások ahhoz, hogy abból az egyszerű ember valami jót értsen. A doktor úr nem nyerheti a parasztember pénzét és tántorogva nem heje-hujázhat vele utcahosszat. Az intéző úr, meg a mérnök úr sem lehet «pincebogár». A szíves kínálást elfogadhatja és ezt meg is kell tennie. Ugyanekkor adhat a borról kritikát is és egy-két hasznos tanácsot. Esetleg felhívhatja a figyelmét arra, hogy hogyan alakulnak az árak stb. Ilyenkor alkalmas érdeklődni a család után is. Ez az egyszerű ember legnagyobb büszkesége, s az egészség után egyedüli kincse.

Részt kell venned a falu vagy város minden megmozdulásában, akár hitéleti, akár kulturális vagy vigalmi irányú legyen is az. Nem mulaszthatod el, hogy az első áldozás ünnepségén ott ne légy. Ez legyen alkalom arra, hogy egy-két szegény gyermeket adományban részesítesz. A falu vagy város népének tartott misszión vagy triduumon sem maradhatsz el. A vasárnapi szentmiséken a néppel együtt énekelsz. Ez, látod, mind nemzetnevelés. S ezeken való megjelenésed ne külsőség legyen, esetleg az ezeken folyó események szeretetlen kritikája, hanem magad is éljed át a legnagyobb bensőséggel. Ez nemzetnevelés.

Gondosan ügyelned kell a falu népének olvasmányaira. S itt sem negatív szemmel — esetleg odavetett kritikával, hanem cselekvő kézzel végezd a nevelés munkáját. Az ujságodat szívesen adod kölcsön, ill. nem várod vissza. Az olvasókörbe rendes könyveket irányítasz, a kárhozatosakat pedig kicsempészed a közforgalomból. Törekszel arra, hogy megismerjed a falusi vezető embereket, akiknek szavuk sokat jelent a falu közvéleményében. Ezeket melegebb szívvel veszed kezelésbe. Belőlük lehetnek a nemzetnevelés gyorslábú futárai. Dalkör, gazdakör lásson néha falai között. Érdeklődésedre lázba jönnek a tagok. Ha az elemi vagy ismétlőiskola, leventék előadást rendeznek, ezen mindig részt kell venned. Légy az előadás iránt és a csekély teljesítmény iránt is elismeréssel. Igen boldoggá fogod tenni a szereplőket és még inkább a szülőket. Érezd ilyenkor otthonosan magadat. S ezt lássák rajtad, ne az unalmat és kényszeredettséget. Hidd el, ez a nemzetnevelés abc-je.

Tiszteld a falu mulatságát. Talán itt kell a legnagyobb tapintattal a faluhoz közeledned. A falu szeme kényes és szája mérges. Ezek védőfegyverei, ezért kell ezeket megbocsátanod. Nem vagy kötve az időhöz, ezért könnyen és időben távozhatsz. Inkább szemlélő vagy, mint cselekvő. Ezeket a mulatságokat te nem vezetheted jókedveddel és bohémségeddel. Ez az ő mulatságuk, melyet te megtisztelsz.

A falu népe szeret tanulni. A téli esték erre igen alkalmasak. Szívesen vállalj előadást. Ezt teheted a saját hivatásod népszerűsítése céljából is. Boldogan fognak meghallgatni. Azonban választhatsz más témát is. A cél: ismeretközlés és nem szórakoztatás. Az egyszerű ember mindig valami tanulságot vár. Roppant fontos a gyermeknevelés problémája, szoktatás és hajlítás, büntetés és jutalmazás. Szívesen adj tanácsot, ha hozzád fordulnak és

bizalmukkal megtisztelnek. Az előadások már tömegben történnek. Ez nehezebb feladat s ezért ezekre készülni kell, hogy hatásos légy. Nem kell félned az előadástól. Talán csak az első lesz különösebb izgalmakkal telt. Bár erre sincsen semmi okod. Nem szónokolnod kell, hanem előadnod. Az érthetőségre kell ügyelned leginkább. Idegen szavakat és terminusokat nem használhatsz. Az előadás ne legyen fölényes, hanem szeretettel teljes, s mutassa meg jóságodat és készségedet a nép felé. Az előadások témáit az intelligencia beszélje meg, hogy a nemzetnevelés tervszerűen történhessék. Ha már egy kissé gyakorlott vagy az előadásban, akkor megengedheted a felszólalást és kérdezést is. (Figyelmedbe ajánlom Szentiványi Károly: Falusi akadémiák c. könyvét.)

Orvos, gazda, mérnök stb. rengeteget tehet a nemzetnevelés terén. Az ifjú diplomásnak csak egyre van szüksége, hogy nemzetnevelő legyen: szeretetre. Szeressed a népet és meg fogod találni az utat és módot felemelésére. A nép pedig imába foglalja nevedet a vett javakért. *(Ü)*

4. Szentimrés férfigárda.

Az egyetem Alma Mater-e mellett ott áll egy másik ház, a szentimrés otthon, amelynek sokat köszönhetsz. Az egyetem a tudományok magas iskolájában alakított szakképzett emberré, a kollégium otthont adott a szülői ház helyébe, hol a magasabb műveltség fényét sugározták lelkedbe. A kollégiumban megtaláltad az otthon családiasságát. A kollégium fala bástya volt számodra. Sok támadás élét vette el s megmentette erőidet a tudománnyal folytatott küzdelmekre. Ha más előnye nem is lenne a kollégiumnak, mint ez a védelem, akkor is végtelen nagy hálára lennél kötelezve ez intézmény iránt.

A kollégiumban azonban családiasságot is találtál. Ezzel fogadott téged, a belépőt, a kollégium idősebb társasága. Válogatott ifjakat találtál a kollégiumban. Erre a kollégium elöljárósága mindig súlyt helyez. Példás életű és példás szorgalmú egyetemi hallgatók otthona a kollégium. Ez azután megbecsülhetetlen értékűvé teszi házunkat. Minden kollégiumnak ez a legnagyobb értéke, hogy jó társasággal látja el, aki falai közé belép. Lehet másutt az otthon melegebb és szebb, mint a kollégium, azonban ilyen társaságot, amelyet a kollégiumban megtalál, másutt sehol

nem fog lelni. Egyforma korban élő és nagyjában egyforma műveltséggel rendelkező és egyazon céltól hajtott fiatalembereket talál a kollégiumban. Erre van szüksége az egyetemi hallgatónak. Lassan kialakul az ifjúságban a legszebb közösségi kapcsolat: a barátság. Megtalálják egymást a rokonlelkek. S ezzel meg is született a családiasság — a testvérek egymásra találtak. A nagy család feje a Direktor atya, az egyes évfolyamoké a prefektus atyák. Az ő vezetésük mellett éli családias életét a kollégium ifjúsága.

Ennek a családiasságnak íze azokban is tovább él, akik valamiféle körülmény miatt a kollégiumból eltávoztak, mielőtt diplomához jutottak volna. Kinn a főváros albérleti szobáiban érzik, hogy valami nagyot veszítettek, miután a kollégiumból elkerültek. Érzik, hogy nincs társaságuk s hogy a társaságukban nincsen családiasság. Ezt még azok is visszasírják, akik maguk mentek el a kollégiumból, vagy a távozásra kényszerültek.

Nagyértékű az a barátság, amely itt a kollégiumban szövődik a szentimrés ifjúságban. Értékes az egyetemi évek idején s még értékesebb kinn az életben. Itt szövődik egyforma gondok és örömök közepette. Erősödik és fejlődik évről-évre. Mindig újabb tanujele támad a szeretetnek és megbecsülésnek. Mindig újabb bizonysága a hűségnek, bizalomnak és szolidaritásnak. A fiatalabb szentimrés tisztelettel néz idősebb társára, s az idősebb kedvességgel karolja fel a fiatalabbat. Megfelezik gondjaikat s azok kisebbek lesznek, megfelezik örömeiket s azok megkétszereződnek. A fiatalabb támogatást talál az idősebbnél egyetemi tanulmányai folyamán felmerült nehézségeiben s az idősebb szíves készséggel fogja megajándékozni tapasztalataival a fiatalabbat. Az egyetemi munkának sokféle fogása van. Ezeket símán fogja megkapni az ifjabb az idősebbtől. A fiatalabbak látják az idősebbek elmerülését a tudományok művelésében, az idősebbek megcsodálják az ifjúság szent hevét. Nem lehet ékesebb buzdítást adni az ifjabbak munkájára, mint azt, amit egy felsőbbéves sikeres szigorlata vagy doktorráavatása jelent.

Nagyértékű ez a barátság, mert segíti is egymást a társadalmi életben való tájékozódásban. Az idősebbek ismerik már az életet. Megkapták már a vezetést az előző években. Tudják, hogyan kell Pesten élni, hogy az üdvös és a cél érdekében hasznos legyen. Kedves örömek és kedves szórakozások vidámítják munkájukat.

Mind e barátságot megnemesíti a szentimrés szellem. Ez adja a mélységét, ez a garanciája. Megpecsételi ezt a barátságot magasabb szellemével. Ezért hiányzik ebből a barátságból a diákromantika, de áthatja a szentimrés életideál. Szent Imre herceget a gyémántkeménységű elvhűség jellemzi. Ezt hagyományozta a mindenkori magyar ifjúságnak rövid, de kincses életéből.

Minden barátság alapja a hűség. Ez adja meg a barátsági viszonynak a bensőséget és meghittséget. A tökéletes bizalom nélkül nem jöhet létre barátság; a bizalom pedig feltételezi a hűséget. Hűséges emberre rábízzuk értékes javainkat és tudjuk, hogy azok sértetlenül fognak visszakerülni a megbízóhoz. A hűség embere hordozni fogja titkainkat. — A barátság másik összetevője a megértés. Csak az egymást megértő lelkekben alakulhat ki a barátság viszonya. A megértés legkönnyebben azok között támad, akik egyformán gondolkodnak és éreznek. A szimpátia — rokonlelkűség egyengeti a barátság kialakulásának az útját. A barátság felsorolt mozzanatai szentimrés környezetben férfias elvhűség égisze alatt fejlődnek ki és szilárdulnak meg. Éppen ebben van ennek a barátságnak szentimrés jellege. S mert *a szentimrés szellem nem egyetemistának szóló életideál, hanem valóságos életprogramm,* ezért a szentimrés szellemben kiérlelt barátság nemcsak az egyetemi időkre szól, hanem tovább él a kollégisták lelkében — egy áldásos életen át. Az elvhűség elszakíthatatlanul összefűzi a kollégistát a kollégiummal, melyben élethivatására felkészült. De összefűzi azokkal is, akikkel itt élt egy sorsközösségben.

Igy alakul ki az életben, a magyar életben a szentimrés férfigárda arcvonala. Az összetartás technikai megkönnyítését célozza a kollégiumi Alma Mater-ben a Szentimrés Szenátus. Ezt a keretet élettel töltik ki a régi szentimrések. Találkozásaik folyamán újra felmelegszik a régi barátság. Az életben szerzett tapasztalataik nyomán pedig tanácskozásaikat tervek és célok megszületése gazdagítja. Mennyi kedvesség és jóság nyilatkozik meg az ilyen összejövetelen! Mennyi érdeklődés egymás élete s munkája iránt, mennyi tanács és mennyi készség a segítésre! Itt mutatkozik meg teljes valóságában a szentimrés szellemben kötött barátság. Minden ilyen találkozásnál az acies bene ordinata erőérzete hatja át az összejövetel tagjait. Megérzik egyforma gondolkodásuk nagy erejét.

Amikor elindulsz a diplomával, fogadj te is hűséget a szentimrés férfigárdához. Összetartottál itt a kollégiumban, légy szolidáris kinn az életben is. Sorsténvezője vagy a magyar életnek. Munkádból tevődik össze a magyar munka. Hatásod teljesebb lesz, ha összefogsz azokkal, akikkel együtt indultál az életnek. Ismerd fel régi szentimrés társaidat, ápold velük a barátságot. Fürdesd meg lelkedet a régi barátságon keresztül a szentimrés szellemben. Ezzel frissítheted fel magadat az élet szolgálatára, erősödhet meg régi idealizmusod. S ekkor el fogja érni a szentimrés férfigárda célját, elvhűséggel építi a magyar életet Isten dicsőségére és embertársai javára. *(Ü)*

5. Mit adjak a hivatásom vonalán?

Ha áttekintjük a két egyetem fakultásainak doktori esküszövegeit, azt találjuk, hogy a Pázmány Péter Tudományegyetem két fakultásának: a teológiai és bölcsészettudományi fakultásának doktori esküformái azonosak. A Műegyetemnek egyféle eskümintája van.

Az egyes esküminták három részből állanak. Az első részben kifejezésre juttatja az eskü a magyar állam törvényes alkotmányához és a magyar nemzethez való hűséget, valamint az egyetem Rector Magnificusa és az egyetem Tanácsa iránti tiszteletet; — a második rész az egyes fakultások szerint különböző hivatásbeli kötelmeket tárja fel; — végül a harmadik rész tartalmazza azt a jófeltételt, hogy a tudományt az egyetem dicsőségére, a haza és embertársak javára fogja művelni az új doktor. Az esküformula első és harmadik része azonos minden egyes fakultás eskümintájában.

«*Én, N. N. esküszöm az élő Istenre és fogadom . . ., hogy a tudomány és igazság szolgálatára szentelem magam . . .*» Ebben a mondatban van összefoglalva a teológiai és bölcselettudományi doktor kötelessége. A tudományt és az igazságot fogja szolgálni. Ami nem tudomány és nem igazság, az nem lehet az ő életének célja. Csak a tudomány és igazság lesz egyedül kenyere.

Ezeknek a doktoroknak hivatása tehát a tudomány művelése és az igazság felderítése. A tudományos haladás lendületét írja elő az eskü. A tudományos elmélyülést kívánja tőlük. A folytonos tudományos búvárkodást. Szemüket az igazságról le nem vehetik. Csak az igazságot kereshetik és hirdethetik. Az áligazságokat és féligazságokat esküjük

erejével visszautasítják. Nem tüntetik fel a teóriákat és hipotéziseket igazságoknak. Hivatásuk az, hogy objektív ismereteket közöljenek, s nem pedig torzított vagy átalakított ismereteket portáljanak. Az ismereteknek függetlennek kell lenniök a szubjektív, alanyi meggyőződéstől. S akár tetszik, akár nem egyéni felfogásuknak, az objektív ismereteket szabad csak közölniök. Szubjektív elképzeléseiknek nem szabad megszínezni az igazságokat. Nem hallgathatnak, ha az igazság veszélyben forog. Ezért kapták doktori címüket, hogy az igazság bajnokai legyenek.

A kánonjogi, jog- és államtudományi doktorok esküszövege ezeket hangsúlyozza: «. . . *jog és az igazság szolgálatára szentelem magam, hazám és polgártársaim jogainak védelmezője leszek . . .*» A mindenfajta jogász a jognak és igazságszolgáltatásnak embere. Az igazságszolgáltatás az életet irányítja az igazság és jogrend keretében. De a haza jogának is védelmezője, a polgárság jogainak őre, szent esküje értelmében.

Az élet lehetetlenné válnék jogi keretek nélkül. A jog szabályai azonban tág lehetőségeket hagynak. Az élet tarka szövedékét, változó és alakuló tényeit nem lehet mind törvényben megragadni és szabályozni. Az ember hajlamos arra, hogy csak magát lássa s a saját jogát tartsa szem előtt. Ez teszi szükségessé, hogy a jogban járatos férfiak döntsék el az igazság értelmében a kételyeket.

A jog nem arra való, hogy vele a más jogát megkerüljék. A paragrafusok között való kalandozás nem lehet a jogász eszménye. A jogász az igazság embere. Hinnie kell az igazságban. Hinnie kell, hogy van igazság és hogy az igazság még igen bonyolult esetekben is kellő szorgalommal és utánjárással kideríthető. Becstelenség meggyőződése és tudása ellenére ügyfelének «igazságát» elismeri és a védelmet vagy vádat képviselni. Viszont, ha vállalt képviseletet, akkor azt a legjobb tudása szerint kell ellátnia. A bírák igazságszolgáltatása a függetlenség és pártatlanság jegyében folyik le. A bíráktól emberismeretet követel pályájuk. Még ez is kevés azonban. Emberszeretetre is szükségük van.

Az orvosdoktori eskü talán a legmeghatóbb szövegű: «. . . *orvosi tudományomat a betegek javára fordítom; életveszélyes betegségben jókor és kíméletesen arra törekszem, hogy beteg lelkének üdvösségéről és ügyeinek elintézéséről gondoskodás történjék; a betegek titkait, hacsak a törvény nem követeli, senkinek fel nem fedem; bizonyítványt csak igaz meg-*

győződésem szerint adok ki . . .» Az orvosdoktor nemcsak a beteg testéről tartozik gondoskodni, hanem a betegnek lelkéről, illetve örök üdvösségéről is. Az orvos a beteg testi és lelki javainak gondozója. A további részben az orvosi diszkrécióra tesz esküt, s figyelmét arra is felhívja a szöveg, hogy az ő ítélete és bizonyítványa a törvény előtt elismerésben részesül. Bizalmat ad az orvosnak ez az eskürész, a betegnek és a társadalomnak bizalmát.

Az orvos hivatásának magaslatán akkor áll, ha ezt a bizalmat kiérdemli. Fontos értékekkel kell minden pillanatban számolnia: az élet fut kezei között, egyszer a kezdődő élet, máskor a már kiérett élet. A testi élet mellett s ennek a gondozása közben nem feledkezhetik meg a lélekről sem. A lélek mindennél fontosabb része az emberi valóságnak. A léleknek is van élete s pedig egy meg nem szűnő, az örökkévalóságig folytatódó élete. A mai orvostudomány mindinkább a teljesen egész emberrel foglalkozik s nem egyoldalúan csupán a testtel. Észrevette, hogy az egész embert kell mindig és mindenben figyelembe vennie, ha teljes és jó munkát akar végezni. A nem-katolikus orvosnak is kötelessége, hogy a hozzátartozókon keresztül — ha másként nem tudja tenni — figyelmezteti a beteget az örök üdvösségét biztosító intézkedésre. Erre doktori esküje kötelezi. S ebbeli buzgóságának nagyobbnak kell lenni, mint a csekélyebb értékű ügyekben.

A betegség és halál esetei nem tűrnek halasztást. Az orvosnak folytonos készültségben kell lennie. Hivatásának ez a legnagyobb áldozata.

Sok mélységet hordoz magában az orvosok doktori esküje.

A műszaki és gazdaságtudományi doktori esküminta így fogyalmazza a doktor kötelességét: «. . . *tudományomat csak a közjó előmozdítására használjam . . .*» Rövid formula, de éppen olyan sokatmondó, mint a többi. A közjó előmozdítását hangsúlyozza. A közjó fogalmában nemcsak a technikai és gazdasági javak foglaltatnak benne, hanem azok a javak is, melyeket ezekkel elősegíteni lehetséges. A technikai és gazdasági javak a magasabbrendű kultúra érdekeit tartják szem előtt, ezeknek szolgálatában állanak. Lelketlenség lenne a szellemet kihagyni az életből és a szellemet egy tisztán anyagi kultúra tenyészetére használni fel.

Mérnökök és gazdasági tudósok munkáját hassa át a szellemi kultúrának igazi tisztelete és megbecsülése. A mű-

szaki és gazdaságtudományi doktoroktól várja a társadalom az anyagi erők hasznos kiaknázását. A technikustól praktikus találmányokat remél. A közlekedés és építkezések egy magasabbrendű kultúrának alapvonalaiként hassanak. Gépek és ügyes gazdasági eszközök könnyítsék meg az ember munkáját. Forduljanak műszaki embereink édes hazánk természeti kincseinek kiaknázása és feltárása felé. Termeljék ki a föld minden erejét. A levegő és víz szolgálja az ember kényelmét.

S amikor ezen fáradoznak, meg ne feledkezzenek arról, hogy mindezzel a közjót akarják előmozdítani, mely távolról sem áll tisztán anyagi természetű javakból, de szellemiekből is. Sőt, az anyagi javak csak azért vannak, hogy a szellemet szolgálják, előbbre vigyék és teljesebbé tegyék. Erre kötelezi ennek a fakultásnak doktorait és oklevéllel elbocsátott tudósait egyetemük doktori esküjének szelleme. S végül nem hallgatjuk el, hogy ezek a tudósok a haza szolgálatában kell, hogy kifejtsék tehetségüket. A haza szolgálatán kívül ennek a fakultásnak kell a haza védelmét is szemelőtt tartania. A haza védelme fegyvereket és védőberendezéseket kíván. Titoktartás is védelmet jelent. A haza védelme a közjó egyik lényeges eleme.

A doktori esküminták áttekintettük. Az egyetem vette ki az esküt. Az egyetem autonóm testület, a tudomány fellegvára. Azonban mégsem állam az államban. Célja az, hogy teljesebbé tegye a tudás eszközeivel az emberek életét. Az csak akkor sikerülhet, ha *a tudás embereit magas erkölcsi érzék fűti és hevíti*. Ezt az erkölcsi érzéket és erkölcsi tudatot hívja az egyetem tanubizonyságul, mikor szárnyra bocsátja az új doktorokat. Az eskü szelleme pedig megfelel a kérdésre, melyet feltettünk ilyen formában: Mit adjak hivatásom vonalán? Röviden azt is felelhettük volna: egész tudásodat és egész emberségedet. *(Ü)*

6. Ti vagytok a magyarság!

Annak a nagy családnak vagytok tagjai, amely itt a Kárpátok medencéjében él ezer esztendő óta kultúréletet. Boldogok lehettek, hogy éppen a kultúrának vagytok jelentős erejű és szerencsés hordozói. Felvettétek magatokba a magyarság szellemi kultúráját s most az a feladatotok, hogy ezt a kultúrát szétsugározzátok a magyar társadalom minden rétegébe, hogy ezt a kultúrát kamatoztassátok, bővítsétek

és szépítsétek, hogy szívetek és értelmetek gazdag televényén megnemesedve, boldogságára szolgáljon az egész magyar társadalomnak. Amint a levegő, amelyet beszívtatok, a magyar róna s hegyek lehellete, az ég, mely fölétek borul, a magyarság szent ege s a föld, amelyen álltok s mely kenyerét bőséggel adja számotokra, magyar föld, — úgy a kultúra is, amelyet magatokba szívtatok, ennek a magyar népnek nyelvén és szellemén át került hozzátok. *Az általános műveltségen és kultúrán keresztül az emberiség kultúrjavaiban részesültetek, de e mellett sajátosan magyar kultúra és magyar szellemiség is megnyilatkozott lelketeknek.* Ezért vagytok ti a magyarság!

Megbecsüljük a magyar vérséget és a magyar fajt. Ennél azonban fontosabb és mélyebb jelentőségű *a magyar szellemiség*. Nem sokat ér a magyar vér, ha nem mozgatja és nem hevíti a magyarság szelleme. S azok, akik hirdetik a vér és faj kultuszát, vajjon nem fűznek-e szellemiséget a vérhez és fajhoz akkor, mikor beláttatják a vért és fajt hordozó egyedekkel vérük és fajuk kiválóságát? Nem a vérre építenek, hanem arra a belátásra, hogy a vér nemességet adó. Ha vérben és fajban lenne egyedül a kiválóság kritériuma, akkor a vér maga is megtalálná a nemesedés útját. Ezt sehol nem lehetett eddig látni. De azt igen, hogy a vér jelszavával és propagandájával fellázítottak tömegeket. Vagyis a szellemiség ereje lépett akcióba a vér érdekében.

Nem tagadható a vérségi közelségben fekvő vonzóerő. Valamint a családban a testvériség — éppen a vér szavánál fogva — igen jelentős összetartó és összefogó erő, úgy a nagyobb körben elterjedt rokonvér is alkalmas arra, hogy belőle harmónia és egység szerveződjék össze. Azonban a családban is több van, mint a vérségi kapcsolat csupán. *A családnak is van szelleme és ez a szellem sokkal jelentősebb a vérnél, mely a család tagjaiban cirkulál.* A vér a test kötelékébe tartozik, a szellem a lélek tulajdona. A vér nem nemesítheti meg a szellemet, de a szellem mindig alkalmas arra, hogy a vért felemelje és megtisztítsa, nemessé tegye.

Nem lehet kétséges, hogy a vér és faj materialistái akaratlanul is hódolnak a szellemnek és szellemiségnek, mikor a vér és faj mítoszát megszerkesztik és meghirdetik. De az is bizonyos, hogy ellenségei a szellemnek, mikor az élet és eszményiség legmagasabb fokára az anyagot helyezik. A vér és faj mítosza csak fogás az összetartás és eggyékovácsolódás megszervezésére. S ennek a fogásnak feláldozzák a szellemet.

Ti vagytok a magyarság! Töltekeztetek a szellemmel, mely a magyarság géniuszából fakad. Megértettétek e szellemből azt, hogy mit jelent magyarnak lenni. Megértettétek, hogy a vérbeli magyar sem magyar, ha nem érzi magát egynek a magyarság géniuszával. Ez az együttérzés halálosan komoly eggyéválást jelent a magyarság szellemével. Az ilyen egyén minden érzékével magyar. Az ilyen magyar szellemmel töltekezett egyéniségnek *szeme van a magyarság ügyeinek meglátásra*. Mindenben észreveszi a magyar álláspontot s a magyar érdeket. Csodálatos módon észleli a történeti tényekben a magyarságot veszélyeztető mozzanatokat s ugyancsak meglátja a magyarságra nézve kedvező fordulatokat. *Szíve van a magyarság problémáinak megérzésére*. Érzi fájó sebeit és gyengeségeit. Meglátja ennek nyomán a gyógyítás módozatait s igen finom megérzéssel siet ezek eszközlésére. *Szíve van a magyarság örömeinek megérzésére csakúgy, mint bánatának felfogására*. Együtt sajog a szíve a bánkódó magyar géniusszal. Nem tud örülni az életnek, ha azt kell látnia, hogy a magyarság arcát a bánat felhői sötétítik. Nyugalmát felveri a magyar bánat, a magyar keserűség. Nem kell neki külön magyarázni a magyar gyászt s a magyarság elesettségét. Felsír lelkében a magyar géniusz bánata szinte öntudatlanul is. A magyarságot fenyegető veszélyek ösztönös félelemmel és féltéssel töltik el egész valóját. Meglátja a veszélyt az elnéptelenedést okozó társadalmi betegségekben. Meglátja a veszélyt, melyek gazdasági téren fenyegetik a magyarságot. De látja azt a veszélyt is, amit az idegen szellemiség térhódítása jelent a magyarság szellemére. Minden idegen szellemiséget fertőzésnek tart, bármennyire is hirdessék ennek a szellemnek világmegváltói sikereit és erejét. Megérzi azt, hogy az idegen szellemiség, idegen eszmék csak kárt jelentenek a magyar szellemiségnek s hogy nincs nagyobb veszedelme a magyar életnek, mint a nemzetköziség.

A magyar szellemiséggel töltekezett magyar ember a *napnál világosabban ismeri fel a magyar öncélúságot*. Az öncélúságnál nagyobb kincse és gazdagsága egy nemzetnek sincsen. Az öncélúság tudata az a misztikus kapcsolat, amelyben egynek érzi magát a magyar géniusszal. A magyar géniusz önmagáért valóságának számára a legértelmesebb gondolat. *Csak akkor él a magyar géniusz, ha önmagának és önmagáért élhet*. Ezt sohasem fogja megérteni az, aki nem magyar szíve és lelke legmélyéig. A magyarság öncélúságá-

nak gondolata nemcsak gondolat, de ez élet a magyar ember számára. Ez adja meg az ő egyéni életének is életjellegét. Ez magyarázza meg a magyar ember határtalan szabadság-szeretetét. Keserű századok tették a magyar ember számára bálvánnyá a szabadságot. Függetlenségi harcai belevésték lelke gránitjába kitörülhetetlenül a szabadság eszméjét. Megtanulta az idők folyamán, hogy a szabadságért a legdrágább kincsünket, életünket is fel kell áldozni. Az élet csekélység a szabadsághoz mérve.

Ti vagytok a magyarság, mert lélekben eggyéváltatok a magyar géniusszal. Ti vagytok a magyarság, mert bennetek felgyulladt és kiérlelődött a magyar szellem. Ti vagytok a magyarság, mert egész lényetek hordozza a magyar öncélúság tudatát. Ti vagytok a magyarság, mert önmagatokban élitek a magyarság sorsát, sorsotok egy a magyarság sorsával. Ti vagytok a magyarság, mert bennetek él a magyarság hite és Istenbe vetett bizalma. Ti vagytok a magyarság, mert nem tartjátok csekélynek, hogy magyarnak születtetek és bennetek megszületett a magyarság szelleme. Ti vagytok a magyarság, mert minden érzéketekkel magyarok vagytok. Ti vagytok a magyarság, mert nincsen más eszmétek, csak az, hogy a magyar magyarabb legyen. Ti vagytok a magyarság, mert szívetek és minden gondolatotok a nagy magyar-mágneshez húz.

Ti vagytok a magyarság, mert a magyarság felelős vezetőrétegét alkotjátok. Ti vagytok a magyarság, mert bennetek gyulladt fel a legnagyobb világossággal a magyarság szelleme. Ti vagytok a magyarság intelligenciája.

Vigyétek hát bele a magyar életbe egész szellemeteket. Vigyétek a felelősséget az eljövendő magyar élet biztosítására. Az életet az élet tudja leginkább biztosítani. Erős hittel és Istenbe vetett bizalommal vállaljátok a magyarság gyarapodását jelentő életadást. Az életadás szent gondolatát fűtse bennetek az izzó hazaszeretet. Aki felelősséget érez a magyarságért, annak nem lehet szebb ajándéka a jövő magyar élet számára, mint a gyermek. Minél több és minél jobban nevelt gyermek. Ezzel izmosodik a magyarság.

Vigyétek szellemetek által a magyar életbe a felelősség tudatát a magyarságért. Érezzétek magatok is és kifelé is éreztessétek, hogy minden importált szellemiség megmérgezi a magyar szellemet. A szellemet itt kell mindenkinek megtalálnia a magyar föld talaján. Izzó hazaszeretettel eltelve figyeljétek a szellemiségek járását hazánk földjén. Irtsátok

a magyar kultúrát és magyar szellemiséget fertőző idegen szellemet, hogy tiszta és érintetlen maradhasson a magyarság minden rétegében a magyar szellem. A magyarság szelleméért felelősek vagytok.

Végül figyelmetekbe ajánlom, hogy a haza és nemzet nagy eszményei akkor fognak lelketekben igazán hatni és gazdagságot jelenteni, ha magasabb eszményiségből fakadnak s magasabb eszményiségre támaszkodnak. Isten a népek ura és királya. *Istenből kell táplálkoznia hazaszeretetednek.* Minden olyan hazaszeretet, melynek végső rúgója és mozgatója nem a népeket és nemzeteket teremtő Isten, sovány sovinizmus. A soviniszta hazaszeretete gyökértelen fajimádatból származik. A soviniszta úgy imádja hazáját és nemzetét, hogy egyben lenézi a többi népeket és nemzeteket. A soviniszta nem akarja észrevenni, hogy más népekben és nemzetekben is vannak értékek és mereven elzárkózik az elől, hogy meglássa: ezeknek a népeknek és nemzeteknek is Isten — a népek ura és királya — a teremtője. A soviniszta nem lát túl saját népének és nemzetének határain. Nem veszi észre, hogy más népekkel és nemzetekkel testvérek vagyunk.

A hazaszereteted Istenből fakadjon. Neki tartozol számotadni erről a fenkölt érzésről. Ő legyen a Te hazaszeretetednek biztosítéka. Mert amiként az élet jogi szabályozottsága nem tökéletes az erkölcsi érzület nélkül, úgy a hazaszeretet sem lehet igazán helytálló Isten legfelsőbb felügyelete nélkül.

Ti vagytok a magyarság! Menjetek és szolgáljátok édes hazánk ügyét, szellemét és öncélúságát a nagy magyarok jelszavával: Istennel a hazáért. *(Ü)*

7. «Megcsókolom a rácsos kaput!»

Öreg bolgár diáknak állítok emléket az egyetemisták könyvének utolsó fejezetében. Alig tudott pár szót magyarul, amikor a kollégiumba érkezett, hogy a mi egyetemünkön szerezzen oklevelet. Nemeszívű, férfias gondolkodású, elsőrendű fiú volt; megszerettük mindnyájan, szeretett ő is bennünket. Mire szigorló lett, folyékonyan, tisztán beszélt magyarul s átnemesedett a szíve a magyar kultúrától.

Amikor megkapta oklevelét és búcsúlátogatásra járta végig az atyákat, Marczell atyával kezet rázva azt mondta: Igazgató atya, amikor most kimegyek utoljára, megcsókolom

a rácsos kaput, úgy búcsúzom mindentől, ami itt olyan szép és jó volt!

A bolgár öregdiák szava csengjen a szívedben! Amikor egyetemi tanulmányaidat befejezve, megindulsz a férfiak útján, nem azzal kezded, hogy megtagadod magadban a fiút s az ifjút, aki voltál, hanem inkább magadba öleled és elviszed ki a nagy életbe. Kegyeletes szeretettel őrized diákemlékeidet; erőforrás számodra mindig is az egyetemi életszakasz; átmented a férfikorba az idealizmust, a lendületet, a hitet, a fiatalságot. A búcsúzás: felölelése egy értékes életszakasznak, hálaadás Istennek ezért az életszakaszért és csendes fogadás, hogy odakint méltó leszel ahhoz, ami voltál s ami akartál lenni diák-korodban.

Megcsókolod a rácsos kaput. Szent előtted a diákmult; benne gyökerezik a férfijövő!

Isten veled, öregdiák! A férfiak útján találkozunk és ott mindig egymásra ismerünk! *(K)*

TARTALOMJEGYZÉK.

Oldal

Előszó (Koszter atya) 3

I. Kezemben az érettségi (K) 5

II. Milyen pályára lépjek? (K) 11

A GÓLYA.

I. Egyetemi polgár (K) 21

1. (K) Egyetem a világváros közepén 22
2. (K) Középiskolások és egyetemisták 25
3. (K) Isten veled, kamaszka! 28
4. (K) Noblesse oblige 31
5. (K) Az otthon ködbe merült 34
6. (K) A kollégium 36
7. (K) Házinéni 40

II. A diáksapka. (N) 43

1. (N) Bajtársi közösség 44
2. (N) Diákegyesületek 47
3. (N) «Diák»-élet 50
4. (N) Egyéniség és közösség 52
5. (N) Jóbarát, pajtás, cimbora 55

III. Hívnak a könyvek. (Ú) 57

1. (Ú) Hogyan tanít az egyetem? 58
2. (Ú) «... híven teljesíti kötelességét» 62
3. (Ú) Hétköznapok 64
4. (Ú) Vizsgahónap 66
5. (Ú) Az index és a való élet 68
6. (Ú) Tudomány és hit 71
7. (Ú) Vállaljak-e állást vagy tanítványt? 73

IV. El nem múló ideálok. (N) 76

1. (N) Isten az egyetemista életében 77
2. (N) A lélek igényei 79
3. (N) A lelkiatya 80
4. (N) Büszkén vagyok katolikus 82
5. (N) Az Egyháznak egy kicsi sejtje 84
6. (N) Töltekezés 86

Oldal

V. Magyar úr. (Á) 89
1. (Á) Miért nem vitték a diákokat katonának? 90
2. (Á) Tanulásod: nemzetszolgálat 92
3. (Á) Életed: egy darabka magyar történelem 94
4. (Á) Az intelligencia felelőssége a nemzet életében. 97
5. (Á) Magyar gyökerek 99
6. (Á) Ősi alapokon épül az új magyar élet 101
7. (Á) Vár a magyar ugar 103
8. (N) Próféták, vezérek 106
9. (N) Irók és írócskák 107
10. (Á) Az európai magyar 109
11. (Á) Mi közöm a politikához? 111

VI. Emberebb ember. (K) 113
1. (K) A diákszoba 114
2. (K) Ordo est anima rerum 115
3. (K) A szoba árulkodik 117
4. (K) Fényképek az íróasztalon 118
5. (K) My house my castle 120
6. (K) Be yourself! 122
7. (K) Emeltfejű ember 124
8. (K) Óz-karikatúrák 126
9. (K) A boros kupa rabszolgái 128

VII. A Sátán árnyéka. (K) 131
1. (K) Beszélgetnek a diákok 132
2. (K) Kamaszbűnöd ide is elcipelted? 133
3. (K) Bűn leselkedik az utcasarkon 135
4. (K) «Nem vagy legény, Berci!» 137
5. (K) Beteg ember is kísért 138
6. (K) Putifárné 141
7. (K) «Nők» — és a katolikus női ideál 143
8. (K) Belép életedbe a Leány 145
9. (K) Szerelmes diákszív 148

VIII. Úgy szép az élet, ha zajlik. (Ü) 150
1. (Ü) Az élet távlata a diákévek fölött 151
2. (Ü) Tagja lettem a nagyok társadalmának 153
3. (Ü) Szórakozóhelyek 156
4. (Ü) Mit csináljak az estéimmel? 158
5. (Ü) A mozi és a színház 160
6. (Ü) Fenn az ernyő, nincsen kas 164
7. (Ü) Illemkódex 166
8. (Ü) Becsülettörvény 168

A MÁSODÉVES.

I. Másodéves vagyok! (K) 173
1. (K) A folytatás tudománya 174
2. (K) Második kamaszkor 176
3. (K) Miért mondják, hogy a másodéves destruktív? 179

Oldal

4. (K) «... Ez az egyenes, ez a görbe ...» 182
5. (K) Bilincseket tép az ember 184
6. (K) Két kézzel kapaszkodom az otthonomba 187

II. A diákvilágban vagyok valaki. (N) 189

1. (N) Bajtársiasság 190
2. (N) Szolidaritás 192
3. (N) Megfúrták az elnökséget 193
4. (N) Az ifjúsági sport etikája 194
5. (N) Kiket süvegelsz tisztelettel? 196
6. (N) Mit olvas az egyetemista anno 1943? 197
7. (N) Világirodalom 201
8. (N) Van-e saját könyvtárad? 203
9. (N) Folyóiratok 203
10. (N) Megvédem a magánéletemet 204

III. «Kötelességet keresünk ...» (Ú) 207

1. (Ú) Jobban, mint az első évben! 208
2. (Ú) Minőségre dolgozom 211
3. (Ú) Az a sokat emlegetett «plusz-munka». 213
4. (Ú) Egyetemi pályázatok 216
5. (Ú) Szakképzés és általános műveltség 218
6. (Ú) Általános műveltség és magyar műveltség ... 222
7. (Ú) Gyarapodik már a kis könyvtáram 224

IV. Christophoros. (N) 228

1. (N) Katolikus férfieszmény 229
2. (N) Kegyelmi élet 231
3. (N) Lelkiolvasmány 232
4. (N) A diák imádkozik 233
5. (N) Krisztus asztalánál 234
6. (N) Katolikus erkölcstan 235
7. (N) Sentire cum Ecclesia 238
8. (N) Ha meghallod az Úr hívó szavát 238

V. Magyar vagyok. 1943. (Á) 241

1. (Á) A szentistváni gondolat 242
2. (Á) Magyar vagy keresztény? 244
3. (Á) Magyar birodalom 247
4. (Á) Büszkén vagyok magyar! 248
5. (Á) Faj és nemzet 250
6. (Á) Új világ a háború után 252
7. (Á) Az ifjúság a folyó történelemben 253
8. (Á) Mi közöm a közéleti eseményekhez? 255
9. (Á) Érdekel a politika 257
10. (Á) Mindent jól megjegyzünk magunknak 258
11. (Á) A húszévesek felelőssége 260

VI. Megálmodtam a Férfit. (K) 262

1. (K) Férfiideálom 263
2. (K) Ki az igazi úr? 266
3. (K) Öregem, nincs húsz pengőd kölcsön? 268

Oldal

4. (K) Ha a zálogház mesélni tudna 271
5. (K) Az urat nem lehet megjátszani 273
6. (K) A becsület védelme 274
7. (K) Párbajkódex 278
8. (K) Öngyilkosok utolsó szava 280

VII. «*Lakjék szívünkben tisztaság* ...» (K) 282

1. (K) Egészséged: magyar érték 283
2. (K) Az erotikum a te életedben 285
3. (K) Az erotikum erkölcstana 288
4. (K) Hogyan néz a lány a fiúra? 291
5. (K) Lehet-e a lányokban bízni? 293
6. (K) Mi igaz a «démon»-ból? 297
7. (K) Regény és az élet 300
8. (K) Nem kísértek és állom a kísértetést 303

VIII. Minden órádnak leszakaszd virágát. (Ü) 306

1. (K) A mai magyar úri társadalom 307
2. (Ü) «Összeköttetéseket kell keresnem» 310
3. (Ü) Emberértékelés 312
4. (Ü) Kultúrprogramm a szórakozásban 315
5. (Ü) Tilos jelzések 318

A HARMADÉVES.

I. Szimatolom az életet. (K) 323

1. (K) Az élet óriási lendületet vesz 324
2. (K) Milyen másképlátok most, mint gólya-koromban! 326
3. (K) Mi van a harmadévesek aktivitása mögött?. 328
4. (K) Édesapám, a névtelen magyar polgár 330
5. (K) Nem szégyenlem, hogy szeretem anyámat ... 332
6. (K) Az egyetemista helyzete az életben 335

II. A diáktársadalom felelős vezetői. (N) 337

1. (N) Látom a diákegyesületek értelmét 338
2. (N) Az elnök és a tisztikar felelőssége 339
3. (N) Évnyitó programmok és a szürke valóság ... 340
4. (N) Mikor hal meg végre a frázis? 342
5. (N) Felelősek vagyunk a gólyákért 343
6. (N) A közösségért áldozatokat kell hozni 344

III. Férfimunka. (Ü) 346

1. (Ü) Magad vagy a munkád mestere 347
2. (K) Menetrend és több-munka 349
3. (Ü) Professzorok és diákok az egyetemen 351
4. (Ü) Élet-íze van már a tanulmányaimnak! 354
5. (Ü) Specializálódás 357
6. (Ü) Harmonikus általános műveltség kiépítése ... 359
7. (Ü) Mi hiányzik az egyetemi tanulmányi rendből? 361

Oldal

IV. Tu me sequere! (N) 367

1. (N) Dynamikus katolicizmus 369
2. (N) Katolikus dogmatika 371
3. (N) Lelkigyakorlat 372
4. (N) Elmélkedés 374
5. (N) Az Egyház ünnepei 375
6. (N) A lelkiség: életigény 376
7. (N) Katolikus irodalom a könyvtáramban 378
8. (N) Kapcsolatom a katolikus egyesületi élettel... 379
9. (N) Roma aeterna 381

V. Ránk vár a nemzetünk. (K) 383

1. (K) Nemzedékünk hivatása a háború után 384
2. (K) Mai kötelességem a nemzettel szemben 386
3. (K) Mire tanít a történelem? 388
4. (K) Magyar problémák: a nemzetiségi kérdés.... 390
5. (K) Magyar problémák: a szociális kérdés..... 394
6. (K) Magyar problémák: a protestáns=kérdés 396
7. (K) Magyar problémák: a zsidókérdés 399
8. (K) Magyar problémák: a szabadkőművesség 403
9. (K) «Első magyar . . .» és «Nemzeti . . .» 404
10. (K) Nem lehet a magyarságot hazudni! 406

VI. Esto vir! (K) 409

1. (K) Mi hiányzik az egyetemi nevelésből? 410
2. (K) Emberebb ember és magyarabb magyar 412
3. (K) Lassan befejeződik a jellemképed 414
4. (K) Érdemes=e úrnak lenni? 416
5. (K) Vasalt nadrág, kemény ököl, finom lélek 418
6. (K) Világnézetem két géniusza 420
7. (K) Férfiideál: az édesapa 422

VII. Út a két otthon között. (K) 424

1. (K) Az egyetlen leány képe 425
2. (K) Keresem a párom 427
3. (K) Objektívumok a szerelemben 429
4. (K) Házassági akadályok 433
5. (K) Ámor dobálja a hurkot..... 437
6. (K) Szerelmi csalódás 440
7. (K) A szerelem felelős 442
8. (K) Felrémlik előttem az új otthon képe 445

VIII. Belenövök a társadalomba. (Ü) 447

1. (Ü) A mai úri társadalom hibái 449
2. (Ü) A mult bűnei a jelen ítélőszéke előtt 452
3. (Ü) A szórakozás erkölcstana 455
4. (Ü) Gyurkovicsné 459
5. (Ü) A méltóságos úr példát mutat 463
6. (Ü) A szalónok tónusa 466
7. (Ü) A paraszt és az úr 469

ÉLET KAPUJÁT DÖNGETŐK.

Oldal

I. Belenövök az életbe. (K) 475

1. (K) Példát mutatok a fiatal nemzedéknek 476
2. (K) Az élen járók felelőssége 478
3. (K) Érett fővel nézem a kollégium házszabályait. 479
4. (K) Visszanézek a diákévek fegyelmére..... 482
5. (K) Két kezemmel két otthonba kapaszkodom ... 484
6. (K) Látom a magyar társadalom igazi képét 486

II. A diákromantika lassan elmúlik. (N) 489

1. (N) Átadjuk az egyesületeket 490
2. (N) Átadjuk a rendezéseket 491
3. (N) Átadunk minden tapasztalatot 492
4. (N) Az ember sokszor öregszik életében 494
5. (K) Az öregtörzs szerepe a kollégiumban 495

III. A hivatásom diktálja a tempót. (Ü) 497

1. (Ü) A férfimunka: nemzetszolgálat 498
2. (Ü) Kenyérkereset és hivatás 500
3. (Ü) A mindennapi kenyér becsülete 502
4. (Ü) The right man on the right place..... 504
5. (Ü) Célra irányított tanulás 507
6. (Ü) Valamihez jobban értek, mint bárki más 509
7. (Ü) Valami újat adok a tudománynak! 511
8. (Ü) Absolutorium 513
9. (Ü) Doktor úr! 515
10. (Ü) A művelt ember kilép az életbe..... 518
11. (Ü) Mi a hobbyd? 520

IV. A katolikus férfi. (N) 522

1. (N) A katolicizmus dogmatikus vallás 524
2. (N) A katolicizmus hierarchikus vallás 526
3. (N) A katolicizmus sacramentális vallás 527
4. (N) Acies bene ordinata..... 528
5. (N) Egyházam hű fia 529
6. (N) Intelligens katolicizmus..... 530
7. (N) Öntudatos katolicizmus 532
8. (N) Kapcsolódom a plébánia munkájához 533
9. (N) A katolikus úr ideálja 534

V. Magyar honpolgár. (K) 573

1. (K) Mit jelent magyar polgárnak lenni? 538
2. (K) Névtelen dolgozók hordozzák a történelmet 540
3. (K) Politikai jogaim és kötelességeim 542
4. (K) Nemzetpolitika és pártpolitika 545
5. (K) Valahol vár reám egy munkahely..... 548
6. (K) A létra legalsó fokán kell kezdeni 550
7. (K) Protekció és egyéni égretörés 552
8. (K) Reformnemzedék 554

Olda l

VI. Jellemépítés mindhalálig. (K) 557

1. (K) Nincsenek befejezett emberek 558
2. (K) Emberek az Isten tenyerén 559
3. (K) A férfit fenyegető veszedelmek 562
4. (K) Mese az ifjú titánról 563
5. (K) A férfi ráteszi kezét az életre 565
6. (K) A férj jellemképe 567
7. (K) Milyen legyen az édesapa? 569

VII. Holtomiglan — holtodiglan. (K) 572

1. (K) Családalapítás és istenszolgálat 574
2. (K) Mit gondoljak a házasságról? 576
3. (K) Megtaláltam a párom! 578
4. (K) A szerelem joga 580
5. (K) A házasodás menetrendje 582
6. (K) Jegyesség 584
7. (K) Emberteremtésben Isten eszköze 587
8. (K) Jegyke? 589
9. (K) A házasélet felelőssége 592
10. (K) Agglegény álldogál az ablak alatt 595

VIII. Elindulsz a diplomával. (Ü) 598

1. (Ü) Sugárzó emberek 600
2. (Ü) Katolikus szellem a társadalomban 603
3. (Ü) Nemzetnevelés 605
4. (Ü) Szentimrés férfigárda 608
5. (Ü) Mit adjak a hivatásom vonalán? 611
6. (Ü) Ti vagytok a magyarság! 614
7. (K) «Megcsókolom a rácsos kaput!» 618